

דף לך חסת זנוכים רבותינו חמרו כמשמעו לבי שאמר על ישראל החליפם בחומה

החרת כמו שמכורש בפסחים ריש פרק האשה: וילדי זנוכים שתלד לך ילדים שיהו סביקי ממדות ויונתן תרבה איתכבי על יתבי קרתא טעותא וקח האמור כאן לסון לימוד הוא למד אותן לסיב בתשובה: כי זנה תזנה לסון הנה הוא: חת גומר רבותינו חמרו כך שמה על סם זנוחה שהכל גומרין בה ודפן בה כדבלה וית גומר שחס יסובו מדרסה גמרה כורענותם ולא לחו יהיו כנובלות מתחנה: ותהר ותלד: ואוספת למיעבד עובדין ביטן: קרא שמו זרעאל קרי שמהין מבדריא התבבא עליהן שיגלו והיו זרועין בעמים: חת דמי זרעאל וגו' כתרנונו חת דמי בית החלב שהרבה יהוא ב בתרעאל על שבעדו חת הבעל והלכו הוא ובניו אחרי כן ועבדו על זכר חבי חושב עליה דמי בית החלב כדס נקי: על בית יהוא ירבעם בן יואש מבני יהוא היה וכריה בכונה רג: לא חוסף עוד חרחה לרחה: כי נשא חשח להם חחלק להם מנת כוסס ועפולתם כמו וישא משאות: וחת בית יהודה חרחה לאחר שאסבת חת ממלכות ישראל שמסגלו עשרת השבטים היו בית יהודה בכלל הרחמים מחזקיהו עד כדקיהו: ותגמול חת לא רוחמה לפי תרגומו ויכלה אותה הדור בין העמים שגלו סם: ותהר ותלד בן: ואוספו ועבדו עובדין ביטן ולפי פסומו כמשמעו: והיה מספר: מה עניין פורענות ונחמה סמוכין בדבור אחד ורבותי פי בכסחים הרגים הושע בעצמו שחטח על שחמ' החליפם עמד וקטש עליה רחמי ובסיפרי דברי רב כד יושב ישראל בטטים שינור' חומר יש פרסו' סמוכות זו לזו ורחיקות זו מזו כרחוק מזרח ממערב כי חתם לא עמי זה היה מספר בני ישראל כחול היס מה ענין זה חל זה משל למלך שכעס על אשתו שלח אחר הסופר גבוח ולכתוב לה נט עד סלת בא הסופר כתרצה המלך לאסתו חומר המלך חיפסר יבא סופר זה מכאן חלוק כלומר לבו חלוק ותעמה לומר למה שלח אחרי חמר לו בא וכתוב לה שאני כופל לה כתובתה ולפי פסומו כך היא סמיכתו כי חתם לא עמי וחכבי לא חתיה לכס חרחה עמי כחילו חבי לכס ותגלו לבין האומות נאף סם תרבו ותנחמו ושם תשיבו אל לבכס לסוב אלי כמו שנאמר על ידי משה והשבבות אל לבך בכל הגוים אשר הדיחך וגו' ושם יי' אליהך חת שבותך וגומר חף כאן ונקבכו בני יהודה ובני ישראל יחדו וגו':

ואמר יי' אליו ו' רפ בקריאה וס'ט' מי שם פה לאדם או מי יושם אלם זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק שמעתי את תפלתך לך שוב לדרך מדברה עבור בתוך העיר בתוך קרא שמו זרעאל: ובמלחמה בקריאה וס'ט' או הנסה אלהים לבא לקחת לו נוי ולא אושיעם בקשת אשת זנוכים וילרי זנוכים ביי זנה תזנה הארץ מאחרי יהוה: וילד ויקח את גמר בת דבליים ותהר ותלד לו בן: ויאמר יהוה אליו קרא שמו זרעאל כי עוד מעט ופקדתי את דמי זרעאל על בית יהוא והשבתי ממלכות בית ישראל: והיה ביום ההוא ושברתי את קשת ישראל בעמק זרעאל: ותהר עוד ותלד בת ויאמר לו קרא שמה לא רחמה כי לא אוסף עוד ארחם את בית ישראל כי נשא אשא להם: ואת בית יהודה ארחם והושעתים ביהוה אלהים ולא אושיעם בקשת ובחרב ובמלחמה בסוסים ובפרשים: ותגמול את לא רחמה ותהר ותלד בן: ויאמר קרא שמו לא עמי כי אתם לא עמי ואנכי לא אהיה לכם: והיה מספר בני ישראל כחול היס אשר לא ימדר ולא יכפר דאתגליאו לביני עממיא אשתהו דלא הוו רחמיין ועברו עובדין ביטין ואמר קרי שומהון לא עמי ארי אתון לא עמי ברלית אתון מקימין פתגמי אורייתו מימרי לא הוה בסעדיבון: והיה מנין בני ישראל סני כחלא דיקארלא מתכל ודלא מתמני ויפי

ובחרב ברעב פרך ממות ובמלחמה: חתם רחם

לכניו רבונו של עולם בנדך הם בני בחונך הם בני חברהם יצחק ויעקב גבל עליהם רחמים לא דיו שלא חמר כך חלח חמר לכניו כל העולם שלך הוה העבדים בחומה חחרת חמר הקדוש ברוך הוא מה חעשה לזקן זה חמר לו קח לך חסת זנוכים חמר כך חמר לו לך שלחה מעל פניך חס הוה יכול לשלחה חף חבי חשלה חת ישראל לחח סגולדו לו ממנה סני בניס ובת חחת ח חמר לו הקדוש ברוך הוה להושע לא היה לך ללמוד ממשה רבך כיון שבדתי עמו פירש מן החסה כול עמך ממנה חמר לכניו רבונו של עולם יס לו בניס ממנה ואני יכול לגרסה חמלו הקדוש ברוך הוה ומה חתה שאסתך זונה ובנדך בני חסת זנוכים כך חבי סבני ישראל בני הס בני בחוני חברהם יצחק ויעקב והם חחר מחמשה קנינים וחחה חחרת העבדים בחומה חחרת: כיון שידע שחטח עמד לבקש ר רחמים על עצמו חמר לו הקדוש ברוך הוא עד שחתה מבקש ר רחמים על עמך בקש רחמים על ישראל מיד פתח בברכות וחמר והיה מספר בני ישראל כחול היס: ויונתן תרגם הענין על דרך משל וככו הוה פירושו וילך ויקח חת גומר בת דבליים סם זונה ידועה בחותו הזמן: ותהר ותלד לו בן חמר בן כי ירבעם בן יואש היה חזק במלכותו כמו הזכר סהו חזק מהנקבה ומלך חרבעים וחחה סכה והסיב גבול ישרא מלכות חמת עדים ה הערבה: וית וחלו וחכתו עליהן וחמר דחם יתובן וגו' פירש גומר כענין נמירח כלומר גומר עליהם פשעיהם ויסלח עונם וכפירש דבליים מן דבלת תלמים: ויחמה' חליו קרא שמו זרעאל: זהו ירבעם בן יואש כמו שפירשנו שהיה חזק במלכותו לסיך חמר כי עוד מעט כי לא פקד בימי ירבעם כי הוה הנליח במלכותו חבל בימי זכריה בנו פקד דמי זרעאל על בית יהוא שלא מלך חלח ססה חדשים ונהרג ופסקה מלכות יהוא: ולמה חמר דמי זרעאל הדמים אשר ספך בזרעאל מבית החלב וחק על פי סעשה בזה הדבר הישר בעיני ה' כיון שהוה לא שמר ללכת בתורת ה ולא סר מכל חטאות ירבעם בן נבט כחטונו הדמים שספך לדס נקי: וכן רחינו והשבתי ממלכות בית ישראל כי מעט עמדה מלכות ישראל חמר כן כי בימי ההוה שאפקוד כל דמי זרעאל חסבור חת קשת ישראל כלומר חזקס ותקפס: וזו ושבדתי נוספת על מה שאמר והשבתי: בעמק זרעאל קשתם שהיה בעמק זרעאל כי במישר זרעאל: ותהר עוד ותלד בת חחר שילדה בן שהוה משל לירבעם בן יואש כמו שפירשנו ילדה בת והוה משל לזכריה בנו ולסלוס בן יבס שמלך חחרת שהיו חלסים כנקבה כי זכריה לא מלך חלח ססה חדשים ונהרג ושלוס לא מלך חלח ירח ימים ונהרג: כי לא חוסף עוד חרחה חת בית ישראל לא חוסף עוד שארחה: וכן חל תרבו תדברו שתדברו ונדעה כרדפה סנרדפה: כי נשוח חשח להם חת החויב עליהם שיגלו אונתם ויחריבו חרחה: חני יהיה פירוש להם כמו חותם: וכן הרגו לאכבר כמו חת חכבר כלומר חשח חותם לארץ חויביהם: וישלפרס כי עד עתה הייתי נשוח וסולח להם שהייתי מרחם עליהם ולא חוסף עוד: וחח בית יהודה חרחה: שהרי עמדה מלכות יהודה חחר גלות ישראל מסנת סם לחזקיהו עד שחרב הבית והושיעם מיד סנחריב לא בחרב ובקשת ובמלחמה בסוסים ובפרשים כי מלחך ה' הכה במחנה חסור כמו שכתוב: ותגמול חת לא רוחמה ותהר ותלד בן חמר ותגמול לפי שארכו ימי החולסה בימי זכריה ושלוס גס בימי מנחה בן גדי שמלך עשר שנים כי בימינו בא פול מלך חסורי גס בימי פקחיה בנו שמלך סנתים עד שעמד פקח בן רמליהו והתחזק במלכה ומלך עשרים סנה והתגבר על מלכות יהודה והרג ביהודה מחה ועשרים חלף חיס ביום חחר גס צר על ירוסלם עס רכץ מלך חרס: ועליו חמר בזה המשל ותהר ותלד בן ועל דורו נחמר קרא שמו לא עמי כי עליו נחמר ויעש הרע בעיני השס לא סר מכל חטאות ירבעם בן נבט: והחכס רבי חברהס בן נורח זל פירש משל ותגמול חחר סגלו עשרת השבטים והולידו בכיס השבטים בגלותם ושם עמדו ולא סבו לארחה על כן קרא שסם לא עמי וכן תרגם יונתן: ויחמר מבואר הוה: והיה מספר בני ישראל חף על פי שעתה קרויחם לא עמי עוד יבא זמן שיהיה מספר בני ישראל כחול חמר לא ימד ולא יספר לא ימד כס שלא יספר וכן חין חמת נאף חסדי ולסון מדידה נופל על החול ועל הכוכבים לא יפול חלח לסון מספר לפיכך חלקס ירמיהו הנביח כשהמסיל בשניהם וחמר חמר לא יספר כבא השמים ולא ימד חול היס וחק על פי שהוה חמר זה המשל על סתי משפחות מישראל חה הנביח חמרו על כל ישראל חין לתמוה בזה כי בזה ובזה הוה רדך

לכניו רבונו של עולם בנדך הם בני בחונך הם בני חברהם יצחק ויעקב גבל עליהם רחמים לא דיו שלא חמר כך חלח חמר לכניו כל העולם שלך הוה העבדים בחומה חחרת חמר הקדוש ברוך הוא מה חעשה לזקן זה חמר לו קח לך חסת זנוכים חמר כך חמר לו לך שלחה מעל פניך חס הוה יכול לשלחה חף חבי חשלה חת ישראל לחח סגולדו לו ממנה סני בניס ובת חחת ח חמר לו הקדוש ברוך הוה להושע לא היה לך ללמוד ממשה רבך כיון שבדתי עמו פירש מן החסה כול עמך ממנה חמר לכניו רבונו של עולם יס לו בניס ממנה ואני יכול לגרסה חמלו הקדוש ברוך הוה ומה חתה שאסתך זונה ובנדך בני חסת זנוכים כך חבי סבני ישראל בני הס בני בחוני חברהם יצחק ויעקב והם חחר מחמשה קנינים וחחה חחרת העבדים בחומה חחרת: כיון שידע שחטח עמד לבקש ר רחמים על עצמו חמר לו הקדוש ברוך הוא עד שחתה מבקש ר רחמים על עמך בקש רחמים על ישראל מיד פתח בברכות וחמר והיה מספר בני ישראל כחול היס: ויונתן תרגם הענין על דרך משל וככו הוה פירושו וילך ויקח חת גומר בת דבליים סם זונה ידועה בחותו הזמן: ותהר ותלד לו בן חמר בן כי ירבעם בן יואש היה חזק במלכותו כמו הזכר סהו חזק מהנקבה ומלך חרבעים וחחה סכה והסיב גבול ישרא מלכות חמת עדים ה הערבה: וית וחלו וחכתו עליהן וחמר דחם יתובן וגו' פירש גומר כענין נמירח כלומר גומר עליהם פשעיהם ויסלח עונם וכפירש דבליים מן דבלת תלמים: ויחמה' חליו קרא שמו זרעאל: זהו ירבעם בן יואש כמו שפירשנו שהיה חזק במלכותו לסיך חמר כי עוד מעט כי לא פקד בימי ירבעם כי הוה הנליח במלכותו חבל בימי זכריה בנו פקד דמי זרעאל על בית יהוא שלא מלך חלח ססה חדשים ונהרג ופסקה מלכות יהוא: ולמה חמר דמי זרעאל הדמים אשר ספך בזרעאל מבית החלב וחק על פי סעשה בזה הדבר הישר בעיני ה' כיון שהוה לא שמר ללכת בתורת ה ולא סר מכל חטאות ירבעם בן נבט כחטונו הדמים שספך לדס נקי: וכן רחינו והשבתי ממלכות בית ישראל כי מעט עמדה מלכות ישראל חמר כן כי בימי ההוה שאפקוד כל דמי זרעאל חסבור חת קשת ישראל כלומר חזקס ותקפס: וזו ושבדתי נוספת על מה שאמר והשבתי: בעמק זרעאל קשתם שהיה בעמק זרעאל כי במישר זרעאל: ותהר עוד ותלד בת חחר שילדה בן שהוה משל לירבעם בן יואש כמו שפירשנו ילדה בת והוה משל לזכריה בנו ולסלוס בן יבס שמלך חחרת שהיו חלסים כנקבה כי זכריה לא מלך חלח ססה חדשים ונהרג ושלוס לא מלך חלח ירח ימים ונהרג: כי לא חוסף עוד חרחה חת בית ישראל לא חוסף עוד שארחה: וכן חל תרבו תדברו שתדברו ונדעה כרדפה סנרדפה: כי נשוח חשח להם חת החויב עליהם שיגלו אונתם ויחריבו חרחה: חני יהיה פירוש להם כמו חותם: וכן הרגו לאכבר כמו חת חכבר כלומר חשח חותם לארץ חויביהם: וישלפרס כי עד עתה הייתי נשוח וסולח להם שהייתי מרחם עליהם ולא חוסף עוד: וחח בית יהודה חרחה: שהרי עמדה מלכות יהודה חחר גלות ישראל מסנת סם לחזקיהו עד שחרב הבית והושיעם מיד סנחריב לא בחרב ובקשת ובמלחמה בסוסים ובפרשים כי מלחך ה' הכה במחנה חסור כמו שכתוב: ותגמול חת לא רוחמה ותהר ותלד בן חמר ותגמול לפי שארכו ימי החולסה בימי זכריה ושלוס גס בימי מנחה בן גדי שמלך עשר שנים כי בימינו בא פול מלך חסורי גס בימי פקחיה בנו שמלך סנתים עד שעמד פקח בן רמליהו והתחזק במלכה ומלך עשרים סנה והתגבר על מלכות יהודה והרג ביהודה מחה ועשרים חלף חיס ביום חחר גס צר על ירוסלם עס רכץ מלך חרס: ועליו חמר בזה המשל ותהר ותלד בן ועל דורו נחמר קרא שמו לא עמי כי עליו נחמר ויעש הרע בעיני השס לא סר מכל חטאות ירבעם בן נבט: והחכס רבי חברהס בן נורח זל פירש משל ותגמול חחר סגלו עשרת השבטים והולידו בכיס השבטים בגלותם ושם עמדו ולא סבו לארחה על כן קרא שסם לא עמי וכן תרגם יונתן: ויחמר מבואר הוה: והיה מספר בני ישראל חף על פי שעתה קרויחם לא עמי עוד יבא זמן שיהיה מספר בני ישראל כחול חמר לא ימד ולא יספר לא ימד כס שלא יספר וכן חין חמת נאף חסדי ולסון מדידה נופל על החול ועל הכוכבים לא יפול חלח לסון מספר לפיכך חלקס ירמיהו הנביח כשהמסיל בשניהם וחמר חמר לא יספר כבא השמים ולא ימד חול היס וחק על פי שהוה חמר זה המשל על סתי משפחות מישראל חה הנביח חמרו על כל ישראל חין לתמוה בזה כי בזה ובזה הוה רדך

ובחרב ברעב פרך ממות ובמלחמה: חתם רחם

והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם... תחת אשר נאמר להם ביום הזה לא עמי אתם לפי מעשיהם הרעים...

רשי

רחם אחד דוד מלכס: כי גדול יוסף קיבוק זריעתם: אמרו לאחיהם עמי... כתרונמו תבנו לאחיהם ועל כנישתם חרמם...

ובני ישראל פו במצעתא פסוק וסימן זצאם ביד רמה או ישיר משה... ובעלה תנינא דפנחס ווציאואת המקלל בעבר הדרך...

והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל-הי: ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד ועלומן הארץ כי גדול יוסף זרעאל: אמרו לאחיהם עמי ולאחותיכם רחמה: ריבו באמכם ריבו כי היא לא אשתי ואנכי לא אישה ותסר זנוניה מפניה ונאפוניה מבין שדיה: פן אפשיטנה ערמה והזנתיה ביום הולדה ושמתיה כמדבר ושתה כארץ צל והמתיה בצמא ואת בנייה לא ארחם בני זנונים המתה: כי זנתה אמם הובישה הורתם כי אמרה אלכה אחרי מאהבי נתני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ו שקוי: לכן הנני שך את דרכך בסירים ונרתלי את גדרה ונתיבותיה לא תמצא: ורדפה את מאהביה ולא תשיג אתם ובקשתם ולא תמצא:

ובני ישראל יחדו: ושמו להם ראש אחד: וכן תי מלך המשיח: וכן תי וימנו להן רישא חד מדבית דוד: ועלומן הארץ: מחרץ גלותם יעלו לארצם: והמשרשים זה הענין על הגלות איננו ככח כי מה ענין ושמו להם ראש אחד למי סילך גלות ונס ועלו מן הארץ כי היה לו לומר ירדו וישבו כי חרץ ישראל גבוהה מכל הארצות והבא אליה יעלה ומי שיחא ממנה ירד: ויועלה מן הארץ פירשו בו אחר שעלו מן הארץ כיוון הן היתה קצתם ונחטאו: וירד מעשו החטאת והעולה ויחם תולעים ויבאם והדומים להם: כי המשיח לא יהיה להם לראש עד סהיו בירושלם: ויש מפרשי ראש אחד איהו הנביא שיעלה אותם מן הגלות: כי גדול יוסף זרעאל: ויש עת שנסבד קשתם בעמק זרעאל גדול הוא ומחר חרץ זמן גלותם ותם עונם בגלות שחרץ זמן רב: וחאל פי זמן חרץ וגדול היו זרועים בגוים ונתה חקבם לפי קראם ישראל חרעאל: שהאל זרעם בגוים: וית אחרי רב יום כנישתהון: אמרו לאחיהם עמי: פי רב סעדיה נחון זל אומר לשבט יהודה ובנימין אחיהם עשרת השבטים שהיו קרויים לא עמי בזמן שהיו עושים הרע בעיני ה' בזמן שבת הגלות אמרו להם עמי: ולפי שהמפול נכסת ישראל לאשת זנונים והגולים דוד ודוד ילדי זנונים ריבו באמכם: והכנסה נמשלת להם על דרך כלל והפרטים לבנים והענין סיריבו חייב ברעהו להשיבם לדרך טובה: כי היא לא אשתי: כיון שזנתה תחתיה: ותסר זנוניה מפניה: כיון שהמפולה לזונה כתב עליה דרכי זנונות כי דרך הזונה לקטט כניה במיני צבעונים שמתרה יפה בעיני הזונים: וכאכזביה מבין שדיה: היא מעיבת השדים שזכר יחזקאל שמה מעכו שדיה: כי גם זה מדרכי הזנונות: והפנים הוא משל לבתיאם שהיו העם מחליפים נבזיה ה' נבזיהו השקר ואלה הם הזונים: ושדיה הוא משל לתורה שכתב ונתורה שבעל פה כמו שפי' בספר יחזקאל והיו מחליפים אותם בחוקי הגוים ואלה הם הנחשפים: פן אפשיטנה ערומה ונחיתה ערומה: והזנתיה כיום הולדה: אעמידנה ערומה כיום שנולדה כמו שהוא: ומשל הלידה היא כשהיו במצרים עבדים כמו שפירשנו סם: ושמתיה כמדבר: שהיא בוע הולדת חותך ואמר ואת ערום ועדיה ואמר וחלבישך רקמה וכל הענין כמו שהוא: ומשל הולדת הוא משל במו שאמר יחזקאל השקר לכל: ועוד שלא ינצח בו שום מחיה ושום מרדך הארץ כן חסיר כל טובימהם ויהיו מופקדים לכל כמו שאמר והסתרתני פני מהם והיה לאכול: גם מורה על חורבן הארץ כמו שאמר נבתי כמדבר: ושתייה כארץ ביה: הענין כפול במלות שונות: וכן והמתיה בצמא: כי המדבר הוא צמא חסר חן בנימים: ואפשר שיהיה בצמא משל לבטול התורה והנבואה כמו שאמר מלכה ושדיה בגוים חן תורה גם נבזיהה לא מנחוח חן מה: והצמא הוא משל לבטול התורה והמכות והנבואה כמו שאמר לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע דברי ה': ואת בנייה לא ארחם: כמו שפירשנו כי הכנסה בכלל תקרא חם ונקראו הפרטים בניים: או הילודים כל דור ודור סנהגו מהגד הדור הראשון העיבר עז: כי זנתה אמם הובישה הורתם: תי אחי תענו כנישתהון בחר נבזיהו שקרא בהיותו מלכיהון: אחרי מאהבי: אשור ומצרים שהיו לישראל ברית עמהם ומבילים צמא לחם והיו הולכים בטח בשוחד אשר היו כותבים להם וכיון שהיו בשלום בביתם עממהם כאלו הם מספיקים צרכם כי בעמדתם היו עובדים אדמתם והולכים מארץ מאהביהם והיו לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ו שקוי: ומה שאמר הובישה יפה לה להכלם ממעפיה וממאהביה שבטחה בהם: כי לא יועילו לה בעת צרתה: וחאלו פירש חל ארץ בשלום: והיו לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ו שקוי: ומה שאמר הובישה יפה לה להכלם ממעפיה וממאהביה שבטחה בהם: והסך לה נסכים אחרי מאהבי השמש והירח והכוכבים שהיו עובדים להם וכונתם היתה כי הם היו כותבים מזונם וספיקם כמו שאמרנו ומחו חלנו לקטר למלאכת השמים והסך לה נסכים חסרנו כל בחרב וברעב תמנו: ו שקוי: הין ושאר מקום: לכן הנני שך את דרכך בסירים: שלא יוכלו לזאת מהעיר מפני החרב ולא יועילו מאהביה והם חסירי ומגרים: או לפירוש אדוני חבי זכרוננו לברכה המלות: והנה דרכה כאלו יש בה מסוכות חלק וקוצים שלא תוכל לעבור בה וכאלו גזירה בגוים שלא תוכל לעבור ולא תמצא כתיבותיה שהיתה הולכת בהם: ועל הדרך הזה נאמר גדר דרכי בגוים נתיבותי עוה: סך: כמו אתה סכת בגדו מנחי העין ולפי שעושים גדר הכרמים והשדות משכים נאמר השבילה ממנו סך: סכת נשכים ידוע שהם כמו קוצים: וכן סירים וכן צניקים כולם מיני קוצים הם ולא באה הפעולה כי אם משכים: ורדפה: חם לאשור ולמצרים הקדוף שלום ונזרתם ולא יתנו לה והם למנות תרדוף אחד נבזיהו השקר ואחר המתעסקים במזלות לשחול לה במזלות ותקטיר להם ולא יועילו לה:

שך דרכיך בסירים ונתיבותיה לא תמצא: ורדפה את מאהביה ולא תשיג אתם ובקשתם ולא תמצא:

לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ו שקוי:

ויאמר שאול לאחיה הנישה ארץ ויקרא המלך לגבעונים ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ויעו החדש השביעי דעורא וחברו דנחמיה וכל רב דכוו: שך חר מן מלך חמין שין וקרינן ססך וסימן ושכתי כפי עליך בשמיכה ותכסוהו נשון קשת יהונתן ושפת אדני קרקד' משוכתו חסר' שך' הנני שך את דרכך' השירו' הם המליכו ולא ממני בשור' גם אוי להם' שחוף' עץ סביב סביב' שפדנה והתשוטטנה' וכמשמרו' דברי הכמיה' כעשי' לו שקול' כעשך' ותרב כעשך' כעש' כי לאויל יורג' מכעש' ותכה מכעש עיני' בשכות' התמלא בשכות עורו' תשכבני' עור ובשר' שכו' ורחם כון' ישתם' גם כי אועק' שושתי' כי אמר בכח דיו:

רדק הושע ז רשי תרמו

והמה כאלם עברו ברית... כאלם שבנד בחכירו ועבר על בריתו כן כקל בנייהם

כאלם כאלם הרשפון: שם בנדו כי... כאלם שהכנסתיו לנן עזן ועבר על מצותי: עקבה מדם

כאדם בקריאה וסימן והמה כאדם עברו ברית... אכן כאדם תמתן

אשר כתיבנו לפני חסיפתם... לאחיה מקום ילכו לרצח ולשלול

והמה כאדם עברו ברית שם בנדו כי... גר ער קרית פעלי און עקבה מדם

לשון כת אחת: שערוריה... ויונתן תרגם לשון שניו ששניו

וכחכי איש גרודים חבר כהנים דרך... ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... ישראל ראיתי שערוריה שם זנות

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... לאפרים נטמא ישראל: גם יהודה

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... שם קציר לך בשובי שבות עמי:

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... ברפא לישראל ונגלה

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... עון אפרים ורעות שמרון פי פעלו

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... שקר ונגב יבוא פשט גרוד בחוץ:

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... ובל-יאמרול לבם כל רעתם זכרתי

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... עתה סבבום מעל ליהם נגר פני היו:

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... ברעתם ישמחו מלך ובכחשיהם

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... שרים: כלם מנאפים כמו תנור בערה

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... מאפה ישבות מעיר מלוש בצק ער

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... חמת מין משך ידו את רצצים:

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... פען יקפוננו עובדיהון בישיא די קדמי הון גלן:

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... רברבין: כולהון מחמדון למנף נשי חבריהון דלקין

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... יגלון בפריע מקרויהון כמא דמותן לקומא

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... דאתעבדו להון ביום מסקהון כמצרים מערן

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... עליריהון מלכהון שריאיו רברבניא למשרתי

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... ארי

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... הרע שהוא מעירם מלוש בצק עד חומצתו

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... איתה הוא טובת וישן עד הבקר שהוא יכול

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... על מהשבתם בחור הבקר יעשוה: יום מלכנו

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... ביום שרינו חוליס: חמת מיון

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... ביום שרינו חוליס: חמת מיון

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... ביום שרינו חוליס: חמת מיון

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... ביום שרינו חוליס: חמת מיון

באורחא חדא קטלין נפשן בתף... חדארי עצת חטאין עברו: בבית

ירצחו שכמה כי זמה עשו: בבית... ביום שרינו חוליס: חמת מיון

כי קרבו כתנור לבס בארבע' הכינו והזמינו את לבס במעשה חורב שלהם כתנור זה שמכניס ומסיקין אותו לאפות: כל הלילה ישן אופיהם' נחתום שלהם המסיק את התנור לחם' שהכינו לבס וחשבו את גמר הדעה איך יעשוה' ישן אופיהם כלומר עד הבוקר ישינים ולבוקר בוערים כאש עד שבמרוחת רעתם: ואכלו את שופטיה'

כי חרבו כתנור לבס בארבע' לבס שהוא בוער כתנור קרבו אותו בארבע כלומר קרבו אותו למעשה הרע' כלומר שמו לבס לחשוב מחשבו רעות שיעשו הרע אחר המחשבה' וזהו בארבע' כי הרע' לשלול ולבזול חורב תחלה כדי שלא ישמרו ממנו' והמחשבה במחבר: כל הלילה ישן אופיהם' הלב הוא כלי המחשבה והכח הפועל בו הוא האופה על דרך

ההלו שרי חמת מייך כמו שמפורסם אתון לבניה אמרין ליה קיס עבד לן עז אמר לון השתח עתי רמסח הוא וכל עמא עתיי כלומר עת שכרות הוא שחא עכשוו שכורים חתם ומחר תחזרו בכס חילקן וחיתו בכפרח אזלו וחיתו בכפרח הדא היא כי קרבו כתנור וגו' חמ' לון חמא דחיל מן סנהדרין דילכון חמירון לוי חמ' קטליכון לון הדא היא ואכלו את שופטיה' משך ידו כד הוה חמי בר חגש כסר הוה מותיב גבוי תרין ליכנין וחיון חמירן לוי חתה דור חביב מפל הדורות והוא חמ' לון דור המדבר נחיון חמירן לוי ולא עבדן עז והוא חמ' לון חבד דהונו חביבין לא חיתעכשוו וחיון חמירן לוי חס דמלכא בעי למיעבד כן דוס שהמלך רובה לעשות כן: יתבולל' יתבולל בגולה בין האומות: עונש בלי הסוכה' תי' כחררה דעד דלא חתהככת חיתחכלת עונש חררה שאופין על הנחלים: והוא לא ידע' לא חס א לבנו שאכלהו מלכי חרס בימי יהואחז סנחמך כי לא השאיר ליהואחז וגו' וישימם כעבר לדוש וחק על פי כן לא חזר ירבעם בנו מדעת חביו: גם שיבה זרקה' תירגס יונתן חף חלשתח מטיתכון וחיון לא מסתכלין: וענה גחן ישראל

ארי אתקרבו לעצרת הטאין וליא עכבו כתנורא בער לפרוון בארזכמוניהון כל ליליא מוריד רוגוהון עד צפרא הוא דליק כאשא של הובי: בולוהון מחממין כתנורא ובלישן שקריהון מחביין ית דיניהון כל מליהון אתקטלו לית דמצלי מנהון קדמי: בית אפרים דמן לחררי דעד לא אתהפכת אתאכלת: בזו עממא נכסוון ואנון ליא ידעין יאף חלישוקרא מטתנון ואנון לא מסתכלין:

וימאד יקר ישראל ואנון חון על דלא רתבו לפולחנא דני אלהון ולא בעו מן קדמויהי בכל דא: והו בית ישראל דמן כיונה שריהרא דאתנסיבו בנהא ולית ליה לב למצרים אתקרבו לאתור גלו: באתר דיהכון אפרוס עליהון מצדתי בעופא דשמיא אטלטלון יסורין אירתי עליהון על דשמעו לעצתהון: וי להון ארי אתרחקו מדחלתהי בזוזין איתי עליהון ארי מרדו במימרי ואנא הוירתי פרוק להון ואנון ממללין קדמי כדיבין: בסגי עבוקא וחמרא דהונו כנשין מרדו במימרי:

כי קרבו כתנור לבס בארבעם כל-- הלילה ישן אופיהם בקר הוא בער כאש להבה: כלם יחמו כתנור ואכלו את שפטיהם כל מליהם נפרו אין קרא בהם אלי: אפרים בעמים הוא יתבולל אפרים היר ענה בלי הפוכה: אכלו זרים כחו והוא לא ידע גם שיבה זרקה בו והוא לא ידע: וענה נאון ישראל בפניו ולא שבו אל יהוה אלהיהם ורא בקשהו בכל זאת: והיו אפרים כיונה פותה אין לב מצרים קראו אשור הלכו: כאשר ילכו אפרוש עליהם רשתי בעוף השמים אורידם איסירם כשמע לעדתם: אוי להם כי נדרו מכני שר להם כי פשעו בי ואנכי אפדם והמה דברו עלי כזבים: ולא זעקו אלי בלבם כי ילילו על משכבותם על דגן ותירוש יתגוררו יסורו בי:

ולא מצלזל קדמי בל בהון כבן מיללין על ערסתהון וכבא

המשל' וכמו שהאופה מסיק את התנו בלילה ובבקר ימאז שבערו העצי ואופו בו את הפת שהיא תכלית מעשה ההיסוק' והנה האופה ישן בלילה אחר שתתן העצים בתנור שאין לו מעשה עד הבקר' כן האופה בענין המשל שהוא כח המחשב' הוא ישן בלילה' כלומר שוכב וכח שלא תבא המחשבה לדי מעשה עד הבקר' והחושב קור אותו ישן לפי שאין במחשב יגיע הנפק' בקר הוא בוע' כלומר שהם להוטים בבקר לעשות הרע שחשבו בלילה' וכן חמ' החושבים לעשות רע על משכבותם לאור הבקר יעשוה כי יש לא ידם: כלם יחמו כתנור' מבוחר הוא המשל' וכפלו לענין שאמאכלו את שופטיהם' כי האש אוחלת' והענין כי הם במעשיהם הרעים אוחלים ומכל' את שופטיהם שלא יעשו משפט בעיר' כי מרוב המרע' לא יוכלו לעשות משפטם וגם יחניפו הרשעים ולא יוכיחם כיון שרואים

שירם תקפה והעונש עליהם לפי שאין מסלקת עצמם מכל משפט חלל שופטים מן שיכולת בידם ומניחים מן שאין יכולת בידם' וכן חמ' בכבוהת ישעיה יתוס לא ישפטו וריב חלמנה לא יבא חליהם: כל מלכיהם כפלו' שהיו מלכי ישראל נופלים זה ביד זה כי זה שהיה הורג המלך מולך תחתיו' גם כפלו ביד אוביהם מלכי האומות ואלעפי כן חן קורא בהם חלי שהיה להם לחשוב בלבם הרי אין כח ביד מלכנו להוסיענו מברינו כשובה חל' כי הוא יושענו' ויש מפרשין בהם במלכים אלעפי שרואין עצמם נופלים ביד האומות חן אחד מהם שיקרא חלי וישוב מחטאו' ותרגס יונתן ואכלו את שופטיהם ובלישן שקריהון מחביין ית דיניהון: אפרים בעמים הוא יתבולל' כמו כי שם בלל' ספת כל הארץ' ענין בלבול וערבוב' כל' הוא מעורבב בעמי' שה' ית' הבדלים מהם והם התערבו בהם ועשו כמעשה' עונה בלי הסוכה' כמו העונה הנחפה על הנחלים חס חן אופכים אותה היא נשרפת מתחת ואינה נחפה מלמעלה' כן היא העצה שאינה נכונה כשחן אופכים אותה מענין לענין עד שיושיבוהו על אופניה כן היה אפרים בעצתו לעבוד העגלים ואלהים אחרים ולא הבחין ולא חמ' בטוב' וית' דמן לחררה דעד דלא חתהפכת אתאכלת: אכלו זרים כחו' כמו שכתוב בספר מלכים: והוא לא ידע' לא ידע כי בעונבו לא כל ולא שב מרשעו: גם שיבה זרקה בו' כי האדם ישוב מדרך הרעה בימי הזקנה כי יראה כי אפס כחו והולך בדרך כל הארץ וישוב טרם מותו' ודמה האריות הכרה להם זמן רב לימי הזק' ואמר גם באחרונ' בימי פקח והושע בן אה' שהיו בסוף ימיהם כאדם שזרקה בו שיבה אלעפי כן לא שבו מדרך הרעה: ברשת לפתיותה שאין לה לב להבחין כשתבא ללקט הגרניים רשת פרושה עם ללכה כן אפרים כשהיו הולכים וסגולים עזר מאשור חן ממצרים כי לרעתם ילכו עם ברקס עזר מהאומות ולא מהא' ית' אשר בידו הכל וכשיחשבו להעזר בהם יפלו ברשת הא' וזהו שאמר כאשר ילכו אפרים עליהם רשתי' וזכר ביונה והוא הדן לשאר העונות אל יונה לפי שאין לה מרה היא כאלו הולכת בתמימות ולא תרגיש על הרע שימצאה' ויונתן תרגס והווי בית ישראל דמן ליונה שריחחא וגו' ופי' בעל הענין שריחחא מבעה וגורדת פניה' ודמהו ללשון הערבי שאומר לאסה המבכה ומשרטט פניה שרחה: כאשר: כעוף השמים אורידם' בתוך הרשת: חסירם כשמע לעדתם' אכניסם במוסר העמים כמו שהשמעתי לעדתם במדבר דברי התוכחות והחלית הכתובות בתורה חס לא ישמעו אל דברי התורה: חיו להם כי נדרו ממני' מעבודת בית מקדשי לעבוד העגלים' והו פשעו ומרדו בו: ואנכי אפדם' היו בלבי לפדותם מברותם חל הם דברו עלי כזבים' ולא זעקו אלי בלבם' לפי מחשבתם שחושבים שאני שומע בעקבתם ואיני ידע לא חס יעשו טוב חס רע לפיכך לא השגחתי עליהם והסתרתני פני מהם והיה לאכול: ולא זעקו אלי בלבם' כשהם על מטתם והם חושבים במה שיבא להם מהרע ילילו ויכבדו על ענינם הרע ולא חשבו כי מאתי' שומע בעקבתם ואיני ידע לא טובתם ולא רעתם: כי ילילו על משכבותם' כשיבא בעיר דגן חן תירוש למכור יאסכוכלם עליו מהרעב אשר בעיר וחק על פי כן יסורו בו: יתגוררו' ענין חסיפה וחבור' על דגן ותירוש יתגוררו' כשיבא בעיר דגן חן תירוש למכור יאסכוכלם עליו מהרעב אשר בעיר וחק על פי כן יסורו בו: יתגוררו' ענין חסיפה וחבור' כמו הן גור יגור' יגורו עלי עזים: יסורו' מן כי דבר סרה' סורר ומורה' והם בענין שני פרטים סור וסרר ויונתן תרגס על דגן תירוש בכני עיבורא וגומר:

רדק הושע ט רשי תרמט

כל חובלי יטמאון כל האוכלים להם חנוים הם טמאים כן זמחיהם טמאים: כי לחמם לכפסם לא יבא בית ה' הקרבן שהם מביאים בעבור נפשם כלומר לכפרת כפסם לא יבא כי אין תועלת להם בו ולא יכפר להם בעבור כי הם מזידיים ואף צדיקים הקרבן אינם טמאים מחמתם: חנוי חבלים וכן לא חבלתי בחנוי בחבלי חלל שנה שם וזה ת תאר: מה תעשו ליום מועד יום החרבן יקלה יום מועד חב' על דרך קול נתנו בבית יי כיום מועד ימים החרבן הוא מועד חב' השם כי ה' השם ית' קרא החובלי לבא ידיו לבית הסם להחריבו ולשפוך דם בני ישראל כדם זבחים כמו שאמר בכבואת יסעי והיתה לי כחריט כי הנה הלכו משוד כי הנה הלכו מנובל הרעב למזרים וליום החרבן מה יעשו ואנה ינוסו לעזרה: שם הוא הרעב כמו השוד והשבר ופיר' הרעב והחרב תקבצם: מוף תקבצם כי שם ימותו ההולכים שם בחרב ורעב מוף' כמוןף וכן כמהם וכמהן: מחמד לכפסם בני חמדתם סהיו חוכרות כפסם: קימוש ירם' כלו ירם חותם הקמוש סהיה שם תמורת הכסף כשיחרכו הבתי יכמוש בהם הקיבצים: קימוש וחוח' הם מויי קיבצים וית מויי חיות קרסולין חתולין: בלו ימי הפקודה שיפקוד החל עונם להם החל עונם ימי השלום כמעשה הרעים' אז ידעו ישראל ויתגורו ויחמרו על כביחי ה' השקר שחטגו חותם והיו חומרי להם שלום שלום אז יחמרו עליה: חויל הנביא מסובע'

כל חובלי יטמאון כל האוכלים להם חנוים הם טמאים כן זמחיהם טמאים: כי לחמם לכפסם לא יבא בית ה' הקרבן שהם מביאים בעבור נפשם כלומר לכפרת כפסם לא יבא כי אין תועלת להם בו ולא יכפר להם בעבור כי הם מזידיים ואף צדיקים הקרבן אינם טמאים מחמתם: חנוי חבלים וכן לא חבלתי בחנוי בחבלי חלל שנה שם וזה ת תאר: מה תעשו ליום מועד יום החרבן יקלה יום מועד חב' על דרך קול נתנו בבית יי כיום מועד ימים החרבן הוא מועד חב' השם כי ה' השם ית' קרא החובלי לבא ידיו לבית הסם להחריבו ולשפוך דם בני ישראל כדם זבחים כמו שאמר בכבואת יסעי והיתה לי כחריט כי הנה הלכו משוד כי הנה הלכו מנובל הרעב למזרים וליום החרבן מה יעשו ואנה ינוסו לעזרה: שם הוא הרעב כמו השוד והשבר ופיר' הרעב והחרב תקבצם: מוף תקבצם כי שם ימותו ההולכים שם בחרב ורעב מוף' כמוןף וכן כמהם וכמהן: מחמד לכפסם בני חמדתם סהיו חוכרות כפסם: קימוש ירם' כלו ירם חותם הקמוש סהיה שם תמורת הכסף כשיחרכו הבתי יכמוש בהם הקיבצים: קימוש וחוח' הם מויי קיבצים וית מויי חיות קרסולין חתולין: בלו ימי הפקודה שיפקוד החל עונם להם החל עונם ימי השלום כמעשה הרעים' אז ידעו ישראל ויתגורו ויחמרו על כביחי ה' השקר שחטגו חותם והיו חומרי להם שלום שלום אז יחמרו עליה: חויל הנביא מסובע'

כל חובלי יטמאון כל האוכלים להם חנוים הם טמאים כן זמחיהם טמאים: כי לחמם לכפסם לא יבא בית ה' הקרבן שהם מביאים בעבור נפשם כלומר לכפרת כפסם לא יבא כי אין תועלת להם בו ולא יכפר להם בעבור כי הם מזידיים ואף צדיקים הקרבן אינם טמאים מחמתם: חנוי חבלים וכן לא חבלתי בחנוי בחבלי חלל שנה שם וזה ת תאר: מה תעשו ליום מועד יום החרבן יקלה יום מועד חב' על דרך קול נתנו בבית יי כיום מועד ימים החרבן הוא מועד חב' השם כי ה' השם ית' קרא החובלי לבא ידיו לבית הסם להחריבו ולשפוך דם בני ישראל כדם זבחים כמו שאמר בכבואת יסעי והיתה לי כחריט כי הנה הלכו משוד כי הנה הלכו מנובל הרעב למזרים וליום החרבן מה יעשו ואנה ינוסו לעזרה: שם הוא הרעב כמו השוד והשבר ופיר' הרעב והחרב תקבצם: מוף תקבצם כי שם ימותו ההולכים שם בחרב ורעב מוף' כמוןף וכן כמהם וכמהן: מחמד לכפסם בני חמדתם סהיו חוכרות כפסם: קימוש ירם' כלו ירם חותם הקמוש סהיה שם תמורת הכסף כשיחרכו הבתי יכמוש בהם הקיבצים: קימוש וחוח' הם מויי קיבצים וית מויי חיות קרסולין חתולין: בלו ימי הפקודה שיפקוד החל עונם להם החל עונם ימי השלום כמעשה הרעים' אז ידעו ישראל ויתגורו ויחמרו על כביחי ה' השקר שחטגו חותם והיו חומרי להם שלום שלום אז יחמרו עליה: חויל הנביא מסובע'

כל חובלי יטמאון כל האוכלים להם חנוים הם טמאים כן זמחיהם טמאים: כי לחמם לכפסם לא יבא בית ה' הקרבן שהם מביאים בעבור נפשם כלומר לכפרת כפסם לא יבא כי אין תועלת להם בו ולא יכפר להם בעבור כי הם מזידיים ואף צדיקים הקרבן אינם טמאים מחמתם: חנוי חבלים וכן לא חבלתי בחנוי בחבלי חלל שנה שם וזה ת תאר: מה תעשו ליום מועד יום החרבן יקלה יום מועד חב' על דרך קול נתנו בבית יי כיום מועד ימים החרבן הוא מועד חב' השם כי ה' השם ית' קרא החובלי לבא ידיו לבית הסם להחריבו ולשפוך דם בני ישראל כדם זבחים כמו שאמר בכבואת יסעי והיתה לי כחריט כי הנה הלכו משוד כי הנה הלכו מנובל הרעב למזרים וליום החרבן מה יעשו ואנה ינוסו לעזרה: שם הוא הרעב כמו השוד והשבר ופיר' הרעב והחרב תקבצם: מוף תקבצם כי שם ימותו ההולכים שם בחרב ורעב מוף' כמוןף וכן כמהם וכמהן: מחמד לכפסם בני חמדתם סהיו חוכרות כפסם: קימוש ירם' כלו ירם חותם הקמוש סהיה שם תמורת הכסף כשיחרכו הבתי יכמוש בהם הקיבצים: קימוש וחוח' הם מויי קיבצים וית מויי חיות קרסולין חתולין: בלו ימי הפקודה שיפקוד החל עונם להם החל עונם ימי השלום כמעשה הרעים' אז ידעו ישראל ויתגורו ויחמרו על כביחי ה' השקר שחטגו חותם והיו חומרי להם שלום שלום אז יחמרו עליה: חויל הנביא מסובע'

הלא כה עשו אבותיכם והנה עמנו בראשי ויאמר להם שמעוני הלוים עתה וכל עורא דכח' רגליהון מלאתחואה בבית מקדשי: ארי אם ירבון יתבניהון ואתכללון מלמהו נברון ארי וי' להון בסלקותי שכנתי כנהון: פנשתא דישראל במעברה אורייתא דמיא לצור באצלחותא בשלוחתה חבו דבית אפרים לקטלא לפורחן טעותא ביניהון: הב

תן להם מה תתן... הנביא מתפלל שימותו קטנים שאינו דומה אבולו של קטן...

תן להם מה תתן... הנביא מתפלל עליהם פשרה שיצויה חל הורג בניו... ואמר תן להם מה...

סוכה לחיור עולם ימותו חו... יצטמקו כדי חמן שלא יהא להם...

בגלגל... המלכה ומחסו חומי... ממלוק עליהם... כל רעתם...

משיכיל ב' זס' חציו כנבור... תן להם רחם משכיל... אוקף ג' מלרע בקריא...

תן להם יהוה מה תתן... תן להם רחם משכיל ושרים צמקים...

בגלגל כיי-שם שנתים על רע... מעל להם מבית אנרשם לא אוסף... אהבתם כל שיהם סוררים...

גם כי ילדו והמתי מחמדי בטנס... ימאסם אלהי כי לא שמעו לו...

ויהיו נרדים בנוים... גפן בוקק ישראל פרי ישוה לו ברב... לפריו הרבה למזבחות בטוב לארצו...

הטיבו מצבות... יאשמו הוא ערף מזבחותם ישרר... מצבותם: עתה יאמרו אין מלך...

לנו כי לא יראנו את יהוה והמלך... מה יעשה לנו: דברו דברים... אלות שוא כרת ברית ופרח פראש...

משפט על תלמי שרי: לעגרות... בית און יגורו שכן שמרון כיי-אבל... עליו עמו וכמריו עליו יגורו על...

כבורו כיי-גלה ממנו: גם-אותו... איתי עליהו ברשי חון בישון דין שקרהו על תחומי חקלן... מלך במשרתיה יסק עליהו ויגלו יתהוון...

עמיה ופלהויה עלוהו יבועו על יקריה ארי גלא מניה: אף יתיה... ישרד מצבתם: אבל ג' וס' אבל תרוש אמלה גפן... אמלה ארץ החפיר: לעגלות בית און יגורו:

יעבדו: ובמסנה מפני שהנביא נוסדת עליה... בשכיו ולא בכבייה: ימאסם אלהי חמר הנביא ימאסם אלהי כי חיינו חלהיה...

הב להוון יית תושלמת עובריהוון... הב להוון רחם מתביל ורדיון יבשון...

לא אוסף לרחמא עליהוון רכל... רברביהוון מרדיון: בית ישראל דמן... לאילנא דקלא שרשוהי מלרע...

אף אם ירבו בניו ויאקטול שפר... מעיהוון: ירחיקונו אלהי ארילא... קבילו למימריה ויהוון מטלטלין...

ארתפלג לברהוון מן אריתא כען... יחובו כען איתי עליהוון סנאה יחור... קדלהוון דאגוריהוון יבוו קמתהוון:

ארי כען ימרון לית מלכא לנא ארי... לא דחלנא מן קדם: ומלכא מה... יעבר לנא: ממליו מלך דאונס...

ימן לשקר ללמא גוריו קים כען... איתי עליהוון ברשי חון בישון דין שקרהו על תחומי חקלן... מלך במשרתיה יסק עליהוון ויגלו יתהוון...

עמיה ופלהויה עלוהו יבועו על יקריה ארי גלא מניה: אף יתיה... ישרד מצבתם: אבל ג' וס' אבל תרוש אמלה גפן... אמלה ארץ החפיר: לעגלות בית און יגורו:

יעבדו: ובמסנה מפני שהנביא נוסדת עליה... בשכיו ולא בכבייה: ימאסם אלהי חמר הנביא ימאסם אלהי כי חיינו חלהיה...

יעבדו: ובמסנה מפני שהנביא נוסדת עליה... בשכיו ולא בכבייה: ימאסם אלהי חמר הנביא ימאסם אלהי כי חיינו חלהיה...

ימאסם אלהי חמר הנביא ימאסם אלהי כי חיינו חלהיה... ימאסם אלהי חמר הנביא ימאסם אלהי כי חיינו חלהיה...

גם חתנו לאשור יובל... זה היה בשנת ששים עשרה לחזו ויער יי' את רוח כול מלך

גם חתנו לאשור יובל... רבוי על כבודו שזכר... חמר כי הנה במקומו גלה כבודו ממנו

מחנה עצה שבעו לעשות כמו... שכל ויעץ המלך ויעש כפי עבלי זהב

קוף ודרדר ל' יעלה על מובחותם... ונפלו: עלוה ג' בקרי' וסימ' אלוף עלוה אלוף ות דאורי'

ביתחל: קוף ודרדר יעלה על... מובחותם: שגלו עובדיהם ואין

לאשור יובל מנחה למלך ירב בשנה... אפרים יקח ויבוש ישראל מעצתו:

עוד פונה להם ואמר ישראל להרים... כסונו סלח יראונו חויבנו בבשתנו:

ונשמרו במות און חטאת... ונשמרו במות און חטאת

זה קקוד רפי שהיה לשון קבצה... ולשעבר כמו עשת באת חזלת יד

מזבחותם ואמרו להרים בסונו... מזבחותם ואמרו להרים בסונו

לפני שהיה מעשה פלגש בבבועה... בימי עתה חל בן קנז שהיה ראשון

ולגבעות נפלו עלינו: מימי הגבעה... ולגבעות נפלו עלינו: מימי הגבעה

בימי עתה חל בן קנז שהיה ראשון... לסופטים בימי כנען רשעים

חטאת ישראל שם עמרו לא תשיגם... חטאת ישראל שם עמרו לא תשיגם

ובימי היה פסל מים וכל זה מיני... בסדר עולם: שם עמרו: באותה

בגבעה מלחמה וגו' ולפי שהיה... בגבעה מלחמה וגו' ולפי שהיה

לכך לא הצליחה ידם במלחמת... הגבעה על בני בנימין וקראם בני

ואסרם ואספו עליהם עמים באסרם... ואסרם ואספו עליהם עמים באסרם

עולה בני גמלה שעשו עמון עליו... ולא שמעו בקול אחיה לתת את

בגבעת חטרתון בית ישראל תמן... בגבעת חטרתון בית ישראל תמן

בני הגבע ית על ששאלו להם מלך... והמליכו את שאלו ואינו מתייבס לי

קמו מרדו במימרי למנאה עליהון... קמו מרדו במימרי למנאה עליהון

אחר לשון העברי וגם שאר חיבור... הפרשה נופל על לשון הרחשון:

בגבעת חטרתון בית ישראל תמן... בגבעת חטרתון בית ישראל תמן

באונותי ואסרם: לפי רצוני תמיד... יסרתים משופט לסופט ומסרתים

בגבעת חטרתון בית ישראל תמן... בגבעת חטרתון בית ישראל תמן

ביד שוסיסה: ואוספו עליהם עמים... באסרם לשתי עונותם: לפי שדימ'

בגבעת חטרתון בית ישראל תמן... בגבעת חטרתון בית ישראל תמן

חונתם לעלה כמו שנאמר חתני אפרים... עגלה מלומדה לכך דימה יסוריהם לפרה

בגבעת חטרתון בית ישראל תמן... בגבעת חטרתון בית ישראל תמן

סמיניעין חונתם בחרישה ויחטרוה בעול... אחד מכאן ואחד מכאן חלל שכי עיני השור

בגבעת חטרתון בית ישראל תמן... בגבעת חטרתון בית ישראל תמן

אחד מכאן ואחד מכאן חלל שכי עיני השור... עינויה פדחא במד בקר: ואפרים עגלה מלומדה

בגבעת חטרתון בית ישראל תמן... בגבעת חטרתון בית ישראל תמן

עינויה פדחא במד בקר: ואפרים עגלה מלומדה... חבורות במלמד הבקר שקורין רישבוליון בלעז

בגבעת חטרתון בית ישראל תמן... בגבעת חטרתון בית ישראל תמן

חבורות במלמד הבקר שקורין רישבוליון בלעז... והרי היא לא נכנעה ותמיד חזרה לדוש בתבואה מקום מאלל ומשמין

בגבעת חטרתון בית ישראל תמן... בגבעת חטרתון בית ישראל תמן

ולא נכנעה ותמיד חזרה לדוש בתבואה מקום מאלל ומשמין... להיות חורשת כלומר לא נכנעה לתורה לא אחר סרירות לבס:

בגבעת חטרתון בית ישראל תמן... בגבעת חטרתון בית ישראל תמן

יובל

החב

יוד

קל סוב

ועתה תקבעו לרצון את יי לתלמוד תורה עד יבא ויורה דרך לכם כשתהיו יגיעים בה הוא יבין אתכם להודיעכם צדקותיה בדרך לא תירדו לכם כיר עשונ מעשים טובים קודם שיבא עליכם הלחץ וזה יגרום לכם שתתקבל תפלתכם בעת הצורך ואז יהיה ועתה ראו לכם לדרוש הקב"ה בכל צרכיהם כי אז תשמע צעקתכם ויורה דרך לכם

וימטר דקה לכם כמו ירה בים: חכלתם פרי כחש' איתקבלתון תושלמת עובדיכון: וקחם שאון' קול ענות נוסו נוסו: כשד שלמן בית הרבאל' ככתובים הבאים על עס יושב בשלום פתאם על מחרב שלא נזהרו בהם לכרוח מפניהם ושודדים את הכל' בית הרבאל יונתן תרגמו בית מאר' ואלף ולילד יתירים בו כמו תרעאל שאינו עם עיר כנון יענועת יורעאל וקראו בלשון עם אף כאן קר' חותו כמין עם עיר וכן חזירו מנחם חבל דוכס פותרו עם מקום: רוטסה' נבקעה וכן נערים תרטטה ו ועוליהם ירוטטו לא רוטט עזובה כמו נוטס: ככה עשה לכם ביתא' כל הפורענו זהו גרם לכם הענל שבביתאל: רעת רעתכם' רעת רטעכם עבירות זלוכס: בשחר כדמה כדמה' כדס כאילו בליה כלומר אץ בו כח ולמה כל זאת כי בהיות ישראל נער ו ואוהבהו מנוער מכל טוב: וממזרים קרחתו לבני על ידי כבואו להדבק בתורתו והס מה עשו: קראו להם כן הלכו מכניהם' כל מה שהנביאים קוראים להם ללמד דרך הטוב כן הם ספגו עוקף לכרוח מפניהם : לבעלים יזבחו' דרך המקרא לדרב כן כמו כרובס כן חטאו לי וכאשר יענו חותו כן ירבה:

חרשתם ב' בתרי ליש' וסמן לולא חרשתם בעגלתי' חרשתם רשע עולתה: בשחר ל נדמה נדמה מלך ישראל' וחד בשחר נכון מואאו: ומסצרים ב' וסמן והיה בהניח יי' כי נער ישראל ואהבהו: ולא ידעו ג' בקריאה וסמי' ואת אבשלום הלכו' ואנכי תרגלתי לאפרי' ולא ידעו עשות נכוחה:

ועתה לרצון את יי לתלמוד תורה עד יבא ויורה דרך לכם כשתהיו יגיעים בה הוא יבין אתכם להודיעכם צדקותיה בדרך לא תירדו לכם כיר עשונ מעשים טובים קודם שיבא עליכם הלחץ וזה יגרום לכם שתתקבל תפלתכם בעת הצורך ואז יהיה ועתה ראו לכם לדרוש הקב"ה בכל צרכיהם כי אז תשמע צעקתכם ויורה דרך לכם

ועתה לרצון את יי לתלמוד תורה עד יבא ויורה דרך לכם כשתהיו יגיעים בה הוא יבין אתכם להודיעכם צדקותיה בדרך לא תירדו לכם כיר עשונ מעשים טובים קודם שיבא עליכם הלחץ וזה יגרום לכם שתתקבל תפלתכם בעת הצורך ואז יהיה ועתה ראו לכם לדרוש הקב"ה בכל צרכיהם כי אז תשמע צעקתכם ויורה דרך לכם

וגרתי יגון בתקופת רחמי והורו מימרי להון פאפריא טבא דמקיל בכתף תורתיא ומזרקי בלחיא תהון ונאף פד הון במדברא אסגתי להון טובא למיכל' לא

ואחרי רטטה רטושים מדעתם נטושים בעל כרחם: ככה עשה לכם ביתאל' כל זה גרם לכם הענל ושכחתם שם: מפני רעת רעתכם' זה היה לכם משני רעה גדולה שברעתכם והיא עבודת הענל ואמרכם אלף חלוקי ישראל: בשחר כדמה כדמה מלך ישראל' הוא הושע בן אלה' וטעם בשחר פירש חזוני חבי זל בתחלה מלכותו בשנת שס לו שחטרו מלך אשור ובשנה השביעית עלה על שומרון וצר עליה שלשה שנים ולכדה' ועוד קודם לכן מתחלת מלכותו היה עובד למלך אשור ומשם לו מנחה שנה בשנה וינתן תרגס בסופא בהית וגו' ונדמה' ענין כדמו עמי' כדמה' מקור עס הלן כמו הנבלה נגליתי: כי נער ישראל ואהבהו' בעודו נער אהבתו והוא בהיותו במזרים לפיכך חזי מתרעס עליו יותר משחר החונות כי מנערותם אהבתים והנלתיס מיד אוביהם וכאשר עובדים על מנתי עלי ליםרס כאשר ייסר אים את בניו וזהו שאמר וממזרים קרחתו לבני' כמו שאמר בני בכורי ישראל' ואומר אליך שלח את בני יועבדני' ופירוש קרחתו לבני קרחתו לפרעה בעבור ישראל בני' או פי' קרחתו לבניו בהיותו בני' וטעם ממזרים כי מאותו העת החלי לקרוא חותני בני' קראו להם' ואלו הלוכו מפניהם' כל עומת שהיו קוראים להם כן היו הולכים מפניהם ולא יקטיבו אל דבריהם ולא יחמו מעלליהם הרעים: לעגלים יזבחו לפסלים יקטרו' וכמו זה כן ירבה וכן יפרדו: ואנכי תרגלתי לאפריס' זכר אפרים לפי שהוא עסה העגלים' חמר ואיך יגמול לי זאת כי אנכי עשיתי להם כמה טובות והרגלתיס לרגלים ולא הטרחתים במזבתי ובעבודתי: תרגלתי' לשון הרגל והתניו במקום ה' הרגלתי כן דעת המדקדקים' ורבי אחי רבי משה זכרונו לברכה חמר כי הוא עם תרגלתי בפלם תפארתי ואף על פי שבחה המלה מלעיל המסקל אחד הוא' ולפי שהמשילו לנער חמר עליו זה הלשון כמו שמרגלים הנער לילך מעט בלי טורח כן כשהסעתיס ממסע למסע בהוציאתי אותם ממזרים הסעתיס מעט מעט בלי טורח העני הולך לפניהם יומם ועמוד אש לילה: קחם על זרועותי' המנהיג סנתתי להם והוא משה לקח אותם על זרועותיו כמו שאמר כאשר ישא החונות את היונק: ולא ידעו כי רפאתים' לא הכירו כי חזי הרובח אותם מכל מחלה ומכל צרה' כמו שאמר כי חזי רבואיך: קחם' בחסרוך פ'א הפעל' והוא כמו לקחם וית ואנכי כמלאך וגו' בחבלי אדם אמשכם' לפי שהמשילו אפרים לעגלה והעגלה מושכים אותה בחבלים חמר חזי משכתי את ישראל בחבלי אדם ולא בחבלי עגלה שמוסכין אותה על כרחה אלף כמו אשר ימשוך אדם את חזירו לאטו שלא יכריחו ללכת על כרחו כן משכתיס לאטס' וזהו בעבודות אהבה שאמר אחר כך: ואיהיה להם כמירמי עול על לחיהם' הייתי להם כמירמי עול על העגלה שלא תהיה חורשת יותר מדי ומירמיס העול מנל כוחרה ותולן אותה על לחיה כדי שלא תמושך ותנח מיגיעה עשה או סעוה ביום כן חזי לא הונעתי ישראל בחרשותם' וככר פירסנו משל חרשה והעול: ואט חלוי חובלי' ועס כל זה אף על פי שה חכמה מיגיעה מטוס לה מאכל במקומה כן חזי ישראל לא הכבדתי עולם ונתתי להם במדבר ספוקס בלי טורח לחס ונכר נית במזרת בנין רחמי וגו': לחיהם בסקל כליהם' חובלי סס בסקל חופירי' לא

ועתה לדרוש את ה' עד יבא ויורה דרך לכם פירושו כתרבומו הוא בכל עירן וגומר והחכם ד' חברהם בע' פי' ועתה תדרשו השם לרונת הזרע עד יבא מלקי' ויורה דרך לכם' כמו יורה ומלקוש' וימ חס תדרשו את ה' לדעת תורתו ומכותו הוא יבא ויורה אתכם דרך' על דרך בח לטהר מסייעין חותו' וחחזל כתב קצרו לפי חסד כל מה שתקצרו בעולם הזה חסד יהיה עד יבא לעולם הבא ויורה לכם הקרן כמו שאמרו רז"ל על כמה מצות שאלם חובל פירותיה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא: חרשתם' פי' חרשתם וזרעתם' כי אחר חרשה הזריעה וסניהם משל למנוסה כמו שפירסנו חזי חתם עשיתם הקרן מה שזויתי לכם שחמרתי זרעו לכם לזרקה וחתם חרשתם רשע לפיכך קצרתם חכלתם פרי כחש' והקצירה משל לנמול ופי פרי כחש פרי הכח סכססתם בי' חופירס פרי כחש פרי שמכחם במקווי חותו כמו שחמו ותידוש יכחש בה: כי בטחת בדרךך ברוב שהיית הולך בה והוא דרך הרשע והאמונה הרעה ובטחת גם כן ברוב הנבזרים שהיו לך מעמך חונמזרים שהיו מבקשים עזר ינהם וסמת בשר זרועך ולא בטחת בי' לפיכך נכסלת' וכף הנכח לנכח הושע בן אלה שחרב שומרון וגלג הסבטים בימיו: וקחם שאון בעמך' מפני רעתך יקוס שאון בעמך שיבואו החיובי עליהם להחריבם: וקחם' כתיב בחלף והוא מקום עין הפעל: שאון' כמו ושאון לחומים' כשאון מים כבדים ענין המון העם: בעמך' כתיב בירד והוא לשון רבים רל על הסבטים: וכל מבצריך יוסר' כל המבצרים שחתה בוטח בהם יוסר כל אחד מהם על ידי השודד שיבא עליהם: יוסר' מבנין הפעל מפעלי הכפל והדגש מורה על חסרון הכפל ובתוב בזוי עס הדגש: כשוד שלמן בית הרבאל ביום מלאחם' שלמן חויב ידוע היה באותן הימים ששמו שלמן ובא על בית הרבאל פתחום וסדר והפיל האם על הבני' ולא השחיר כליטה' וארצא הוא סס אדם גדול היה בימיהם ויונתן תרגס ויקוס אתרגוסא בעמך וגו' תרגס הרבאל מן וארצ לו' ואדוני חבי זל בירש שלמן הוא שלמנאדר מלך אשור בית הרבאל הוא שומרון בית שארצ האל יתברך עליה ותפשה בעונה: אס על בניס רטטה' לפי שרמתי האם על הבניס בעת שירצו להרגס מפלת עזמה עליהם: רטטה' כמו ועוליהם ירטטו ענין ההפלכה בארץ לבקשם' ונדבותינו זל פירשוהו ענין עזיבה כתרגום תסמטטה ונטסתה תרטטה חמר שהיו עוזבים נשיהם וכניהם והולכים להם מפני החרב והרעב:

וגרתי יגון בתקופת רחמי והורו מימרי להון פאפריא טבא דמקיל בכתף תורתיא ומזרקי בלחיא תהון ונאף פד הון במדברא אסגתי להון טובא למיכל' לא

רשיה רוח' לסוף ריע מתחבר לדברי רוח לעז: וסמן' שלהם למצרים מובילי לתת
סגור למצרי לעזור חונתם: וריב ליי' עם יהודה' אליהם הוא מניד את דברי ריבו
אשר עשו לו חזיהם בית ישראל ולא יתמהו כפקדו על יעקב כדרכיו: בבטן עקב את
חזיו' כל זה עשיתי לו אחזו בעקבו סימן שהו' יהיה לו גביר: בכה' המלאך: ויתחנן

לוי' כשחמ' לו לא השלחך כי אם
ברכתני והמלאך היה מבקש ממנו
הנח לי עכשיו סופו של הקצה
לבלות עליך בבית אל ושם תמצאנו
ושם ידבר עמנו והוא ואחי נסכים
לך על הברכה סביבך יצחק וחזונו
מלאך שרו של עשו היה והיה מ'
מועדער על הכרעות: ויי' אליהו
הצבאלו יי' זכרו' כאשר הייתי מלא'
כן חני עתה ואם הייתם הולכים
עמי בתמינו' כיעקב חביב הייתי
גוהב עמכם כאשר נהגתי עמו:
ואתה בחלוקת תשוב' בהבטחתו
עבדעשנתו שהוא מבטיחך חתי' כול'
לסמוך ותשוב' לו רוק חסד ומשפט
שמור ומובטח אתה לקוות לישעו
תמיד: כנען בידו מאזני מרמה'
אתם סומכי' על כבעכם שאתם
סוחרי' ורמאי' ועל עושרכ' אתם
חומרי' חך עשרתי ולמ' העבוד את
הקצה: מנחתי חן לי' חן כח
ומדרש הגדה היה דולס ר' שמעון
זלל מנחתי חן לי' מנחתי לי סטר
חוב סים לי מלכות על ישראל וילכו
גם אחיו ויפלו וגו' הטנו לך לעבדים
חן לי דיני סטר כמו כותבך עליו
ואינו וכמו באוכי אחד ובטימי אחת
בבראשית רבה וזה פירושו ויאמר
אפרים חך עשרתי מנחתי חן לי
ירבעם פן כבט שהי' משפט אשרי'
מתפאר בעצמו ואומר חך עשרתי
מנחתי חן לי סטר אחד סכל ישר'

ורדף ג' וחס' בקרי' וסי' ורדף אץ' ורדף שלשנים' ורדף קדים: בבטן ג' בקריא' וסימ' בשרם אצד בבטן
ידעתך' בבטן עקב את אחיו' בבטן עשני עשהו: אהב ט' וסימ' נססר ברש' שמואל: ויאמר אפרים
ג' סבירין ויאמר וסימ' נססר בספר שפטים סי' יא:

מתקן עמא קדישא כבן הו' ק
קומין: בית ישראל דמן לדרוח
זרע ועלעול חצר כל יומא כדבין
ובוא מסנן וקים עם אתורארה
אקיסו וקורבנא למצרים סובלין:
ודינא קדם יי' עם דבית יהודה
ולאסעריא על יעקב בארחתיה
וכעובדוהי תקנא יתיב ליה: נביא
אמר להון הלא יעקב עד דלא
אתיליד אמיר דיסני מן אהוה ו'
ובתוקפיה אתרברב עם מלאכא:
ואתרברב עם מלאכא ויביל בכה
ובעא מניה בבית אל אתגלי עלוהי
ותפן ימלל עקנא: נביא אמר
להון הוא יי' אליה צבאות דאתגלי
על אברקם יצחק ויעקב וכמא
דאמיר על ידי משה דברניה לכל
דר ודר: ואת בפולחנא דאלהך
התקף חסדא ודינא טר וסבר לפורקנא דאלהך תדירא: לא תהוין כרתנין
דבדיהוין מוונן דנכיל למנס רחמין: ויאמרו רבית אפרים ברם עתרנא אשפחנא
אונס לנא נביא אמר להון כל עיתרכון לא יתקום לכון ביום תושלמת

ועם קדושים נחמן' ככל הענין במלות שונות כי קדושי' במקום אל חמר לסוף רבי'
כמו אלהים קדושים הוא' חמר כי נחמן היה יהודה עם האל ית' ומחזיק בעבודתו
חלפי שאפרים היה עובד את העגלים' וחלזל פי' נחמן על האל ית' ומן התמימה
סתי' עם אל כמו עם א' בפתח לא ידענו חס היה קורא אותו כך סתרג חסנילו קדמו
בכובץ וגו': אפרים
רועה רוח ורוח קדים
בעבדו העגלים דומה
למי שפנתח פיו ל הרוח
ורועה חותנו כי לא יחיה
מינו: ורדף קדים'
ככל הענין במלות ס'
סוננו וזכר קדים כי הו'
הקסה שברוחו ומחזקת
לכני חסן סן הם לא די
פלא הועילה להם עבול
העגלים חלל שהזיקה
להם: כל היום כזב
וטוד ירבה' אינו חוזר
בו מרעו לא כל הימי'
מרכה כזב שהיא עבול
העגלים וכן מרע' בטוד
וטבר סיבא עונס ב'
בעבודתם י' ועם כל זה
לא יבין ולא יסוב מ'
מעבודת העגלי' לעבול
האלהים ית' חלל מה
עיס' כשתבא אליו ברת
החוב כרתו ברית עם
אשור לעזרם וכן עם
מצרי' פעם עם זה פע'
עם זה: וסמן למצרים
יובל' שהם מובילים
הסמן למצרי' לסחר כי
הסמן בח' להם למצרי'
ולסחר חרבות מלחץ
ישראל כמו שכתוב

בכובח' צד' יהוד' וישראל המ' דובליך בחטוי מניית וכפ' ודבש ושמן וצרי נתנו מערבך'
ואמר בישיעה ותשורי למלך בשמן כי היתה חרץ ישראל חרץ זית סמן: וריב להם
עם יהודה' חלפי שאמר ויהודה עוד רד עם אל חמר חלפי' שהחזיק בעבודת האל
בבית המקדש אחר כך הרעו מעלליהם כשהיו מלכיהם רעים לפיכך חמר סים לה'
ריב ותוכחה עם יהודה ועם יעקב לפקוד עליהם כמעלליהם כשהיו מלכיהם רעי'
כי לא זכרו חסדי עמם ולא עם חביהם יעקב כי הכל בעבור זרעו והרחתי עליו
אות סיהיה לזרעו אחריו חס יתנו לבס חלי וידעו כי בעבורם נעשה חותנו האות
לא בעבור יעקב עצמו כי הוא לא היה חרץ לעשו בימינו ומה שהרחתי עליו לא היה
חלל בעבור זרעו והם חיסם מכירי' זה כישל היו מכירים זה היו דבקי' בי ובעבודתי
ואני הייתי מקיי' להם ברכת יעקב חביהם ומה הוא האות עשיתי לו: בבטן עקב
את אחיו' כמו שאמר וידן אחוזת בעקב עשו והיה זה כלא גדול כי העובר בעול
בבטן חן לו כח ויכולת באחד מאבריו ואף כי יבקע השליה ויתפוס בעקב העובר
האחר זו פליחה גדולה וזאת עשיתי חני להיות' לאות לבניו אחריו' כי בסוף והוא
העקב יסלטו בני יעקב בבני עשו' ואחפי' שבימי דוד היתה להם ממשלה בהם
כמו שאמר ויהיו חדוש עבדים לדוד לא היתה הממשלה קיימת על בסוף הימים כמו שכתוב והיה בית יעקב
שריד לבית עשו וגו' וכל זה לא נתנו אל לבס בניו: ובאונס ערה את אהים' ועוד אות אחר הרחיתי לו להיות לאות לבניו אחריו כי נתתי בו כח להחביק עם המלאך ולהיותו סר
כנגדו כלא היה במערכת אחת עמו וזה האות הרחיתי לו כי בניו יהיו חלק ה' לבדו שלא יסלטו בהם כוכב ומלאך כל זמן שיעשו רצוני מאותות השמים לא יחתי' כי חן להם כח
ויכולת בהם כי השגתה החל ית' דבקה בהם כל זמן שיעשו רצוני ולא יפלו תחת מקרה הזמן' וכן אמר בתורה אשר חלק ה' חלוקת חותם לכל העמים תחת כל השמים והאתם
לקח ה' וגו': וישרא' מלאך ויובל' ככל הענין לחוק כי פלא גדול היה להחביק חרם עם מלאך ויכול עמו כמו שאמר וירא כי לא יכול לו: בכה ויתחנן לו' זה לא נזכר בתורה ופי'
כאלו המלאך בכה והתחנן ליעקב שיפלטנו כמו שאמר ויאמ' שלחתי כי עלה השחר כל זה להודיע כי האל ית' שולח המלאך לעזרת הצדיק ולעשות לו רצונו ובעבור זה לא נפרד
מינו לא ברצונו: בית אל ימצאנו' המלאך מצא אותנו גם כן בבית אל וסם ברכונם כן' ומלת ימצאנו עתיד במקום עבר' וחלזל פירושו כממענו שאמר לו המלאך כי בית אל
ימצאנו הא ית' בשרו כי עם יגלה לו ויקרא שמו ישראל: ושם ידבר עמנו' דברי המלאך חמר לו כי האל ית' ימצאנו בבית אל ושם ידבר עמנו עמי ועמך לקיים ברכתי לך ולקרא' סמן
ישראל לחמר כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל' והנה חן רב שעדיה פי' ושם ידבר עמנו כמו בעבורו חן עלינו כמו בעבור זרע ישראל שחמ' לו פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה
מין וגו' ואמרנו דל כי המלאך הזה הוא מיכאל ועליו אמר המלאך הגואל אותי מכל רע וגו': ויהיה להי הצבאות' חלפי' שנגלה לאביכם בחל סדי לחמר לו חסדי פרה ורבה
עוד חדש עמו הנכבד למשה והכל בעבורכם לחדש בו אותות ומופתים להוציאם מעבודות לחירות והוא יוד' הא וי' הא והוא אלהי הצבאות' חלפי' שנגלה לאביכם בחל סדי לחמר לו חסדי פרה ורבה
והגבלים עם כוכביהם ובסם א' וחלפי' הוא מפתתך עמם אבל בזה השם חינו מפתתך עם זולתו והוא חס תעשו את רצונו הוא יהיה לכם לאלהים כמו שהוא א' אלהי הצבאו'
ה זכרו כמו שאמר זה שמי לעולם זה זכרי לדור דור' ועל הדרך הזה תי' כביא חמר להון ה' אלהי הצבאות וגו': ואתה' אתה שאתה זרע יעקב חס תלצה באהך תשוב' כלאמר
תנוח כמו בסובה ונחת תושעון: חסד ומשפט שמור' בתלתי' זה תוכל לנח ולא תפחד מהחויב חס תשמור לעשות חסד ומשפט כי מדותיו הם כמו שאמ' בי חני ה' עושה חסד
וימשפט ודקה בחרץ כי בחלה חפצתי באם ה' וחלפי' שלא הזכיר הנה דקה הנה חמ' במקום אחר שמרו משפט ועשו דקה' ואמר הנה וקוה א' אהך תמיד והוא דקה וימשר
סתקוה תמיד א': וחף כי תהיה לך טובה גדולה ועושר ונכסס תחמר כי מאתה הוא הכל תזכרנהו תמיד ותקוה לו כמו שאמ' בתורה וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח
לעשות חיל' לא כאשרי' שאמר חך עשרתי מנחתי חן לי' ויש לפרש' בית בחלוקת פסוק במקו' ללוד ויהיה תשוב' ענין תשובה וכמוהו וסלח את העשיר במדבר כמו למדבר רבנו
דריקי' בה' כמו לה' וית ואת כפולחנא וגו': כנען בידו' ואתה חן אתה כן א' אתה כמו הכנען והוא הסוחר אשר בידו מאזני מרמה: לעסוק אהב' הפך חסד ומשפט שמור וית
לא תהוין כרתנין וגו' ויאמר אפרים חך עשרתי מנחתי חן לי' הפך ויקוה א' אלהיך תמיד חינו מקוה לאל ית' ואינו מודה שהוא נתן לו כח לעשות חיל אבל חומר כחיו ועושר יד'
עשה לי החיל הזה ושוכח האל ית' סנתן לו כח לעשות כמו שכתוב בתורה ושכחת את ה' אלהיך' זהו שאמר עשרתי לל עשרתי מעצמי: חן' כמו חן' חן פירושו כמו כח כח
ולחן חיסם עצמה ירבה: כל יגיעי לא ימצאו לי עץ אשר חטא' עוד רעה אחרת חומר כי הוא עושה חוננו כי ככל מה סיגע ואסף לא ימצאו לו מזון של עץ וחטאו'

עבדי לי שחבי קנה חונתם דכתיב וילכו גם אחיו ויפלו לפניו ויאמרו הננו לך לעבדים
ומה שקנה עבד קנה רבו וכל ממונם שלי לפי' חן בי חטא חס חטול כל אשר להם כי
הם עבדי מה כחו אחריו ואכזבי יי' אהך מחרן מצרים' גדולה הבה לאביך במצרי'
מנחתי היתה' חמר הקצה הננו לך לעבדים לא סכחת חבל חכמי' ה' אלהיך סנ' בי'
דברו' סכחת שהעמדת עמי עגלים אחד בבית אל ואחד בדן ולענין פסוטו של מקרא
אתה חומר מנחתי חן לי על ידי עושה ומאזני מרמה' ואכזבי יי' אהך מחרן מצרים
עם הבחנתי בן טפה של בכור לטפה שאינה של בכור אף חני היודע וכפרע ממאזני
מרמה העשויים מבלי הבין ומהטומן משקולותיו במלה כדי לרמות: כל יגיעי לא
ימצאו לי' טוב לך חס אמרת בלבך כל ממוני לא יהא גו ספק לבפר על עוני אשר
חטאתי כן תירב ונתן כביח חומר להון כל עותרכון לא יתקיים לכון ביום תושלמת
חוביכון: לא ימצאו' לא יסופקו כמו ומנח להם ולא יתכן לפ' כל יגיעי כל היגיעים
לבקש עוני ולא ימצאו לי עץ שאם כן היה ראוי לכתוב כל יגיעי פלא יוד וליקדך בדירי
חבל עתה חינו לסוף יגע אלה לסוף יגיע:

כמו שאמר ויהיו חדוש עבדים לדוד לא היתה הממשלה קיימת על בסוף הימים כמו שכתוב והיה בית יעקב
שריד לבית עשו וגו' וכל זה לא נתנו אל לבס בניו: ובאונס ערה את אהים' ועוד אות אחר הרחיתי לו להיות לאות לבניו אחריו כי נתתי בו כח להחביק עם המלאך ולהיותו סר
כנגדו כלא היה במערכת אחת עמו וזה האות הרחיתי לו כי בניו יהיו חלק ה' לבדו שלא יסלטו בהם כוכב ומלאך כל זמן שיעשו רצוני מאותות השמים לא יחתי' כי חן להם כח
ויכולת בהם כי השגתה החל ית' דבקה בהם כל זמן שיעשו רצוני ולא יפלו תחת מקרה הזמן' וכן אמר בתורה אשר חלק ה' חלוקת חותם לכל העמים תחת כל השמים והאתם
לקח ה' וגו': וישרא' מלאך ויובל' ככל הענין לחוק כי פלא גדול היה להחביק חרם עם מלאך ויכול עמו כמו שאמר וירא כי לא יכול לו: בכה ויתחנן לו' זה לא נזכר בתורה ופי'
כאלו המלאך בכה והתחנן ליעקב שיפלטנו כמו שאמר ויאמ' שלחתי כי עלה השחר כל זה להודיע כי האל ית' שולח המלאך לעזרת הצדיק ולעשות לו רצונו ובעבור זה לא נפרד
מינו לא ברצונו: בית אל ימצאנו' המלאך מצא אותנו גם כן בבית אל וסם ברכונם כן' ומלת ימצאנו עתיד במקום עבר' וחלזל פירושו כממענו שאמר לו המלאך כי בית אל
ימצאנו הא ית' בשרו כי עם יגלה לו ויקרא שמו ישראל: ושם ידבר עמנו' דברי המלאך חמר לו כי האל ית' ימצאנו בבית אל ושם ידבר עמנו עמי ועמך לקיים ברכתי לך ולקרא' סמן
ישראל לחמר כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל' והנה חן רב שעדיה פי' ושם ידבר עמנו כמו בעבורו חן עלינו כמו בעבור זרע ישראל שחמ' לו פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה
מין וגו' ואמרנו דל כי המלאך הזה הוא מיכאל ועליו אמר המלאך הגואל אותי מכל רע וגו': ויהיה להי הצבאות' חלפי' שנגלה לאביכם בחל סדי לחמר לו חסדי פרה ורבה
עוד חדש עמו הנכבד למשה והכל בעבורכם לחדש בו אותות ומופתים להוציאם מעבודות לחירות והוא יוד' הא וי' הא והוא אלהי הצבאות' חלפי' שנגלה לאביכם בחל סדי לחמר לו חסדי פרה ורבה
והגבלים עם כוכביהם ובסם א' וחלפי' הוא מפתתך עמם אבל בזה השם חינו מפתתך עם זולתו והוא חס תעשו את רצונו הוא יהיה לכם לאלהים כמו שהוא א' אלהי הצבאו'
ה זכרו כמו שאמר זה שמי לעולם זה זכרי לדור דור' ועל הדרך הזה תי' כביא חמר להון ה' אלהי הצבאות וגו': ואתה' אתה שאתה זרע יעקב חס תלצה באהך תשוב' כלאמר
תנוח כמו בסובה ונחת תושעון: חסד ומשפט שמור' בתלתי' זה תוכל לנח ולא תפחד מהחויב חס תשמור לעשות חסד ומשפט כי מדותיו הם כמו שאמ' בי חני ה' עושה חסד
וימשפט ודקה בחרץ כי בחלה חפצתי באם ה' וחלפי' שלא הזכיר הנה דקה הנה חמ' במקום אחר שמרו משפט ועשו דקה' ואמר הנה וקוה א' אהך תמיד והוא דקה וימשר
סתקוה תמיד א': וחף כי תהיה לך טובה גדולה ועושר ונכסס תחמר כי מאתה הוא הכל תזכרנהו תמיד ותקוה לו כמו שאמ' בתורה וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח
לעשות חיל' לא כאשרי' שאמר חך עשרתי מנחתי חן לי' ויש לפרש' בית בחלוקת פסוק במקו' ללוד ויהיה תשוב' ענין תשובה וכמוהו וסלח את העשיר במדבר כמו למדבר רבנו
דריקי' בה' כמו לה' וית ואת כפולחנא וגו': כנען בידו' ואתה חן אתה כן א' אתה כמו הכנען והוא הסוחר אשר בידו מאזני מרמה: לעסוק אהב' הפך חסד ומשפט שמור וית
לא תהוין כרתנין וגו' ויאמר אפרים חך עשרתי מנחתי חן לי' הפך ויקוה א' אלהיך תמיד חינו מקוה לאל ית' ואינו מודה שהוא נתן לו כח לעשות חיל אבל חומר כחיו ועושר יד'
עשה לי החיל הזה ושוכח האל ית' סנתן לו כח לעשות כמו שכתוב בתורה ושכחת את ה' אלהיך' זהו שאמר עשרתי לל עשרתי מעצמי: חן' כמו חן' חן פירושו כמו כח כח
ולחן חיסם עצמה ירבה: כל יגיעי לא ימצאו לי עץ אשר חטא' עוד רעה אחרת חומר כי הוא עושה חוננו כי ככל מה סיגע ואסף לא ימצאו לו מזון של עץ וחטאו'

רדק הושע יג רשי תרנב

אשר חטא' פנו וחטא נכן טוב חסר יפה כמו טוב ויפה' או פירושו לא ימצאו לי עון ולא דבר אשר בו חטא לי והחטא פחות מן העון כי החטא יבא לפעמי' על השגנה' או פי' עון אשר חטא אשר היה לי בו חטא כלומר שחטאתי חכי עליו כי חסר בח לידי מומן בעון ובגזלה לא היה בדיעתי כלומר עי' שחטאתי חכי עליו ולקחתיו בעון בדיעתי' ועל הדרך הזה והשיאו אותם עון חסמ' הסמיכות לל' עון שיאסמנו עליו לית ואמרנו דבית חכמים וכו' :

ואנכי יהוה אלהיך מארץ מצרים ער אושיבך באהלים כימי מועד: ודברתי על הנביאים ואנכי חזון הרביתי וביד הנביאים אדמרה: אס-גלעד און אד-שוא היו בגלגל שורים זבחו גם מזבחותם בגלים על תלמי שדי: ויברח יעקב שרה ארם ועבר ישראל באשרה ובאשה שמר: ובנביא הערה יהוה את ישראל ממצרים ובנביא נשמר: הכעים אפרים תמרורים ודמיו עליו יטוש וחרפתו ישיב לו אדניו: ברבר אפרים רתת נשיא הוא בישראל ויאשם בבעל ומת: ועתה יוספו לחטא ויעשו להם מסכה מכספם בתבונם עצבים מעשה חרשים כלה להם הם אמרים זבחי ארם עגלים ישקון: לכן יהיו בענין בקר וכטל משכים הדרך כמין יסער מגרן וכעשן מארבה:

באהלים ד' בקריא' וסי' דרך השכונ' באהלים' כי באהלי' תשבו כל ימכם' ונשב באהלים ונשמע ונעש' עוד אושיבך באהלים כימי מועד: תמרורים ד' וסי' בת עמי חגרי שק' קול ברמה נשמע נהי בכי' שמי לך תמרורים' הכעים אפרים תמרורים: זבחי ב' וחם וסי' מאת זבחי הזבח אם שור' זבחי ארם עגלים:

תושלמת חובכון: ואנא יי אלהיך דאפקתך מארעא דמצרים עוד אותיבך במשבנין כימי קדם: ומללית עם נבייא ואנא נבואן אסגיתי וביד נבייא שלחית: אם בגלעד הוון אנוסין ברם בבית בגלגל תורין לטעון דבחו אף אנוריהוון אסגיאו כיגרון על תחומי תקלא: נביא אמר להון הלא יעקב אבוכון אול לתקלי ארם ופלה ישראל באתתא ובאתתא נטר ענא: ואף פד נחתו אבהתכון למצרים נביא שלח יי ואסיק ית ישראל ממצרים ועל ידי נבייא אתנטר: מרגזין דבית אפרים מוספין למחטי וחזרת דם זפי דאשיד עלוהי יתוב וחסודיה יתיב ליה רבניה: פד ממלל חר מבית אפרים רתיתא אחיד להון לעממיא מתרברבין הוון בישראל וכרו דתבו עד דפלוחו לטענותא מתקטלין: וכען מוסיפין למחטי ועברו להון כתבא מכספהון כדמותהון צלמנין עובר אומנין כולהון להון אנון מטען נביי שקריא דבחיין לעובר ידי אנשא תורניא לעגליא נכסין: בכן יהוון בענין צפריא וכטלא דמוהי פסיק במוצא דנשברה רוח מאדררא ובתננא מפורת נורא: ואנא יי אלהיך

עוד אושיבך באהלים' חכרית מתוכך סוחרי מרמה ואושיבך באהלי' חעמיד מתוכך תלמודים עוסקי' בתור': כימי מועד' כימי מועד הראשון שהיה יעקב חיס תם יושב חלה': ודברתי על הנביאי' להוכיח אתכם ולהחזיר אתכם למוטב: וביד הנביאי' חלמה' כרחיתי להם בכמה דמויות דא' חלמה להם דברי על ידי משלים כדי ליישבם על שומעיה: אם גלעד חן' אם כח להם שבר ואונם הם גרמו לעצמם כי אך שוא היו ובגלגל שורי' זבחו לעו': גם מבחנות' דבים כגלים שעל תלמי שדי תלמי שדי היא מענית המחריש' קרתייה תלס: ויברח יעקב סל' חרם ונומי' כחדם שחומ' נחזור על הראשונות שדברנו למעלה וישר אל המלאך ועוד זאת עשיתי לו הוצרך לברוח שדה חרם ידעתם חך שמרתיו: ובאשה שמר' את הנחן: ובנביא העל' יי' ונ' ועל שחתם מבזין את הנביאים ומלעיגין בדבריהם הלא נביא העלה ונ': הכעים חכרי' לבורחו לבנות את נביאיו ולבגוד בו: תמרורים' הם לו כי דמיו אשר טכך בהחטיו את ישראל לעו' והמחטיו לחסד קס' לו מן ההורגו כאשר חנו למידן מעמון ומוחב שהטעו את ישראל להבגוד לבעל פעור וענשן הכתוב יותר ממזרי וחלומי שטיבעוס בנהר ויכחו במרוב לקראתם: עליו יטוש' על יטילם הקב'ה: וחרפתו' שחרף את שלמה כענין סל' וירס יד במלך שהוכיחו בדבי' על אשר בנה שלמ' את המלוא כדמפורס בחלק: ישיב לו חלומי' הקב'ה שהיה הוא הרע לעשות יותר ממנו: כדבר חכרים רתת' כסקינא ירבעם למיך ודבר כנגד שלמה דברי קטים וברעדה שהרי מלך גדול היה שלמה: נשא הוא בישראל' משם זכה להנשא להיות מלך ישראל: ויאשם בבעל' כיון שעלה לגדולה ויאשם בעו': וימת' ככרת בית ירבעם וכן בית

חמח וית' כד ממליל חד מדבית חכרים רתיתא אחיד להון לעממיא מתרברבין הוון בישראל וכרו דתבו כפולחן טעותא מתקטלין: ועתה' בית יהוה שראו כל זאת יוסיפו לחטא: כתבונם' כתבניתם: זבחי חרם עגלים ישקון' הכומרים חומרים לישראל מי שזבח בגלגל כדי הוא להיות נושא עגל שהרי דורון חביב הקריב לו כך פירשו רבותינו בסנהדרין ומי שזבח הוא על לשון המקרא יותר מתרבים על יונתן: וכטל משכים הולך' וכטל דמוהי פסיק: כמון יסוער מגרן' כמוזא דנשברה רוחא מאדררא: יסוער' אשר סערה תשאלו: ואנכי

הוא חסר יפה כמו טוב ויפה' או פירושו לא ימצאו לי עון ולא דבר אשר בו חטא לי והחטא פחות מן העון כי החטא יבא לפעמי' על השגנה' או פי' עון אשר חטא אשר היה לי בו חטא כלומר שחטאתי חכי עליו כי חסר בח לידי מומן בעון ובגזלה לא היה בדיעתי כלומר עי' שחטאתי חכי עליו ולקחתיו בעון בדיעתי' ועל הדרך הזה והשיאו אותם עון חסמ' הסמיכות לל' עון שיאסמנו עליו לית ואמרנו דבית חכמים וכו' :

עוד אושיבך באהלים' חכרית מתוכך סוחרי מרמה ואושיבך באהלי' חעמיד מתוכך תלמודים עוסקי' בתור': כימי מועד' כימי מועד הראשון שהיה יעקב חיס תם יושב חלה': ודברתי על הנביאי' להוכיח אתכם ולהחזיר אתכם למוטב: וביד הנביאי' חלמה' כרחיתי להם בכמה דמויות דא' חלמה להם דברי על ידי משלים כדי ליישבם על שומעיה: אם גלעד חן' אם כח להם שבר ואונם הם גרמו לעצמם כי אך שוא היו ובגלגל שורי' זבחו לעו': גם מבחנות' דבים כגלים שעל תלמי שדי תלמי שדי היא מענית המחריש' קרתייה תלס: ויברח יעקב סל' חרם ונומי' כחדם שחומ' נחזור על הראשונות שדברנו למעלה וישר אל המלאך ועוד זאת עשיתי לו הוצרך לברוח שדה חרם ידעתם חך שמרתיו: ובאשה שמר' את הנחן: ובנביא העל' יי' ונ' ועל שחתם מבזין את הנביאים ומלעיגין בדבריהם הלא נביא העלה ונ': הכעים חכרי' לבורחו לבנות את נביאיו ולבגוד בו: תמרורים' הם לו כי דמיו אשר טכך בהחטיו את ישראל לעו' והמחטיו לחסד קס' לו מן ההורגו כאשר חנו למידן מעמון ומוחב שהטעו את ישראל להבגוד לבעל פעור וענשן הכתוב יותר ממזרי וחלומי שטיבעוס בנהר ויכחו במרוב לקראתם: עליו יטוש' על יטילם הקב'ה: וחרפתו' שחרף את שלמה כענין סל' וירס יד במלך שהוכיחו בדבי' על אשר בנה שלמ' את המלוא כדמפורס בחלק: ישיב לו חלומי' הקב'ה שהיה הוא הרע לעשות יותר ממנו: כדבר חכרים רתת' כסקינא ירבעם למיך ודבר כנגד שלמה דברי קטים וברעדה שהרי מלך גדול היה שלמה: נשא הוא בישראל' משם זכה להנשא להיות מלך ישראל: ויאשם בבעל' כיון שעלה לגדולה ויאשם בעו': וימת' ככרת בית ירבעם וכן בית

עוד אושיבך באהלים' חכרית מתוכך סוחרי מרמה ואושיבך באהלי' חעמיד מתוכך תלמודים עוסקי' בתור': כימי מועד' כימי מועד הראשון שהיה יעקב חיס תם יושב חלה': ודברתי על הנביאי' להוכיח אתכם ולהחזיר אתכם למוטב: וביד הנביאי' חלמה' כרחיתי להם בכמה דמויות דא' חלמה להם דברי על ידי משלים כדי ליישבם על שומעיה: אם גלעד חן' אם כח להם שבר ואונם הם גרמו לעצמם כי אך שוא היו ובגלגל שורי' זבחו לעו': גם מבחנות' דבים כגלים שעל תלמי שדי תלמי שדי היא מענית המחריש' קרתייה תלס: ויברח יעקב סל' חרם ונומי' כחדם שחומ' נחזור על הראשונות שדברנו למעלה וישר אל המלאך ועוד זאת עשיתי לו הוצרך לברוח שדה חרם ידעתם חך שמרתיו: ובאשה שמר' את הנחן: ובנביא העל' יי' ונ' ועל שחתם מבזין את הנביאים ומלעיגין בדבריהם הלא נביא העלה ונ': הכעים חכרי' לבורחו לבנות את נביאיו ולבגוד בו: תמרורים' הם לו כי דמיו אשר טכך בהחטיו את ישראל לעו' והמחטיו לחסד קס' לו מן ההורגו כאשר חנו למידן מעמון ומוחב שהטעו את ישראל להבגוד לבעל פעור וענשן הכתוב יותר ממזרי וחלומי שטיבעוס בנהר ויכחו במרוב לקראתם: עליו יטוש' על יטילם הקב'ה: וחרפתו' שחרף את שלמה כענין סל' וירס יד במלך שהוכיחו בדבי' על אשר בנה שלמ' את המלוא כדמפורס בחלק: ישיב לו חלומי' הקב'ה שהיה הוא הרע לעשות יותר ממנו: כדבר חכרים רתת' כסקינא ירבעם למיך ודבר כנגד שלמה דברי קטים וברעדה שהרי מלך גדול היה שלמה: נשא הוא בישראל' משם זכה להנשא להיות מלך ישראל: ויאשם בבעל' כיון שעלה לגדולה ויאשם בעו': וימת' ככרת בית ירבעם וכן בית

ואנכי יהי אלהיך ולא היה לך למדוד בי : אנו ידעתך נתתי לך לדעת דרךך וספקיך : תלחובותי אחי לו דמיון ופתרונו לבי עניינו תל סחובך בו כל טובה ואף מובחך : כמרעיתם כאשר באו לארץ מרעית והיו שביעי אז שבענו וירס לבס וירס במטה לטח מרי דבר אח וירס ויגבה הוא עצמו : על דרך חסור כל חסור ספקל

דגם וזה רפי שאינו סס מקוס חלה חרוב ואשקוד כמו חסורנו ולא קרוב : כדוב סכול כמו סוכל כאשר תחמר חנון ורחום כך סכול כלום כלו לבוס סכולים ומוכן לסכול חנסי : ואקדע סגור לבס כדרך הדוב חוחו ספורנו בחז וקודע עד הלב : את לבס הסגור מלהבך לסוב חלי : שחתך ישראל חבלת עצמך ישראל כי בי פשעת מרדת בעזרך ומק' קצר הוא זה והמבין בלסמ המק' מוסב הוא על הלב : כי כי כי כי היה המרד אשר מרד' זחס תחמר מה איכפת לך בעזרך מרדת כסמדתל כי : איה מלכך איפא : יונתן תירגס איה מלכך וזחי חומר חני כרך לעקרנו ממשמעו איה עומד מנגד לרחות איפא מלכך סאעטה עצמי רוחה מה חמרתך איפא מוסיעך : כרוך עון חפרים : לא ויתרתי עליו כפון הוא חתי כי עת כרה בזה לו אשר לא יוכל לעמוד ו ולהתקיים : במספר בניס סהיולמות יוסבו עליו לילד ובלעז קורן למסבר סילא במסבר בניס כמסבר העשוי ללידת בניס : מיד סחול חפרים חני הוא סהייתי כודס מיד סחול וגחולס ממות חבל עתה איה דברך מות חפרים עצמי לדבר עליך דברי מות : איה קוטב עליך נזמת סחול : נחם יסתר מעיני לא חנחס על הרעה הזאת נחם לטח כיתוס והלס משורס התיבה כמו מס סל נועס סהרי הטעס למעלה נהחית נקול סתח וחס היה לטון נח והלס משמס בולסוך רבי היה טעמו סתח החית נקודה קמן נוחס רוחס : כי הוא בן חפרים יפריח : ת' חרי חינון מתקריין בכך ועובדין מתקלקלין חסגיהו

ואלהים ה' בקריא' וסמ' נסמר בשמואל א' סמ' כח : על דרך ה' בקרי' וס' וחסר בגרי אלסנותה מעליה' רבי אתנורת צחורות יושבו' וישרנה הפרורת' כגמר על דרך אשר' יתיצב על דרך לא טוב' וכל על הדרך דכוו בסב ויש אליה אל הדרך' ואתה תשמע השמים דחה' סלך ושרים ב' וס' תגה לי סלך ושרים'

אלהך דאסקתך מארעא דמצרים ואלהא בר מני לא תדע ופריק לית אלא אנא : אנא סופקית צורכיהו במדברא בארעא דהויתון תאבין בה לכל מדעס : פר זנתנון סבעו מסבע וראם לבהון על בן שבקו להון ית פולחניו והוה מימרי להון בליתא כנמרא כמן על שבילא ו ערע מימרי בהון כדוב סתפל ותברירי רשע לבהון וקטלתנון תפן כבני אריון פחית שנא דמבועא שציתנון פר כחבלין אתון בירת ישראל עובדיכון שלטון בכון עממיא וכר תיבין אתון לאוריתא מימרי הוה כסעדכון : אן מלכך בען ויפרקך בכל קרן ויבדך דאת אמרת מני עלי סלך ושלטון : מניתי עלך מלכא ברזוני ואעדיתי בחמתי : נניין חובי בית אפרים נטירין לאתפרעא כל חוביהון : עקא וזיע כחבלין על ילדה יתון עלוהי הוא בר דאתרבי ולא חכים למידע דחלתי ארי בען איתי עלוהי עקא כאתתא דיתברא על מתברא וחיל לית לה למילד : בית ישראל מיד קטול ומסחבלא שובתנון בען יהי מימרי בהון לקטול ופתנמי לחבלא על דעברו על אוריתי אסלק שבנתי מנהון : ארי אנון מתקדן בנין ועובדין מקלקלין אסניאו בען איתי עליהון מלך תקיף ברוח קדומא

ואנכי יהוה אלהיך מארץ מצרים ואלהים זולתי לא תדע ומושיע אין בלתי : אני ידעתך במדבר בארץ תל אוברת : כמרעיתם ושבעו שבעו וירס לבס על בן שבחוני : ואהי להם כמר שחל כגמר על דרך אשר : אפגשם כדב שכול ואקדע סגור לבס ואכלם שם כלביא חית השדה תבקעם : שחתך ישראל בידי בעזרה : אהי מלכך אפוא ויושיעך בכל עריך ושפטך אשר אמרת תגה לי מלך ושרים : אתן לך מלך באפי ואקח בעברתי : צרור עון אפרים צפונת חטאתו : חבלי יולדה יבאו לו הוא בן לא חכם ביערת לא יעמד במשבר בניס : מיד שאול אפרים כמות אנאלם אהי דבריה מות אהי קטבך שאול נחם יסתר מעיני : כי הוא בין אחים יפריא יבוא קדים

ושמתי כסאי בעולם והאברתי משם מלך ושרים' וחד מלך שרים ויחלו סעט משמא מלך שרים : מעיני ד' בקרי' וס' ותוד שנת' מעיני' כי נשכחו הצרות הראשונות' נחם יסתר מעיני' ויסתר עמל מעיני :

אחיס לטח דבר רע כמו אח עשויה לברק ואמר אח א כל תועבות יפריח לטח פורה ראש ולענה ואחי חומר אחיס לטח ותרענה בחחו בן אחיס יפריח מפריח נזומח בחחו בן אחיס בן הגדל בפלגי מוס אשר תמיד יפריח ולפי סדימה לחחו הוא חומר יבא קדים ויבוס מקורו לא כי הוא בן אחיס יפריח ירבעס הוא בן סהפריח אחותן סל ישראל על ידו כחלקי לשתי ממלכות יפריח לטח כרח חרס : יבא קדים' מלך תקיף כרוח קדומא במימרא דיי מאורח מדברא יסק' הוא

בכס את חית השדה וסכלה אתכס וגו' ית כחית סילא וגו' : שחתך' העגל סוכר למעלה חל הוא סחתך כי לולי זה ביה היה עזרך' וכו' שני בתי הסמים כחחד ויסכיין באחד חלל שפני הקשרים ככונים בענין' וזה מנהג הלסון לדבר ככה' ופי' ביה היה עזרך חו כי שמי תיה בעזרך' וכן כי סלח ברשת ברזליו כמו ברשת רגלי' וכן הימנהג כפני הדמיון כעבד כחדוני' כי כמוך כפרעה : אהי חני' אהיה קיים לעולם חבל מלכך חיפה סמחסת במלכותי וסאת מלך סיוסיעך וחיה הוא סיוסיעך : בכל עריך' סבחים עליהס חאזיבי' כמו סאמרת ויבא לפנינו וכלחם את מלחמותינו : וסופטך' ססמת עליך מדעתך הרי אתה רואה כי לא יועילך מלך וסולטני' ושרים כי חס בעזרתי נית אהי הפך כמו איה סתרגס חן מלכך וגו' : חמן לך' כתי לך מלך באפי' כי לא ברצוני סאלתס מלך כמו סאמר חותי מאסון ימולך עליהס ולקחתי חותו בעברתי סמת במלחמת פלסתי ולא מלך חלל סנתים ותוכלו להכיר כי חן לבס מלכותא ח מלכותי והמלך סאמנה עליכס חס ירבעס והוסע בן חלה' ומה סאמר על ירבעס באפי כי באף סהיה לו על מלכות בית דוד נתנו : כרוך' סומר הוא חבלי כמו כדקיהו סהיה המלך האחרון' וימ במלכי הסבטי' ירבעס והוסע בן חלה' ומה סאמר על ירבעס באפי כי באף סהיה לו על מלכות בית דוד נתנו : כרוך' סומר הוא חבלי כמו הדבר השמור בתוך הצרור כמו סאמר חויב סתים כצרוך כפעי והען וסחלת הוא עון העגלי' חבלי יולדה' כירים כפירי יולד' יבואו לו כצרות סאביא עליו : והוא בן חן חכס לבי סהמסיל חבליו לחבלי יולד' חמר כי הכולדי' חניס חכמי' כלום הדוק' הבחי' סרחו חבונתיה' כצרה בעונותיה' לא היו חכמי' ולא התבוכנו כי חבונתס בעונס מכחלתס הצר ולא סבו ממועלי חבונתיה' ועשו רע כמורהס : כי עת לא יעמוד במסבר בני' כי חס היה חכס לא היה עומד עת חמת במסבר כי במהר' היה יונח מן המסבר לחויר העולם והמסבר הוא הרחס ויש בני' זרתי' כטבעס כצחלתס מן הרחס ויבאו מהרה כן חס היו חכמי' לא היו עומדי' סעה חמת כצרה כי מיד סהיו סבי' חל הפס יתברך היו ככלי מהצרה' כמסבר' כותח כי הוא סמוך למלת בני' ונקרה הרחס מסבר מפני חבלי היולדה וסכריה פיס לה בהיות הולד כרחס ולא יוכל לחת מהרה : מיד סחול אפרס' הייתי פורה חותס מיד סחול חס היו חכמים : ממות חגחלס' כפל הענין במלות סונות : אהי דברך מות' חבל עתה סחינו חכס חלל ככל וכופר כטובתי לא די סלח חסך ממות אה חביא עליך ממות כדבר וכחרב וכרעב וכחיה רעה' וכי דלריך לברי ססלחתי לך ולא סמעת בקולי הוא ירוס לך המות' ואמר דברך כמו דברי כי הכנוי' יכלו על הפעל ועל הפעול וכן וסמחתי בבית תפלתי סמעתי את תפלתך' וימ דברך מן דבר לפי ססמכו למלת קטבך וכחא מדבר באפל' הלך מקטב יסוד כהרי' ותי יהא מימרי כהן וגו' אהי קטבך סחול' ואחי אהיה גורס כריתתך לסחול' קטבך עיין כריתת וכן ומקטב יסוד כהריס' ותרגוס ירוסלמי לחטוב עכי למקטב חנין : וקטבך בא בקמן הקיף סלח כמנהג מסקלו' וכמורה קטני עבה : כוחס יסתר' מעיני הנחוס סהייתי מחס על רעתס כמו סאמר וינחס ה' על הרעה עתה יסתר מעיני כל כך הרבו לכפוש : פי הוא' כי חפרים היה מפריח בן אחיס עד סלח עשה העגלי' היה הולך וגדל ופורה בן אחיו כמו סאמר יעקב עליו חולס חחיו הקטן יגדל ממנו חרעני יהיה מלח חניס ועתה סחטא יבא קדים רוח ה' והוא מלך חסור' והמסילו לקדים סהוא רוח מזרחית כי חרץ חסור מזרחית לחרץ ישראל' ועוד חמר קדים לבי' סהוא רוח קסה' ואמר

ואנכי יהי אלהיך ולא היה לך למדוד בי : אנו ידעתך נתתי לך לדעת דרךך וספקיך : תלחובותי אחי לו דמיון ופתרונו לבי עניינו תל סחובך בו כל טובה ואף מובחך : כמרעיתם כאשר באו לארץ מרעית והיו שביעי אז שבענו וירס לבס וירס במטה לטח מרי דבר אח וירס ויגבה הוא עצמו : על דרך חסור כל חסור ספקל

אפרים ואלו יאמרו מה לי עוד לעצבים כי בעוד שהייתי עובד אותם היה לי כל הרעועתה שחבד את ה' יהיה לי כל הטוב הזה ויאמר הקב"ה כשיאמר אפרים זה: חני עניתי וחסרוננו כלו חביט חליו בעת רצון הפך והסתרתי פני מהם ומה אומר לו: חני כברוש רענן חני חיה לך כמו הכרש רענן שוכפין רחשו חבל שרשו כן חני מרוס וקדום חשכון ואת דכא וספל רוח וחס תאמר הכרש חינו עושה פירות ממני פריך כמצא בכל עת ובכל זמן: מי חכם ויבן לה וכסה שלים הושע כבואתו חמר מי בכס חכם ויבן לה התוכחו סדברתי עד הנה: פי ישרי דרכי ה' לא כמותם שאומרי לא יתכן דרך ה' כמו שאמר ביוזקא כי חס תשובו בתשובה שלמה לא תזכרנה לכם תועבותיכם הראשונות:

רשי

אפרים יאמר מה לי עוד ללכת אחרי העצבים וישוב מעו חני חשכו מוצתנו: חסרוננו חרה בעיני: חני כברוש רענן חני לו ככסף להיות חוחו ידו כי כברוש רענן הכסף לחרץ שחדס חוחו בעיניו כלום חיה מצוי לו: ממני פריך כמצא והלא חני הוא שכל טובתך מחתי בחה: מי חכם ויבן חלה: מי חכם בכס ויתבונן לתת לב לכל חלה וישוב חלי: ופושעים יכסלוכם בשבילם על שלא הלכו בהם כן תי:

ספר יואל

אל

יואל בן פתואל בן שמואל הנביא שפיתח לחל בתחילתו יס אומר סכבואה זו כחמרה באותן שבע שנים שאמר חלישע כי קרה יי ליעבב וגו' ובימי יהור בן אחאב היו ובהלכות גדולות כמצא יואל וכחוס וחבקים היו בימי מנשה: היתה זמנו חמור למטה יתר הגוס וגו' גוס חרבה ילק חסילי מיני גיבתי הם וכתבא עליהם שיחויבתי באותן הימים וכלו כל פרי העץ וירק הסדה: עמים יין הטוב: גייעלה על חרבי הגובלי הזה כינהו ככבא גוים: לקצפה למפח כפס: חשוק חשפה והסליך קלוק קליפת העץ והסליכה עד הלבינו זמירות הבפן: מתלעות הן השינים הנסין שלוש בהן חלי קינה מתרומיין חליה: הכרת

יבן רפין בקריאה וסימן מי חכם ויבן את זאת ואשר דבר מי חכם ויבן אלה ויבן על עזבי ברית קדש: וצדקים ד' ג' מל ואחד חסר יוד קדמא וסימן כי ישרים דרכי וצדקים ישמחו ויעלו וצדקים ככפיר יבטחו ברבות רשעים ירבה פשע קדמא חסר יוד קדמא: פתואל ל פניאל ל מתושאל ל מחיאל ל:

אפרים מה לי עוד לעצבים אני עניתי ואשורנו אני כברוש רענן ממני פריך נמצא: מי חכם ויבן אלה נבון וירעם כי ישרים דרכי יהוה וצדקים ילכו כם ופשעים יבשרו כם:

ימרון דבירת ישראל מה לנא עוד למפלה לטעותא אנה במימרי אקבל צלותהון דישראל וארחם עלוהי אנה במימרי אעבדניה כבירו שפירן דמן קדמי סליח ל לתויבתהון משתפחא: מן חכים דיסבר אלין סוכלתן וידענון ארי תקנון אורחתא דיי וצריקא דהליכו בה יחון בהון בחיי עלמא ורשיקיא יתמסרו ל גיהנם על דלא הליכו בהון:

דבר

יהוה אשר היה אל-יואל בן פתואל: שמעו זאת הזקנים והאזינו כל יושבי הארץ ההיתה זאת בימיכם ואם בימי אבותיכם: עליה לבניכם ספרו ובניכם לבניהם ובניהם לדור אחר: יתר הגוס אבל הארבה ויתר הארבה אבל הילק ויתר הילק אבל החסיל: הקיצו שכורים ובכו והילילו כל-שתי יין על-עסים כי נכרת מפיהם: כי-גוי עליה על-ארצי עצום ואין מספר שניו שני אריה ומתלעות לביא לו: שם גפני לשמה ותאנתי לקצפה חשוק חשפה והסליך דהלבינו שריגיה: אלי כבתולה חגרת-שק על-בעל נעוריה:

נבואה מקדש דהוה עם יואל בר פתואל: שמעו דא סביא ואציתו כל יתבי ארעא ההות דא ביומיכון ואם ביומי אבהתכון: עליה לבניכון אשתעו ובניכון לבניהון ובניהון לדר אוחקו: מותר וחלא אבל נובא ומותר נובא אבל פרחא ומותר פרחא אבל שכוטא: אתערו רינא ובכו ואילילו כל שתי חמר על חמר ברת ארי אתמנע מפופכון: ארי עמא סליק על ארעי תקוף ולית מנין שנוהי שני אריא וניבדוהי כבר אריון: שוי פרי גופני עמי לצדו ותינתהון לכפחת נפש מקלף קלף ורמא חורו שבשהא: בנשתא דישראל עבדי אליא כבתולא דאסירא סקא למספר על בעל עולימתיה:

הקיצו ב' וסימן הקיצו ורגנו שני עפר הקיצו שכורים ובכו והילילו: ואין מספר ד' וסימן כי גוי עליה על ארצי באלף ומאתים רכב דדה זה הים גדול ורחב אסר ויבוא ארבה:

דבר

ה' אשר היה אל יואל בן פתואל זה הנביא נתכבד תמלה על הארבה שיביא החל יתברך בארץ ישראל על עונותיהם ואחר כך נתכבד כבואה עתידה לימות המשיח ויש אומרים כי בימי יהושע בן אחאב כיבד זה הנביא שיהיה רעב בארץ כמו שאמר כי קרה ה' אל הרעב וגם בא אל הארץ שבע שנים הד שנים היו ד מיני חרבה והנ' שנים היו הנשמים נעצרים וכסדר עולם חמר כי בימי מנשה כיבא ואמר יואל כחוס חבקים נתכבדו בימי מנשה ולפי שלא היה מנשה כשר לא בקראו על שמו: שמעו זאת הזקנים כי הם ראו יותר במה שעבר בימיהם כמו שאמר זקיך ויאמרו לך: ההיתה זאת בימיכם חס היתה זאת הה' הא' השאלה: ואם בימי אבותיכם כי הארבה שהיו במצרים לא היה אלא מין אחד ואף על פי שאמר בספר תהלים ויתן לחסיל יבולם ואמר וילק חן מספר הארבה היה עיקר ושני המינים באו עמו: לפיכך לא נזכר בתורה אלא הארבה ולא היה אלא עת אחת וזה היה ד' מינים גוס חרבה ילק חסיל ובאז בד שנים זה אחר זה כמו שאמר יתר הגוס וגומר ואת הרעה לא היתה עד חותנו הזמן: עליה על הנזרה הזאת: לדור אחר בניהם הבאים אחריהם כלומר לזמן רחוק תוכלו לספר זאת הנזרה: יתר הגוס מה שהותיר הגוס בשנה ראשונה חכל הארבה בשנה השנייה כי לא באו ד' המינים בשנה אחת אלא זה אחר זה בד שנים וכן אמר ושלמתי לכם את השנים אשר האכל הארבה וגו' ויש אומרים כי נקרא גוס על שם שגזז את התבואה וחרבה לפי שהוא הרב שבמינים וילק לפי שהוא לוקק ולוחק את העשב וחסיל לפי שהוא כורת את הכל מן יחסלנו הארבה ותרנס וינתן מותר וחלא חכל גובא ומותר גובא חכל פרחא חכל שמוטא: הקיצו שכורים חותם הרגילים להשתכר ביון עתה הקיצו משנתכם ובכו וימסו ולילה כי לא תמצאונין כי הארבה יחכל העצבים: עמים היין נקרא עמים וכן כל משקה שיוצא על ידי כתיבתה ודריכה מן ועשותם את רשעים ויונתן תרנס עמים חמר מרת: כי גוי כל קבוק מן החי יקרא גוי לפיכך חמר על הארבה גוי וכן חמר על הנמלים עס לא עו ועל השפנים עס לא עוש: שכיו שני חריה כאלו יש לו שנים כשני חריה ומתלעות לביא לו מתלעות הם השנים הנסות והלביא גדול מן החריה ויונתן תרנס שנוהי שני חריה ויביאיה כבר חריון והנה חמר ובני לביא יתברדו כראה כי לא יקרא הקטן לביא: עס גפני לשמה עבר במקום עתיד או פירש יאמר יושב הארץ בבאז עס גפני לשמה וכן כי גוי עלה על חרבי שזכר ותאנתי לקצפה כל הכניוים הם דכרי יושב הארץ או הם דברי הכביא וכן תי שוי פרי גופני עמי לדנו ופי לקצפה לועס ולמארה ית' למפחת כפס וימלקצפה לקליפה וכן מפרשים כקצף על פני המים ל' סיסור הארבה הקליפה שיחללה: חשוק חשפה הכנוי לתאנה גס לבפן וכן הלבינו שריגיה ופירש חשפה נלה חותה כלומר שהסיר קלפתה וכן תי מקלף קלף ורמא כי אחר שימוץ הארבה הקליפה לחרץ באכלו הלחות שבין הקליפה לעץ או פירש חשפה והסליך שאכל העגולים והסמדר הסליך לחרץ והנה היא מגולה: הלבינו כי אחר שימוץ הארבה הלחות נשארו הסריגים יבשים ולבינו: פעל עומד וכן כסלנ ילבינו: חלי חומר כנגד כנסת ישראל קוני על זאת הרעה ועשי חכל גדול כמו הבתולה שנסחת לבחור ומת בעדו נערה כי אז היא רוב שמחתה זה בזה וכשמת מתחבלת חכל כבד והיא חוגרת שק תחת עדיה וחליתה: חלי פירש קונני וית ויקון המלך וחליא מלכא: חגורת שק המועל הזה נשתמשו בו בפועל ובפעול כאחד יאמר חוגר ויאמר חוגר וכן לבס ולבוס: הכרת

הכרת מנחה ונסך / חמר הכרת לסון זכר וחמ' מנחה שהיה לסון רב' לסון זכר נופל על הענין / כלו קרבן המנחה והנסך / וכן חמר ועשה מאה / ועשה מלחכה / הכרת / בנק הפעל כי הארבה הכריתו / ואם פסק מהם הדגן והתירוש ממה יבואו מנחה ונסך לבית המקד' והם חין להם מה יאכלנומה ישמו: חבלו הכהני' / שהיו חובלים משלח' ה' ואין: שרד עדה חבלה / נשחתה ושמה / כי חין בה פירות וכן חבל תירוש: הובים תירוש / כמו יבש / והוא פעל עומד / וכת' יבשו גופניא / או יהיה מענין בשת ויאמר זה עלמ' כאלו יש לו בשת כשנפסק: חמלל / ענין כריתה / וזכר דגן תירוש ויהרר כי חלה הנ' הם רוב חיי האדם: הובישו / צויו וכן היללו / ואמר הובישו כי ראו לכם שתבשו כי מעשיכם וטרחכם בטדה הוא.

רשי

הובישו ד' מל' וסימן כי שמענו את אשר הוביש / אשר הוביש ר' / וחברו ויהי כשמוע כל מלכי האמורי: ותפוח' בתלת לישני ב' מל' ואחד חסר וסימן למנשה היתה ארץ תפוח' ותפוח והענין / רפן גם תמר ותפוח: וועקו' פתחין בקריאה וסימן לכו וועקו אל האלהים אשר בחרתם' והיללו הרעים ועקו'

לדיק: חכרים / עובדי השדות: כורמי' עובדי הכרמי' / וטעם חכרים כל חטה ופעוריה / וטעם כורמי' על הנפן: הנפן הובישה / יבשה / וכן ת' יבשו גופניא / או הוא ענין בשת כמו שפי' הוביש תירוש: כי הוב' שסון / יבש כלומ' כפסק כי התבואות והפירות הם שסון בני חרס וכן ת' חרי פסק' חלוותא' / או יהיה ענין בשת על דרך משל: חגרו / ללחברו סק' ופירש חמר כך לינו בשקים / ופי' בלו בית ה' וטעם ספרו / ואמר לינו כי אפילו בלילה לא תסירו השקים / מעליכם חולי ירחם ה' עליכם / ואמר משרתי מובח' / ואמר משרתי חלהי / שהפירות הוא כמובח לחלהי / וסימן השירות לחלהי' למזבח כמו חמר יסדתו לה' בהם: קדשו צום / הזמינו העם לתענית / ות' גזרו תענית קדשו עברה שיהיו נעבדים העם ממלכת ויאספו לתפלה ובקשה ועקו חל' ה' / חולי ישמע זעקתכם ויסיר מעליכ' המכה הזאת / וכל זה חמר הכני' שיעשו בבח הארבה עליהם / או שיטבו בתשובה טרם בחו והא' ברחמינו יטל הגזרה: חלה ליום / חמר חלה ואוי לזה היום שיבא: וכבוד משדיבא' כמו שוד שיבא פתאום כן יבא זה היום משדי' והגיד פי' משדי מחוק' / וכן עקול מים רבים כקול שדי שוד חוק ותקוף שחן דרך להמלט ממנו: הלא נגד עינינו חכל ככרת / כרחה התבואה המבוסלת ויבא הארבה לעינינו ויכרתנו ופיו שזכרת האכל ככרת מבית חלהינו שמחה גיל כי היו מביאים קרבנות בחג הקציר ושמיים שם כי גדולה היתה שמחת הקציר כמו שמחת הקציר: עבשו פרדות / כמו עפשו ענין עפוש / כי הבית והפא ממוזא אחד / וכן במסנה הבקר לעניים כמו הפקר: פרדות / הם גרנדי הזרע שהם תחת הארץ / ואמר כי מחרה אחרת תהיה כי הזרע יהיה נשמת ומעופש תחת הארץ ולא יבמח ואש' יבמח יאכלנו הארבה / או יתעטשו גרנדי הזרע מכני הנשמים שלא ירדו עליהם כי בכ תהיה עזירה גדולה בשנים האה: מנרפותיהם / בסגול המים והם חתיכות העפר / וכן בחבן או באברק' לדעת קצת המפרשים / וית' אתמסיו גרבי חמר תחות מנופתהון תרנ' מנרפותיהם כמו מנופת חבית: נשמו חזרות / חזרו התבואה נשמו כי חין דבר להכניס בהם והנה הם שוממים: כהרסו ממגורות / בשורק' / וכפל הענין במלות שונות כי ממגורו' כמו חזרות / וכמו מ' העוד זרע במגורה / ופי' להרסו כלא הפרסות כי לא יכניסו בהם דבר או כהרסו כי חין חושש להם לתקום כמנהג מסכה לטנה ונפלים ונשחתים / והמס' הראשונה במלת ממגורות נוספת ג' מחותיות חמת' / ובחו שתי חותיות פוספת כחמת במלה / וכן מתלחה / וחלול כתב כי המס' הראשון לשמוס כלא היתה בחירק ממגורות ופי' מקצתם מהמגורו' כהרסו / וכמו מ' השמוס בפתח כי למברחשונה לא התקדשו למרי: וכי הוביש דגן / פירשנוהו: מה כחמה בהמה / חמר דרך כלל ואח' דרך פרט / נבוכו / ענין בלכול כאלה המבולבל בדעתו ולא ידע מה יעשה / וכן נבוכים הם בארץ: גם עדרי הכחן / חמר גם כי עדרי הכחן / ימכאו פעמי' מדעה שלא ימכאוהו הבקר לפי שהם עולים בהרים ובנבעות מה שלא יעשו הבקר ברוב: באשמו' האלף בשו' לבדו וענינו ענין שממה / וכן תאסם סומדן כמו שפירשנו: אף ה' / כי חין מוסיע זולתך: כי אש' כלא אש' ולהבה עברה בהם כאשר עבר הארבה בהם: כאות מדבר / חלהי הרועים יקראו נאות והוא בחלוק' ופי' בחלוק' מן כוה' / וית' דירת מדברא והוא לסון דירה / או לסון דיר בדברי רזל כנכסות לדיר להתעשר: גם בהמות עדה / אפילו חיות השדה שומכאו מרעה בהרים רחוק מן היישוב ולא בא' עם הארבה: תערוב' חליך / מכני הצמח: כי יבשו חפיקי מים / כי הארבה יהיה בלא השנים ועצירת הנשמים היה חף על פי קן חית השדה שהולכות למרחוק הנה והנה ימכאו מרעה במקומות הלחים מעט הנה והנה חכל לא ימכאו מים לשתות כי בעצירת הנשמים יבשו הנדרות וחפיקי מים / ואף על פי שהם כריכים למחל יותר הם כריכים למשתה: תערוב' / כל אחת ואחת והוא ענין צעקה על הצמח' כמו בחיל תערוב' על חפיקי מים: ואש' חכלה נאות המדבר' / מקומות הרפא שהיו במדבר יבשו כאלו אש' חכלה חותם / וקראש נאות לפי שנוטים שם אהלים הרועים שוכני המדבר ואף על פי שהוא רחוק מן היישוב: חקנו

הכרת / כמו ככרת ח' הנקודה בחטף קיץ עומדת במקום לון כמו וחית השדה השלמה לך: בשו' הכלמו: חכרי' מכהני המחריש: על חטה ועל שעורה / מוסב על חכרים / ועל הכורמים / חמר הנפן הובישה: חומלה / ככרתה פסק פריה: הוביש' כמו יבש: קדשו צום / הזמינו צום: עברה / חסיפה: חלה / לסון נביחת יללה: וכסוד' וכביות שולדים: ובוא' מוחת המקום: נגד עינינו / חנו רוחי: עבשו / העלו חלודה ועיפשו בלעז' מוסי'ר: פרדות / ת' גרבי חמר: מנרפותיה' / תרנס יונת' מנפותיהון מנופת כיוו החבית: כשמו חזרות / סלין ושל שמן: ממגרות / מנרות של חטין: כבוכו / נתערבלו וינסברו ותעו בעירם ובמדברות: כאשמו' נתקלקלו באשמתן: כאות מדבר' לסון כוה: תערב' / תעבק כאשר פתח דונס ערב לחילי' כהם לשחלי' ונעה לענלי' וכהל לסוסים וכיפוק' לעופות וככח לכלבים: תקעו

פסקו קרבנין ונסכין מבית מקדשא דיי אתאבלו כהניא דמשמשין בבית מקדשא דיי: אתבוזו חקליא חרובת ארעא ארי סף עבדרא ובישו גופניא נתרוזיתיא: בהיתו אבריא אלילו מפלחי כרמיא על חשין ועל סערין ארי סף חצר ח חקלא: גופניא יבישו ותניא נתר' רבונין יאף דקלין וחזור כל אלני חקלא יבישו ארי פסקת חרותא מבני אנשא: אסרוספידו כהניא אלילו דמשמשין על מרבחא עולו ביתו בסקיא דמשמשין קדם אלהי ארי אתמנע מבית מקדשא ד דאלהכון קורבנין ונסכין: גזרו תעני ערעו כנישא כנישו סביא כל יתבי ארעא ועולו לבית מקדשא דיי אלהכון וצלו קדם יי: וימן קדם יומא ארי קריב יומא דעתיד למיתי מן קדם יי ובבזא דמן קדם יי שדי ייתו: הלא עוד דאנחנא חון עבדרא סף פסק מבית מקדשא דאלהנא חרוא וביע: אתמסיאו גרבי חמר תחורת מנופתהון צדיאו אוצרא אתפנרו חסניא: ארי סף עבדרא: לחרא מתאנחא בעירא מתערבלו בקרן דתורין ארי לית רעיא לחון אף עדרי ענא צדיאה: קדמד' יי אנא מצלי ארי קדום תקיף כאשא אסף דרות מדברא ושל חוביתא שויצאת כל אלני חקלא: אף חיות בר' מסברא קדמד' ארי יבישו פצירי מ'א וקדום תקיף כאשא אסף דרות מדברא: תקעו

הכרת מנחה ונסך מבית יהוה אכלו הבהנים משרתי יהוה: שרד שדה אכלה אדמה בי שרד דגן רביש תירוש אמלל יצהר: הבישו אכרים הלילו פרמים על חטה ועל שעורה כי אבד קציר שדה: הנפן הובישה והתאנה אמללה רמון גם תמר ותפוח כל עצי השדה יבשו כי הביש ששון מן בני אדם: חגרו וספרו הבהנים הלילו משרתי מובח באו לינו בשקים משרתי אלהי כי נמנע מבית אלהים מנחה ונסך: קדשו צום קראו עצה אספו זקנים כל יבשי הארץ בית יהוה אלהיכם וועקו אל יהוה: אהה ליום כי קרוב יום יהוה וכשר משדי יבוא: הלא נגד עינינו אכל נכרת מבית אלהינו שמחה וגיל: עבשו פרדות תחת מנרפותיהם נשמו אצרות נהרסו ממגורות כי הביש דגן: מה נאנחה בהמה נבכו עדרי בקר כי אין מרעה להם גם עדרי היצאן נאשמו: אליה יהוה אקרא כי אש אכלה נאות מדבר ולהבה להטה כל עצי השדה: גם בהמות שדה תערובו אריה כי יבשו אפיקי מים ואש אכלה נאות המדבר:

קדשו צום קראו עצה / וסימן בלשון ארמי אולורעיא וקדשו: ולהבה לא תבער בך' ולהבה להטה כל עצי השדה:

כרחה התבואה המבוסלת ויבא הארבה לעינינו ויכרתנו ופיו שזכרת האכל ככרת מבית חלהינו שדי שוד חוק ותקוף שחן דרך להמלט ממנו: הלא נגד עינינו חכל ככרת / כרחה התבואה המבוסלת ויבא הארבה לעינינו ויכרתנו ופיו שזכרת האכל ככרת מבית חלהינו שמחה גיל כי היו מביאים קרבנות בחג הקציר ושמיים שם כי גדולה היתה שמחת הקציר כמו שמחת הקציר: עבשו פרדות / כמו עפשו ענין עפוש / כי הבית והפא ממוזא אחד / וכן במסנה הבקר לעניים כמו הפקר: פרדות / הם גרנדי הזרע שהם תחת הארץ / ואמר כי מחרה אחרת תהיה כי הזרע יהיה נשמת ומעופש תחת הארץ ולא יבמח ואש' יבמח יאכלנו הארבה / או יתעטשו גרנדי הזרע מכני הנשמים שלא ירדו עליהם כי בכ תהיה עזירה גדולה בשנים האה: מנרפותיהם / בסגול המים והם חתיכות העפר / וכן בחבן או באברק' לדעת קצת המפרשים / וית' אתמסיו גרבי חמר תחות מנופתהון תרנ' מנרפותיהם כמו מנופת חבית: נשמו חזרות / חזרו התבואה נשמו כי חין דבר להכניס בהם והנה הם שוממים: כהרסו ממגורות / בשורק' / וכפל הענין במלות שונות כי ממגורו' כמו חזרות / וכמו מ' העוד זרע במגורה / ופי' להרסו כלא הפרסות כי לא יכניסו בהם דבר או כהרסו כי חין חושש להם לתקום כמנהג מסכה לטנה ונפלים ונשחתים / והמס' הראשונה במלת ממגורות נוספת ג' מחותיות חמת' / ובחו שתי חותיות פוספת כחמת במלה / וכן מתלחה / וחלול כתב כי המס' הראשון לשמוס כלא היתה בחירק ממגורות ופי' מקצתם מהמגורו' כהרסו / וכמו מ' השמוס בפתח כי למברחשונה לא התקדשו למרי: וכי הוביש דגן / פירשנוהו: מה כחמה בהמה / חמר דרך כלל ואח' דרך פרט / נבוכו / ענין בלכול כאלה המבולבל בדעתו ולא ידע מה יעשה / וכן נבוכים הם בארץ: גם עדרי הכחן / חמר גם כי עדרי הכחן / ימכאו פעמי' מדעה שלא ימכאוהו הבקר לפי שהם עולים בהרים ובנבעות מה שלא יעשו הבקר ברוב: באשמו' האלף בשו' לבדו וענינו ענין שממה / וכן תאסם סומדן כמו שפירשנו: אף ה' / כי חין מוסיע זולתך: כי אש' כלא אש' ולהבה עברה בהם כאשר עבר הארבה בהם: כאות מדבר / חלהי הרועים יקראו נאות והוא בחלוק' ופי' בחלוק' מן כוה' / וית' דירת מדברא והוא לסון דירה / או לסון דיר בדברי רזל כנכסות לדיר להתעשר: גם בהמות עדה / אפילו חיות השדה שומכאו מרעה בהרים רחוק מן היישוב ולא בא' עם הארבה: תערוב' חליך / מכני הצמח: כי יבשו חפיקי מים / כי הארבה יהיה בלא השנים ועצירת הנשמים היה חף על פי קן חית השדה שהולכות למרחוק הנה והנה ימכאו מרעה במקומות הלחים מעט הנה והנה חכל לא ימכאו מים לשתות כי בעצירת הנשמים יבשו הנדרות וחפיקי מים / ואף על פי שהם כריכים למחל יותר הם כריכים למשתה: תערוב' / כל אחת ואחת והוא ענין צעקה על הצמח' כמו בחיל תערוב' על חפיקי מים: ואש' חכלה נאות המדבר' / מקומות הרפא שהיו במדבר יבשו כאלו אש' חכלה חותם / וקראש נאות לפי שנוטים שם אהלים הרועים שוכני המדבר ואף על פי שהוא רחוק מן היישוב: חקנו

ועקו ל' פתח וסימן חולי רעיה וקדשו

רשי

את המורה לדקה כמו יורה ואמר כי נתן לכם לדקה שבעה עמכם בעברו על פסעכם ופקד אתכם במטר וזכר המורה תחלה שהוא במרחשון אחכ פירש עוד ואמר ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון או פי הגשם הנקד מורה הנורידו לכם בעתו שהוא במרחשון והוריד לכם ג' מלקו' בעתו בחלש הראשון שהוא ניסן ושניה מורה בילס כמו יורה ב'וד וית המורה הראשון ענין הורחה שתרנס השסו' כן וכי ציין בעונו נחדו במימרה דה' להיכו' חרי יהיב לכו' ית מלפיכו' לזכו ומחית לכו' מטר בכיר בעלניה וליקיש בירח ניסן ודול פי כי יורה ומלקוש שניה ירדו בניסן בחוהה שנה שאמרו חוהה שנה יבא רוב חדר ולא ירדו להם גשמים וירדה להם רביעה ראשונה באחד בניסן ואמר להם הנבי' לישראל

אכול מלאים בקריאה בליש' ויאכלגם אכול את כספנו' הן לא הובא את דמה' האכול אכלנו סן המלך: אכול השנה ספית דמלכים ותכרדשעיה' ערוך השלחן צפה הצפית' אכול ושתי כי סחר' ואכלתם אכול ושבעו' אכול ואין לשבעה' אכול ושכוע והותר: ההמה יב וסימן בירמיה סמן יד: בוא ג' מל וסימן

דני אלהיכו' ארי איתב לכו' ית מלפכו' בזכו ומחית לכו' מטר ב בכיר בערניה ולקישא בירח ניסן: ויתמלון אדריא עבדרא וישופון געוויא חמרא ובריא משחא: ואשלם לכו' שניא טבתא חלף שניא רבו' יתכו' עממיא אומי' ולישניא ושלטוניא ומלכותא פ פורענות חילי רבאד שלחית בכון: ותכלון מיכל ותסבעון ותשבחו' ית שמא דני אלהיכו' דעבר עמכו' פרישין ולא יבהתון עמי לעלם: ותדעון ארי בנו בית ישראל א אשרי' שכתתי ואנא יי אלהיכו' ולרת עור ולא יבהתון עמי בירת ישראל לעלם: ויהי בתר בן אשפוד ית רוח קודשי על כל בסרא ו וירתבון בניכו' ובגריכו' סביכו' חלמין יחלמון עולימכו' חזונן יחזון: ואף על עבדין ועל אמהן ביומיא האנון אשפוד ית רוח קודשי ו נתן אתין בשמיא ובארעא דם ואשא ויטורין דתנן: שמשא יתהפך לקבלא וסהרא לרמא קדם מיתי יומא דעתיד למיתי מן קדם יי רבא ודחילא: ויהי כל דצלי בשמיא דני ישתויב ארי בטורא דציון ובירושלם תהי שיזבתא כמא דאמר יי ומשזביא

אלהיכם פי נתן לכם את המורה לצדקה ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון: ומלאו הנרנות בר והשיקו היקבים תירוש ויצהר: ושלמתי לכם את השנים אשר אכל הארבה הילק והחסיל והגום חילי הגדול אשר שלחתי בכם: ואכלתם אכול ושבעו והללתם את שם יהוה אלהיכם אשר עשה עמכם להפליא ולא יבשו עמי לעולם: וידעתם כי בקרב ישראל אני ואני יהוה אלהיכם ואין עוד ולא יבשו עמי לעולם: והיה אחרי כן אשפוד את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם זקניכם חלמות יחלמון בחוריהם חזונות יראו: וגם על העבדים ועל השפחות בימים ההמה אשפוד את רוחי: ונתתי מופתים בשמים ובארץ דם ואש ותמרות עשן: השמש יהפך לחשך והירח לרם לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא: והיה כל אשר יקרא בשם יהוה ימלט כי בהר ציון ובירושלם תהיה פליטה באשר אמר יהוה

כח צונו וזרעו אמרו מי יש לו קב חטים או שעורים יאכלנו ויחיה או יזרענו וימות חמר להם חלפי כן צונו וזרעו נעש להם נס ונתגלה להם מה שבחורים ובסדרין של נמלים ושככותלי' ויצאו וזרעו שני ושלישי ורביעי וירד להם רביעי שנייה בחמשה בניסן והקריבו עומר ב'ניסן ונמצא העומר המתקרב מתבואה הגדלה בששה חדשים קרב משל י' יום ונמצאת התבואה הגדלה בששה חדשים גדלה באחד עשר יום ועל חוהה הדור כאמר הזורעי בדמעה ברכה יקצרו: ומלאו הנרנות בר' מבואר הוא: והשיקו' כמו והציפו מן ויקף ה' אלהים את מים סוף על פניהם כלומר שהיו היקבים מלאים עד שיצופו היו או השמן על פניהם ו בדברי רז' מן החב שנטמאו השיקו' ואחר כך הקדישן טהורין הקדישן ואחכ השיקו טמאים פי שקנן בני מקוה עד שיצופו מי המקוה עליה: ושלמתי לכם את השנים כי לא באו בשנה אחת כמו שבי' וית הפסוק הזה

מסרה בישעיה סמן ב' וביחזקאל סמן ל' ועין פלוגתא דאית בהא' סמן בספרה דבתא בערך בא'

דרך משל כראה כי דעתו היה שהיה נבואה עתידה לימו' המשיח שתרב' ואשלם לכו' שניא טבתא וגו' ואכלתם: אשר עשה עמכם להפליא' פלא היה כי בשנה אחת שלם להם תבואת חרבע שנים' ולדברי רבותינו ז' סכתבנו היה הפלא יותר גדול: ולא יבשו' לפי שהיה להם בחלה השנים חרפת רעב בגוים: וידעתם' תכירו שאני בקרבכם שומע צעקתכם ואני אהיב וחק עוד' לא כאהי העמים שעבדתם כי הם לא יועילו כי המה תהו: והיה אחרי כן' כמו והיה באחרית הימי' ואמר אחרי כן לפי שאמר וידעתם כי בקרב ישראל אחי חמר עתה תדעו ולא ידיעה שלמה כי עוד תסובו ותחטאו לפני אהל אחרי זאת ידיעה יבא זמן שתדעו חוהה ידיעה שלמה ולא תחטאו עוד והוא לימות המשיח שכ' כי מלאה הארץ דעה את ה': אשפוד רוחי על כל בשר' פי בישראל כמו שאמר במקו' אחר כל בשר ואינו לכל בעלי חיים אלא האדם לבדו' ואומר ויכרך כל בשר יבא כל בשר כן פרט הנה כל בשר על ישראל הרחויים להיות רוח הקדש עליהם' ואמר כל ל' הגדולים והקטנים כמו שאמר כי כלם ידעו חוהה אותי למקטנס ועד גדולם' ורחמי היא רוח דעה והשכל כמו שאמר ונחה עליו רוח ה' ואחר כך פירש רוח חכמה ובינה רוח עצה ונבורה רוח דעת ויראת ה' ומפני שזדכך שכלם ויגבר במקצתם כח הדברי עד שיתגבחו כי לא חמר כי בלם יתגבחו אלא ונבחו בניכם ובנותיכם' ובשפיכות הרוח חמר על כל בשר אהל בכבואה לא חמר כל אלא ונבחו בניכם ובנותיכם' ואמר זקניכם בחוריהם לא כלם והוא עד שכתב החכם הגדול הרב ר' משה בן מיימון ז' כי לא תבא לרם הכבואה ואפילו עם התלמודות אלא חס כן קדם לו טבע בעת היצירה' והבנים והבנות יתגבחו ובערותם כמו שמואל הנביא והכבואה תהיה להם במראה החלום כמו שאמר חלמות חזונות' וכן היתה נבואת רוב הנביאים' כמו שאמר חס יהיה נביאכם ה' במראה חליו' אתודיע בחלום אדבר בו' וכן יהיו בהם מעלות זה למעלה מזה כמו שהיו בנביאים שעברו עד שאלו יהיה בהם כמשה רבינו ע' והנה זכר שלמה מעלות אשר בשנות האדם ימי הנערות וימי הבחורות וימי הזקנה: וגם על העבדים' כמו שאמר ועמדו זרים ודעו באחכם ובני נכר אכריכם וכורמכם וגם חוהה לפי שיעמדו בארץ ישראל ועבדו את ישראל תהיה להם רוח דעה והשכל' וענין שפיכות הרוח ל' שתהיה בהם רוח לרוב כענין השפכה' וכן חמר ושפכתי על בית דוד ועל יושב ירושלם רוח חן ותחנונים: ונתתי מופתים' בחוהה הזמן אתן מופתים על העתיד לבא והמופתים יהיו בשמים ובארץ הרם בארץ לרוב ההרג שיהיה' חס ותמרו' עשן בשמים והם הברקים השורפים בכפלים והשרפה תעלה עשן והם יהיו מופתים על מופת הבאים עם ג' ומג' על ירושלם: תמרות עשן' עמודי עשן' ולפי שהתמר ען גבוה וישר ושוא ידמו הדבר הגבוה והישר חליו לפיכך חמר ותמרות עשן על עמודי העשן' וכן בדברי רז' על העשן אמרו משתעלה תמרתו ואמרו בית אבטינס היו על מעשה הקטרת ולא רצו ללמד ושלחו והביאו אומנים מאלכסנדריא והיו יודעים לפטם כמותם ולא היו יודעים להעלות העשן כמותם שהללו מתמר ועולה במקל והללו משכל לכאן ולכאן' גאה הברקים שירדו שלא בטבעם או השמש שיהפך לחסך והירח לרם פירשו המפרשים כמשמעו כי בחוהה הזמן יהיו אה המופתים' וכן דעת החכם רבי אברהם אע' ז' ואמר כי קדרת המאורות הוא מופת על מלחמו' עבומות וקדרות המאורות יהיה בחוהה הזמן לפני בא יום ה' והיא יום מופת ג' ומג' והעמים אשר אתו והסימנים האלה יהיו מופתים על הדבר הזה' ופירוש והירח לרם הוא קדרות הירח גכסיהיה הקדרו' שלם יהיה הירח שחור וכשלח יהיה הקדרות שלם יהיה ארס כדס' ז' והירח לרם' והלמב' פי כי זה והדומי' לו הוא ע' על הכרות על הדבר הזה' ופירוש והירח לרם הוא קדרות הירח שאמ' בשמי' ובארץ דם ואש ותמרו' עשן וכן השמש יהפך לחסך והירח לרם כל זה הוא משל' אה הברות והמלחמו' כלום על הארבה לפניו רגזה ארץ רעשו שמים שמש וירח קדרו וכוכבי' אסבו נבסה' וכן יאמר על מפלת ג' ומג' שמש ירח קדרו וכוכבי' הספו נבסה' ולפי' הרמב"ם ז' מה שאמ' לפני בא יום ה' היה לו לומר בבא יום ה' ואחכר שאמ' שהב' הזאת תהיה לישראל והיה להם האור לחסך לפני בא יום מפלתו של ג' ומג' שיעלה עם עמים רבים על ירושלם עדי שילחמו עליה ויבא חזי העיר בגולה וזה הוא החסך כמו שאמר בכבואת זכרי' לא יהיה חור יקריו וקפחו' ויום מפלת ג' ומג' הוא יום ה' הגדול והנור' כמו שאמ' בארבה כי גדול יום השם ונור מאד: השמש' פירשנוהו: והיה כל אשר יקרא' כי אז במלחמת ג' ומג' תהיה צרה גדולה לישראל זמן מועט' כמו שאמ' על חוהה הזמן חבי כמעט רגע עד יעבו' זעם' ואז יכלו רבי' מירסל והקדושי' וירחי הא' באמת ימלטו' כמו שאמר בכבואת יעניה והיה כל הנותר בציון והנותר בירושלם קדוש ואמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם' וכן חמר כל אשר יקרא בשם ה' והוא שיקראוהו באמת' כמו שאמר קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת' והם השרילי' אשר ה' קורא כי הם יקראוהו באמ' והוא יקרא אותם עבדי ואוהבי: כי בהר ציון' כי שם יעלו הנבי' ובשרידים

וטורף לעד חפני האף שהיה לעשו על יעקב לעד היה כי עד המדות האחרונים היה וטורף ישרא ככל זמן שהיה הכח בידו ואפני הוא הטורף / חו תחמר בית השמש לל בחפני וככל הענין בלם / ואמר ועברתו סמרה ההא כחה והכיכוי על העברה והמלה מעלל מפני סמיכותה למלת כח שהיא מלעיל: כה חמר / על בקעס הדות הנלעד / בני עמון היו שכינים לארץ הנלעד והיו בוקעים ההרי שהיו מגבול ארץ הנלעד ומחזיבי כהם גבולם והיו מסיגים גבול הנלעד / והשנת גבול הוא עין גדול שהרי הוא אחד מן האחרים הכתובים בתורה חרור מסיג גבול רעהו / והרות כמו הרים / קובץ מן הר בלסון זכרים הרים ובלסון קבצות הדות / ויש לפרש הדות הכתובי יכנה אותם בלסון הר / וכן והרותיהם תבקע /

רשי

וטורף לעד חפני החזיק בהולא הניחה: חרמות בברה / כן מואב וכן חרם היה ומחרץ מואב וכמסכה אחר חרם והיא העמיד לו מלך כמות מלך הכחשת סנחמר יובב כן זרח מבברה: בקעס הדות הנלעד / השחיתו אותה ונס הדותיהם בקעו סלא ישאר יורם שיערע' על הכחלה וכן חומר בירמיה לבני עמון כה חמר י' הבנים חן לישראל חס יורם חן לו מדוע ירשו מלכס: על סרפנו עצמות וכו' פעם אחת כפל מלך חרם ביד מלך מואב וסרפנו ע עצמותיו וטחוס בקירות הבית ותבע הקצה חונאת המלך סנהנו בן בזיון: קריות' עם מקום כלל על קריות ועל בברה: בשחון קול המון מלחמה: על מכרם בכסף בדיק' הדיינין היו מוכרים חת מי שהיה זכאי בדין בכסף שחד שהיו מקבלים מיד בעל דינו: וחבין בעבור נעלים / ת' בשכי מקומות בדיל דיחכונן וחומר חני סכך פיר' מטין משפט האביון כדי שיצטרך למכור שדהו שהיה לו בן סדות הדיינין וזה עוקף עליו ונוטלה ב בדימס קליס כדי לנדוד ולנעול כל סדותיו יחד ולא יפסיק ביניהם: השחפים

וקטיל קטל עלמין רוגזיה ו וחמתיה נטרא לאפרשו ואשלח אשתא בדרומא ורתשצי ברנית בצרה ו

כדנן אמר יי על תלתא חובי בני עמון ועל ארבעא לא אשבוק להון על דבעו מעדות ארע גלעד בריל לאפרתא ית תחומיהון ואדליק אשתא בשורי רבה ורתשצי ברניתהא ביבבא ביזמא דקרבה בעלעול ביום רוח ו ויהי מלכהון בגלותה רחא ורברבהוי בחרת אמר יי ו

כדנן אמר יי על תלתא חובי מואב ועל ארבעא לא אשבוק להון על דאוקיד גרמי מלכא דאדום וסדנן בנירא בביתא ו ואשלח אשתא במואב ותשצי ברנית כרכא ויכורת בארתנושא מואב ביבבא בקל שופרא ואשצי דינא מננה וכל רברבהא אקטול עמיה אמר יי ו

כדנן אמר יי על תלתא חובי יהודה ועל ארבעא לא אשבוק להון על דקצו באוריתא דיי וקימוריהי לא נטרו ואשעיאונן כדביהון דחליבו אבהתהון בתריותון ואשלח אשתא בדביר יהודה ותשצי ברנית ירושלם:

כדנן אמר יי על תלתא חובי ישראל ועל ארבעא לא אשבוק להון על דפינו בכספא זבאין וחשיבא בריל דיחסנן: רשיטין

והצתי אשו' ול בסי' וסימן נסר ברמיה סוף סימן כא: שופט' מל בקראה וסימן שופט ואיש מלחמה / והכרתי שופט מקרבה / ישבת לכסא שופט צדיק / ויוחס בנו על בית המלך דדברי הימים / מלך שופח באפת דלים: שמרו ה' קסץ וסימן נסר בסדר בהעלותך וכירמיה סימן יו: מכרם

וטורף לעד אפיו ועברתו שמה נצח / ושלחתי אש בריתמן ואכלה ארמנות בצרה:

כה אמר יהוה על שלשה פשעי בני עמון ועל ארבעה לא אשיבנו על בקעס הדות הנלעד למען הרחיב את גבולם: והצתי אש בחומת רבה ואכלה ארמנותיה בתרועה ביום מלחמה בסער ביום סופה: והלך מלכם בגולה הוא ושריו יחדו אמר יהוה:

כה אמר יהוה על שלשה פשעי מואב ועל ארבעה לא אשיבנו על שרפו עצמות מלך אדום לשיר: ושלחתי אש במואב ואכלה ארמנות הקריות ומת בשאון מואב בתרועה בקול שופר: והכרתי שופט מקרבה וכל שרייה אהרוג עמו אמר יהוה:

כה אמר יהוה על שלשה פשעי יהודה ועל ארבעה לא אשיבנו על מאסם את תורת יהוה וחקיו לא שמרו ויתעו כזביהם אשר הלכו אבותם אחריהם: ושלחתי אש ביהודה ואכלה ארמנות ירושלם: כה אמר יהוה על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים:

ג' וסימן ונחתי מכרם / על מכרם בכסף צדיק / ביום מכרם צד / אך:

הנכי אך הר המשחי / וכן חמ' בכבוא ירמיהו לבני עמון כה חמר ה' הבנים חן לישראל חס יורם חן לו מדוע ירם מלכס חת גד ועמו בערו ישב / וזכר עם חרץ גד והנה זכר חרץ הנלעד והכל מעבר הירדן מזרחה / ויש לפרש גם כן הדות הנלעד הכסים ההרות / וכן ההרותיהם בקע והרותיהם תבקע / כמו שחמ' והרותיו יבקעו / וזה על מיעוט החמלה בהם / כמו שחמר ועלליהם ידטסו / ואם העוללים היו הורגים וההרות מבקעים כל סכן האחרים / מהו שחמר למען הרחיב חת גבולם סלא ישאר שריד מישראל / מהו שחמר ירמיהו הבנים חן לישראל חס יורם חן לו: והצתי בתרועה ביום מלחמה / וכן חמר בכבואת ירמיהו והסמעתי חל רבת בני עמון תרועת מלחמה בסער ביום סופה: המסיל חזק המלחמה והלכדם מהרה לרוח סערה / וסוף הוא רוח סערה / והענין כפול בלם / והלך מלכס בגולה / כן חמר בכבוא ירמיהו מלכס בגולה ילך כ כהני ושריו יחדיו: כה חמר ה' / על סרפנו עצמות מלך חרם לסיד / הוא מה שחמר בספר מלכים ויקח חת בנו הככור אשר ימלך תחתיו ויעלה עולה כל החומה ויהי קצף גדול על ישראל / והקצף היא ופירוש לסיד סריפה גמורה עד שהיו חפילו העצמות אשר כמו הסיד / וכן והיו עמים מסרפות סיד / וית על דאוקיד גרמי מלכא דאדום וסדנן בנירא בביתא / פי' ססד ביתו עתה התכבא על יהודה וישראל שהדעו מעלליהם והקדום ברוך הוא נפרע מהם מעט מעט / וכימי מלכי יהודה הרע' היו חוטאים והקדום ברוך הוא נפרע מהם מעט מעט לא להחריב ירושלם אבל אחר חזקיהו שהיה טוב חמר האלית' וננתי על העיר הזאת להושיעה למעני ואחריו מנשה טעשה הרע בעיני ה' מכל אשר היה לפניו והנה נסא האל וכל דצה להחריב ירושלם / וכן חמון הרב' חסמה ונשא האלית' יהואחז והיוכיץ כי לא מלכא א' חדשים / והנה יהויכין היה השלישי ונשא הא והנה הם ג' ונשא האית' ונדקיהו טעשה הרע בעיני ה' ועליו נחמר ועל ד' לא חשיבנו / ולא חבה עוד לסלוח / ומרב הבית בימיו ועליו חמר כי על אף ה' היתה בירושלם וביהוד' עד השליכו אותה מעל פני: על מחסם חת תורת ה' / לא חמר כי זה הען הוא הרביעי אף חמר כי ברביעי העניסם הסי' על מה טעשוהם וחבותיהם שחמסו את תורת ה' / וכתיב הנאח רב סעדיה זל חת תורת הסם המצות השמעיות וחקיו המצות הסכליות: ויתעס כזביהם / הם דברי נביאי הסקר: מחסם' האלף נקרא בקמן חטף / ואמר ביהודה על מחסם תורת הסם וישראל / גם כן מחסו חת תורת הסם בכל הרע אשר עשו / אלא חמר ביהודה כן לפי טעמהם היתה כתובה בבית המקדש ומחסו אותה ולא פנו איה עד אשר כסחה מפייהם / כי חרם היתה חבלס כשמצאוהו בימי חלקיה הכהן: ושלחתי אש / הוא נכוכד נצר: כה חמר ה' / על מכרם בכסף צדיק / חמר חעפי' שעברו על סלמה עבירות חמורות והם על גלוי עריות וספיכות דמים לא כתחתם גזר דינס לפני להרחיב חרצם ולהגלותם עי' מלך חסור אלא על החמס והוא הרביעי ועליו העניסם על כל מה טעשו / וכן בודר המבול חעפי' שהי' בידם כמה עבירות לא העניסם אלא על החמס סכ' כי מלחה הארץ חמס מנביהם וכל סכן כשהחמס בח עי' השופטים שהיה להם להעמיד הצדק והם עי' השוחד מטיס הדין / וזהו שחמר על מכרם בכסף צדיק / ומי' צדיק שהוה צדיק בדינו וכן ויסלף דברי צדיקים / וגם הם צדיקי' בדברי אחרים כי ברוב טועני האמת הם צדיקים בדוב דבריהם / וכן העניי' ברוב לא יטענו אף האמת: בעבור נעלים / חפילו בעבור נעלים שיתנו לשופט / יטה דין החבין שהיה זכאי בדינו ונותן השוחד הוא זכאי במשפטיה / וית בדיל דיחסנן' ולא הבנת דעתו ורסי' זל פי' דעתן כן מטי' משפט האביון כדי שיצטרך למכור שדהו שהיה לו בן סדות הדיין וזה עוקף עליו ונוטלה בדמים קליס כדי לנדוד כל סדותיו לא יפסיק זה ביניהם זהו בעבור נעלים למן נעילה / דבר אחר מחייב את הזכאי כדי שיצטרך העני למכור שדהו בקיץ גמור שהוא כנעל סנחמר שלף איש נעלו: השחפים

השואפים על עפר חרץ ברחם דלים... השואפים על עפר חרץ ברחם דלים... השואפים על עפר חרץ ברחם דלים...

רשי

השואפים על עפר חרץ... השואפים על עפר חרץ... השואפים על עפר חרץ... השואפים על עפר חרץ...

ויין בליש וסם ישתו וין נסים... ויין בליש וסם ישתו וין נסים... ויין בליש וסם ישתו וין נסים...

השואפים על עפר חרץ בראש דלים... השואפים על עפר חרץ בראש דלים... השואפים על עפר חרץ בראש דלים...

ודרך ענוים יטו ואיש ואביו ילכו אל... ודרך ענוים יטו ואיש ואביו ילכו אל... ודרך ענוים יטו ואיש ואביו ילכו אל...

הנערה למען הלל את שם קדשי... הנערה למען הלל את שם קדשי... הנערה למען הלל את שם קדשי...

ועל בגדים חבלים יטו אצל כל... ועל בגדים חבלים יטו אצל כל... ועל בגדים חבלים יטו אצל כל...

מזבח ויין ענושים ישתו בית א... מזבח ויין ענושים ישתו בית א... מזבח ויין ענושים ישתו בית א...

אלהיהם ואנכי השמרתי את... אלהיהם ואנכי השמרתי את... אלהיהם ואנכי השמרתי את...

האמרי כפניהם אשר כנבה ארזים... האמרי כפניהם אשר כנבה ארזים... האמרי כפניהם אשר כנבה ארזים...

גבהו וחסן הוא באלונים ואשמיד... גבהו וחסן הוא באלונים ואשמיד... גבהו וחסן הוא באלונים ואשמיד...

פריו כמעל ושרשו מתחת... פריו כמעל ושרשו מתחת... פריו כמעל ושרשו מתחת...

ואנכי העליתי אתכם מארץ מצרים... ואנכי העליתי אתכם מארץ מצרים... ואנכי העליתי אתכם מארץ מצרים...

ואולך אתכם במדבר ארבעים... ואולך אתכם במדבר ארבעים... ואולך אתכם במדבר ארבעים...

שנה לרשת את ארץ האמרי... שנה לרשת את ארץ האמרי... שנה לרשת את ארץ האמרי...

ואקים מבניכם לנבאים ומבחרים... ואקים מבניכם לנבאים ומבחרים... ואקים מבניכם לנבאים ומבחרים...

לנזרים האף אין זאת בני ישראל... לנזרים האף אין זאת בני ישראל... לנזרים האף אין זאת בני ישראל...

נאם יהוה ותשקו את הנזרים ויין... נאם יהוה ותשקו את הנזרים ויין... נאם יהוה ותשקו את הנזרים ויין...

ועל הנבאים צויתם לאמר לא... ועל הנבאים צויתם לאמר לא... ועל הנבאים צויתם לאמר לא...

תנבאו הנה אנכי מעיק תחתיכם... תנבאו הנה אנכי מעיק תחתיכם... תנבאו הנה אנכי מעיק תחתיכם...

כאשר תעיק העגלה המלאה לה... כאשר תעיק העגלה המלאה לה... כאשר תעיק העגלה המלאה לה...

עמיר ואבד מנוס מקל וחזק לא... עמיר ואבד מנוס מקל וחזק לא... עמיר ואבד מנוס מקל וחזק לא...

יאמץ כחו וגבור לא ימלט נפשו... יאמץ כחו וגבור לא ימלט נפשו... יאמץ כחו וגבור לא ימלט נפשו...

ותפש הקשת לא יעמד וקל ברגליו... ותפש הקשת לא יעמד וקל ברגליו... ותפש הקשת לא יעמד וקל ברגליו...

לא ימלט ורכב הסוס לא ימלט... לא ימלט ורכב הסוס לא ימלט... לא ימלט ורכב הסוס לא ימלט...

נפשו ואמץ לבו בנבורים ערום... נפשו ואמץ לבו בנבורים ערום... נפשו ואמץ לבו בנבורים ערום...

ינוס ביום ההוא נאם יהוה... ינוס ביום ההוא נאם יהוה... ינוס ביום ההוא נאם יהוה...

שמעו את הדבר הזה... שמעו את הדבר הזה... שמעו את הדבר הזה...

אשר דבר יהוה עליכם בני ישראל... אשר דבר יהוה עליכם בני ישראל... אשר דבר יהוה עליכם בני ישראל...

על כל השפתות אשר העליתי... על כל השפתות אשר העליתי... על כל השפתות אשר העליתי...

מארץ מצרים לאמר רק אתכם... מארץ מצרים לאמר רק אתכם... מארץ מצרים לאמר רק אתכם...

ידעתי מכל משפתות האדמה על... ידעתי מכל משפתות האדמה על... ידעתי מכל משפתות האדמה על...

כן אפקד עליכם את כל עונותיכם... כן אפקד עליכם את כל עונותיכם... כן אפקד עליכם את כל עונותיכם...

ברוח שקר הסוס לתשוע משפחות הארמה נדסמיכו וסם וגברכו בך דאברהם וגברכו בך דעקב רק אתכם ידעתי

השואפים על עפר חרץ... השואפים על עפר חרץ... השואפים על עפר חרץ... השואפים על עפר חרץ...

הילכו שנים' כלומר אחר שפצעתם בי ראו מה קרה חתכם כי לא יוכל אדם לבחור
 מן העיר מפחד האויב ולא חפילו שנים אס לא נועדו יחדיו ללכת בדרך אחד
 ולעמוד נגד האויב אס יפגע בהם' ול אברהם זל כירש הזכיר למעלה ועל הנביאים
 צופים לאמר לא תנבאו אחר הנה טרם שאפקוד עליכם חרועכם זאת ביד נביאי

על פה ל' וחד אל פה ואינן חד מן אב מן חד חד אל וחד על ולית דכוו' וסי' נסכר במס' רבתא בערך
 אל: ועס' קמצן וסי' ופ' ששים נאספו' לא אפקוד על בנתים' אס יתקע שופר בעיר: השמיעו על כל לשון
 שמע' אל במ' על וסי' ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום' וישמע עליהם חזקיהו דמלכים' וישמע על

הילכו שנים יחדו בלתי אס נוערו:
 הישאן אריה ביער וטרף אין לו
 היחן כפיר קורו ממענתו בלתי אס
 לכו: התפול צפור על פה הארץ
 וכוקש אין לה היעלה פה מן
 הארצה ולכו לא ילכו: אס
 יתקע שופר בעיר ועס לא יחרדו
 אס תהיה רעה בעיר ויהיה לא
 עשרה: כי לא יעשה אדני יהוה
 דבר כי אס גלה סודו אל עבדיו
 הנביאים: אריה שאג מי לא ירא
 אדני יהוה דבר מי לא יבא: השמיעו
 על ארמנות באשדוד ועל ארמנות
 בארץ מצרים ואמרו האספו על
 הרי שמרון וראו מהומת רבות
 בתוכה ועשוקים בקרבה:
 ולא ידעו עשות נבחה נאם יהוה
 האוצרים חמס ושד בארמנותיהם:
 לכן כה אמר אדני
 יהוה צר וסביב הארץ והוריד ממך
 עז ונבנו ארמנותיך: כה אמר יהוה
 באשר ישל הרעה כפי הארץ שתי
 כרעים או ברל און בן יצלו בני
 ישראל הישבים בשמרון בפאת מטה

ו היהבן תרין בחדא אלהן אס
 אודמנו: הינהום אריא בחורשא
 וצידא לירת ליה הירם בר אריון
 קליה ממרבועתיה אלהן אס
 אחר: התפול צפרא בקולא על
 ארעא וציד לית ליה הישור קולא
 מן ארעא ומחר לא אחר: אס
 יתקע שופרא בקרתא בלא זמניה
 ועפא די בה לא יזועון אס תהי
 בישתא בקרתא ומן קדם י לא
 אתעברת: ארי לא כשרין
 פתנמין דמתעברין מן קדם י
 אלהים אלהן גלא חויה לעברוהי
 נביאי: אריה נהים מן לא ידחל י
 אלהים מליל מן לא יקבל נבואתא
 בפרו על ברנית באשדוד ועל
 ברנית בארעא דמצרים ואמרו
 אתכנשו על טורי שמרון וחזו ש
 שגושיא סניאן בנה ואנוסין בנה
 ו לא ידעין למעבר אורייתא אמר
 י די מלן אוצריהון חטוף ובניא
 בברניתהון: בבן כדנן אמר י
 אלהים עקא תקיפא לארעא ויבטל
 מגיד תקפד ויתבוון ברניתך: כדנן
 אמר י כפא דמשויב רעיא מפומא
 דאריא תרתין פרעין או הסחום
 דאורן בן ישתובון בני ישראל
 דירגבין בשמרון בתקוף שולטן

הנה הכפיר והחריה על טרפו:
 התפול צפור על פה הארץ ומוקש
 אין לה' בפה שנפלה עליו ומוקש
 אין לה: היעלה פה מן הארמה'
 ממוקש שהוטל על אלה אס כן
 כחזו בו העוף כשהוא רוצה ל'
 נברוח עוקר את הפה ומעלהו
 ממוקשו מעט וחזתה טעה כבר
 נלכד: אס יתקע שופר'
 שהצופה רוחה גייסות באים
 בעיר ותמוקע בשופר להזהיר את
 העם אין חלו אלה דברי משל
 זרמיון: הישאן אריה' הוא
 כבוכד נאמר לא הנביאי זרמיון
 את דוח הקדש הבא עליהם
 לשאבת חריה כמו שאומר למטה
 חריה שאג מי לא יירא וכאן זה
 פיר' הדוגמה היבא רוח הקדש
 בפי הנביאים לדבר דבר ממת
 הקבה לרעה אלה חכ' הפורענות
 כגזר מלפניו זהו הטוף' היתן
 הקבה קולו לדבר קסה בלתי אס
 לכד חתכם במוקש עון:
 התפול צפור על פה' ואין הפה
 מכשילה כלום וכי אפטר שחתם
 עובדים עבירות ולא יהיה לכם
 למוקש: היעלה פה ונ' כן
 היעלו עונותיכם למעלה ולא
 ילכדו חתכם: אס יתקע שופר
 בעיר' כך היה לכם היותכם
 חרדים אל דברי הנביאים שהם
 צופים לכם למלט חתכם מן ה'
 הרעה שלא תבא וכשתבא לכם
 הרעה הלא תדעו כי הקבה עושה
 לכם על שלא נזהרתם נביאינו:
 כי לא יעשה דבר' אלה אס כן
 צלה סודו חזתו סוד אל עבדיו
 הנביאים: חריה שאג מי לא
 יירא' כך הקבה דבר אל
 הנביאים להנבא מי לא יבא:
 השמיעו' חתם בני פלסתיס
 ובני מוצרים והכריזו זאת וחמרו
 בארמנותיכם שיאספו על הרי
 שימרון לראות מעל ההרים ב'
 בתוך העיר את דרכם הרעה:
 נכוחה' ישרה: חמס (שוד)
 מומן של גזל: צר וסביב הארץ'
 הצר מוכן לכא וסביב לחרץ חזתה יבא?
 כאשר יציל הרועה' דבר מועט: בדל
 חזון' הסחום דאודחא: כן ינצלו בני ישראל מתי מעט:
 בפאת

תרהקה לאמר דישעיה' ודשו מעל ספר ה' הזכירו לגוים דירמיה' כדקור בור מימיה כן הקרה' אל תשמעו
 על עבדי הנביאים' לשמוע על דברי עבדי הנביאים' ולבית הרבנים אמר ירמיהו' כה אמר י' שאינם בארץ'
 והשמיעו עליך בקולם' השמיעו על ארמנות באשדוד' זאת ועקתם שמעת על ים סוף' וגמסר גם במלכי' ב' סים
 כ' ובחזקאל ס' ז': כל לשון אסיפה אל במע על וסימ' בספרא רבתא: כה אמר ה' בטעם בספרא וסימ' בספרא
 רבת' נקוט האי כללאל בדרך כל היכא דאמרו' במס' בתרי עשר בספ' פ' כל ספר תרי עשר:

תרהקה לאמר דישעיה' ודשו מעל ספר ה' הזכירו לגוים דירמיה' כדקור בור מימיה כן הקרה' אל תשמעו
 על עבדי הנביאים' לשמוע על דברי עבדי הנביאים' ולבית הרבנים אמר ירמיהו' כה אמר י' שאינם בארץ'
 והשמיעו עליך בקולם' השמיעו על ארמנות באשדוד' זאת ועקתם שמעת על ים סוף' וגמסר גם במלכי' ב' סים
 כ' ובחזקאל ס' ז': כל לשון אסיפה אל במע על וסימ' בספרא רבתא: כה אמר ה' בטעם בספרא וסימ' בספרא
 רבת' נקוט האי כללאל בדרך כל היכא דאמרו' במס' בתרי עשר בספ' פ' כל ספר תרי עשר:

לחדם לתפסו: התפול צפור על פה' אס חנינו למוקש' והנה הטעם כי האדם יוכל
 בתחבולותיו ובערמתו להפיל הצפור שהוא למעלה ממנו והנה חני למעלה מכס
 וחתם למטה בידו ואין לכם חכמה נבדי חן תוכלו להנצל מיהמוקש שבזרתי לכם
 יתקע' כתרדמוו אס יתקע שופר בקרתא בלא זמניה' כלומר כי פעמים רבות יתקע שופר
 העיר' לפיכך תרגם בלא זמניה שאח' בעיר אחת מחלה ידוע כי להזהיר העם מהאויב הוא ואין לא יחרדו העם כששמעם כן חתם לא תחרדו לדברי הנביא שאני שולח לכם:
 אס תהיה רעה בעיר וה' לא עשה' פי' ואין תחשבו שתפול רעה בעירכם שלא עשה אותה האל ית' אחרי שהנביא אמרה לכם טרם בואה וכיון שתראו שמתקיימים דברי
 הנביא חן לא תשובו חלו: כי לא' וכיון שגלה סודו אל עבדיו הנביאים להזהירכם ותרשו טבא כמו שאמרו לכם תדעו כי מה' באה לכם הרעה ולמה לא תשובו מדרכיכם
 הרעים ותנצלו מהרעה' וטעם סודו כי לא נודע הדבר עד שידעוהו האל ית' עי' עבדי הנביאים: חריה שאג' מי לא יבא' ואין תבנו עליהם שלא יבאנו והלא מסאגת
 האריה יפחד כל שמעו ואין לא יפחד ויחרד הנביא לקולי ואין יוכל לעמוד שלא ימלא את דברי דברי חסד' ומה לא יבא' מי לא יבא' ואין תבנו עליהם שלא יבאנו והלא מסאגת
 בארמנות' וזה כענין וישמח עליך חויב' והוא הפך מה שאמר אל תגידו בגת כי הוא מאמר דוד וזה מאמר האל יתברך: על הרי שמרון' כי שמרון הר הוא' כמו שבאמר
 ויקן את ההר שומרון' ואמר הרי לשון רבים כי חולי הרים אחרים יש סביבותיו' וארמנות בשוא הילם לסמיכות כי יבא הסמיכות על אות השמום כמו הרי בגלבע והדומים
 לו: וראו מהומות רבות' ואתדעו כי בעונותם הם לוקים מפני חמס אשר בקרבם: ולא ידעו עשות נכוחה' ואס תאמרו יעשו פעם רעה ויעשו פעם טובה לא ידעו לעשות
 הארץ' הנה הדבר יבא וסביב הארץ יחנה שלא יהיה לכם מנוס ממנו: והוריד מייך עורך' האוברות שאגרת בארמנותיך הנביאות' בחסכת חותם שהם יהיו לך עז האויב
 יורדו מייך' ופי' ואמר וכבזו ארמנותיך: כה אמר ה' שתי כרעים או בדל חזן' רב או מעט מה שיוכל להביל יציל שתי כרעים או חפילו בדל חזן שהוא דבר מועט אס
 יוכל להביל יציל' וזכר שתי כרעים כי אותם יאכל האריה בחמה' וזכר בדל חזן והוא הקסה שבחזן כתרדמוו חסחום דאורן לפי שאח' בו בשר וניחמו האריה כן לא ינצלו
 מיוסראל אשר בשומרון אלה מעט חותם שלא יחוש להם האויב שהיו חולים סוככים במטה' וזכר שומרון כי היא רחש הממלכה והיא נכבשת באחרונה והצדיקים שבה נצלו
 גם כן מן הדבר ומן החרב' שהרי כאמר והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הכרכים אשר לא כדעו לבעל חבל מן השבי לא ינצלו' ומה שאמר בפאת מטה כי החולת
 שהיא סוכב במטה כשיבא האויב ידחיק עצמו באחת מפאה המטה כדי שלא יראה:

הענין כפול בלש'
 והחכם לא פירש היס
 מנהג לאריה שישאג
 דק על טרפו ואני ש
 שאגתי חנם ועוד ה
 הראיתם חריה שיעלה
 מסוככו בתתו קולו על
 טרפו שיוכל להמלט
 מיודו אס כן חן תוכלו
 להמלט מגזרתי:
 התפול' והנה משל
 אחר ולפירושינו הוא
 מבואר כי לא ישוב
 האויב מעליכם ריקס
 ולפי' החכם עוף
 השמים שאח' ממשלה
 ומה שחן ממשלה
 ומה שחן ממשלה

דק

עמוס ד

רשי

תרנט

ובדמשק ערש' ככל הענין במלות שונות כי דמשק כמו פאה ואם לא נמצא לו חדר במקרה' וערש כמו מטה' כמו הנה ערשו ערש ברזל' ויא' כי דמשק הללת נוספת והוא סוק' כמו בן משק ביתי' וסוק המטה הוא הפאה' וית בתקוף שלטון ועל דמשק רחיצין תרגם דמשק בסין' וכן בסדר עולם רבי יהודה'

אומר בשם ל' יהושע הרי הוא חומר כאשר יביל הדומה וכו' בפאת מטה חלו קצת עשרת השבטים שנסמכו על חזקיהו מלך יהודה ו נכלטו עמהם בפאת מטה מלמד שלא פלטו מישראל חלף אחד מ' שמינה שבהם' ושאר ער' היכן הוא בדמשק שחומר והגלותי חתכ' מהלחה לדמשק' ומה שחמר אחד משמנה כתב רש' זל בשם רבי מנח' שלא נחמר פאת מטה חלף בפאת מטה בחמת משתי רוחות של פאה והיא שמינית של מטה שהרי לפחות יש למטה ושתי רוחות יש לפאה' ומה שתי' בפאת מטה בתקוף שלטון פי' רש' זל לפי שבאותו הדור בימי י' יהואחז בן יהוא כתוב כי חבדס מלך ארם ירבעם בן בנו הוסיע' שחלמ' והוא השיב את גבול ישראל' וזהו בש' מטה פנת הבית הוא חזוק' של בית' וכן פאת מטה הוא חזוקו של מטה לכן תרג' בתקוף שלטון ל' שלטון של ירבע' ועו' כיבא כי סוף להסמך על מלכי ארם

הצבאות ה' וסימניהן בסר' רבתא: ו' ספקן א' בליש' ארנית וסי' הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים' לארניהם למלך מצרים' פרוח הבשן האמרות לארניהם הביאה ונשתה' וארניהו דוד לא ידע' וארניהו סכל אלהים' הודו לאדוני האדוני' כי קדוש היום לאדונינו' ועיין בסר' רבתא בשערי הנקוד והנגינות

ובדמשק ערש: שמעו והעידו בבית יעקב נאס-אדני יהוה אלהי הצבאות: כי ביום פקדי פשעי ישראל עליו ופקדתי על מובחות בית-אל ונגדעו קרנות המזבח ונפרו לארץ: והביתי בית-החרף על-בית הקיץ ואבדו בתי השן וספו בתים רבים נאס-יהוה:

שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהר שמרון העשקות דלים הרצצות אביונים האמרות לארניהם הביאה ונשתה: נשבע אדני יהוה בקדשו כי הנה ימים באים עליכם ונשא אתכם בצנורת ואחריתכן בסירות דונה: ופרצים תצאנה אשר נגדה והשלכתנה ההרמונה נאס-יהוה: באו בית-אל ופשעו הגלגל הרבו לפשע והביאו לבקר זבחיכם לשלשת ימים

בשעך בשה וכלב ובשער שמתחיל כל לשון אלהות' ונמסר גם בתלים סימן קלון:

בפאת מטה ובדמשק ערש' תרגם יונתן בתקוף שלטון ובדמשק רחיצין וחזון חני ספתרון התרגו לפי שביומיהו נחמח' בן יהוא כתוב כי חבדס מלך ארם וירבעם בן בנו הוסיעם במקרת שחמר ולא דבר יי' למחות את עם ישראל ויוסיעם ביד ירבעם וכו' הוא השיב את גבול ישראל וזהו בפאת מטה פנת הבית היא חזוקו של בית לכן תרגם בתקוף שלטון של ירבעם

ועמוס נתבבא בימי ירבעם ועוד נבא בסוכן להסמך על מלכי ארם וכן עשו בימי פקח בן רמליהו שנתחבר עם רכין וזהו ובדמשק ערש עקר מנוחתם ומבטחה תהי על דמשק ורבתי חמרו בסדר עולם רבי יהושע' חומר משום רבי יהושע לו עשרת השבטים שנסמכו על חזקיהו מלך יהודה ועל יהודה וכלטו ע עמהם בפאת מטה מלמד שלא נשתתיר מהם חלף אחד משמנה שבהם ושאר ערש היכן הוא בדמשק לקיים מה שחמר ו והגלית אתכם מהלחה לדמשק ושמינית משמו של רבי מנחם זלל' שהיה מפרש זו אחד משמו' שלא נחמר פאת לא בפאת מטה במקרתה בחמת משתי רוחות של פאה והיא שמינית של מטה שהרי חרבע פחות יש ושתי רוחות לפאה לא' מזאתי בדברי רבי מנח' זלל' בפאת מטה בעון החזיה בן אחאב ששלח לדרוש בעל זבוב הלהי עקרון החזיה מחלי זה ובדמשק ערש בן הדד מלך אר' שלח לדרוש באהי ישראל: בית החורף על בית הקיץ' מהרף שהיו מעוננים היו בוני' להם העשירים שתי בתי' אחד לחורף ואחד לקיץ: בתי השן' דמכבשי' בסן' דפילא: פדות הבשן' נשיהשרי' והסגנים וינתן תרג' פתירי' נכסיה: ונשא חתכ' בצנות' ויטלון יתכון עממיה על תריסיהו: ואחריתכן בסירו' דונה' ובכתובן בדגונות' ציידין

היא ספינה קטנה של ציידים ולפי שקטנה היא קורחל לה סיר וקורחל לה בלשון משנה דונית בבבא בתרא' ואחריתכן פירש דונס בן לברט מזכיר ורעו של אל' נקרא' חריתין' כמו ובעמלו תשבר מלכותו ותחף לד רוחות השמים ולא לחריתו כל' ולא ייח מלכותו לבנו: ופרצי' תבאנה חשה נגדה' ובפרצה החומה תבא' לננס: חשה נגדה בפרצה שתמכא נגדה' כמו ויעלה כל הע' חיש נגדו שירבו פירות בחומ' ולא יהו צריכו לבקש פתחי: והשלכתל ההרמונ' והשלכתן מעליכן הנאווה והשרר' סכסלת' ולשון ארמי הוא בתלמוד הרמונא דמלכא הוא ציוני המלך וית ויגלון יתכון להל' מן טורי הורמי הם הרי חשך לשון חרס וחרכה: באו ביתא וכו' כאלד האונו לכן בליעל עשה עשה עד שתמלא סאתך: והביאו לבקר זבחיכ' זאת חומרי' להם כומרי' הבעל עז' ונתרנית היא וחיכה מחמת עליכם התורה חמרה לא ילן לבקר חבל לעבודה זרה והביאו לבקר תורה חמר' בקדשי' קלי' ביום זבחכ' יאכל וממחרת' (ע)

לפרות הבשן לפי שהן בעלות תענוב והן שמנות ויפות: העשקות דלים' שהן מקום מרעה שמן והבהמות הדונות בו שמנות וטובות' ודמה נשי המלכים והשרים הגדולים לפרות הבשן לפי שהן בעלות תענוב והן שמנות ויפות: העשקות דלים' שהן משבבות העשק והמרובה שאומרות לארניהם שהם בעליהן הביאה ונשתה' וחס' חץ לבעליהם הכסף משלהם בהזמנה עושקים החלושים שאין להם כח להמלט מידם גם דוכים אותם חס לא יתנו מיד על פיהם: רוצנות' ענין שבירה' כמו קנה רבון' כלומר מכיס אותם: לארניהם' האלף נעה בחטף פתח והוא אחד משבחה שהן מפיק בלשון אדנות: נשבע' בקדשו' הוא השמים' והוא על דרך כי אשח אל שמים יד' וכן חמר למעון קדשו לשמים: ונשא אתכם בצנות' נשא מבין פיעל הדגוש והמנטש הוא האויב' וכת' ויטלון יתכון עממיה על תריסיהו' ונחמר כומכום דתנא דארעה לישראל קרי ליה דונית דכתבי' לאחריתכן בסירות דונה' ועוד פירשו במלות כנות במשנה סומכום חומר המוכר את הספינה מוכר את הדגונות' וחמר כומכום דתנא דארעה לישראל קרי ליה דונית דכתבי' לאחריתכן בסירות דונה' ועוד פירשו במלות כנות בסירות שמיני קוצים הם' וחמר דרך משל כן ישאו אותם וימשכו אותם כמו שמושכין את הדגים בקיץ' ונחמר כומכום דתנא דארעה לישראל קרי ליה דונית דכתבי' לאחריתכן בסירות דונה' ועוד פירשו במלות כנות יתחף לארבע רוחו' השמים ולא לאחריתו כלומר לא תשחר המלכות לבנו: ופרצים' כי האויבים יפרצו בחומת שומרון פרצים רבים עד שתבאנה חשה נגדה דרך הפרצי' שלא יצטרכו לבקש שערים על דרך שחמר ויעל העיר העירה חיש נגדו: והשלכתנה ההרמונה' כמו הארמונ' הה' תמורת אלף' ופי' חילוף כי תשלכ' ארמון המלך שבבד החומ' ותבאנה כמו שעשה צדקיהו כשברח מירושלם' וית ויגלון יתרון להל' מן טורי חרמיני: באו בית אל ופשעו' זה הצווי חינועל דרך מבוה רצונית חלף על דרך גזום כמו שמוח ותבאנה כמו שעשה צדקיהו כשברח מירושלם' וית ויגלון יתרון להל' מן טורי חרמיני: באו בית אל ופשעו' זה הצווי חינועל דרך מבוה רצונית חלף על דרך גזום כמו שמוח בחור בלדומיך' חכר בית אל כי שם היה העגל' וחכר הגלגל כמו שחמר כל רעתם בגלגל' וחמ' בגלגל סורים זכחו לפי שהיה המשכן תחלה בגלגל אחר שעברו הירדן והיה המקום ההוא נכחד והיו חומרים להם נביאי' הבעל שיעבדו שם הבעל לפי שהוא מקום נכחד' לפיכך חמר הרבו לפשעו כי לא דייכם שקבעתם עז' בבית אל כי גם בגלגל הרביתם לפשעו: והביאו לבקר זבחיכ' הפכתם עבודתי לאה' אחרי' כמו שהיה לכם להביא זבחיכ' בביתי כן אתם מביאי' אות' לבית עז' ופי' לבקר כל בקר ובקרי' כלום יום יום תביאו שם זבחיכ': לשלשת ימים מעשרותיכ' ימים ל' שנה כמו ימי' תהיה גאולתו כמו שחמ' בתורה מקצה שלם שני' תוביח את כל מעשר תבואתכ' כלום כל דברי הקרבנו' והמעשרו' תביאו לבית עז' כמו שהיה להם להביא לוי' וכן מה שחמ' וקטר מחמץ תודה כמו שחמ' בתורה על חלת לח' חמץ יקריב קרבנו והם עושי' זה לעז' ואעפ'י' שלא היו מקיטרי' מהחמץ מהקרבן' שהו' בא על חמץ והוא התורה היו מקיטרי' מהקרבן' והוא החומר' וי' כל זה הכך מה שחמרה תורה התורה חמר' ולא ילן חלב חני' עד בקר והם מביאי' לבקר זבחי' כלום מליני' אות' ומקריבי' אותם לבקר' ועוד מפרשי' והביאו לבקר זבחיכ' שמקדימי' זבחי' שלמי' לעולה' והתור' חמרה כי העולה קודמת לכל קרבן: לשלשת 00 3 כנ נ

ועל לנ ימים מעשר בהמתכם תורה חמרה שחור לא תקטירו ועל וקטר מחמץ תורה תור חמר לא תחמר לסלמו ועל וקרחו כדבות השמיעו הזכירו כל מי שמתדבב נשכה יתן אל לבו ויזכור וית וקטר מחמץ מן חונם כמו חסרו מחמץ מקף מעול נחונן וקרחו כדבבו השמיעו בקיל וזמר ואמרו שקרבן זה מרובה ומקובל כדבב כן תל: כקין שניס חקיהות סנין לך נקיון כניס זהו חסר חכילת בסר שיהא נכנס בן הפניס כמו דחתם הנש' עודנו בין שניהם: בעוד שלשה חדשים להקציר כלומר שלשה חדשי לפני הקציר: חלקה בקעת טלה קמטניח בלעני: תמטיר תהא מקום מטר המזמר שתיחן לקלה ויתקרב ונ תיבס: וחלקה חסר לא תמטיר עלה: לא תרחא נמטרת חת ענינה: הדבות גנותיכם שחמס עוסק להדבות גנותיכם: יחכל הגום חכל הגום: כאוד טיפון בלעני כלום שחורי וחטובי וקדרי: בדרך מצרים בדרך ששלחתי עליכם במדבר כחאחכם ממצרי: עס שבי סוסיכם סיהרנו נס הסוסיס: וועלה באש מחניכם: ריח פניכם מבאיש ובאפכם העליתי חמות: לכן יען חסר לא שבתם עדי: כה העטה לך ככל הרעות האלה: עקב כי חתה עומע מפי כחיו חסר זאת העטה לך הכן לקרחתי לסוב מרעיתך: מה סיחו: כל מעשו פורטון לפניו בסעת מיתתו: עושה שחר לכדיקים כאוד נונה: עיפה הופך כונה של רפעים לחסך חפלה כמו והנה צרה ומשכה מעוף צוקה וכן חרץ עיפתה מעושה כנקר תה' חספך כנקר יתי מחיר: ודוקר על במותי חרץ משפיל גבוהים וגסי הרוח: בתולת

שניסב וסיס ולבן שנים מחלב נחתי לכם נקיון שנים: וגם אנכי בקריא וסיס בסדר ורא: על עיר ועל עיר ד בקריא וסיס ולא אבה דוד להסיר דשמואל והמטרתו על עיר אחת ב בפסוקי שבעים שבעים נחתך על עמך: ואעלה ג וסיס ואמר עתה ידו פלשתיים ואעלה באש מהניכס: ואעלה את שרי יהודה:

מעשרת ימים: וקטר מחמץ תורה:
וקראו נדבות השמיעו כי בן אהבתם בני ישראל נאם אדני יהוה: וגם אנכי נתתי לכם נקיון שנים בכל עריכם וחסר לחם בכל מקוסיכם ולא שבתם עדי נאם יהוה:

וגם אנכי מנעתי מכם את הנשים בעור שלשה חדשים לקציר והמטרתו על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר חלקה אחת המטר וחלקה אשר לא תמטיר עליה תיבש: ונעו שתיים שלוש ערים אל עיר אחת לשתות מים ולא ישבעו ולא שבתם עדי נאם יהוה:

הביתי אתכם בשדפון ובירקון הרבות גנותיכם וכרמיכם ותאניכם וזיתיכם יאכל הגום ולא שבתם עדי נאם יהוה: שלחתי בכס דבר בדרך מצרים הרגתי בחרב בחוריקים עם שבי סוסיכם ואעלה באש כחניכם ובאפכם ולא שבתם עדי נאם יהוה: הפנתי בכס כמהפכת ארמים את סדם ואת עמרה ויהיו כאוד מצל משרפה ולא שבתם עדי נאם יהוה:

לכן בה העטה לך ישראל עקב כי זאת העטה לך הכון לקראת ארץ ישראל: כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומניד לאדם מה שחוו עשה שחר עיפה ודרך על בטרתי ארץ יהוה אלהי צבאות שמו:

מעשרת ימים: ומנבן מן אונס תודתה ומיתן ליה בזמר ואמרו דין לרעוא ארי בן רחבתון בית ישראל אמר יי אלהים: ואף אנא יהבית לכו אקהיות שנין בכל קרויכו וחסרות מזון בכל אתריכו ולא תבתון לפלחני אמר יי:

ואף אנא מנעית מנכונית מטרא בסוף תלתא ירחין לזמן חצריא ואחית מטרא על קרתא חדא ועל קרתא חדא לא אחית מטרא אחסנתא חדא יחות עליה מטרא ואחסנתא דלא יחות עליה מטרא תיבש: וישתלהון תרתי תלת קרוין לקרתא חדא למשתי מיא ולא יסבעון ולא תבתון לפולחני אמר יי: מהיתי יהוון בשדפנא ובירקנא סגיות גניכו וכרמיכו וזיתיכו וזיתיכו אכלא וחלא ולא תבתון לפולחני אמר יי: שלחתי בכון מותא כד באורח מצרים קטלית בחרבא עוליכו עם שבי סוסותיכו ואסקית סרות משרותיכו ובאפיכו ולא תבתון לפולחני אמר יי: רחיק מיכרי יתכוני כמיה דרחיק יי ית סדום ורת עמורה והיותון כאוד משיב מקרא ולא תבתון לפולחני אמר יי: בכון מה אעביד לך ישראל חלף דלא תבת לאורייתא דא אעביד לך אתקשט לקבלא אולפן אורייתא דאלהד ישראל: ארץ היא מתגלי דיצר טוריא וברא רוחא לחואה לאנשא מה עובדוהי לאתקנאדה נהור לצדיקיא כנהור צפרא דאזיל ותקין לאיתאח חשוך לרשעיא למתבר רשעי ארעא יי אלהי צבאות שמייה:

סימן ט ט
ט ט
ט ט

סימן ט ט
ט ט

סימן ט ט
ט ט

סימן ט ט
ט ט

סימן ט ט
ט ט

סימן ט ט
ט ט

סימן ט ט
ט ט

סימן ט ט
ט ט

סימן ט ט
ט ט

סימן ט ט
ט ט

חלקה אחת תמטיר וחלקה אחת לדלה שלח ירד בה מטר והיא תיבש: תמטיר מבנין נפעל: תמטיר מעשר הניב: ושי חסר לא תמטיר העב עליה: ויהיה והמטרתו מן חמטיר פעל יוצא לשמי: ויהיה תמטיר פעל יוצא לשמי: ועניו א עיר אחת לפנות מים א חונה העיר שממטיר עליה והנה מחסרו לחם ומים וחלפי כן לא שבתם עדי: הכתי עיר טנה אחת שיהיה מטר חכה אתכם במכה אחרת שיהסר לחמכם והוא השדפון והירקון ושנה אחרת שיהאכל הגום הפירות ועס כל זה לא שבתם חלי: הרבות גנותיכם מה יועיל לכם שתרבו לטעות גנות כרמים ותחילים ותים כי הגום יחכל חמות וחלפי כן לא שבתם עדי: הכותבים תבוהו ולא חשבתם כי חלי הוא המביא עליכם הרעב ותשובו חלי חלא לא פניתם חלי והלכתם למצרים וחינו פלחתי בכס דבר וחרב החויב כדדך וחלפי כן לא שבתם חלי: בחוריקים כי בחמורי הין שולחי להביא התבוהה: עס שבי סוסיכם החויבי שהיו יוצאים חלי והלכתם למצרים היו הרוני בדרך בדרך וחרב החויב כדדך וחלפי כן לא שבתם חלי: משם והיו סוכים הסוסי: ואעלה באש מאניכם ובאפכם הממנה שלכם שהיו הולכים למצרים היו הרוני בדרך בדרך ושחמס וסרחון לעוברים: ומה שאמר באפכם כלום כי גם באפכם היה עולה הגזאש כי היו הולכים מחנה אחר מחנה למצרי והאחרוני היו מוכחי הראשוני הרוני ועלה באשם באשם וחלפי כן לא שבתם עדי: הפנתי בכס מקבת ארצכם בעודכם בה היא שמונה כסדום ועמור ואתם ששחרתם מעט הדי אתם כאוד מוצל משרפה וכל זה אתם חושי ואינכם שבים עדי וית רחיק מימרי ונו: לכן בה העטה לך ישראל כל חלה הרעות חלי עושה לך ישראל! עקב כי זאת העטה לך ובעבור שאני עישה לך כל זאת בעיני: הכון לקראת אלהי ישראל הכון לבאת לקרחתי בתשוב ובמעשי טובים וינטיב לך ויהפוך לך הרעות לטובה כי הוא אלהיך ומשגיח עליך לדעה ולטובה כפי מעשיך ואיני כשאר הגוים: כי הנה יוצר הרים ובורא רוח: אלהיך הוא יוצר הרים ובורא רוח ומשגיח בבורים כרצונו: וזכר הרים שהם קיימים ומקיס ביום העבר: וזכר רוח שהוא דבר חזק בכמהים ואינו נכחה: והנה הוא יוצר ההרים החזקים הכרחים לען ובורא רוח שחיונ כראח שמפיל אותם כמו שאמר הפך משרש חרים: והוא שאמר ודורך על במותי ארץ: וההרי הם בנותי הארץ והנה הוא דורך עליהם ויפילם על ידי רוח הכנס בטטן הארץ ובחמתו ממנה בוקע הארץ ופותחה וחפילו יהיה מקום באתו הרים גבוהים: והנה הרעם לפיכך זכר הרים ורוח: וכן הוא מניד לאדם מה סיחו מה ענינו ומעשו ולא יחשב שאינו רוחה אותם כמו שהיו חומרים הכוכבים חץ ה רוחה איתנו כי הנה הוא מניד להם מעשיהם על נבואו סיחו: בצללי אתם ידעתם את האים ואת סיחו בחליק וסניהם ענין האדם ומעשו: עושה שחר עיפה: וכן הוא עושה השחר שהוא נונה וכסרעה יסימנו חסך והוא קדמות השמים: עיפה: חסך כמו ארץ עיפתה הנה הוא עוש ביצורי כרצונו וכן יעשה בכס חס תריעו ידע לכם חס תטיבו ויטוב לכם כי הוא יודע מעשיכם: ובמו השם ילי הדבות סיהח שוכס כחחות מעלה ונא: ויגשה בהם כרצונו לכן הטוב לך ישראל שתכון לקרחתו במעשים טובים והוא ייטיב לך חס הרע לך עד כה בגלל מעשים הרעי עשה מה שעשה וית חרי הא מתגליו ונו:

מסרח
במהפכת וסיס בדיסיה סימ' טט:
וזכן ב' חד חס' חד מל וסיס' הכן
וזכן לך' הכון לקראת אלהיך
ישראל' בתרא טל:

לשלט ימים מעשרותיכם מעשר בהמה שהיא קדשים קלים והתורה חמרה בקדשים קלים ביום זבחיכם יחכל ומחרתי והס חולקים חותנו לשלש ימים: וכן וקטר מחמץ תורה הפך מה שאמרה תורה כי כל שאור ונומר כי חלפי שאמרה תורה להקריב על חלות לחם חמץ קרבן תורה לא חמרה סיקטרו מהחמץ: וקטר מחמץ תורה כבר פי: וית חמץ מן אשרו חמץ שתרב ומנבן מן חנים תולתה: וקרחו כדבות השמיעו חתם ענינים כמו מקדח קדש לנפן שחתם קוראיש ו ומשמיעי טיביחו העס כדבות ליום חמץ: כי כן אהבתם עבודת אהים אחרים אהבתם ולא עבודתי: וגם חמי כמו שחשרתם הקרבנו והמנטרות מכותי כן חכרתי מכם לחם ו ובסר בכל עריכם ו מיקימותיכם שחמס יושבי מדה כנגד מדה ועס כל זה לא שבתם עדי: כקין שניס: זהו חסר לחם והענין כפול במש' כי עס המאכל השמים מלחות כלומר בין הפניס: על דרך שאמר הבסר עודנו בין שביה ובחוסר המאכל השמים נקיית: וית חקהיות סנין כי הפני קהות כסלח יתמיד האחילה: וגם חמי ביעוד שלשה חדשים לקציר כי שלס חדשים טרס הקציר כריכת הארץ מטר והמטרתו להיות לחות ולמופת כי מחתי נהיה הדבר שער חמת יהיו מטרותיה בעת ועיר אחרת חפילו סמוכ לה לא חמטיר עליה שחם לא העטה כן וחמרו מקר הוא והעטה שנת מינית בשמים כפי מ מערכת הכוכבים אבל כשאמטיר על עיר אחת ועל עיר אחרת לא חמטיר על כרחם יתו כי מחתי נהיה הדבר עונש מעשיהם הרעי ונעפת יותר גדול מזה

תרשי תרם

עמוס ה

רדק

בתולת ישראל... משיגלו בימי הושע בן אלה לא יעמוד עוד מלך מעשרת השבטים...

שמעו כיון שאין אתם רוצים לשוב אלי שמעו הקיפה שאני נוסח: נפלה לא תוסף...

תוסף ו' וס' וחילוק איהו נמסר בסדר בא אל פרעה: יוצאת והיוצאת ה' מל בקרי וס' והיוצאת מארה...

קבילו ית פתנמא הדין די אנא נטיל עליכון אליא בית ישראל:

נפלת לא תוסף למקם שתא הדא כנשתא דישראל אתרטישת...

על ארעא לית די קימנה: ארי כדנן אמר יי אלהים קרתא ד'פקון...

מנה אלפא ושתארוז בה מארה ודיפקון מנה מארה ושתארוז בה...

עד עסרא לבית ישראל: ארי כדנן אמר יי לבית ישראל תבעו דחלתי...

ואתקימו: ולא תתבעון למקד לביתאל ולגלגל לא תיתון ו...

ולבאר שבע לא תעברון ארי די כנלגלגל מגלגל יגלון ודפלחין...

לטעותא בביתאל יהון ללמא: תבעו ית דחלתא די ואתקימו ד...

דלמא ידלק פאשתא רוגיזה בבית יוסף וישציו ולא יהי חים בחובין...

דהיותון פלחין לטעותא בבית אל: דהפכין לנידא דינא וזכותא...

לארעא רששו: שבקו למדחל מן קדם דעבר כימח וכסילא והפך...

לנהור קבל וימם לילי מקביל דאמר לכנשא משרון סניאן כמי...

ימא ומבדר להון על אפי ארעא יי שמיה: דמנבר חלשין על תקיפין...

ובוזוין על כרבי תקיפין משליט: סנן לדמוכח לרהון בשערי בתי...

דינא פתנמי אורייתא ולדמפלל פיונתא מעקמין: בכן חלף...

במבוכון מספניא ומנסכון חשיבא בתי גזית בגיתון ולא תתבון בהון כרמי...

ולקחתי אתכם דמלכי ואל צדקיהו מלך יהודה דברתי דירמיה דרשו את יי חזיון יצלת עבדו ארת מלך...

באר שבע לפי שהיתה סוף תחום ארץ ישראל כמו שאמר מרן ועד באר שבע היו מורים אתם נביאי הספר לבנות עם מזבחות לעז וכן אמר חי אלהיך דן וחי דרך באר שבע: כי הנגלגל גלה יגלה...

תרמ"א רשי תרמ"ב דק עמוס ו

ונשאתה' את סכות מלככם' חוזר לענין הפורענות שלמעלה חסד' לכם יום' ולא חוד' ונשאתם בגולה עמכם את גילויכם ירכיבם החיובים על צוהרכם לשאת עמכם בגולה' סכות כיון כוכב שמות עז' הן: והגלית אתכם מהלחה לדמשק' כלומר לא לשכנותיכם תגלו כאשר עד הנה שנקמרתם ביד מלכי אדום ולא היו טובים אתכם צבאנו' וכן לקטר למלכת הסמים כמו ספירסתי בספר ירמיהו' וימ סכות ענין הסכת ושמע כלומר מחזיקים לעבודת עז' ונת ונטלונן ית סכות פתחמריכון' וכן וקלל במלכו ובזוי פת כ' כומריכון' וכן תרנס הנסעני במלכם וענין עז' הוא: וזאת כיון צלמיכם' יש מפרשים כיון כמו לעשות כונו' וכבר פירשנו בספר ירמיהו שהם מיני א' מחכלים סמכיים לעבודה זרה לפיכך נקראו כונים' ועוד פירשנו כיון שהוא כ' כוכב שבת' וכן נקרא בלשון ישמעאל ופרם פויחן' ועשו דמותו לעבדו' כוכב אהיכם אשר עשיתם לכם' כוכב סמך כי הוא פתח כלומר עשיתם אלו כוכב של אלהים והכיכב הוא שמו אותנו עליהם לזה ועשו כלם כוכב לו' והגלית אתכם מהלחה לדמשק' רחוק מדמשק והוא חלח וחבור טגלו סס עשרת השבטי' חכר דמשק לפי שמלך ד דמשק הרע לישראל מלך כמו שבטוב' ואמר אל חתטבו כי תגלו לדמשק אלא רחוק מדמשק: אהי צבאות' מעלה ומטה וחותם שחתם עובדים שלוחיו הם: היו השאננים בציון' סמרון היתה ראש הממלכה לישראל' וציון ראש ממלכת יהודה' ואמר חיל להם לעשירים אשר בהם סהם שאננים ובטחים' אלא תבא עליהם רעה ואינם מולים וכואבים על אשר גלו בני ישראל כמו שאמר בסוף הענין ולא נחלו על שבר יוסף' כי שומרון היא שגלדה באחרונה מערי ישראל וציון מערי יהודה ושני ההר' הלא כיון צמרון היו נקובי ראשית הגוים שיטבו סם מתחלה והם ז' חומות' וקראם ראשית הגוים לפי שהיו ראשית הגוים שיטבו סם וארצותם מבחר שבארצות' ואלה ההרים היו נקובים בשם לטובה: ונחלו להם בית ישראל' בעזרת ה' לא בחרבם ולא בקשתם ידם: אותם ישראל אלא ברכון האל ית' והם עברו על רצונו ועזבו משפטיו ולקחו משפטיו

ונשאתם את סכות מלככם ואת כיון צלמיכם: רבת שבעה לה נפשונו' על הגוים השאננים: חמת רבה היא חמת לית דכח' פתח וכל לשון רוצא פתחון: כדוד ז' וסי' ופי בכל עבדך כדוד נאשן' הפרטים על פי הנבל' והיה הנכשל' קדסא חסר' וכל דכח' כדוד: ונשאתם את סכות מלככם ואת כיון צלמיכם: ואת כיון צלמיכם כוכב אלהיכם אשר עשיתם לכם: והגלית אתכם מהלחה לדמשק אומר יי אלהים יהוה אלהי צבאות שמו: הו' השאננים בציון והבטחים בהר שמרון נקבי ראשית הגוים ובאר להם בית ישראל: עברו כלנה וראו ולכו משם חמת רבה ודרו נת פלשתים הטובים מן הממלכות האלה אס רב גבולם מבולכם: המגדים ליום רע ותגישון שבת חמם: השכבים על מפות שן וסרחים על ערשתם ואכלים כרים מצאן ועגלים מתוך מרבק: הפרטים על פי הנבל כדוד חשבו להם כלי שיר: השתים במזרקין יין וראשית שמנים ימשחו ולא נחלו על שבר יוסף: לכן עתה יגלו בראש גלים שברג' קמץ' וסי' נבלא דיוס' רוצא' ופי' ושברו כשבר נבל' ומשבר דוח חילולו' ולא נחלו על שבר יוסף:

ונשאתם את סכות מלככם ואת כיון צלמיכם ואת כיון צלמיכם כוכב אלהיכם אשר עשיתם לכם: והגלית אתכם מהלחה לדמשק אומר יי אלהים יהוה אלהי צבאות שמו: הו' השאננים בציון והבטחים בהר שמרון נקבי ראשית הגוים ובאר להם בית ישראל: עברו כלנה וראו ולכו משם חמת רבה ודרו נת פלשתים הטובים מן הממלכות האלה אס רב גבולם מבולכם: המגדים ליום רע ותגישון שבת חמם: השכבים על מפות שן וסרחים על ערשתם ואכלים כרים מצאן ועגלים מתוך מרבק: הפרטים על פי הנבל כדוד חשבו להם כלי שיר: השתים במזרקין יין וראשית שמנים ימשחו ולא נחלו על שבר יוסף: לכן עתה יגלו בראש גלים שברג' קמץ' וסי' נבלא דיוס' רוצא' ופי' ושברו כשבר נבל' ומשבר דוח חילולו' ולא נחלו על שבר יוסף:

ונשאתם את סכות מלככם ואת כיון צלמיכם ואת כיון צלמיכם כוכב אלהיכם אשר עשיתם לכם: והגלית אתכם מהלחה לדמשק אומר יי אלהים יהוה אלהי צבאות שמו: הו' השאננים בציון והבטחים בהר שמרון נקבי ראשית הגוים ובאר להם בית ישראל: עברו כלנה וראו ולכו משם חמת רבה ודרו נת פלשתים הטובים מן הממלכות האלה אס רב גבולם מבולכם: המגדים ליום רע ותגישון שבת חמם: השכבים על מפות שן וסרחים על ערשתם ואכלים כרים מצאן ועגלים מתוך מרבק: הפרטים על פי הנבל כדוד חשבו להם כלי שיר: השתים במזרקין יין וראשית שמנים ימשחו ולא נחלו על שבר יוסף: לכן עתה יגלו בראש גלים שברג' קמץ' וסי' נבלא דיוס' רוצא' ופי' ושברו כשבר נבל' ומשבר דוח חילולו' ולא נחלו על שבר יוסף:

ונשאתם את סכות מלככם ואת כיון צלמיכם ואת כיון צלמיכם כוכב אלהיכם אשר עשיתם לכם: והגלית אתכם מהלחה לדמשק אומר יי אלהים יהוה אלהי צבאות שמו: הו' השאננים בציון והבטחים בהר שמרון נקבי ראשית הגוים ובאר להם בית ישראל: עברו כלנה וראו ולכו משם חמת רבה ודרו נת פלשתים הטובים מן הממלכות האלה אס רב גבולם מבולכם: המגדים ליום רע ותגישון שבת חמם: השכבים על מפות שן וסרחים על ערשתם ואכלים כרים מצאן ועגלים מתוך מרבק: הפרטים על פי הנבל כדוד חשבו להם כלי שיר: השתים במזרקין יין וראשית שמנים ימשחו ולא נחלו על שבר יוסף: לכן עתה יגלו בראש גלים שברג' קמץ' וסי' נבלא דיוס' רוצא' ופי' ושברו כשבר נבל' ומשבר דוח חילולו' ולא נחלו על שבר יוסף:

ונשאתם את סכות מלככם ואת כיון צלמיכם ואת כיון צלמיכם כוכב אלהיכם אשר עשיתם לכם: והגלית אתכם מהלחה לדמשק אומר יי אלהים יהוה אלהי צבאות שמו: הו' השאננים בציון והבטחים בהר שמרון נקבי ראשית הגוים ובאר להם בית ישראל: עברו כלנה וראו ולכו משם חמת רבה ודרו נת פלשתים הטובים מן הממלכות האלה אס רב גבולם מבולכם: המגדים ליום רע ותגישון שבת חמם: השכבים על מפות שן וסרחים על ערשתם ואכלים כרים מצאן ועגלים מתוך מרבק: הפרטים על פי הנבל כדוד חשבו להם כלי שיר: השתים במזרקין יין וראשית שמנים ימשחו ולא נחלו על שבר יוסף: לכן עתה יגלו בראש גלים שברג' קמץ' וסי' נבלא דיוס' רוצא' ופי' ושברו כשבר נבל' ומשבר דוח חילולו' ולא נחלו על שבר יוסף:

דחת חסן רחוק יומי

וסר מרזח סרוחים ויבטלון מפתחות המגדולי ונסי הרזח מרזחות לשון מפתחות בסיפרי בפר' וישב ישראל בסיטו מכחתי וחזרו לעשות להם מרזחים והיו קוראיהם וכו' וכו' : כנפשו מדעת וכוונה : מתאב' כמו מתעב וכן תי' מנבל חכא ית בית מקדשא דביתיה דיעקב שהמקדש נקרא גאון עזוס סל' הכני מחלל את מקדשי גאון עזוס :

עיר ומלחיה ירושלם ויטביה : חס יתרו' מן הדבר והתר' : בבית אחד ומתנו' סיפרנו החיובים חת הבית עליהם בלבד חת העיר : נכסחו דודו ומסרבו קרבו וכו' והבנו המכיל חת עכמות מן הסריפה כן תי' ויטליניה קריביה מיקדח' ואמר המנויח מן הסריפה לחסר ברכתי הבית לחברו שהלך לבדוק בתוך הבית העיר עמך חסר מי זולתך שנמלט מן החבואים' ואמר חסר חן מי חלל מתים ואמר זה חליו הם חת הסברים' ואמר הם' השלך וסלק הכל כי זאת להם על אשר לא רצו להזכיר בשם יי' כן תי' : רסיסים' טיהר מרוסם לבקיעות דקות : בקיעים' גדולים מרסיסים לפי חשיבותו תהי' מכתו כן תי' וימחי מלכו רבא מחא תקיפ' ומלכו זעיר' מחא חלשא : הירזון כסלע סוס' כלום יעמדו במרוצתם בשמותם כ דורו של עזוס : חס יתרוס' חס בבקרים כסלע שחתם סבורים לסתות דרך הטובה ותתקיימו ותכליתו : ללא דבר' על גדולתם ועשרתם שאינו כלום שלא יתקיים : קרני' חזק ועבודה לבגא בקרניו עניים וחבויים : מלבא המת' שהיא במקצוע כסוכית מערב' של ח' : עד כחל הערבה' כחל מצרים שהיא במקצוע דרומית מערבית : כה הרחמי' פורענות שהיה רוצה לה' : יבא' : בתחלת עלות הלקש' לשון מלקום שהתבואה עולה בקנה שלה והנה לקש היה צומח אחרי גזי המלך אחר שבזו תבואת המלך עד שלא עלת בקנה היו גוזזין אותה שחת להחיל לבהמות וכן תרנ' יונת' דלחנז' סימח' דמל' ח' ולשון משנה הוא קצ' : לשחת ומחיל לבהמה : והיה חס כלה' כאשר כלה לחנו' : חת עשב הארץ' באותה שדה' ואמר

ויערוז מנהון מרזחין ומכיון : קים יי' אלהים במימריה אמריי אלהא דישראל מנבל אנא ית בית מקדשא דביתיה דיעקב וברניתיה רחקית ואמסר קרתא וכלאה : ויהי אם ישתארון עסרא גברין בביתא חר וימותון : ויטלניה קריביה מיקדח לאפקא גרמיא מן ביתא וימר לדי בשדא דביתא העוד בען עמד וימר ספו וימר סלק ארי כד הו קימין לא הו מלץ בשמא דיי : אריהא יי' מפקד וימחי מלכו רבא מחא תקיפא ומלכו זעירא מחא חלשא : הירזון כסלע סוסין אם יתרדי בתורי' ארי הפכתון לריש חוין ביטין דינא ופרי זכותא לגירין : דחזן ללא מדעס דאמרין הרא בתוקפנא קנינא לנא נכסין : ארי הא ינא מקים עליכון בית ישראל אמר יי' אלהים צבאות עם וידחקון יתכון ממעלנא רחמת עד נחלא דמישרא : פדין אחזני יי' אלהים והא ברית גובי באול צמות לקיש והא צמות הערק בתר דאתגזיזת שחתא דמלכא : והי' כד ש' צי למיבל ית עסבא דארעא ואמרית קבל בעורתי יי' אלהים שבוק פסן לחובי שארא דיעקב מן יקום ויבעי על חטאי' הון ארי מטלסלין אינון

הס ב' קסצן וסימן בכל מקום השליך הם' ואמר הם כי לא להזכיר : השמחים בקריאה וסימן השמחים ללא דבר' השמחים לעשות רע' השמחים אלי גיל : גובי ב' אחד חסר ופחת ואחד קסץ ומל' וסימן בתחלת עלות הלקש' ושפסרין גובי גובי' בתרא קסץ ומל' : וסר מרזח סרוחים' יקרב ויבא חבל חותם שהיו סרוחים על ערשותם וסמיים ומתענגים עמה יקרב חבלם' וסר לשון קריבה' כמו סורה שבה פה' חסורה נח וארחה וית' לשון הסרה ויעדי מנהון מרזחין ומכבין הראשונה כף והשנייה בית' והוא מדברי רזל תנתן ככתי לבעי' וכת' והרדדים וככתייה : ויס נסחאות מכבין כשני כפין' ופירשו מצעו' שתרגום ויסבת על מטה כבודה מכבין דיקר' ומרזח רזל פירשוהו חבל' וכן חל תב' בית מרזח' וסמכו מזה הפסוק שהחבל מייכב בראש' שכלסר מרזח סרוחים' מרזח נעשה כשר לסרוחי' פי' לסרוחים לנשחריס' כלומ' לשאר העם כמו וסרה העודף שפירשו שחר היריעה העורפת' ודעת יונת' כי מרזח הוא ענף שמח והלולי סהרי תרנ' ועדי מנהון מרזחין ולא חמר כי החבל יסור מהם חלל הסמחה תסור מהם' ונסיפרי בפרשת וישב ישראל בסיטו' באחרונה חזרו לעשות להם מ' מרזחין והיו קוראות לעס וחוכלים שנחמר ותקדחה לעס וגו' וחלוי חבי זל פירס כי לשון מרזח הוא להרמת הקיל בן לכיבין ל לשמח' וכן הוא בלשון ערבי : כשבעה כנפשו בעצמו' כמו כי כשבעתי' וכן אשר לא כשא לשון כפסו' מתאב חכמי' הפך תחבתי ליטענתך ל דיטללשחם בלע' כמו משרש עוקר הסרשי' הפך משריש' וית' מנבל חכא : חת גאון יעקב זה כה' וכן חת גאון יעק חס' חבב סלה' וכן תי' בית מקדשא דביתיה דיעקב : והסנרתי' פי' ביד חויב חסגיר עיר עס חנניה : והיה חס יתרו' שימלטו מן החרב והחביוו עכסם בבית אחד ימותו ופירש חל' חמר חותו אהבו הנח לסרף בסר המת קרבו בעבור הרית ולהוציא עצמים מן הבית ומרוב הדבר יחמר אחד לחברו העוד עמך מתים שתוביא שאלעזר חותך יענה חברו חפס כי כבד הוצאתים כלם יחמר לו חברו הם ושתוק ולא תקון כי לא להזכיר בשם ה' והיינו מזכירים בשמות הבעלים זה גרם לנו הדבר הזה נסים יד לפה נסכול ונסתוק' או שלא לשבר לב העם מרוב הדבר גם בעבור שלא ישמעו החיובים : כי הנה ה' מצוה' עוד דבר אחר החלית מצוה כלומר גזר טיהר רעס' והוא שזכר למעלה והכתי בית החקך וגו' : והכה בית גדול רסיסים והבית הקטן בקיעים' רסיסים כמו בקיעים' וינתן פירש הענין דרך משל שתרגם חרי הא העם מפקד וגו' : הירזון כסלע חס יתרוס' חס בבקרים כסלע שחתם סבורים לסתות דרך הטובה ותתקיימו ותכליתו : ללא דבר' על גדולתם ועשרתם שאינו כלום שלא יתקיים : קרני' חזק ועבודה לבגא בקרניו עניים וחבויים : מלבא המת' שהיא במקצוע כסוכית מערב' של ח' : עד כחל הערבה' כחל מצרים שהיא במקצוע דרומית מערבית : כה הרחמי' פורענות שהיה רוצה לה' : יבא' : בתחלת עלות הלקש' לשון מלקום שהתבואה עולה בקנה שלה והנה לקש היה צומח אחרי גזי המלך אחר שבזו תבואת המלך עד שלא עלת בקנה היו גוזזין אותה שחת להחיל לבהמות וכן תרנ' יונת' דלחנז' סימח' דמל' ח' ולשון משנה הוא קצ' : לשחת ומחיל לבהמה : והיה חס כלה' כאשר כלה לחנו' : חת עשב הארץ' באותה שדה' ואמר

וסר מרזח סרוחים' יקרב ויבא חבל חותם שהיו סרוחים על ערשותם וסמיים ומתענגים עמה יקרב חבלם' וסר לשון קריבה' כמו סורה שבה פה' חסורה נח וארחה וית' לשון הסרה ויעדי מנהון מרזחין ומכבין הראשונה כף והשנייה בית' והוא מדברי רזל תנתן ככתי לבעי' וכת' והרדדים וככתייה : ויס נסחאות מכבין כשני כפין' ופירשו מצעו' שתרגום ויסבת על מטה כבודה מכבין דיקר' ומרזח רזל פירשוהו חבל' וכן חל תב' בית מרזח' וסמכו מזה הפסוק שהחבל מייכב בראש' שכלסר מרזח סרוחים' מרזח נעשה כשר לסרוחי' פי' לסרוחים לנשחריס' כלומ' לשאר העם כמו וסרה העודף שפירשו שחר היריעה העורפת' ודעת יונת' כי מרזח הוא ענף שמח והלולי סהרי תרנ' ועדי מנהון מרזחין ולא חמר כי החבל יסור מהם חלל הסמחה תסור מהם' ונסיפרי בפרשת וישב ישראל בסיטו' באחרונה חזרו לעשות להם מ' מרזחין והיו קוראות לעס וחוכלים שנחמר ותקדחה לעס וגו' וחלוי חבי זל פירס כי לשון מרזח הוא להרמת הקיל בן לכיבין ל לשמח' וכן הוא בלשון ערבי : כשבעה כנפשו בעצמו' כמו כי כשבעתי' וכן אשר לא כשא לשון כפסו' מתאב חכמי' הפך תחבתי ליטענתך ל דיטללשחם בלע' כמו משרש עוקר הסרשי' הפך משריש' וית' מנבל חכא : חת גאון יעקב זה כה' וכן חת גאון יעק חס' חבב סלה' וכן תי' בית מקדשא דביתיה דיעקב : והסנרתי' פי' ביד חויב חסגיר עיר עס חנניה : והיה חס יתרו' שימלטו מן החרב והחביוו עכסם בבית אחד ימותו ופירש חל' חמר חותו אהבו הנח לסרף בסר המת קרבו בעבור הרית ולהוציא עצמים מן הבית ומרוב הדבר יחמר אחד לחברו העוד עמך מתים שתוביא שאלעזר חותך יענה חברו חפס כי כבד הוצאתים כלם יחמר לו חברו הם ושתוק ולא תקון כי לא להזכיר בשם ה' והיינו מזכירים בשמות הבעלים זה גרם לנו הדבר הזה נסים יד לפה נסכול ונסתוק' או שלא לשבר לב העם מרוב הדבר גם בעבור שלא ישמעו החיובים : כי הנה ה' מצוה' עוד דבר אחר החלית מצוה כלומר גזר טיהר רעס' והוא שזכר למעלה והכתי בית החקך וגו' : והכה בית גדול רסיסים והבית הקטן בקיעים' רסיסים כמו בקיעים' וינתן פירש הענין דרך משל שתרגם חרי הא העם מפקד וגו' : הירזון כסלע חס יתרוס' חס בבקרים כסלע שחתם סבורים לסתות דרך הטובה ותתקיימו ותכליתו : ללא דבר' על גדולתם ועשרתם שאינו כלום שלא יתקיים : קרני' חזק ועבודה לבגא בקרניו עניים וחבויים : מלבא המת' שהיא במקצוע כסוכית מערב' של ח' : עד כחל הערבה' כחל מצרים שהיא במקצוע דרומית מערבית : כה הרחמי' פורענות שהיה רוצה לה' : יבא' : בתחלת עלות הלקש' לשון מלקום שהתבואה עולה בקנה שלה והנה לקש היה צומח אחרי גזי המלך אחר שבזו תבואת המלך עד שלא עלת בקנה היו גוזזין אותה שחת להחיל לבהמות וכן תרנ' יונת' דלחנז' סימח' דמל' ח' ולשון משנה הוא קצ' : לשחת ומחיל לבהמה : והיה חס כלה' כאשר כלה לחנו' : חת עשב הארץ' באותה שדה' ואמר

וסר מרזח סרוחים' יקרב ויבא חבל חותם שהיו סרוחים על ערשותם וסמיים ומתענגים עמה יקרב חבלם' וסר לשון קריבה' כמו סורה שבה פה' חסורה נח וארחה וית' לשון הסרה ויעדי מנהון מרזחין ומכבין הראשונה כף והשנייה בית' והוא מדברי רזל תנתן ככתי לבעי' וכת' והרדדים וככתייה : ויס נסחאות מכבין כשני כפין' ופירשו מצעו' שתרגום ויסבת על מטה כבודה מכבין דיקר' ומרזח רזל פירשוהו חבל' וכן חל תב' בית מרזח' וסמכו מזה הפסוק שהחבל מייכב בראש' שכלסר מרזח סרוחים' מרזח נעשה כשר לסרוחי' פי' לסרוחים לנשחריס' כלומ' לשאר העם כמו וסרה העודף שפירשו שחר היריעה העורפת' ודעת יונת' כי מרזח הוא ענף שמח והלולי סהרי תרנ' ועדי מנהון מרזחין ולא חמר כי החבל יסור מהם חלל הסמחה תסור מהם' ונסיפרי בפרשת וישב ישראל בסיטו' באחרונה חזרו לעשות להם מ' מרזחין והיו קוראות לעס וחוכלים שנחמר ותקדחה לעס וגו' וחלוי חבי זל פירס כי לשון מרזח הוא להרמת הקיל בן לכיבין ל לשמח' וכן הוא בלשון ערבי : כשבעה כנפשו בעצמו' כמו כי כשבעתי' וכן אשר לא כשא לשון כפסו' מתאב חכמי' הפך תחבתי ליטענתך ל דיטללשחם בלע' כמו משרש עוקר הסרשי' הפך משריש' וית' מנבל חכא : חת גאון יעקב זה כה' וכן חת גאון יעק חס' חבב סלה' וכן תי' בית מקדשא דביתיה דיעקב : והסנרתי' פי' ביד חויב חסגיר עיר עס חנניה : והיה חס יתרו' שימלטו מן החרב והחביוו עכסם בבית אחד ימותו ופירש חל' חמר חותו אהבו הנח לסרף בסר המת קרבו בעבור הרית ולהוציא עצמים מן הבית ומרוב הדבר יחמר אחד לחברו העוד עמך מתים שתוביא שאלעזר חותך יענה חברו חפס כי כבד הוצאתים כלם יחמר לו חברו הם ושתוק ולא תקון כי לא להזכיר בשם ה' והיינו מזכירים בשמות הבעלים זה גרם לנו הדבר הזה נסים יד לפה נסכול ונסתוק' או שלא לשבר לב העם מרוב הדבר גם בעבור שלא ישמעו החיובים : כי הנה ה' מצוה' עוד דבר אחר החלית מצוה כלומר גזר טיהר רעס' והוא שזכר למעלה והכתי בית החקך וגו' : והכה בית גדול רסיסים והבית הקטן בקיעים' רסיסים כמו בקיעים' וינתן פירש הענין דרך משל שתרגם חרי הא העם מפקד וגו' : הירזון כסלע חס יתרוס' חס בבקרים כסלע שחתם סבורים לסתות דרך הטובה ותתקיימו ותכליתו : ללא דבר' על גדולתם ועשרתם שאינו כלום שלא יתקיים : קרני' חזק ועבודה לבגא בקרניו עניים וחבויים : מלבא המת' שהיא במקצוע כסוכית מערב' של ח' : עד כחל הערבה' כחל מצרים שהיא במקצוע דרומית מערבית : כה הרחמי' פורענות שהיה רוצה לה' : יבא' : בתחלת עלות הלקש' לשון מלקום שהתבואה עולה בקנה שלה והנה לקש היה צומח אחרי גזי המלך אחר שבזו תבואת המלך עד שלא עלת בקנה היו גוזזין אותה שחת להחיל לבהמות וכן תרנ' יונת' דלחנז' סימח' דמל' ח' ולשון משנה הוא קצ' : לשחת ומחיל לבהמה : והיה חס כלה' כאשר כלה לחנו' : חת עשב הארץ' באותה שדה' ואמר

והדומים להם : מי יקום יעקב כי קטן הוא' וחיך תהיה לו תקומה עם חלו הגזירות כי קטן הוא וכשאר מעט מהרבה :

פחם' כמות וינחם ה' על הרעה' ונחם בפעל עבר כי החית פתוחה: כה הרחמי' הרחמי במרחה הפזולה שהיה החל קודם למלאכיו לריב ישראל באש' ורחמי במרחה

רשי

ואמר אלדיוי' סלח נא לתשחת הארץ: מי יקים יעקב' מאין יקום ויבני על חטאיהו: כי קטן' ארזי מטללין: נחם על זאת' נכדכה בתפילתי ונעטרת לי: הרחמי עוד פורענות להביא עליכם: והנה קודם' חת פמליא סלו: לריב' חתכם בפזרנות דליקת אש: ההלק' חלקת הסדה: על חומות ארץ' על סורח דיניא וכן פתד דונס' ארץ לשון ערכי חוט קו המסקולת העובר' אשר בה בית' בזנה החומה לייסר הדימום חף כחן הוא לשון קו מסקולת מספ: הנני שם ארץ' הנני סוכט אותם בקו סורת הדין' עכור לך להמתין להם על פסעיהם' וממקדסי ישראל' הוא ביתא סב' כי מקדש מלך הוא: על בית ירבעם' בן יואס: כהן ביתחאל' כומר לעז: בחרב ימות ירבעם' והוא לא חמר כן אלא וקמתי על בית ירבע' והוא בנו זכריה שהרגו שלום בן יבס: חוזה' חתה שמתנבא עתידות: לך ברח לך אל ארץ יהודה' פסע מקדשו סל הקבה שחתה מתנבא בסמו: ואכול סע לחם' לשון בנין חמר לו סס יתנו לך פתותי לחם בסכר שמתנבא להם: ונביתחאל

הוא: נחם יהוה על זאת לא תהיה אכר יהוה: **כה הראני אדני יהוה והנה קרא לרב באש אדני יהוה ותאכל את-ההום רבה ואכלה את-החלק:** **ואמר אדני יהוה חדל-נא מי יקום יעקב כי קטן הוא: נחם יהוה על-זאת גם-היא לא תהיה אכר אדני יהוה:** **הראני והנה אדני נצב על-חומת אנך ובירו אנך: ואמר יהוה אלי מה אתה ראה עמוס ואמר אנך ויאמר אדני הנני שם אנך בקרב עמי ישראל לא-אוסף עוד עבור לך: ונשמו במות ישחק ומקדשי ישראל יחרבו וקמתי על-בית ירבעם בחרב:** **וישלח אמציה כהן בית-אל אל-ירבעם מלך-ישראל לאמר קשר עליך עמוס בקרב בית ישראל לא-תוכל הארץ להכיל את-כל-דבריו: כי-כה אמר עמוס בחרב ימות ירבעם וישראל גלה יגלה מעל אדמתו: ויאמר אמציה אל-עמוס חזרה לך ברח לך אל-ארץ יהודה ואכל-שם לחם ושם תנבא:**

אמאס' ונשמו במות ישחק' ולא תטיף על בית ישחק' ושבעתו לי שחוק דההולים: את כל דבריו ב' וסימן ודבר יפתח' לא תוכל הארץ להכיל: אמציה ט' וסימן וחבר בן שמעט דמלכים' או שלח אמציה' בשנת עשרים ושבע שנים לירבעם' ויתר דברי זאש דאשר נלחם' וישלח אמציה כהן בית אל' ויאמר אמציה אל-עמוס' ויען עמוס ויאמר אל אמציה' ומשובב ויסלך ויושה בן אמציה' בן חשביא בן אמציה בן חלקיה:

על זאת המרה לא צעק הנביא כי לא ראה שהיה עושה כלא חלל שהיה שופטם בייסורין ונבלות לפיכך חמר לו מה חתה רוחה שלא צעקת כמו בשתי המראות הראשונות' ואמר חן רחמי במסקולת המשפט: הנני שם ארץ' חרבי בקרב' משקולת המשפט: לא אוסף עוד עבוד לך' כל שאעבוד לו על פסעיו שלא אענישנו לא חסכול עוד זה לא אענישנו במשפטיהם הנה בנו במות ומקדשים להכעיסני' ורחמי חרבים ואשימו ועובדיה' יפלו בחרב' והס בית ירבע' בן יואס שעבדו והחזיקו יד העובדים והיה בידם לחיות כי עין העם על המלך: ונשלוו במות ישחק' כתיב בסוף והוא כמו כדלי כי שחק כסף' ושחק כסף' ונחם כל הנביאים לא בנו סבטי ישראל כי חם בשם ישראל חזק לאו בשם אחרים ולא בשם אחרים חזק לאו בשם אחרים חזק' ונשלוו במות ישחק' ונחם כל הנביאים לא בנו סבטי בקראו על סמו ישראל ויעקב' וזה הנבי' ככה שבטי ישראל בשם יחזק בסמי מקומו' בזה הספר' ואפטר כי דעתו היה בזוכרו במות ישחק' לפי שיצחק אבי' נעקד על גבי המזבח לעשות רצון האל ית' ומכותיו והנה בניו מכעיסים האל ית' בבמותיהם ובפסיליהם' ומקדשי ישראל הם בית אל והגלגל וכן כי בהם היו הבמות הגדולות להם ונבנו סבטיים גדולים לבמות' לכן נקרא הארמון ואמר כי מקדש מלך הוא' ובה אל מקדשו והנה נבנו חמשה אל ירבעם קשר עליו' עמוס וירבעם לא היה אז בבית מולכות יהוא: וישלח' עמוס היה מתנבא בבית אל חלה הנבואות ואמיהם שהיה כהן עז בבית אל שמע כנבואותיו וסלח אל ירבעם קשר עליו' עמוס וירבעם לא היה אז בבית אל ושלח לו חמיה במקום שהיה סס כי עמוס היה מתנבא עליו לרעה והוא מאנשי מלכותו כי תקוע היה מבני אשר וחייב מיתה שזכר על המלך סימות בחרב והנה הוא קושר ומורד עליו: בקרב בית ישראל' כי לא דבר דבריו בסתר אלא בגלוי ברבים: וירבעם לא קבל לשנוו הרע ולא הרע לעמוס על זה כמו שכתבנו בתחלת ספר הוסע': דעה על ישראל: כי בה' ימות ירבעם' והוא לא חמר פירבעם ימות בחרב ולא רחמי זה שירבעם מת בחרב אלא בית ירבעם חמר אלא שחמיה שנה הדבר לרעה כדי סימיותו ירבעם ושלח לו כי על ירבעם עמוס חמר סימות בחרב להנדיל קמפו עליו' וירבעם לא קבל לשנוו הרע ולא הרע לעמוס על זה כמו שכתבנו בתחלת ספר הוסע': ויאמר חמיה' כיין סדחה שלא קבל ירבעם דבריו להמית עמוס חמר חמיה להמית ישראל ונס' ליהוא ולבניו כמו שכתב חפטר כי בעבור שהיו דבקים בחטאות ירבעם בן נבט בבית מלכותו שהוא בית חל' ואף על פי שסמרוק הימה עיר המלוכה למלכי ישראל ונס' ליהוא ולבניו כמו שכתב חפטר כי בעבור שהיו דבקים בחטאות ירבעם בן נבט שהם עבדות העגלים בבית אל וכן עשו מלכי ישראל חרמון מלך בבית אל לפי שהיו תלדים לבח' סס לעבוד ובבית אל היו יתד רבילים לפי שהיה קרוב לסמרוק יותר מן כי לן הוא בקצה הארץ ישראל' וכן ירבעם בבית אל היה עיקר עבודתו כמו שאמר במקום הנה היתה מקובלת יותר מאשר מקומות ונתייה כמו ירושלם שהרי חמר יעקב חבינו יהיה בית אהיס: ואכל סס יהוא היה נבחר מן עמוס וחסכוס' סל יין חסכוס' יהוא' כי סס יאכילוהו לחם חס' ויכח בארץ יהוא' כי סס יאכילוהו לחם חס' ויכח רעת מלכי ישראל: לחס' לפי סכחי' הסקר היו מתנבא' לעס בפתותי לחם וכו' סל יין חסכוס' יהוא' כי סס יאכילוהו לחם חס' ויכח בארץ יהוא' כי סס יאכילוהו לחם חס' ויכח רעת מלכי ישראל: ונביתחאל

עמוס ח

דק

רשי

ובית א' מבואר הוא: ויען עמוס' לא נביא חכמי' לא הייתי נביא מנעורי' וגם לא בן נביא חכמי' שלמדנו דרכי הנבואה: כי בוק' חכמי' לא הי' זאת מלאכתי כי בוקר הייתי הולך אחרי בקרי נבואתי כמו שאמר אשר היה בנוקדים' ועשיר חכמי' ואזכי כדרך ללחם שיתנו לי כמו שתחמר: בולם' ימכמו בולם בשין מתרננס ויחפש ובלם כלום' ליקט שקמי' למאכל בקריו' או פי' מערב השקמים עם דברים אחרים לזורך בקריו' ובדברי רוב דבר מעורב יקרא בולם כמו שאמר שכן עני אוכל פיתו מניסה בלושה' פי' פילוס הקמח והסוכך והמורסן הסוכך והמורסן עם הקמח לשעור חלה' ושקמי' הוא מין ממיני התאחי' וית' חרי מרי גמי' וגו': חכמי' שלשתן מלעיל הטעם בלון: ויקחתי ה' לא הנחתי מלאכתי

אל עמיד' וסימן נמסר בסדר ויחי וביחוקאל סימן יג: אדמה יא וסימן נמסר בספר יואל סימן ב: עבורי' מל בלישא וסימן נמסר בסדר בלק: נאם אדני' י' דסמיכי בקריאה וסימן אס תככסי בנתי' מקבץ נדחי ישראל' שמעו והעירו' וקטר מחמץ' והלילו שירות' והבאתי השמש' והשלחתי רעב' וכל יחוקאל דמו' בסר:

ובית אל לא תוסף עוד להתנבא ארי מקדש מלכא הוא ובית מלכותא הוא: ואתיב עמוס ואמר לאמציה לא נביא אנא ולא נביא אנא ארי מרי גיתי אנא ושקמין אית לי בשפלתא מן קדם חובי עפא ישראל אנא מסניף נפשי: ודרבני' מן דירא מבתר ענא ואמר לי' י' אזול ארנבי על עמי ישראל: ובען קבל פתנמא דיי' את אמרת לא תתנבי בשמא דיי' על ישראל ולא תליף על בית ישחק: בכן ברנן אמר' אתך בקרתא תטעיו ובנך ובנתך בחרבא ותקטלון וארעד בערבא ותתפלג ואת על ארעא מסאבא תמורת וישראל מגלא יגלון מעל ארעהון: כדין אהווי' אללים והא מן מלי סווי קיטא: ואמר מה את הווי עמוס ואמרית מן מלי סווי קיטא ואמר לי' מרת פנענורת קצא למיתו על עמי ישראל לא אוסיף עוד למשבק להון: וילילון חלף זמרא בבתי הון בעדנא ההיא אמר' אללים סני פנרי קטילין בכל ארתי' ימר רמי וסלק: שמעו דא דשיטין בעפרא דארעא ריש מסכניא ומדמן ל לבטלא מלי השיבא בן ארעא דאמרין אימתי ימטי רח עבורא ונזבן עבורא ושמתתא ונפרתא אוצרון לאזערא מכלתא ולאוספא על סלעא ולשקרא במזנן דנביל: למקני בכספא מסכניא וחשיבא בדיל דיהסנון ומהממת עבורא נזבן: קיים

ובית אל לא תוסף עוד להתנבא בי מקדש מלך הוא ובית מלכה הוא: ויען עמוס ויאמר אל-אמציה לא-נביא אנכי ולא-נביא אנכי כי-בוקר אנכי ובלום שקמים: ויקחתי יהוה מאחרי הצאן ויאמר אלי יהוה לך הנבא אל-עמי ישראל: ועתה שמע דבר יהוה אתה אמר לא תנבא על-ישראל ולא תטיף על בית ישחק: לכן כה-אמר יהוה אשתה בעיר תזנה ובניך ובנתיך בחרב יפלו ואדמרתך בחבל תחלק ואהר-על-אדמה טמאה תמורת וישראל גלה יגלה מעל אדמתו: כה הראני אדני יהוה והנה כלוב קיץ: ויאמר מה אתה ראה עמוס ואמר כלוב קיץ ויאמר יהוה אלי בא הקץ אל-עמי ישראל לא-אוסף עוד עבור לו: והלילו שירות היכל ביום ההוא נאם אדני יהוה רב הפנר בכל-מקום השליך הם: שמעו זאת השאפים אביון ולשבות ענוי-ארץ: לאמר מתי יעבר החדש ונשבירה שבר והשבת ונפתחה בר להקטין איפה ולהגדיל שקל ולעורר מאוני מרמה: לקנות בכסף דלים ואביון בעבור נעלים ומפל בר ושביר: קיים

בכרוננו כי הא לתברך לקחתי מאחרי הצאן שהייתי הולך אחריהן ורוע חיותן והוא השירה רוח נבואתו עלי' והכריחני להנבא ואף תחמר לי שלא הנבא והוא חמר לי שאנכ על ירבעם ועל מלכותו: ועתה שמע דבר ה' כי גם עליך בפרט חזי מתנבא: ולא תטיף על בית ישחק' כמו שאמר וכסמו במו ישחק' ועל מלכות ירבעם נבאתי שהם עושים במוותם לפסילים' והתה חומר שלא חנכ עליה בחרבם האל יתברך שלחני ולא חמונ בעבור דברך' והת' שתמנעני מלהנבא שמע שהאית דב' עליך רעה' והוא אשתך בעי תזנה' טרם נלאתם תזנה אשתך בעודה בעיר תזנה עם האז' הבא על העי' ואח' זה כמוכסים בציון עני כי העניו הוא שלא ברבון האשה והזנות ברבון האשה' וכל זה בעונש חמיה שתזנה אשתו לעיניו ובניו ובנותיו יכלו בחרב לפניו והוא יגלה וימות על אדמה טמאה וכל זה בעבור בזותו נבואת האל ית' מבוקר א' שאר עונותיו שהיה עניו ושאר עונות והאזובים היו הורגים הבנו והבנים הקטנים שלא יוכלו ללכ' ברנליה: לפי חמ' בנך ובנותך בחר' יפלו' והגדולי' היו מוגלים וזלתי' אותם שהיו נלחמים שהיו הורגים אות' האזובי' בהתגבר עליהם: והלמתך בחבל תחלק' שחלקיה ביניה' האזובי' הבטים לגוד בחרבם עם שאר האזובות והם הגוים שהביא עם מלך' אשור ויושב אותם בערי שמרון: ולא תטיף' ולא תדבר' וכן היה מטוף א העם הזה' א טרפויטופון' ויונתן תרגם לא תליף: לכן' מבואר הוא: כה הרחיני' כלוב קיץ' כל מלא פירות הקץ: ויאמר' בא לברש לו מה היה מראה הנבואה בפירות הקץ' רוצה לומר הקץ להודיעו כי בא הקץ עליהם להגלותם מארצם כמו פירות הקץ שהגיע קץ בשולם ולוקטים אותם מהעץ וחובלים מהם ומיבשים מהם כן בא קץ ישראל להסיעם ממקומם' וקץ הקץ חפסר שהם ענין אחד ושטרס אחד: עבור לו' כמו שפירסנו עבור לו על פשעיו: והלילו שירות היכל' השירות והזמירות שהיו מזמרים בהיכליהם היכנסו להם ליללה' ואמר על השירות והלילו' רוצה לומר יהפכו להם יללה' ועל הלשון הזה נאמר ולפניו תרדן דאבה: רב הפנר בכל מקום השליך הם' בכל מקום שיפליכו הפנרים המתים יאמר אחד לחברו מן המשליכים הם' כלומר כשתוק ולא נכעך וכדדיק עלינו את הדין כמו שפירסנו למעלה' וית' בכל אחר דמי ושתיק כמו שתרגם למעלה: שמעו זאת השואפים חביון' ענין בליעה' כמו שאפני חנוס' ושחק צמים חילם' ופירש כאלו בולעים אותם כשליקחים ממונו במרמה ובחונאה' והם העשירים חוכרי הפירות: ולשבות ענוי חרץ' כמו ולהשבת' וכן לשמוד מעזניה כמו להשמיר' וכיירוש הם חושבים לבטנם מן העולם שלוקחים מה שלהם במרמה ובעולה: ענוי חרץ' ענוי כתיב והעניים רבוב הם עניים: לאמר' החדש' חדש הקציר שימכאו העניים מה יאכלו בשדות ואחר כן יבאו לדינו לקנות עבר: והשבת וכפתתה בר' וכשיעבור החדש ויבואו העניים לקנות ידחו אותם לשבת אחרת' ואומר יעבור זה השבוע ובשבוע האחר נפתח אזכר הבר ונמכור ודוחי' אותם כן עד שתתייקר התבואה וימכרו לרצונם' שבת' שבוע' כמו שבע שבתות תמימות היי' ויונתן פי' החד' חדש העיבור ופי' השבת שמת' דחמרון' חמתי ימטי רח עיבורא' וזבין עיבורא ושמיטתא ונפתח אזכרין' לפי ששנת העיבור מתארכת השנה ומיקר' התבואה' וכן שנת השמטה שאינם זורעים מתיקרת התבואה' והאזברי פירות מתאחי' שנת היוקר: וכשבירה' וכמכור' כי מוכר התבואה יקרא משביר' כמו המשביר' לכל עם הארץ' אוכל בכסף תשבירי' והתבואה נקרא' שבר לפי ששוברת הרעב' וכן אמר שבר רעבון בתיכם על דרך ישברו פרחים צמחם' להקטין חיפה' מקטין חיפה שמוכרי' בה ומגדילים השקל שלוקחים שאחס' במשקל גדול ילוקחי התבואה והאזבן שסוקלים בה את הכסף מגדילים אותה' ועוד מעותים המאזנים שהם מאזני מרמה אחר שיעותו אותם' וכן ובגדי ערומים תפטי' וכן וטחמי קומח' והדומים להם' הנה כי בשלטה פנים מדמים את העניים במכרם להם התבואה: לקנות' הם מתנכלים אליהם במה שיעשו להם שיקנו אותם' כלומר שיקנו שדותיהם וכרמיהם בדמים קלים לרוב דחקם והם מביאים אותם ליה הדוחק במרמותיהם גם חושבים לקנותם הם עצמם לעבדים' כמו שאמר כי ימיון אחיך עמך וכמכל לך: ואביון בעבור נעלים' אפילו בעבור נעלים שהוא בר נשביר להם בעת היוקר שאח' דרך למוכרו בשאר עתים' ומפל בר' הוא מה שנוכל תחת הכברה כשכוברין החטה שהוא פסולת החטה ולא יאכלוהו בני חרס אלא מאכלים אותנו לעופות הגדלים בבית' אלא אם כן הוא יוקר גדול שאוכלים אותו העניים מרוב הדוחק: נשבע

הוא כפסוק עשירי

הוא מה שנוכל תחת הכברה כשכוברין

רשי תרסג

עמוס ט

דרק

העל זאת לא תרגו הארץ וכי חן עין זה כדו שתחבר עליו הארץ ועלתה הארץ כלה וכמקום חתר הוא חומר ועלתה כחומר כלה וית שניהם בשוה ויסק עלה מולך במשריתן לטבוחין כמי כהרוא ויחשינה כולה וקפה בעיני לבדם כאור כמו כחור ויש לפרשו כמו יפן עין אור על כפיס ככה אור ועלתה כעין גשם כולה חבילה וחשיכה: ונגרשה ונשקפה כחור מזכרים כילום עולה חמת למ שנה והשקה את הארץ וכשהוא עולה מעלה רפס וטיט על שפתו וכשהוא מהשקות חוזר על גדותיו ומימינו מנבלין והוא קרוי סיקוע שהטיט העוכר את מימינו נשקע ונגרש כמו ונגרשן מימינו רפס וטיט חף הארץ ת תקיף רפעי שבתוכו והאכל תנוה: והבאתי השמש בצהרים כשהיא להם של גול תבא מבלה פתחו וחאמרו רבותינו זה ימיו של יאשיהו שמת בחרב של שלום כמו שחמרו רבותינו חן לך חרב של שלום יותר מפרעה נכה שחמרו לו ל יאשיהו ויהיה לו חן לא עלך חתה היום לא עלך חתה היום כי חס לעבו דרך חרבוך חל בית מלחמתי ונגרש השמש מלכות בית דוד נמטלה כשמש שחאמר וכסחו כ כשמם נגדי: והפכתי חנוכי לחבל כענין שחאמר וכל יהודה וירושלם מתחבלי עליהם: וכל שרידים לקינה כענין שחאמר ויאמרו כל השרים והשרות בקינותיהם: כחב שמתחבלי על בן יחיד: כי חס לשמוע שפסוק מנס רוח הקדש: תתעלפה תפרח רוחם פשמיר בלעז כמו ויתעלף דינה וכן עזי הסד עולכו וכן בלשון משנה יתעלפה: חי חלהיך דן אחד מן העגלים שהעמיד ירבעם בקן: נכב על המונח מכתלק מוכרוב למדבחה דרך יציאת חוץ על מזבח הזהב שהוא בהיכלו הוא מעשר מסעות שנכסה שניהם: הק הכפתור שהוא בראש הנג: וירעשו הסיפים חסוקוב הבית התחתונות כך יהרב המלך וירעדו השרים: * וכצעט בראש כולם כמו וכצעט וינתן תנגס כפתור המנורה טעי מנרתח יתקטל מלכח יאשיהו וירעשו הסיפים וחרוב ביתח ויתמנרן עזרתח: וכצעט

שבעה בנאון יעקב לל כמו כי נשבעתי וכמו שאמר למעלה בנפשו והוא ית הוא בנאון יעקב או לל בנאון יעקב בית המקדש כמו חת בנאון יעקב אשר חסב פלה וכן אמר למעלה מתלב חסכי חת בנאון יעקב ובית המקדש הוא בנאון יעקב כי שם שכן הכבוד וכצעט בכבודו אשר הטכין ביעקב והם בעונותיהם סילקוהו מימנו: העל זאת לא תרגו הארץ חס על זאת הרעה לא תרגו הארץ דין הוא שתרגו הארץ מוקדמה ותהפך וחבל וישחת כל יושב בה כי מי יוכל לסבל חמס גדול כזה ונכמו שנשחתה הארץ במבול מוכי החמס ונפכו סודם ועמורה מוכי החמס כן ראו שתשחת הארץ הזאת מוכי החמס הזה: ועלתה כאור כלה ונגרשה ונשקפה כחור מזכרים דין הוא שתעלה כולה מים כמו החור ממזכרים שעולה ומתגבר ומתפשט על כל הארץ כאור כמו כחור וכן אמר למטה בשמותו הכסוק ועלתה כחור כלה: ונגרשה שתיה נגרשת מוקדמה וכסוה מים ותהיה כשקעת בתוך המים כחור מזכרים שמכסה היבשה בזהותו כי כשתרעם הארץ רעם גדול מוקדמה שתחתה ימלא מים ויגברו המים עד שיכסו המקום ההוא והוא חילוי פירש ונגרשה ונשקפה יכחו בגולה מוקדמה שבתם ככחת החור מוקדמה והוא שוקע בחפירות ובגבים שחוכרים ס סביבותיו וכן יסקעו הם בגלות וית ויסק עלה מלך נגד ונשקפה ונשקה כתיב והכתיב עין משק כמו כי כלה משקה רוצה לומר שתיה כלה מים והקרי ונשקפה הוא מוכר יותר שתהיה שקועה בתוך המים: והיה ביום ההוא ביום תרגו הארץ וקדר עליהם היום: והפכתי ושמתיה כחבל חילוי על בני יחידו שהוא חבל גדול לוכן יתחבלי יושבי הארץ חבל כד מאל: וחאמרו כיום מוכי ככל הענין במלות שונות כי חבל היחיד הוא יום מר: הנה ימים בחים לבי שהם מחסו בכבוחת האל יתברך כמו שאמר למעלה לא תבכה ולא תטוף אמר כי עיר יבשו ימים שיתחוו לכבוחת האל ית' ולא ימצאו: והם כל ימיו בית שני אחר כבוחת מלאכי הכביח כי בו כסקה הנבואה וכן כל ימי הגלות הזה: והשלתני רעב בארץ: בארץ ישראל שיהיה להם זה הרעב וזה הצמא כמו האדם הרעב שמוטט לבקש לחם וכמו האדם הצמא שהוא מחפש למצא מים כן ימוטטו ישראל לבקש דבר שהוא צמא וזה כל ימי הנבואה וזה זכר חרבע הדומות: והנה בארץ ישראל לא ימצאו דברי הנבואה כל שכן חוצה לארץ וימי הגלות: ביום ההוא תתעלפה ענין עייפות ויגיעת הנפש עד שלא יוכל האדם לעמוד על עצמו וכמעט תכא רוחו: וכן נתך השמש על ראש יונה ויתעלף: ובדברי רבותינו זל שמה יתעלפה: הבתולות היפות והבחורים בצמא חפילו הבתולות והבחורים שדרכם להתעסק בתענוגי העולם ימצאו על דבר ה' לשמענו לאורך הימים שיפסק מהם יתחל חליו מאל: הכסבעים בחשמת סמרון: כמו שמוחכים היום דבר ה' ונכצעט בחשמת סמרון: וחי חלהיך דן: הנה חיה ה' כן יתחוו לו עוד ולא ימצאוהו: וחשמת סמרון הוא העגל אשר בבית חל: ותולה חותו בסמרון כי ראש מלכות חברים סמרון והמלכים הם היומחזיקים בעבודת העגלים והעם אחריו חל ונבא חסר בקן: ומי דרך באר שבעי כי מבחר טבע שהוא כף התהום היו הולכים חל העגל אשר בקן שהוא בסוף התחום האחר כמו שכתוב מוח ועד באר שבע ומרום שהיו רבקים בעבודת העגלים היו מושבים שהיו מקבלים סכר טוב אם ילכו מלעבוד חותו אשר בקן כמו שכתוב וילכו העם לכני האחד עד דן והיו נכצעט חיו חותו סהלכנו חליו דרך באר שבע: ונכלו חותם טעוין כן יפלו ולא יקומו עוד: וינתן תרגם דמקיימין וגומר: תרגם דרך כמו והודעת להם את הדרך: ראיית חת ה' נכב על המונח חסר חליו מאל: נכב על המונח בבית המקדש: ויאמר הק הכפתור וירעשו הספים: חסר למלך סיכה כפתור ההיכל והספים הם סתי מזונות השער: והכפתור הוא המסקף אשר חליהם: וקרח כפתור לפי שמוצרים בו כפתורים ושרחים: וחמרו לו סיכה הכפתור וממכת הכפתור ירעשו הספים: * וכצעט המלה מלעיל בשני פסוק והוא מווי ופתח העין מוקדמה כד כי המנהג כד כמו שמעם שלחם כן כתבו ויבינה י וכן כתבו חלול לפי שחמרו הק כווי וכצעט גם כן כווי: ויתכן שיהיה פעל עבר מושב לעתיד מוכי חיו: חס יאמר על האל יתברך כענין שאמר חסר כן אהרונ טובי: ואף על פי שאמר מתחלה וכצעט לשון נסתור ואחר כך חמרו אהרונ כן מנהג המקרא בהרבה מקומות: וכתתה עין וכצעט מוכי שיהיה מלעיל

בצדדים יב בקריאה וסמן נסטר במלכים א' סימן יח: למים דנשים בקריאה וסמן ויצמא שם העם למים רפאתי למים האלה: הוי כל צמא לכו למים ואדיריהם שלהו צעדיהם: לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם: ולא יקומו וסמן חילולו ולא יקומו: וחי דרך באר שבע:

נשבע יהוה בנאון יעקב אם אישכח לנצח כל מעשיהם:
העל זאת לא תרגו הארץ וישב בה ועלתה כאור כלה ונגרשה ונשקה כחור מזכרים: והיה ביום ההוא נאם אדני יהוה והבאתי השמש בצהרים והחשכתני לארץ ביום אור: והפכתי חניכם לאבל וכל שיריכם לקינה והעליתי על כל מתנים שק ועל כל ראש קרחה ושמתיה כאבל יחיד ואחריתה ביום מר:

הנה ימים באים נאם אדני יהוה והשלחתי רעב בארץ רא רעב ללחם ורא צמא למים כי אם לשמע את דברי יהוה: ונעו בים ער ים ומצפון ועד מזרח יושטטו לבקש את דבר יהוה ולא ימצאו:
ביום ההוא תתעלפה הבתולות היפות והבחורים בצמא: הנשבעים באשמת סמרון ואמרו חי אלהיך דן וחי דרך באר שבע ונפלו ולא יקומו עוד:

ראיתי את אדני נצב על המונח ויאמר לך הכפתור וירעשו הספים:
אמר עמוס נביא חזיתי ית יקרא דני אסתלק מפרוכא ושרא על פרבתיא ויאמר אם לית עמא בית ישראל הניבין לאוריתא טפי מנרתח אתקטיל מלבא יאשיהו ויחרב ביתא

ביום תרגו הארץ: והבאתי השמש בצהרים: משל על חסים הארץ לחבל גדול כאב המתחבלי על בני יחידו שהוא חבל גדול לוכן יתחבלי יושבי הארץ חבל כד מאל: וחאמרו כיום מוכי ככל הענין במלות שונות כי חבל היחיד הוא יום מר: הנה ימים בחים לבי שהם מחסו בכבוחת האל יתברך כמו שאמר למעלה לא תבכה ולא תטוף אמר כי עיר יבשו ימים שיתחוו לכבוחת האל ית' ולא ימצאו: והם כל ימיו בית שני אחר כבוחת מלאכי הכביח כי בו כסקה הנבואה וכן כל ימי הגלות הזה: והשלתני רעב בארץ: בארץ ישראל שיהיה להם זה הרעב וזה הצמא כמו האדם הרעב שמוטט לבקש לחם וכמו האדם הצמא שהוא מחפש למצא מים כן ימוטטו ישראל לבקש דבר שהוא צמא וזה כל ימי הנבואה וזה זכר חרבע הדומות: והנה בארץ ישראל לא ימצאו דברי הנבואה כל שכן חוצה לארץ וימי הגלות: ביום ההוא תתעלפה ענין עייפות ויגיעת הנפש עד שלא יוכל האדם לעמוד על עצמו וכמעט תכא רוחו: וכן נתך השמש על ראש יונה ויתעלף: ובדברי רבותינו זל שמה יתעלפה: הבתולות היפות והבחורים בצמא חפילו הבתולות והבחורים שדרכם להתעסק בתענוגי העולם ימצאו על דבר ה' לשמענו לאורך הימים שיפסק מהם יתחל חליו מאל: הכסבעים בחשמת סמרון: כמו שמוחכים היום דבר ה' ונכצעט בחשמת סמרון: וחי חלהיך דן: הנה חיה ה' כן יתחוו לו עוד ולא ימצאוהו: וחשמת סמרון הוא העגל אשר בבית חל: ותולה חותו בסמרון כי ראש מלכות חברים סמרון והמלכים הם היומחזיקים בעבודת העגלים והעם אחריו חל ונבא חסר בקן: ומי דרך באר שבעי כי מבחר טבע שהוא כף התהום היו הולכים חל העגל אשר בקן שהוא בסוף התחום האחר כמו שכתוב מוח ועד באר שבע ומרום שהיו רבקים בעבודת העגלים היו מושבים שהיו מקבלים סכר טוב אם ילכו מלעבוד חותו אשר בקן כמו שכתוב וילכו העם לכני האחד עד דן והיו נכצעט חיו חותו סהלכנו חליו דרך באר שבע: ונכלו חותם טעוין כן יפלו ולא יקומו עוד: וינתן תרגם דמקיימין וגומר: תרגם דרך כמו והודעת להם את הדרך: ראיית חת ה' נכב על המונח חסר חליו מאל: נכב על המונח בבית המקדש: ויאמר הק הכפתור וירעשו הספים: חסר למלך סיכה כפתור ההיכל והספים הם סתי מזונות השער: והכפתור הוא המסקף אשר חליהם: וקרח כפתור לפי שמוצרים בו כפתורים ושרחים: וחמרו לו סיכה הכפתור וממכת הכפתור ירעשו הספים: * וכצעט המלה מלעיל בשני פסוק והוא מווי ופתח העין מוקדמה כד כי המנהג כד כמו שמעם שלחם כן כתבו ויבינה י וכן כתבו חלול לפי שחמרו הק כווי וכצעט גם כן כווי: ויתכן שיהיה פעל עבר מושב לעתיד מוכי חיו: חס יאמר על האל יתברך כענין שאמר חסר כן אהרונ טובי: ואף על פי שאמר מתחלה וכצעט לשון נסתור ואחר כך חמרו אהרונ כן מנהג המקרא בהרבה מקומות: וכתתה עין וכצעט מוכי שיהיה מלעיל

מזכרים דין הוא שתעלה כולה מים כמו החור ממזכרים שעולה ומתגבר ומתפשט על כל הארץ כאור כמו כחור וכן אמר למטה בשמותו הכסוק ועלתה כחור כלה: ונגרשה שתיה נגרשת מוקדמה וכסוה מים ותהיה כשקעת בתוך המים כחור מזכרים שמכסה היבשה בזהותו כי כשתרעם הארץ רעם גדול מוקדמה שתחתה ימלא מים ויגברו המים עד שיכסו המקום ההוא והוא חילוי פירש ונגרשה ונשקפה יכחו בגולה מוקדמה שבתם ככחת החור מוקדמה והוא שוקע בחפירות ובגבים שחוכרים ס סביבותיו וכן יסקעו הם בגלות וית ויסק עלה מלך נגד ונשקפה ונשקה כתיב והכתיב עין משק כמו כי כלה משקה רוצה לומר שתיה כלה מים והקרי ונשקפה הוא מוכר יותר שתהיה שקועה בתוך המים: והיה ביום ההוא ביום תרגו הארץ וקדר עליהם היום: והפכתי ושמתיה כחבל חילוי על בני יחידו שהוא חבל גדול לוכן יתחבלי יושבי הארץ חבל כד מאל: וחאמרו כיום מוכי ככל הענין במלות שונות כי חבל היחיד הוא יום מר: הנה ימים בחים לבי שהם מחסו בכבוחת האל יתברך כמו שאמר למעלה לא תבכה ולא תטוף אמר כי עיר יבשו ימים שיתחוו לכבוחת האל ית' ולא ימצאו: והם כל ימיו בית שני אחר כבוחת מלאכי הכביח כי בו כסקה הנבואה וכן כל ימי הגלות הזה: והשלתני רעב בארץ: בארץ ישראל שיהיה להם זה הרעב וזה הצמא כמו האדם הרעב שמוטט לבקש לחם וכמו האדם הצמא שהוא מחפש למצא מים כן ימוטטו ישראל לבקש דבר שהוא צמא וזה כל ימי הנבואה וזה זכר חרבע הדומות: והנה בארץ ישראל לא ימצאו דברי הנבואה כל שכן חוצה לארץ וימי הגלות: ביום ההוא תתעלפה ענין עייפות ויגיעת הנפש עד שלא יוכל האדם לעמוד על עצמו וכמעט תכא רוחו: וכן נתך השמש על ראש יונה ויתעלף: ובדברי רבותינו זל שמה יתעלפה: הבתולות היפות והבחורים בצמא חפילו הבתולות והבחורים שדרכם להתעסק בתענוגי העולם ימצאו על דבר ה' לשמענו לאורך הימים שיפסק מהם יתחל חליו מאל: הכסבעים בחשמת סמרון: כמו שמוחכים היום דבר ה' ונכצעט בחשמת סמרון: וחי חלהיך דן: הנה חיה ה' כן יתחוו לו עוד ולא ימצאוהו: וחשמת סמרון הוא העגל אשר בבית חל: ותולה חותו בסמרון כי ראש מלכות חברים סמרון והמלכים הם היומחזיקים בעבודת העגלים והעם אחריו חל ונבא חסר בקן: ומי דרך באר שבעי כי מבחר טבע שהוא כף התהום היו הולכים חל העגל אשר בקן שהוא בסוף התחום האחר כמו שכתוב מוח ועד באר שבע ומרום שהיו רבקים בעבודת העגלים היו מושבים שהיו מקבלים סכר טוב אם ילכו מלעבוד חותו אשר בקן כמו שכתוב וילכו העם לכני האחד עד דן והיו נכצעט חיו חותו סהלכנו חליו דרך באר שבע: ונכלו חותם טעוין כן יפלו ולא יקומו עוד: וינתן תרגם דמקיימין וגומר: תרגם דרך כמו והודעת להם את הדרך: ראיית חת ה' נכב על המונח חסר חליו מאל: נכב על המונח בבית המקדש: ויאמר הק הכפתור וירעשו הספים: חסר למלך סיכה כפתור ההיכל והספים הם סתי מזונות השער: והכפתור הוא המסקף אשר חליהם: וקרח כפתור לפי שמוצרים בו כפתורים ושרחים: וחמרו לו סיכה הכפתור וממכת הכפתור ירעשו הספים: * וכצעט המלה מלעיל בשני פסוק והוא מווי ופתח העין מוקדמה כד כי המנהג כד כמו שמעם שלחם כן כתבו ויבינה י וכן כתבו חלול לפי שחמרו הק כווי וכצעט גם כן כווי: ויתכן שיהיה פעל עבר מושב לעתיד מוכי חיו: חס יאמר על האל יתברך כענין שאמר חסר כן אהרונ טובי: ואף על פי שאמר מתחלה וכצעט לשון נסתור ואחר כך חמרו אהרונ כן מנהג המקרא בהרבה מקומות: וכתתה עין וכצעט מוכי שיהיה מלעיל

מלעיל ופי' בצעם ענין חתיכה וכריתה כמו מן הדגוש יתר דיו ויצעני / ותרגום פתות חותה פתים בצע יתה בצועין / ופי' בראש כולם / מי שהיה בראש כולם והם הכהנים / ואמר ש' בצעם ה' ית' כי גם הם כעשו בו / ואחריתם / שאר העם / כמו ואחריתך בחרב יכול כמו עמך / וקרא העם אחרית לפי שהם אחרית לראשי העם / והכבוד טרמר הוא / משל לראשים כמו שהיה ראש העם / וכן מה שאמר טראה שהיה נכב על המזבח לומר שלא רצה בעבודת הכהני' / לא ינוס להם נס / מאותם סגת חייבו הרביה / כי מהם סגת חייבו הרביה מהם סגת חייבו גלות / ולא ימלט / שיחבחו חו' שיחיו האויב מלהרגו / ויתן כן אמר עמוס נביא חזיתי וגו' / ובדרש רחמי חתה' נכב על המזבח שהיה עומד על הדור לזוכחו / ויחמ' /

רשי

ובצעם בראש כולם / ומאזי מקדם / בטביח יסכון / ובצעם כמו ממונס / יגלה בראש כולם / אם יחזקו / בטבול / אם ימון לאיטמרה / בטבול / ידי תקחם / במזרי / ידבריון שחיהוק / ואם יעלו / הסמים / ואם יסרון בטורח רמון / עד צית סמיה מתקן במזרי / יחזקו / בראש הכרמל / ברים / מנדלי כרכיה / משם אחפש / לתמן חפקיד בלוסין ובלסונון / בקרקע הים / בניסו ימח חיי הים / חזיה חת הנחם / ית עמויה / דתקיפין כחוייה / היגע בחק / ותמונ' / דנוף בחרעה חיע ותמונ' / לסון נוע' / וי' הוא היגע בחק / ותמונ' כלומר גזירה זאת מלתו ינחת / ואחודתו / קבוצת כריותיו / דבר אחר קבוצת הכריות / היא היתה יסוד הארץ לתקרת השמים / שבטבול הכל קיים / הקורח למי הים / דאמר לכסמה משריין סניחן כמו ימח / הלא כבני כושיים חתם לי / למה חמנע מלהפרע מכס אחרי אשר חיכס שבס חלי הלא מן צני נח בחתם כשאר חומות / ככוסים אשר נדמיתם להם / פענן סגומור היהיך כושי ע / עורו כן חתם תוכלו להטיב / הלא בטובתי תחלת צוחרי בכס היא הוכחה שהוכחתי חתכם מחרן / מכרים ומה לי בכך חף כלשתיים כן הוכחתי מכפתור כסבחו כפתורים על העוים כ פענן סגומור והעוים יושבים בחררים עד עזה וגו' ככשו גם בני עזה ושאר כרני פלסתי / תחתיהם והוכחתי מידם והלכס לא עשיתם לי לעם / וארס מקיר / וכן חזי עתיד להעלות את ארס מקיר סיבלס עם סכחריב ולקץ הימים כשתבטל מלכות אשור יכחו / והשמדתי /

בירתא ויתפרנן עזרתא ומני בירת מקדשיה בשביא ירהוון ושאררהון בהרבא אקטול לא יערוק לרהון דעריק ולא ישחוב להון דמשחובו / אם ירמון לאטמרא כדבשאלו מרתמן במימרי ודברנון שגאיריהון ואם יסקון בטורין דרמין ער צית שמיא כן תקן במימרי יחזנוון / ואם ירמון לאטמרא ברישי מנדלי כרביא מרתמן אפקיד בלושין ויבלשוננון ואם יספרון כן קדם מימרי בניסוימא מתמן אפקיד ית עמטיא דתקיפין כחויא ויקטלונוון / ואם ירהוון בשביא קדם בעלי דבגיהון מתמן אפקיד ית דקטלין בהרבא ויקטלונוון ואשוי מימרי עליהון לבישא ולא לטיבא / וי' אלהים צבאות די נזוף בארעא ויועא ויצרון כל דיתבין ברה ויסיק עלה מלך במשריתיה דסני כמו נהרא ויתפנדה כוליה ותשתקע בנהר מצרים / די אשרי בתקוף רובא שכנית יקריה וכנשתיה על ארעא קשטרה די אמר לכנשא משרין דסניאין במי נהרא וסבדר להון על אפי ארעא יי שמייה / הלא כבנין רחמיין אתון חשיבין קדמי בית ישראל אמר יי הלא ית ישראל אסקית מארעא דמצרים וכל יתאי מקפוטקיא וארס מקירני / הא

ובצעם בראש כלם ואחריתם בחרב אהרג לא ינוס להם נס ולא ימלט להם פליט / אם יחזקו בשאלו משם ידי תקחם ואם יעלו השמים משם אורידם / ואם יחבאו בראש הכרמל משם אחפש ולקחתים ואם יסרתו מנגד עיני בקרקע הים משם אצוה את הנחש ונשכס / ואם ילכו בשבי לפני איביהם משם אצוה את החרב והרגתם ושמתו עיני עליהם לרעה ולא לטובה / ואדני יהוה הצבאות הנוגע בארץ ה ותמונ' ואבלו כל יושבי ברה ועלתה כיאר בלה ושקעה כיאר מצרים / הבונה בשמים מעלותיו ואגדתו על ארץ יסדה הקורא למי הים וישפכם על פני הארץ יהוה שמו / הלא כבני בשמים אתם לי בני ישראל נאם יהוה הלא את ישראל העליתני מארץ מצרים וכל שתיים מכפתור וארס מקיר /

הנוגע בארץ ותמונ' / ואן נוגע בארץ דדניאל / אגן / על ארץ ט' דסמיכי בקריאה וסימן ושבוני את שבות מצרים / גבה לך ב' פיך / ואכרת אעלה על ארץ פרוות / הבונה בשמים מעלותיו / להמטיר על ארץ לא איש / ידן בגוים מלא גויות / עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים / יהללו את שם יי כי נשגב / והיה כמלאת שבעים / וכל ארץ מצרים דאורי' דכוו' /

הך הכפתור זה יחשיה / וירעשו הספים / חלו סנקליון שלו / ובצעם בראש כולם חל פנחם חל יוחן משל לחאה שהיא מלחה עונות מיו מקטרנ בהגזל / וחזו ובצעם מן ונזע בכך והגזל הוא בראש כל העונו' ור' יהודה חומר משמיה דר' יוחן משל לכני חלס שהיה בהם עז וגלוי עריות וספיכו דמים הגדול שבהם שקיל כנגד כולם / חס יחתרו / חן להם מנוס ומפלט ממני לא למעל' ולא למטה / ומפני זה זכר שאלו נסמים כמו שאמר דוד חס חסן סמים וגו' / וענף חתידה כענין חפירה / כמו וחחחוד בקיר / ואם יחבאו בראש הכרמל / יש מערות בראש הכרמל / שיתחבא האדם בהם / ואם יסרתו מנגד עיני בקרקע הים / ואם יחטבו להסתר בקרקע הים / חת הנחש' הוא התני' הגדול אשר בים והוא לוייתן / ויונתן תרגם ואם ידמון וגו' / ונסיימח חס חיי הים / ואם ילכו / גם חותם שילכו בשבי כחותם שהלכו למכרים יוחן בן קרח ואשר עמו שהלכו עם מרצוס וחטבו להנצל עם מהרעב ומהחרב / וארזי ה' / ודבריו רימיהו / וסם הסיגתם החרב כמו שאמר להם ירמיהו / וארזי ה' / הוא שהוא חלה הכבחות כבחות מעלה ומטה ובידו הכל הוא יחריב / וזהו שאמר ותמונ' הארץ שהיא יושב בה לסון יחד דרך כלל והנה חמרו וחבלו כל יושבי בה / ולמעלה חמר וחבל כל בשמים מעלותיו / כתיב מעלותו בלא יוד הרבים וקרי' ביד וכמוהו רבים / והשמים הוא כלל הגלגלים והנה הוא כהה מעלות בשמים והם ט' גלגלים שהם זה למעלה מזה / ואגדה הוא האש והרוח והמים שהם לאגודה חת' זה למעלה מזה והם על הארץ / והנה זכר יצירת כל העולם מעלה ומטה והטעם חף לא ירחו מפניו עליה חס ירבו לחטוא יסחית בנינו כמו שעשה במבול וכדודס ועמורה / והנה הכל בידו כחומר ביד היוצר שעשה כלי ויסחיתו ויעשה כלי אחר כן הוא יתברך יסחית בנינו כסירצה ויעשה בהם דבר והפכו גם בקיום העולם עשה הפכים כמו שהוא קורא למי הים וישפכם על פני הארץ כמו שפי' למעלה / והחכם רבי חברה חבן עזרא זל פירש בשמים האויר המעלות הם שלשה היסודות שהם גלגלים זה למעלה מזה והגדלות מזה / והחכם רבי חברה חבן עזרא זל פירש שהם עבדים והם השחורים מבני כוש בן חס שהם נמכרים לעבדים כן היה ראוי שתהיו אתם עבדים לי כי מבית עבדי קייתי חתכם והעליתי אתכם מארץ מצרי' / ופלסתיים מכפתור / וארס מקיר זה נפרס בענין תמה וכי העליתי פלסתיים וארס מנלותם כמה שהעליתי חתכם מארץ מצרים כי חזי הגלגלי חותם מארצם בעבור ההבטתם לפי שהיו שכניכם והרעו לכם מאל והגלגלי חותם מארצם ואחר כך לא העליתי חותם מנלותם כמו שהעליתי חתכם מארצם וארס מנלותם כבואה זאת כי ארס גלו בימי אחז שהגלה חותם מלך אשור אל קיר / כמו שכתוב ויעל מלך אשור אל דמשק ויהפכה ויגלה קירה / וכן התנבא זה הנביא על גלותם כמו שאמר וגלו עם ארס קירה ופלסתיים גלו צימי דקריהו כמו שכתוב בספר ירמיהו שהתנבא הוא על מרכבם ועל גלותם חף על פי כן זכרם הנבואה כן כי דברי הנבואה הם במקומו רבים עבר במקום עתיד שהרי הוא כאלו נעשה כי דברי האל יתברך חמת / ופירוש מכפתור / הוא על מרכבם כי שודד ה' את פלסתיים שארית חזי כפתור / ואמר פלסתיים שגלו מכפתור העליתי חותם מנלותם אחר כן / וכן ארס העליתי חותם מקיר אחר שגלו חליה כמו שהעליתי חתכם מנלותם ממצרים / זהו הפירוש הנראה לי בפסוק הזה כי קשה הוא לפרשו / ואכתוב גם כן מה שפירשו בו המפרשים והבוחר יבחר לו הטוב / רפי' זל פירס הלא כבני כושיים למה חמנע מלהכרע מכס אחרי שאיכס שבס חלי הלא מן בני נח בחתם כשאר החומות ככושיים אשר חיכס שבס חלי ונדמתם להם כענין שנאמר היהפוך כושן עורו וגומר / גם חתם תוכלו להטיב / הלא בטובתי תחלה בחרתי בכס והיא הנבואה שהוכחתי אתכם מארץ מצרים ומה לי בכך חף פלסתיים כן הוכחתי מכפתור כסבחו כפתורים על העוים כענין שנאמר והעוים היושבים בחררים עד עזה וגומר ככשו גם את בני עזה ושאר סרני פלסתיים וישבו תחתיהם והוכחתי מידם חף על פי כן לא עשיתם לי לעם / וארס מקיר / וכן חזי עתיד להעלות ארס מקיר סכחריב הגלה חותם מארצם לפס ולקץ הימים כשתבטל מלכות אשור יכחו / והחכם רבי חברה חבן עזרא זל פירש כי נש' להעלות ארס הפקר

יחלש

כבני

הפקד וחץ חיש מהם יודע מי אביו ואתם בני חב אחד הייתם ואינכם כמו בלשמים מכפתור וחרס מוקיר שהתערבו זה בזה ויתכן כי טעם הלא את ישראל העליתי הנה דבר ידוע כי אני חביב וכן אמר משה הלא הוא חביב קרן ולש מאלן ישראל בעבור אחר וככה הוה העליתי אתכם ממזרים ומפלגים ומכפתור וחרס מוקיר והחיל עירם הלא כבני כושיים אתם שאינם משתנים בעורם כל ימיהם קד אינכם סרים מדרכיכם הרעים הלא את ישראל העליתי מארץ מצרים משעבודם ופלטתים מכפתור באו להם המשחיתים שהחריבו אותם וכן אמר בתורה והעוים היושבים בחצרים עד עזה כפתורים היונאי מכפתור השמידם וישבו תחתם חס כן נראה שהעוים בחצרי ובטולם היה עד עזה ועז מערי

רשי

והשמדתי אותה הממלכה הם בית יהוא חבל בית יעקב לא חשמד כי הנה חכמי מזה להגלותם ולהנינם בכל הגוים הנעה רבה ויתירה כאשר יבוע מה סוכרי בכברה לאחר שנפלו מימנו סוכן הדקן ונותרו הנסין טחין יכולן לזאת ולו המזנענע מזנענע בכל כחו יבוע על ידי אחר ולא יתכן לקרות יבוע שהוה דבר הנע מאו לא תגיש ותקרי בעדינו הרעה בשביל עוינינו לא תמהר הרעה לנשת ולזא ביום ההוה אחרי כל עליהם כל חלה יבא יום ההוה המוכן להחולה ובן חקים סוכת דוד הנפלת ית מלכותה דבית דוד למען יירטו ישראל את שארית חרום ואת כל הגוים כי נקרא שמי עליהם חסר כמו כי ונגם חורש בקינר והסיג דיש את בציר ובציר ישיג את זרע לא יספיקו לחרוש עד שיבא הקציר ולא יספיקו ל לבצור עד שיבא עת הזרע תתמוננה יתפלחן תירנס יונתן קרקע עבודה מתמוננת בבא גשמים עסיס יין טוב ומתיק

פליק ספר עמוס

אקים ו וסי אקים את יצחק נביא אקים אל עלי ואקים אל עלי ואת דוד מלכם אקים את סוכת דוד הגופלת והדימותיה אקים סימן כל אמת דתקע עושה קמ קטו פי כל אלה הדברים מלכים הרי עשר דברי חיסים תהלי קהלות עזרא עושה נקוד בצירי במלכ בסגול וסיס נמסר במלכים נבי פרשתא דארבעא אנשים הנה עיני אדני יהוה בממלכה החטאה והשמדתי אותה מעל פני האדמה אפס כי לא השמיד אשמיד את בית יעקב נאם יהוה כי הנה אנכי מצוה והנעוטי בכל הגוים את בית ישראל כאשר ינוע בכברה ולא יפול צרור ארץ בחרב ימותו כל חטאי עמי האמרים לא תגיש ותקדים בעדינו הרעה ביום ההוה אקים את סכת דוד הנפרת וגדרתי את פריציהו והרסתיו אקים ובניתיה בימי עולם למען יירשו את שארית אדום וכל הגוים אשר נקרא שמי עליהם נאם יהוה עשה זאת הנה ימים באים נאם יהוה ונגש חורש בקינר ודך ענבים במשך הזרע והטיפו ההרים עסיס וכל הנבעות תתמוננה ושבתי את שבות עמי ישראל ובנו ערים נשמות וישבו ונטעו כרמים ושתו את יינם ועשו נגרות ואכלו את פריהם ונטעתים על אדמתם ולא ינתשו עוד מעל אדמת אשר נתתי להם אמר יהוה אלהיך קפ

היו מצודעים והיא בחלק ב סימן ז אמר יי אלהיך ל סוף סוקי:

וכן הצדקות טבה שהם נסים והם מתנועעים בכברה חילך וחילך כשנבחרן אותה כן ישראל לארץ העבר והפסלות טבה והבגריים הטובים שהם נסים ישאלו למעלה וכן תראה בנאולה ולא יסובו מחטאתם אותם יפלו לארץ והאחרים החיי מתנועעו ויטלטלו בכל הגוים ולא יפלו לארץ חטאים בלשונם ויפלו לארץ חטאים שבדורו אמר שיהיו בזמן הנאולה וכן אותם סיומותו בגולה ויתנו בתשובה כל ירחו הנאולה וישבו לארצם ולא יפלו לארץ: בחרב ימותו כל חטאי עמי על אותם חטאים שבדורו אמר הכיף לאל כל החוטאים כי רבים מהם גלו חלה החוטאים שהיו חומרים לא תגיש בעדינו הרעה והיו חומרים לא תקרב ותמהר בעדינו הרעה ונעשה כתלות לבינו ואם תבא הרעה לא תבא בעבור מעשינו חלה מקרא הוא בעולם כמו שאמר בתורה והלכתם עמי בקרי: ביום ההוה ביום הנאולה חקים את סוכת דוד הנפלת לפי שאמר מלכות אפרים תבטל אמר כי מלכות דוד תקום והיא הסוכה על דרך משל כי היא סוכת על העם: וגדרתי את פריציהו פריצי ישראל ואמר גדרותיו דרך כלל ואמר ובניתיה על הסוכה: למען יירטו הפסוק כמו הפוך למען ירשו אשר נקרא שמי עליהם את שארית חרום ואת כל הגוים כי נקרא שמי עליהם חסר כמו כי ונגם חורש בקינר והסיג דיש את בציר ובציר ישיג את זרע לא יספיקו לחרוש עד שיבא הקציר ולא יספיקו ל לבצור עד שיבא עת הזרע תתמוננה יתפלחן תירנס יונתן קרקע עבודה מתמוננת בבא גשמים עסיס יין טוב ומתיק

רשי

עובדיה א

רדק

חזון

עובדיה מתי סנח עובדיה לחלוט ולח כיבא כנזאה חחרת חמרנ
חכמי עובדיה נר חדומי היה חמ הקבה מהס ובהס חביח עליהס
יבא עובדיה סלר כן סני רשעי חחאב וחזבל ולא למד ממעשיה
ויפרע מעסו הרשע סדר בין סני צדיקים יחוק ורביקה ולא למד ממעשיהס : הכה

חזון

חזון ב' רף וס' חזון ישעיהו בן אמוץ : חזון עובדיה כה אמר : עובדיה ל' דכונ גנבי וכל שאר נביאי עובדיהו
וכל כתובים עבדיה במב עובדיהו וס'ס' לובולן ישמעיהו עבדיהו והאנשים עשים באמונה : קנן ג' וס'ס'
ושים בסלע קנן' כי תגביה כנשר קנן דרומיה' ואם בין ככבי שים קנן : ב' רף אס אס אס וס' אס גנבים

עבדיה כה אמר אדני יהוה לארום שבויעה

שמענו מארת יהוה וציר בגוים שלח קומו ונקומה עליה למלחמה : הגה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאר : זרון לבך השיאך שכני בחגוני סלע מרום שבתו אמר בלבו מי יורידני ארץ : אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנן משם אורידך נאם יהוה : אם גנבים בארלך אם שרדי לילה איד נדמיתה הרוא יגנבו דים אם בצרים באו לך הרוא ישאירו עללות : איד נחפשו עשו נבעו מצפניו : עד הגבול שרהוק כל אנשי בריתך השאוך יכלו לך אנשי שלמה לחמה ישימו מזור ת תחתיך אין תבונה בו : הרוא ביום ההוא נאם יהוה והאברתי חכמים מארום ותבונה כהר עשו : וחתו גבוריך תימן למען יברת איש כהר עשו מקטרל : מחמס אחיד יעקב תכסך בושה ונברת לעולם : ביום עמרה כנגד ביום שבורת זרים חילו ביום מקימד מקבל ביוםא רבזו עממיא נכסוהי

נבואת עובדיה כרנן אמר יי אלהים

לארום בסוריא שמענא מן קרם יי ואזנר בעממיא שליח קומו ונתעתר עליה לקרבא : הא חלש יהבתך בעממיא בסיר את לחרא : רשע לבך אטעוד דארת דמי ל לנשרא דשרי בשני ביפא ברומא מותביה אמר בלבירה מן יחגנני לארעא : אסתרים כנשרא ואם ביני כוכביא תשו מרודך מתפן אחתך אמר יי : אם גנבין אתו עלך אם בזווי ליליא איכרין הויאת דמיד עד דגנבו מסתרוון ואם חטופין כקטופין אתו עלך הלא מטארין עוללן : אכדין אתבלש עשו אתגלון מטמורוהי : מן תחומא אנליוד כל אנשי קימד אטעוד יכלו לך אנשי שלמדך אכלי פתודך שויאו תקלא תחודך מדלית כך סוכלתנו : הלא בעדנא ההיא אמר יי ואוביר חכימין מארום וכל נבר דביה סוכלתנותא מכרבא דעשו : ויתברון נברך יתבי דרומא בריל דישתצו נבר דביה צורבא מכרבא דעשו מקטול : מחטוף אחוד יעקב תחפנד בהתא ותשתצו לעלם :

באו לך' אם לשבט אס לארצו : שלמדך' ב' חס' חוד' מל' וס' נמס' בישיעה ס' ס' ורמיה ס' לח' :

קטן כתיבך' כלפי סקרחו חבני צנו הגדול וחמו בנה הגדול חמר הקבה לפני קטן הוא ורבותינו לרשו קטן שאין להס לא כתב ולא לסון בזוי שאין מעמדי' מלך בן מלך : סוכני בחגוני סלע' סומך על מסענת חבותיו חברהס ויצחק והס לא יועילו לו' חגוני כמו והיתה חלמת יהודה למכרים לחגא ברייטייכא בלעז' ואל תתמה על זין סל חגוני שהיא כונו סל קצוי וכזוי סל מטחוי שאין יסוד בתיבה חלל טיית וחית : צחו לך' עלך : חך כדמתה' למה כדמת דיומס עד סנכבו כל רכוס' הלא ככריש יסחירל עוללות חלל לא יסחירו לך פלוס כי יחפסוך ויגלו וילרשו מוכפוכך : גבעו' תלגס ינתן חיתגלין ולפון חרמית כבעו בתכקשו וכן חס תבעיון בעיו : עד הגבול שלמדך' חותס טהבאיתוך לעורה צחו עמך וליווך עד גבול חרנך עד הספר טעס צחו עלך למלחמה ובוזת הסיחוך והצליחו : ויכלו לך' לפסתונך לזאת וסבו מחחרוך' לחמך ישימו מזור תחתך' חף מחלכך טס לך חחך יעקב למזור סנתך לך לחס וכזיר עדשים ועל ידו בזית הככורה' מזור חולי : וחתו גבוריך תימן' יחתו ויכחדו לגוס חל חרץ חלוס וית ויתברון נברך יתבי ארעא דרומא : למען יברת' כל חיש גבור : מיהר עשו מוקטרל' מרוב הרג טיבא עליכס : מחמס חחך יעקב' בטביל חמס טעשית ליעקב : ביום עמך מוגד' סלח באת לעמור לו :

עובדיה זה הנביא לא ידענו בחזה דור התנכח' דעת חל' סוהו עובדיה שהיה עם חחאב' ועוד חמרנו כי עובדיה נר חדומי היה והתנכח רע על חרוס היינו דחמרי חיסוי' כפח דחך נברח בגויה כשרוף חרללח חמר בו בעל הערוך החווןן שחך חותו הכף עכמו שורף פיו פ' בחרלל חוק' חמר הקבה יבא עובדיה סדר בין סני רשעים חחאב וחזבל ולא למד ממעשיה' ויפרע מעסו הרשע סדר בין סני צדיקים יחוק ורביקה ולא למד ממעשיהס' והנה כל כנזאתו היתה על חרוס וחמר כי עם חרנן חרוס תהיה ת תשועת ישראל ובוה כלה נכזאתו והכנזאה הזאת היתה בבית סני שהרעו בני חרוס ל ליסרלל בחרנן בית סני כמו ספירסמו ב בכנזאות עמוס כפרסת על סלס' פשעי חרוס' והנביא הזה התנכח שעתיד הקבה להפרע מהס בחחרית הימים בעלות ישראל מן הגלות' וחך חרוס חייבה היום לבני חרוס כי ה האומות כתבלבו ורובס הס בין חמונת הנזכרים וחמונת ה היסמעאלים ולא יכירו בהס מי הוא מחרוס וממוחב ומבני עמון ומשחר החומו' כי כולס גלו מחרצס ונתעברו בחומות חלל סמלכות רומי היתה בתחלה ר רוביס בני חרוס' ומה שחמרנו הנביאים ב בחרנן חרו' בחחרית הימים חמרנו כמו ס ספירסתי בישיעה ב כפרסת קרבו גוים לשמוע' וכן חמ' ירמיהו במגילת קינות תס עונך בת ציון לא יוסף להגלותך פקד עונך בת חרוס ונומ' : כה חמ' חרוני אהיס לחמוס בעבור חרוס כמו חמר לי חחי הוא : שמועה שמוענו מחת ה' שיחמרנו הגוים על חרוס שמועה שמוענו מחת ה' וכאו ציר בגוים פולח ומה היא השמועה שיחמרנו גוי לגוי קויע ונקומה עליה למלחמ' : עליה' על חרץ חרוס' וזו ס' הפסוק כמו הפוך חמר עובדיה שמועה שמוענו חני והנביאים החחרים כי כה חמר ה' חללים לחרוס וכיר בגוים פולח כמו ספירסנו' וכן חמר ירמיה הנביא כנזואתו שמועה שמועתי מחת ה' : הנה קטן' בזוי וסכל' כמו קטנתי מכל החסדי' וכן ח' הא חלס יהיבתך עשו רשיעא בעממיא' וכן חמר בזוי חתה מחד' כלומר סלח יחושו לך שאר הגוים חס תחבד' כמו חתך כי כנזואות עבר במקום עתיד רביס : זרון לבך השיחך' להגדיל פה ולהרחיב חף לחחך יעקב : סכני בחגוני סלע' כשהיית סוכן בזה סעיר חסבת שאתה כסגב בזוחך מי סויריך ממנו : מרוס שבתו' מרוס ישיבתו היה בחגוני סלע והוא הר סעיר' וירמיה מרוס גבעה' סכני' כמו סוכן והיוד כולסת' וכן חכבי מרוס קברו' היוסבי בשמים והדומים להס' בחגוני' כמו חונן הארץ חן וחונן ענין אחד כלומ' סביב הסלע ל' ראס הסלע והוא המגדל הבכני עליו : חס תגביה כנשר' חס תגביה שבתך כמו הנשר סיעוף גבוה מכל העופו' : סיס' כמו תסיס' וכן עליה וימת בזה כמו תמות : חס גנבים' חמר דרך תימה סיתמהו הרחויס בעת חחרבן סל חרוס ויחמרנו מה זה היה לך חס גנבי' שודדוך בלילה שהיית יסן ולא הרגסת בהס למכעס ולקוס כנגדס : הלא יגנבו דים' כי דרך הגנבים לגנוב דים כלומ' די ויכלח שחת גייחיו הסחר' חס בזכרים בחלו לך' כל' חס בחלו לך שודדים ביום כנזכרי' סיבצרו הכרס ויטובו פעס חחר פעס לבזור כמו שאמ' הסב יך כבוצר על סלסילות חלככ חי חפסר סלח וישאירו עוללות שאינס נרחות להס מקטנות וכן כסתרות תחת עלי הנפן חבל חתה חין נחבסת סלח השאירו השודדים לך כלוס חבילו מטמוני מסתרים' גנבים (שודדי לילה' הענין אחד והוא כפול במש' כי רוב הגנבים יגנבו בלילה' חין כדמית' ככרת' כמו כדמו עמי מבלי הרעת כדמה מלך ישראל' וית חכדין הוית דמוך עד דנביתו מיסתהון כלומר חין היית יסן : חין נחפשו עסו' פי מטמוני עסו כמו שאמר נבעו מכפונו והענין כפול במש' נבעו מתרגוס ויבקס ובעא' וכן חס תבעיון בעיו : עד הגבול' חלסי בריתך' וחובלי לחמך שהיית בוטח בהס הס הגלוך ושלמוך עד גבול חויבך השודדים חותך' כאלו הס כוהיס ובוכיס על גלותך והס הס שערנו חויבך תחתך וחתה לא הרגסת ולא הבנת כי ביום ההוא תחבד חכמתך ונבורתך' לחמך' פי חובלי לחמך' מזור' פי חולי ומכה' וכן ירח חפרים חת חליו ויהודה חת מזורו : תחתך' כסתר שהסתירו ענתס ממך והי כרחיס לך כחוהבים' וכן תחתיו לחמר למי הארץ בסתרי' חין תבונה בו' חין תבונה בו' בעסו סלח הבין מה עושים לו חנשי בריתו' וכן דרך המקרה לדבר בפסוק אחד לכח' וסלח לכח' הלא' בחלוס היו חכמים וצבא סברס חבדה חכמתס' וכן חמר בירמיהו כסרחה ענתס וחכמתס' וכן היו בהס גבורים והיא מברכת יחך ועל חרבך תחיה' וביום סברס וחתו גבוריך תימן' וחתו גבוריך תימן' הוא מבני חליבו בן עשו' וית יתבי דרומא' למען יברת חיס מחר עשו מוקטרל' הילית' יתן חתת בהס למען יברת חיס מחר עשו מוקטרל מרוב הרג' שיהרגו בהס יברת כל חיס מהס' ותרגוס הרג קטול וכן חס תקטול חלוי רשע' הן יקטלני לו חיל' וית בריל דיסתצו נברח דביה צורבא : מחמס' ככר פירסנו כי בחרנן בית סני הרענו חדומים לישראל וכביח התנכח שהס עתידים להרע לישראל בבית סני והקבה יכרע מהס בחחרית הימים שיכלה חותס מן העלס' והחכס רבי חברהס חכן עזרא פי' הענין הזה בחרנן בית ראשון שהי בני חרוס מרעים לישראל בגלותס עי' כפוכד נכר' ביום עמך מוגד' חס עמך מעמדת בנעיה' ולפירוסינו יהיה פי' הססוק כן חף על פי סטיטוס ומכנהו שהחריבו הבית היו חדומים רובס חת בני חרוס עדין גרים בחרצס בחרץ חרוס חבל לא היתה המלכות להס כי לרומי היתה והרומיים היו על כולס חלל סמלכי רומי היו חדומים וכככר טיטוס על ירושלם היו בני חרוס שחיס לחידס ומרעים להס כחרצס כחמר יוכלו להסיר הפלטוס מהס לבני רומי והיו עומדים מנגד ושחיס על חרננס והיה חרוני להס לעזרס כי אחיהס היו' והאל יח' מנע חת ישראל בעברס במדבר סלח להרע להס בעבור החחיה : ביום שבות זרים חילו' שבות מקור מן הקל מן סבה' פי' ביום טעסו זרים נכסיו וקנינו' וכן

ידו גרל' חסר שטרסו ידד בטקל רבו מחרבה / חו טרסו ידה / מן לידות חת קרנות הנני ומשכטו ידו בשני ידיו והחיתן מן הדג' וכסה פילו יוד השרש מפני כבוד קריחת

רשי

גם חתה כאלה מהם / מעלה חני עליך כחילו חתה מן הבאים עליהם / חל תרח ביום אחיך / לא היה לך להביט ולעמוד מנגד

ונכר'ים באו שערו ועל ירושלים / ידו גרל גם אתה כאחד מהם / ואל תרא ביום אחיך ביום נכרו / ואל תשמח לבני יהודה ביום אנדם

ונכר'ים באו שערו ועל ירושלים / ידו גרל גם אתה כאחד מהם / ואל תרא ביום אחיך ביום נכרו / ואל תשמח לבני יהודה ביום אנדם

כרבן: חל תרח גם חתה / כמו האחרים שהיו ככרים וחיתה אח: וחל תשלחה / פירוש

ביום אחיך ביום נכרו ואל ואל / ובני אפרים ישעו ובני ושמ: ושם האיש אלמלך ושם ושם: ובית יוסף

ביום אחיך ביום נכרו ואל ואל / ובני אפרים ישעו ובני ושמ: ושם האיש אלמלך ושם ושם: ובית יוסף ב' וס' והתחלקו אתה לשבעה חלקי דיהושע / ובית יוסף להבנה: את שדה ב' וס' ואם את שדה סקנתו

יונה א

רדק

ועל מושע' הנגף העשית וחביריו' צבעה רועים ושמונה נסיוי חרם : לשכט חת הר עשו' לקחת משכט ישראל מהם על כל אשר הרענו להם' ויונתן תרגם ויסקן משכטין מטורח דכין למידן ית כרכח רבא דעשו : והיתה לה' המלוכה' ולזתהיה המלוכה לה' לבדו' כי כל הגוים יודו במלכותו כמו שאמר בכבושת זכריה והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד' ויונתן תרגם ותתגלי מלכותא דה' בקריב על כל ימדי ארעא ותהי מלכותא דה' לעלם ועלמי עלמיא : תס ונשלא ספר עובדיה :

רשי

ועל' שרי ישראל מושעיס בהר ציון : לשכט חת הר עשו' ליפרע מהר עשו אשר עשו לישראל לשכט ויטטיצירי בעלע : והיתה ליי המלוכה' לימדך שאין מלכותו שלמה עד ספרע מעשו הרעע : הר עשו' ית כרכח רבא דעשו :

ספר יונה

וקרא

עליה' חת קריאתי' לבנות תרשישה' יס שטמה תרשיש והוא בחוב' לארץ אמר חכמה לי הים שאין שכינה שוכה בחוזה לארץ אמ' לו הקכה חייך יס לי שלוחי' כינ' כך לבנות חמריך ולהביאך משם משל' לעבד כהן טברח מן רבו ונכנס לבית הקברות אמר לו רבו יס לי גבדים כינ' כך לשלוח חמריך גלהביאך משם ומה רחה יונה שלא רצה ללך אל כינה אמ' הגוים קרובי תשובה הם הם חומר להם ועשות טובה כמבאתי מחייב חת יס' שאין שומעי' לכברי הכביחי' : ויתן טברה' הקדים לתת טברה גאין דרך ירדני הים לתת טכר הספינה עד טעת היציאה והוא הקדים ולא עוד חלף טנתן טכר בולה : חסבה להטבר' נדמית גחילו היא כטברת : המלחים' בני חדם המנהיגי' חת הספינ' : חיש חל חליו' מן טבעים חזונות היו טס : רב החובל' שר המלחים טחף הם פקרחים חובלי הים ובלעז' גובירייל : רדס : יתעשת' לטן מחטבה וכן עשתונותיו ומלכא עשית דרזיחל :

ויסקון משובין בטורא רציון למדן ית כרכא דעשו ותתגלי מלכותא דיי על כל ימדי ארעא :

והיה

פתנס נבואה מן קדם יי עם יונח בר אמתי למימר : קום אזל לנינה קרתא רבתא ואתנבי עליה ארי סליקת בישתהון קרמי : וקם יונה למערק ליפא מן קדם דאתנבי בשמא דיי ונחת ליפו ואשבח אלפא דאולא ליפא ויהב אנרה ונחת בה למייל עמהון ביפא מן קדם דאתנבי ב בשמא דיי : ווי ארים רוח רב על יפא והיה נחשול רב ביפא ואלפא בעיא לאתברא : ודחילו ספניא ובעו גבר מן דחלתיה וחזו ארי לית בהון צרוך ורמו ית מניא דבאלפא ליפא לאקלא מנהון ויונה נחית לארעית שדא דאלפא ושיבי ודמוך : וקרב לותיה רב ספניא ואמר ליה מא את דמוך קום צלי קדם אלקך מאם י יתרחים מן קדם יי עלנא ולא נוביד : ואמרו גבר לחבריה איתו

קום ט' דף וסימ' נמסר ביהושע סימ' ז' ולקמן בספרא דא : מלפני יי' ח' בקריא' וסימ' המוסרים מלפני יי' ויקם יונה לברח תרשישה מלפני ב' בפסוק' כי מלפני יי' הוא בורח כי הגיד' או ירגנו עצי העיר דדה' ובזאת עליך קצף' ולא נכנע דאמון דדה' הרים כדונג נמסו' כל אוריתא דכוז בסב וסימ' ויתחבא האדם

ועלו מושעיס בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה ליה המלוכה :

כא

ויהי

דבר יהוה אל יונה בן אמתי לאמר : קום לך אל נינה העיר הגדולה וקרא עליה כי עלתה רעתם לפני : ויקם יונה לברח תרשישה מלפני יהוה וירד יפו וימצא אנרה באר תרשיש ויתן שכרה וירד בה לבוא עמהם תרשישה מלפני יהוה : והיה הטיל רוח גדולה אל הים ויהי כענן גדול בים והאניה השברה להטבר : ויראו המלחים ויעקו איש אל אלהו ויטלו את הכלים אשר באניה אל הים להקל מעליהם ויונה ירד אל ירכתי הספינה ושכב וירדס : ויקרב אליו רב החבל ואמר לו מה לך נרדס קום קרא אל אלהיך אולי יתעשת האלהים לנו ולא נאבד : ואמרו איש אל רעהו

ואשתו ספני' ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם' וכל שאר קריא' דכוז מפני יי' : ויקרב ה' פתחן וסימ' ויקרב ארתך אל המובת' ותקר אשה חבמה מן העיר' והיה כי קם הפלשתי' ויקרב המלך על המובת' אליו רב החובל :

ואשתו ספני' ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם' וכל שאר קריא' דכוז מפני יי' : ויקרב ה' פתחן וסימ' ויקרב ארתך אל המובת' ותקר אשה חבמה מן העיר' והיה כי קם הפלשתי' ויקרב המלך על המובת' אליו רב החובל :

מה לך נרדס' מה לך להיות נרדה חן עתה עת חובל' יתעשת' לטן מחטבה וכן עשתונותיו ומלכא עשית דרזיחל :

לכו

בכתבי הקדש וכולה על כינה שהיתה מחומות העולם ואין בו זכר לישראל ואין בכל הכביחים זולתה כמות' ונוכל לפרס כי נכתבה להיות מוסר לישראל שהרי עס נכרי שאינם מישראל היה קרוב לתשובה ונבעט הראשונה שהוכיח הכביח טבו בתשובה שלמה מרעתם וישראל מוכיחים חותם הכביחים השכם והערב ואינם טבי מרעם' ועוד להודיע הפלא הגדול שעשה האל יתברך עם הכביח שהיה במעי הדג' ועוד להודיע כי עלתה רעתם לפני' ולא כתב מה יקרא עליה חלף ממה שקרא עליה בעלי תשובה מהאזהר עם שיהיו ומחל להם וכל טכן כשהם רבים : קום לך אל נינה' וקרא עליה כי עלתה רעתם לפני' למד כי האל יתברך משגיח חף בחומות העולם כשתגדל רעתם בחינם' וכן בדור המבול גנינה נהפכת למדי כי זאת הקריחה חמר לו שיקרא עליה כי עלתה רעתם לפני' ויחסם מפני היישוב והאל יתברך רוצה ביישוב העולם אבל בשאר עבירות אינם חסובים לפני' ויחסם עליהם חלף בישראל לבדם כמו שאמר דק חתכם ידעתי מכל משפחות האדמה כמו שפי' בכבושת עמוס : ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ה' ואך יהיה יכול לברוח ודוד חמר חנה מפניך חברת חלף חן מלפני כמו מפני כי הכביח היה מלא חכמה ודעת ואך היה חושב לברוח מכני ה' חלף מלפני ה' היה חושב כי פי' מלפני מדבר שהוא לפני ה' והוא רוח הכבושה כי חשב שאם יבא מחוץ ישראל לחוזה לארץ לא תפודה עליו רוח כבושה והיה ממאן ללכת בזה השליחות כי חמר יונה הגוים קרובים לתשובה הם וחס חלף חליהם בשליחות האל יתברך ישובו מדרכיהם הרעים ויחייבו ישראל בזה שאני והכביחים חמרים הולכים חליהם תמיד בשליחות האל יתברך ואינם טביס מדרכס הרעה לפיכך היה ממאן ללכת בשליחות זה' וכן פי' רזל כי בעבור זה היה נמנע כי חמר חן השכינה סורה בחוזה לארץ ובעבור שהגוים קרובי תשובה ושלא לחייב חת ישראל ברח חמר לו הקכה יס לי כיוצא כך : וה' הטיל רוח גדולה אל הים' חמר רבי ברכיה חדם מבקש לברוח ובורח חלף שהוא יכול לעמוד' יס לך חדם טבורח חלף בורח הים ברח מפני שנחמר הים רחה ויכנס וחתה ברחת חל הים' וית מלפני ה' מן קדם דאתנבי בשמא דה' : וירד יפו' מעירו שהיה גת החפר או מירושלם ירד חל יפו שהיה על טפת הים והוא חוף חניות ונהכנס בים יקרא ירד כמו שנחמר ירדי הים באניות כי טפת הים הוא מקום כמון כנגד שאר היבשה' וחלף פי' כי יקרא ירד כנגד האניה שהיה עמוקה וירד בה כמו שנחמר וימצא חניה וירד בה' וכן חמר ויונה ירד חל ירכתי הספינה' וכן ירדי הים באניות : וימצא חניה באר תרשיש' באר טעמו מלרע' רל שהיתה מוכנת ללכת ולבא תרשישה : ויתן סכרה' סכר הראוי לו לתת לה חמר לתת חו נכתנו מתחלה' וכדרס נתן טכר כל הספינה בעבור שתמהר ללכת ולא תמתין לסחורים ולסחורות בעבור שהיה רוצה לברוח מהר' וסמוכו מזה שאין הכבושה סורה חלף על חדם עסיר' : והיה הטיל' חסבה להטבר' על דרך הרחבת הלשון' רל חנשי האניה חסבו שתטבר האניה : וירדו המלחים' הם תוכשי המוטוים : חל ירכתי הספינה חל חמת מן הירכתיים' וכן ויקבר בערי גלעד' ועל עיר בן חתונת : ויקבר חלוי רב החובל' הגדול סכספניס כי הספניס נקרחים חובלים לבי שמוסכין ומתירין חבלי התורן כפי חכמתם וחובל הוא טס כלל לחובלים' וכן תי' רב ספניא הוא טס בשקל ואת היותר החרימנו' ונס כן יהיה טס כלל לחובלים והוא הגדול המנהיג הספינה על פיו ימסכו ויתירו הספניס חת החבלים' יתעשת' יתדעה' וכן חכרו עשתונותיו מחטבות רכונו' וכן בארמית ומלכא עשית לקדמותיה רל מחטב' וית יתרחים :

ויהי

חל יונה חל חמתי לחמר' זה הכביח לא רחינו כבושה כתובה לו חלף זו סניכא על כינה' חבל מנחנו לו כבושה חבל לא ככתבה טכתוב בספר מלכים הוא השיב חת גבול ישראל מלכא חמת עד יס הערבה כדבר ה' חלף ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן חמתי הכביח אשר מנת החפר' ויס בדבר הזה מחלוקת בדברי רזל' חמרו יונה טבע כבוד הבן לא טבע כבוד האב' רל חשם לכבוד ישראל' לפיכך ברח לחוזה ל לארץ סחיה מקום כבושה כדי שלא י שלחחו החלית לכינה טידע שיהיו קרובי ת תשובה ויהיה בזה ע עונם לישראל ולא חסם לכבוד האל ית' והוא מה שנחמ' בווי הידבר ה' חל יונה טנית' סנית דבר עמו ולא סלישית' והקשו ולא והא כתוב אשר דבר ביד עבדו יונה בן ח חמתי הכביח' ותרכו על עסקי כינה לא דבר עמו אה פעס סנית ולא סלישית' ומהם חמרו לא דבר עמו אה כדבר כינה ולא בדבר חמר

חלף פעס סנית ולא סלישית' ומה שאמר דבר ביד עבדו יונה בן חמתי ללכמו שכתהפך להס בכינה מרעה לטובה כך בימי ירבעם בן יואם כתהפך להס מרעה לטוב' וכתיב זה היה משכט וכולן מן הכרחה כי נת החפר היה טס עירו וכחלק זכולן היה כמו טכתוב גת החפר עת הקצין' ויס לשחול למה ככתבה כבושה זו כמו שאמר דק חתכם ידעתי מכל משפחות האדמה כמו שפי' בכבושת עמוס : ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ה' ואך יהיה יכול לברוח ודוד חמר חנה מפניך חברת חלף חן מלפני כמו מפני כי הכביח היה מלא חכמה ודעת ואך היה חושב לברוח מכני ה' חלף מלפני ה' היה חושב כי פי' מלפני מדבר שהוא לפני ה' והוא רוח הכבושה כי חשב שאם יבא מחוץ ישראל לחוזה לארץ לא תפודה עליו רוח כבושה והיה ממאן ללכת בזה השליחות כי חמר יונה הגוים קרובים לתשובה הם וחס חלף חליהם בשליחות האל יתברך ישובו מדרכיהם הרעים ויחייבו ישראל בזה שאני והכביחים חמרים הולכים חליהם תמיד בשליחות האל יתברך ואינם טביס מדרכס הרעה לפיכך היה ממאן ללכת בשליחות זה' וכן פי' רזל כי בעבור זה היה נמנע כי חמר חן השכינה סורה בחוזה לארץ ובעבור שהגוים קרובי תשובה ושלא לחייב חת ישראל ברח חמר לו הקכה יס לי כיוצא כך : וה' הטיל רוח גדולה אל הים' חמר רבי ברכיה חדם מבקש לברוח ובורח חלף שהוא יכול לעמוד' יס לך חדם טבורח חלף בורח הים ברח מפני שנחמר הים רחה ויכנס וחתה ברחת חל הים' וית מלפני ה' מן קדם דאתנבי בשמא דה' : וירד יפו' מעירו שהיה גת החפר או מירושלם ירד חל יפו שהיה על טפת הים והוא חוף חניות ונהכנס בים יקרא ירד כמו שנחמר ירדי הים באניות כי טפת הים הוא מקום כמון כנגד שאר היבשה' וחלף פי' כי יקרא ירד כנגד האניה שהיה עמוקה וירד בה כמו שנחמר וימצא חניה וירד בה' וכן חמר ויונה ירד חל ירכתי הספינה' וכן ירדי הים באניות : וימצא חניה באר תרשיש' באר טעמו מלרע' רל שהיתה מוכנת ללכת ולבא תרשישה : ויתן סכרה' סכר הראוי לו לתת לה חמר לתת חו נכתנו מתחלה' וכדרס נתן טכר כל הספינה בעבור שתמהר ללכת ולא תמתין לסחורים ולסחורות בעבור שהיה רוצה לברוח מהר' וסמוכו מזה שאין הכבושה סורה חלף על חדם עסיר' : והיה הטיל' חסבה להטבר' על דרך הרחבת הלשון' רל חנשי האניה חסבו שתטבר האניה : וירדו המלחים' הם תוכשי המוטוים : חל ירכתי הספינה חל חמת מן הירכתיים' וכן ויקבר בערי גלעד' ועל עיר בן חתונת : ויקבר חלוי רב החובל' הגדול סכספניס כי הספניס נקרחים חובלים לבי שמוסכין ומתירין חבלי התורן כפי חכמתם וחובל הוא טס כלל לחובלים' וכן תי' רב ספניא הוא טס בשקל ואת היותר החרימנו' ונס כן יהיה טס כלל לחובלים והוא הגדול המנהיג הספינה על פיו ימסכו ויתירו הספניס חת החבלים' יתעשת' יתדעה' וכן חכרו עשתונותיו מחטבות רכונו' וכן בארמית ומלכא עשית לקדמותיה רל מחטב' וית יתרחים :

באר וכל יחזקאל וכלבים רבו כעב

ויאמרו לכו ונפילה גורלות ים לתמוה בזה הענין אך חשבו כי בעבור חכמי האכזריות הזאת היה סער גדול בים וכי לא היו חכיות חרות בים וכי כל האכזריות שיש להם סער בים מבילים חכמיה גורלות בשל מי הרעה ומאחתי בפרקי רבי אליעזר בא עליהם סער גדול בים ומימינם ומשמאלם כל האכזריות עוברות וסבות בשלום בשתי יקות הים והאכזריות סירד בה יונה בצרה גדולה שחשבה להסביר חמרו בשל מי הרעה הזאת לנו באשר למי הרעה הזאת לנו בעבור מי הוא: ויאמרו הגידה נא לנו באשר למי הרעה שחתה הוא מי שבעבורנו בא חליו הכרה הזאת הגידה מה מלאכתך על חיוה עון כתפסת מה היא מלאכתך חלוי היא מלאכת רמאות וחמס ובעבור זה חתה חייב: ומחן

רשי

לכו ונפילה גורלות ים חכמים היו שחר ספינות הולכות בים בשלום ושלהם משתברת חמרו בשביל אחד ממנו הוא כן ויבינו בפרקי דרבי אליעזר: בשלמי במעשיו של מי ממנו: הגידה נא לנו באשר למי למי חטאת אשר בשבילן הרע הזאת לנו ומחן תבא שמה על חכמי חותנו מקום נגזרה גזירה: וחי מזה עם חתה שמה עמך חטאו: מה זאת עשית למה עשית כן לברוח מפני מוסל כזה: ויחזרו האכזרים יבנו ועסקו כחומר במחירת:

בנפש האיש הזה בעון ששלת יד בנפשו: וידרו נדרים שיתגיירו: דג גדול זכר היה והיה עומד בדיוח ולא נתן לב ל להתפלל רמו הקבה לדג והקיוו לתוך פיה של כקבה שהיתה מלאה עונכרים והיה גם בדיוח ונתפלל שם שחמור ממני הדג: מבטן שאלו שועתי מבטן הדג שהוא כשחול לי: כל מסבדיך ובלך כל כחשוליה דימח על שם שהחשול מסבד ומפרק את הים: ואחי חמרת כשהשליכוני אל הים הנני מת ונברשתי מנגד עיניך: אך רחמי שקיימתני כל חלו הימים ידעתי כי חוסף להביט אל היכל קדשך: סוף

מסדה תקבוץ ואם נכלסמכל אשר ויאמר אליהם עברי ואת עשו שנאתי: ולא יכלו בקריאה וסיים להוציא את הכנים ולא יכלו להבקע אל שלך אדם ויחזרו האנשים להשיב אל ה היבשה: כאשר דמטעי דסבי אשר בקריא וסיים סרת נדבת ידך אשר תתן כאשר תנשא ד דפסוק השמר בנגע הצרעת אחרי כאשר יצאו הרדפים עמו הראובני והגדי לקחו נחלתם תנינא דפסוק בגורל נחלתם דקדים ליה ואלה אשר נחלו בני ישראל החשבי להשכיח עמי שמי ותשכח יי עשך נוטה שמי כאשר ילכו אפרוש עליהם רשתי כאשר חפצת עשיתי וישמע ורובכל בן שאלתיאל:

ונדעה ה בקריא וסיים הוציא אליו ונדעה אותם יגישו ויגידו לנו הגידו האותיות לאחור ונדעה בשלמי הרעה הזאת ונדעה התצלות דרכינו דפסל מוכר וחר פלוגתא ונדעה נדרפה לדעת: ד פסוקן ואת ארת ואת וסיים והקריב סובת השלמים אשר ליי חלבו ואת כל חלב פרי ואת האיל יעשה ואת כל שללה

אתו ונרמי ערבין ונדע בדיל מרה בישתא הדא לנא ורמו ערבין ונפל ערבא על יונה: ואמרו ליה חיי קען לנא בדיל מרה בישתא הדא לנא מרה עבדתך ומנן את אתי אי דא היא מדנתך ואי מדין עמא את: ואמר להון יהודארה אנא ומן קדם יי אלהא דשמיא אנא דחל דעבר ית יבא וית יבשתא: ורחילו גבריא דחילא רבא ואמרו ליה מה דא עבדתא ארו ידעו גובריא ארו מן קדם יי הוא עריק ארו חיי להון: ואמרו ליה מרה נעביד לך ויונה יבא מנגא ארו יבא אויל ונחשוליה תקיף:

ואמר להון טלוני ורמוני ליבא ויניח יבא מעליכון ארו ידע אנא ארו בדילי נחשולא רבא הדין עליכון: ושיטין גבריא לאתבא ליבשתא ולא יכילו ארו יבא אויל ונחשוליה תקיף עליהון: וצליאו קדם יי ואמרו קביל בעותנא יי לא קען ניבד בחוברת נפש דנברא הדין ולא תתן עלנא חוברת דם וכי ארו את יי כמא דרענא קדמך עברתא: ונסיכו ית יונה ורמוהי ליבא ונח יבא מנחשוליה: ורחילו גבריא דחילא רבא מן קדם יי ואמרו לדבחה דבח קדם יי ונדרו נדרין: וזמן יי נונא רבא למבלע ית יונה והוה יונה במעיא דנונא תלתא יומין ותלתא לילון: וצלי יונה קדם יי אלהיה מפעיא דנונא: ואמר צליתי מדעקת לי קדם יי וקבל צלותי מארעית תהומא בעיתי עבדתא בעותי: ורמיתני בעומקיא בלבא דיבא ננהר סחור סחור לי כל נחשוליה דיבא ונלוחי עלי עדו: ואנא אמרית אתרכית מן קדם מיכר ברם אוסיף לאסתכלא בהיכלא ד דקדשא: אקפוני

לכו ונפילה גורלות ונדעה בשלמי הרעה הזאת לנו ויפלו גורלות ויפל הגורל על יונה: ויאמרו אליו הגידה נא לנו באשר למי הרעה הזאת לנו מה מלאכתך ומאין תבוא מה ארצה ואי מזה עם אתה: ויאמר אליהם עברי אנכי ואת יהוה אלהי השמים אני ירא אשר עשה את הים ואת היבשה: ויראו האנשים יראה גדולה ויאמרו אליו מה זאת עשית כידעו האנשים כי מלפני יהוה הוא ברח כי הגיד להם: ויאמרו אליו מרה נעשה לך וישתק הים מעלינו כי הים הולך וסער: ויאמר אליהם שאנני והטלני אל הים וישתק הים מעליכם כי ידע אני כי בשלי הסער הגדול הזה עליכם: ויחזרו האנשים להשיב אל היבשה ולא יכלו כי הים הולך וסער עליהם: ויקראו אל יהוה ויאמרו אנה יהוה אל נא נאכרה בנפש האיש הזה ואל תתן עלינו דם נקיף כי אתה יהוה כאשר חפצת עשית: וישאו את יונה ויטלוהו אל הים ועמד הים בזעפו: ויראו האנשים יראה גדולה את יהוה ויזבחו רובח ליהוה וידרו נדרים: וימן יהוה דג גדול לבלע את יונה והיה יונה במעי הדג שלשה ימים ושלשה לילות:

אלהיו ממעי הדגה: ויאמר קראתי מצרה לי אל יהוה וענני מבטן שאול שועתי שמעת קולי: ותשליכני מצולה בלבב ימים ונהר יסבבני כל משבריה ונליד עלי עברו: ואני אמרתי נגרשתי מנגד עיניך אך אוסיף להביט אל היכל קדשה:

זה חתה חייב: ומחן תבא חלוי ברחת מפני רעה שעשית שם ומה חרצך חלוי בני חרצך הם בני רשעים: וחי מזה עם חתה ים הסמום כמו הפוך כאו חמרו ומחיתה עם חתה חו יתפל בלי הפוך זה העם שחתה ממנו חתה הוא חס הוא עם שכני מהם ית מרוע מעשיהם: ויאמר בשני דברים הסיב להם תשובה על שאתם כיון שאמר להם עברי חכמי ידעו עמו וחרבו וכיון שאמר ה חלוי השמים חכי ירח הסיב להם על שאלתם מה מלאכתך חן מלאכתו מלאכת מרמה אבל הוא ירח את ה ולא עושה כל עול ומה שאמר חסר עשה את הים ואת היבשה ב בעבור שהי להם סער בים חמד כי האל ית עשה הים והוא הטיל דוח סערה בו והוא יסקיטנו כסירכה ויזיחנו אל היבשה ויאמר על השמים אלהי כי הו מנהיגם וסופטם ויאמר על הארץ אשר עשה שפירושו תקן כי לא כדחת מתחלה מתוקנת לכורך ה הכרחים עד הקוות המים: ויראו כי הגיד להם כשאמר להם ואת ה אלהי השמי חכי ירח חמרו לו חס כן אך היה זה הסער בעבורך חמד להם חכי נבוא והא ית היה שולח אותי לבינה והיה קשה בעיני לכתא איהם וברחתי לי מפני זה ויבאתי מארץ ישראל שהיא מקום הנבואה: ויאמרו כי הים הולך וסוער כי חן לנו תוחלת שיסתנוק הים כי הנה הולך וסוער יתדר: וישתוק הים מקו שאון גלוי וכן חמד וישמחי כי ישתוק: ויאמר בשלי בעבורי כלומר בחטא אשר לי: ויחזרו החזיקו במסונות להוציא הספינה אל היבשה כי תופס המוט ומוליכו בים וית ושיטין ומה שאמר להשיב לפי שמהיבשה נסעה וכתבא אל היבשה הנה היא שבה אליה: ויקראו מבואר הוא: אנה ביהא: נקיה באלף כדך בעלי האלף כביא נסיה: וישאו מבואר הוא: ויראו ויזבחו זבח חן זבחו זבח ספינה חלל פירושו כתרומה ויאמרו לדבחה דבח קדם ה: וידרו נדרים שחר נדרים זבח כדקה לעניים: וימן ה עכץ זמן כמו חמד מנה מחלכס והאל ית הזמין לבי עשה שבעה שהוטל יונה בים הזמן הדג שכלעו ולא טבע בים וזה היה אחד מן הנסים וברק ר חליעזר ד טרפון חומר ממונה היה הדג משפת ימי בראשית לבלוע את יונה: ויתפלל יונה כמו גדול היה שהיה במעי הדג שלשה ימים ושלשה לילות והוא חי ועוד נס אחר שלא נדהם חלל עמד בדעתו ובשכלו והתפלל: הדגה כמו הדג ויבא בלסן זכר ונקבה כמו והדגה אשר בראור מתה: ויש דרש כי נקבה היתה וימס ממעי חיונה במקום בית חלל לל כי מתוך הכר התפלל: וכן מבטן שאלו שועתי ממעמקי קראתך ה: מן המזר קראתי יי: ויאמר יענני כיון שעמד בחיותו ידע שיבא ממעי הדג בשלום: ותשליכני מצולה ונהר יסבבני הנהר הכנס בים והחל ל אברה חס פי כי במקו התחברו הים עם הנהר היה זה: כל מסבדיך ובלך בהסדר גלי הים בעת הזעף יקראו מסבדי: ואחי חמרתני נגרשתי כשהטילוני בים שאני מת ונברשתי מנגד עיניך כלו מהשנמתך עלי עד שחשבת שהסתרת פניך ועיניך ממני: אך עתה שעשית עמי הנס הגדול הזה ועדנו חי במעי הדג ידעתי שאוסף עוד להביט אל היכל קדשך בבית המקדש ומקו הנבואה ומקו השנמתך עוד תשיבני אלי וחס חכי ברחתי ממנו ופי להביט להתפלל נגד ההיכל: חי במעי הדג ידעתי שאוסף עוד להביט אל היכל קדשך בבית המקדש ומקו הנבואה ומקו השנמתך עוד תשיבני אלי וחס חכי ברחתי ממנו ופי להביט להתפלל נגד ההיכל:

כדך בעלי האלף כביא נסיה: ויחזרו החזיקו במסונות להוציא הספינה אל היבשה כי תופס המוט ומוליכו בים וית ושיטין ומה שאמר להשיב לפי שמהיבשה נסעה וכתבא אל היבשה הנה היא שבה אליה: ויקראו מבואר הוא: אנה ביהא: נקיה באלף כדך בעלי האלף כביא נסיה: וישאו מבואר הוא: ויראו ויזבחו זבח חן זבחו זבח ספינה חלל פירושו כתרומה ויאמרו לדבחה דבח קדם ה: וידרו נדרים שחר נדרים זבח כדקה לעניים: וימן ה עכץ זמן כמו חמד מנה מחלכס והאל ית הזמין לבי עשה שבעה שהוטל יונה בים הזמן הדג שכלעו ולא טבע בים וזה היה אחד מן הנסים וברק ר חליעזר ד טרפון חומר ממונה היה הדג משפת ימי בראשית לבלוע את יונה: ויתפלל יונה כמו גדול היה שהיה במעי הדג שלשה ימים ושלשה לילות והוא חי ועוד נס אחר שלא נדהם חלל עמד בדעתו ובשכלו והתפלל: הדגה כמו הדג ויבא בלסן זכר ונקבה כמו והדגה אשר בראור מתה: ויש דרש כי נקבה היתה וימס ממעי חיונה במקום בית חלל לל כי מתוך הכר התפלל: וכן מבטן שאלו שועתי ממעמקי קראתך ה: מן המזר קראתי יי: ויאמר יענני כיון שעמד בחיותו ידע שיבא ממעי הדג בשלום: ותשליכני מצולה ונהר יסבבני הנהר הכנס בים והחל ל אברה חס פי כי במקו התחברו הים עם הנהר היה זה: כל מסבדיך ובלך בהסדר גלי הים בעת הזעף יקראו מסבדי: ואחי חמרתני נגרשתי כשהטילוני בים שאני מת ונברשתי מנגד עיניך כלו מהשנמתך עלי עד שחשבת שהסתרת פניך ועיניך ממני: אך עתה שעשית עמי הנס הגדול הזה ועדנו חי במעי הדג ידעתי שאוסף עוד להביט אל היכל קדשך בבית המקדש ומקו הנבואה ומקו השנמתך עוד תשיבני אלי וחס חכי ברחתי ממנו ופי להביט להתפלל נגד ההיכל:

אפפוני מים עד נפש... כי כבדני מים עד נפש... וכן כי בלתי מים עד נפש... וכן כי בלתי מים עד נפש...

רשי

סוף חבוש לראשי... יומא דסוף... תלי לעיל מן רישי... הקבה יס סוף ואיך עברו יסחאל... כתיב ויהי עתה כתיב עיני הדנה כמין...

אפפוני מים עד נפש... סוף חבוש לראשי... ירדתי הארץ ברחיה בעדי לעולם... ותעל משחת חיי יהודה אליה... בהתעטף עלי נפשי את יהודה זכרתי... ותבוא אליה תפילתי אל היכל קדשך...

אפפוני מים עד נפש... סוף חבוש לראשי... ירדתי הארץ ברחיה בעדי לעולם... ותעל משחת חיי יהודה אליה... בהתעטף עלי נפשי את יהודה זכרתי... ותבוא אליה תפילתי אל היכל קדשך...

נחתית... ברחיה בעדי לעולם... מתחילה חשבתי... שהארץ שהיא היבשה... היו ברחיה בעדי כל... שהיתה בודחת בעדי... שלא חזא חליה לעולם... שהיה היס קבוי... וחארי שאני חי במעי הדג ידעתי שהעלית... מוסחת חיי והסחת הוא הקבר וחזא עוד אל היבשה... ה' חליה... שפסגות חותי בדון... וית חרעה נגדת ב בתוקפה וגומ':... בהתעטף עלי כפשי... זה הלסון כאמר על רוב הצרה שתקבר כ כפס האדם בו... וכן כפס בהס תתעטף... חמר כשהיתה בצרה כפשי שבלעני הדג מ מתחילה חשבתי כאלו חני מת... ועס כל זה את ה' יתברך זכרתי והתפללתי חליה ותבא חליך תפילתי... וכיון שנסחלתי כך חי במעי הדג ידעתי שבה אן תפילתי... אל היכל קדשך... הוא השמים... וכן כאמר בהיכל קדשן ה' בשמים הכן כסאו ועל דרך הזה כאמר ותבא תפילתם למעון קדשן השמי... נשמתי הבלי סוף... הספינה שהיו עובדים חלילים והס משמתי הבלי סוף ידעתי ש שאחר שכלטו מן הכל יעזבו חסדם שייראו חת ה' ונעקו חליו ונדרו נדרים לא יקיימו מה שנדרו ויסובו לעבודת חלליהם... חבל חלי לא כן כי בקול תודה ח חזבה לקי... משמרים... ח' ח'י פכל ינחא חל' הוא כמו שומרים... וימ חסדם יעזבו מן חסד הוא... כלומר יעזבו חלליהם שהס חסד ונבלה... וכן הוא בפרקי רבי אליעזר כיון שראו המלחים כשהגיעו אל בינה חת כל הנסים שעשה הקבה עם יונה עמדו והשליכו חיס חליו בים... ויראו האנשים יראה גדולה חת ה' וחזו זכאים וכי זכא זכחו חל' זה דם ברית מילה שהוא כלם זכא ונדרו להביא חיס חת חשתו וחת בניו וחת כל אשר לו ליראה חת ה' חל' יונה ונדרו ושלמו ועליהם הוא חומר על הגרים גרי הצדק... וית לא כעממיח פלחי טענות וכו': וחני בקול תודה... שאורך בקול תודה בתוך קהל ואזכרה לך זכח תודה כאשר נדרתי... ישועתה לה'... פי וחומר כי ישועה לה' לבדו שהושעני בפלא גדול טעפה לי... ויחמר לה'... העיר חת רצונו שיקיחו חל היבשה... ויהי דבר ה' חל יונה צרתי... כבר פירשנו למעלה טעם פניתי... קום... אשר חכני דובר... נדרתי חליך כבר וגם עתה חני דובר חליך שתקרא חליה שתהיה נהפפת על רעתם... ויקס... עיב גדלה לחללים... כל דבר פרוצה להגדילו סומך חותו לחל דרך הגדלה כמו כהררי חל... חרזי חל... שלהפתיה... מאפליה... ויחל יונה... כי הפיר היתה מהלך ג' ימים מן הקצה אל הקצה והחל יונה להכנס בעיר עד מהלך יום ובלכתו בעיר היה קורא וחומר עוד חרבעים יום ויבנה נהפכ'... לל כמהפכת סדום ועמור... כי מעשה היו כמגשיה... ויחמינו כי חכמי האניה היו בעיר והעירו עליו כי הטילונו חל חיס וכל ענינו כמו שהיה... לפיכך החמינו בכוחותינו וסברו בתשובה שלמה... ויקראו כוס... קודם חזרתה המלך עשו תשוב מעצמם והתענובלסו שקים... ויצע הדבר... הדבר חמר דבר הכביח וקרא על העיר... חלרתו... חדרת המלוכה שלתי... וית לבוס יקריה... ויחק' העביר כרוח בעיר על התשוב נאלץ שהעם היו פוהרים מחליהם הוסף עוד עניו הבהמה והסבת הנזל... מטעם המלך... לל מעצמו וסכלו הוא ונדוליו כלם הסכימו בזה... וכן וטעם זקנים יקח... בסנותו חת טעמו והדומים להס... ות' נצורה מלכא... ויתכסו בחזקה... בכל לב... מדרכו הרעה... שאל עבירות... ומן החמם... הוא כנגד כלם ועליו נגזרה גזרתם...

דוק

יונה ד

תרסו

מיוודע / חלי ישוב ונחם האלהים בסובינו ממעשינו הרעים / חופי מיוודע דרכי התשובה ישוב / והאלהים יתברך ינחם / ות' מאן ידע דלית ביה חובין יתוב מנהון

רשי

מיוודע / עבירות שבדנו ישוב / ונחם האלהים / כתעשת על הרעה / לשוב ממנה / וירע אל יונה / חמר עכשוו יחמרו החומו / שאני

אנה ו' כתיב ה' בליש בקשה בקריאה וסימן זכור נא את אשר התהלכתי דישעיה / חוברו דמלכים / אל נא נאבדה בגפשי האיש הזה / אנה ו' הלא זה דברי / אנה ו' מלטה גפשי / אנה ו' כי אני

מיוודע ישוב ונחם האלהים ושב / מחרון אפו ולא נאבד / וירא / האלהים את מעשיהם בני-שבו / מדרכם הרעה ונחם האלהים על- / הרעה אשר דבר לעשות להם ולא / עשה / וירע אל-יונה רעה גדולה / ויחר לו: ויתפלל אל-יהוה ויאמר / אנה יהוה הלא זה דברי עד-היותי / על-אדמתי על-כן קדמתי לברוך / תרשישה בני ידעתי כי אתה אל- / חנון ורחום ארך אפים ורב-חסד / ונחם על הרעה: ועתה יהוה קח- / נא את-גפשי ממני כי טוב מותי / מחי: ויאמר יהוה ההיטב חרה לך: / ויצא יונה מן העיר וישב מקדם / לעיר ועש לו שם סכה וישב / תחתיה בצל עד אשר יראה מה- / יהיה בעיר: וימן יהוה-אלהים / קיקיון ועל מעל ליונה להיות / צל על-ראשו להציל לו מרעתו / וישמח יונה על-הקיקיון שמחה / גדולה: וימן האלהים תולעת / בעלות השחר למחרת ותך את- / הקיקיון ויבש: ויהי בזרח השמש / וימן אלהים רוח קדים חרישית ותך / השמש על-ראש יונה וירגלף / וישאל את-גפשו למות ויאמר / טוב מותי מחי: ויאמר אלהים אל- / יונה ההיטב חרה לך על-הקיקיון / ויאמר יהוה הרה-לי עד-מות: / ויאמר יהוה אתה חסת על-הקיקיון

וירע בעיני ה' / תרע / עינו / וכן כל חסר / במסקלם / ולא כדברי / דבי יהודה / ואחך ידע / יונה ועדיין לא הביע מ / יס / חמר לו האל ית / ברזח כבואה כי סב / קמה סגור עליהם כיון / ששבו מדרכם הרעה: / ויחר לו / כמו ספירסנו / בעבור ישרא סלא שבו / מדרכם הרעה: ויתפלל / יונה / התפלל קח נא / את נפשי וחמ בתחלת / תפלתו אנה ה': הלא / זה דברי מה שהייתי / חושב ומדבר עם לבי / כי הייתי ממחר שישובו / ונחם על הרעה ותהי / תשובתם גורמת רעה / לישראל: אנה / כתיב / בהל: עד היותי / בעוד היותי / וכן עוד / זה מדבר: קדמתי / לברוח / קודם שתבא / אלי כבואתך בזה פעם / שנית ונחם: קיון כי / הוא בינוי מבנין כפעל / ועתה קח נא את / כפשי / סלא חרה / ברעת ישראל / כמו / שאמר משה רבינו ע"ה / מחי נא מספרך / וכן / חמר הרגני כח הרוב: / ויאמר ה' ההיטב חרה / לך / חס חרה לך מאד / ולא חמר לו עוד / הלא / רל עוד ארחך חות ס / שאינו מן הדין שיחרה / לך על סליחתי לשבים / והיטב עכינו חוזק / הענין / וכן ויחזק / חותו טחו היטב סברו / היטב ויש מפרסי חס / היטב שאני עושה להם / חרה לך / ואת כמו מאד / הלחח: ויבא / מקדם / לעיר / ישב לו במקום / שהוה מרחק לעיר על / אשר יראה חולי ל / יעמדו בתשובתם / ותשוב הגזרה עליהם: / וימן / הצמיחו לפי / סעה / וחלפי סעשה לו / סוכה לכל חולי יבשו

אם על-אדמתי תועק: חרה לך ב' וסימן ויאמר / ויהי שבת זרה לך / ולמה נפל פניך: וימן ה' ד' סנהון / בספרא וסימן / דג גדול / אלהים קיקיון / האלהים תולעת / וימן אלהים רוח קדים / וחד בדניאל וימן / להם המלך דבר יום ביומו ספת בו: ויבש ג' ב' מל וא' חס וס' ויבש הנחל / וחך את הקיקיון ויבש / הוכה / פעש ויבש / בתרא חס:

עזי הסוכה כי ישב עם עד מלאה לו ארבעים יום ועשה עמו חות זה להשכילו בנגרת ה' וכי רחמיו על כל מעשיו: וקיקיון / הוא עשב שתארכנה פירותיו ותגבהנה ועושה כל / ובמסנה ולא בשמן קיק / וחמרו במרחא מאי קיק ריש לקיש חמר קיקיון דיונה / חמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי קיקיון דיונה ולבוליבא דמי ואבי פסקי רבי פי' בן בעני / המים הוא גדל ועל פון האמן מדלך יתיה / פי' על פתחי החנוניות מדלך חותו לכל ומפרכנוהי עבדן משחח / פי' מגרענינו עושן סמן / ופי' רבינו סמואל בן חפני שהוא עשב / הנקרא בלסון ערבי חלכרוע / ופי' לבוליבא מכאתי בתשובת הגאונים חילן סרק / ויש במתקמינו הרבה ועושה גרעיני ועושן מהם סמן וכל מי שיש לו צנה הרבה סותה ממנו / וסמו בלסון ערבי חלכרוע: מרעתו / מחוס השמש שהכחו עיבשו עזי הסוכה שהיו לו כל: וימן / הזמן התולעת לפי סעה במקום הקיקיון: בעלות / בבית: ותך / את הקיקיון / תולעת לסון קבה / וכן כי תאכלמו התולעת: ותך / רל סחתכו ללטה / ואחר סנפסק ממנו לחות הארץ ונחתך יבשו עזי שהיו לו כלל / והנה יום אחד / הייתה לו השמחה ולמחרת בעלות השחר הוכה ויבש: ויהי / וימן / הזמן הרוח לפי סעה להוסיף לו צרה על צרתו כחוס השמש / ופי' חרישית חזקה שנעשו בני אדם / בחרפים בגסיבתה / ות' סתיקתא / ורוח קדים היא חמה / ותך השעם / הרוח והשמש: ויתעלף / יענה כפשו וכבהלה מאד עד סלא יכול לעמוד על עצמו מרוב החוס / וימעט יאה רוחו כמו שפי' תתעלפך בספר עמוס / וכן בדברי ר'ל סמח יתעלף: ויאמר / מבוחר הוא: ויאמר ה' אתה חסת על הקיקיון וחלפי סלא חס על הקיקיון אה מפני / בערו כן האל ית' חס על כינוה מפני כבודו / כי הנכרחים הם כבודו כמו סכתוב מלא כל הארץ כבודו / וכס' מן האדם כמו סכתוב ולכבודי בראתי / ואף על פי ספירסנו זה על / ישרא ממל מקום על מן האדם מדבר כמו שאמר ירדתי אף עשיתי לא לפי סיסרא מכירים בכבוד האל יותר משאר מן האדם וולמי החכמים שבהם חמר הפסוק על ישרא:

מיכה א

דק

אשר לא עמלת בו ולא גדלתו הדבר שיעמול בו האדם הוא ענין יותר בחכמו ונלפני שהאל ית' לא עמל ביצירת הנצחיים וצורה תורה כלסוף בני אדם להבין השומעים שכן לילה היה ובין לילה אחד בן כמו בן וכן בן כון וכן לילה כמו בן לילה כמו בן חדש בן עשרים ופי' בן לילה כי כלילה אחת צמת וכלילה האחר אחד בסוף הלילה כי בעלות השחר הוכה ויבט ואז לא אחוס הרבה מיב רבוא אדם יותר מיב רבוא חלפים ומלת משתים במחירי המים והסוף חייבה דגושה: אדם כולל זכרים ונקבות: אשר לא ידע שהם קטנים ולא ידעו בן ימינם לשמאלם ואין בהם חטא ואין להם עונש אלא בעבור האבות וכיון שהאבות שבו הנה הם בלא עונש וכן בהמה

רשי

לא עמלת בו בחרישה חרישה והסקות מים: בן לילה כמו בן לילה לא גדל אלא לילה אחד: אשר לא ידע וגו' קטני: ובהמה רכה בני אדם גדולים ודעתן כבהמה שאינם מכירי מי בראש:

סליק ספר יונה

שבן ז' בליש' וסי' אס' בן הכות הרשע' שכן לילה היה ב' בו' דברי אגור בן יקא' כי תשב ללחום' ובן ישרים רצון' ובן את הדבר ובינה לו במראה' ד' מנהון חס' ורשע קקון אגור ודאי פסוק של' ובן ישרים רצון קשיא לי ל' שכלל הספרי' נקוד ב'ן בצר' ואולי לדעת בעלי המסר' הוא בהדק:

אשר לא עמלת בו ולא גדלתו שבן לילה היה ובן לילה אחד: לא אחוס על גינורה העיר הגדולה אשר ישבה הרבה משתים עשרה רבו אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו ובהמה רכה:

דלא עמלת ביה ולא רבתיה די בליליא הדין הוה ובליליא אוחרנא אברו ואנא לא אחוס על גינורה קרתא רבתא דאית בה סני מתרתא עשרי רבון אנשא דלא ידע בין ימיניה לסמליה ובקירא סני

פתגם

נבואה מן קדם יי די הוה עם

מיכה מפרשה בימי יותם אחו יחזקיה מלכיה דבית יהודה דאתגבי על שומרון וירושלם: שמעו עממיא כלהון אציתי ארעא ומלהיא ויהי מירא דני אלהים בכון לסהיד יי מהיכלא דקודשיהו ארי הא יי מתגלו מאתר בית ש שבנתיה ויתגלי וירמוס ית תוקפי ארעא: ויתמסון טוריא תחותיה ופשריא יתבועון כשעיתא מן קדם גורא כמייא דאשדון במודרון: בחובי בית יעקב כל דא ובחטא דבית ישראל היכא חבו דבית יעקב הלא בשמרון והיכא חטו דבית יהודה הלא בירושלם: ואשוי שמרון ליגרי חקלן בית צדות מצבת כרם וארמי לחילתא אבנהא ואושהא אנלי: וכל צלמנהא ידקרון וכל טעותהא יתוקרון בנורא וכל בתי דחלתהא אשוי לצרו ארי מאנר וניתא א אתכנשו ולבית פלחי טעותהא יתמסרון: על דא יספרון וילילון ייחבון בשולליא ערטלגין י עקרון מספרא כירודין ואבלא

דבר

האשר היה אל מיכה המורשתי בימי יותם זה הנביא מצאנוהו ב בספר ירמיהו מיכה המורשתי היה נביא בימי חזקיהו מלך יהודה ונקרא מורשתי על שם עירו מרשה כמו שתי דמן מרשה והוא בעיר יהודה והתגבא בימי שלמה המלכיה האלה יותם אחו יחזקיהו ובימי מלכי ישראל שהיו בימי ההם ואם לא זכרם הכי אמר אשר מזה על שמרון וירושלם והרי הוא כאלו זכרם: שמעו עמי כלם חמ' שמעו לככה ואמר כלם סלא לככה כי כן מנהג ה הכתוב במקומות רבי' כמו ואולם כלם תשובו וכלו כח' לכלם ולסרניכם כי ישונו מאלים אשר חמדתם: וכן אמר מיכיהו בן ימלה שמעו עמי כלם וכנגד ישראל אמר ורבו עמי כנגד ה שבטים וכן עמי הר יקדחו: ארץ ומלואה: ארץ ישראל נהעס אשר בה ובחמרו לחק הקסבי הוא דרך משל שהרי אמר ומלואה: ויהיה בכס לעד כי ככר הזהרתי אתכם בשמו:

דבר

יהוה אשר היה אל מיכה המורשתי בימי יותם אחו יחזקיה מלכי יהודה אשר חזה על שמרון וירושלם: שמעו עמי כלם הקשיבי ארץ ומראה ויהי אדני יהוה בכס לעד אדני מהיכל קדשו: כי הגה יהוה יצא מקמו וירד ודרך על במותי ארץ: ונמסו ההרים תחתיו והעמקים יתבקעו בדונג מפני האש כמים מגרים במורד: בפשע יעקב כל זאת ובחטאות בית ישראל מרפשע יעקב הלא שמרון ומי במות יהודה הלא ירושלם: ושמתו שמרון לעי השדה למטעי כרם ורגרתו לגי אבניה ויסדיה אנלה: וכל פסיליה יכהו וכל אתנניה ישרפו באש וכל עציבה אשים שממה כי מאתנן זונה קבצה ועד אתנן זונה ישובו: על זאת אספרה ואילילה אילכה שילל וערום אעשה מספר פתגם ואבל

דבר

יהוה אשר היה אל מיכה המורשתי בימי יותם אחו יחזקיה מלכי יהודה אשר חזה על שמרון וירושלם: שמעו עמי כלם הקשיבי ארץ ומראה ויהי אדני יהוה בכס לעד אדני מהיכל קדשו: כי הגה יהוה יצא מקמו וירד ודרך על במותי ארץ: ונמסו ההרים תחתיו והעמקים יתבקעו בדונג מפני האש כמים מגרים במורד: בפשע יעקב כל זאת ובחטאות בית ישראל מרפשע יעקב הלא שמרון ומי במות יהודה הלא ירושלם: ושמתו שמרון לעי השדה למטעי כרם ורגרתו לגי אבניה ויסדיה אנלה: וכל פסיליה יכהו וכל אתנניה ישרפו באש וכל עציבה אשים שממה כי מאתנן זונה קבצה ועד אתנן זונה ישובו: על זאת אספרה ואילילה אילכה שילל וערום אעשה מספר פתגם ואבל

מהיכל קדשו מן השמים: כי הנה ה' יוצא ממוקומו ומשל לגזיר' היוצאת מלפניו כאלו הוא יוצא ויורד וזוכך על בנותי ארץ' וכן אמר בסירה דוד ויט שמים וירד' וכל זה הוא דרך משל על חרבן הארץ והצרות העצומות כאלו ההרים נמסו והעמקים יתבקעו' וכן אמר ותבעש ותרעש הארץ ומוסדי הרים ירגזו: וכמו כדונג' היא שניה: כמים מוגרים במורד' כן ימסו ההרים ויגרו כמי מים המוגרים במקום מוגד סילכונה מהרה' וית' דאשדן במודרון' והכל דרך משל: בכסע' ככל הענין באש' ויעקב וישראל חזמו על עשרת השבטים כי הם הרוב ובעבור מלכות חפרים כמו סכתבמו: מי פסע יעקב' מי גרס לפשע יעקב שהם העגלים: הלא שמרון' לל מלך שמרון כי מלכי ישראל היה ראש ממלכתם שמרון מזמן עמרי ואילך ואם הם היו מונעים עבודת העגלים ישראל לא היו עובדים אותם כס שהם היו מחזיקים בעבודתם והעם הולך אחרי המלך: ומי במות יהודה הלא ירושלם' מי גרס שיעשו במות בערי יהודה הלא מלכי ירושלם כי ירושלם הית' ראש הממלכה' והיו רכבו לפדס כן כי מלת מי לא תפול אלא על בעל שכל כמו מי האיש' ולא יאמר מי הסור מי החמור: ושמתו' ומה שאמר בספר מלכים כי מלך אשור לכד את ארץ ישראל והוסיב בה העם אשר הביא מתוכה לא אמר אלא יושב אותם בערי שמרון לא אמר בשמרון כי שמרון החריבה מלך אשור והפיל חומותיה וכל בנין אשר בה כמו שביא זה הנביא' ואמר ושמתו שמרון לעי השדה' ושמתו נהגרתו עי' מלך אשור שהוא יעשה זה ברצוני שאני חשור רוחו בזה כמו שאמר ועד ה' אלהי ישראל את רוח פול מלך אשור וגו': לעי השדה' לגלי השדה כתרנוס לגרי חקלא' וכן תרגום והיתה בכל לגלים לגרים כי הנכין החרב הוא גל חכמים: למטעי כרם' לפי ששמרון הוא הר והכרמי' בהרים טובים אמר שלא תהיה כנוייה עוד שמרון אלא יטענה בה כרמים: והגרתו לגי חכמים' כי היתה הר וכשיהרסו בנייה יגורו חכמי הכנין מן ההר אל הגי: ויסודיה אנלה' שיעורו הבנין עד היסוד: וכל פסיליה יכתו' ישרפו מפני הכסף והזהב שעל הפסילי': אתנניה' הכנדי' היפס' שהיו בנותים שם מפני כבוד הפסילי' והם כמו איתנן הזונה שהם היו זונים אחרי הפסילי' ומכבדי' אותם בכסף זהב ובבגדים נאים: ישרכו באש' כי כאשר לכדו העיר שלמה לרוב קצבם על יושביה שעמדו במצור ב' פנים ולא רצו להשלי': וכל עציבה אשים שממה' לל בתי העצבי' שהיו נכבדי' בעיניה שממה היו' וכן תי' וכל בתי דחלתהא: כי מאתנן זונ' קבצה' יש אומרי' כי חירק הקוף מקום שורק כמו קובצה' כמו ופתחו שעריך תמיד שהוא כמו ופתחו' וכת' ארי מאנר וניתא א אתכנשו' והכונן כי פירוש קבצה שמרון כי היו מביאי' לשמרון לבתי' הפסילי' והעצבים משאר ערי ישראל כסף וזהב ומנחות בבואם לעבוד הפסילים והנה כל הממון הזה מאתנן זונה קבצה אותם שהם כמו איתנן זונה כמו שפירס': ועד איתנן זונה ישובו' כי עובדי עבודה זרה יקחו הכל' וכן תרגום יונתן ולות פלחי טעותא יתמסרון: על זאת אספרה ואילילה' דבר הנביא על עצמו שיספור ויליל על חרבן ארץ ישראל ועל גלות ישראל' אז הוא מדבר על לשון ישראל הגולים ובענין היה על דא יספרו וילילון וגו': אילכה' נכתב בו היוד לא הפעל: שולל וערום' שולל תאר בשקל עולל' ופי' שולל מבגדי' שהפשיטוהו ויהיה הענין כפול בלש' אז יהיה פי' שלל מהדעת כאלו מטרף מרוב הצרה' וכן מפרשים מולך ועצבים שולל: חעשה מספר פתגם' כי התנים ונמות יענה ידמה קולס לקול נהי ומספר:

כנשר כתרונם כנשרא דנסח גרמיה דרך הנשר למדנו כנפיו ובעלי רע על משכבותם כל הלילה נומרים בלכס חף יעשו הרעה לבקר ובתים ונשארו מוסב על וחמדו חומדים בתים ונשארו כמו ולקחו ולא תלכו רומה ולא תהכך בקימ' וקופה ונהה נהי נהיה ונהה לשון עתיד כמו ועשה ופח ונהה המקוץ ונחמד

הרחיבי קרחתך כנשר כי הנשר יעוף למעלה מכל העופות וחתה לעשר שנים יעוף מחד למעלה עד האוויר העליון הסמוך לגבל האם ומרוב חומו יורטו כנפיו נתפול כזבתו הני חושבי חן וכועלי רע פועלים רע בלבבם לומר כך וכך נעשה מחר' ונחמר על משכבותם כי בעוד שחדם סוכב על מטתו הוא חושב יותר כי חף לו עסק בחד מחושו:

כיהיה חמר טרוד כשדנו אויבנו שדדנו ולסן כשדנו סכתב בו כן בתחילה ולא כתב שדנו מפני שבח לשמש שתי לשונות לשון כ כפעלו ולסן פעלו חילו כתב כשדנו היה הלסן מוסב על ה הנשדדים לא חל השודדים וחס כתב שדנו היה מוסב חל ה השודדים ולא לנשדדים עכסיו מוסב לנדיהם כתבנו בד חשר שדנו ובלעו שומיר דיווסוט'רח כשט' לא כשדנו חחמו גרמנו לנכמינו ששדדנו חלק עמי ימיר נחלת חלק עמי נחלף לאויב חף ימיר חלף עמי נחלף שדנו יחלק חף יסור חלי עוד להסיב לנו שדדתינו חשר יחלק חותם החויב היה לו חף חישפר לשובב עוד לי כל חלה דברי המקוץ וכוסח המשל' חף ימיר לי קימח שדדטור'כרח חמוו במו סורה חלי ויסור חליו:

משלך חבל חולק נחלה שכן דרך לחלק נחלה בחבל המדה חל תטפו יטיפו חל הנכחו לזהיחס לכס הנביאים חני חומר חשר תטיכו תמיד: ולא יכב כלימות פן יסיגון חתכם בלימות ממתם כענין שכחמר חל תוכח לך כל טף לשון נכוחה במו ולא תטף על בית יסחק ו הטף חל הדרוס: החומר בית יעקב הזאת חמרו בית יעקב בששומע' חת הרעה חשר כבחי מתנבחי להם: הקצור רוח יי' שמח חף יכולת עתה לכינוי להטיב חף רוחו רחבה עליו לטוב כאשר היתה בימים הראשונים: חס אה מעללינו כלום להרע: הלח דברי יטיבו עם הישר הולך חמי לא קצרה רוחי ולא חלה מעללי זולתי

הא כנשרא דנחרו גנפזיה בן אסני מרט ברישך על כנד ארי גלו מ כניך: וני די כחשבין למינס למעבר דביש על ערסרתיהון מקדמין בצפרא ועברין ארי אית חילא בידיהון וחמדין חקליא ונולין ובתיא ואנסין ועשקין נבר וביתיה נבר ואחסנתיה: כן כדן אמר יי הא אנא מחשיב על דרא הרין בישא דלא תערון מתמן צורייכו וללא תהבון בקומה וקופה ארי עדן ביש הוא: בעדנא ההיא ישול עליכו מחל ואליא ובעניתיה ימר א אתבונא אתבונא מחולקהון דעמי מעדן להון מאחסנתיהון סרדין להון תאבין חלקתיהון מפלגין: כן לא יהי לך מתח חוט משה ב צרבא בקהלא דיו לא תתנבון נבואה לא תילפון לעמא דרין ארי לא מקבלין אתכנעו: הכרין כשר דאמרין דבית יעקב ריהתקפר ביימר מן קדם יי אם אלון ע עובריהי הלא כל פתנמי תקנייא דאמרית לאיתאה איתתי על כל דמהלכין בקשוט: מקביל חוביהון עמי לבעל דבבא מסרין מקבלתון עממיא קימין מחסנין לרוחון תיבין בהון כתיבי קרבא:

לרשעים חף חת הישר הולך היטב חטי לו: וחמתמו עמי לאויב יקומו המקרה מחובר לסלמעלה הימו חני טוב ומטיב חני נחל הדבר אשר למו ובעברו עמי חתי יקומו לאויב לו: ממול שלמה חדר תפשיטון כננד חשר חתם גמלים השלמה ולבוש תפארת ומפשיטום מעל כל העופרים עליכס כדרך: מעופרים בטח עובי מלחמה ממה שהיו סבורין להיות עוברין בטח הם נהפכו להיות טובי מלחמה ככני חדם השבים מן המלחמה חסירי בגדים ומזן שלקחו אויביהם מה שעליהם טובי כמו סורי הבכין ככריה כוגי ממועד:

חמר בקינתו כן נשדדנו מבני כפעל ובח בנורק מקום חולם כי הרוג בחולם ונקלותי עוד מוחת' ונקמותם בעונותיכם: חלק עמי ימיר הארמה שהוא חלק עמי ימירנו האל יתברך בחלון חמר כי יהיה חלק האויב מה שהיה חלק עמי: חף ימיר לי חף יהיה זה שסיר ממני מה שהיה לי: לשוב שדינו יחלק כשחשכתי שהאל יתברך רוכה להסיב חלינו שדותי שלקחו חויבים והנה חויב מחזיק בהם ומחלק אותם בין חויבים לל שהחויבים יחלקו ביניהם נחלתו כמו שאמר ידמיהו בקינתו נחלתו כהפכה זרם: לכן חמר כננד המקוץ והוא נביא השקר כמו שפירסנו חל חמה המקוץ על נחלת ישראל שמחלק אותה חויב וחמה גרמת זה לפיכך לא יהיה לך משלך חבל בנורל בקהלה' כאשר ישנכו קהלה מהגלו אל נחלתם לא יהיה לך חן או בת שיסלך חבל כנחלה כי לא ישאר חרך מך שום זכר' ופירוס משלך חבל החבל שמוודק בו הארמה לחלקה בנורל בין היורסי' ותרגם יונתן מתח חוט משה בעדבא: א תטיפו עיני הזלת הדבור' כמו ועלימו טוף מלתי' והוא על ההשאה ישראל יטיפו לנביאי' הא' א תטיפו' כלום א תזכרו לנו דברי הא כי חף חנו שומעי' לכס: לא יטיפו לאלה לא יסב כלימו' האמור' הה' הא הידיעה והיא כנסול כמו ויטר הערוב והיא לקריאה כמו הקהל חקה חמת הסבה וחם הוא כתו' בסלך הנה כמהו מן הכבד הדור מסיג נבול רעהו וחבריו: לא יטיפו לאלה לא יסב כלימו' נביאי' הא לא יטיפו לאלה האכסי' ולא יקמו כלימו' שאם יטיפו להם יכלימו' יסב' ענין הסבה וחם הוא כתו' כלום אתה שאומרי' לך בית יעקב חמר הקצר רוח' שאתה חוני לנביאי' אל תטיפו חס קצרה נכחות' לכס למה חתם קבים בה הלא רחבה הייתה לכס להוכיחם ולהטיב לכס כל זמן שרציתם לקבלה לא מענת' אותה מכס: חס חלה מעללינו וכי חלה הכרות הבאות עליכס הם מעללינו ומעטין לא כן כי מעשיכ' הם כי דברי יטיבו ולא ידעו עם חדם שהולך דרך ישר: הקצר' כפעל עבר חצי קלן וחזיו פתח: יטיבו' היוד הראשונה מונעת כברי והסנית שהיא נחה פח הפעל והנכון עם חף הפעל הטובו' כמו מושלי יחילו: וחמתמו' בשורק כמו בחולם' וכן בשורק כי ערוך מחמתמו לפתה חמר האויב הבח עליכס היום דין ומספט הוא כי עמי זה חמתמו' חיה הנה לטוב לאויב לאויב הענייס ושולל אותם ועלל אותם שחושב חמתם מעלת: חתם' פל עמד וחכמותיה חקומוס פעל ינחא: ממול שלמה חדר תפשיטון' וחחול פירסן היו חובלים שלמה מבית העני בעבור המם וחומרים כי חף די במוסכו זה והיו מפשיטום מעליו חדרתו' זהו תפשיטון שהיו מפשיטום הענייס שהיו חושבי שהולכים בבטחה חת בחיס לבתיהם כמו טובי מלחמה עדומי מבדיה' ונחמר כך היו חומרי' חף די במשכנות האה בשלמה ובחדרת וחבילו חותי מביתו' ונה

משכבותם ד' וס' יבוא שלום ינחו על משכבותם כי ילילו על משכבותם יעלזו חסידים כבוד: ולא תלכו רוסה ואינן מן ולא דסמיכן לחיו ולית דכו' וס' במסרא רבתא בערך לא:

בנישת

הרחיבי קרחתך כנשר כי הנשר יעוף למעלה מכל העופות וחתה לעשר שנים יעוף מחד למעלה עד האוויר העליון הסמוך לגבל האם ומרוב חומו יורטו כנפיו נתפול כזבתו הני חושבי חן וכועלי רע פועלים רע בלבבם לומר כך וכך נעשה מחר' ונחמר על משכבותם כי בעוד שחדם סוכב על מטתו הוא חושב יותר כי חף לו עסק בחד מחושו: בחרו הבקר יעשה בהשכמ' יעשו המחשב הרעה שחשבנו כי יש כח בידם לעשוק ה הענייס: וחמדו החמדה היא בלב ו והגל הוא בידים כי יחמדו שדות חבידיהם בלבם ויבקשו מהם שימכרום להם והם לא ירצו למכרם יגלוס ויקחום בחזקה' וכן יחמדו הכתים והם לא ירצו למכרם יקחום בחזקה' ופי' ונשאו ולקחו' וית' ונחפן: ועשקו נבר וביתו ואיס ונחלתו' ככל העני' במלל' שונות ופי' שחם יעמד בעל הבי' כננדו בגזל' ממנו ביתו חו שדהו יכהו ויאכרהו זהו עסק הנוף והנס יעשקו הנוף והנמוץ: לכן על המשפחה הזאת הם עם ישראל כי נקרה הנוי משכחתי כמו וחם משפחת מ מצרים לא תעלה וכל המשפחת אשר חמר בטמך לא קרחו וכן חמר נס כן על ישראל עוד על כל המשפחה אשר העליתי מחרץ מצרים: חמר לא תמישו מוס צוארותיכם מעול הרעה הבאה עליכס לא תוכלו להסיר מ מתוכה צוארותיכם כלום לא תוכלו להנבל ממנה: ולא תלכו רומה' בשקל קומה טובה חמר כין שיהיו צוארותיכם תחת עול הרעה תהיו לכנעים ולא תוכלו ללכת בקומה רמה' וכת' ולא תהכון בקומה זקופה: ביום ההוא ישא עליכס משל' פי המקוץ עליכס ישא בקינתו זה המשל' וכן הנראה כי המקוץ הוא נביא השקר וכדאחתו כי לא נעשתה ענתו יקוץ ולפי דרך המקוץ לדבר משלים וחירות שהם דברים סתומים וכן דרך המסורר ובקניה זו יש דברים סתומי' לפיכך קראה משל: ונהה נהי נהיה' ונהה בשקל עשה בנה והוא ענין קניה ובכי' ונהי סם הקניה' ונהה נס כן בשקל שמלה וכפל השם לרוב הקניה' וית' כיהי ענין שבר מן נהייתו ונחלתו' וית' וחיליה ובעינתיה' והוא ענין הנבחה הקול בקניה מן ונהה חיים' ובדברי רזל מענות חבל לא מטפחות: חמר שודו כשדדנו

הרחיבי קרחתך כנשר כי הנשר יעוף למעלה מכל העופות וחתה לעשר שנים יעוף מחד למעלה עד האוויר העליון הסמוך לגבל האם ומרוב חומו יורטו כנפיו נתפול כזבתו הני חושבי חן וכועלי רע פועלים רע בלבבם לומר כך וכך נעשה מחר' ונחמר על משכבותם כי בעוד שחדם סוכב על מטתו הוא חושב יותר כי חף לו עסק בחד מחושו:

הרחיבי קרחתך כנשר כי הנשר יעוף למעלה מכל העופות וחתה לעשר שנים יעוף מחד למעלה עד האוויר העליון הסמוך לגבל האם ומרוב חומו יורטו כנפיו נתפול כזבתו הני חושבי חן וכועלי רע פועלים רע בלבבם לומר כך וכך נעשה מחר' ונחמר על משכבותם כי בעוד שחדם סוכב על מטתו הוא חושב יותר כי חף לו עסק בחד מחושו:

רדק

מִכָּה ז

רשי

תרסט

חזו נשי עמי חזר רשון מבית תענוניה מעל עולליה תקחו הדרי לעולם הדך כחלתי
שהחלתי תקחו מעל עולליהם שהיו נסתרים ומתכסים שם על זה כאו כלכם מ
מנחלתי קומו ולכו כי לא זאת המנוח: כשי עמי תגרסון כל אחת ואחת מנשי עמי
ועמי הם העניים כמו חם כסף תלוה את עמי אמר אתם גורמי שגרם העני את

חסתו מביתו שתכנסו
בבית העני שלא ב
ברשותו להעליל עליו
ולגלו וכסבא העני
וימז' אחד מכם בביתו
עם אשתו יחשד אשתו
ויגרסנה מביתו והנה
הוא כאו אתם מגרסי'
אותה מבית בעלה
שהוא בית תענוניה:
מעל עולליה תקחי
הדרי לעולם מה שהו
הדרי לעולם והוא ח
חבור האיש עם אשתו
לפרות ולרבו' סיכרתיה
מוכלע האדם ונפיתים
פרו ורבו ואתם תקחו
אותה ההדר שה' הדר
וכבוד כמו שאמר יהי
כבוד ה' לעולם ישמח
ה' במעשיו כי כאשר
הבריאות על סודת
תכונתם ויכירתם הוא
כבוד ה' ית' וחליהם
יסבחו בני חכם
ויסחרו: קומו ולכו
לכו בגלות כי לא תנוחו
בארצכם כאשר ח
חטבתם חני קרחתו
ארככם זאת המנוחה
והנחלה ועת' בעונותיכם
אזנה לכם נחלה ומנוח
קומו ולכו ממנה:
בעבור טמאה תחבל
וחבל כמרץ' זאת
המנוח והנחלה טמאה
כמו שאמר ותטמא
הארץ והשקוד עונה
עליה ותקיא הארץ את
יוסביה' ובעבור זה
טמאה שחתם ס
טמאתם אותה בעבור
זה תחבל ארצכם
כמו שאמר ותקיא
הארץ כלומר תחבל
אתכם ותקיא אתכם
מנוכה' תחבל' ענין

נשי עמי תגרסון מבית תענוניה מעל
עולליה תקחו הדרי לעולם:
קומו ולכו בילא' זאת המנוחה
בעבור טמאה תחבל וחבל כמרץ:
לד' איש הלך רוח ושקר כזב אטף
לד' ריין ולשכר ורירה מטיף העם
הזה: אסף אסף יעקב כלך קבץ
אקבץ שארית ישראל יחד אשיכנו
כצאן בצרה בערר בריון הדברו
תהימנה מארם: עליה הפרץ לפנייהם
פרצו ועברו שער ויצאו בו ועבר
מלכם לפנייהם ויהוה בראשם:
ואמר שמעו נא ראשי
יעקב וקציני בית ישראל הלוה לכם
לרעת את המשפט: שנאי טוב
ואהבי רעה גזלי עורם מעל יריהם
ושארם מעל עצמותם: ואשר אכרו
שאר עמי ועורם מעליהם הפשיטו
ואת עצמתיהם פצחו ופרשו כאשר
בסיר וכבשר בתוך קלחת:
או יזעקו אל יהוה ולא יענה אותם
ויסתר פניו מהם בעת ההיא כאשר
הרע מעלליהם:
אמר יהוה על הנביאים המתעים את-
עמי הנשבים בשניהם וקראו שלום
דודא וחלקיא לנו קדראו
בעדנא ההיא כמא דאבאישו ענבריהון:
דמן מוכיל לרהון שרון דבסר כרנבן עלוהי שלמא

אסף וחסר וסימן אסף אסיפס נאם יי' אסף אסף יעקב כלך
עלה הפורץ לפנייהם' ובית אבותיהם פרצו בדה' כי עת ליהוה הפרשעת:
בדה סיני: ולא יענה זה וסימן וועקתם ביום ההוא' או יזעקו אל ה' דפרא'
פנישת עמי תתרכון מבית חרותהון
מנהון בנייהון דברין גלא יקרהון
דהון אמרין קים לעלמין: קומו
וגלו ארי לא דא ארעא בית נחא
לרשישי' בריל טמיותה' אנון
מחבלין בריל לס' אבותה' ארנון
מסתעין עלה: על דטעו בתר נבי
שקרא דמרנבן להון רוח די שקר
ומלפין לרהון לחמר ולריון ויהי
כמא דאליפו למטעין ברטר נבי
שקרא כו יגלו לארעא שקרא עם
דרא הרין: בסופא בנשא
אכנשכון רבית יעקב כלכון קרבא
אקריב גלותבון שארא דישראל
כדרא אשונן בענא בגו חוטר'א
כעדרא בנו דרא תפן מסני אנשא
: יסקון משובין כד בקדמיתא ויסק
מלך מדבר ברישיהון ויתבר בעלי
דבבא דמעיק להון ויכביש כרפין
רתיפין קרוי עממא יחסנון ויהי
מלכהון מדבר ברישיהון ומימרא
דיי בסערהון: ואמרית שמעו כען
רישי יעקב ושלטוני דבירת ישראל
הלא לכו למדעית דינא: סנן
לאטבא ורחמין לאבאשא אנסין
נכסי עמא מנהון וממון יקיריהון
מנהון נסבין: ודיבו נכסי עמי
וממון יקיריהון מנהון נסבין וית
שארהון מנמרין רתיבין ומפלגין
יתרהון כמא דפלגין אבריא לנו
בכין יצלו קדם יי' ולא יקבל צלותהון ויסקל שבנתיה מנהון
פרנן אמר יי' על נביאי דשקרא דמטעין ית עמי
ודלא

כשי עמי תגרסון מבית תענוניה שחתם הורגים את בעליהן והן יושבות למנות חזו
לש שחתם נוטלין את ממון בעליהן והם יושבים ומזרי' ואין מסמחין את נשותיה':
תקחו הדרי' הדר הוד ועושר שנתתי להם: קומו ולכו כי לא זאת המנוחה' זו
כתתיה לכם למנוחה: בעבור טמאה תחבל וחבל כמרץ' כי למען טמא אותה היא
עושה חבורת חבלי רשעי' תחבל
לסון חגודות כמו חבל כביאי' חבלי
רשעים וכן תי' מסייעין עליה לסון
סיעה' וחבל כמרץ ובעת חגודתם
כבר נועזו ביניהם ופיתשו למה
הם מתחברים כמרץ דבר מפורס
בחד היטב כמו מה נמרצו אמרי
מה ימיריך קללה נמרצת: לו איש
הולך רוח' לו מוכחי' איש הולך רוח
איש שקר מתנבא להם שיסתכרו
ביין וכסב' הוא יהיה נביא מקובל
לעם הזה: אסף אסף עוד ימים
באים ואקבץ אתכם: ככאן בדר'
ככאן רבה הנתנו' במבכרי גדלות
כאן: בתוך הדברו' תרנס יונתן
וכעדרו בנו דיריה מקום שהוא
מתנהג שם וכן ורעו כבשים כ'
כדברס: תהימנה מארס'
תהיינ' הערים הומיות מרוב חכם
אשר בקרבם: עליה הפורץ'
מושיעס הסורץ גדלות סירים ו
ומסוכות חדקים ליישר לפנייהם
הדרך: גזולי עורס' של בית ישראל
שהם ראשים וקצינים עליהם כמו
שאמר ראשי בית יעקב וקציני בית
ישראל: שאר עמי' בשאר עמי:
ואת עצמותיהם פצחו פתחו
להוני' המוח כמו פצחו רכה פתחו
פה ברכה: ופרשו כאשר בסיר'
ומשברים האברים כאשר ישברו
הנתחים הניתנים בסיר לבסל'
ופרשו לסון סבר כמו פרוס לרעב'
ולא יפרסו להם' פרסה כיון:
קלחת' קלדיר' בלעז: אז יזעקו
אל יי' אז בבא אותה העת האמו'
למעלה אסף אסף יעקב יזעקו א'
יי' להטיב להם כרצון עמו וכשמת'
גיוו ולא יענה אותם: הנשכים
בשיניהם' ואוכלין בשר בהמות
פטומות שמחליץ אותם עמי ה'
הטועים אחריהם: וקראו שלום'
וכאשר יאכילום יקראו ויתנבו
להם שלום: וקראו

ולא יענה' לעברי קראתי ולא יענה:

ומהו החבל שתחבל אתכם חבל נמרץ יהיה כמו קללה נמרצת כלומר חבל חזק מהלך: לו איש הולך
הסחתה' כמו וחבל את מעשה ידיו' וכן וחבל כמרץ ענין השחתה והוא שם' ומהו החבל שתחבל אתכם חבל נמרץ יהיה כמו קללה נמרצת כלומר חבל חזק מהלך: לו איש הולך
רוח ושקר כזב' חוזר למה שהיו חומרים לכביאי האל אל תטופו אמר לכביאי ה' היו חומרים להם שלא יתנבחו חבל חם יש איש שהולך רוח כלומר סדרכיו דרכי רוח והבול ושקר
כזב שמכזב בדברי שקר שאומר להם שלום יהיה לכם עשו כלבבכם ואומר לעם הזה הנה חטוף לך ליון ולסכר' כלומר חם תשקי כוס יין או סכר חני אתנבי לך כנאות טובות
יכרו בודבריו ויסמעו והוא יהיה להם למטיף ולכביאי: אסף אסף יעקב כלך' זמ טני אה הפסוקים מודענות כמו שאמר לפנייהם וחרהים' ופי' אסף אסף שיכנסו במנוח
בערים הבבורות מפחד החויב: ככאן בצרה' עיר גדולה מהלום והיא חרץ מקנה ומקנה רב בה' אמר שדמו ישראל בברחם אל הערים והאספס בהם מפחד החויב
לכאן שיכנסו אותם אל הערים והאספס מפני החויבים כלומר שלא יהיה בהם כח לעמוד לפני החויב כמו הנאץ ותהימנה בתוך הערים כמו הנאץ בתוך הדברו' בתוך מקום
מנהגו והוא מכלא הנאץ שמכניסים שם הנאץ' וכמה מלת הדברו בשתי ידיעות כמו בתוך האלהי והללת מעמדת בעיני ויקרחת בקמץ רחב תחת קמץ חטף: תהימנה
מחדס' מרוב חרם שתקצבו ביחד בו תהימנה מפני החויב יהמו: עליה הפורץ' פירס אחיל על דקיהו כשיבא דרך בין החומותים שפרצו לפני החומה כמו שכתוב
בנבואת יחזקאל בקיר יחתרו להוציא בו: ויעבור מלכם לפנייהם' זה דקיהו שברח לפני חילונ' חוריו: זה בראשם' קודם מה בראשם דסתלקה מהם שכינה ואחר כך
גלו' וית' אלה הפסוקים נחמה לעתיד וכן תרנס בסופא כנשא אכנשכון דבית יעקב וגו' תרנס בצרה חוטר'א כתרנסו גדלות כאן חוטר'א דעא' ותרנס הדבר'א דירח
כמו הכונס כאן לדיר בדברי רז' ובדרס הפורץ זה אליהו מלכם זה כמות בן דוד: ואמר' חחר לתוכחה שהיו מדעיס לעניים כמו שאמר לחויב יקומס' אמר הנביא
לכם ראשים וקצינים חומר כי עליכם התלוה כי לכם לדעת המשפט ולהציל גזול מיד עושיק: שנאי טוב' רעה כתיב וקדי רע והענין אחד' אמר שהם פונואים לעשות
הטוב ולהטיב לעניים ולא די שאינם מטיבים להם חבל מריעים להם והו' והואוהבי רע שחויבים לעשות הרע' ומהו הרע שפועים להם גזולים עורס' מעליהם ושארם
מעל עצמותם והו' דרך משל כאלו מבטיים עור הבשר ואוכלים הבשר מעל העצמות והו' שהיו גזולים ממנס' נלחם חקס המגדל העור והבשר והעצמות: ואשר חבלו
הגדיל מעשה ההסחתה וההרס בעניים' ואמר ואת עצמותיהם פצחו ופרשו כאשר בסיר וכבשר בתוך קלחת' יסברו העצמות וחתכו הבשר כמו שרונה לתת העצמות
והבשר בסיר ובקלחת' וכל זה להפלות הרעה שפועים לעניים ולחלשים' פצחו' ענין שפירה' ופרשו ענין חתיכה כמו פרסה כיון בדיה' פרוס לרעב לחמך:
פיר' קדרה' וכן קלחת אלה שעשויה בתכונה אחרת סיר דוד וקלחת שלשתם ענין קדרה אלה שכל אחת עשויה בתכונה אחת שלא כאחרת: אז יזעקו' אז כשבא
עליהם החויב יזעקו אל ה' ולא יענה אותם כמו שלא היו הם עונים לזעקת העניים העשויים מדה כנגד מדה' והו' שאמר כאשר הרעו מעלליהם כמו שהם הרעו לענייהם
כן ירע להם החויב: כה אמר' הנשכים בשניהם' הם מחליקים להם לשונם וקוראים להם שלום' כלומר שלום יהיה לכם אל תראו מהנביאים המתנבאים לכם
פורענות והם בחלקה שפתותיהם נושכים אותם בשניהם כלומר מריעים להם כי נטיקתם נטיכה היא להם על דרך שאמר ונעדתקת נטיקת שונא': ואשר

רשי

וקדשו עליו מלחמה וזמינו עליו למלחמה: מענה אלהים מענה כקוד קמן לפי שהוה דבוק אל השם: עיף דבור: ונהרו ונקבצו עם יחד כנהרות ההולכים אל הים: ופטר משפט זה לשון תוכחה הוה דלרמיט בלעז:

וירלל מוכיל להוון מזמנין עלוהי קרבא: בכן תבהתון מלא תנבא ותתנבנעון מלא לפא ותחפי עקב קבלא ית נביי שקרא ויקבל עליהוון עדנא: ובהתון נביי שקרא ויתנבנעון מלא לפא ויתעטפון על שפס כאבלין כולהוון ארי לית בהוון רוח נבואה מן קדם יי: וברם אנא אתמליתי בתקוף רוח נבואה מן קדם יי ורין דקשוט ונבורתא לחואה לעקב חבורהי ולישראלי חטאוהי: שמעו כען דא רישי בית יעקב ושלטוני בית ישראל די מקלקלק אורחת דנא וית כל כונתא מעקמין: דבנן בתהוון בציון ברם אשיר וירושלם בנבלין:

ב נעטע
ב סייט
ב תוסר

ה רג

ג

ב

ב

ג
ב אלמים יסע
גו רמין

ב חסר לבו

ב

ב

ב

ב

ב סיו

ב

ב לכלים יי

ב

ואשר לא ח' דסמיכי וס' נמסר בסדר וארא: מענה שלשה בצירי וס' בלשון ארמי חדוהא רבר נשא בהתא ופי' ובשו החזיק וחפרו: שמחה לאיש במענה פי' לאדם מערכי לב: ונשא ו' וסמן נמסר בסדר תרומה: ונהרו ג' וסמן בירמיה סמן לא: וורו ג' וסמן מה נעשה לנער הילד: וורו מודכו ונלכה דישעיה:

ואשר לא יתן על פיהם וקדשו עליו מלחמה: לכן לילה לכם מחזון וחשכה לכם מקסם ובאה השמש על הנביאים וקדר עליהם היום: ובשו החזים וחפרו הקסמים ועטו על שפס כלם כי אין מענה אלהים: ואולם אנכי מלאתי כח אה רוח יהוה ומשפט ונבורה להגיד לעקב פשעו ולישראל חטאתו:

שמעו נא זאת ראשי בית יעקב וקציני בית ישראל המתעבים משפט ואת כל הישרה יעקשו: בנה ציון ברמים וירושלם בעולה: ראשיה בשחר יושפשו וכדניה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסמו ועל יהוה ישענו לאמר הלוא יהוה בקרבנו לא תבוא עלינו רעה: לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלם עין תהיה ויהר הבית לבמורת יער:

והיה באחרית הימים יהיה הר בית יהוה נכון בראש ההרים ונשא הוא מנבעות ונהרו עליו עמים: והלכו גוים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר יהוה ואל בית אלהי יעקב וירינו מדרכיו ונלכה בארחותיו כי מציון תצא תורה ודבר יהוה מירושלם: ושפט בין עמים רבים והוכיח לגוים עצמים עד רחוק וכתרו חרבתיהם לאתים:

וכתרו חרבתיהם לאתים: וכתרו חרבותיהם דסיפרא: וכתהו את הארץ: וכתהו את הארץ: וכתהו את הארץ:

בוצע בצע חת נפש בעליו יקח: וית דבן בתיהוון בציון ברם אשיר וירושלם בנבלין: כרחי' ויהי בן בנימין שיהיה פ' שהיו לוקחים כופר משופכי דמים וכוונתו כופר היו בגוים בתיה: ראשיה' הם המלכים או הסנהדרין וכהניה שהיה להם להורות התור' כלש' יורו משפטין לעקב וגו' והם יורו במחיר מי שיתן לו כסף יעשה לו הנראה כרומו: וכדחיה' הם נביאי השם: יקסמו' כי כוונתם שקר וקסם כמו שפי' למעלה: ועל ה' ישענו' כלומר כיון ששכינתו בקרבנו לא תבא עלינו רעה ולא יחריב את ביתו כמו שהיו אומרים היכל ה' היכל ה' המה: לכן בנללכם פי' בעבור עוונותיכם שרבו ולא יכנה' א' כבודו וחל ביתו כאשר חמרתם: וכיון שבניתם בדרים שדה תחרש' כלו כשדה תחרש שלא יסחר בה בנן נתהיה כמו השדה הנחרש וירושלם שבניתם בעולה עיף תהיה גלי חכמים שהי' רסו האויבים ויתנו חבן על חבן ויהיו חכמי הכהן לגלים: וכן חזר שמו את ירושלם לעמים: וכת' לינרין ותרגום והיתה בכל לגלים לינרין לעי השדה לינרין חקלא: עיף תהיה' ככלן כמו במס' וכן לקן הימין' והדומים להם: הר הבית לבמות יער' והר הבית ששם בית המקדש יהיה לבמות יער כלומר יהיה לער בעבור היונתו חרב יכמוחו בעשבים ועצים: ומה שאמר לבמות לשון רבים לפי שהיו שני הרים סמוכים הר הבית והר הזתים: או קרא גלי האכבים בעת' ויונתן תרגם לחיבת חורש: והיה באחרית הימים: אחר שאמר חרבן ציון וירושלם חמר נחמה זו עליהם ויהיה זה באחרית הימין' והם ימי המשיח' ונחמה זו חמרה ישעיהו בזה הלשון מעט מלים סונים ביניהם: הר בית ה' הוא הר הבית שאמר שיהיה לבמות יער עוד יבא זמן שיהיה נכון בראש ההרים' ומה שאמר נכון נשאל לא שהיה ההר הזה גבוה בגופו ממה שהיה חלל' לל' שהגוים ישאוה ויכבדוה ויבאו לעבוד בו לשם ה' חזר זה לפי שהגוים היו עובדים אלהים על ההרים הרמים ועל הנבעות הנשאות חמר כי אז יעבדו את הש' שס' אחד וינשאו הר זה מכל ההרים ומכל הנבעות שהיו מנשאים ומכבדים מתחלה: ונהרו עליו עמים' וירגו' ומה שקרא מרוגת המים הרבים נהר: והלכו' ואמרו' כל גוי יאמר לחברו לכו ונעלה: וירגו מדרכיו' כי מציון תצא תור' זה דברי הנביא לא דברי העמים כלומר למה יאמרו העמים לכו ונעלה ויעורו מדרכיו כי מציון תצא תורה ומצוה לכל העמי' והמורה הוא מלך המשיח ועליו חמר ושפט: וספט' הוא המלך המשיח' וכן יוגד לעקב המעבד' ויאמר ליוסף האומר' חמר כי חס' יהיה בן גוי לבנו מלחמה או תבעוה ביניהם יבואו למשפט לפני המלך המשיח שיהיה חזון על כל העמים והוא יוכיח להם ויאמר למי סימנא חתו העול יסר המעוות לבעל דיך ומכתי זה לא תהיה מלחמה בין עם לעם כי הוא ישלים ביניהם ולא יבטרו כללי מלחמה וכתתו חותם לעשת מהם כלי עבודת האדמה: לאתים' המרח שחופרין בו בקרא חת' ודגש תי' לאתים מקום הכה אשר במלת חת מחרשתו וחת חתו:

והוא יוכיח להם ויאמר למי סימנא חתו העול יסר המעוות לבעל דיך ומכתי זה לא תהיה מלחמה בין עם לעם כי הוא ישלים ביניהם ולא יבטרו כללי מלחמה וכתתו חותם לעשת מהם כלי עבודת האדמה: לאתים' המרח שחופרין בו בקרא חת' ודגש תי' לאתים מקום הכה אשר במלת חת מחרשתו וחת חתו: וכתתו חותם דסיפרא: וכתהו את הארץ: וכתהו את הארץ: וכתהו את הארץ:

לממרותי הם הכלים שזמרי בהם הנפנים ושאר העצים כמו ופרמך לא תזמור וישנו ישראל וכל הנוס כלא תהיה מלחמה בעולם כי פי' צבאות דבר וכיון שהיא ית' דבר יקיים דברו כי כל העמים ילכו אים בשם אלהיו עד אותו זמן ילכו אים בשם אלהיו כי ישנו לדרך הטובה עד שישיבם המלך המשיח לדרך הטובה אחר מלחמת גוג ועגון ואחכנו חבל אכחנו בית ישראל כלך בשם ה' אלהינו לעולם ועד כי אלפי שחריב הבית ונגלה מארכנו לא נמיד אלהינו בא אחר לא כלך בשמו כל הימים כמלך אים שכתנו שם אלהינו וכפרם כפינו לאל זר ביום ההוא ביום קבץ גלותם כלם באחרית הימים אספה כמו אספה וכן יוסף עוד דוד כמו ויאסוף: הצולעה בצד' כמו נטרה חל' הכרמים בצד' וכירוש הצולעה ישראל סהם בגלות כחולם והצולעי גכוכבים כי מי שהיה בצרה הרי הוא כאלו צולע וכן אמר דוד וכלעי שמחו וכאספו וכן פירו' אז תפקחנה עיני עור' אז ידלג כחיל פסח: והנדהה שהיא רחוק ממקומה ואולי אמר זה על עשרת ה' הסכטים שהם רחוקי מורכס מחד' ות' הצולעה מטלטליא והנדהה מבדריח: ושאר הרעותי כמו שהענותי להם כן חיטיב להם ות' נדחבאם להן מן קדם חובי עמי לא נדחבאם להן: ושמתי לשחרי' סלח יכלו בגלות חלח תשחר מהם שחריט שישנו לחרכס בזמן ההוא: והנהלה היא הנדה' שוכר' ונהלה' כפעל ככה מן הלה שהיא עיין רחוק המקום והזמן וית' הנהלה כמו הנדהה מבדריח' ואחל פי' הנהלה החזקה והסמכה ה' ההולכת מהלה לפני ה'אן מרוב כריחותיה וכן פי' הצולעה שחיה יכולה ללכת חכי ח' אחזקה והנהלה אסוף על כחה ואם מ' צלוי ענוס: וחתה מגדל עזרי' הוא מגדל מדי' וקראו מגדל עזר כי ישראל כמסלים לעזר האחן כמו שהמסלים בכמה מקומות וכיון וירושלם הוא מקום כל ישראל שהיו כאספים שם שלם פעמים בשנה והיו בה כעדר בתוך הדברו והיא היתה ראש ממלכת ישראל וכל הענין כמלך ואמ' עופל בת ציון כי עופל כמו מגדל כמו עופל וכן: והמה לקחו את אשר עשה מיכה' והמה מביאים אים מנחתו דמלכי' והמה אמרו אל ירמיהו יהי יי' והמה מרו ועצבו את רוח' והמה אם ישמעו ואם יחדלו' והמה כאדם עטף ברית' והמה לא ידעו מחשבות יי' והמה עורו עם דוד דבריו הימים' והמה לשואה יבקשו נפשי:

רעיו

כי פי' צבאות דבר' והיכן דבר' ונתתי שלום בארץ וגו': ילכו אים בשם אלהיו ילכו לאכדון על סעעז כן תי': חספה הצולעה' חכנים מטלטליא ולי נראה לסון מרפח כמו ואספתו מזרעתי: ואשר הריעותי' ואותם שהריעותי להם בעולם: וחתה מגדל עזר' תי' וחת מסיח' דישראל דמזיר מן קדם חובי כנישתא דציון כי יגדל לסון מעות ותיכנ' עזר ככסת ישראל ותיכנס עופל לסון חופל ויש לברס מגדל עזר בית המקד' ועופל לסון מגדל עזר וכן עופל וכוון: עזר' תחתיה' שחריט הצולע והנהלה כולם יקבצו איד: וכחה הממשלה הרחשוכ' תבא הממשלה שלימה כולה אל בית דוד בירושלם כאשר היתה בתחילה עד סלח נחלקה ומה היא הממשלה הרחשונה הממלכה לבת ירושלם: עתה' שחת מורדת ביי' למה תריעי ריעי' שיתי לבך למה חת דריכה לבקס ריעים ואהובים מלכי מזרי' ומלכי חשור לעזר: חילי' לסון חלחלה כמו כי החזיק חיל והלסון כופל על יולת: וגוחי' כלעי נסחי על נמך וכן כלסון מסג' כותל הנחה לרשות הרבים: תבא מקריה' מירושלם ללכת בגולה: ושכנת בסד' תהי סכנתך חרושה כסדה האומרים תחף' עתה תתחייב ציון כחטאותיה ויפקד עליה עונה: ותחו בציון עינינו ותרחיבה בה עינינו מה שאינו לראות בה: כי קבס כעמיר גרנה' ספנו לקבס אל עמך והוספנו וסביבות ירושלם למלחמה כמו שמקבץ עמיר כדי לרוסס סס חף הם לרעתם כאספו ויאמר הקבה לכנסת ישראל קומי ורוסי בת ציון: והחרמתי' לסון הקדם: כנעס' מה שכנסו מעזילה וחמס' עתה' ונכסיהון: עתה'

והנהלתיהם למזמרות לא ישאנו גוי אלה גוי הרב ולא למדון עוד מלחמה: וישבו אים תחת גפנו ותחת תאנתנו ואין מחריד כייפי יהיה צבאות דבר: בי כל העמים ילכו אים בשם אלהיו ואחכנו גלך בשם יהוה אלהינו לעולם ועד: ביום ההוא נאסר יהוה אספה הצולעה והנדהה אקבצה ואשר הרעתי: ושמתי את הצולעה לשארית והנהלאה לגוי עצום ומלך יהוה עליהם בחר ציון מעתה ועד עולם: ואת' מגדל עזר עפל בת ציון עזרי' תארה ובאה הממשלה הראשנה ממלכת לבת ירושלם: עתה למה תריעי רע המלך איך כך אים יועזר אבד ביהחזיקך חיר כיולדה: חולי וגחי בת ציון כיולדה ביעתה תצאי מקריה ושכנת בשדה ובאת ער רבכל שם תנצרי שם נאלך יהוה ככף איבד: ועתה נאספו עליך גוים רבים האמרים תחנף ותחו בציון עינינו: והמה לא ידעו מחשבות יהוה ולא הבינו עצתו כי קבס כעמיר גרנה: קומי ורוסי בת ציון ביי קרנך אשים ברזל ופרסתיך אשים נחושה והדקות עמים רבים והחרמתי ליהוה בצעם וחילם לארון כל הארץ: כנחשא ותקטליו עממין סניאין ותגפרין קדם יי' נכסיהון ומזון יקרהון קדם רבון כל עלמא בען

וכי פי' צבאות דבר' והיכן דבר' ונתתי שלום בארץ וגו': ילכו אים בשם אלהיו ילכו לאכדון על סעעז כן תי': חספה הצולעה' חכנים מטלטליא ולי נראה לסון מרפח כמו ואספתו מזרעתי: ואשר הריעותי' ואותם שהריעותי להם בעולם: וחתה מגדל עזר' תי' וחת מסיח' דישראל דמזיר מן קדם חובי כנישתא דציון כי יגדל לסון מעות ותיכנ' עזר ככסת ישראל ותיכנס עופל לסון חופל ויש לברס מגדל עזר בית המקד' ועופל לסון מגדל עזר וכן עופל וכוון: עזר' תחתיה' שחריט הצולע והנהלה כולם יקבצו איד: וכחה הממשלה הרחשוכ' תבא הממשלה שלימה כולה אל בית דוד בירושלם כאשר היתה בתחילה עד סלח נחלקה ומה היא הממשלה הרחשונה הממלכה לבת ירושלם: עתה' שחת מורדת ביי' למה תריעי ריעי' שיתי לבך למה חת דריכה לבקס ריעים ואהובים מלכי מזרי' ומלכי חשור לעזר: חילי' לסון חלחלה כמו כי החזיק חיל והלסון כופל על יולת: וגוחי' כלעי נסחי על נמך וכן כלסון מסג' כותל הנחה לרשות הרבים: תבא מקריה' מירושלם ללכת בגולה: ושכנת בסד' תהי סכנתך חרושה כסדה האומרים תחף' עתה תתחייב ציון כחטאותיה ויפקד עליה עונה: ותחו בציון עינינו ותרחיבה בה עינינו מה שאינו לראות בה: כי קבס כעמיר גרנה' ספנו לקבס אל עמך והוספנו וסביבות ירושלם למלחמה כמו שמקבץ עמיר כדי לרוסס סס חף הם לרעתם כאספו ויאמר הקבה לכנסת ישראל קומי ורוסי בת ציון: והחרמתי' לסון הקדם: כנעס' מה שכנסו מעזילה וחמס' עתה' ונכסיהון: עתה'

והנהלתיהם למזמרות לא ישאנו גוי אלה גוי הרב ולא למדון עוד מלחמה: וישבו אים תחת גפנו ותחת תאנתנו ואין מחריד כייפי יהיה צבאות דבר: בי כל העמים ילכו אים בשם אלהיו ואחכנו גלך בשם יהוה אלהינו לעולם ועד: ביום ההוא נאסר יהוה אספה הצולעה והנדהה אקבצה ואשר הרעתי: ושמתי את הצולעה לשארית והנהלאה לגוי עצום ומלך יהוה עליהם בחר ציון מעתה ועד עולם: ואת' מגדל עזר עפל בת ציון עזרי' תארה ובאה הממשלה הראשנה ממלכת לבת ירושלם: עתה למה תריעי רע המלך איך כך אים יועזר אבד ביהחזיקך חיר כיולדה: חולי וגחי בת ציון כיולדה ביעתה תצאי מקריה ושכנת בשדה ובאת ער רבכל שם תנצרי שם נאלך יהוה ככף איבד: ועתה נאספו עליך גוים רבים האמרים תחנף ותחו בציון עינינו: והמה לא ידעו מחשבות יהוה ולא הבינו עצתו כי קבס כעמיר גרנה: קומי ורוסי בת ציון ביי קרנך אשים ברזל ופרסתיך אשים נחושה והדקות עמים רבים והחרמתי ליהוה בצעם וחילם לארון כל הארץ: כנחשא ותקטליו עממין סניאין ותגפרין קדם יי' נכסיהון ומזון יקרהון קדם רבון כל עלמא בען

והמה לקחו את אשר עשה מיכה' והמה מביאים אים מנחתו דמלכי' והמה אמרו אל ירמיהו יהי יי' והמה מרו ועצבו את רוח' והמה אם ישמעו ואם יחדלו' והמה כאדם עטף ברית' והמה לא ידעו מחשבות יי' והמה עורו עם דוד דבריו הימים' והמה לשואה יבקשו נפשי:

כפל הענין כמלך ואמ' עופל בת ציון כי עופל כמו מגדל כמו עופל וכן: והמה לקחו את אשר עשה מיכה' והמה מביאים אים מנחתו דמלכי' והמה אמרו אל ירמיהו יהי יי' והמה מרו ועצבו את רוח' והמה אם ישמעו ואם יחדלו' והמה כאדם עטף ברית' והמה לא ידעו מחשבות יי' והמה עורו עם דוד דבריו הימים' והמה לשואה יבקשו נפשי:

עתה תתגודדי בת גדודי עתה בעת גזרתה הרעה על העזן כי גזר תתגודדי בת גדוד בת כשדים קצבי גדודין כי עתה הוא אשר תצלי הגדוד אשר עם מזכר עלינו: בשבט ימו על הלחי מי גרם לך להצליח את אשר ישראל מלעבידים על כביחיהם ושופטים ומכים אותם על הלחי כך היו עושים וכן מצינו בפסיקת' וכן ישעיה הוא

עתה תתגודדי בת גדודי עתה בזמן ההוא תתגודדי סיבאו עליך גדודי לפי תקרחי בת גדוד לל עדת דבורים: מזכר עם עלינו: גזר מנבט עם מזכר עלינו כל גדודיו וחילותיו: בשבט ימו על הלחי את שופט ישראל: כמו שאמר ויבא חזי העיר בגולה וגו' ואלו יבזו השופטים והגדולים אשר בישראל עד שיכנו אותם בשבט על הלחי דרך

חומר נוי נתתי למכים: ואתה בית להם אפרתה: שיבא דוד ממס שב' בן עבדך ישי בית הלחמי ובית לח' קרויה אפרתה שב' בדרך חכר' היא בית לחם: צעיר להיות באפי יהוד' רחמי הייתה להיות צעיר במשפחו' יהודה מפני פסולת רות המנאביה סבך ממך יבא לי משיח בן דוד וכן הוא חומר חבן מחסו הבונים: ומזבחותיו מקדש' לפני שמס יבזן פסונו: לכן יתנס על עת יולדה ילד' יתנס ביד חוביהם עד כא העת אשר הלה יולד' ציון את בניה ציון אשר החזיקה עתה חיל כולדה נעכסו היא קרויה יולדה ורבותינו אמרו מכאן חן בן דוד בא עד ש פתבטוט המלכות תשעה חודשים על כל העולם כולו אך לפי פסוטו זהו הענין שפירסתי: ויתר אחיו של מלך יהודה כלומר שאר שבט יהודה: ישעון על בית ישראל' יתחברו עם שאר השבטים והיו לממלכה אחת ולא יחזו עוד לפתי מולכו: ורעה' ופרנס את ישראל: וישבו עתה מן הגלות: כי עתה יגדל' מלכס על חפסי ארץ והביחוס מנחה לו בסוסי וכרכב: גיהיה זה שלום' גמור וקבוע בארץ הפסק עוד ולא ידמה לשאר התשועות שהיו בנות אחריהן: אסור כי יבא' הרי כי משמש בלשון חס חס יבא בארצנו כאשר בא עתה: והקיימת עליו שבעה רועים' שבעה ושמונה רבותינו פירסו שמונתיהן במסכת סוכה נאחי מדע מתיכן למדו: ורעו את ארץ אסור' וירכזו פמו תרועס בשבט ברזל: ואת ארץ נמרוד' היא בכל' בפתחיה' בשערי מדוניותיה: כטל ממת יי' שאין בא לעולם על הארס ולא יבקטו בני ארס עליו כך לא יקוה ישראל לעזר' חיים כי חס ביי: כארחה בבהמות יער' כך יהיה מלכס שליט בכל: ורמס

מושל יד מל וסמן מושל באדם ב' גו' ושלמת היה מושל' ואחה בית לחם אפרתה' והעושר והכבוד מלפני' והקיסות את כסא מלכותך דדברי הוסי' והיה מושל בכל המלכים דדברי הוסי' אחה מושל בניאות' כי תשב ללחום' ארי נוחם ודוב שוקק' רבים מבקשים פני נדיב' מועקת מושל בכסלים' אם בעז תסתיעזן במשרון קרתא דצירון עלה בציר דרהוון מחן בחטרא על לסתא ית דיני ישראל: ואת בית לחם אפרתה כוער הויתא ל לאתמנאה באלפא רבית יהודה מנד קדמי יפוק משיחא למרווי עביר שולטן על ישראל די שמיה אמיר מלקרמין מיומי עלמא: בכן יתמסרון בעזן ילדתא למילד ו ושאר אחיהון יסתמכו עליהון בני ישראל: ויקום וישלוט בתקופתן קדם יי ברבורת שמא די אלהיה ויתובן מביני גלותהון אחרי בעזן יסני שמיה ער סיפי ארעא: והי מבין שלמא לנא אתורארה אחרי יעל בארענא וארי ידרוך בברניתנא ונמני עלנא שבועא מלכין ותמניא רברבי אנשא: וירעון ית ארעא דאתור בחרבא וית ארעא נמרוד בתקופת ברכהא וישזבנגא מאתור דלא יעל בארענא ולא ידרוך בתחומנא: והי שארא רבית יעקב בגז עממין סניאין פטלא מן קדם יי וכרסי מלקושא די על עסבא די לא מורד לאנשא ולא מכתר לבר אנשא: והי שארא די עקב בעממא בנו עממין סניאין באריא בבעירא בחורשא ובליתא בעדרי ענא דאם יעדה

עַתָּה תִּתְגַּדְּדִי בַת גְּדוּדֵי מִצְרָיִם שָׁמָּה עָלֵינוּ בִּשְׂבָט יָמוּ עַל הַלְּחִי אֶת שֹׁפֵט יִשְׂרָאֵל: וְאַתָּה בֵּית לַחֵם אֲפֵרְתָה צְעִיר לְהִיּוֹת בְּאֶלְפֵי יְהוּדָה מִמֶּנּוּ לִי יֵצֵא לְהִיּוֹת מוֹשֵׁל בְּיִשְׂרָאֵל וּמוֹצְאֵתוֹ מִקְדָּם מִימֵי עוֹלָם: לָכֵן יִתְנַס עַד־עַתָּה וְיִלְדֶה וְיִתֵּר אַחֲיוֹ יִשׁוּבוּן עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְעַמֵּד וְרַעָה בְּעַז יְהוּדָה בְּנֵאֻן שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְיִשְׁבוּ בְּיַעַרְתָּה יְגַדֵּל עַד אֲפֵסֵי אֲרָץ: וְהִיא זֹה הַשְּׁלוֹם אֲשׁוּרֵי כִּי יָבֹא בְּאַרְצֵנוּ וְכִי יֵרֶד בְּאַרְמְנוֹתֵינוּ וְדִקְמֵנוּ עָלֵינוּ שִׁבְעָה רָעִים וְשִׁמְנָה נְסִיכֵי אָדָם: וְרַעוּ אֶת־אֲרָץ אֲשׁוּר בְּחַרְבֹּאֶת־אֲרָץ נִמְרוֹד בְּפִתְחֶיהָ וְהִצִּיל מֵאֲשׁוּר כִּי יָבֹא בְּאַרְצֵנוּ וְכִי יֵרֶד בְּגִבּוֹלֵנוּ: וְהִיא שְׂאֵרֵית יַעֲקֹב בְּקִרְבַּ עַמִּים רַבִּים כְּטַל מֵאֵת יְהוָה בְּרַבִּיבִים עָלֵינוּ עֵשֶׂב אֲשֶׁר לֹא־יִקְוָה לֹא־יִשׁוּלָא יִחַל לִבְנֵי אָדָם: וְהִיא שְׂאֵרֵית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקִרְבַּ עַמִּים רַבִּים כְּאֲרִיָּה בְּבַהֲמוֹת יַעַר כְּכַפִּיר בְּעֲרֵי צֹאן אֲשֶׁר אִם עֵבֶר

רוח המושל תעלה' לבני אדם ל בסיפרא וכל ספר תהילות דכו' בפא להודיע לבני האדם:

בזיון: ואתה בית לחם אפרתה' חמר אפרתה להודיע חיזה בית לחם' וכן וחקבל' שם בדרך אפרתה היא בית לחם' וחמר בית לחם אשר ליהוד' כראה כי בית לחם חמר היה' וחמר כנגד בית לחם חתה בית לחם צעיר להיות בחלפי יהודה חלפי שהיית צעיר יהוד' ממך לי יבא שופט להיות מושל בישראל וזהו המלך המשיח' ופירוש להיות להיותך כמעט בערי אפי יהודה צעיר חתה כנגד' וחלפי כן ממך יבא לי המשיח כי מזרע דוד שהיה מבית לחם היה' וזהו שאמר ומוצאתיו מקדם מימי עולם כי מוצאות המשיח בזמנו יאמרו כי מקדם זמן רב היו מבית לחם זהו דוד כי יש זמן רב בין דוד ובין מלך המשיח' וזהו שאמר מימי קדם מימי עולם' יש עליהם תשובה כי הוא לא משל בישראל אבל הם משלנו בני' ומה שאמר כי מי היה מימי קדם חלף א זהו שקר כי האל קודם ימי עולם היה' והם חומרי' כי מקדם מימי עולם היו מוצאתיו' כלומר כי אז יבא והאל קדימון בלי ראשי' ואלו מעולם עד עולם אתהא' לל מטר' עולם' כמס' בטרם הרי' יולדו' וכן מעולם נסכתי מטרם עולם כמס' עד לא עשה ארץ וחובו' ויתן כן ואת בית לחם חמר' וגו' לכן יתנס' בעת הישוע' יתן הא' ית' ישראל בצרה ויביאם בכן יתמסרון בעיקר ליתחלמילד ושאר אחיהון יסתמכו עליהון בני ישראל' ורזל דרשו מזה ואמרו חן בן דוד בא עד שתפוטט המלכות בעולם תשעה חדשי' שגאל לכן יתנס' עד עת יולדה ילדה: ועמד ורעה' אחר הצרה יעמוד המלך המשיח וירעה את ישראל בעזו ה': בגאון שם ה' במשפט שיעשה האל בגוים ההם בעוז ובגאונו שהראה להם יירחן ממנו כל חפסי ארץ וירעה את ישראל בהשקט ובבטחה חיים תחת גפנו ואים תחת תחנתו ואין מחירי' כמו שאמר למעלה זהו שאמר וישבו וישבו בבטחה ובשלוט לעולם: כי עתה יגדל' עם המשיח יגדל עתה אחר משפט הרשעי' וכתי' ויסגח שמיה: והיה זה שלום אשר כי יבא' תחת הפחד שאנו מפחדים בזמן הזה מאשור שיבא בארצנו: ופי' ידרוך בארמנותינו' זה יהיה שלום לנו מכל פחד שלא נפחד עוד על עולם' ופי' על החוב חס יבא בזמן ההוא כמו שגח בזמן הזה מלך אשר חס יבא אז חקיס עליו שבעה רועים ושמונה נסיכי ארס כלומר שיעמדו נגד החוב ויכוהו' והרועים והנסיכים יהיו פרי המלך המשיח שיהיו רועי ישראל במצותו ונסיכים ממונים עליהם' ומה שאמר שבעה שמונה כמותן חלק לשבעה וגם לשמונה כלומר רועים ונסיכים' ורועים ונסיכים ענן כפול במלות שונות כי הרועים הם הנסיכים' וית' ונמני עלנא שבעה שבעה רברבי אכשא' ואחי תמיה חך תרנס עליו עלנא' ויתכן לפרש עליו כמו עמו' לל עם מלך המשיח' וכן ועליו מטה מנשה' ורזל אמרו מאן נכהו שבעה רועים דוד בחמצע שת נחנק ומשולח בימי אברהם ויעקב ומשה משמאלו' ומאן ניכהו שמונה נסיכי ארס ישי שאלו ושמואל עמוס וכפניה חזקיה חליהו ומשיח' ורעו' חלה הרועים ירעו את ארץ אסור בחרב' ופי' ורעו וסברו כמו ורעו לליתונו' ירעוך קרקר: ואת ארץ נמרוד' הוא בכל' כמו שכתוב ותהי ראשית ממלכתו בכל' וזכר אסור ובכל לפי שהם חרבינו את ארץ ישראל והם יחריבו: בפתחיה' בחרבותיה' כמו והמה פתוחות ספירושו חרבות' לל כי בכלי מלחמתם יהרגום' ותי' בפתחיה בתוקף כרכהא: והביל' המלך המשיח יבילנו בהחריבו ארץ אסור ובכל עם נסיכו ושתי' שלא יבא עוד חוב מן הארץ ההיא שיבא בארצנו ושירדך בגבולנו' ומלת כי במקום סין השמוש' כמו כי נתן לכחך לחם כמו פנתן: והיה שארית' אותם שיפאלו אחר סיפרכו' כמו שאמר וצרפתים כצרוף הכסף וגומר: בקרב עמים רבים' שיחשפו על ירושלם עם גזר ומנבט יהיה ישראל ביניהם בטל ממת ה' כי הטל בא ממת ה' מן השמים והמקנה לו לא יקוה לאים שיבאלו לו חלף לה' יקוה כי הוא הממטר והמביא לחץ הטל והמטר כן ישראל בישועה ההיא לא יקוה אלא לחלף יתבר' כי הוא המושע ואלו מושעי' כי הם יהיו עם מעט והעמים הנאספים עליהם יהיו רבים ומי יוכל להושיעם בלתי ותמרד ישועתם להם כאשר ירד הטל על הארמה' וחמר אחר כן כרביבים עלי עשב כי הרביבים הם המטר הרב והעשב גדול מהדשא כן יהיו הם הולכים וגדלים וטובו להם הולך וגדל: יקוה לאים' ייחל לבני אדם' כפל הענין במלות שונות: והיה' כארחה בבהמות יער' הארחה הוא הגדול ויש לו כח ונבונה בחיות היער החוקים כמו הנמר והדוב והזאב ויעבור עליהם וירמסם ויטרף מהם כרכונו ואין מציל' הכפיר הוא הקטן במק הארחה אבל הוא גדול מנור והכפיר חן לו כח בחיות היער לטרוף אבל יש לו כח בעדרי ארץ ויטרף מהם ואין מציל כן יהיו ישראל בקרב העמים ההם הנבואים על ירושלם שישימרום ויהרגום כמו שכתוב בנבואת יחזקאל ובנבואת זכריה:

ה

תדום ידך, מבוחר הוא: והיה והכרתי סוסך, כלומר שלא תצטרך לסוסים ולמרכבות, כי שלום יהיה לך לעולם אחר מלחמת גוג ומגוג, וית ואספי סוסות עממיה מביקך לחיוב ית רתיביון: והכרתי ערי ארצך, שהם מוקפות חומה ולא יצטרכו לחומה כי שלום להם וריב אדם לא יהיה בהם, ואמר והכרתי כלומר במה שחברתה חתכם וחתן לכם שלום כאלו חתי חומת עריכם עד שלא יקראו ערים אף פרוצות, וכן אמר פרוצות תטב ירושלים וגו', וכן פי' והכרתי כל מבצריך, ועוד כי ישיבת הפרצות טובה לכרייתן הגוף מישיבת הערים המוקפות והכרכים, וכן אמר דל חץ מוציא מעיר לכרך מפני שישיבת כרכים קשה, ואמר מיין שישיבת כרכים קשה כל ויברכו העם לכל האנשי המתנדבין לשבת בירושלים, והטעם כי החויר צד בכרכים ובפרצות הוא רחב וטוב לכרייתו הגוף, וית ואספי קרני עממיה מארעך ואסבר כל כרכיהון תקיפיה: והכרתי כשפים מידך, כמו מרשותך, כמו ויקח את כל ארצו מ מידו, לל שלא יהיה בכל ארצך מכשפים ומעוננים כמו שהם היום, וטעם והכרתי שיסיר לב האבן מ מבצרכם, ופי' מעונני חמרו דל מעונן זה האוחז את העינים, דבי עקיבא חומר זה המחשב עונות ושענות וחומר היום יפה ל לזאת למחר יפה ליקח: והכרתי פסילין, וטעם והכרתי כמו שפי' כאשר למעלה ממוט, וכן טעם ונתתני: ונתתני והשמדתי עריך, חובי כמו ויהי עריך, וכן תי' ואספי בעלי דבכך, ויש למרסו כמו שפירשו והכרתי ערי ארצך: ועשיתי אסר לא שמעו תי' דל לא שמעו חולפן חוריתא: שמעו חומר הכביא כנגד ישראל שמעו מה שאמר לי האל ית' ומה שאמר קוס ריב את ההרים ותשמענה הנבעות קולה: שמעו הרים את ריב יהוה והאתנים מסדי ארץ כי ריב ליהוה עם עמו ועם ישראל יתוכח: עמי מה עשיתי לה ומה הלאה ענה בי: כי העלתיך מארץ מצרים ומבית עבדים פריה ויאשלח לפניך את משה אהרן ומרים: עמי זכר נא מה יעץ בלך מלך כואב ומה ענה אתו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות יהוה: במה אקדם יהוה אכף לאלהי מרום האקדמו בעולות בעגלים בני שנה: הירצה יהוה באלפי אילים ברבבות נחלי שמן האתן בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי

רשי

ורמס וטרף ואין מציל: תרם ידך על צריך וכל איבך יברתו: והיה ביום ההוא נאס יהוה והכרתי סוסך מקרבך והאבדתי מרכבתיה: והכרתי ערי ארצה והרסתי כל מבצריה: והכרתי כשפים מידך ומעוננים לא יהיו לך: והכרתי פסיליה ומצבוריך מקרבך ולא תשתחוה עוד למעשה ידך: ונתתני אשיריה מקרבך והשמדתי עריך: ועשיתי באף ובחמה נקם את הגוים אשר לא שמעו: שמעו נא את אשר יהוה אמר קום ריב את ההרים ותשמענה הנבעות קולה: שמעו הרים את ריב יהוה והאתנים מסדי ארץ כי ריב ליהוה עם עמו ועם ישראל יתוכח: עמי מה עשיתי לה ומה הלאה ענה בי: כי העלתיך מארץ מצרים ומבית עבדים פריה ויאשלח לפניך את משה אהרן ומרים: עמי זכר נא מה יעץ בלך מלך כואב ומה ענה אתו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות יהוה: במה אקדם יהוה אכף לאלהי מרום האקדמו בעולות בעגלים בני שנה: הירצה יהוה באלפי אילים ברבבות נחלי שמן האתן בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי

ורמס וטרף ואין מציל: תרם ידך על צריך וכל איבך יברתו: והיה ביום ההוא נאס יהוה והכרתי סוסך מקרבך והאבדתי מרכבתיה: והכרתי ערי ארצה והרסתי כל מבצריה: והכרתי כשפים מידך ומעוננים לא יהיו לך: והכרתי פסיליה ומצבוריך מקרבך ולא תשתחוה עוד למעשה ידך: ונתתני אשיריה מקרבך והשמדתי עריך: ועשיתי באף ובחמה נקם את הגוים אשר לא שמעו: שמעו נא את אשר יהוה אמר קום ריב את ההרים ותשמענה הנבעות קולה: שמעו הרים את ריב יהוה והאתנים מסדי ארץ כי ריב ליהוה עם עמו ועם ישראל יתוכח: עמי מה עשיתי לה ומה הלאה ענה בי: כי העלתיך מארץ מצרים ומבית עבדים פריה ויאשלח לפניך את משה אהרן ומרים: עמי זכר נא מה יעץ בלך מלך כואב ומה ענה אתו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות יהוה: במה אקדם יהוה אכף לאלהי מרום האקדמו בעולות בעגלים בני שנה: הירצה יהוה באלפי אילים ברבבות נחלי שמן האתן בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי

ורמס וטרף ואין מציל: תרם ידך על צריך וכל איבך יברתו: והיה ביום ההוא נאס יהוה והכרתי סוסך מקרבך והאבדתי מרכבתיה: והכרתי ערי ארצה והרסתי כל מבצריה: והכרתי כשפים מידך ומעוננים לא יהיו לך: והכרתי פסיליה ומצבוריך מקרבך ולא תשתחוה עוד למעשה ידך: ונתתני אשיריה מקרבך והשמדתי עריך: ועשיתי באף ובחמה נקם את הגוים אשר לא שמעו: שמעו נא את אשר יהוה אמר קום ריב את ההרים ותשמענה הנבעות קולה: שמעו הרים את ריב יהוה והאתנים מסדי ארץ כי ריב ליהוה עם עמו ועם ישראל יתוכח: עמי מה עשיתי לה ומה הלאה ענה בי: כי העלתיך מארץ מצרים ומבית עבדים פריה ויאשלח לפניך את משה אהרן ומרים: עמי זכר נא מה יעץ בלך מלך כואב ומה ענה אתו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות יהוה: במה אקדם יהוה אכף לאלהי מרום האקדמו בעולות בעגלים בני שנה: הירצה יהוה באלפי אילים ברבבות נחלי שמן האתן בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי

ורמס וטרף ואין מציל: תרם ידך על צריך וכל איבך יברתו: והיה ביום ההוא נאס יהוה והכרתי סוסך מקרבך והאבדתי מרכבתיה: והכרתי ערי ארצה והרסתי כל מבצריה: והכרתי כשפים מידך ומעוננים לא יהיו לך: והכרתי פסיליה ומצבוריך מקרבך ולא תשתחוה עוד למעשה ידך: ונתתני אשיריה מקרבך והשמדתי עריך: ועשיתי באף ובחמה נקם את הגוים אשר לא שמעו: שמעו נא את אשר יהוה אמר קום ריב את ההרים ותשמענה הנבעות קולה: שמעו הרים את ריב יהוה והאתנים מסדי ארץ כי ריב ליהוה עם עמו ועם ישראל יתוכח: עמי מה עשיתי לה ומה הלאה ענה בי: כי העלתיך מארץ מצרים ומבית עבדים פריה ויאשלח לפניך את משה אהרן ומרים: עמי זכר נא מה יעץ בלך מלך כואב ומה ענה אתו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות יהוה: במה אקדם יהוה אכף לאלהי מרום האקדמו בעולות בעגלים בני שנה: הירצה יהוה באלפי אילים ברבבות נחלי שמן האתן בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי

מסרה ומלאו פני תבל ערים וערים נתשת אבד זכרם המה נשוא לשוא עריך, ופסרה לערך פתאום עיר ובהלות: וסרים בקריאה וסימן ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם, ושלא לפנך את משה, ונני עפרם דדברי הימים: אנך: במה חן קסצן בקריאה וסימן במה אדע כי אירשנה במה אושיע את ישראל, ואמר שאול נשו, ויצא הרוח ויעמד דמלכים: וחברו דדברי הימים: במה אקדם "אכף" אהבתי אתכם אמ "הונעתם" בדבר ל' וזא ובסה ויאמר דוד א הגבעונים: הנד

והנבעות חמהתא, וית ההרים חמהתא, כלומר שיסמנו האבות שהח חברה יצחק ויעקב והאמהות הם ההרים הו הנבעות שהם החזקים אשר ביסוד העפר והם מוסדי ארץ, וית שמעו חמהתא ית דינא דה' ועקריא יסורי ארעא: עמי מה עשיתי לך, מה רעה עשיתי לך, ומה הלאה יתך, ההא בסגול והאלף ברה' ופי' מה מצוה צויתי לך שתלח לעשותה: ענה בי העד בי חס עשיתי: אבל עשיתי לך טובות שהעליתך מארץ מצרים שהיית עם בעבודה קשה: ומבית עבדים, פי' מארץ מצרים כמו חכיה' חלהיך אשר הוצאתך מארץ מצרים מבית עבדים, ופי' מבית עבדים ממקום שהיית בו עבדים, או פי' שהם היו עבדים והתם עבדים לעבדים ומכרים מבני חס היו ולאמר כבד עבדים יהיה לחמיו: ואשלח לנכדך, לנכדך שאתה ילדך בעבודתך מבשרים שבשרו לך בא הנאולה להניח לך מרנך והמבשרים היו שלמה נביאים משה ואהרן ומרים: וית ושלחית קדמך תלחא נביאים וגו': עמי זכר נא, ומה ענה אותנו אחר שהזוהרתנו שלא יקל חתכם: מן השטים ועד הגלגל, וזכר נס כן מן השטים שחטאתם עם והייתם חייבין כליו וכפר להם במקצת החוטאים שהייתם במנפה: עד הגלגל, מה עשה לכם הא ית' שהעבירכם את הירדן ביבשה: למען דעת צדקות הסם, הכל זכור מפי הקבלה ומפי תורת משה למען סתדע צדקות ה' שבעה עמך וטוב מעשך, ותי' הלא גבורת אתעבד לך לכן ממירס סטין עד בית גלגלא: במה חקדס ה' חס יאמר חמד מכס באחו מנחה חקדס את ה' סירצה בה ובמה חקף לו: האקדמו בעולות ובעגלים, פי' והיו העולות עגלים בני שנה טובים וכבחרים: חקף, שרסו כסוף והוא מכין כפול הירצה, זכר הכבחרים במין הכשר לאכול ואמר עוד חס שמה ירצה ברוב המנחה והוא מה שאמר באלפי אילים ברבבות נחלי שמן: וזה על דרך הפלגה כמו נהרי נחלי דבס וחמאה: האתן בכורי פשעי, חס שמה לא ירצה במנחות ובהמות חלא במי שחביב עלי מבני והוא בכורי שאתכנו לו למנחה בעבור פשעי, שיכפרנו ל' בהעלותי חומר לנכני: וקפל הענן במלות סונות ואמר פרי בטני חטאת נפשי, וקדס יונתן פרי בטני חטאת נפשי, וקפל הענן במלות סונות ואמר פרי בטני חטאת נפשי: הנד

רשי

מיכה ז

רדק

הגידו הקב"ה לך חסד מה טוב לך לעשות: והזכננו לכת: והיו כנוע למיהך בדחלתה...

הגידו לך חסד מה טוב לך לעשות: והזכננו לכת: והיו כנוע למיהך בדחלתה... דאיהך לא והזכננו לכת לא כמדתי הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם חסד מבייש...

רשע יזפתחן וסי' מרשעים יצא רשע' ולהכרת באגרוף רשע' פתח חרצבות רשע' החמסס קם למטה רשע'... חרשחם רשע עולתה' האוכה במאזני רשע' עוד האש בית רשע תניינא דפסוק' כ' לא אל חפץ רשע' אהבת...

הגיד לך אדם מה טוב ומה יי' יהוה דורש ממה כי אים עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם-אלהיה: קול יהוה לעיר יקרא ותושיה יראה שמך שמעו מטה ומי יערה: עוד האש בית רשע' אצרות רשע ואיפת רזון ועומה: האזנה במאזני רשע ובכיס אבני מרמה: אשר עשיריה מלאו חמס וישביר דברו שקר ולשונם רמה בפיהם: וגם אני החליתי הכותר השמם על-חטאותיה: אתה תאכל ולא תשבוע וישחך בקרבך ותסג ולא תפליט ואשר תפלט לחרב אתן: אתה תזרע ולא תקצור אתה תרדך זרע ולא תסוד שמן ותרדוש ולא תשתה יין: וישתמר חקות עמרי וכל מעשה בית-אחאב ותלכו במעצותם למען תתי אתה לשפה וישביר לשרקה וחרפת עמי השאו: אל לי לי כי היתתי באספיקי קיץ בעללת בציר און

הגיד לך חסד מה טוב לך לעשות: והזכננו לכת: והיו כנוע למיהך בדחלתה... חסד מה טוב לך לעשות: והזכננו לכת: והיו כנוע למיהך בדחלתה... חסד מה טוב לך לעשות: והזכננו לכת: והיו כנוע למיהך בדחלתה...

אנשי רשע' סודר באהלי רשע' כי לחמו להם רשע' ולדעת רשע כסל' ולא ימלט רשע את בעליו: וישבהו וסי' כסו כן יסותון' העיר ההללה' היו לי כלם כסוד' אשר עשיריה' היושב על חוג הארץ' וישחם חקות עמרי:

אנשי רשע' סודר באהלי רשע' כי לחמו להם רשע' ולדעת רשע כסל' ולא ימלט רשע את בעליו: וישבהו וסי' כסו כן יסותון' העיר ההללה' היו לי כלם כסוד' אשר עשיריה' היושב על חוג הארץ' וישחם חקות עמרי:

שמענו מטה' כלומר מטה הפורענות' ואמר שמענו כמה קשה גזרה זו: ומי יעדה' ושמענו מי יעד זאת הגזר' להביאה כי מי שיעדה יוכל להביאה כמו שיעדה כי היכולת בידו' והיא יעדה כנוי לגזרה שהיא כמשל מטה' שהיא מטה כמו המטה המכה' ותושיה עם לחמ' ושרשו ישה מענין יש' כי חץ בעולם הסכל דבר עומל'א' היא לפי בקראת תושיה שעומל' בישותה לעולם' יעדה' הזמינה לבח כמו וחס לבנו ייעד' מן המועד אשר יעדו: עוד האש' חסר יוד' ומירושו כמו היש עוד כמו שתי' האית בבית רשיע' והאש פתוחה כי היא לשחלה כמו האש אשר כמוני יברח' וכן חמרה המסרה ב' פתחין חד חסר וחד מלא' ולדעת המתרגם פירוש כן ראו היש עוד בית רשע' חזרות רשע' ופי' עוד עדין אחר פקרה קול ה' כלומר ראו כי לא פנו אל קול ה' הקורא וראו כי עדיין תמכחו בבית רשע' חזרות רשע' וזבת רשע חסר בית השמאל' כמו בבית' וכן הנמוץ' וכן הנמוץ' וכן הנמוץ'...

רשע חסר בית השמאל' כמו בבית' וכן הנמוץ' וכן הנמוץ' וכן הנמוץ'... רשע חסר בית השמאל' כמו בבית' וכן הנמוץ' וכן הנמוץ' וכן הנמוץ'...

רשע חסר בית השמאל' כמו בבית' וכן הנמוץ' וכן הנמוץ' וכן הנמוץ'... רשע חסר בית השמאל' כמו בבית' וכן הנמוץ' וכן הנמוץ' וכן הנמוץ'...

אחר

אחד סלקטו והספד פירות הקק' וזו כעוללות שנסחרו בנפן אחד שכלה הנצדי' אף חסכול לחבל חייני מוצא בנפן חסכול אחד לחבל כי כבד כבצר כלומר אף חסיד וישר שאלמוד מעטיו: בכורה חותה נפשי' כלומ' חס תמו החסיד' והיסרים חותה נפשי' שיעמוד עתה אחד מכני הדור שילמד דרכי החסיד' והיסרי' והוא הכבורה במסל: כאספי' שס רבים מן חסד החסיד: אחד חסיד' חרם' רסת' כמו משטח חרמים תהיה' מנודי' וחרמי' אחד יכוד כל אחד אחיו להרבו כמו הכייד סדד העמפות ברסת: על הרע כפיס להטיב' הרע מקור וכן הטיב' אחד יתנו דעתם על הרע אשר בכפיהם להטיבו ולחזקו' וזה דרך בחות לומר לסון על הפכו לענין אחד' וכן כי יטיב א חבי חת הרעה עליך' וכן הטיב חרה לך זה

רשי

אף חסכול לחבל' כתרנומו לית גבר דביא חובדן טבין' בכורה' תחניה טובה המתבסלת בעתה כתרנוס לטביח חמידת כפשי: וישר בחדס אף' חדס ישר בבני חדס אף: יכודו חרם' יכודו בחרמים ובמנודותם: על הרע כפיס להטיב' על סכר הרעת כפיכס חתס מקוים' שטיב לכס: השר שוחל' שוחד: והסופט' הדן חת הדן גס הוה בטילוס ח' חומר לסופט חכירו כשהוה גזון ומחויב בדן שלס לי גמולי בדן אחר ונחי חזכה חותך בזה:

והגדול דובר הוה כפשו' המלך לו הנטיח חומר בדן רכס כפשו הוה כפסו דבר ההוה לרכבו' ולכפשו כמו אף כפשי חל העס הזה וכן תרנס יונתן תחמודי כפשיה: ויעבתו' עשאוה קליעה של חטא בן שלשתן כעבותות העגלה חטאה סהעבות יושלסת היא כ כך מנחתי בתרנוס ירושלמי עבדוה כקליעה חובבן: טובס כחדק' טבא דחית בהן קסס למיפק מן ידיה כד מן חדקא קסה לכחת מייז כמו הקאכיס ה הנכסבין כזמר: יסר ממסוכה יסר סבה רע ממסוכת קזכיס ומסוכה כמו הסר מסוכתו: יוס מצפיד' יוס שחמס מצפידס בן לטוב' תבא פקודתס: מוכבתס' עירבליהן כמו נכוכיס הס מהומתס: חל תחמינו ברעי' כמשמעו ורבותינו פירשו כלפי מעלה חל תחטאו ותחמרו הקבה חוהבינו והוא ימחול לנו: עסוכבת חיקך' נשמתיך היא תעיד בך: פתחי פדי' דברי פך פתיחות פיד: ונחי ביי' חכמה' הנביא חומר כן: חל תשמחי חויבתי' ככל ופרס חייבת: יוס לבנות נדריך' מוסב על החמרה חלי ועוד היא חומרת חלי יוס לבנות נדריך שחת מצפה לו חותו

השרד' פתחין וסי' השר שואל והשופט בשלום' וכנניה השר המשא' החמישי לחדש החמישי השר שמדות היחד' יעמד מיכאל השר: אחילה ג' ומשנין באתרו וסימן מעי אחרונה' לא פן אחילה לפנד' אחילה לאלהי ישעי' קדמא אחולה כתיב תנינא אחילה כתיב תליתא אחילה כתיב: משפטי יו בקריאה

אשכול לאכל בכורה אותה נפשי: אבר חסיד מן הארץ וישר באדם אין בלם לדמים יארבו איש את אחיהו יצודו חרם: על הרע כפיס להטיב השר שואל והשפט בשלום והגדול דבר הוה נפשו הוא ויעבתו: טובס כחדק ישר ממסוכה יוס מצפיד' פקדתיך באר' עתה תהיה מבוכתס: אל תאמינו ברע אל תבטחו באלוף משכבת היקר שמד פתחיפיד: כי בן מנבל אב בת קמה באמה פלה בהמתה איבי איש אנשי ביתו: ואני ביהוה אצפיה אוחילה לאלהי ישעי' ישמעני אלהי: אל תשמחי איבתי לי כי נפלתי קמתי כי אשב בחשך יהוה אור לי: זעף יהוה אשא כי חטאתי לו עד אשר יריב ריבי ועשרה משפטי יוציאני לאור אראה בצדקתו: ותרא איבתי ותכסה בושה האמרה אלי איו יהוה אלהי עיני תראנה בה עתה תהיה למרמס כטיט חוצות: יוס לבנות נדריך יוס יהוה ירחק חק: יוס הוא ועדיך יבוא למני אשור עיני יחזון במפלתו ובען תהי לריש כטיט שוקין: בעדנא ההיא יתבטלן גזירת עממיא: בעדנא ההיא יתכנשוו גלותא דמן אתור וקריו וסי' נמסר בחזקאל סימן טל: לאור' קמצין וסימן בלשון תרנוס צוח ממיא וסבר למיפק בצפרא וקס בלילא' ופרש וקרא אלהים לאור יום' החולתי עוריס בדרך לא ידעו' נקוה לאור והנה חשך' יוציאני לאור אראה בצדקתו' בבקר בבקר משפטו יתן לאור' לאור יקום רוצח' מגלה עמוקות מני חשך:

לית גבר דביה עוברין טבין לטביא חמדת נפשו' אברו חסידא מן ארעא ודקשיט באנשא לית כולהון למשפך דס זכי פמנין גברית א אחוהי מסרין לנמרא: מבאשין בידיהון ולא מוטיבין שלטונא שאל ודיעא אמר עביד ליראשלב לך ורבא ממלל רתחמודי נפשיה וי עליהון על דקלקלוהא: טבא דבהון קשי למפק מן ידיה פד מן ודקא ודקשיט בהון מסיונת סיג ביש יוס סבורד לטב עדן סעורת בישתך מטת כען יהי ערבו להון:

לא תהמנון ברחים ולא תתרחצין בקריב מאמת קימד טר מלי פומך: איי ברא מנבל אבא ברתא מנציא עם אמה פלתיא מקילא בחמתה סנאוהי דנברא אנשי ביתיה: ואנא במימרא דיי אבוע ארוץ לאלהי עביד פורקני קבל צלותי אלהי: לא תחרון בעיל דבבותי לירנפלות אקום ארי יתיבת כדקבלא יי נהר עלי: אמרת ירושלם לוט מן קדם יי קבלית ארי חבית קדמוהי עד דידין דיני ויתפרע עולבטי יפקני לנהור אחוי בזכותיהו ותחוי בעיל דבבותי ותחפינה בהתא דהורת אמרה לי אן דאתפרקתא במימרא דיי אלהי בעדנא ההיא יתבגין כנשתא דישראל בעדנא ההיא יתבטלן גלותא דמן אתור וקריו

וסי' נמסר בחזקאל סימן טל: לאור' קמצין וסימן בלשון תרנוס צוח ממיא וסבר למיפק בצפרא וקס בלילא' ופרש וקרא אלהים לאור יום' החולתי עוריס בדרך לא ידעו' נקוה לאור והנה חשך' יוציאני לאור אראה בצדקתו' בבקר בבקר משפטו יתן לאור' לאור יקום רוצח' מגלה עמוקות מני חשך:

והיום ירחק חוקן זמנו ירחיק ולא יבא לעולם: יוס הוא ועדיך יבא' הנביא חומר חותו היום שחתס מלעינים עליו לחמר בטל והלך לו יוס הוא שמור וכבוד ולא בטל עדיך יבא החויב להחריבך: למני אשור' אשר הוא ראש למרענו: וערי

כלומר פקודת עונך: עתה תהיה מבוכתס' מבוכתס נביחי הסקר' לל ערבובס מן נכוכיס הס בחרך: חל תחמינו ברעי' חל תחמרו הקבה חוהבינו והוא ימחול לנו: עסוכבת חיקך' נשמתיך היא תעיד בך: פתחי פדי' דברי פך פתיחות פיד: ונחי ביי' חכמה' הנביא חומר כן: חל תשמחי חויבתי' ככל ופרס חייבת: יוס לבנות נדריך' מוסב על החמרה חלי ועוד היא חומרת חלי יוס לבנות נדריך שחת מצפה לו חותו

היום שחתס מלעינים עליו לחמר בטל והלך לו יוס הוא שמור וכבוד ולא בטל עדיך יבא החויב להחריבך: למני אשור' אשר הוא ראש למרענו: וערי

היום שחתס מלעינים עליו לחמר בטל והלך לו יוס הוא שמור וכבוד ולא בטל עדיך יבא החויב להחריבך: למני אשור' אשר הוא ראש למרענו: וערי

היום שחתס מלעינים עליו לחמר בטל והלך לו יוס הוא שמור וכבוד ולא בטל עדיך יבא החויב להחריבך: למני אשור' אשר הוא ראש למרענו: וערי

היום שחתס מלעינים עליו לחמר בטל והלך לו יוס הוא שמור וכבוד ולא בטל עדיך יבא החויב להחריבך: למני אשור' אשר הוא ראש למרענו: וערי

היום שחתס מלעינים עליו לחמר בטל והלך לו יוס הוא שמור וכבוד ולא בטל עדיך יבא החויב להחריבך: למני אשור' אשר הוא ראש למרענו: וערי

היום שחתס מלעינים עליו לחמר בטל והלך לו יוס הוא שמור וכבוד ולא בטל עדיך יבא החויב להחריבך: למני אשור' אשר הוא ראש למרענו: וערי

היום שחתס מלעינים עליו לחמר בטל והלך לו יוס הוא שמור וכבוד ולא בטל עדיך יבא החויב להחריבך: למני אשור' אשר הוא ראש למרענו: וערי

היום שחתס מלעינים עליו לחמר בטל והלך לו יוס הוא שמור וכבוד ולא בטל עדיך יבא החויב להחריבך: למני אשור' אשר הוא ראש למרענו: וערי

היום שחתס מלעינים עליו לחמר בטל והלך לו יוס הוא שמור וכבוד ולא בטל עדיך יבא החויב להחריבך: למני אשור' אשר הוא ראש למרענו: וערי

השד' פתחין וסי' השר שואל והשופט בשלום' וכנניה השר המשא' החמישי לחדש החמישי השר שמדות היחד' יעמד מיכאל השר: אחילה ג' ומשנין באתרו וסימן מעי אחרונה' לא פן אחילה לפנד' אחילה לאלהי ישעי' קדמא אחולה כתיב תנינא אחילה כתיב תליתא אחילה כתיב: משפטי יו בקריאה

אשכול לאכל בכורה אותה נפשי: אבר חסיד מן הארץ וישר באדם אין בלם לדמים יארבו איש את אחיהו יצודו חרם: על הרע כפיס להטיב השר שואל והשפט בשלום והגדול דבר הוה נפשו הוא ויעבתו: טובס כחדק ישר ממסוכה יוס מצפיד' פקדתיך באר' עתה תהיה מבוכתס: אל תאמינו ברע אל תבטחו באלוף משכבת היקר שמד פתחיפיד: כי בן מנבל אב בת קמה באמה פלה בהמתה איבי איש אנשי ביתו: ואני ביהוה אצפיה אוחילה לאלהי ישעי' ישמעני אלהי: אל תשמחי איבתי לי כי נפלתי קמתי כי אשב בחשך יהוה אור לי: זעף יהוה אשא כי חטאתי לו עד אשר יריב ריבי ועשרה משפטי יוציאני לאור אראה בצדקתו: ותרא איבתי ותכסה בושה האמרה אלי איו יהוה אלהי עיני תראנה בה עתה תהיה למרמס כטיט חוצות: יוס לבנות נדריך יוס יהוה ירחק חק: יוס הוא ועדיך יבוא למני אשור עיני יחזון במפלתו ובען תהי לריש כטיט שוקין: בעדנא ההיא יתבטלן גזירת עממיא: בעדנא ההיא יתכנשוו גלותא דמן אתור וקריו וסי' נמסר בחזקאל סימן טל: לאור' קמצין וסימן בלשון תרנוס צוח ממיא וסבר למיפק בצפרא וקס בלילא' ופרש וקרא אלהים לאור יום' החולתי עוריס בדרך לא ידעו' נקוה לאור והנה חשך' יוציאני לאור אראה בצדקתו' בבקר בבקר משפטו יתן לאור' לאור יקום רוצח' מגלה עמוקות מני חשך:

לאור' קמצין וסימן בלשון תרנוס צוח ממיא וסבר למיפק בצפרא וקס בלילא' ופרש וקרא אלהים לאור יום' החולתי עוריס בדרך לא ידעו' נקוה לאור והנה חשך' יוציאני לאור אראה בצדקתו' בבקר בבקר משפטו יתן לאור' לאור יקום רוצח' מגלה עמוקות מני חשך:

לאור' קמצין וסימן בלשון תרנוס צוח ממיא וסבר למיפק בצפרא וקס בלילא' ופרש וקרא אלהים לאור יום' החולתי עוריס בדרך לא ידעו' נקוה לאור והנה חשך' יוציאני לאור אראה בצדקתו' בבקר בבקר משפטו יתן לאור' לאור יקום רוצח' מגלה עמוקות מני חשך:

רשי נחום א דק

וערי מזכור כלל ועד עדי מזכור וית כן חורמיני רבתי וים מים והיושבים על ים האחרון אשר הוא במערב והר ההר כמו ויושבי ההר ויונת לא כן תרנס יום לבנות נלדיך הכבי מבשרו לישראל שים יום כמום ומוכן לבנות גדלות חרבנותיהן יום הוא ירחק ויבטל מעליכם חק בזירת החומות יום הוא ועדיך יבא בעדנא ההיא יתכנסון בלות לישראל דמן חתור וגו' והיתה החרץ חרץ החומות יום שכני לבדר סיהא שוכן בטח בדר יער בתוך כרמל תי להו דלי בחורש יתייתכון בכרמל חותן שהיו שוממין ביערות יסכנו לבדל בתוך כרמל שהוא מקום מיושב יום לפרס שוכני לבדל ביערי לא ירחו מחיות הסל' ובתוך כרמל כוזחלי חרץ הס כחשים הזוחלים על נחום בעפר החרץ ירגזו ממשברותיהם יחדנו מרוב דוחק היסוריהם ומסגר כלאס תתן חמת ליעק' תי תיהב קוסט' דיעקב לכנוהי כמה לקיימתה ליה בבית חל טבות חברה לרעיה בתרועי כמה דקיימתה ליה בן בתריח תדבר לכח עקדת יצחק' תתן לנו בחמת אשר הבטחת ל ליעקב חמת לנו דברך אשר הבטחת ליעק' כי לא חזנך חסד לחברה סכר חסד אשר לחברה אשר צוה לבניו לשמור דרך י' לעשו דקה ומפסט ולכך לא חמ' נחסד חל חסד חמת שתחמת לנו חמת עיקב היא תהיה תשלים גמול חסדו כל חברהס' אשר כשבעת בעקידתו של יצחקי בשבעתי חס' י' יען חשעית וגו'

ולמי מזכור ומן עדי המזכור ועד הנדר זהו נהר פרת כי פרת הוא גבול ח' ומש' נחליך חרץ העמים וים מים ועד שזכר עומד במקום פנים לל ועד ים שהוא מצר מער והר ההר ועד הר ההר והוא הר ההר שמת טס חרץ והוא אחר מבבלי ח' כמו שחמ' מהר ההר תתאלו לכח חמת וחכרו בתור בחולם והנה בפתח ואלח הוא לל יחריבו חרץ חויב' שהוא סביבות גבול ח' סביו להם שכני רעי והרעו לישראל בכל כחם וים מפרים ולמי מזכור כמו מזכרים וכן דללו וחכרו יאורי מזכר כל יאורי מזכר כמו מזכרים ויונתן תרנס בעדנא ההיא יתכנסון בלותח דמן חתור וגו' תרג' ולמי חורמיני וכן תרנס מני חשכנו מני טורי חורמיני והיתה החרץ חרץ העמים על יושביה כמו עס יושבי וכן ויבחו האכסים על הנשי והדומי להם: מפרי מעלליה שהרעו לישראל: רעה עמך בסבטך חמר הנביא כנגד האל י' סיניח ישראל מהגלות ורעס בסבטו כמו שהרעשה ירע' כלכו וינחס לאטס בסבטו: שכני לבד כמו שוכן וכן היושבי בסמי' והדומי לו לבד סיהיה לבדו בחרכו וחין עם אחר חתו: יער בתוך כרמל יסכנו ביער כמו בתוך הכרמל כי כרמל הוא מקום ישוב עדות ו וכרמי וחילנות ואמר כי ח' יסכנו לבטח ביער שהו מקום חת ואל יפחדו מהס כמו שהאדם שוכן בתוך כרמל וכן חמר ויסנו ביערים ירעו בסף ונלעד שהוא מעבר לירדן והיא חרץ מקנה סמכה וטוב ירעיה כימי עולם: כימי בחתך עונה האל יתברך לכביח חמור להס כימי בחתך מארץ מזכרים חרחנו כפלות וטעם בחתך שיכחו חבותיהם כאלו יכחו הם ירדו גוים הנשים שישלם על עונם ומנוג ירחו הכללות ויבשו מכל גבורתם שבטח על גבורתם לכח על ידושלם: ישימו יד על פה' שלא יהיה להם מענה: חזכים תחרטנה סיהיו מבוהלים ממה שישמע מטוב ישראל הרחוקים מארצם: ילחנו כוזחלי חרץ' ככל הענין בלש כי הנחשים זוחלי חרץ הם שהולכים על בטנם ח' חותם ממשברותיהם ירגזו ממשברותיהם אונתם סיסגרו בעריהם מפחד ישראל סס ירגזו: חל ה' אהינו יפחדו מי חל כמין' דברי הנביא כנגד האל יתברך: לשחרית נחלתו לחותם שיפירו בבנה הנט' לא החזיק לעד חבו' חף על פי שהיו חייבים שלא יכחו מהגלות לרוע מעשיהם שעשו לח יפנה לעד חל מעשיהם כי פתח חסד הוא כמו שכתוב בתורה ורב חסד וחסד יבדיר על חטאיהם כשיביע זמן הגאולה: ישוב חמר ישוב וחרמו ואמר ותשלך כן דרך המקרא במקומות רבים לכח נסלא לכח בפסוק אחד וכן חמר עונותינו וחרמו חטאתם יבטח כלדם סכובם דבר תחת רגלו שלא יראה תזהו שחמר ותשלך במנולות ים: נושא' פחדם שמשלק דבר מקומות: במנולות בסורק הכדי והמבולה הוא עומק המים: תתן חמת ליעקב' התסד הוא לחברה סנת' לו בחסדו חרץ ולבניו חחריו ובניו הם בני יעקב' והחמת הוא ליעקב כי חחר שכתנה לחברה ולבניו החמת הוא לקיים המתנה לבניו כי הוא חלוי החמת ולא ישוב דברו הטוב חמור: אשר כשבעת לחבותינו כלל שלסת החבות חברהס יצחק ויעקב כי לולסתם נשבע: תם נשלס ספר מיכה:

משי ספר חזון נחום

משי ספר חזון נחום ויונה חזון נחום ית ניגור מלקדמין אתנבי עליה יונה בר אמתי נביא דמנת חפר ותברת מחובה וכדו דאוס יפת למחטי תב ואתנבי עליה נחום מבית קושי כמא דכתוב בספרא הדין: אלהא דין ופורען י' מתפרע י' וסני חיליא קדמויה קנאתי ליי' וחברו חסר' אל קנאו הוא לא ישא לשעכם דסוף יהושע' אל קנאו ונוקם י' ב' בתראי סל:

מטל כס דלגט לאשקאה ית ניגור מלקדמין אתנבי עליה יונה בר אמתי נביא דמנת חפר ותברת מחובה וכדו דאוס יפת למחטי תב ואתנבי עליה נחום מבית קושי כמא דכתוב בספרא הדין: אלהא דין ופורען י' מתפרע י' וסני חיליא קדמויה קנאתי ליי' וחברו חסר' אל קנאו הוא לא ישא לשעכם דסוף יהושע' אל קנאו ונוקם י' ב' בתראי סל:

אזרחנו כפלות וטעם בחתך שיכחו חבותיהם כאלו יכחו הם ירדו גוים הנשים שישלם על עונם ומנוג ירחו הכללות ויבשו מכל גבורתם שבטח על גבורתם לכח על ידושלם: ישימו יד על פה' שלא יהיה להם מענה: חזכים תחרטנה סיהיו מבוהלים ממה שישמע מטוב ישראל הרחוקים מארצם: ילחנו כוזחלי חרץ' ככל הענין בלש כי הנחשים זוחלי חרץ הם שהולכים על בטנם ח' חותם ממשברותיהם ירגזו ממשברותיהם אונתם סיסגרו בעריהם מפחד ישראל סס ירגזו: חל ה' אהינו יפחדו מי חל כמין' דברי הנביא כנגד האל יתברך: לשחרית נחלתו לחותם שיפירו בבנה הנט' לא החזיק לעד חבו' חף על פי שהיו חייבים שלא יכחו מהגלות לרוע מעשיהם שעשו לח יפנה לעד חל מעשיהם כי פתח חסד הוא כמו שכתוב בתורה ורב חסד וחסד יבדיר על חטאיהם כשיביע זמן הגאולה: ישוב חמר ישוב וחרמו ואמר ותשלך כן דרך המקרא במקומות רבים לכח נסלא לכח בפסוק אחד וכן חמר עונותינו וחרמו חטאתם יבטח כלדם סכובם דבר תחת רגלו שלא יראה תזהו שחמר ותשלך במנולות ים: נושא' פחדם שמשלק דבר מקומות: במנולות בסורק הכדי והמבולה הוא עומק המים: תתן חמת ליעקב' התסד הוא לחברה סנת' לו בחסדו חרץ ולבניו חחריו ובניו הם בני יעקב' והחמת הוא ליעקב כי חחר שכתנה לחברה ולבניו החמת הוא לקיים המתנה לבניו כי הוא חלוי החמת ולא ישוב דברו הטוב חמור: אשר כשבעת לחבותינו כלל שלסת החבות חברהס יצחק ויעקב כי לולסתם נשבע: תם נשלס ספר מיכה:

אזרחנו כפלות וטעם בחתך שיכחו חבותיהם כאלו יכחו הם ירדו גוים הנשים שישלם על עונם ומנוג ירחו הכללות ויבשו מכל גבורתם שבטח על גבורתם לכח על ידושלם: ישימו יד על פה' שלא יהיה להם מענה: חזכים תחרטנה סיהיו מבוהלים ממה שישמע מטוב ישראל הרחוקים מארצם: ילחנו כוזחלי חרץ' ככל הענין בלש כי הנחשים זוחלי חרץ הם שהולכים על בטנם ח' חותם ממשברותיהם ירגזו ממשברותיהם אונתם סיסגרו בעריהם מפחד ישראל סס ירגזו: חל ה' אהינו יפחדו מי חל כמין' דברי הנביא כנגד האל יתברך: לשחרית נחלתו לחותם שיפירו בבנה הנט' לא החזיק לעד חבו' חף על פי שהיו חייבים שלא יכחו מהגלות לרוע מעשיהם שעשו לח יפנה לעד חל מעשיהם כי פתח חסד הוא כמו שכתוב בתורה ורב חסד וחסד יבדיר על חטאיהם כשיביע זמן הגאולה: ישוב חמר ישוב וחרמו ואמר ותשלך כן דרך המקרא במקומות רבים לכח נסלא לכח בפסוק אחד וכן חמר עונותינו וחרמו חטאתם יבטח כלדם סכובם דבר תחת רגלו שלא יראה תזהו שחמר ותשלך במנולות ים: נושא' פחדם שמשלק דבר מקומות: במנולות בסורק הכדי והמבולה הוא עומק המים: תתן חמת ליעקב' התסד הוא לחברה סנת' לו בחסדו חרץ ולבניו חחריו ובניו הם בני יעקב' והחמת הוא ליעקב כי חחר שכתנה לחברה ולבניו החמת הוא לקיים המתנה לבניו כי הוא חלוי החמת ולא ישוב דברו הטוב חמור: אשר כשבעת לחבותינו כלל שלסת החבות חברהס יצחק ויעקב כי לולסתם נשבע: תם נשלס ספר מיכה:

משי ספר חזון נחום ויונה חזון נחום ית ניגור מלקדמין אתנבי עליה יונה בר אמתי נביא דמנת חפר ותברת מחובה וכדו דאוס יפת למחטי תב ואתנבי עליה נחום מבית קושי כמא דכתוב בספרא הדין: אלהא דין ופורען י' מתפרע י' וסני חיליא קדמויה קנאתי ליי' וחברו חסר' אל קנאו הוא לא ישא לשעכם דסוף יהושע' אל קנאו ונוקם י' ב' בתראי סל:

משי ספר חזון נחום ויונה חזון נחום ית ניגור מלקדמין אתנבי עליה יונה בר אמתי נביא דמנת חפר ותברת מחובה וכדו דאוס יפת למחטי תב ואתנבי עליה נחום מבית קושי כמא דכתוב בספרא הדין: אלהא דין ופורען י' מתפרע י' וסני חיליא קדמויה קנאתי ליי' וחברו חסר' אל קנאו הוא לא ישא לשעכם דסוף יהושע' אל קנאו ונוקם י' ב' בתראי סל:

וי חרף חפיו וגדול כח גדול כח הוא והיכולת בידו להנקם ואשר לא מיהר בקמתו לפי שארץ חפיו הוא ויכול מקום נקה לא יקה: יי בסופה ובסערה דרכו הם שלוחו להפרע מחויביו שחאמר במצרי ברית קדים עזה ובדור המבול מנשמת אלה יחבדו בכור כאמר רוח קדים סבך: וענן חבק רגליו גם הוא דרך בקמתו ויסקף א מתנה מצרים בעמוד חס וענן היא

ונקם שיקח נקמת מוחת מלך אשור ומזרעו כי חשפי סברצון האל יתברך הגלה כמו שאמר הוי אשור שבט חבי הוא הוסף להדע יותר מן הכחוי כמו שאמר חבי קצבתי מעט והמה עזרו לרעה: נקם ה' וגו' כפל הענין לחזק וימכי זכר ב' נקמו' כנגד ב' בליית שהגלה מלך אשור את ישראל ובריו ואויביו הם מלכי אשור במקום הזה וכן עשה לכל

הענן יכסה: גוער בים' כמשמעו ודגמ' הוא כלפי האומות שממלו ליום כענין שכל לאומים כשאח מים כבירים ישאון: וכל הנהרות החריב' כאן כיבא שעתיד הקדוש ברוך הוא להמליך את כבודו כאמר בימי יהויקים ויתן את אשור ואת כל הארצות לחרב: אמלל בשן וכרמל מושבות הטובים: ופרח לבנון חומלל חכמי ישראל פירשו כלפי מיני מנדים שנטע שלמה בבית המקדש שהיו של זהב וכסף שנקנסו גוים להיכל יבשו: ההרים רעשו ממנו המלכים והשרים יפחדו מנוירתו: ותשא הארץ משאת עטן: כתבה הניע לארץ כמו והמטר לא נתך חרבה: כתבו ממנו מחימתו: טוב יי למענו ואף בשעת שהוא כפרע מחויביו לא זזו רחמי מ מלהטיב לירחיולא כמות בשר ודס שססהו עשו בזו אינו פנוי בזו כענין שחאמר יי חיש מלחמה יי שמו כמו שהוא במכילתין: ויודעי את דרכי חוסי בו: ובסטף עובר ובחמה שוטפת: כלה יעשה מקומה של ארץ ומוסב זה על ותשא הארץ מפניו כמו שאמר למעלה: כלה הוא עושה לכינוה ומלכי חסולא ישנה להם עוד פעם חחרת: כי עד סירים סבוכים כלומר פתחום תבא עליהם מ מכתם ולא ירדו מכבוד מעט מעט כי בעוד שהסירים והקוצים כסבכים נשרטים בחזקה: וכסבכאם סבוכים ועורם במשתיהם ובשמתם וישפותרת כי עד סירים לשון הסרה: חכלו בקש יבש' אשר נתמלא ונגמ' ביסולו ויבש: מלא' חשיביר

התמנוג' חסר בלישנא וסימן והנבעות התמנוג' ברביבים תמנוגה צמחה ותמנוגי תשיה: יעסורג' סל בקריאה וסימן לפני ועמו מי יעמוד ומי יברח כצל ולא יעמוד ליהודים' ויודע נ בקריאה וחסר וסימן בסדר בלק: יען ד' חסר בלישנא וסימן וחעצים עצת רע בעיר' ויעצך כבתחלה' יען עתיד יי לאתפרע מסנאי עמיה וברנו חסין מפעלי דבבויה: יי מרחיק רגז וסני חילא קדמוהי עתיד יי לאתפרע וסלח לדתיבין לאוריתא ולדלא תיבין לא מזבי יי בעלעולא וברוח מדבר וענן אמטרתא כבש קדמוהי: דניף ביפא ומיבש ליה וכל נהרותא מחריב צדי מרתנן וכרמלא ואילני לבנון נתרו: טוריא זעו מן קדמוהי ורמתא אתפרקא וחרובת ארעא מן קדמוהי וחבל וכל דיתבין בה: כד אתגלי ברחמתא למתן אוריתא לעמיה כן זעלמא מן קדמוהי ככן כד אתגלי ברנו לאתפרע מסנאי עמיה קדם פורענותיה מן יקום ומן יסובר באבאשות רוגזיה רוגזיה באשתא ממסי וטינרא אתפרקן מן קדמוהי טוב יי לישראל לאסתמכא עלוהי בערן עקא וגלי קדמוהי דרחיצין על מימריה: וברנו חסין ובחמא תקיפא גמירא יעביר עם עממיא דקמו ואחריבו ית בית עממיא דבו ית ישראל מא אתון חשבין קדם יי גמירא היא עתיד למעבר עמכו לא תקים עליו כבית ישראל תרתין ומנין רוח בתר עקא: ארי שלטוני עממיא דבו ית בית ישראל וכמא דטען בחמרא כן אטעיאונן שציאונן במא דמשציא אשתא בקשא יבישא סני: מניך ניגור נפק מלכא דחשיב על עמיה דיי בישא דמלך מלך דרשע: ברנן

חמה נקם יהוה לצריו ונוטר הוא לאיביו: יהוה ארץ אפים וגדול כח ונקמה לא ינקמה יהוה בסופרה ובשערה דרכו וענן אבק רגליו: גוער בים ויבשהו וכל הנהרות החריב אמלל בשן וכרמל ופרח לבנון אמלל: הרים רעשו ממנו והנבעות התמנוגו ותשאת הארץ מפניו ותבל וכל יושבי בה: לפני זעמו מי יעמוד ומי יקום בחרון אפו חמתו נתכה כאש והצרים נתצו ממנו: טוב יהוה למען ביום צרה וידע חוסי בו: ובשטף עבר בלה יעשה מקומה ואיביו ירדף חשך: מה תחשבון אר יהוה בלה הוא עשה לא תקום פעמים צרה: כי עדי סירים סבכים וכסבאם סבואים אכלו בקש יבש מלא: ממך יצא חשב על יהוה רעה יען בליעל: מקדשא דיי ובעלי דבבויה יומסר לנהנם: יי גמירא היא עתיד למעבר עמכו לא תקים עליו כבית ישראל תרתין ומנין רוח בתר עקא: ארי שלטוני עממיא דבו ית בית ישראל וכמא דטען בחמרא כן אטעיאונן שציאונן במא דמשציא אשתא בקשא יבישא סני: מניך ניגור נפק מלכא דחשיב על עמיה דיי בישא דמלך מלך דרשע: ברנן

וכן עשה לכל כרי ישראל כמו שעשה למלך מצרים ולמלך בבל ולשאר המרעים לישראל ואויבי ישראל הם חויבי האל ובריו: ונוטר' כמו שומר רל אף על פי שאינו לוקח נקמתו מחויביו מיד שומר הוא הענן להם עד זמן שיקח נקמתו מהם חומבניה' קנח יתאר' כמו כיה' קנח שמו אלה שהם שני משקלים: יהוה חרף חפיו כן היא מדתו שמחרץ כעסו לרשעי: ונדול כח' גדול כח הוא לסבול כעסו שלא ינקם מיד' וכן אמר משה דבינו עליו הסלם יגדל כח כה' ואמר חחרתי ה' חרף חפיו גדול כתיב בני ויקרי בלא יו' בקמן חטף הדלת מפני סמיכותו על מלה מלעיל: ונקמה לא יקה' אף פי על שמחרץ אמו לרשעים כמו שהחרץ למלכי אשור ולסוף לקח נקמתו מהם: ה' בסוף ובסערה דרכו' כשכח על אויביו להשחית' קל מהרה ברנע יבא כמו שבא הסופה והסער': וענן חבק רגליו' ענינו ענין חשך' כמו ויהי הענן והחשך' חבק רגליו הנזרות הבאות מסבתו על החויבי' הם להם לחושך וחבלה'

בלעל' ויודעו ושריו' וכל יעצי דכו': בלעל' וכן מלחך' המלאה הזרע: ממך' את כינוה יבא סחריב החושב רעה דימה להחריב דירת מטה ומעלה כתוב אחד חומר ואבא מלך קינו וכתו אחד חומר ואבא מרום קינו בתחילה חחריב דירה שלמטה ולבסוף דירה של מעלה כדאיתא בחלק: חס בלעל' וכן מלחך' המלאה הזרע: ממך' את כינוה יבא סחריב החושב רעה דימה להחריב דירת מטה ומעלה כתוב אחד חומר ואבא מלך קינו וכתו אחד חומר ואבא מרום קינו בתחילה חחריב דירה שלמטה ולבסוף דירה של מעלה כדאיתא בחלק: חס

והמשילס לחבק הכובל מתחת הרגלים: גוער בים ויבשהו' ואיך לא יעשה במלכי אשור כרצונו והנה הוא גוער בים שהיא בריחה ענומה בבריחות הארץ וכסירצה ישיבהו יבשה כמו שעשה בים סוף' ואמר בו לשון גערה כהרן הנזער בעבדו' וכן חומר ויגער בים סוף ויחרב' והנה יהפך הטבע והמנהג כל שכן שיפילט חומה באומה להשחיתה שאין בזה הפך טבע ומנהג: וכל הנהרות החריב: והז בעצירת המטר אמלל כסירצה בהפך הטבע כמו שעשה בירן וכלא הפך טבע כאשר יעבור הסמים ולא יהיה מטר ויבשו הנהרות: אמלל בשן וכרמל ופרח לבנון אמלל' והז בעצירת המטר אמלל מיקום המרעה ולא יהיה עשב ודשא וכל ירק' וכן פרחי עצי הלכנון יבשו' ואף על פי שפי הפסוק כמשמעו הנה הוא משל על מלכי האומות ועל המון העמים' ויבשהו' מן הדגוש משפטו ויבשו בהנעת שני יודין ומפני כובד התנועה הפילו יוד השרס והטילו תנועתה על יוד האיתן' ואחיל כתב כי הוא מבנין הפעיל משפטו ויבשהו: הרים' הפילו ההרים שהם העמודים שבסוד העפר רעשו ממנו כסירצה ירעשו ויפלו' והז כשיהיה רעש הארץ והכל ברצונו: התמנוג' נמסו: ותשא הארץ' ותשרף' כמו וישאש דוד ואנשו' חלל שזה פעל עמד והענין חרבן הארץ' כמו שאמר נפרית ומלח שרפה כל חרבה וגו' כאלו היא שרופה שלא יעלה בה כל עשב' אז שתהיה ממש כסודם ועמורה: לפני זעמו' מבואר הוא כאשר לפניו: חמתו כתכה כאש' והאש חיכה נתכת חבל היא מתכת לא פירוש חמתו נתכת על אויביו' וכדבר הנקד מפני האש' וכן תרנ' יונתן' ועוד נוכל לפרש נתכה כאש בלא חסרון' וכל אש הברקים שהיא נתכת ורבה מלמעלה למטה כרבע' וכן אמר כברקים ירובצו' ואמר בדרך משל על חמת האל הנתכת על אויביו וישלח חבי ויפיס ברכ ויהים' או פירושו כמו הפך חמתו כאש נתכ' כלומר חמתו שהיא כאש נתכה על אויביו: והצורי' כתבו ממנו' כמשמעו' או הוא דרך משל כמו שפירשנו: טוב ה' טעם הפסוק כמטף עד סופו' לל ישראל שהם חוסים בנייה הא טוב להם ויהיה להם למענו ביום צרת מלכי אשור' כי חשפי שתחרב מלכות אשור ישראל שהם בגלות טוב ה' טעם הפסוק כמטף עד סופו' ויודע חוסי בו' ויודעס ומכירס לטובה ומשגיח עליהם' וכן כי יודע ה' דרך דריקים' חוסי בו' כסמך על אותו השמוס' וכן כל חוסי בך' הרי בארצם ימלטו מחרב כבוכד נצר' ויודע חוסי בו' ויודעס ומכירס לטובה ומשגיח עליהם' וכן כי יודע ה' דרך דריקים' חוסי בו' כסמך על אותו השמוס' וכן כל חוסי בך' הרי בגלבע' גמולי מחלב' והדומים להם: ובסטף עובר' מקומה' של כינוה שזכר ישטוף אותה בפעם אחת בשטף עד שיעשה כלה מקומה שלא יהיה נכר מקומה שהיה שם עיר מושב' ידקף' פעל יבא לשלישי הא מרדף והחשך רודף והאויבים רדופים וחשך היא משל לזרה הגדולה: מה תחשבון' אמר כנגד אויביו שהם חנשי כינוה מה תחשבון אתם על ה' הגזור עליכם רעה זאת תחשבון כי לא יוכל לעשות זאת כמו שאמר מלך אשור כי יביל ה' את ירושלם מירי: כלה הוא עושה' דעו כי כלה הוא עושה אתכם: לא תקום פעמים צרה' כי בפעם אחת יכלה אתכם: כי עד סירים סבוכים' יבואו להיות משל עד סירים סבוכי' כלומר הקנזים הסבוכים יחד כי לא יוכל אדם לקחתם ממקומם' כלש עלא ביד יקחו' ומה יעשה אדם בהם ישראל באש במקומו' כמו שרף ישראל בשבת' כן יהיו בני אשור שהיו מכחיבי בני העולם כמו הנוגע בקובי' ובבא עת חרבנס יכלו שלא ישאר בהם דבר כמו הסירים או כמו הקס היבש שמלח עתו לקבור שיערף במהרה קל מאד ולא ישר לא מהקס לא פחם ולא דטן' כי לא יעשו פחם לקותם וגם מעט הדטן שיעשו הולך ברוח קל מהרה כן יהיו בני אשור' ומה שאמר וכסבאם סבואים רל שיהיו כמו השכורי' כופלים בארץ שלא יהיה בהם כח להלחם כנגד חויביה' הבחי עליה' וחכלו במהרה כמו הסירי' או בקש יבש מלא: ממך יבא' חמר כנגד כינוה כל זה הגמול יהיה לך על רעתך שעשית לישראל וממך יבא המלך שהיה חושב על ה' רעה שעלה על ח' והשחיתה וחשב ללכד ירושלם ופי על ה' על עס ה' גם עלה' בתחילה חשב רעה שאמר שלא יוכל להניל את ירושלם מידו והיה חושב ויועץ על ה' ית' רעה ודבר בליעל:

רדק

נחום ג

רשי תרעד

לחמור בקיר החומה ויתכן לפרשנו גם כן על מלך בבל שיזכור חליריו שילכו אל החומה לכבשה והנה מרוב מרוצתם כשימהרנו ללכת אל החומה יכשלו בהליכתם וכשהיו אל החומה יכינו הסוכך לעמוד תחתיו ולחמור בחומה: חומתה ההיא במופיק לל חומת כינוה: הסוכך הוא מכסה קרשים ועורות עליהם באים הנלחמים

ל העיר וכככבי תחתיו עד החומה וחותרים תחתית החומה והוא מגן עליהם מן האבני שמשליכי מעל החומה בהליכותם כתיב בזו לשון רבות וקרי בהליכתם לשון יחידה: שערי הנהרות כפתחו שערי המדינה היוצאלי לנהרות כפתחו ששברו אבני החיל הדלתות גכיון שפנתחו השערים החלה היכל המלך שהוא סמוך להם כמו מכח המהלמות שהכו בשערים וית נשרי כהרוותח וגו: והנה גלתה העלתה ההיכל שהוצב בשלה ימים דבי בנינה עתה נמוג וגלתה כינוה שהיתה מכוכה עד עתה שלא עבר בה זר והעלתה כמו נכרתה מן כעלות בדיש בעתו: ואמרתו חמהות כינוה והן השרות הנדולות קראן חמהות שילכו כשפחות בגולה: מנהגות חמה אחות מתופשו ומכו על לבביהן על הכבוד שסדר מהן וילכו בגולה כשפחות כן פיר' חליל זה הפסוק ות' והצב ומלכתח' רוכה לומר לבי שהיתה נכבת אל המלך כמו שאמ' נכבת שגל לימיך והנני רב שמואל פיר' כי שם המלכה הצב: גלתה שהיתה נכבתו בחדר

נפתחו בקריאה וסימן וארבות השמים נפתחו כי ארבות מפרוס נפתחו שער הנהרות נפתחו: כבוד ב' חסר בלישנא וסימן את כל הכבוד הזה: כבוד מכל כלי חסדה: פארור ב' וסימן כל פנים קבצו פארור ופני כולם קבצו פארור: טורף ד' חסר וסימן קשר נביאה אריה טורף בדי' פצו עלי' טרף נפשו: ימיש ו' וסימן והכן הסוכך: שערי הנהרות נפתחו וההיכל נמוג: והצב גלתה העלתה ואמהותיה מנהגות בקול יונים מתפפות על לבבתן: ונינוה כברכת-מים מימי היא והמה גסים עמדו עמדו ואין מפנה: בזו כסף בזו זהב ואין קצה לתכונה כבר מכל כלי חסדה: בוקה ומבוקה ומבלקה ולב נמס ופק ברכים ותלחלה בכל מתנים ופני כלם קבצו פארור: איה מעון אריות ומרעה הוא לכפרים אשר הרך אריה לביא שם גור אריה ואין מחריד: אריה טורף בדי גרותיו ומחנק ללבאתיו ומלא טרף חריו ומענתיו טרפה: הנני אליך נאם יהודה צבאות ורבערתי בעשן רכבה וכפירך תאכל חרב והכרתי מארץ טרף ולא ישמע עוד קול מלאכה: הוי עיר דמים בלה כחש פרק מלאה לא ימיש טרף: קול שוט וקול רעש אופן וסוס דהר ומרכבה מרקדה: לא פסיק קטול: קל נקוש מחא וקל זיוע גלגלין וסוסון מפנבין ורחיכוין מקפצין:

יבנו מנדליא: גשרי הנהרות אתפסקא ומלכא בהיכליה זע: ומלכתא יתבת צבא בגליא נפקת ואמהותהא מרבין אזולן בתרהא מנדלמן כקל יונים מטרפן על לביהון: ונינוה כבית בנישת מא מוזיקדם היא ואנן ערקו קומו קומו ולית דמפני למקם: בזו כסף בזו זהב וזו דהבא ולית סוף לאוצריא ספו מכל פני חסדתא: בזו זהב ומתבונא ופתיח תרעא לסנאה ולב מסי ונקוש רכובין זיוע בכל חרצין ואפי כלדון אתחפיוא אכרום אובמין בקריא: אן מדורי מלכיא ובית מישרי שלטונא אתר דהון אזולין מלכיא תמן בניהון שבקין הא בארא דשרי על צידיה לרוחצן ולית דמניד: מלכיא מיתן חטוף לגשיהון ובזיא לבנייהון ומפלן אוצריהון חטוף וברנתהון בזיא: הא אנא של חרונוני עלך אמר יי צבאות ואדליק באשרתא רתיבך ובפרנד התקטול חרבא ואשצי מארעא סחורתיך ולא ישרתמע עוד קל יזנרד: אשרת דם כולה ברבין בזא מלאה

והוכן הסוכך יבנו מנדליא ויש לפרש הוכן הסוכך והמלך מזיין בפלי זיינו כמו ממשח הסוכך לשון מושל: שערי הנהרות שערי העיר אשר מצד הנהרות: והיכל כמו נמוג נרעד ונע מכח אבני בליסטרי הנזרק בכתלי: והוצב היא המלכה הנכבת לימין המלך כלה נכבה שגל לימיך: גלתה העלתה בגלוי הלכה בשבי והעלתה מן העיר: מנהגו כקול יונים ונהגות עכמן בקינה כקול יונים המקונכי מנהגות שרמי יצאט בלעז: מתופפות על לבביהן מיקשות ידיהן על לבן כהיקש בתופים: וכינוה ככריכת מים מימי היא מיום שהיא נעשית יסבה בשלה ואין מניד ככריכת מים מוכנסים שאין זנים ממקומם: והמה עתה מרוב דוחקים למדו לנוס ונסים: עמדו עמדו חזמלהס ואין מוכנה לבו לשמעו ולעמוד: בזו כסף חתם הבחי על כינוה: ואין קצה אף חשבון: לתכונ' ולאובדנותיה על שם שהכסף והזהב הנתון ב באוצר נתון בחשבון כמה דלת חומר חת הכסף המתוכן: ככד מכל כלי חסדה לשון הכבדה כמו התכבדי כילק לשון מוכבד הבית חשקונוט בלעז לכבד חותם מכל כלי חסדתה וכן ת' סכוכל מחני חסדתה כבוד כמו זכור ושמוד: בוקה ריקנית: ומבוקה ומורקנת על ידי בוקיקים: מבולקה מפורצת בחומותיה אישברטירח בלעז: וביק ברכים כשלות ברכי כמו לפוק ולמכסול: קבצו פארור שחרותית כקדיר: היה מעון חריות קינה היא על כינוה שהיתה מדור מלכים קסים וחוקים כאריות: אשר הלך חריה לביא שם חתר דהון אזולין מלכין נשבקין תמן בנייהון הא כאריה דשרי לרוחצן: חריה מביחין שלל רב עד שהיה די לבני ביתם: ומחוקי בהגנות לאוכר לבאותיו כלומר מרבה אונרות לבניו: וימלא טרף חריו ומונלן חזרתיהון חטוף: רכבה רוב רכב שבה קרטרין בלעז הא יתירה הופך הלשון לכינוה מרכבו

וכן סיר אשר חלאתה בה זוהם רב: ולא ישמע עוד קול מלאכה: קול מלאכה כמו שמשו כבר רבשקה וחבריו שלוחי חסור ויקראו בקול יהודית: פרק ג' גול שמשפרקו מיד בעליו: לא ימיש טרף: מתוכ תמיד: קול שוט: להכו סוסי היה נשממה תמיד: קול רעש: חופני מרכבות: וסוס דוהר: דולג ומקפץ וכן מדהרות דהרות חביריו: ולהב

נמסר בסדר בשלח ורמיה סימן ז'

ועתה גלתה כמנהג המלכה והנשים והנכבדות כמ' כל כבודה בת מלך פנימה ועתה גלתה ויזאה מחרדה והעלתה על המרכבה להוליכה בגולה ואמרתיה מנהגות חמה ומונהגות בקול קינה כקול יונים מתופפות כמו שאדם מכה בתוף כן הם מכות על לבביהם כדרך הנשים הנהגות והמקונכות: וכינוה ככריכת מים מימי היא וכינוה מימים קדמונים שהיתה היא בנינה מלאה מכל טוב כמו הבריכה שהיא מלאה מים והבריכה היא שאוספין בה המים או מי גשמים או מעין: ות' כבית כנישת מיה מימי קדם היא: והמה נסים ועתה יושביה נסים מהעיר הנמלטים ממנה בעת כבישתה וכשחומרי להם החיובי עמדו אף מי שמפנה פניו לקול קריאתם לא נסים בכח: בזו כסף בזו זהב חמר הכביא כנגד הכשדים: או חומרים חיס לחיו: ואף קצה לתכונה חף סוף לתכונה הממין שתמצאו ממה שהכין מלך כינוה וגדוליה ובזו הכסף כי הון רב תמצאו: וית ולית סוף לאוכרי: כבוד מכל כלי חמד: כלי כבוד תמצאו יתד מכל כלי חסדה: כלי בחירק לשון יחיד: בוקה ומבוקה ענן ריקות: והכפל לחזק כי מבוקה כמו בוקה חלל שנוכחה בו ובדברי רזל מכבדין בן המטות כלומר כבדו העיר מכל כלי חסדה: כלי בחירק לשון יחיד: כמותה על כינוה שתהיה ריקה מכל טוב ונכרתת: ולב נמס' וכן יושביה יהיה להם לב נמס: וכפיק ברכים הוא המ' הנוספת על השמות וכן ה' ענוי ומענוי: ומבולקה כרותה: ואמר על כינוה שתהיה ריקה מכל טוב ובכלטפכר וארכבותיה דא כשלון: כמו לשוקה ולמכסול: וכי פיק ברכים כי כשפחת חלם מאד וכבהל ארכבותיו כוקשות זו בזו מרעדה ורתת: וכת' ונקוש רכובין וכן חמר בבלטפכר וארכבותיה דא גדל נקשן: קבצו פארור ענן שחרות פירשנהו בנבואת יוא: היה מעון חריות: אשר הלך חריה לביא שם חריה ולביא כמו שמש ירח: גור חריה כלם הלכו שם בטרפם טורפים בני העולם ומביאים הטרף לכינוה כי היא מעון חריות ומרעה לכפירי: אשר הלך חריה לביא שם חריה ולביא כמו שמש ירח: גור חריה כלם הלכו שם בטרפם ואין מחריד חותם: וית דהון אזולין מלכיא תמן בנייהון שבקין חריה טורף בדי גורותיו: כדי להספיק לגורותיו כמו די הסיב לו גורותיו: משל לבניו: ובלאותיו מושל לבניו: ומחוקי ללבאותיו: מוחק החיות בעבור לבאותיו: וכן הענין משל למלך כינוה ושריה וגדוליה שהיו מביאים שלל העמים לכינוה: הכני חליך חמר לכינוה הנה חשים פני חליך להשחיתך: והבערתי כעשן רכבה: לל באש גדולה שנהחא עשנה מרחוק: וינתן תרב' וחלליק באישתח רתיבך רכבה: שהיתה מתגאה ברוב רכב ופרשי: וכפירך משל לבני החיל: טורפך שהיית טורפת בני הארץ: ולא ישמע עוד קול מלאכה: מלאכה שיהיו מרימי קול על חרצות העמים ליראם ולבהלם כמו שעשה רבשקה על ירושלים שדבר עליהם גבוהות והפחדים: גם על הא' ית דבר ואמ' שלא יוכל להביל ירושלים מיד מלך חסור: ודקדוק מלת מלאכה כרי הכף האחרונה מקל קמץ והיא כמו אשר כונית חותכה גיהומי לו: וחלפי שזכר בפסוק לשון נקבה ומלאכה לשון זכר לשון נקבה הוא כנגד העיר ולשון זכר הוא כנגד המלך שהוא סנחריב: ור' יונה כתב שצד' מקל מירק והוא כמו מלאכה על מישקל כעורכי תחלואי: הוי עיר הדמים: הוי לשון קריאה: או הוא כמו חני' וכת' ווי: כחם שמכחשן ומסקרים חיס בחייו: וכן מלאכה פרק: והוא כמו גול שפורק דבר מיד חמר וכן ופרקת עולו פורק ואין מניל: לא ימיש טרף: לא ימיש מתוכה טרף כי בכל יום נוס טורפים: קול שוט: ועתה ישמע מהחויבי הבחי עליה קול שוט שמכי הפרסי הסוסי לרנן: וקול רעש חופן שממרהי ללכת לבח העי: דוהר: כמו דהרת חביריו והוא כשמכ' הסוס באלר בכח בגליו: מרקדה מרוב מרוצתה כאן מרקד:

גלהב חרב' דולומלא בלעז כל סכין וחרב קרוי להב כמו יבא הלבב אחר הלהב: זברק חנית' חנית מרוטה ומברקת חור יבא ממנה כללדור בלעז: וכבוד פנר' היו מרכיב פנר ים ולא היה חשבון לגויות כבילות המוסלכות בה עד שהיו העובדים ככסלים בגויות הפנרים: מרוב זמני זונה' מרוב חנופת עיר חניפה שהיו יודעים לפתוח לב מלכי הארץ להתחבר עמם וסוף כובשים אותם תחתיה: פולק' הם ספולי בגדי אשה: מערך' גילויך כמו עריה בשת: פיקוצים' בנדים כוחים המנוולים חותך לפי הענין סדימה אותם ל לזונה דבר הכתוב: כרתי זבל לשון והסיר את מורחתו בנכותה: ידוד ממך' יתרחק ממך: התיטבי מנוח חמון' ומה תבטחי בעוסרך ובגבורת וכי גדולה את מנוח היא אלכסנדריה של מצרים חמון לשון בדיבוב הוא הגדולה שהיה חומת מלכי מצרים דמרכי בה מלכי: אשר חילים' אשר היה הם להם לחיל ולחומ' סורה ובר סורה: כום עזמה' כושיים היו לה לחתוק: פוט זלובים היו בעזרתך' והפוטום גהלובים אשר היו במרתך גם הם היו בחילה: גם היא לגולה הלכה' חף היא הלכה בגולה חף על פי כן גדולת' לא עמדה לפני כבוד נכר: דתקי' נכבול לשון רתוקת כסף עשה הרתוק שלסלת: בויקים' שלסלחות: גם את' חף לפי גדולתך תשכרי כמותה בכום התרעלה ותהיה כעלמה: כל מכבדך תחיים עם בכורים' כל עמי מכבדך יהו נחיים ליכבש ולכנו מה שבתוכה כחילי תחיים זכשה עם בכורות מבוסלו טבהן שכתמיני האילן נופלים הבכורי לתוך פי האוכלים' תחיים חילי תחיה: חם יועני' אשר חם יוענו בידי חם בחזקה: מי מנור שחבי לך' עיר שחבי לנור עליה חוספים להם בני העיר מים רבים לתוכה בתוך חביות לסמות בימי המנור כסאח בתוכה בורות: בחי בטיט ורמסי' אותו ללבן ממנו לבינים כדי לחזק בו בדקי החומר: החזיקי מלבן' אחזיקי בידך המלבן העשוי לרכוס הלבינים ללבן בתוכו: התכבד

פרש מעלה' פירש מעלה להב חרב' ויולחב כיון וישא את חכמה את עיניו' וית בחסרון מלה מסיק להב ובלהב סיפך וכחוח מורכין: ורוב חלל' טיעטו הפרסי: וכבוד פנר כמו רב חלל' ענין כפול במלות שונות כי כבוד הוא ענין רבוי' כמו עמך הכבד הזה והדומים לו' ופנר כמו חלל כילא יקרא הנקף פנר חלל כשהוא מת:

מעלה ח' פתחין בקרי' וסי' ויהי שמוא מעלה העלה' הגני מעלה לה ארוכ' ולכדני' הלויס לא יכרת איש' ולכן הגה אדני מעלה עליכם' והשבתי לסואב נאם יי' פרש מעלה ולהב חרב' מעלה נשיאי' סקצה הארץ' כי הגה אנכי מעור ומעלה על בבל' וסי' בלשון ארמי שמוא אסיא שיע' נהדיהן דמואב וברק ברקן כבבל: ג' מל' יוד

פרש מעלה ולהב חרב וברק חנית ורב חלל וכבוד פנר ואין קצה לגויה יכשלו בגויתם: מרב זמני זונה טובת חן בעלת כשפים המכרת גוים בזוגניה ומשפחות בכשפיה: הגני אליך נאם יהוה צבאות וגליתי שולך על פניך והראיתני גוים מערך וממלכות קלונד: והשלכתי עליך שקצים ונבלתיך ושמתיד כראי: והיה כל ראך ידור ממך ואמר שדרה גינה מי יגור לדה מאין אבקש מנחמים לך: התיטבי מנא אמון הישבה ביארים מים סביב לה אשר חיל ים מים חומתה: כוש עצמה ומצרים ואין קצה פוט ולובים היו בעזרתך: גם היא לגולה הלכה בשבי גם על ליה ירטשו בראש כל חוצרות ועל נכבדיה ידו גורל וכל גדוליה רתקו בזקים: גם את תשכרי התי נעלמה גם את תבקשי מעוז מאויב: כל מבצריך האנים עם בכורים אם יוענו ונפלו עלי פי אוכל: הגה עמד נשים בקרבך לאיביך פתוח נפתחו שערי ארצך אכלה איש בריחך: מי מצור שאבי לך חוקי מבצריך באי בטיט ורמסי בחמר החזיקי מלבן:

פרש מסיק ולהוב וצלה ובסיפין וצחצוח מורנין וסני קטילין וחמון פנרין לית סוף לקטילי' ויתקלון בקטילהון: מסניאות אתרנושת קרתא דהיא כטעומא נפקת ברא שפיררת רוו ידעא חרשין דמסרא עממיא בטעותהא ומלכותהא בחרשהאן הא אנא שלח רוגני עלך אמר יי צבאות וגליתי בהתרת חובך על אפך ואחזי עממיא בהתתיד ומלכותא קלנד: וארמי עלך שקוצין וגאנבלניך וגאשונך ככערא לעיני כל חוד: ויהי כל די יחונך יתרחק מנד וימר אתבזיות גינור' חן ידוי עלך איכא השבח מנחמין לך: הא את טבא מאלכסנדריא רבתא דירבא ביני נהרותא מיא סחור סחור לה ד דשורה ופא מיפא שורהאן כוש סומכתהא ומצרים ולית סוף פוטאי ולובאי הון בסעריך: אף היא בגלותא תהך בשביא אף עלימהא יטרפון בריש כל שוקיא ועל י יקרהא רמו ערבין וכל רברכהא ידקרקון בשלשון: אף את רמא לרניא התי מסלעמא אף את תבען סעיד מבצל דבבא: כל כרכך דמן לתנין בפירן דאם ירעדונגון יתרון וישרתארון בריון צמוקין דכשרין למיכלו הא עמד חלשין כנשיא בגויד לבעלי דבבך אתפתחו תרעי ארעך אכלת אשתא תוקפך: מיא בצירא כנושי לגויד תקפי כרכך אסנא מרוא ושעבדי בטינא אתקימי בנינד: לתמן בלישנא ראייה וסימן והראיתני גוים מערך וממלכות קלונד' כי קולך ערב ומראך נאה' וירא למנד סראינו ומראה: שקצים' חסרו בליש' וסימן וגם את האבות ואת הדיעוני' ואת התרפים דמלכים' והשלכתי עליך שקצים' ושקצין מבן שניו' וכל שקץ השקץ דכוו' חסר בבב' סל וסימן השקץ משומם' שקץ שומם: גלה ד' חסר בלישנא בקריאה וסימן גלה וסורה ואלה מי גדל' אף היא לגולה הלכה' עם הגלה אשר הגלתה' וישבו תחתיהם עד הגלה: אוכל ד' בקריאה וסימן כי אם הלחם אשר הוא אוכל' והיה כאשר יחלם דרעב' אם יוענו ונפלו על פי אוכל' גם איש שלומי אשר בטחתי בו:

ממצור' לפיכך חמר היאורים מים סבת לה בן היאורים ומי הם היו מקיפים אותה מים' ופי' וחמר אשר חיל ים פי' חומות ים לה וכפל הענין לחזק וחמר מים חומותיה עכ' לכה נכוד נכר כשכבם ארץ מצרים: כום עצמה' העין נקרה בקמן חטף כמו עצמה יבנה' חמר וכן כום שהיתה לה עצמה: ומצרים ואין קצה' וכן מצרים שאין קצה לעם אשר בה' וכן פוט ולובים שכולם היו בעזרתך עתה כפול ביד כבוד נכר: גם היא' נא חמון וכום ומצרים כל אחת מהם הלכו בגולה גם את תלכי בגולה כמוהם כי אין חת טובה מהם' וחמר בגולה וחמר בשבי כפל הענין במש' לחזק הענין: ידו גורל' שרפו ידד בשקל רבו משעומת ראשי' רבו דבריו משמן' ופי' השליכו' כן כתבו רבי יהודה ורבי יונה זל' ואחזל בתב כי שרשו ידה והוא חיתן מבנין הפעיל כמו וידו חבן בי ומספסט ידו וידו היוד הכתובה יוד חיתן והיוד פא הפעל נבלעת בדגש: דתקו בויקים' מן עשה הרתוק ורתוקות כסף' ופירם אחריו בשלסלחות כי זקים הם שלסלחות והם רתוקות' וכאשר חמר רתקו בויקים הוא תוספת ביאור כי די לו בריתקו' וכן כמותו למן כנוע בעני' עסקו עסק' ומעלה מעל' וצט דוד כום' והדומים להם: גם את תשכרי' גם את כמו נוא ומצרים תסתה כום התרעלה ותשכרי ממנו: תהי בלעמה' כלומר האויב תבקשי מעוז ומבצר להשגבנו: כל מבצריך' ומה יעלו לך מבצריך כי כלם יהיו נוחים להכבש כמו התאנים המבושלים' כי במעט תמעה שיבע מחויב' מפחד האויב תבקשי מעוז ומבצר להשגבנו: כל מבצריך' ומה יעלו לך מבצריך כי כלם יהיו נוחים להכבש כמו התאנים המבושלים' כי במעט תמעה שיבע האדם את האילן יפלו: על פי אוכל המוניע אותם כן יפלו מבצריך ביד חוב' עם בכורים' כמו בכורים' וכן חמון עסי יפה עינים כמו ויפה' והמסיל המבצרים לתאנים שיתאווה אדם להם ויתר כשהם בכורים סמכה אדם להם ומתאוה יותר כן מפכה האויב למבצריך לכבש וית כל כרכך ונן: הכה עמך נשים בקרבך' כמו הנשים שאין בהם כח להלחם: פתוח נפתחו' כלומר כחה כאלו נפתחו מחליהם כי קל מהרה ישברון ופתחום האויבים וכאלו אש חלכה בריחך: מי מצור שאבי לך' כלומר שני לך כל מה שתוכלי לעשות כי לא יועילך: בחי בטיט' לרמסו לעצמות ממנו הלכנים' וכפל הענין במש' וחמר רמסי בחומר: החזיקי מלבן' כמו כבסן הלכנים שסורכי אותם בו: גם

ממצור' לפיכך חמר היאורים מים סבת לה בן היאורים ומי הם היו מקיפים אותה מים' ופי' וחמר אשר חיל ים פי' חומות ים לה וכפל הענין לחזק וחמר מים חומותיה עכ' לכה נכוד נכר כשכבם ארץ מצרים: כום עצמה' העין נקרה בקמן חטף כמו עצמה יבנה' חמר וכן כום שהיתה לה עצמה: ומצרים ואין קצה' וכן מצרים שאין קצה לעם אשר בה' וכן פוט ולובים שכולם היו בעזרתך עתה כפול ביד כבוד נכר: גם היא' נא חמון וכום ומצרים כל אחת מהם הלכו בגולה גם את תלכי בגולה כמוהם כי אין חת טובה מהם' וחמר בגולה וחמר בשבי כפל הענין במש' לחזק הענין: ידו גורל' שרפו ידד בשקל רבו משעומת ראשי' רבו דבריו משמן' ופי' השליכו' כן כתבו רבי יהודה ורבי יונה זל' ואחזל בתב כי שרשו ידה והוא חיתן מבנין הפעיל כמו וידו חבן בי ומספסט ידו וידו היוד הכתובה יוד חיתן והיוד פא הפעל נבלעת בדגש: דתקו בויקים' מן עשה הרתוק ורתוקות כסף' ופירם אחריו בשלסלחות כי זקים הם שלסלחות והם רתוקות' וכאשר חמר רתקו בויקים הוא תוספת ביאור כי די לו בריתקו' וכן כמותו למן כנוע בעני' עסקו עסק' ומעלה מעל' וצט דוד כום' והדומים להם: גם את תשכרי' גם את כמו נוא ומצרים תסתה כום התרעלה ותשכרי ממנו: תהי בלעמה' כלומר האויב תבקשי מעוז ומבצר להשגבנו: כל מבצריך' ומה יעלו לך מבצריך כי כלם יהיו נוחים להכבש כמו התאנים המבושלים' כי במעט תמעה שיבע מחויב' מפחד האויב תבקשי מעוז ומבצר להשגבנו: כל מבצריך' ומה יעלו לך מבצריך כי כלם יהיו נוחים להכבש כמו התאנים המבושלים' כי במעט תמעה שיבע האדם את האילן יפלו: על פי אוכל המוניע אותם כן יפלו מבצריך ביד חוב' עם בכורים' כמו בכורים' וכן חמון עסי יפה עינים כמו ויפה' והמסיל המבצרים לתאנים שיתאווה אדם להם ויתר כשהם בכורים סמכה אדם להם ומתאוה יותר כן מפכה האויב למבצריך לכבש וית כל כרכך ונן: הכה עמך נשים בקרבך' כמו הנשים שאין בהם כח להלחם: פתוח נפתחו' כלומר כחה כאלו נפתחו מחליהם כי קל מהרה ישברון ופתחום האויבים וכאלו אש חלכה בריחך: מי מצור שאבי לך' כלומר שני לך כל מה שתוכלי לעשות כי לא יועילך: בחי בטיט' לרמסו לעצמות ממנו הלכנים' וכפל הענין במש' וחמר רמסי בחומר: החזיקי מלבן' כמו כבסן הלכנים שסורכי אותם בו: גם

מעלה ח' פתחין בקרי' וסי' ויהי שמוא מעלה העלה' הגני מעלה לה ארוכ' ולכדני' הלויס לא יכרת איש' ולכן הגה אדני מעלה עליכם' והשבתי לסואב נאם יי' פרש מעלה ולהב חרב' מעלה נשיאי' סקצה הארץ' כי הגה אנכי מעור ומעלה על בבל' וסי' בלשון ארמי שמוא אסיא שיע' נהדיהן דמואב וברק ברקן כבבל: ג' מל' יוד

רדק חבקוק א רשי תרעה

שם ומכרתי: תאכלך חש: האויב: תאכלך כילק: כמו הילק שאוכל התבואה עד כלה: התכבד כילק התכבד מקור: התכבדי: כונו כנגד כינוה והם ענין רבוי: כלומר מה יועילך חש התרבות בנש ככל כי לא יועילו ולא יעילו: וימ התכבד האכבדי מדברי רזל מכבדין בין המאות מכבדות של תמרה: כי הילק והאכבד מכבדין השדה מן

התכבדי: במטלמי השמד: כילק: הנומר ומכלה כל ירק השדה יש פיתרון התכבד כילק תתכבד ככבוד נייסות כילק והתכבדילסון עם כבוד: ילק פשט ויעף: היו קלים לנחת בסחורה כילק הפושט ועף: מכזרין: שרין והמם יסוד ושורש בתיבה כלם של משמרתך ושל משמעתך ושל מעליך ופעמים שהיא נופלת ממנה כמו כזר אחינוכך כזריה שריה: וטפסרין: הממונים שרין: כגוב גובי: כחילי גובחי גובחי קומלנגו שטודין בלעז: החונים בנדירות בין קרה'יך דרך הארבע והזבוב והילק בעת הקור כדבקי בכתלי וכסביב חוס הן כולדי משם והולכים להם כך יגלו כל עיך: ונודדי ונאטלו: ולא נודע מקומו חים: חיפא הם ונחה הלכו: כמו רועך לשון תנומה: ישכנו: חין יכולן לקום: כפשוטו: כמו כפשוטו וכל החיות והזוחלות ממונה אחד מתחלפות זו בזו וזן שין סמך דלי כולן יוצאין מסוף הלסון ונשולי השיכוי: חן כהה לשכר: חן ליכר על שכר כי הכל סמחים: כהה לשון דבר עמום: תקעו כף לשמוח:

התבואה: ות' יחפונך כקומץ יחפונך כבוב: הרבי' חומר מה יועילך סומרין שחרבי בתוכך ככוכבי השמים: כי כמו הילק שפסט בארץ נאחר כך עף קל מהרה כן עמו הם ונאבדו ולא הועילם עושרם: מ ממירין: גדולין: וקצירך מועין כזר ודגם הנון לתפלת הקריח' נכמהו רבי: וטפסרין: כמו שרין חן כנידון: וכן ופקדו עליה טפסר: והוא בחיר הט'יתוה פתח הט'יתוה וחד הוא במסקלו ובעני המסיל לארבעה שמהנה הארבע שיחננו וידבקו בכותלים ביום קרה ובחוס היום ילכו ולא ישח' אחד ולא מדע בכותלים מקומו חים ולא ככר בנדרות חנה חנו ולא נודע גם כן חיה הם: כלומר חנה הלכו ועפו קל מ מהרה: וחמר מקומו על כל אחד מהם: וחמר חים על כלם: וכן שרי כינוה וגדוליה שהיו ח חוסים בהשקט וכסביב החויב עליהם לא ת תועילם עשרם ונדולת מי שברח ברה מי ש שנהרג כהרג לא נודע מי הוא הגדול והסר: ככוב גובי: כמו גובים: וכן וקדע לו חלוני כמו חלונים: והדומים לו: ותרגום ארכה גובחי ומה שחלם ככוב גובי רל המין הגדול שבמיני הארבעה כמו מלך מלכים: בגדרות הם כותלי דגבים

שם תאכלך איש תכריתך חרב האכלך כילק התכבד כילק התכבדי כארבה: הרבית רכליך מבוכבי השמים ילק פשט ויעף: מנודדי בארבה וטפסרין כגוב גובי החונים בגדרות ביום קרה שמש זרחה ונודד ולא נודע מקומו אים: נמורעיה מלך אשור ישבנו אדיריה נפשו עמד על ההרים ואין מקבץ: אין בנה לשברך נחלה מכתך כל שמעי שמעה תקעו כף עליה פי על מי לא עברה רעתך תמיד:

למפונותיו עלך עממיא דתקיפין פאשתא ישצונך קטולי חרבא ותבנשון עלך משרית עממין ע דסגיאין כזחלא יחפונך פקמצא יחסלונך כגובא: אסנית תגד מבוכבי שמיא הא כזחלא דשלח ופרה: הא טפד מצלחבין כגובא וטפסרין כזחיל גובאי די שרן בכתליא ביום קריר דבר שמשא דנחא עליהון מרובדין וליא אתידע אתרהון לאן ערקין ואתברו נברך מלפא דאתור גלו עם משריתך אתברו עמד על טוריא ולית דמכנישו לית דכאב ליה על תברך ממרעא מהתך כל די שמעו שמעתך טפחו ידיריון עלך הדיאו ארי על מן לא עדת מחת בישתך תדירא ונבואתא דאתנבי חבקוק נביא: עד מטל אימתי יי אנא מצלי הלא גלי קרמד קבלנא קרמד על חטופין הלא יכלא קרמד למפרק: למא אנא חוי אנוסין ומסתבל בעברי לארת שקר בוזוין והטופין לקבלי ד דבתחרותא ובדונא אנון מתנברין ו על פן פנת אורתא ולא נפיק לאפרש דינא ארי רשיעא מסלעמין לצדיקא על פן לא נפיק דינא

ספר חבקוק

המשיא

אשר חזה חבוק מטול נבואתא מה שנסח וקיבל ברוח הקד: עד חנה יי' צופ היה ברוח הקדש ככובד נצר העתיד למלך בכיפה ולהיו מיצר לישראל כענין שחומר בנבואתו כי הנבי מקים חת הכסדים ונג' ועל זאת היה מתאונן ומתפלל: אזעק חליך חמם: אזכיר לפניך חמם העשוי לי ואיך מושיע: חן: בינה וחמם: ועמל תביט: עמל זה חתה מביט ואיך עזר: ויהי ריב ומדון ישח' וזה הרשע הנוסח ריב ומדון ח הווה ומתקיי' ומצליח ויהיו יתקיים חותו אשר ריב ומדון ישח' כן תרגם יונתן: על כן תפוג תורה: על זה שישראל רוחין הצלחתו של רשע תפוג ותעבור תור' מהם וישמעו וישתחוו לכלם בבקעת דורח: ואל יחא משפט: הדת לאמיתו: מכתיר: סובב כמו אכירי בסן כתרני: לא

המשיא

אשר חזה חבוק הנביא: עד אנה יהיה שועתי ולא תשמע אזעק ארדי חמם ולא תושיע: למה תראני און ועמל תביט ושר וחמם לנגדי ויהי ריב ומדון ישא: על כן תפוג תורה ולא יצא לנצח משפט בי רשע מ מכתיר את דהצדיק על כן יצא משפט מעקל: ראו בגוים והביטו והתמהו תמהו כי פעל פעל בימיכם בן ו בעממיא ומסתבלו אתרפו שוהו ארי עובדא אתעביר בוימיכון: לא

ב מרכות דנקראו ריחן חוטר' וסי' ויבא לו יין וישת' למה תעשה כה' אשר לא צוה אות' ויקרא לה נבחי: הלא טוב לנו שוב מצרים: נעלם מן הסלך אשר לו הגד לה דמלכי' וחברו דרתי' וחנו לא נבח אלה: נענית לו בה: וינח לו אהו מסביב: הלא זה אוד מוצל מאש' ודי לא דע תהודעין: ויהי לב לעם לעשות: ויהי ריב ומדון ישא:

המשיא

אשר חזה חבוק הנביא: עד אנה יהיה שועתי ולא תשמע אזעק ארדי חמם ולא תושיע: למה תראני און ועמל תביט ושר וחמם לנגדי ויהי ריב ומדון ישא: על כן תפוג תורה ולא יצא לנצח משפט בי רשע מ מכתיר את דהצדיק על כן יצא משפט מעקל: ראו בגוים והביטו והתמהו תמהו כי פעל פעל בימיכם בן ו בעממיא ומסתבלו אתרפו שוהו ארי עובדא אתעביר בוימיכון: לא

ב מרכות דנקראו ריחן חוטר' וסי' ויבא לו יין וישת' למה תעשה כה' אשר לא צוה אות' ויקרא לה נבחי: הלא טוב לנו שוב מצרים: נעלם מן הסלך אשר לו הגד לה דמלכי' וחברו דרתי' וחנו לא נבח אלה: נענית לו בה: וינח לו אהו מסביב: הלא זה אוד מוצל מאש' ודי לא דע תהודעין: ויהי לב לעם לעשות: ויהי ריב ומדון ישא:

המשיא: ונודד מפעלי הכפל מבני הדומה למורבע לפי שהיא פתח כמו אשר עוללי: אבל נודד פועל עומד כן כתבו רבי יונה: נחלול כתב שהוא לא כזכר שם פעלו מנחי העין: כמו בארץ תהומות חוללתי: וענינו ענין תנועה: כמו כדודי מני: ותרד שנתו מעיני: יודד מוק: כמו רעך: מהניגי המלך ויעבדי עתה לא יהיה להם יד להצילך מקף האויב והרי הם כאלו הם יענים: ישכנו חלירך: כאלו שכנו בקבר ומתו כי לא יועילו ולא יעילו: וכן שכנה דומה נפש: כפשו עיך: כמו כפשו על דעת יונתן שתרגם יתברו: ויתכן היותו ענין רבוי: כמו ופסו פרסין: כי תפשו בעגלה דשה: ופי' רבו עיך שהם כפוזים על ההרי' ואח מקבץ: ולפי שקרא המנהגי' רועים חמר על העם שהם כפוזים על ההרי' כלומר ככאן אשר חן להם רועה ואח מקבץ חותם: חן כהה לשכרך: כהה ענין רפואה כמו כהה הנגע: והוא ענין הקומוט והעצור כי כאשר הנגע חן השבר קרוב לרפואה יתקוטט העור סביבותיו: לשכרך: חמר כנגד מלך חסור שזכר: נחלה מכתך: וחומ' על המכה נפעלה וחלפי' שהיא פועלה כי האדם הוא הנחלה והמכה היא המחלה על הסכה הסכית: כי הסכה ראשונה המביא חותה חלפי' כן מרוב החלפי' אשר במכה ההיא היא נפעלת אל החלפי' ההם כלומר מלאה מהם: וכן כי בלה ונחרכה: בי בלה חך נכהלה על זה הדרך: תקעו כף: עליה לשמחה: כמו ויכו כף ויחמרו יחי המלך: וכל עני השדה ימחלו כף: תם ונשלם ספר נחום:

המשיא

אשר חזה חבקוק הנביא: הכיח חזה לא ידענו דורו ולא משפחתו: ובסדר עולם יואל נחום חבקוק נתנבחו בימי מנשה: ולפי שלא היה מנשה כשר לא בקראו על שמו: ונבואתו על ככובד נצר על הרע שפעלה לישראל מכל העמים והתנבח על הרע שיעשו פרס ומדי לזרעו באחרונה: והחל להתרעם כנגד האל יתברך על מעשה הרשעים שמרעים לישראל הצדיקים ומצליחים בדרכיהם: וכך בלסון הצדיקים סבדורו חן אחד דורו בדרך נבואה על ככובד נצר שעתיד למלך ולהרע לישראל: ונראה כי בדורו החלה מלכות נכוד נצר כמו שאמר כנגד חכסי דורו כי פעל פעל בימיכם ונח: על: חמם: פי' בעבוד החמם הנעשה לישראל אזעק חליך ולא תושיע: למה: חכסי חון שנוסים לי חן וארחה לפני ונחה כמרחא חותם שלא תבערה מן הארץ גם אתה תביט העמל שנוסים ואח אתה מטלם במולס: וכן חמר דוד עמל וכעם תביט: וכל זה להוליע כי ה' יתברך משגיח במעשה בני האדם חס לטוב חס לרע ואחר טכן הוא חן מאריך להם: ויהי לנגדי מי שיסח חלי ריב ומדון: ויום מפרסים ריב ומדון האויב ישח ויסבל ישראל: על כן: לפי שאח אתה עושה דין ברשעים תרפה התורה ותחלם כי רבים מרפים ידיהם ממנה: ולפי שרוחם הצלחת הרשעים ורעת להרע לו תמיד: כענין כתרנו את בנימין: על כן יצא משפט מעוקל: על כן חומר כי המשפט מעוקל ומעוות: וכת' על כן חמר לא מכתיר את הצדיק: מקף חותו להרע לו תמיד: כענין כתרנו את בנימין: על כן יצא להם המשחית: והתמהו תמהו: הכפל לחוק התימה לרוב מעשה הרע שיעשה ככובד נצר: כפיק דינא כיון: ראו: חמר כנגד ישראל ראו בגוים והביטו כי מה יבא להם המשחית: והתמהו תמהו: הכפל לחוק התימה לרוב מעשה הרע שיעשה ככובד נצר: והתמהו מבנין התפעל דינו והתמהו: ות התפעל נבלעת בדגש תהרעם: כי פעל פעל בימיכם: זה לעד כי בדורו מלך נכוד נצר: והפועל הוא הסם יתברך ופעל שם: והתמהו מבנין התפעל דינו והתמהו: ות התפעל נבלעת בדגש תהרעם: כי פעל פעל בימיכם: זה לעד כי בדורו מלך נכוד נצר: והפועל הוא הסם יתברך ופעל שם:

לא תאמינו כי יספר זאת לכם אשר חזי מקיים את הפסדים העם אשר לא היה כדי להכרחות כמו שנאמר זה העם לא היה הם אחד משלשה דברים שהקבה מ מתחרט על בריחתם ועתה יקום ויהיה מר ונמרד לרוץ וללכת למרחבי ארצות כל הגוים: ממנו מספטנו ושחתו יבא: ממנו סופטנו ממנו מלכים המטילי משח וחימה על הכל מספטנו ויטט' ציח בלעז:

כי יספר לכם הפעל הרע והקסה ולא תאמינו: כי הנני דבר הנביא בלשון השם ית: והנמרד נמרד במעשיו לא יטכיל מה יעשה: וכן ולכב נמהרים יבין לדעת: חיס ונורא תחד מענך חימה: ממנו מספטנו: כי לא יבטוך לעזרת עם אחר כי ממנו יבא מספטנו שיעשה בעמים: וכן שחתו סיתכשח על הגוים: וקלו' וחדו' ענין חדוד וחריפות: מחאבי

נמות חר מן יח מלין תקון סופרים וסימן נסטר בריש ספר בסדר סיני: בנודים ה' מל וסימן ובגר בנודים בגדו' למחרת ביש בגודים ריקים' ורשעים מארץ יכראו' אף חיא כחף תארב:

לא תהימנו ארי ישמעון לבון ארי האנא מקים ית בסדאי עקב מוחיא וקליל דאול לפתאי ארעא לאחסנא קרוין דלא דיליהו אמתנין ורחילין אנון מניה דיניה ונרתיה נפקין וקלילין מנסריא סוסותיה וחריפין מדיבי רמשיא וירבון פרשוהי ופרשוהי מרחיק דיתון משהרין פנשרא דטאם למיכל ו בולחון לחטוף אתן מקבל אפיהון דמן כרוח קדים קדומא וכנש כחלא שבאי והוא על מלכיא מרתלעב ועל שלטונא מתיד הוא לכל בוד התקיף מעיק ויצבר מליתא וכבשהו: בכן על דרמרת רוחיה עלוהי ערא מ מפלכותיה וחב על דאסני יקרא לטעותיהו הלא את יברית עלמא מבראשית את אלהא דון קשוט על כל ברית קדיש בעובדי הימנותא מיסרד קים לעלמין ו למעבד דינא בריתיה ורתיקף לארת פנעא אתקנתיה: בריר מיסרד מלמחוי בעובדי ביש ומלאסרת בלא בעבדי לאות שקר הלא גלי קדמד ולמא ארת מסרתבל באנסין וארת יהב ארכא לרשיעא ומסלעמין לדטבין מנהון ועברתא אנשא כנוני יפא כריחשא דלית שולטן עלוהי בלהון דמן לצירין דאחיד נונא בכחיתא כניש ליה בחרמי ורבי ליה במצרתיה על פן חדי ודאי: על פן כדבא לזיגיה ומסיק בוסמין לסמותיה ארי בהון טב מיכלי ושירותיה מטעמא:

כלה לחמס יבוא מנפת פניהם קדימה ואסף כחול שבי: והוא במלכים יתקלס ורוזנים משחק לו הוא לכל מבצר ישחק ויצבר עפר וילכדה: אז חלף רוח ועבר ואשם זוכחו לאלהו: הלא אתה מקדם יהודה אלהי קדשי לא נמורת יהודה למשפט שמתו וצור להוכיח יסרתו: טהור עינים מראות רע והביט אל עמל לא תוכל למה תביט בנודים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו: ותעשה אדם כדני הים כרמש לא משל בו: בלה בחכה העלה יגרהו בחרמו ויאספהו במכמרתו על כן ישמח ויגיל: על כן יבח לחרמו ויקטר למכמרתו כי בהימה שמן חלקו ומאכלו בראה:

מזלכותיה וחב על דאסני יקרא לטעותיהו הלא וחקי הוא כותן כמו לחלהו אשר הוא עשהו הלא יבין כי אתה מקדם ה' אלהי קדושי כי אני המכיר בך וכן עמך ישראל מכירים בך ודעו כי אתה אהינו וקדושינו: כמו שאמר הנביא חזי ה' מקדש קדושכם: ואמר גול ישראל קדושו' הפך דעת נבוכד נדר סנותן הכח לחלואו וכופר בך: לא נמות' יהי רצון מלפניך שלא נמות על ידו כי אתה נתת לו כח להחריב חרבינו ולהגלותנו ללא תתן לו כח להמיתנו ולכלותינו להכחידנו מגוי: ה' למספט שמתנו' כי אתם שמתו לשבוס על ידו המורדים בך: וכפל הענן במש נחמך צור להוכיח יסדתו: ואתה שחמה צור כל העולמים יסדתו להוכיח בו גויי הארצות: יסדתו' העמדתו חזק כיוסוד הבנין: לא נמות' הוא אחד משמונה עשר שהם תיקון סופרים כי לא תמות היה כתוב: ועל דרך זה תרגם יונתן מימך קיים לעלמין: טהור עינים' אתה שאתה טהור עינים שלא תוכל לראות רע כי אתה טוב ונחר בטובים ומוחם ברעים ולא יאות לך שתרחה רע ותביט א עמל' כלומר שתסכול עושי רע ותביטם לעשות הרע וטעם לא תוכל לסבול דבר שהוא הפך חכמתך וטובתך: וכן אמר דוד לא יגורך רע' ח' חזי תמה למה תביט בנודים והם הפשדי המרעי לישראל: תחרים' כי ישראל אלפי שהם רשעים דייקים הם מנכוכד נדר ועמו וחקי תחרים שהם יבלעו וישחיתום: ואול דדיק ממנו בולע דדיק גמור חן בולע: בפלע' בב' כבלע את הקדש' בכף' מרחות רע' בלא ב' ולא שהוכירו בבית ופי' ברע כמו ו' ארחה ברעתי' ספרו הסנהו כי נודע לנו מפי המסורת כי זה מרחות רע ושל יסעיה מרחות ברע: וכן היא המסר' קדמאה דישעיהו מרחות ברע תביי' דתרי עשר מרחות רע' וחד פסוק סייק לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב: ותעשה' עשית בני אדם לכני נבוכד נכר' כמו הדגיה אשר ביש שיכוד חרות לרוב חן מוכע אפילו הנעדים יגודו אותם בחכה' או כמו רמש האדמה והם השרצים הקטנים שיתפוס אדם מהם כמו שירכה כי חן מושל בו שימנעוהו כן עשית בני אדם הפקר לפני זה הרשע: בלה בחכה העלה' כל העולם העלה נבוכד נכר בחכתו' ולפי שהמסיל בני אדם לפני הים וכפוכד נכר לכייד אמר בחכה ובחרמו ובמכמרתו' ומלא העלה משונה בניקוד מהמנהב כי ההא נקודה ברא' והעין בטוח ופתח' וכמוהו למה העברת העבר: יגורוהו' יאספהו' כמו יגורו מלחמות: בחרמו' כמו ברסתו' וכן יגודו חרם' משפט חרמי' ויאספהו במכמרתו' הענין כפול במש: על כן יסמח ויגיל: על כן כשהוא מלה במעשיו וטובם הכל כדכוננו הוא שמח: על כן יבח לחרמו' חינו מודה הכח הזה לא ית' א' לעצמו ולחילו כי אמר בכח ידי עשיתי' או פי' לחרמו לחלואו' כי חוסב כי הוא הנותן לו כח לבד ולחוסף' והנה הוא חרמו ומכמרתו ולא יבח ויקטר בשבוס א עירי בסלל ובשבי עצום: כי בהמה שמן חלקו' בהם בחרמו ובמכמרתו: ומאכלו בריחה' מה בריחה' וכן כעדר הקצובות' העינים הקצובות' או פירושו בלא חסרון כי חכילה לשון קיבה ומאכלו כמו חכילה' וכן עד בא הסמס תטיבנו לו' וחרב עליה' בריחה' שמה' וכן חיס בריח מאל בריחות כשר: העל

כח חר מן יח מלין תקון סופרים וסימן נסטר בריש ספר בסדר סיני: בנודים ה' מל וסימן ובגר בנודים בגדו' למחרת ביש בגודים ריקים' ורשעים מארץ יכראו' אף חיא כחף תארב:

לא תהימנו ארי ישמעון לבון ארי האנא מקים ית בסדאי עקב מוחיא וקליל דאול לפתאי ארעא לאחסנא קרוין דלא דיליהו אמתנין ורחילין אנון מניה דיניה ונרתיה נפקין וקלילין מנסריא סוסותיה וחריפין מדיבי רמשיא וירבון פרשוהי ופרשוהי מרחיק דיתון משהרין פנשרא דטאם למיכל ו בולחון לחטוף אתן מקבל אפיהון דמן כרוח קדים קדומא וכנש כחלא שבאי והוא על מלכיא מרתלעב ועל שלטונא מתיד הוא לכל בוד התקיף מעיק ויצבר מליתא וכבשהו: בכן על דרמרת רוחיה עלוהי ערא מ מפלכותיה וחב על דאסני יקרא לטעותיהו הלא את יברית עלמא מבראשית את אלהא דון קשוט על כל ברית קדיש בעובדי הימנותא מיסרד קים לעלמין ו למעבד דינא בריתיה ורתיקף לארת פנעא אתקנתיה: בריר מיסרד מלמחוי בעובדי ביש ומלאסרת בלא בעבדי לאות שקר הלא גלי קדמד ולמא ארת מסרתבל באנסין וארת יהב ארכא לרשיעא ומסלעמין לדטבין מנהון ועברתא אנשא כנוני יפא כריחשא דלית שולטן עלוהי בלהון דמן לצירין דאחיד נונא בכחיתא כניש ליה בחרמי ורבי ליה במצרתיה על פן חדי ודאי: על פן כדבא לזיגיה ומסיק בוסמין לסמותיה ארי בהון טב מיכלי ושירותיה מטעמא:

מזלכותיה וחב על דאסני יקרא לטעותיהו הלא וחקי הוא כותן כמו לחלהו אשר הוא עשהו הלא יבין כי אתה מקדם ה' אלהי קדושי כי אני המכיר בך וכן עמך ישראל מכירים בך ודעו כי אתה אהינו וקדושינו: כמו שאמר הנביא חזי ה' מקדש קדושכם: ואמר גול ישראל קדושו' הפך דעת נבוכד נדר סנותן הכח לחלואו וכופר בך: לא נמות' יהי רצון מלפניך שלא נמות על ידו כי אתה נתת לו כח להחריב חרבינו ולהגלותנו ללא תתן לו כח להמיתנו ולכלותינו להכחידנו מגוי: ה' למספט שמתנו' כי אתם שמתו לשבוס על ידו המורדים בך: וכפל הענן במש נחמך צור להוכיח יסדתו: ואתה שחמה צור כל העולמים יסדתו להוכיח בו גויי הארצות: יסדתו' העמדתו חזק כיוסוד הבנין: לא נמות' הוא אחד משמונה עשר שהם תיקון סופרים כי לא תמות היה כתוב: ועל דרך זה תרגם יונתן מימך קיים לעלמין: טהור עינים' אתה שאתה טהור עינים שלא תוכל לראות רע כי אתה טוב ונחר בטובים ומוחם ברעים ולא יאות לך שתרחה רע ותביט א עמל' כלומר שתסכול עושי רע ותביטם לעשות הרע וטעם לא תוכל לסבול דבר שהוא הפך חכמתך וטובתך: וכן אמר דוד לא יגורך רע' ח' חזי תמה למה תביט בנודים והם הפשדי המרעי לישראל: תחרים' כי ישראל אלפי שהם רשעים דייקים הם מנכוכד נדר ועמו וחקי תחרים שהם יבלעו וישחיתום: ואול דדיק ממנו בולע דדיק גמור חן בולע: בפלע' בב' כבלע את הקדש' בכף' מרחות רע' בלא ב' ולא שהוכירו בבית ופי' ברע כמו ו' ארחה ברעתי' ספרו הסנהו כי נודע לנו מפי המסורת כי זה מרחות רע ושל יסעיה מרחות ברע: וכן היא המסר' קדמאה דישעיהו מרחות ברע תביי' דתרי עשר מרחות רע' וחד פסוק סייק לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב: ותעשה' עשית בני אדם לכני נבוכד נכר' כמו הדגיה אשר ביש שיכוד חרות לרוב חן מוכע אפילו הנעדים יגודו אותם בחכה' או כמו רמש האדמה והם השרצים הקטנים שיתפוס אדם מהם כמו שירכה כי חן מושל בו שימנעוהו כן עשית בני אדם הפקר לפני זה הרשע: בלה בחכה העלה' כל העולם העלה נבוכד נכר בחכתו' ולפי שהמסיל בני אדם לפני הים וכפוכד נכר לכייד אמר בחכה ובחרמו ובמכמרתו' ומלא העלה משונה בניקוד מהמנהב כי ההא נקודה ברא' והעין בטוח ופתח' וכמוהו למה העברת העבר: יגורוהו' יאספהו' כמו יגורו מלחמות: בחרמו' כמו ברסתו' וכן יגודו חרם' משפט חרמי' ויאספהו במכמרתו' הענין כפול במש: על כן יסמח ויגיל: על כן כשהוא מלה במעשיו וטובם הכל כדכוננו הוא שמח: על כן יבח לחרמו' חינו מודה הכח הזה לא ית' א' לעצמו ולחילו כי אמר בכח ידי עשיתי' או פי' לחרמו לחלואו' כי חוסב כי הוא הנותן לו כח לבד ולחוסף' והנה הוא חרמו ומכמרתו ולא יבח ויקטר בשבוס א עירי בסלל ובשבי עצום: כי בהמה שמן חלקו' בהם בחרמו ובמכמרתו: ומאכלו בריחה' מה בריחה' וכן כעדר הקצובות' העינים הקצובות' או פירושו בלא חסרון כי חכילה לשון קיבה ומאכלו כמו חכילה' וכן עד בא הסמס תטיבנו לו' וחרב עליה' בריחה' שמה' וכן חיס בריח מאל בריחות כשר: העל

דק

חבוק ב

רשי תרעו

העל כן יריק חרמו / חש על כן מהו נותן כמו לאו יריק חרמו / כלומר כיון שהוא
נותן כמו לחלוהו חזק תחרוך לו ותצליח דרכו שמרית יום יום חרמו שכל רב
פמו הזיד טבח ברשתו מלא מן הביד ומריק אותו בכיתו ושב לו חל השדה לכוד עוד
כיד להביא כן הוא מביא שלל לעירו וחזר כך טע לשלול עוד ולהביא וחזק תתן לו
כח והצלחה והנה הוא

יחמול ד' מל וסימן ותמיד להיות גוי' ורעהים לא יחמול / ואסלדה בחילה ולא יחמול / כי קנאה חכמה גבר:
בוא יבוא ה' דסמיכי בקריאה וסימן ואם בוא יבוא הדור וראה / והאיש נכבד כל אשר ידבר בוא יבוא יבוא / בוא יבוא
פלך בכל / אם יתמהמה חכה לו / בוא יבוא כרנה נשא אלמתיו:

העל כן יריק חרמו ותמיד להרג גוים
לא יחמול / על משמרת
אעטדה ואת יעכה על מצור ואצפה
לראות מה ידבר בי ומה אשיב על
תוכחתי / וענני יהוה ואמר כתב
חזון ובחר על הלחות למען ירוץ
קורא בו / פי עוד חזון למען יפתח
לקץ ולא יבנב אס יתמהמה חכה
לו כי בנבא יבא לא יחחר /
הנה עפלה לא ישרה נפשו בו וצדיק
באמונתו יחיה / ואף כי היו בוגד
גבר יהיר ולא יגורו אשר הרחיב
ירקיסון / ואף הא בשעי בחסר גבר יהיר ברשע ולא יתקום האפרתי כשאל

כמו הם מריקים
עקיהם: על משמרת
אעמדה / חזק הכביח
על זאת המבוכה שאני
בה חני שומר ומכמה
מה יענני החל יתברך
בהנחת הרשע: מה
ידבר בי / ברוח הנבוא
כמו רוח הדבר בי
ומה שאמר ומה אשיב
ל' מה אשיב לסחלים
חזני כי לא חני לכדי
בבוק על זה הענין
ומה שאמר ואת יעכה
על מצור / כל מצור
כארס שדרים עליו וחזן
לזמנכם כן חני חזן לי
מנום מוחל המבוכה
מזוע דרך רשעי בלחה
ות' עתיד משמש על
מוזותי ומכביח /
ורבותיני פירשו מה
שאמר על מצור טעם
עונה ועמד בתובה / ואמר חזני זו מכחן עד שתאמר לי מפני מה תהצית לרשעים:
יענני / כתב חזון ובחר על הלחות / הנה ענה לו הא ית' כי סלחת זה הרשע שהיה
תמה עליו לא תעמוד גם בבלותו שהיה מתגאה על החל יתברך בכל לא תעמוד /
נאמר לו זה ברמו / ואמר לו כי זה יהיה חזר זמן לא מיד / וזה ראינו כתוב בספר
דניאל כי עשה לו האל יתברך דברים להכחיש דעתו החסרה שהיה נותן כמו לעצמו
זל לחלוהו החלוט שהראה לו ולא מצא לו כותר לא על ידי חבמו ולא על ידי
פומרת עובדי האליל חלח על ידי דניאל שגלה לו האל יתברך החלוט הסתום ההוא /
ודניאל אמר לו החלוט והפתרון בפס האל יתברך / גבורה חזר לו מידעתו החסרה
ונתן הכח והיכולת לחל יתברך / וכן בדברי חנניא מישאל ושדריה הודה לחל הכח
והיכולת / ועוד בדברי עצמו שהיה מתגאה בהיכלו ופיתאוס הלכה דעתו ממנו וטב
פחיות השדה ודר עמיהם שנים עשר חלם ונמול רעותתו אשר עשה לישראל לא השב
לו לעצמו כי כבר נתן המלוכה לו ולבנו ולבן בנו / ומבלבד בן בנו כפרע על ידי
מעשה שהיה מתגאה על האל יתברך וסתה בכלי בית המקדש הוא וכל ביתו גדולים
וקטנים / וכתוב ביה בליליח את הקטיל בלטטנר מלכא כשדחה / ונהרגו
הכשדים וחבריה בכל על ידי כורש ודריש / והצדיקים מהם שהם ישראל נכלו
בתוכם והכריו עליהם כורש שיטבו לחרש והנה ענה לו האל יתברך על הצלחת
זה הרשע / והמתבונן יתבונן על השאר ויראה כי משפטיו האל יתברך ישראל'
עמה טענה לו האל על זמן תקמת הרשע שיקח האל יתברך תקמתו ממנו מתי יהיה
הוא ברמו חלא שהנביא הבין מתוך החזון מתי יהיה מועדו וקצו / ואמר לו האל
יתברך כתוב חזון למועד ויום / רוצה לומר שיכתוב החזון הזה בספר ברמו כמו
שהוא: כי עוד חזון למועד / רוצה לומר שלא כתגלה המועד / ואמר לו עוד ובחר
על הלחות שיבחר החזון בבחיור על הלחות לא על הסער: למען ירוץ קורא בו
בעבור מי שיקרא בו מאחסי לורו סירוך בו לקרואו ולהבינו למען לא יהיו נבוכים
בהנחת זה הרשע חבל בסתר יתבהו ברמו / כי מה שיכתב בספר יעמוד ימים
רבים / וכתב החזון יבינוהו אנשי הדור ההוא שיבינו תקמת חזונו רשע הרמו
בשפר / וכן אמר ליסעיהו הכביח אמר בח פתחה על לוח חתם ועל סער חקה ותהי
ליום אחרון ויום / כי עוד חזון למועד / וזהו המענה שענהו האל יתברך החזון
הזה לא יהיה מעתה חלא עוד יהיה למועד אשר יערתיו: ויפת לקץ /

העל כן יריק חרמו / יש תמיהות הדבה המתקיימות כמו הנבלה נבלתי דעלי הרואה
חמה חף כאן הנראה בעיניך טעל כן הוא מצליח כל פע' סיריק חרמו על הכל ולכוד
כיד / יריק כמו הרק חכית וירק ח' / כי יוכי מודיק בחרמו: על משמרת חעמדה /
עונה עב חקוק ועמד בתוכה ואמר לא חזון מכחן עד שאשמע מה ידבר בי על
שאלתי זאת למה הוא מביט ורוחיה

יחמול ד' מל וסימן ותמיד להיות גוי' ורעהים לא יחמול / ואסלדה בחילה ולא יחמול / כי קנאה חכמה גבר:
בוא יבוא ה' דסמיכי בקריאה וסימן ואם בוא יבוא הדור וראה / והאיש נכבד כל אשר ידבר בוא יבוא יבוא / בוא יבוא
פלך בכל / אם יתמהמה חכה לו / בוא יבוא כרנה נשא אלמתיו:

העל אלון ישלח משריתיה
ברגריא לאוספא עממין ולא
בח' / אמר
נביא על משרתי אנא קאם
עתיד משמש על סצודתי ומסבינא
למחוי מה יתמלל עמי ומה אתותב
על בעותי: ואתותבית מן קדם
ואמר ברנבא נבואתא ומפרשא
על ספרא דאורייתא בדיל דיוחיי
למחכס מן דקריביה: ארי עתיקא
נבואתא לזמן ומרתקן קצא ולא
יבטל אם ידעי ארכא לפרנא
סברו ליה ארי בזמניה יתי ולא
יתעבבו / הא רשיעא אמרון
לית בל אלון וצדיקא על קושטהון
ירקיסון / ואף הא בשעי בחסר גבר יהיר ברשע ולא יתקום האפרתי כשאל

יחמול ד' מל וסימן ותמיד להיות גוי' ורעהים לא יחמול / ואסלדה בחילה ולא יחמול / כי קנאה חכמה גבר:
בוא יבוא ה' דסמיכי בקריאה וסימן ואם בוא יבוא הדור וראה / והאיש נכבד כל אשר ידבר בוא יבוא יבוא / בוא יבוא
פלך בכל / אם יתמהמה חכה לו / בוא יבוא כרנה נשא אלמתיו:

העל אלון ישלח משריתיה
ברגריא לאוספא עממין ולא
בח' / אמר
נביא על משרתי אנא קאם
עתיד משמש על סצודתי ומסבינא
למחוי מה יתמלל עמי ומה אתותב
על בעותי: ואתותבית מן קדם
ואמר ברנבא נבואתא ומפרשא
על ספרא דאורייתא בדיל דיוחיי
למחכס מן דקריביה: ארי עתיקא
נבואתא לזמן ומרתקן קצא ולא
יבטל אם ידעי ארכא לפרנא
סברו ליה ארי בזמניה יתי ולא
יתעבבו / הא רשיעא אמרון
לית בל אלון וצדיקא על קושטהון
ירקיסון / ואף הא בשעי בחסר גבר יהיר ברשע ולא יתקום האפרתי כשאל

וכן הוא חומר בדברי הימים עד רצתה הארץ חת שבתותיה כלי ימי השמה למלחות
שבעי' שנה וכן חמה מוכח ביחוקא וחני נתתי לך את שני ימים שלם מאות ותשעים
יום יום לשנה נתתיו לך ואמר ואתה שכל לך על דרך הסמאלית יגו' כמזחת חמה
חומר הכעיסו ישראל טכ סנה עד שגלו עשרת השבטים ושבתו יהודה קילקלו חרבעי'
משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירוסלם הם עשירים ופתיים של מנשה ושחר
שנתינו בתשובה שהרי נאמר לו ויעש הו' עמך ככל אשר עשה החלב כמנן שנתינו של
חלב והוא מלך עשירים ופתיים סנה ופתים של חמון בנו וחמת עשרה של יהויקים
והחמת עשר' לצדקיהו הרי חרבעים ופשה ונבואה זו נאמר ליה חזקאל בשנת החמש'
לצדקיהו מכל מקום נמנחו ימי קילקולם חרבע מאות ושלשים וששה שנים שלאחר
נבואה זו שהו טס' ו' שנים ת' שנים עושים ח' יבולת וכל יבולת' ז' שמונות הרי ששה
וחמשים שמונות וח' שנים המקודשות ליובל הרי ט' ובשלים ושס' שנה ים חמש
שמונות הרי ט' שנים מקודשות ושבת יובל זה האחרון נחשבה חף היא במנן
שבעונים לא נמר וכחן ככה אמר לו הקב"ה לחבוק קבר כתוב חזון בתורה חבל
סתום הוא הוסף חמה ובחר על הלחות כי עוד יתגלה חזון למועד זה / ויכתב לשון
דבור הוא והרביעי שפטר משלי ועל טכ שהדבור חזני חלא רוח הויבא מן הפה
קורוהו פיו וקורוהו רוח כנן וברוח כיו כל נבאם: הנה עפלה / נכסו של רשע זה
תמיד הוא בכנס ובתאוה שחף לבלוע ולא שבע: לא יפנה נפשו בו / חן רוחו
מתקררת עליו לומר די כמה שקייתי כבר לכן יבא עליו הפורענות: וכדיק באמונתו
יחיה / וכתב המלך עזריאל רשע זה להנלותו יעמוד לו צדקו וביום סיופולך זה מקצרו
ישח חזיל מרוך את ראש יהויכין וישם את כסאו מעל לכסא המלכים / עבלה
לשון עזות כמו יעשילו וכן עופל וכוחן: ואף כי היו בוגד / ואף כשיבא בלטטנר
בן בנו של זה שיבגוד בו יינו דלגיבל חלפה חמרא סתי גבר יהיר חזן: ולא ינוה'
לא יתקיים ממדו ונאוה סתגאה וחמר בטעם חמרא להביח בלי בית המקד' ושתה
בזה והיא תגרוס לו שהרצן וכלה זרעו של נבוכד נצר / כי גבר יהיר לך לא ינוה לא
יתקיים הוא ונאוה: אשר הרחיב / נבוכד נצר: כשאל

והחזון הזה ידבר לקץ כלומר לא דבר לזמן הזה חלא לאותו קץ העתיד להיות והוא לשבעים שנה
מחרבות ירוסלם: ולא יבנב / כמו אשר לא יבנבנו ימיו / כי על כל פנים יהיה: אם יתמהמה חכה לו / אם יתמהמה חכה לו / אמר כנגד חותם שגלו מירוסלם והאריכו
ימים עד שיבאו מבלותי בכל: לא יחחר / פירוש לא יחחר מהמועד הקבוע לו כי על כל פנים יהיה ביומו / וכן תרגם יונתן בזמניה / כי לא יתעבבו / וחזוני הביזל פירם כי
לא יחחר כמו לא יסוף / כלומר לא יסוף שלא יהיה / כפירוש לא יסוף מרעם / ואחרית פירו סוף: הנה עפלה לא יסדה נפשו בו / אמר מי שלא יסדה נפשו בעצמו וחזן לו חמנה
באל יתברך גבהה כפשו והסתתה ולא תפחד טיבא הרע וכזה היא נפש נבוכד נצר ונפש בלטטנר בן בנו שנתגאו כנגד האל יתברך: וכדיק / חבל הצדיק חזני כן כי נכסו שבלה
ומפחד תמיד מהאל יתברך לשיכך יחיה בחמונתו בחל יתברך וינצל מהרעה שתבא לרשע וחלו הם ישראל שגלו לבבל עם צדקיהו שנכנעו בגלות ולא עברו עבודה זרה והחמינו
באל יתברך / וכסכבם כורם בכל ונהרגו הכסדים ישראל שהיו צדיקים היו בחמונתם בחל ית / ונצלו מחרב הפרסיים ויבאו מבלותי בכל: עפלה / ענין גבהות הלב וזיין / וכן
יעשילו לעלות אל ראש ההר / ורבי אחי רבי משה ז' שרם הנה עפלה מן עופל נסחן / שהוא מבכר גבוה / אמר מי שלא יסדה נפשו בו עפלה / כלומר תשים עצמה בעופל וכחן
להטב טם מפני האויב ולא תשוב לא ולא תבקע ממנו להצילה חבל הצדיק לא ינטרך להטב במבכר כי באמונתו יחיה: ואף כי היו בוגד / שמה היון / וכן לך היון ל' שמה
היון ישמה לבם כמו חס שתויין / כלומר כל רשע יטיב לו האל גמולו חס בקרוב חס ברחוק כל טכ זה הרשע שותה היון והוא נבוכד נצר שהיה שותה יין מחר ומשתכר /
לפיכך היה מהיר במעשיו ולא יתבונן מה יעשה והוא היה הורג בלי חמלה והוא היה בוגד בחותם שהיו עמו בשלום / והיה גבר יהיר / כלומר גס רוח: ולא ינוה' / לפיכך לא
יעמד כנה מלכותו לחורך ימים חלא עד שבעים שנה תכלה מלכותו / חן אמר ולא ינוה על נבוכד נצר עצמו טיבא מנויהו ומה יכלו כשנאמר מכי חלם והיה עם חיות השדה:

רדק

חבקוק ג

רשי תרעו

היו משקה רעהו ויין ונבחרו העקה הוא מספח ואוסף את חמתו עליו ואף משכרו
בחמתו וכל זה הוא עושה למען הכיט מעוריהם על גלויים ולראות את ערותם זה
כבוכד נכר הרסע שהיה משקה את המלכים יין ומסכרם ושוכב עימם מסכבי חטה
כדחמרינן במסכת סבת' לא היו משקה רעהו בסדר עולם דורסו כלפי בלסכר

היו משקה רעהו נבוכד נכר היה עושה ומשכר כמו שכתבנו למעלה בפסוק ואף
כי היו בעל והיה משקה עמו מלכי העמים שהולך בגולה והיו בכתי כלאים בביתו
והיה מוכיחם בעת שהיה רוצה לשמות ולהשתכר שיסתכרו עמו רעהו כמו רעיו
וכן מנן נבורהו בהתפללו בעד רעהו וקראם רעיו לפי שהיה מלכים כמוהו:

שהשקה את הפרים בכלי בית
המקדש ובהם נספחו ונסתכרו
בחמתו של הקהן וכו' בלילה נהרג
על מעוריהם להגלות קלונס וראו
פונציהם בניוולס: והערל' הא'
משמסת בתיבה זו בלשון התפעל
כמו האסף אל עמך אף כאן הערל
האטס בשממון ובתמיהון לב כל
ערלה לשון חוטס הוא כמו ערלה
חוטס ערל לב וערל בשר ויה'
ואיתעטל לשון ערוס ועריה:

משקה ד' קסצין וסימן חטאו משקה מלך מצרים וכל כלי משקה המלך דמלכים וחברו רדד' היו משקה
רעהו מספח חמתך וא' ומשקה צמא יחסור: וכל וישיב ח' וסימן נספר בספר יהושע סימן ז': לעץ ג' וסימן
היו אומרים לעץ אבי אתה' היו אומר לעץ הקיצה עורו לאבן' כי יש לעץ תקנה: לחבקוק ל תפלה לחבקוק'

מספח חמתך והיה
מספח להם חמת היין
למען יסתו תמיד ו
ינשתכרו זהו ואף שכר
ונס היה מסכר אותם
על כרחם אפי' לא ירבו
כדי להתלוצץ וללעוג
עליה' זהו למען הכיט
אל מעוריהם שיסתכרו
ויתגלו כמו שנאמר בנח
וישכר ויתגל בתוך
חלהו: מעוריהם' כמו
ערוותם אף על פי שהם
שני פרשים וכן משקם
מעוריהם פסוטה ועורה
מספח' ענין דבוק
כמו שפחני נח' חמת
חבול יספחו: חמתך'
כמו ויכלו המים ין
החמת' אבל אינו
ממשקלו אלא ממשקל
חמת היין והחכס רבי
חבריהם אכן עורח זל
פירש הכסוף הזה דרך
משל משקה רעהו כוס
התרעלה ותסתכרם
בחמתך' ופירושו
חמתך כמו חמת מים
כמו שפירשתי ויותר
ככון לפרש חמתך
כמשמעו מן אף וחמה
' ואמר זה על דרך
ואסכרם בחמתו:

חמם לבנון בית מקדשא: וסד
בהמות יחיתן' סוד בהמותך
ואוכלוסך אשר שודדו את עמי
ישראל הוא יסכרם: מדמי אדם'
מחמם דמי ישראל: וחמם ארץ'
ארץ ישראל: קריה' ירושלם: מה
הועיל לבבל פסל: כי בטח' האל'
היוצר והוא יוצר כל חלואו זה:

והי משקה רעהו מספח חמתך
ואף שבר למען הביט על מעוריהם:
שבעת קלון מכבוד שתה גם אתה
והערל תסוב עליך כוס ימין יהוה
וקילקון על כבודך: כי חמם
לבנון יכסך ושד בהמות יחיתן
מדמי אדם וחמם ארץ קריה וכל'
ישבי בה: מה הועיל פסל כי פסלו
יצרו מסכה ומורה שקר כי בטח יצר
יצרו עליו לעשות אלילים אלמים:

היו אמר לעץ הקיצה עורו לאבן
דובם הוא יורה הנה הוא תפוש זהב
וכסף וכל רוח אין בקרבן: ויהוה
בהיכל קדשו הם מפניו כל הארץ:
תפלה לחבקוק

עליו על יצירתו זאת הוא בוסח
שיעזרו לו אשר בח לעשות אלילים
אלמים: הוא יורה' בתמיה: וי'
בהיכל קדשו' מוכן ליפרע ויהם
את כל הארץ מפניו הם לשון ס'
שיתוק ודמימת חורבן: על סבינו'
יש לפתורו כתרנונו ולפי משמעו
בקט רחמים על עצמו שהטות ד'
דברים כמו על כן תפוג תורה
ותעש' אדם כדני הים קנתר אחר
מודת הדין: שמעתי שמעך' אשר
מעולם שפדעת תמיד ממכעסוך
ואת הרסע הזה אתה סובל:

הנביא על שנינות: יהוה שמעתי
שמעך יראתי יהוה פעלה בקרב
שנים חייהו בקרב שנים תודיע

להון ויהוה כל חוביהו דחבונקדמוהי הא בשלותא
י' רברבין עובדך די את יהיב ארכא לרשיעא דאם יתובון לאוריתך ולא תבו ואנון מרנון
קדמד בנו שניא די התבא להון היא בכון את עתיד להודע נבורתך בנו שניא דאמר דנא
לחידרתא עלמא לארפתרעא מרשיעא רעברו על מימד'

ירחמי' חמתך אף משתניה
מדת הדק בעון ישראל: פעלך
בקרב שני' חייהו פעלך הרחשון
שהייתה כפרעונו מאובינו בקרב
שני הצדה שאלו שריוס בה חייהו
כלומר עוררהו והשיבהו ובקרב
שנים הללו תודיעהו: ברנו

הוא מכיל הא הוא מחפידהב וכסף
וכל רוח לירת במעוהי: וי'
אתרעי לאשראה שכנתיה בהיכלא
דקודשירה ויסופון מן קדמוהי כל
דחלת ארעא: צלותא דצלי
חבקוק נביא כד אתגלי ליה על
ארכא דיהב לרשיעא דאם יתובון
לאוריתא בלבב שלים ושרתבק
י' שמערת שמע נבורתך דחלית
י' רברבין עובדך די את יהיב ארכא לרשיעא דאם יתובון לאוריתך ולא תבו ואנון מרנון
קדמד בנו שניא די התבא להון היא בכון את עתיד להודע נבורתך בנו שניא דאמר דנא
לחידרתא עלמא לארפתרעא מרשיעא רעברו על מימד'

תפלה לחבקוק
הנביא על שנינות: יהוה שמעתי
שמעך יראתי יהוה פעלה בקרב
שנים חייהו בקרב שנים תודיע

חבקוק ל המשא אשר חזה:

חבקוק ל המשא אשר חזה:

חבקוק ל המשא אשר חזה:

מקלון מלכי העמים כלומר מלאת רצון נפשך להקל נכבדי ארץ: ואתה תהי הקלון יותר מן הכבוד: שתה נס אתה' תשתה נס אתה כמו הם שתהיה נקלה לעיני כל כלומר
באותו כוס קלון שהשקותם תשתה נס אתה' וכן היה נבוכד נכר נקלה בחייו כשנטרד מבני אדם ודר בין החמת וכן במוותו שהושלך מקברו וזהו הערל תראה ערלתם'
כמו שהיית מקלה המלכים להשקותם לסכרם כדי שתראה ערלתם' ובלדמ שכתבנו יהיה והערל כמו הסך' והערל כמו כוס תרעלה' כמו שאמר תסוב עליך כוס ימין ה'
כוס תרעלה ססבת על כל הגוים להשקותם על ידך אחרי שתותם תסוב עליך הכוס להשקותו כמו שכתוב בספר ירמיהו קח כוס החמר ונו': ויקילקון על כבודך' קיקלון יבא
לך על כבודך' קיקלון מלה מורכבת מן קיח וקלון רוצה לומר קיח של קלון' וזכר קיח לפי שזכר הסכרות והשכור מקיח' וכן אמר בהתענות שכור בקיחו' ותי' והערל
ואתערטל' פי' ענין ערוס' וכן תרגם ערס ערטילאה: כי חמם לבנון יכסך' פי' החמם שעשית ללבנון והוא ארץ ישראל' כמו שאמר החר הטוב הזה והלבנון החמם ההוא יכסך
ויאבדך עד שלא תראה עוד: וסד בהמות יחיתן' וכן הסוד שעשית לשוככים בה יכסך' ואחר שהמשיל הארץ ללבנון המשיל השוככים בה לחיות' שדרכם לשכון בלבנון שהוא
יער עכים' כמו שאמר ולבנון אף די בעד וחיתו אף די עולה' וחמם הארץ הוא הריסת הערים והבתים והשחתת עצי המלכל ונולתם' וסד בהמות שהוא משל לבני אדם
השוככים בה היא דמם ספסך' וכן פי' אחר כן מדמי אדם וחמם ארץ קריה וכל יושבי בה' וכבר פי' כי קריה אחר על ירושלם' ורבי יונה פי' כן אמר למלך בבל החמם שעשית
ללבנון שהיא ארץ ישראל יכסה אותך' כלומר יסוב חמסך בראשך אחר שעשית כמה רעות לסוף יסובו ויחולו על ראשך כי כן סוד בהמות יחיתן' כי הסוד שיעשו בהמות
בטרפס טרף רב ימים רבים ולבסוף פעם אחת יאספו עליהם הרבה אנשים ויחטו ויהרגו אותם כן אתה כל החמם שעשית כמה שנים יסוב עליך בפעם אחת הכל יכסך וית'
לבנון בית מקדשא' וכן תרגם אונקלוס החר הטוב הזה והלבנון נבית מקדשא' יחיתן' שרשו חמת והיוד תמורת הכפל' או יהיה שרסו חית ויהי שני שרסו ועין אחד:
מה הועיל פסל' מה הועיל לו כסוף למלך בבל שהיה מתהלל בו ונתן הכח לחלואו מה הועיל לו ביום שברו' וכן אמר בנבואת ישעיהו כרע בל קדס נבו: כי פסלו יצרו'
האומן שיצרו וכסלו מה תועלת היתה בו: מסכה ומורה שקר' ומה הועילה גם כן המסכה שסכך בה הפסל ומה הועיל בהם הפסל שמורה שקר לעבדו: כי בטח יצר יצרו עליו'
פי' מה תועלת ימצא בו היוצר שיצרו כי בטח עליו' כי בטח על יצרו' כלומר על מעשה ידיו' המעשה נקרא יוצר והעושה נקרא יוצר' וכן יוצר אמר ליוצרו לא הבן: אלילים
אלמים' שלא יענו אל הקורח להם: היו אמר' לעץ דומם' תואר כללי לזכר ולנקבה כמו דייקס' וכן שני דומם: הוא יורה' בתמיהה אתה הקורח לו אף תחשב שיורה לך את
אשר תעשה: הנה הוא תפוש זהב וכסף' כלומר תפוש ומצופה בזהב וכסף' פי' אינו בשר ודם שקבל רוח כי כסף וזהב הוא לפיכך וכל רוח אף בקרבנו' ופי' וכל שום רוח
אפילו רוח הבהמה' וכן כל מלאכה לא תעשו' וכל חלב וכל דם לא תאכלו' והדומי להם: ויהיה בהיכל קדשו' ואף כן ה' כי הוא הנותן רוח בכל בשר' ואף על פי שהוא בהיכל
קדשו והוא השמים: הם מפניו כל הארץ' יראו מפניו כל יושבי הארץ' כי הוא המשגיח בהם ורואה כל מעשיהם' כמו שאמר משמים הביט ה' ראה את כל בני האדם: תבלה
לחבקוק הנביא' זאת התפלה נעשת על דרך סיר מסירי תהילים' על כן אמר על סבינות' כמו שגיון לדוד' ואמר למנצח בנינותי' וכן אמר בו מלת סלה' ואינה כתובה
זאת המלה בכל המקרא כי חס בזאת התפלה ובספר תהילים' וענין התפלה על צדקת ישראל בגלות היה וספר בה נסים וגבורות שצעה הא לישראל מים אשר גאס ממזכרים'
והתפלל ואמר בדרך נבואה כי כן יעשה עמם בגלות הזה ובצאתם מהגלות ובמלחמת נוב ומנוב' והמכס רבי חברהם חע' זל פי' כי תפלה זו על רעב שהיה עתיד להיות'
ודחיתו בקרב שנים חייהו' לל בקרב שני הרעב' וכן הבנהריס חרה ה' רל על עבירת המטור: תעור קסתך' על הקפת סכרחה בעק ביום הגסס' וכן כי תרכב על סוסך'
לל על הענכים וכן אמר כי תחנה לא תפרח' ודעת רוב המפרשי' על הענין שזכרנו' וכן דעת יונתן' והוא תרגם סבינות ענין סגנה' התפלל שהיו עונות ישראל נחשבי' לפני
בסגנה: יהיה שמעתי שמעך ירחמי' שמעתי קול הנבואה אומר אלי הגלות הארוך' שהיה לישראל לעתיד וירחמי' אף יוכל לעמד כמה שנים בקרב חובינו' לפיכך אני מתפלל
לפניך ואומי' פעלך בקרב שני' חייהו' ישראל שהם פעלך שאתה פעלתם כלם על בני ועל פועל ידי תצוני' ואמר הוא עשך ויכוננך: חייהו' חיה אותם בתוך השנים הארוכי' הא'
שהייה בגלות שלא יכלה בקרב חובינו: בקרב שני' תודיע' בקרב אה השני' תודיע דברך שיעדת להם ואף גם זאת בהיותם בארץ חוביה' לא מאסת' ולא געלת' לכלותם וגו':

חבקוק ל המשא אשר חזה:

חבקוק ל המשא אשר חזה:

ובדונן שתקדוף על הרשעי רחם תזכור רחם למו לרחם: אלו מתימן יבא עכשו הוא מזכיר לפנינו פעלו הרשעון שהוא מבקש לכינו לעוררהו מפעל חיבתן של ישראל ופורענות דורות הרשעונים כשכחת ליתן את התורה חזרת על עשוי ושמעאל ולא קבלוהו תימן עשו פארן ישמעאל כדאמר וישב מדבר פארן: כסה שמים הודו

בסיני לישראל: וזנה: חותו היום: כאור תהיה: כאור המיוחד של טבעת ימי בראשית היה וכן תי: וקרנים: לשון מאור כשהוא נוקב וזרח דרך הנקב כראה כמין קרנים בולט וכן כי קרן עור כניו: מידו מידו של הקבה בחו להם: ופס חביון עזו: כהרנמוו סם בגלה עזו שהיה חביו למפל בסתר עליון: לפני ילך דבר: מכחתי במדרש אנדה בפעה סנתן הבה תורה לישראל טוררו למלאך המות להפליגו לדברים אחרים שלא יעמד לקבטר ולומר חומה ס שעתידה לכבוד כך לסוף ח ארבעים יום וחמה נותן להם את הזורה: ויבא רשף לרגלי מלאכי רשף בחו עמו לסיני:

עמד וימודד ארץ המתין ללקק בדן דור המבול למודד להם מדה כנגד מדה ומדד עומד כדאמר נכב יי ועומד לדן עמים מומתין ומדלקק בדינס: וימודד ארץ ברותחין קילקלו וברותחין כדונו: דאה: בדור העלנה שעל ידי שהיו שפה אחת בחו כולם ב בענה כדכתיב ויהי כל הארץ שפה אחת: ויתר גוים הקפיצם לטבעי לשון כדאמר ויתר ממקומו גתר בהם: הררי עדי שרי האומות: הליכות עולם לו: הראה להם שכל מהלכו של עולם שלו הוא: תחת חון שמנחב בישראל: רחמי אלהי כושן: שעמידי בגלוי ומחבלים את ישראל ובהתכעל לפניך ירננו יריעות ונג הכל כתרנמוו: הבנהרים יס תמיהות שהן קיימות הראינו שכל אה עשה וכי המקרא כתרנמוו: מרכבותיך לנו ישוע: עריה תעור

הודו וסי נמסר בירמיה סי' כב: עזה ד בקרו וסי' ושם חביון עזה כתי' ה' וגשם משרת עזו ויתן לשבי עזו הללוהו ברקיע עזו: ויצא בקראה וסי' ויצא רשף לרגליו והנשיא אשר בתוכם גרש לץ ויצא מרוק ובעו עולם דסמיכי בקרי' וסי' עד תאות גבעו עולם תהיינה' וסגדו גבעו עולם' שחו גבעו עולם הליכות: יריעות

ויעקבא עבדי רעורקך ברחמין תדבר: במתן אוריתא לעמיה אלהא מדרומא אתגלי וקדישא מטורא דפארן בגבורת עלמין אתחפיוא שמיא זיו יקריה ואמרי תושבתיה מליא ארעא: וזהו יקריה כזהור בראשית אתגלי וקוקין מטרכבת יקריה נפקין תמן גלא ירת שכנתיה דהורת מטפרא לבני אנשא בתקוף רומא: מן קדמוהי משתלח מלאך מותא ונפיק בשלהובית אשתא מימריה: אתגלי ואזיע ארעא ואיתי מבולא על עם דרא דעברו על מימריה ואף בתניתא כד חבו קדמוהי בחוביהון כן בלבגון לעממיא וארתפרקו טוריא דמלקדמין ככא רמתא דמן עלמא גבורת עלמא דיליה: כד פלחו בית ישראל לטעותא כסרתנון ביר כושן חבא וכר רתבו למעבר אוריתא עברית להון נסין וגבורן ופרקתנון מיד מדינאי על יד נדעון ברי ואש: הא על מלכיהון ומשריתיהון דסניאין כמי נהרא הוה רנו מן קדמך יעל מלכיא הוה רנוגד ובימיא הורעתא בהון פורענות גבורתך ארי אתגליתא על מרכבת יקדך שכנתך לעמד תקוף ופורקן: אתגלארה אתגליתא בגבורתך בריל קינד דעם שבטיא מימרד קים לעלמין להון בועתא טנרין תקיפין נפקו נהרין שטפין ארעא: באתגליותך על טורא דסיני חו יקדך עזו טוריא עגני מטרא עדו ארים תרוומא

ה' מל וסי' בסדר וקהל: ראון ג בקראה וסי' ראון יחילו והרים ורם מים עבר' ראון מים אלהים ב' בפסקו: ונבחרן ופרקתנון מיד מדינאי על יד נדעון ברי ואש: הא על מלכיהון ומשריתיהון דסניאין כמי נהרא הוה רנו מן קדמך יעל מלכיא הוה רנוגד ובימיא הורעתא בהון פורענות גבורתך ארי אתגליתא על מרכבת יקדך שכנתך לעמד תקוף ופורקן: אתגלארה אתגליתא בגבורתך בריל קינד דעם שבטיא מימרד קים לעלמין להון בועתא טנרין תקיפין נפקו נהרין שטפין ארעא: באתגליותך על טורא דסיני חו יקדך עזו טוריא עגני מטרא עדו ארים תרוומא

ה' מל וסי' בסדר וקהל: ראון ג בקראה וסי' ראון יחילו והרים ורם מים עבר' ראון מים אלהים ב' בפסקו: ונבחרן ופרקתנון מיד מדינאי על יד נדעון ברי ואש: הא על מלכיהון ומשריתיהון דסניאין כמי נהרא הוה רנו מן קדמך יעל מלכיא הוה רנוגד ובימיא הורעתא בהון פורענות גבורתך ארי אתגליתא על מרכבת יקדך שכנתך לעמד תקוף ופורקן: אתגלארה אתגליתא בגבורתך בריל קינד דעם שבטיא מימרד קים לעלמין להון בועתא טנרין תקיפין נפקו נהרין שטפין ארעא: באתגליותך על טורא דסיני חו יקדך עזו טוריא עגני מטרא עדו ארים תרוומא

ברנו רחם תזכור בזמן הרנוג והאף שהוא זמן הגלות תזכור להם אהבת חבותם במש וזכרתי להם ברית ראשונים' חו יהיה רחם אחד מן רחמים' כלומר זכור להם רחמך' כמש זכור רחמך החסדיך כי מעולם המה' ודרך הדרכ רחם בנימטרי' אברהם' חשבון זה כזה כלומר זכור להם ברית אברהם: אלוה מתימן יבא' עתה סגד הנדלות והנורא'

ברנו רחם תזכור: אלוה מתימן יבוא וקדוש מרר פארן סלה כפר שמים הודו ותהלתו מראה הארץ: ונגדה כאור תהיה קרנים מירו לו ושם חביון עזה: לפניך ירד דבר ויצא רשף לרגליו: עבר וימרד ארץ ראיה ויתרגוים ויתפצעו הררי עדי שחו גבעות עולם הליכות עולם לו: תחת און ראיתי אלהי כושן ירגון יריעות ארץ מדן:

הבנהרים חרה יהוה אם בנהרים אפך אם בים עברתך כי תרכב על סוסיה מרכבתך ישועה: עריה תעור קשתך שבעות מטות אמר סלה נהרות תבקע ארץ: ראוד יחילו הרים זרם מים עבר נתן תהום קולו קליה

ה' מל וסי' בסדר וקהל: ראון ג בקראה וסי' ראון יחילו והרים ורם מים עבר' ראון מים אלהים ב' בפסקו: ונבחרן ופרקתנון מיד מדינאי על יד נדעון ברי ואש: הא על מלכיהון ומשריתיהון דסניאין כמי נהרא הוה רנו מן קדמך יעל מלכיא הוה רנוגד ובימיא הורעתא בהון פורענות גבורתך ארי אתגליתא על מרכבת יקדך שכנתך לעמד תקוף ופורקן: אתגלארה אתגליתא בגבורתך בריל קינד דעם שבטיא מימרד קים לעלמין להון בועתא טנרין תקיפין נפקו נהרין שטפין ארעא: באתגליותך על טורא דסיני חו יקדך עזו טוריא עגני מטרא עדו ארים תרוומא

ה' מל וסי' בסדר וקהל: ראון ג בקראה וסי' ראון יחילו והרים ורם מים עבר' ראון מים אלהים ב' בפסקו: ונבחרן ופרקתנון מיד מדינאי על יד נדעון ברי ואש: הא על מלכיהון ומשריתיהון דסניאין כמי נהרא הוה רנו מן קדמך יעל מלכיא הוה רנוגד ובימיא הורעתא בהון פורענות גבורתך ארי אתגליתא על מרכבת יקדך שכנתך לעמד תקוף ופורקן: אתגלארה אתגליתא בגבורתך בריל קינד דעם שבטיא מימרד קים לעלמין להון בועתא טנרין תקיפין נפקו נהרין שטפין ארעא: באתגליותך על טורא דסיני חו יקדך עזו טוריא עגני מטרא עדו ארים תרוומא

ברנו רחם תזכור בזמן הרנוג והאף שהוא זמן הגלות תזכור להם אהבת חבותם במש וזכרתי להם ברית ראשונים' חו יהיה רחם אחד מן רחמים' כלומר זכור להם רחמך' כמש זכור רחמך החסדיך כי מעולם המה' ודרך הדרכ רחם בנימטרי' אברהם' חשבון זה כזה כלומר זכור להם ברית אברהם: אלוה מתימן יבא' עתה סגד הנדלות והנורא' שהראה האל לישראל במדב' שעשה להם כן בצאתם מהגלו תחלה כשנתן להם התורה' וזה אלוה מתימן יבא' כמו שאמר בתור ורח משעיר למו כי תימן הוא שעיר' וכן מהר פארן' כמו שג' בתורה הופיע מהר פארן: כסה שמים הודו' זהו הלכידים שראו ביום יתן תורה שהיו מ' מהירי השמי והארץ: הודו' כי הודו והדרו: ותהלתו' זהו מן בהלו נרו עלי ראשי' וזכר שעיר ופארן כי הם סמוכים להר סיני' ודרך הדרכ ידוע' וית מתימן' מדרומא' ודעתו כדעת חזקוני' ומהלתו תרנמוו כמשמעו ומי' תושבתיה: וזנה כאור תהיה' זהו מה שאמר בתורה ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר: קרנים מידולו' זהו כי קרן עור פני משה' כלומר היוו הוה היה מיד הא לו למשה' ואמר קרני בלשון שנים כי הכנים שני דדקן' וימקרינס על הלוחו' שנתן למשה שהיו שני' והיו מזהירות כנראה ובנסתר: סם חביון עזו' סם בסיני בגלה מה שהיה נחבא מעשו עד היום ההוא כי לא היה כיום ההוא לפניו ולאחריו שכנלה לו ה' ית' בכבודו הנדול על הר סיני לעיני כל ישראל' וי' חביון עזו על הארון כמש עליו חתה וארון עורך ושם היו נסתרות הלוחו: לפני ילך דבר' פי' אחזל במתי מדבר' והחכם ר' אברהם אל' פי' על העמים כשנכנסו ישראל לארץ כלש חת אימתי חשלח לפניך והמותי את כל העם ונגו: רשף' כמו דבר' והענין כפול במלו' סנו' וכן ולחומי רשף והוא חולי הקדחת שהיא חמה השורפת וממיתה מהרה: לרגליו

ה' מל וסי' בסדר וקהל: ראון ג בקראה וסי' ראון יחילו והרים ורם מים עבר' ראון מים אלהים ב' בפסקו: ונבחרן ופרקתנון מיד מדינאי על יד נדעון ברי ואש: הא על מלכיהון ומשריתיהון דסניאין כמי נהרא הוה רנו מן קדמך יעל מלכיא הוה רנוגד ובימיא הורעתא בהון פורענות גבורתך ארי אתגליתא על מרכבת יקדך שכנתך לעמד תקוף ופורקן: אתגלארה אתגליתא בגבורתך בריל קינד דעם שבטיא מימרד קים לעלמין להון בועתא טנרין תקיפין נפקו נהרין שטפין ארעא: באתגליותך על טורא דסיני חו יקדך עזו טוריא עגני מטרא עדו ארים תרוומא

ה' מל וסי' בסדר וקהל: ראון ג בקראה וסי' ראון יחילו והרים ורם מים עבר' ראון מים אלהים ב' בפסקו: ונבחרן ופרקתנון מיד מדינאי על יד נדעון ברי ואש: הא על מלכיהון ומשריתיהון דסניאין כמי נהרא הוה רנו מן קדמך יעל מלכיא הוה רנוגד ובימיא הורעתא בהון פורענות גבורתך ארי אתגליתא על מרכבת יקדך שכנתך לעמד תקוף ופורקן: אתגלארה אתגליתא בגבורתך בריל קינד דעם שבטיא מימרד קים לעלמין להון בועתא טנרין תקיפין נפקו נהרין שטפין ארעא: באתגליותך על טורא דסיני חו יקדך עזו טוריא עגני מטרא עדו ארים תרוומא

רדק

חבנקוק ג

רשי תרעה

דום ידיו נש' המי היורדי מלמעלה קמו כד אחד והיה רם מאד כי הירדן היה מלא על כל גדותיו והיו מים רבים וכמעט קמו כד אחד גבוה זהו רום ידיו נש' התהום נש' ידו לרום / וית בענין אחר בחתבלותך על טורח דסיני וגו' / שמש ירח / במלחמ' יהושע עם המלכים שעמד להם השמש וכן הירח עד יקום גוי חוביו / זבולה / בשמי' שהם זבול ומעון להם כלם ויעמוד השמש בחצי השמי' וזבולה הא' כוספת כהא לילה כי המלה מלעיל' לאור חצי' יהלכו / ישראל הלכו בלילה ומצרים רודפים אחריהם לאור הברק' וחבני הברד שהסליך ה' בנוסס מפני בני ישראל והברקים הם תני הש' וחביתו' והחובים כנפו בהם וישראל הלכו לאור' וחק על פי שלח הזכיר בפסוק בריקס כיון שהזכיר חבני הברד הרי הוא כאלו הזכיר בריק' כי לא יפלו חבני הברד בלא בריקס גם חבני הברד לכניס מכהיק' ונותנים אורה בלילה / עינים ובלילה הייתה המלחמה שהרי התפלל יהוש' על הירח שיעמד גם כן עד יקום גוי חוביו' והנה היה כס בתוך כס שהחיר הירח בלילה עם הברד : בזעם / בזעמך על ז' גוים בעדת עליהם ב' בארצם וככל הענין במל' וחמר בחף תדום גוים / יצאת ליטע עמך ליטע משיחך כמו ש שיכחת ליטע עמך בהכנסם לארץ ז' גוים כן תצא לעתיד ליטע את עמך כמו שיכחת ליטעם בהכנסם לארץ ז' גוים כן תצא ותושיע ותזיחם מהגלו' ושוכס לארצם' ומה שאמר יצאת מחצת נקבת עבר במקו' עתיד ורבי'

רום ידיו נש' / כזה השמים הודו לו / עמד זבולה / במדויקה כל תיבה שצרכי למד בתחילתה הטיל לה ה' בסופה ופירשוה על מלחמ' גבעון כתרנוס / לאור חוביך יהלכו / ישראל / בזעם תצעד חרץ / לגרם טבעת חומות / ליטע משיחך / שחול ודוד / עדות יסוד / חומות חוביהם / עד כוחר / הוא גובה החומ' והמדלי' / נקבת במטוי רחש / סרכיב וסיעתו שהיו סוערי' ברוח סעף להפיככי והוא היה מטה שהיית רול כנחת החומות וכשבח וסער להפיככי נקבת רחשי ב גייסותיו במטוי שהיה בח לרדות בהם / עליצותם היו / כשהיו יכולין לאכול עני במסתר ישראל הקרוח' עם עני' / רחש פרזיו' / רחשי עריו וטירותיו כמו פרזות תשב ירושלים ערי הפרזיו' / דרכ' בים / בחילותיו הכבדים כחול הים / חומר' / ת' בדגור לשון חמרים חמרים :

עד צואר ג' וסימן עד צואר יגיע / עד צואר יחצה / עדות יסוד עד צואר סלה / צללו ג' בקריאה וסימן צללו כעפרת במים אדירים לקול צללו שפתי' כאשר צללו שערי ירושלים / וסימן בלשון ארמי אעיל תרעה כאברא / יודנו ב' וסימן ג' דוד יודנו / לעלות לעם יודנו / חילי ג' בקריאה וסימן חילי הגדול אשר קליה חילי מרומא תמהו קמו' אף במעברך נסין ליהושע במישר גבעון שמשא וסררה קמו במדוריהן עמד במימך ארנברו בתקוף נצחן נבורתך / באיתותך לום על סנאי עמד באתגל יורתך למרנר רשיעי ארעה ברונך תקטול בעממאי / אתגליתא למפרק ית עמד למפרק ית משיחך שציתא מן קדמיהון מלכיא ושלטונאי מבתיהון תרבת חובא ותברתא חיליהון רגלי עמד על צורי סנאיהון מימך קים לעלמין : בזעמא ימא בחטריה דמשה ונברי רשיי משרית פרעה דחשיבו מ' מחשיבו על עמד דברתנון ברות עלעולין וטבעתנון בימא דסוף על דרהיקו ושעבדו ית עמד ויהבו עצה בסתרא לאוברהון / אתגליתא על ימא במרפבת יקרך בדגור מן סנאין / אמרת בכל שמעור' וועו מלכיא מן קדם דינא די אתדנו מצרים לקל מליא אלון צלא ספתי אחר זעמ' לחבימאי ובאתר דשרינא זעית דשבקני ליום עקא לערן אסקא נלורת עמי סני יתברנניו ארי מלכות בכל לא תתקיס ולא תעבר שולטן על ישראל יתקטלון מלכי מדי ונבריון לא יצחון ושתיון רומאי ולא ינבון קסומא מירושלם / בכך על נסא ופרקנא דתעבר למשיחך ולשארא דעמד די ושתארון יודון למימר אמר נביא ואנא במימך די אבוע אדון לאלהא עבד פורקני / אלהים י' דסעיד לי בחילא ומשוי רגלי קליין כאילתא ועל בית תוקפי יקימני לדיליה נצחניו ונבורן וקדמוהי אנא מננן בתושבחת' / פתגם שלחתי בכם / י' ארני חילי / ון אשמת כי רב חילי :

רזם ידיו נשא : שמש ירח / עמד זבולה לאור חוביך יהלכו לנגדה / ברק חניתך : בזעם תצעד ארץ באף תרוש גוים : יצאת ליטע עמך ליטע את משיחך מחצת האש מבית רשע עדות יסוד עד צואר סלה : נקבת במטוי ראש פרזו יסערו להפיצני עליצתם כמר לאבל עני במסתר : דרכת בים סוסיה חמר מים רבים : שמעתי ותרננו בטני לקול צללו שפתי יבוא רקב בעצמי ותחתי ארנו אשר אנוח ליום צרה לעלות לעם יודנו : בירתאנה לא תפרח ואין יבול בגפנים כחש מעשה זית ושרמות לא עשה אכל גזר ממכלה צאן ואין בקר ברפתים : ואני ביהזה אעלוזה אנילה באלהי ישעי : יהוה אדני חילי וישם רגלי כאילות ועל כמותי ידרכני למנצח בגנינותי :

סליק ספר חבנקוק

כמוהו / ובדברי הנבואה יבא זה ברוב כי הנבואה חפשי שהיא עתידה הרי היא כלא נתקיימה לפי זכרון בה בלשון עבר / משיחך / הוא משיח בן דוד / מחצת רחש מבית רשע / אז תמחך רחש מחיל הרשע גנו / עדות / מקור כלל תבלה עד צוארם כלל תמחך רחשם והוא מלך מגונ / וכן תגלה יסודם עד צוארם והם שרי החיל והמלכים אשר חמו' עדות ענין גלוי / וכן ערו ערו עד היסו' בה / והצואר הוא קרו' לראש / ויסוד הוא עיקר הבנין וקיומו לפי' הוא משל על גדולי המחל' נקבת במטוי רחש פרזיו' כלומר במטות גנו עכמו תהבך רחש פרזיו כלום חילותיו וקראש פרזיו לפי שיכחול לרוב והם יושבים סביבות ירושלים בפרזים יושבי הפרזות שמתפשטי בכל מקום שאין להם חומה שתגורם / וכן חמר הוא חלעלה אל חרץ פרזות / ונחמר בכ פרזות תשב ירושלים מרוב חרם / וחמר שהקבה ישלח מהומה בהם שינקבו וימחו חויט במטה שבידו את רחש רעהו / וכן חמר תהיה מהומת ה' רבה בהם וגו' / וחמר חרב חויט בחמו תהיה : יסערו להפיצני / אותם שהיו סוערי' להפיצני / כלומר שיכחו ברוח סער' עלי להפיץ אותי בגוים : עליצותם כמו לאכול עני במסתר / עליצותם תהיה להפיצני כמו שהיתה בים שחשבו לאכול עני והוא ישראל כשיכחו ממזרים ורדף אחריו פרעה וחילו וחשבו לאכול במסתר / כלום כי חשב כי חן ה' רוחה ואין כחו בים כמו שהיה במזרים וחשבו לאכול בשמחה כלם חמר חויט חרדוק חויט וגו' עד שדרכת אתה בים סוסין ויסר את אופן מרכבותיו ואז הכירו כי ה' נלחם להם בעבורם כלם חנוסה מפני ישראל כי ה' נלחם להם במזרי' כלום ה' כמו שהיה נלחם בעבורם במזרים כן נלחם להם עתה בעבור' כי רחוי כי בקע להם הים והעבירים גיבשה והם לא יכלו לעבור כמו שאמר ויהם את מחנה מזרים : דרכת בים סוסין / ופי' דרכת בים סוסין והעברת את ישראל בו והסלכת את מזרים בתהומות וטבעתו' וטעם סוסין / פי' למעלה בפסוק כי תרכב על סוסך / חמר מים רבים / כמו שאמר כצבו כמו כד כווליס / חומר נד וכבור מן חמרים חמרים : שמעתי / חמר הנביא שמעתי בכבואה הזרה שהיו בה ישראל בעת ההיא ביום בא גנו / ותרננו בטני / לאותה שמועה / ובטני רמז ללב כמו המו מעי לו כי ללב יכון לשון הרגו וההמיה והשמחה וההשקט לא לכתן ולמעים אל לפי שהלב בכללם יפילו לשון הלב עליהם : לקול צללו שפתי' / לקול השמועה הזאת צללו שפתי וצלילת השפתיים היא השקת הספתיים זו בון מרוב פחד ורעה : יבא רקב בעצמי / חפי' עצמי שהם הדב' הקטה חמר בנוף ירקבו לזאת השמועה / ותחתי חרנו' / במקומי חרנו' / אשר חמת ליום צרה / אשר הייתי חושב שאנח בארצי אחר ששכתי מהגלות לארצי והנה נהפכה מנחתו ליום צרה : לעלות לעם יודנו / ויום צרה הוא היום שחשב גנו לעלות לעם ירושלים וישראל ושיגדו כל' שיביא עלינו גדודי העמי' / וכן יודנו והוא יגוד עקב ענין גדוד ויהיה גדוד בענין אחד וכמהו רבי' / חויייה נח יודנו תמורת הכפל ועל היום ההוא כחמר לרכיאל והיתה עת צרה אשר כמהו לא כהיתה מהיות גוי עד העת ההיא וגו' / ואמר ישעיה הנביא לך עמי בא בחדרוך וסגר דלתך בעדך חבי כמעט רנע עד יעבור זעם / וית הפסו' כן חמרת בכל שמעית וגו' / כי תחלה לא תפרת / הפסוק הזה כחמר למ על העמים הנחשפים על ירושלים עם גנו ומגונ חמר כי לא יצליח אל יכלו עם והמלטי' שלא ימותו ינפכו בחיבריהם כלם תמקפה עיניו בחוריהן ולפושם תמך בפייה והיו לזאת בכל העמים חמר ילכו בהם : יבול' / כמו פרי' / כמו ונתנה החרץ יבולה / ושדמות' / סדה זרע' / ממלה' / בהא כמו ממשלחות חן באף / ברפתים / כמו רפת בקר בדברי רול והוא בית הברק' / וית כן חרי מלכות בכל לא תתקייס וגו' / ואני בה' חלעלה / חמר הנביא בלשון ישראל כשיכלו מחנה גנו חילי חלעלה בישועתי ישראל / וכפל הענין במל' ואמר חלילה באלהי ישעי וכת' בכך על ניסח ופירקה דתעבד למשיחך וגו' : י' אלהים חילי וישם רגלי כאילות / קלית כאילות לרדוק חוביו' / ועל כמותי ידרכני / עורנו שאדריך על גשם וארמסם בארצי ונהו כמותי / ואמר כן לפי שירושלם גבוהה מכל הארצות ואמרר על הנס שיעשה לי' / ואמר למנצח בגנינותי / דבר

סליק ספר חבנקוק

יסערו
ג' חר כתיב
ס'

ה' אשר היה אל צפניה בן כושי בן גדליה בן אמריה בן חזקיה' יא כי חזקיה זה חזקיה מלך יהודה ואפשר אה שאין בזה רחיה אבל באמת גדולים היו חזקיהו לשיכך נוכרי' ושלשה נביאים כתבואו בימי יאשיהו וירמיהו צפניה חולדה' וארזל כי ירמיה היה מתכבד בשוקים וכפניה בבתי כנסיות וחולדה חזל הנשים' וכבולתו היתה קודם שטבו יאשיהו ויהודה מלעתם: אסוף אסף' אסף מקור מן אסף והוא ענין כליון כמו ואספת את נפשך ונפש ביתך' אסף' איתן מבנין הפעל מכחי העין מענין ספוטמו' והקל הוא פועל עומד והכבד ינח' וכן אסף אסיפס' אחר שיכלה כל מי מעל כפי הארמה ללמעל ארץ ישראל' ואמר כלל

ספר צפניה

רשי

אסף

אסף' לשון כליון כמו וחספת את נפשך דמיכה ואלף חסרה בתיבה שנייה שהרי היה לו לכתוב אסף אבל יש כחלה הדכה כמו לא יהל עם ערבי שהנח כמו לא יאהל: והמכשלות את הרשעים' הם עבודות זרות: את שאר הבעלי' שלא תהא שחרית לזכרונו: הכמרים עם הכהנים' פלחיהן עם כומריהן: ואת הנשבעים ביה' וחזקיהו ונשבעים במלכם בעז שלהם עושין עז עיקר לומר חס חזן אתה מחמין בשבעות השם הריני נשבע לך בעז: הקדיש קרחיו' זימן חיילותיו ליום מעד: מלבוש ככרי' תכשטו עז: הדולב על המפתן' תי' דמהלכין בנימוסי פלשתאי שלא היו דורכים על מפתן דגון שחאמר על כן לא ידרכו כהני דגון וגו': משער הדגים' תי' מתרע נוכח ונער היה בירושלם וכך שמו: מן המשנה' משער העופות שהנח שני לו: יושבי

מסרה

בן בכרי' והנשבעים במלכם' ישמה ישראל בעשיו: והיה ביום ה' וסימן והיה ביום הגחילו את בניו' והיה ביום מלחמת ולא נמצא חרב' והיה ביום צאתך דשמעיו' והיה ביום בהניח זה לך מעצבך' והיה ביום זבח' ופקדתי על השרים:

פתגם

נבואה דהוה קדם י' עם צפניה בר כושי בר גדליה בר אמריה בר חזקיה ביומי יאשיהו בר אמן מלך שבטא דבית יהודה: שצאה אשצי כולא מעל אפי ארעא אמר יי' אסף אנשא ובעירא אסף עופא דשמא ונוני ימא על דסניארת תקלת רשיעא ואשצי ירת אנשא מעל אפי ארעא אמר יי' וארים מחת נבורתי על אנש יהודה ועל כל יתבי ירושלם ואשצי מן אתרא דהדין ירת שאר בעלא וירת שום פלחיהן עם כוכריהון: וית דסגדון לאגוריא לחילי שמא וירת דסגדון די מקימין בשבא דיי רביבין וימין בשום פתכריהון: וית דאסתרו לאחורא מבתר פולחנא דיי ודלא תבעו ירת דחלתא דיי ולא בעו מן קדמוהי: ספו כל רשיעא מן קדם יי אלהים ארי קריב יומא דעתיד למיתי מן קדם יי ארי אתקין יי קטול ערע מופנהו: ויהי ביום קטלא דעתידי למיתי מן קדם יי ואסער על רברביא ועל בני מלכא ועל כל דמרתגשין למפלח ל למענותא: ואסער על כל דמהלכין בנימוסי פלשתאי בעדנא ההיא דמלן בית רבניהון חטוף ונלקין: ויהי בעדנא ההיא אמר יי קל צוחתא מרתרע נוניא ויללא מן עופא ותבירא רבא מן בבעתא: אילילו

דבר

יהוה אשר הורה אל צפניה צפניה בן כושי בן גדליה בן אמריה בן חזקיה בימי יאשיהו בן אמן מלך יהודה: אסף כל מעל פני האדמה נאם יהוה: אסף אדם ובהמה אסף עוף השמים ודני הים והמכשלות את הרשעים והכרתי את האדם מעל פני האדמה נאם יהוה: ונשיתי ירי על יהודה ועל כל יושבי ירושלם והכרתי מן המקום הזה את שאר הבעל את שם הכמרים עם הכהנים: ואת המשתחוים על הגגות לצבא השמים ואת המשתחוים הנשבעים ליהודה והנשבעים במלכם: ואת הנסוגים מאחרי יהוה ואשר לא בקשו את יהוה ולא דרשהו: הם מפני אדני יהוה כי קרוב יום יהוה כי הכין יהוה זבח הקדיש קראיו: והיה ביום זבח יהוה ופקדתי על השרים ועל בני המלך ועל כל הלבושים מלבוש נכרי: ופקדתי על כל הדולב על המפתן ביום ההוא הממלאים בית אדניהם חמס ומרמה: והיה ביום ההוא נאם יהוה קול צעקה משער הדגים ויללה מן המשנה ושבר גדול מהנבעות:

גדליה ה' וסימן נמסר בירמיה סימן מ': חזקיה ג' וסימן ג' אשר היה אל צפניה עזר אמר חזקיה' ומן והי בשנת שלש להושע בן אלה עד וישלח מלך אשור את חרתן דכוו חזקיה בסא חזקיהו וסימן והי בשנה הרביעית למלך חזקיהו: במלכם ג' וסימן ועל כל איש ישראל מאחרי דוד דשבע

יהודה לא אחזיקו כל כך בעבודת הבעל כמו בני ישראל כי אחזב החזיק בעבודת הבעל ואחריו שאר מלכי ישראל' ואפשר כי מה שאמר והכרתי הוה על ידי יאשיהו המלך שבער הכל כמו שכתוב' אז אמר על חרבן הארץ כי מלכי יהודה אחר יאשיהו עשו הרע בעיני השם' ואמר שהחללים יכלו עם עובדיהם כמו שכתוב בתוכחות התורה ונתתי את כגדיכם על פגרי גולגולתם: את עם הכמרים עם הכהנים' הכמרים הם לובשי שחורים לשם עז' והכהנים הם המשרתים לפני עז' ויאבד שמש וזכרם מן העולם' ואת המשתחוים הנשבעים לה' והנשבעים במלכם' מעם משתחוים לה' ופעם למלכם שהיא העבודה זרה שהמליכה עליהם והנה הם משתתפים עם ה' יתברך דבר אחר לעבדו והכתוב אותה לא תעשו אתי אלהי כסף וזהב לא תעשו לכם' וית דמקיימין בשמא דה' תייבין ויימין בשום פת כומריהן' לא פת כריהון: ואת הנסוגים' כמו לא נסוב אחר לבינו כלום' שלא הלכו בדרכיו ולא שמרו תורתו: ואמר לא בקשו את ה' ואלעמי שלא עבדו עז' חלא שחומרים בלבבם לא ייטיב ה' ולא ירע ומה תועלת לדרוש אותו ולבקש מלפניו' כל אלה שזכר הם בכלל העונש שימצאום המכשולות ויכלו וחליה' הוה אומר: הם מפני ה' אלהים' לל דום והשתותק מכינו שהייתם סבורים שלא יביט אל מעשיכם הסו מכינו כי קרוב יומן שיביא עליכם: זבח' חללי הרשעים: הקדיש קרחיו' זימן לאותו זבח קרחיו והם עוף השמים וחית השדה לאכול החללים כמו שאמר בתוכחות התורה והיתה נבלתך למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ: והיה ביום זבח' על השרים ועל בני המלך כי הם העושים דלים כי יש לחל ידם הם יעלו בחרב ביום זבח והוה יום החרבן' וכן כתיב וישחט מלך בכל את בני דלקיהו לעיניו וגם את כל שרי יהודה שחטו בדבלתה: ועל כל הלבושים מלבוש נכרי' כי חלול כשהיו רואים לשום חס שהיה להם כח עליו מלבוש נאה היו גוללים אותו ולבושים אותו' והחכס ר' אברהם אל' זל פי' מלבוש נכרי כנגד כל העם דרך גלות שלא ילבש חלם במלבושיהם' וימ מלבוש עז' וית ועל כל דמתרשק למפלח לטעותא' וימ אכסים סמרחים עצמם פרושים וחסידים ולבושים מלבוש נכרי שלא כשאר העם כדי שיכירו במלבושיהם שהם פרושים ודרכיהם רעים: ופקדתי על כל הדולב על המפתן' פי' חלול על עבדי השרים חלול על עבדי המלך כשהיו רואים בבית העני חפץ שיחמדוה שהוה נאה ויכנסו בבית העני במרוצה זהו שילגו על מפתן בית העני מרוב חפזם לקחתו ויביאו אותו אל חלוקיהם והו הממלאים בית חלוקיהם חמס ומרמה' והחכס רבי אלויהם חמס ומרמה' והחכס רבי אלויהם חמס ומרמה' וית על כל דמהלכין בנימוסי פלשתאי' לל שלא היו דורכים על המפתן של בית עז' כשהם כולסתיים שחאמר בהם על כן לא ידרכו כהני דגון' ובדרש רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק מצינו שהחמירו ישראל בעז' ויתר מאומות העולם' באומות כתיב על כן לא ידרכו כהני דגון אבל בישראל כתיב הדולב על המפתן: והיה משער הדגים' שער שהיה בירושלם שהיה נקרא שער הדגים ועד שער הדגים ומגדל הנחל' וחללי היו מוכרין עם דגים: ויללה מן המשנה' הוה בית המדרש כמו שחאמר בספר מלכים והיו יושבת בירושלם במושנה' ותרגם יונתן בבית חולפנח: ושבר גדול מהנבעות' מקומות הם בירושלם או סמוך לה כמו נבעת גרב הזכר בספר ירמיה' וינתן תרגם קל צוחתא מתרע נוכח ויללה מן עפלא ותברא רבא מן גובשתא' לא מן נבעתא ובמדרש אגדה שער הדגים זה עכו שכתובה בחיקים של דגים' ויללה מן המשנה זה לוז שהוה סכן לירושלם' ושבר גדול מהנבעות זה צפורי שיושבת בראשי ההרים: חלילו

כי עזה עזובה תהיה כי אס תעשו כן חפזו על סביניהם הרעים פלסת ועמו וינחב כמו שהנביא מסדרן והולך בצהרים יגרסוהו אסדוד עמה ובהרים אסר יסוד בה קטב יגרסוהו ויהי שדודה לא בצהרים יגרסוהו מקום מרעה צלח היה והצהרים קשה לכת בו צלח וכן הוא חומר איכה תרביץ בצהרים מחל הם ספר

והיתה ג' בטעם בנביאי וסי' והיתה הפצירה נבלת אובל והיתה חבל היס ועין בסמרה רבמא בערך הירד כסדום וסימן כמעט כסדום היינו הכרת פניהם ענחה במ' הו' ל' כלם כסדום וישביה כעמרה כי מואב כסדום תהיה וישתחוו רפץ וסימן עבדוך עמים ב' בו' נורא עליהם זכרו וישבו אל ו' וישתחוו

ארי עזה שביקא רתה ואשקלון לצדו אשדוד בטהרא יתרכונה ועקרון תתעקרו וידיתי בני בספר ימא עמא רחבין לאשת צאה נורת פתנכא דיי עליכון ריחבין בכנען ארעא דפלשתא ויאברך מבלי יתיב ותיח ספר ימא דירור בית מישרי רעון וחוטרין רעון ויהי ערבא לשאר ארבות יהודה עליהון יתפרנסון בבתי אשקלון ברמא יביתון ארי ועול דכרנהון קדם אל ההון ויתביב גלותהון ושמיע קרמי חסודי מואב ואת רבבות בני עמון דחסידו ית עמי ואת רבבו על תחוסהון וכן קים אנא אמר וי צבאות אלהא דישראל ארי מואב כסדום תהי ובני עמון בעמורה משמט מלוחין ומחפורין דמלח וצרו ער עלמא שארא רעמי ובונונון ושארא שבטיא יחסנונון דא להון חלף ארטרברנהון ארי חסידו ואת רבבו על עמיה דיי צבאות דחילא דיי למפרקהון ארי אמאי ית כל דחלת ארעא ויבעון מן קרמוהי גבר מאתריה כל נורת עממיא אף אתון בושאי קטילי חרבי תהון ויריס מחת נבורתיה על צפונא ויאבר ית אתוראה וישוי ית נינה לצדו אשתממו כמברא וישרון בנה ערין דכל חיות ברא אף קרעין ואף קופרין בפרתוח וירעא יבירחון קל עופא דמנצף בכוא חרבו תרעא וטללה

כי עזה עזובה תהיה עזה עזובה דרך צמות לסון נופל על הלסון ואעפי שאינו דומה בכל האותיות בצהרים זכר צהרים לפי שהקטב יסוד בצהרים ואסדוד לסון סד והרי הוא כאלו הוא לסון נופל על הלסון יגרסוהו האויבים עדת אסדוד ממקומה פתחום כמו הקטב יסוד בצהרים ועקרון תעק' לסון נופל על לסון דרך צמו' ולא זכר גת כי ביד מלכי יהוד היתה היו יושבי חבל הם חלק כמו חבל נחלתו והוא חרץ פלשתים סמיה סמוכה לים כמו שכתוב עדים פלשתים וקראוהו עליה כי תחרב חרסו גוי כרתים פלשתים יקראו כרתים כמס' אל נגב הכרתי ונאמר הכרתי את כרתים וית עמא דחייבין לאישת צאה כנען חרץ פלשתים כמו שכתוב לכנעני תחשב חמשה סרני פלשתים וגו' והיתה לסון נקבה על הארץ סהיא חבל היא נות כרות רועים מסכן הרעים יקראוהו כוה כמו ס נאמר חני לקחתך מן הנוה והקבץ נות כרות רועים מקום סיכרו עס הרועים להיות עס מקייהם ככלאים מן כי יכרה חיס כור והיה חבל לשארית בית יהודה זה החבל יהיה עדין לשארית בית יהודה שיסובו מגלות בכל וית חבל הסנים הרחשונים ספר ימא וזה תרנס ערבא כלום לגולל בית יהודה ולחלקם יהיה עליהם ירעון על המקומות ההם חסר סיהיה זה הפסוק ופסוק והיתה לעתיד משיבונו יהודה מגלות בכל תהיה חרץ פלשתים להם למרעה צלח ופירוש ירעון ירעו צאנם וכן ירצבון חמ' על הצלח שיכלאום

והיתה ג' בטעם בנביאי וסי' והיתה הפצירה נבלת אובל והיתה חבל היס ועין בסמרה רבמא בערך הירד כסדום וסימן כמעט כסדום היינו הכרת פניהם ענחה במ' הו' ל' כלם כסדום וישביה כעמרה כי מואב כסדום תהיה וישתחוו רפץ וסימן עבדוך עמים ב' בו' נורא עליהם זכרו וישבו אל ו' וישתחוו

ישוב ולא תהיה הארץ אלא למרעה צלח ויהי פסוק זה והיה על זמן שיבת בני יהודה לארץ פלשתים גם כן להם למושב עס הרועים עס צאנם מפני חרבן הארץ סלח יהיה בה לפי שהם כמסלי' לכהן וכן תי עליהם ירעון ועליהם יתפרנסון בערב ירצבון תרנס ברמא יביתון שמעתי חרפת מואב ויבנו בני עמון סהיו סכני לבני ישראל ובגלותם שהיו דואים אותם חרב: לפי חסידו ממשק חרול לפי מקומו עניינו כמו מואב סיכחו ועל עס חרולים כמו במקום חרב ויזי המלה מענין וכן מסק ביתי מענין סוק כלומר שיתקסקסון חרוליה זה בזה מרובם בכשוב בהם הדוח ויסימיעו קול ואחזל פי ענין עזיבה כלום שתהיה הארץ כעצבת לחרולים וכת' משמט מלוחין כמו מלוח עלי סיח והוא חרול ומכרה מלח מן כי יכרה חיס בור כתרנונו ומחפירין למלח ויתכן לפרשו מענין כרי בדברי רזל התחיל לומר חומר ברך השולח ברכה בכרי הזה לל מלח: שארית עמי יבזום ויכרה חיס בור ויחלוס וזה חסר סהיה בבית שני כססנו מגלות בכל ואפסר לפרשו עתידה בימי המשיח ופסוק כי רזה את כל אלהי הארץ עת לזה הפי' ויבזום יבזו אותה גוי ביד חמד לבדו והיא יוד השרש יוד הכנוי כפלה מהמכתב וכשאר בהמבט: זאת ויגדילו פירשנוהו כורח עליהם ה' סהוא מרח עליהם היה כלומר על עס סוכר וכת' דחילא דה' חמד למפרקהון חו פי עליהם על הגוים כלום עוד יבא זמן סיהיה נורא עליהם וירחו ממנו ומרעה לעמו: כי רזה את כל אלהי הארץ יכחש את כל אלהי העמים ויכירו כלם כי ה' לבדו הוא האלהים כלם והיה ה' למלך על כל הארץ: ורזה מן וישלח רזון ככפסם כלומר יטול אותם ויסבית אמונתם וישתחוו לו ויח' חרי אמאיך: גם אתם כושים חמד אתם והמר המה כי בן מנהג המקור בכמה מקומו כמו כלם תשובו ובזו נח' לכלם ולכריכס כי יבזו מאלים אשר חמלתם והדומים להם ויזי המה בחסרון כף הדמיון כהמה כלומר אתם תהיו חללי חרבי כמוהם פי כענין ומואב סוכר ויחמד גם אתם כלומר חלפי אתם הרועים מא' אתם הרועים לישראל וגם אתם תהיו חללי חרב ויטו ידו על כפון זה בכל שהיא מורחית כפונית לא' חכרה לפי סגול ישראל אליה ולא רחמו עליהם כראוי כלם ביסעיה לא שמת לא רחמים ויאחד את חסור סגול עס עשרת הסבטים ורצנו כל חיות גוי זה בכל שהיא מורחית כפונית לא' חמד כל בהמות הגוים אשר כביבותיה ירעו וירצבו בה: גם קחת היא הקיק: גם קפוד היא הקפאלד בערבי ובלעז טרטוגאה: בכפתוריה הוא הכפתור הסמוך על סני הספים שהם המזונות וקראו כפתור לפי שעושין בו ביורים של פרחים וכפתורים שהם כמין תפוחים וכן כפתוריהם וקנותם וכן תי' בכפתוריהם בפמוח תרעיה: קול יסודר כתרנו' יונתן קל עובא למנצף ככוא' ויחמד יסודר כי הקול פיתנו העופות הוא כמו שיר חמיר' וכן חמד מבין עפאים יתנו קול' ויחמד עת הזמיר הגיע ויקול: חורב בסף חרבן יהיה בסף השער:

לו כל מלכים כל גוים אשר עשית בה אמר וי גאל ישראל: חרב זו וסי' נמסר בישיעיהו סימן סא: כלילה בבתי אשקלן החרבים להדביעם עס' או יהיה פסוק והיתה על זמן חורבן חרץ פלשתים חמד שיסנו עס הרועים עס צאנם מפני חרבן הארץ סלח יהיה בה חרץ פלשתים גם כן להם למושב עס הרועים עס צאנם מפני חרבן הארץ סלח יהיה בה לפי שהם כמסלי' לכהן וכן תי עליהם ירעון ועליהם יתפרנסון בערב ירצבון תרנס ברמא יביתון שמעתי חרפת מואב ויבנו בני עמון סהיו סכני לבני ישראל ובגלותם שהיו דואים אותם חרב: לפי חסידו ממשק חרול לפי מקומו עניינו כמו מואב סיכחו ועל עס חרולים כמו במקום חרב ויזי המלה מענין וכן מסק ביתי מענין סוק כלומר שיתקסקסון חרוליה זה בזה מרובם בכשוב בהם הדוח ויסימיעו קול ואחזל פי ענין עזיבה כלום שתהיה הארץ כעצבת לחרולים וכת' משמט מלוחין כמו מלוח עלי סיח והוא חרול ומכרה מלח מן כי יכרה חיס בור כתרנונו ומחפירין למלח ויתכן לפרשו מענין כרי בדברי רזל התחיל לומר חומר ברך השולח ברכה בכרי הזה לל מלח: שארית עמי יבזום ויכרה חיס בור ויחלוס וזה חסר סהיה בבית שני כססנו מגלות בכל ואפסר לפרשו עתידה בימי המשיח ופסוק כי רזה את כל אלהי הארץ עת לזה הפי' ויבזום יבזו אותה גוי ביד חמד לבדו והיא יוד השרש יוד הכנוי כפלה מהמכתב וכשאר בהמבט: זאת ויגדילו פירשנוהו כורח עליהם ה' סהוא מרח עליהם היה כלומר על עס סוכר וכת' דחילא דה' חמד למפרקהון חו פי עליהם על הגוים כלום עוד יבא זמן סיהיה נורא עליהם וירחו ממנו ומרעה לעמו: כי רזה את כל אלהי הארץ יכחש את כל אלהי העמים ויכירו כלם כי ה' לבדו הוא האלהים כלם והיה ה' למלך על כל הארץ: ורזה מן וישלח רזון ככפסם כלומר יטול אותם ויסבית אמונתם וישתחוו לו ויח' חרי אמאיך: גם אתם כושים חמד אתם והמר המה כי בן מנהג המקור בכמה מקומו כמו כלם תשובו ובזו נח' לכלם ולכריכס כי יבזו מאלים אשר חמלתם והדומים להם ויזי המה בחסרון כף הדמיון כהמה כלומר אתם תהיו חללי חרבי כמוהם פי כענין ומואב סוכר ויחמד גם אתם כלומר חלפי אתם הרועים מא' אתם הרועים לישראל וגם אתם תהיו חללי חרב ויטו ידו על כפון זה בכל שהיא מורחית כפונית לא' חכרה לפי סגול ישראל אליה ולא רחמו עליהם כראוי כלם ביסעיה לא שמת לא רחמים ויאחד את חסור סגול עס עשרת הסבטים ורצנו כל חיות גוי זה בכל שהיא מורחית כפונית לא' חמד כל בהמות הגוים אשר כביבותיה ירעו וירצבו בה: גם קחת היא הקיק: גם קפוד היא הקפאלד בערבי ובלעז טרטוגאה: בכפתוריה הוא הכפתור הסמוך על סני הספים שהם המזונות וקראו כפתור לפי שעושין בו ביורים של פרחים וכפתורים שהם כמין תפוחים וכן כפתוריהם וקנותם וכן תי' בכפתוריהם בפמוח תרעיה: קול יסודר כתרנו' יונתן קל עובא למנצף ככוא' ויחמד יסודר כי הקול פיתנו העופות הוא כמו שיר חמיר' וכן חמד מבין עפאים יתנו קול' ויחמד עת הזמיר הגיע ויקול: חורב בסף חרבן יהיה בסף השער:

והיתה ג' בטעם בנביאי וסי' והיתה הפצירה נבלת אובל והיתה חבל היס ועין בסמרה רבמא בערך הירד כסדום וסימן כמעט כסדום היינו הכרת פניהם ענחה במ' הו' ל' כלם כסדום וישביה כעמרה כי מואב כסדום תהיה וישתחוו רפץ וסימן עבדוך עמים ב' בו' נורא עליהם זכרו וישבו אל ו' וישתחוו

רדק

עפניה ג

רשי תרפ

כיערזה עדה... ההא נחה ודינה במפיק... והרזה לל על קרני הבתים הסמוכים

כי חרזה ערה... כי חרזה עקד ושרט כמו ערו ערו... וית וטללה סתרו הוא גב

לא שמעה חד סן ה' פסוק אית בכל חד לא לא לא לא כולוהו קרחוסי

לא שמעה חד סן ה' פסוק אית בכל חד לא לא לא כולוהו קרחוסי

כבי ארזה ערה: זאת העיר העליונה היושבת לבטח

כבי ארזה ערה: זאת העיר העליונה היושבת לבטח

ואפסי עוד איד היתה לשמה מרבץ לחיה כל עובר עליה

ואפסי עוד איד היתה לשמה מרבץ לחיה כל עובר עליה

העיר היונה: לא שמעה בקול לא לקחה מוסר ביהוה

העיר היונה: לא שמעה בקול לא לקחה מוסר ביהוה

אל אלהיה לא קרבה שריה בקרבה אריות שאנים

אל אלהיה לא קרבה שריה בקרבה אריות שאנים

נביאיה פוחזים אנשי בנרות כהניה חללו קדש חמסו

נביאיה פוחזים אנשי בנרות כהניה חללו קדש חמסו

יהוה צדיק בקרבה לא יעשה עולה בבקר

יהוה צדיק בקרבה לא יעשה עולה בבקר

משפטו יתן לאור לא נעדר ולא יודע עול בשת

משפטו יתן לאור לא נעדר ולא יודע עול בשת

פנותם הרבתיו חוצותם מבלי עובר נצדו עריהם

פנותם הרבתיו חוצותם מבלי עובר נצדו עריהם

תקחי מוסר ולא יכרת מעוננה כל אשר פקדתיו עליה

תקחי מוסר ולא יכרת מעוננה כל אשר פקדתיו עליה

השחיתו כל עליותם: לכן חכו לי נאם יהוה

השחיתו כל עליותם: לכן חכו לי נאם יהוה

משפטי לאסף גוים לקבצי ממלכות לשפך עליהם

משפטי לאסף גוים לקבצי ממלכות לשפך עליהם

באש קנאתי תאכל כל הארץ: כי אז אהפך אל עמים

באש קנאתי תאכל כל הארץ: כי אז אהפך אל עמים

לקרא כלם בשם יהוה לעברו שכם אחד: מעבר לנהר יבנה

לקרא כלם בשם יהוה לעברו שכם אחד: מעבר לנהר יבנה

באתגליאיה וירחון מירחון לרהון הרע קורבני

באתגליאיה וירחון מירחון לרהון הרע קורבני

חזר לדבר על ירושלים מורחה... פועל מהכבד והחולס מקי קמץ חטף

לאור... חזר לדבר על ירושלים מורחה... פועל מהכבד והחולס מקי קמץ חטף

לכן... חזר לדבר על ירושלים מורחה... פועל מהכבד והחולס מקי קמץ חטף

באתגליאיה וירחון מירחון לרהון הרע קורבני

תורה: יהוה צדיק בקרבה... ביקרב העיר הזאת שזכר והיא ירושלים: לא יעשה עולה

תורה: יהוה צדיק בקרבה... ביקרב העיר הזאת שזכר והיא ירושלים: לא יעשה עולה

עברו עליה והנה חמסו... חזר לדבר על ירושלים מורחה... פועל מהכבד והחולס מקי קמץ חטף

ביום ההוא לא תבואי מכל עלילותיך... לא תבואי מכל עלילותיך... לא תבואי מכל עלילותיך...

רשי

לא תבואי מכל עלילותיך... לא תבואי מכל עלילותיך... לא תבואי מכל עלילותיך...

ספר חגי

בשנת

בשנת... בשנת... בשנת... בשנת...

מסרה

הוא אבי כל בני עבר... הוא אבי כל בני עבר... הוא אבי כל בני עבר...

ולא ימצא ד' בקריאה וסימן ושברה כשבר נבל יוצרים... ולא ימצא ד' בקריאה וסימן ושברה כשבר נבל יוצרים...

בערנא ההיא לא תבהתין מכל... בערנא ההיא לא תבהתין מכל... בערנא ההיא לא תבהתין מכל...

ובועו ישראל חרי ובעו בכל לפנ... ובועו ישראל חרי ובעו בכל לפנ... ובועו ישראל חרי ובעו בכל לפנ...

בשנת

שתיים לדריוש המלך... שתיים לדריוש המלך... שתיים לדריוש המלך...

רמז

פיי כבר לשון חלפה גדולה ימים רבים... פיי כבר לשון חלפה גדולה ימים רבים... פיי כבר לשון חלפה גדולה ימים רבים...

בשנת

בשנת... בשנת... בשנת... בשנת...

והוא בסקל תרבות... והוא בסקל תרבות... והוא בסקל תרבות...

רדק

חני א

תרפא

בני שריה ויהושע בנו עליה עם זרובבל ועזרא לא עלה עד מלאת לחרבות ירושלים ע' שנה אחר שבנו הבית: לחמרי זה הדבר שהיו חומרים העם אל זרובבל ואל יהושע: כה חמרה' לחמרי' שיחמרו הם לעם' ולפי שבטלו כרי יהודה מהם בכין הבית כל השנים שעברו כואשו העם מבין הבית והיו חומרים עדיין לא הניעו עת הבנין חלפי שהיו יודעי' ששלמו ע' שנה לחרבות ירושלים בשנת שנים לדריוש והיה להם לדעת כי לא לחסם העלם הא מהגולה וחלפי' שלא חמרו להם הנבי' עדיין היה להם להחל מעצמם ולהתעורר על הדבר כי היו רואים כי מעשיהם לא היו בחיים להם על הנכונה כמלש זרעתם הרבה וגו' והיה להם לדעת כי זה ענשם על שהיו נושאים בבנין הבית וכשראה הא יתברך שלא היו מתעוררי מעצמם שלא להם ביד חני הנביא:

רשי

העם הזה חמרו' לפי שבטלו חזיביהם על ידיהם בראשונה ס סבורים הם שלא חקיים את דברי שחמרת' לפי מלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה ולא יבא עוד עת ביתי להבנו' חמור להם שבא עתה העת חבל עת הרחשן לא היה חלח לפקידה למלאו לתחילת מלכו' בבל ע' שנה וכן היתה לסוף ע נפקדו לעלות על פי כורש חבל בכין הבית כמלה בחורבנו' ירושלים שבימי דקדקו שהיה מחומר ש' שמונה עשרה שנה למלכות בבל כדחמ' מר גלו ביה גלו ביט ועתה מלאו הי' העת לכס' לשון תימה לכך נקוד הא פתח: ספונים' מוכסים בנסרי' חרזים כמו ויספון את הבית וספן בחרז' וכן תרגם יונתן הכדק' כשר לכך לאתן' יתבין בבתי' לי מטללן בנסרי' דחרזי' ובית מקדש' הדין חרוב: על דרכיכם' על עסקיכם שחתם רוח' שחן במעשה ידכם ברכה כמו שהוא חומר זרעתם הרבה והבא מעט' כל זה בשביל חורבן ביתי הוא: והבא מעט' בעון בימורי' שבטלו: אכול וחן לשבעה בעון ביטל מנחות: שתנו וחן לשכרה' שניטל טעם היין לפי שבטלו הנסכים: לבוש וחן לחוס' לני' בעון בגדי כהונה שבטלו: והמשתכר משתכר א צרור נקיב' כל ריוח שחתם עושים הולך וכלה כנותן מעותיו בקשר בגד נקיב: ואכבדה' חסר הא' כנגד חמשה דברים שהיו במקדש ראשון ולא היו במקד' שני חורים ותומים ואם ושכינה ורוח הקדש כלחית' במסכ' יומא: פנה אל הרבה' עד הנה הייתם סבורים להביא מן הסדה הרב' והבחתם מעט: ולפחתי בני' אביא עלי מכת רבבון והתולעת' ונפחתי לשון נוכח באש פהם: עליכם כלאו שמים' על חוביבין כלאו מענו: במלאכות יי' בשליחות המקום: ויבאו

עת נ' פתחין וסי' בלא עת נדחה' לא עת בא עת בית יי' ב' בו: מעט' ז' קפין קמצין בקריוסי' ונשאר' במתי מע' תחת אשר הייתם' זרעתם הרב' והבא מעט' ואם מעט' ואוספה לך כהנה' ויחלו מעט' ממשא' פנה אל הרב' והנה מעט' וקצף גדול אני קוצף' רק הכהנים היו למעט דדבריו הימים' וכל אתנתא וסוף פסוק דכו':

כה אמר יהוה צבאות לאמר העם הזה אמרו לא ערתי בא ערתי בית יהוה להבנות: יהוה דבר יהוה ביד חני הנביא לאמר: העת לכם אתם לשבת בבתיכם ספונים והבית הזה חרב: ועתה כה אמר יהוה צבאות שימו לבבכם על דרכיכם: זרעתם הרבה והבא מעט אכול ואין לשבעה שהו ואין לשכרה לבוש ואין לחם לו והמשתכר משתכר אל צרור נקיב: כה אמר יהוה צבאות שימו לבבכם על דרכיכם: עלו החר והבאתם עץ ובנו הבית וארצה בו ואבנך אמר יהוה: פנה אל הרבה והנה למעט ורנאתם הבית ונפחתו בו עץ מה נאם יהוה צבאות עץ ביתי אשר הוא חרב ואתם רצים איש לביתו: על כן עליכם בלאו שמים מטל והארץ בלאה יבורה: ואקרא חרב על הארץ ועל ההרים ועל הדגן ועל התירוש ועל היצחק ועל אשר תוציא האדמה ועל האדם ועל הבהמה ועל כל יגיע בפים: וישמע זרובבל בן שלתיאל ויהושע בן יהוצבק הכהן הגדול וכל שארית העם בקול יהוה אלהיהם ועל דברי חני הנביא כאשר שלחו יהוה אלהיהם ויראו העם מפני יהוה: ואמר חני מלאך יהוה במלאכות יהוה לעם לאמר אני אתכם נאם יהוה:

מתעוררי מעצמם שלא להם ביד חני הנביא: והיה דבר' דבר ה' היה לעם ביד חני כי הנבואה הרחשן חמרו לו לחמרה אל זרובבל ואל יהושע' והנבואה הזאת השנית חמרו לו לחמרה לעם: העת לכס' ההא פתוחה והיא לשאלה' חמרו חתם שחומרים שלא הניעו עת להבנות בית ה' חמרו חס הוא עת שתסבו חתם בבתיכם ספונים והבית הזה חרב הטוב הוא זה ה' הלא תבוסו מזה: סכונים' מקורים' וכן חלקת מחוקק ספון וספן בחרז' ועתה' על דרכיכם' על עסקיכם ומעשיכם כמו וכברתו מעשות דרכיך וחמרו כן מפרש חומר זרעת: זרעתם הרב' הפך דרך העולם כי חרס וזרע מעט ויקובר הרבה ויבויח אל הבית יותר ויותר ממה שזרע וענייכם יבאו בהפך חן לא תחשבו כי זה לעונש הבית שתניחוהו חרב' ועוד כי אפילו מה שתבילו לבי יסבו מחרה שחם תאכלו לא תשבעו ואפילו תאכלו כדי שבעה כמנהג ה' העולם: וחן לשכרה' כמו לשבעה כי הסכרו הוא שבעת היין ויש שיעבור החק וישתכר עד שתשתכשע דעתו: וחן לחוס' לני' וחן הלבוש' כפי לחם לו וחן על פי שהוא כדי לחסם כדך העולם א חבל המחרה נמזאת בכל: והמשתכר' ומי שהוא משתכר במקו' וממכר חן שמשכיר עצמו חן בהמתו יהיה למחרה כמו חס ישימונו בצרור בגד שהוא נקיב' מתחתיו כי כמו שיכנס קן יבא: כה אמר ה'

מה כ' פתחין וסימן נמסר בסדר כי תשא: חרב יו' בלישנא חסר וסימן נמסר בישעיה סימן טא: ועל אשר ד' דסמיכי וסימן אנחנו פשענו על גב הכרתי' ואת הכבשה ישלם ארבעתים' וגם ביד יהוא בן חנני' ועל אשר תוציא האדמה: וכל שארית' וסי' העמסים מני' בטן' וישבו בשער התוך' וישמע זרובבל בן שלתיאל ויהושע:

מבואר הוא: עלו ההר' ואכבד' כתיב ואכבדה קרי והענין אחד ורזל דרשו חסרון ההל' מן הכתוב כי חמשה דברי' חסרו מבית שני חרון' חורים ותומים ואם העליונה ושכינה ורוח הקדש: פנה' חס תעלו ההר ותבילו עץ לבנות הבית תסור המחרה מכם חבל עתה פנה א הרבה והנה למעט' פי' והנה פנותיכם הוא למעט הפך מה שחשבתם שתבנו א הרבה: ונפחתי בני' חמרו כנגד שיכלה בפנימת הפה' וית' ואחא חסלה ביה מארתא: על כן עליכם' כי בהרבות הגוים ירד הגשם והטל ועליכם' בארצכם כלאו שמים חפי' מטל שאינו נעצר וכן חמרו בקלות ונתתי' חס שמיכם ככרזל והוא כמו עליכם' שאמ' הנה: ואקד' חרב' גזרתי יונש על הארץ' שהיה יבשה שיהי' חוירה יבש ולא יהיה לה לחות מתחת מימי התהום הפך מה שאמר ומתהום רובבת תחת: ועל ההרים' כי יש הרים צומחי' בהם עצים טובים נושאי' פרי ועשבים טובים כמלש ומרחש הדרי קדש וממנד' גבעו' עולם: ועל הדגן' כלאה השלסה חס עיקר חיי האדם' ואחכ' כלל' וחמרו ועל אשר תוציא האדמה וחמרו על האדם ועל הבהמה כי יבשות האוויר תוליד חלחלים רעים באדם ובבהמ': ועל כל יגיע בפים' כמו שפי' החכם ר' חברה' חל' זל' כי לא יעליו ויגעו לריק המטק' מימימי הבאר' כי לא יעליו לל' כי האוויר היבש שהיה בארצ' יבש כל מה שיסקו: וישמע זרובבל בן שלתיאל: בקול ה' אלהים' ואעב' שלא התנבא חני להם הדק היה עמם לבנות הבית כיון שהיו רואים שלא היו מעשיהם באים להם על הנכונה חלחל הפך העולם היה להם לפשטם במעשיה' מהו בקול ה' אלהים' כי הא' בזה בתור' ולא תלכו עמי בקרי' כי בבא עליה' הרע' יבדקי במעשיה' ולא יחמרו כי מקרה הוא' ועוד התעוררו בבנין הבית על דברי חני הנבי' ששלחו הא' להם זהו שאמר ועל דברי חני הנבי' ויחמ' מלאך ה' במלאכ' ה' שליח' ה' וכן כל מלאך פי' ברוב שליח' וכן וישלח מלאך ויניחנו ממכרי' חמרו על מלכיה:

יבאו ויעשו מלאכה התחילו מפתח כחכיו ומכשרי עינים בעשרי וארבעה לחדס ובעשרי בעשרים ואחד היה דבר ה' אלחגי: מי בכס, הנשאר שהיה מן הגולים ועודנו חי: אשר ראה ונו' את הראשון חן זה הסוב בעיניו: הלא כמוהו כאין יולע חגי כי מי טרחה הראשון חן זה בעיניו הלא כאין כמוהו כאין הוא ואין שוים הן כמו והיה כעס ככהן חף

ויער מפי הצדים החושבים להשבות המלאכה היו צריכים להערת רוח לחזק את לבם: ביום עשרי ול' טעמו למעלה ואלעמי שהיה מחמת פרש' כי ביום הזה החלו המלאכה כלם ויעשו מלאכה ולא שהחלו בבנין חלה שהכינו המלאכה כי לא החלו עד יום כל לתשיעי: בשבועי' בכלם חמר ביד חגי הכני לפי שכבודו היה שליחו להם

ויער ג' וסימן זרובבל מול' יהורם: ואת רוח' בקריאה וסימן ויער י' את רוח זרובבל ב' בפסוק ואת רוח הטמאה ויער י' את רוח פול' אמר נא חר מן יא זונן מתחלפין בטעמא קדמא רביע תגינא זקף וסימן הוא הסובב דחוליה' הוא הסובב דכוש' וישחוט וקח משה את הדם וישחוט וקח משה מדמו' ויהושע בן נון

ויער י' את רוח זרובבל בר' שאלתיאל רבא דבית יהודה וית' רוח יהושע בר יהוצק כהנא רבא וית' רוח כל שארא רעמא ואתו ועברו עברתא בבית מקדשא רבי צבאות אלהא:

ביום עסרון וארבעא לירחא בשתיאה בשנת תרתין לדרוש מלכא בשבעאה בעסרון וחד לירחא הוה פתגם נבואה מן קדם י' ביד חגי נביא למימר אמר פצן לזרובבל בר שאלתיאל רבא דבית יהודה וליהושע בר יהוצק כהנא רבא ולשאר רעמא למימר:

מן בכון דישתאר דחוא ית ביתא הרין בקריה קדמאה ומה ארתון חון יתיה פצן הלא בדליתוהי בן הוא בעיניכון: וכען תקף זרובבל אמר י' ורתקף יהושע בר יהוצק כהנא רבא ותקף כל עמא דארעא אמר י' ועבדו ארי מימרי בסעדיכון אמר י' צבאות: ית פתגמא רבי גורית עמכון במפקכון פתגמים ונביאי מלפין בעיכון לא תרחלון:

כדנן אמר י' צבאות עוד חרית זעירא היא ואנא מויעית שמיא וית' ארעא וית' יסא וישתא: ואזעית כל עממא ויתון חמרת כל עממא ואמלי ית ביתא הרין יקרא אמר י' צבאות: דיילי כספא ודילי דהבא אמר י' צבאות: סני היא יקריה דביתא הרין בתראה מן קדמאה אמר י' צבאות ובארתיא הרין ארתון שלמא אמר י' צבאות:

בעסרון וארבעא לתשעאה בשנת תרתין לדרוש הוה פתגם נבואה מן קדם י' ביד חגי נביא למימר: כדנן אמר י' צבאות שאל פצן ית כהנא אורתיא למימר: הא יטול נבר בסר קודשא בכנף לבושיה ויקריב בבסורתיה ללחמא ולתבשילא ולחמרא ולמשחא וכל דמרתאכל היסתאב:

כדנן אמר י' צבאות עוד חרית זעירא היא ואנא מויעית שמיא וית' ארעא וית' יסא וישתא: ואזעית כל עממא ויתון חמרת כל עממא ואמלי ית ביתא הרין יקרא אמר י' צבאות: דיילי כספא ודילי דהבא אמר י' צבאות: סני היא יקריה דביתא הרין בתראה מן קדמאה אמר י' צבאות ובארתיא הרין ארתון שלמא אמר י' צבאות:

בעסרון וארבעא לתשעאה בשנת תרתין לדרוש הוה פתגם נבואה מן קדם י' ביד חגי נביא למימר: כדנן אמר י' צבאות שאל פצן ית כהנא אורתיא למימר: הא יטול נבר בסר קודשא בכנף לבושיה ויקריב בבסורתיה ללחמא ולתבשילא ולחמרא ולמשחא וכל דמרתאכל היסתאב:

כדנן אמר י' צבאות עוד חרית זעירא היא ואנא מויעית שמיא וית' ארעא וית' יסא וישתא: ואזעית כל עממא ויתון חמרת כל עממא ואמלי ית ביתא הרין יקרא אמר י' צבאות: דיילי כספא ודילי דהבא אמר י' צבאות: סני היא יקריה דביתא הרין בתראה מן קדמאה אמר י' צבאות ובארתיא הרין ארתון שלמא אמר י' צבאות:

בעסרון וארבעא לתשעאה בשנת תרתין לדרוש הוה פתגם נבואה מן קדם י' ביד חגי נביא למימר: כדנן אמר י' צבאות שאל פצן ית כהנא אורתיא למימר: הא יטול נבר בסר קודשא בכנף לבושיה ויקריב בבסורתיה ללחמא ולתבשילא ולחמרא ולמשחא וכל דמרתאכל היסתאב:

כדנן אמר י' צבאות עוד חרית זעירא היא ואנא מויעית שמיא וית' ארעא וית' יסא וישתא: ואזעית כל עממא ויתון חמרת כל עממא ואמלי ית ביתא הרין יקרא אמר י' צבאות: דיילי כספא ודילי דהבא אמר י' צבאות: סני היא יקריה דביתא הרין בתראה מן קדמאה אמר י' צבאות ובארתיא הרין ארתון שלמא אמר י' צבאות:

בעסרון וארבעא לתשעאה בשנת תרתין לדרוש הוה פתגם נבואה מן קדם י' ביד חגי נביא למימר: כדנן אמר י' צבאות שאל פצן ית כהנא אורתיא למימר: הא יטול נבר בסר קודשא בכנף לבושיה ויקריב בבסורתיה ללחמא ולתבשילא ולחמרא ולמשחא וכל דמרתאכל היסתאב:

כדנן אמר י' צבאות עוד חרית זעירא היא ואנא מויעית שמיא וית' ארעא וית' יסא וישתא: ואזעית כל עממא ויתון חמרת כל עממא ואמלי ית ביתא הרין יקרא אמר י' צבאות: דיילי כספא ודילי דהבא אמר י' צבאות: סני היא יקריה דביתא הרין בתראה מן קדמאה אמר י' צבאות ובארתיא הרין ארתון שלמא אמר י' צבאות:

בעסרון וארבעא לתשעאה בשנת תרתין לדרוש הוה פתגם נבואה מן קדם י' ביד חגי נביא למימר: כדנן אמר י' צבאות שאל פצן ית כהנא אורתיא למימר: הא יטול נבר בסר קודשא בכנף לבושיה ויקריב בבסורתיה ללחמא ולתבשילא ולחמרא ולמשחא וכל דמרתאכל היסתאב:

כדנן אמר י' צבאות עוד חרית זעירא היא ואנא מויעית שמיא וית' ארעא וית' יסא וישתא: ואזעית כל עממא ויתון חמרת כל עממא ואמלי ית ביתא הרין יקרא אמר י' צבאות: דיילי כספא ודילי דהבא אמר י' צבאות: סני היא יקריה דביתא הרין בתראה מן קדמאה אמר י' צבאות ובארתיא הרין ארתון שלמא אמר י' צבאות:

בעסרון וארבעא לתשעאה בשנת תרתין לדרוש הוה פתגם נבואה מן קדם י' ביד חגי נביא למימר: כדנן אמר י' צבאות שאל פצן ית כהנא אורתיא למימר: הא יטול נבר בסר קודשא בכנף לבושיה ויקריב בבסורתיה ללחמא ולתבשילא ולחמרא ולמשחא וכל דמרתאכל היסתאב:

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ל' ובענין

ב

ה

ה

ה

ה

ה

ה

ה

רדק חגי ב רשי תרפב

בעריהם בן המזבח והקריבו עליו והיכל ה' לא יסד ויט שנה נבנה המזבח קדש
בבין הבית ולמה לא טאם כל הספי' האה מעת שהחלו להקריב קרבנו לפי שלא היה
דבר הקרבנו קבוע עד היום שהחלו בבנין הבית: כה אמר ה' סיחמ' לכהני' כי בטס
ה' נבחרת הוא שואל להם מאמר לו טאם לא את הכהנים תורה כלומר תורת טומאה

היקדש' היסתחב: אם יגע טומא נפש' מת עצמו: יטומא' שהמת חגי חבוק
הטומאה והחמישי לטומאת סרץ רביעי הוא לטומאת מת: כן העם הזה' כמו
שחטם טועים בנו כן חתם טועי' בכמה הלכות: ואשר יקריבו סם' אם לא יתנו לבס
ללמד: ומעלה' שני טעמיו: מטרים סוס חבן א חבן' מטרים חזרתם לטוב ולהסוף
על יסוד שיסלתם בימי כורש וכו' וכל

דאמר: הן יסח' טאם
נזרת הט מוחות חולי
טכחוס בגלות ושאלס
חס יסח חיס בט קדם
בכנף בנדו סינע כסרץ
ונסח כסר קדם בכנף
בנדו' ופכה הכנף
הרחסון לטומאה ובס'
קדם סני: ונגע בככמו
חל הלחס' פי כמה
שככמו והוא הבסר
נגע בו חל הלחס חו חל
המיר חו חל חו חל חו א
הסמן ונגעו א כל מחכ'
מחלו: * היקדש'
פי היטמ' המחל הזה
שהו רביעי לטומאה
כי הסרן הוא חב ה
הטומאה והכנף רחסון
בסר קדם סני והלחס
והנזיר והמסקים הללו
שנגעו בכס' הם סליסי
והמחל סנגע בחלו
רביעי' ועל זה שאלס
על המחל סהו רביעי
חס יטומא ועני הכהני'
ויחמרו לא והרחה כי
על המחל לבדו שאלס
סחמ' היקדש ולא חסר
היקדשו' ויס מרזל
סחמרו כי טעו הכהני'
בזו התסב' כי הרביעי
טומא הוא בקדם חל
הסלס החסרת סטס
חס יגע טומא נפש בכל
חלה הסינו כרחוי פיר'
חס תהיה הכנף טומא
טומאת נפש טמאה
שהכנף חב הטומאה
והבסר ולל הטומאה
להלס והנזיר והמסקי'
סני והמחל סליסי
ועני הכהנים ויחמרו

למן היום' בקריאה וסימן למן היום הוסדה ועד עתה' למן היום אשר ברא אלהים אדם' למן היום אשר
יצאת מארץ מצרים' לבת אדוני הסלך' למן היום אשר יצאו אבותיכם מארץ' אשר בנו אתה' אשר יסד
היכל יי' וחד ולמן היום אשר צויתי ששטים: את השמים ואת הארץ' ו' וסימן בראשית ברא אלהים'
מאכל היקדש ויענו הכהנים
ויאמרו לא: ויאמר חגי אסינע
טמא נפש בכל-אלה היטמא ויענו
הכהנים ויאמרו יטמא: ויען חגי
ויאמר בן העם הזה וכן הגוי הזה
לפני נאם יהוה וכן כל-מעשה
יהם ואשר יקריבו שם טמא הוא:
ועתה שימורנא לבבכם מן
היום הזה ומעלה מטרם שום-אבן
אל-אבן בהיכל יהוה: מהיותם
בא אל ערמת עשרים והיתה
עשרה בא אל-היקב לחשף
חמשים פורה והיתה עשרים: הכיתי
אתכם בשדפון ובירקון ובכרד את
כל-מעשה ידיכם ואין-אתכם אלי
נאם יהוה: שימורנא לבבכם מן
היום הזה ומעלה מיום עשרים
וארבעה לתשיעי למן היום אשר-
יסד היכל יהוה שימו לבבכם:
העוד הזרע במגורה ועד הנפן
והתאנה והרמון ועץ הזית לא נשא
מן היום הזה אכרד:
ויהי דבר יהוה שנית אל-חגי
בעשרים וארבעה לחדש לאמר:
אמר אל זרובבל פחת יהודה לאמר
אני מרעיש את השמים ואת הארץ:

היסתאב ואתיבו כהניא ואמרו לא
ויאמר חגי אסיקרב טמא
נפשא בכל אלון היסרתאב ואתיבו
כהניא ואמרו יסתאב: ואתים
חגי ואמר בן עמא הרין וכן בנשתא
הדא קדמי אמר יי וכן כל עוברי
ידיהון ודיקרבון תמן מסאב הוא:
וכען שוון כען לבכון מן יומא הרין
ולעילא עד לא יתשם נרדב
על נרדב בהיכלא רייו
מדהיותו עליו לערימת עשרין
והוא עקרא עליו אתון למעצרתא
דבר-חמשין נרדבין דחמר והווי
עשרין: סחיתו יתכון בשדפונא
ובירקונא ובכרדא ית כל עוברי
ידיכון וליתיבון תיבין לפולחני אמר
יי שוון כען לבכון מן יומא
הרין ולעלא מיום עשרין וארבעא
לתשיעא למן יומא דישרי ל
לאשתכללא היכלא דני שוון לבכון
העוד כען עוברא באדרא
ועד כען נופניא ורעיניא ורמוניא
ואילני וירתא לא טענו זמא הרין
אכרד:
והיה פתגם נבואה
מן קדם יי תנינות עם חגי בעשרין
וארבעא לירחא למימר: אמר
לזרובבל רבא רבית יהודה למימר
אנא מרעיש את שמיא וית ארעא:
ואהפוך

עדתה סימו לבכס לעסוק בבנין
ובלימוד דרכי כהונ': מהיותם בא
חל ערימת עשרים' מהיותם לבס
מחירה מסולחת במעסיכס כאשר
עד הנה שהיו מעמידים כדי הרחוי
למוד מתוכו כ' סחף' ולא היה מוכ'
לא עשרה: בא חל היקב' הוא
בול שלכני הגת והיו יורד לתוכו:
לחסוף חמסי' פורה' לשחוב ממנו
עפרים מלות סמודלץ בהס יי
בנתות ושמן פורה' לחסוף
למלות כמו לחסוף מים מנבא וכן
חסי' שובל: והיתה עשרים' לא
שנסתלחה בין מחירה יותר מן
הדגן לא שחלס טוע' בחומד מלת
היקב לפי שהוא עמוק חבל הכרי
עומד לפניו וכמפנת חבות דל'
נתן סנינו טעס למה לא חמר בין
מד מועטת כלס בדגן כנף לחסוף
עשרים וחמס פורה' והיתה עשרה
למך סחין מדה יתירה לעולס
וכסחין לוקה סימ' דע לעולס ולכי
סחין כרד' להיות הרבה מנה בו
מנין יתר: חסר יסד היכל'
שהתחילו עתה בשנייה להסוף על
יסוד הרחשן סכמ בימי כורש:
העוד הזרע במגורה' עדין לא
זרעתם בשנה זו והחילו עדין לא
מכנו פירותיהן ומעתה תזרעו ב
בזמן ברכה כי בבנין הבית יבוא
ברכה במעשה יליכס:
(השמלתי)

ססרה
זכור את יום השבת' בניו ובני בני
ישראל' העזתי בכס היום' וחברת
דחיים' הקהילו אלי את כל'
ויתפלל חוקיהו' וחברו דישעיה'
אם יסתר בסתרי' אדה יי אלהים
הנה' אני מרעיש את השמים'
וחברו' ויאשר יחורס ברך:

יטומא וסליסי בקדם היו יודעים שהוא טומא חבל רביעי בקדש לא היו יודעי' שהוא טומא וזו טעו לפיכך הטיב הנביא ואשר יקריבו סם
טומא הוא' ויס מרזל שאמר כי לא טענו בחמת מהס' יס מהס מי שאמר כי חמיסי בקדש טאל כרחסונה מהס וכרחוי הסיבותו שחינו
טומא' ויס מהס מי שאמר כי קודם שזרנו רביעי בקדש טאלס וכרחוי הסיבותו' ומה שאמר ואשר יקריבו סם טומא הוא פי חלעכ שהס
יודעים הלכות טומאה וטהרה' כל אשר יקריבו לפני חלו הוא טומא הוחיל והס מתעללים בבנין הבית' וענין הפרסה מוכיח זה הטעם טאל טעו טאל הוכיחם חלל על ענין
הבית בכל הפרסה: היקדש' פי היטומא' כלומר סחסור מפני טומאת בקדש שהוא חסור' וכתי' היתחסר' וכמקבת נסחאות היסתחב: הנזיר' התבסיל כמו נזיר עדשים:
ויחמר חגי' מבולח הוא: ויען חגי ויחמר' כן העם הזה וכן הגוי הזה' הענין כפול במס' חו פי' כן העם הזה על הכהנים וכן הגוי הזה על ישראל' חמר כלס חסמים על בנין
הבית כי הכהנים היה להם לזהיר העם לבנות וכמו שאמרתי סיטמא כן כל מעשה ידיהם טמא לפני' וכן מה שיקריבו סהניס טמא הוא לפני כי הם מקריבים במזבח בלא
בית ואיכס חוסססי לכבודי: ומעלה' מן היום שהתחילו בבנין ומעלה' וסימו לבכס' כלומר סימו לבכס במעסיכס מה שהיה טרס הבנין
נמה יהיה אחר הבנין: חבן חל חבן' כמו על חבן' כמו חל ההרים לא חכל' והדומים לו' פי כבר עשו יסוד הבנין כשנבנה המזבח חלל שהכריס הסביבות מלבנות כמו שכתוב
בספר עזרא' ותרנס מנתן עד לא יתסס כדכך על כדכך: מהיותם' טרס היותם' בענין זה יוכלו להכיר כי מחתי היה הדבר כי מי שיבא חל ערמת עשרים כלומר לא ערימה סל
חטיס שהיה רחוי לבאת ממנה עשרים סחס והיתה עשויה מפלי המחלה שמתלחת בה: לחסוף חמסיס פורה' לחסוף כמו לחסוף מים מנבא ענינו לקחת חו לשחוב' פורה
כמו פורה דרכתי לבדי והיא דריכת העכבים ביקב' וחמסיס לל חמסיס בתים בפורה' וית חמסין נרדב לחמר' ומה שאמר עשרה ועשרים אינו דוקא כי פעמים לא ימכא חל
המחבת חו פחות מעט חו יותר מעט מכל מקום המחלה נכרת בהס: חכתי חתכס' חת כל מעשה יליכס' כמו בכל מעש' דליכס' וכן וחתנו חל תמרודו כמו וכו': וחף חתכס
אי' וחף עכמכס כלומר עם כל זה איכס חלי וכן יביא חמו' וירעו הרועים חותם עצמם' חו פי' וחף חני רוחא חתכס סביס חלי: סימו' חסר יסד היכל ה' חסר כנו על יסודו
כי היסוד כבר נבנה מוזמן בנין המחבת: העוד הזרע במגורת' דחו חס עוד זרע במגורה כי הרוב הוצאתם לזרעיה ומעט הוא הנסחר לכס במגור' לחכל' וכן היום הזה אכרד
מה שבמגורה ומה שזרעתם כיון שהתחלתם לבנותה: ועד הבנן' וכן עליו הנפן והתאל והרמון וען חזית לא כסח פי עליו לא הניע זמנס לשחת עליו חו פרי כי כסליו היה זה
שהוא חדסם התשיעי וכן היום הזה אכרד חותם ויסחו פרי לרוב ולטוב: וחכר חלה העכס שהס רבי' בחי' כלס חרץ חטה ופערה ונפן ותחנה ורמון חרץ זית סמן ודבש' ומן
התימ' מה שאמר על עץ הזית לא כסח כי עץ הזית זממ במרחסון וכסליו לשחת פרי' וחולי מפני המחלה שהיתה בהס מתחלה היה מתחחר לסחת פריו: ויהי דבר ה' סני'
סנית בו בינס שהוא כל לחדסם התשיעי ופתי פעמי' דבר עמו בחותם היום: חמר' חני מרעיש' דרך משל על מלחמו' שהיו בזמן מלכוס פרס וחמר שיחמר זה א זרובבל לכסרו כי
בעבור המלחמו' ההס לא תסכל מעלתו חבל תגדל מאד זהו סחמ' לו חקך וסמתך כחותם והמלחמו' הלה היו בימי דרינס זה חו בימי ארתחססתח המולך חריו' חו למחלה
כבו' זו על בטול מלכו' פרס והתחדס מלכו' ין זס והפכתי כסח ממלכו' וזה היה לסלסי' וחדבס טנה לבנין הבית כי חו סלמה מלכות פרס וקמה מלכו' ין' וכן מצחנו בדברי
דול שאמרנו תגרו ר' יוסי חומ מלכו' פרס במני הבית לל טנה' מלכו' ין בשני הבי' קב טנה' מלכו' בית חסמונח' קב טנה' מלכו' בית חורדוס קב טנה' חרי קב טני' עמ' בית סני'
והפכתי RR 4 7

עד כאן
שיד לרף
הקדש'

רשי

זכריה א

רדק

והשמדתי חזק ממלכות הגוים... וכלו ביד מלכי יון לסוף לד' שנה לכנין הבית כמו שאנו שוכין בממכת על: ושמתוך כחותם כלפי שנגזר על יכניה חביו חי חס יהיה יכניהו בן יהויקים חותם על יד ימיני משה את הקדקך ואומר כתבו את האיש הזה ערירי למדנו שהועילה לנתנוכתו ונולד לו זרובבל והשם כחותם:

מלכות פרס שהיה מושלת עכשו על כל העולם... ושמתיך כחותם כלפי שנגזר על יכניה חביו חי חס יהיה יכניהו בן יהויקים חותם על יד ימיני משה את הקדקך ואומר כתבו את האיש הזה ערירי למדנו שהועילה לנתנוכתו ונולד לו זרובבל והשם כחותם:

ספר זכריה

נבואת

זכריה סתומ... היה מאד כי יש בה מרחו' דמוות לחלוס הכיתן לפתרון וחין חנו יכולין לעמוד על אמיתת פ פתרונו עד יבא מורה דק ולפי היכולת חתן לב ליישב המקראות אחד אחד מן הפתרונות הדומין לו ואחר פתרונו של יונתן: בחדש השמיני ק' דס שהתחילו לחזור ולכנות במלכה שהרי בעשרים וארבע לחדש התחילו בה: על חבתיכם שכלור חורבן הבית: חבתיכם היה הם' רחו שלקן מכה רעה ברעב בחרב ובשב: והנביאים הלעולם יחיו: ואם תחמר חף הנביאים היה הם הרי מתו חיו משיב לם וכי הנביאים היה להם לעולם לחיות חן סופן מוכיח כי חמת היו דבריהם שכל דברי חזקני גזירות פורענותי אשר צויתי את עבדי הנביאים עליכם הלא הסיגו חבתיכם: רחיתי הלילה ונו' רבותינו פירשו מה שפירשו בגלות חלק חן סדר הפרשה יהלסן מהיישב בו: והנה חס' יולד: על סוס חום: רחו הוא ליפרע מכסדים ממדי ופרס בחרב ובדם כמו שהוא חום וקפף גדול חן קפף על הגוים: ואחריו

ואהפוך בורסי מלכותא ואתבר תוקף מלכות עממיא ואהפוך רתיבין ורכביהון וירתקטלון סוסון ורכביהון ובר בחרבא דאחווה: בערנא ההיא אמר י צבאות אקרבנך זרובבל בר שאלתיאל עבדי אמר י ואשרנך בגלוף דעזקא על יד ארי בך אתרעיתי אמר י צבאות:

בירחא

תמינאה בשנת תרתין לדרוש הזה פתנם נבואה מן קדם י עם זכריה בר ברכיה בר ערו נביא ל למימר: היה רגו מן קדם י על אבהתכון על דארניזו קדמוהי: ומימר להון כדנן אמר י צבאות רתובו לפולחני אמר י צבאות ואתפני במימרי לאיטבא לכון אמר י צבאות: לא תהון באבהתכון דיתנבון להון נביא קדמאי למימר כדנן אמר י צבאות תובו כען מאורחתכון בישרא ומעובדיכון מקלקליא ולא קבילו ולא אצירו למימרי אמר י:

אבהתכון אן אנון ואם תימרון נביא לא לעלמא קימין: ברם פתנמי וקימדי בקדירת יר עבדי נביא הלא אדביקו אבהתכון ותבו ואמרו כמא דחשיב י צבאות למעבר לנא כארחתנא וכעובדנא בן עבר עמנא:

ביום עשרין וארבעא לחד עשר ירחא הוא ירחא שבט בשנת תרתין לדרוש הזה פתנם נבואה מן קדם י עם זכריה בר ברכיהו בר עדוא נביא למימר: חזיתי בליליא והא גבר רכיב על סוסי סמוק והוא קאם בין

כחותם ז' וסי אקתך זרובבל' שמני כחותם ב' בפסוק: בחדש ז' רפ' וסימן השלישי הראשון דוקרא' והשני דפסח קטן' הרביעי דמלכים' וחבירו דירמיה' השלישי החלו ערמות' הראשון הוא חדש ניסן: אבותיכם ג' מלאים בסיפרא וסימן כענבים במדבר' קאף ה' על אבותיכם' אבותיכם איהם: חיוו וסימן ויאסרו

והפכתי כסא ממלכות והשמדתי חזק ממלכות הגוים והפכתי מרכבה ורכביה וירדו סוסים ורכביהם איש בחרב אחיו: ביום ההוא נאם יהוה צבאות אקחך זרובבל בן שאלתיאל עבדי נאם יהוה ושמתוך כחותם בך בחרתי נאם יהוה צבאות:

בחדש

השמיני בשנת שתים לדרוש היה דבר ה' אל זכריה בן ברכיה בן עדוא הנביא לחמר' הנביא שב אל זכריה ואבש ב' כנס עדוא היה כביח ואמר כי הוא ערו החוזה' גם מבחנן במדרש עדוא הנביא: לחמ ליטל' כלש ח' כן ואמרת איהם חומר להם שזכרו הקפף שקפף ה' על החבוהם דור שחרב בן הבית וזכרו כי בעבדו מעשה' קפף ה' עליהם לפיכך ישובוה א' ה' ולא יהיו כאבותיהם והם היו מתעצלים בכנין הבית כי לא החלו לבנות עד החדש התשיעי ועוד היו בדיהם מעשים רעי' כמו שכתוב בספר עזרא: ואמרת' מבואר הוא: אל תהיו מבואר הוא: חבתיכם היה הם' הלא תרחו כי תמו בחרב ברעב ונדבר כמו שהנביאים היו חומרים להם: והנביאי' הלעולם יחיו' והנביאים שהיו מוכיחי חותם יוכלו לחיו לעולם ולהוכיחם כבר הוכיחם ולא שמעו חן תרחו שהכל הניע איהם כמו שחמרו להם' זה

אבותיכם איה הם והנביאים הלעולם יחיו: אך דברי וחקי אשר צויתי את עבדי הנביאים הלא השיגו אבותיכם וישבו ואמרו באשר זכים יהוה צבאות לעשות לנו כדרכינו וכמעללינו בן עשה אתנו:

ביום עשרים וארבעא לעשתי עשר חדש הוא חדש שבט בשנת שתים לדרוש היה דבר יהוה אל זכריה בן ברכיהו בר עדוא הנביא לאמר: ראיתי הלילה והנה אישרכב על סוס אדם והוא עמר

שחמר חן דברי וחקי' ורזל פי' כי והנביאים תשובת העם שחמרו תשוב נכחת השיבה כנסת ישראל לנבי' חמר להם חזרו בתשוב' חבתיכם שחמרו היה הם חמרו לו והנביאי' שלא חמרו היה הם היכן הם וחזרו והזדו לו: חן דברי וחקי' וחקי לל גזרותי שגזרתי עליהם שימותו בחרב ברעב ובדבר ויגלו הנשחרים' הלא תרחו שהשיגו את חבתיכם ובאו להם הכל כמו צויתי את עבדי הנביאים שיחמרו להם והם עצמם שבו והתודו בעת החרבן זהו שחמר וישבו ויחמרו: ביום עשרים וארבעה לעשתי עשר חדש הוא חדש שבט' שנות החדשי' כמו שכתוב במגלת אסתר ובה הספד לא ידענו חס הם לשון חרמי כי לא מבחנן חותם בשחר ספרי הקדש: היה דבר ה' א זכרי' בח לו מלאך ודבר עמו והראה לו זהות המראה שהוא מספר והולך: רחיתי הלילה' מראות זכריה סתומות מאד כמראות דניאל ולא כן מראות שאר הנביאים כי כח הנבואה היתה הולכת וזלה מימי הנבואה לפיכך לא בחרו את דבריהם ולא הבינו המראות כאשר הם' ואמר רחיתי הלילה במראות דניאל ולא כן מלאך ודבר עמו בדברי רזל פי' הפסוק כך רחיתי הלילה בקס הקבה להפך את כל העולם כולו ללילה והנה חס רוכב ואין חס אה הקבה ס' ה' חס מלחמה' על סוס חום בקס הקבה להפך את כל העולם לדם כיון שנסתכל בתנאי מישאל ועזריה מיד נתקדרה דעתו ס' והוא עומד בין ההדסים אשר במבולה ואין ההדסים אלא כדקיים' וכן הוא חומר ויהי חומן את הדס' ואין מבולה אלא בבל ס' החומר לנולה חרבי מיד שחורין נעשו שרוקים וחלומים לבנים' ס' ואחריו סוסים חלומים שרוקים ולבנים ואחריו זה נפרס במראה מה שנוכל לפרס: חס' הוא מלאך ה' כמו והוא גבריאל' וכן חמר בסוף הענין מלאך ה' עומד בין ההדסים וראה חותמו רוכב על סוס מורה למאירות שליחתי' וטעם חדום ושחר הגוונים חכסד שחמרו לטעם' וכתב חזול כי סוס חדום רמו לכבוד נצר הנקרא רישא דדהבא והזהב הוא חדום פי' נבואתו היתה בחרב מלכות כמו חלום נכוד נצר ומרחו' דניאל' ואף על פי שהסוסים הם היו במסל המלחכים שלוחי האל כמו שכתוב ממ רמו הוא לארבע מלכות' ופי' חס רוכב כי המלחכים מושלים בתחתונים וכל מעשה האל בחן על ידם ונבא מעותם ושליחותו היתה לעקור מלכות בבל וח' צי שבזמן המראה הזאת כבר נעקרה מלכות בבל נח' לו המראה שליח' כמו שהיתה מפני המלכיו השלש העתידות' וזמן מלכות פרס היתה מראה זאת כמו שאמר בשנת שתים לדרוש: והוא עומד בין ההדסים אשר במבולה' הם ישראל' והמטיילס להדסים לל לעני הדם לבי שיש להם ריח טוב כן ישראל שבבבל יש להם ריח מנות ולל עומד ביניהם לעזרם ולהוכיחם מהגלות:

השמיני בשנת שתים לדרוש היה דבר ה' אל זכריה בן ברכיה בן עדוא הנביא לחמר' הנביא שב אל זכריה ואבש ב' כנס עדוא היה כביח ואמר כי הוא ערו החוזה' גם מבחנן במדרש עדוא הנביא: לחמ ליטל' כלש ח' כן ואמרת איהם חומר להם שזכרו הקפף שקפף ה' על החבוהם דור שחרב בן הבית וזכרו כי בעבדו מעשה' קפף ה' עליהם לפיכך ישובוה א' ה' ולא יהיו כאבותיהם והם היו מתעצלים בכנין הבית כי לא החלו לבנות עד החדש התשיעי ועוד היו בדיהם מעשים רעי' כמו שכתוב בספר עזרא: ואמרת' מבואר הוא: אל תהיו מבואר הוא: חבתיכם היה הם' הלא תרחו כי תמו בחרב ברעב ונדבר כמו שהנביאים היו חומרים להם: והנביאי' הלעולם יחיו' והנביאים שהיו מוכיחי חותם יוכלו לחיו לעולם ולהוכיחם כבר הוכיחם ולא שמעו חן תרחו שהכל הניע איהם כמו שחמרו להם' זה

במצולה היא בבל: ואחריו סוסים חזומי' שרוקים ולבני' שרוקי' מן צבע סלח כתבדד חלכינו מה הוא י' ויא' סהיו שרוקים במסרק וחין לו טעם' והנה שרוקים במראה הזאת במקום שחוריהם הנוכח במראה האחרת שהיא חרבע מרכבות' וית' שרוקים במראה הזאת סחתי' נוסח' אחרת קונוח' ואלה הסוסים מן הדומה לה היה עליהם רוכב' וזה שהיה רוכב היה ער למלאכים האחרים לפיכך ראה אותו רוכב' ואחריו סוסים חזומים' אס כפרס סוס חדוס על כבוד נכר כפרס סוסים חזומים על בנו ועל בן בנו והנה הם כנגד המרכבה הראשונה' שרוקים ולבנים' כאלו אמר ואחריהם שרוקים ואחריהם לבנים' והנה לא זכר כנגד המרכבה הדביעית כי לא ראה אותה בזאת המראה בעבוד

רשי

ואחריו סוסים חזומי' וכו' מוכבים לסליחותו של מקום ויש בהם מיני צבעים הדבה וסבב הוא לו: שרוקים' לא ידעתי מה צבע הוא וית' קונוח': בן ההדסים אשר במצולה' בן חילני דהדסיא דבבבל: ואמר' למלאך אחד אשר היה מראה חותי כל זאת מה חלה חזומי והוא הרוכב על סוס חדוס: ויען מלאך יי' הוא הדוב בני' ויען יי' חת המלאך הדובר בני' דברים טובי' לא שפמע הנביא מה ענה אך זמה שאמר המלאך לו קרא לאמר קנחתי וכו' חני יודע מדברי טובים ענהו: להתהלך בארץ' לראות חת שלונת החזומי: קנחתי לכוין' מתפרע חנא' פירענות ירושלים מן המדיקי' לה: השאנני' אשר חלו חזומים עליהם סהס יושבי' וסקיטס: אשר חני קצפתי על עמי מעט: והמה עזרני' על הקצף לרעה: וקו ינטה' למוד חנומיה חרכה ורמכה: חלה הקרנות' אה האומי' אשר בארבע רוחות השמי' אשר נחמו בקרניהם את יהוד' וירושלם עד אשר זיכוס' חרכע

אראך ב' ואען מן וזנן מן זב אבריש וח' וא' וסימן במסרה רבתא בערך ו: והנה כל ה' דפמיכי בקריאה וסימן נמסר במלכים א' ס' ז: ואת עריו' בקרי' ופי' ואת כל ערי המסכנות דמלכים ב' בפסוק' את ירושה ואת עריו' ר' ה' הגי' מצוה נאם יי' ויען מלאך ה' ויאמר' ונתתי את ירושלם לגלים מעון תניס' ואת בעלת דדברי הימים בין ההדסים אשר במצלה ואחריו סוסים אדמים שרוקים ולבנים: ואמר מה אלה אדני ואמר אלי המלאך הדבר בני' אני ארצה מרה' המה אלה: ויען האיש העמד בין ההדסים ויאמר אלה אשר שלח יהוה להתהלך בארץ: ויענו את-מלאך יהוה העמד בין ההדסים ויאמרו התהלכנו בארץ והנה כל-הארץ ישבת ושקטת: ויען מלאך יהוה ויאמר יהוה צבאות ערמתי אתה לא תרחם את ירושלם ואת ערי יהודה אשר זעמתה זה שבעים שנה: ויען יהוה את המלאך הדבר בני' דברים טובים דברים נחמים: ויאמר אלי המלאך הדבר בני' קרא לאמר כה אמר יהוה צבאות קנאתי לירושלם ורציון קנאה גדולה: וקצף גדול אני קצף על הגוים השאננים אשר אני קצפתי מעט וחמה עזרו לרעה: כה אמר יהוה שבת לירושלם ברחמים ביתי יבנה כה נאם יהוה צבאות וקוה ינטה על ירושלם: עוד קרא לאמר כה אמר יהוה צבאות עוד תפוצצנה ערי מטוב ונחם יהוה עד את-ציון ובחר עוד בירושלם: ואשא את-עיני וארא והנה ארבע קרנות: ואמר אל המלאך הדבר בי מה אלה ויאמר אלי אלה הקרנות אשר זרו את יהודה את ישראל וירושלם:

לומר וזנן מן זב אבריש וח' וא' וסימן במסרה רבתא בערך ו: והנה כל ה' דפמיכי בקריאה וסימן נמסר במלכים א' ס' ז: ואת עריו' בקרי' ופי' ואת כל ערי המסכנות דמלכים ב' בפסוק' את ירושה ואת עריו' ר' ה' הגי' מצוה נאם יי' ויען מלאך ה' ויאמר' ונתתי את ירושלם לגלים מעון תניס' ואת בעלת דדברי הימים בין ההדסים אשר במצלה ואחריו סוסים אדמים שרוקים ולבנים: ואמר מה אלה אדני ואמר אלי המלאך הדבר בני' אני ארצה מרה' המה אלה: ויען האיש העמד בין ההדסים ויאמר אלה אשר שלח יהוה להתהלך בארץ: ויענו את-מלאך יהוה העמד בין ההדסים ויאמרו התהלכנו בארץ והנה כל-הארץ ישבת ושקטת: ויען מלאך יהוה ויאמר יהוה צבאות ערמתי אתה לא תרחם את ירושלם ואת ערי יהודה אשר זעמתה זה שבעים שנה: ויען יהוה את המלאך הדבר בני' דברים טובים דברים נחמים: ויאמר אלי המלאך הדבר בני' קרא לאמר כה אמר יהוה צבאות קנאתי לירושלם ורציון קנאה גדולה: וקצף גדול אני קצף על הגוים השאננים אשר אני קצפתי מעט וחמה עזרו לרעה: כה אמר יהוה שבת לירושלם ברחמים ביתי יבנה כה נאם יהוה צבאות וקוה ינטה על ירושלם: עוד קרא לאמר כה אמר יהוה צבאות עוד תפוצצנה ערי מטוב ונחם יהוה עד את-ציון ובחר עוד בירושלם: ואשא את-עיני וארא והנה ארבע קרנות: ואמר אל המלאך הדבר בי מה אלה ויאמר אלי אלה הקרנות אשר זרו את יהודה את ישראל וירושלם:

לחרא דפסוק: ח' פסוק שפורתא פיקא ופיכא דלא נספין ו' ומלח במצעו וס' בתוך אמרי' בתוך שני' כל נוע כל סחלה' דברים טובים דברים נחמים' אדום בנוים אדום בארץ' שבת שיסוד שבת מלכות' אבני ישי אבירי' על הסודך על אמתך' על בתוליה על החרים: נחם ונחם' פתחין וסימן וחלל דוד המלך לצאת' אתם וראו פרעה' מי יודע ישוב' נחם על זאת' עוד קרא לאמר' וחברו וכל ישעיה דכו' וזרוב חסד ובענין וס' ויאמר אלי אלה הקרנות' ואמר מה אלה פאים:

וחזוני

וענו' מבוחר הוא' יושבת וסוקטת' רחינו שלות החזומות וישראל בצער לפיכך ענה המלאך ואמר עד מתי אתה לא תרחם את ירושלם: ויען' וזה העומד בין ההדסים שהיה לעזרת ישראל או המלאך הדובר לבניה והוא הככב: עד מתי אתה לא תרחם את ירושלם' כי בעוד שישקטו החזומות לא יבאו מהגלות עד חבד מלכות בבל' והנה המראה הזאת כבר עברה ענינה בזמן שראה אותה חלה סהררה לו מה שעבר בעבור הראותו כי שלות בבל וחורבנה הכל מוחת הא ית' באמצעות המלאכים המנהיגי' וכי הם משתדלי' בטוב ישראל וכן ממשלת השלם מלכותיות הנותנות ומפלתם הכל יהיה מוחת הא ית' כמו סהררהויה מה שהיה במלכות בבל שעברה: אשר זעמת זה שבעים שנה' אס על מה שעבר כמו שפירסנו היו שבעים שנה למלכות בבל וזעומה היתה כל מלכות כבוד נכר' או אמר זה שבעי' שנה על זמן המראה שהיתה בשנת שנים לדריוש' והו' שלמו לחורבן ירושלם שבעים שנה' וחלפי' שנו המראה היתה בחדש שבטג' והס החלו לבנות בחדש כסליו חלפי' כן זעומה היתה עדיין וכל זמן כנותם העיר במלחמה היו עם צדיהם: ויען-י' דברים חזומי' חסד הנסמך' ופי' דברים דברי חזומים' או הוא סס תאר והוא הככב: ויאמר' הדברים הטובים שאמר לו האל יתברך אשר לי שאקרא אותם בחזקי ישראל לנחמם: וקצף' השאננים' רל' כמו שאמר יושבת וסוקטת: חני קצפתי מעט' חני קצפתי על ישראל מעט להגלותם מארצם' ומעט הוא כנגד מה שהרעו הם לישראל אשר גלותם: עזרו לרעה' לתרע להם יתד מדחי' וכן אמר ביסעיה קצפתי על עמי חללתי' חת נחלתי' וחתנס בידך לא סמת להם רחמים על זקן הכבדת עולך מאד: לכן כה אמר ה' וקנה' כתיב כהא' במסקל נוח וקרי בלא הא' והוא קו הבנין החוט שנוטף על הכרוב: עוד קרא' תפוצצנה ערי מטוב' מרוב טובה וסלה שהיה להם תפוצצנה הנה והנה כלומר פירצה היישוב: ונחם' פתח והוא מבנין הדגום: ונחם' במראה הזאת שב לראות מראה אחרת שהיא מבוחרת מן הראשונה כי הבין ממנה כי הקרנות הם לגנא כמו וקרני רחם קרני' בהם עמים יגנח יחדיו' אבל לא הבין מי היו חלה הקרנות: ארבע קרנות' הם ארבע מלכות והם מלכות בבל ומלכות פרס ומלכות יון' וכן תר' יתכן ארבע מלכות' וארבעת' הרעו לישראל כמו שפי' המלאך אשר זרו את יהודה את ישראל וירושלם: ואמר' אשר זרו אתם עוד אותם עד שזרו אותם הנה והנה' כל חזות מהקרנו בזמנה הרעו להם כי מלכו' פרס חלפי' שהעלום מהגלות בתחלת מלכותם אחרי כן הרעו להם בימי ארתחששתא הראשון ובימי אחשורוש עד שנת שתי לדריוש' וירחני

זכריה ב

רדק

וירחי ה' ארבע חרשים חומני' כמו חרש עזים כלומר לבדע הקרנות כלומר כל מלכות תהיה חרש לה לבדע המלכות הקודמת לה כי מלכות בבל נפלה ביד פרס ומלכות פרס נפלה ביד יון וכו' והיה החרשים משל על המלכים שרי מעלה הממוני על המלכו' ורזל פירשו הפסוק לימו המשיח ואמרנו מאן כינהו ארבע חרשים אמר רבי שמעון חסידא משיח בן דוד ומשיח בן יוסף וחליהו וכהן דקדק: ואמר' כפי חיש לא נשא ראשו' נבחו וזרו אותם כשיעור שלא נשא חיש מבני ישראל ראשו מפניהם' כפי פירוש כשיעור' וכן חיש חסלו' וכן תרגם יונתן ולא שביק חיש להלכה בקומה זקופה: לידות' להסליך' כמו ידו חבן ביו' ונשא' במראה הזאת שב לראו מראה חמרת' ויתכן שתהיה

רשי

ארבע חרשים' נגדים היודעים לכשר את הקרנו' ורבותינו פירשו במסכת סוכה מי הם: ויאמר לחל חלה הקרנות' אשר רחית בראשונה: אשר זרו את יהודה' והשפילום עד כפי חיש לא נשא ראשו לא נתנו לאחד מבני עמי להרים ראש: ויבחו חלה' החרשים להחריד אותם הקרנות ולידות חותן' לידות להסליך: חבל מדה' חוטא משתחא למוד את ירושלים כמה יהיה חרכה זרחה: והנה המלאך הדובר כי יוצא' הוא אשר בידו חבל המדה: רץ דבר אל הנער' אל תבא עוד למוד כי נמלך הקב"ה בפמליא שלו שלא יהא לה קנב ושיעור ועתה רץ דבר אל זכריה: פרצות תסב' מאין חומה כדי שיתישבו בה כל הבא ותגדל מ' מיום חלוס: ואני אהיה לה' למנן כאלו חומות חש סביב נוס בתוכה תסבן סביבתי לכבוד בני: הוי הוי' חן לסון זה חלה לסון הכרמה והזעקת קיבוץ וכן תי' חלו למודכיה הכריתו כמו ירעס מן שמים חלבי מן שמיא: ונסו מארץ' כאן גלות עמי מתוך בבל ואשור: הוי ציון המלטי' חף זה לסון הכרמה האספו עם גלות ציון והמלטו מתוך בבל: אחר כבוד' אחר כבודכם חלי שלח להגדיל לכם כבוד ומדרס הגדה אחר כבוד אחר שאסלם לעשו כבוד סביב את חביו: והיו סלל לעבדיהם' לישראל שהם עתה עבדים להם: וכלנו' וכתבנו: ונחל' וי' את יהודה' לחלתו ולחלקו: הם

ואחזיני' ארבעא אומניו' ואמרית מה אלין אתן למעבר ואמר למימר אלין מלכותא דבדר' ית אנש יהודה ולא שבקא להלכא בקומה זקופא ואתו אלין לאנשא יתהוון למתבר ית מלכות עממא ד דנטלא זין על ארעא דבית יהודה לאליותה: וזקפית עיני וחזית והא נברא ובידיה חוט דמשחחא ואמרית לאן את אויל ואמר לי למשחח ית ירושלים למחוי כמא פותיה וכמא אורכה: והא מלאכא דמלל עמי נפק ומלאכא אחרנא נפק ל לקרמיתיה: ואמר ליה רחוט מלל עם עולמא דיכי למימר פצחון ת תיתב ירושלים מסגי אנשא ובעירא בגוה: ומימרי יהי לה אמר' בישור דאשא מקף לה סחור סחור וביקר אשרי שכנתי בגוה: אכלו למבדריא ואמרו להון ארבענו מארעא צפונא אמר' יי ארבע רוחי שממא בדרית יתבון אמר' יי אכלו לכנשתא דציון ואמרו לה אשתונבי ואתא דיתבא במדינת בבל: ארי ברנן אמר' יי צבאות בטר יקרא דאמר לאיתא עליון שלחני על עממא דציון יתבון ארי דמנוק בכון בר משיח ידיה למקרב בגלגלי עינוהו: ארי האנא מרים ית סחרת בגורתי עליהון ויהון ערי לפלחיהון ותדעון ארי' יי צבאות שלחני: בועי וחדי כנשתא דציון ארי הא אנא מתגלי ויאשרי שכנתי בגויד אמר' יי ויתוספון עממין סניאין על עמיה דיי בעדנא יהי' ויהון קרמי לעם ואשרי שכנתי בגויד ותדעון ארי' יי צבאות שלחני לאתנבאה עלך: ויתסין יי לרבית יהודה חולקהון על ארעא דקורשא ויתרעי עוד בירושלים: ספו

ויראני יהוה ארבעה חרשים: ואמר מה אלה באים לעשות ואמר לאמר אלה הקרנות אשר זרו את יהודה כפי איש לא נשא ראשו ויבאו אלה להחריד אתם לידות את קרנות הגוים הנשאים קרן אל ארץ יהודה לזרותה: ואשא עיני וארא והנה איש ובידו חבל מדה: ואמר אנה אתה ה' ואמר אלי למד את ירושלים לראות כמה רחבה וכמה ארכה: והנה המלאך הדבר בי יצא ומלאך אחר יצא לקראתו: ואמר אלו רץ דבר אל הנער הלו לאמר פרוות השב ירושלים מרב אדם ובהמה בתוכה: ואני אהיה לה נאם יהוה חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה: הוי הוי ונסו מארץ צפון נאם יהוה כי בארבע רוחות השמים פרשתי אתכם נאם יהוה: הוי ציון המלטי ישבת בת בבל: כי כה אמר יהוה צבאות אחר כבוד שלחני אל הגוים השללים אתכם כי הנגע בככם נגע כבבת עינו: כי הנני מניף את ידו עליהם והיו שלל לעבדיהם וידעתם כי יהוה צבאות שלחני: רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאם יהוה: ונלוו גוים רבים אל יהוה ביום רהוא והיו לי לעם ושכנתי בתוכך וידעת כי יהוה צבאות שלחני אליך: ונחל יהוה את יהודה חלקו על אדמת הקדש ובחר עוד בירושלים: ספו

מראה זאת עתידה לימות המשיח כמו מראות יחזקאל סמוך המלאך ירושלים חרכה ורחב: חבל מדה' חבל שמודרין בה' וזה האיש היה מלאך אחר לא הדובר בו: ואמר' למד מקור מן מוד כמו לרום את הסלת מן רכס רב לכס סוב מן סביב: והנה' ויאמר חליו רץ דבר אל הנער הלוי והוא לא חלול לפי שהמלאך הזה היה דובר בו מתחילה אמר לו סידכ חליו זה כי חשע שראה המלאך מוד חן' ירושלים רחבה: פרצו תשב' כלום מחוץ לעיר יסנו רבים כלא תכיל אותם העיר חף על פי שתלך ותרחב מאל ממה שהיתה יסנו חונה לה רבים ערי פרוות מאין חומה דלתים ובריה כי ב בבטחה יסנו שלא יפחדו מאדם כי חלי אהיה לה חומת אש: ויאמר' הנער' אפסר כי נער היה בסניס בהנכחו כמו שמואל וירמיהו' הו היה משרת כביא אחר גדול ממנו לפיכך קראו נער כמו ויהושע בן נון נער: ואני אהיה' חומת אש שלא יגע אדם בהם לרעה כמו שלא יגע באש שלא יכוה אותם: ולכבוד אהיה בתוכה' ענין הכבוד החוסף עליהם כמו שכתוב בגלות ישעיה וברח' העל מכן הר ציון ונ' הוי הוי' לסון קריאה והכפל לחוק וכן הוי ציון המלטי: ונסו מארץ צפון' חל כננד הנשחריס בכבל שלא עלו בראשו' סימחה לבאת ולשוב ירושלים ונבנות הבית כי הניע ונבנות חומת סגלו לכל כחוק מדר' כן רחוקים ישראל זה מה בגלות ולא הניע זמנם לבאת עדיין חלה גלות יהודה הניע זמנו לבאת' לפיכך אמר הוי ציון המלטי והוא שבט יהודה ובנימין כי הם היו יושבים בציון' ורזל דרשו בארבע רוחות כמו שחי אפסר לעולם בלא ארבע רוח' כך חי אפסר לעולם בלא ישראל: כי כה אמ' אחר כבוד שלחני' אחר הכבוד שהבטיח אתכם כמו שכתוב בגלות' ולכבוד אהיה בתוכה' אחר זה שלחני חלקו על אדמת הקדש ויבאו אלה להחריד אתם לידות את קרנות הגוים הנשאים קרן אל ארץ יהודה לזרותה: ואשא עיני וארא והנה איש ובידו חבל מדה: ואמר אנה אתה ה' ואמר אלי למד את ירושלים לראות כמה רחבה וכמה ארכה: והנה המלאך הדבר בי יצא ומלאך אחר יצא לקראתו: ואמר אלו רץ דבר אל הנער הלו לאמר פרוות השב ירושלים מרב אדם ובהמה בתוכה: ואני אהיה לה נאם יהוה חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה: הוי הוי ונסו מארץ צפון נאם יהוה כי בארבע רוחות השמים פרשתי אתכם נאם יהוה: הוי ציון המלטי ישבת בת בבל: כי כה אמר יהוה צבאות אחר כבוד שלחני אל הגוים השללים אתכם כי הנגע בככם נגע כבבת עינו: כי הנני מניף את ידו עליהם והיו שלל לעבדיהם וידעתם כי יהוה צבאות שלחני: רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאם יהוה: ונלוו גוים רבים אל יהוה ביום רהוא והיו לי לעם ושכנתי בתוכך וידעת כי יהוה צבאות שלחני אליך: ונחל יהוה את יהודה חלקו על אדמת הקדש ובחר עוד בירושלים: ספו

ויראני יהוה ארבעה חרשים: ואמר מה אלה באים לעשות ואמר לאמר אלה הקרנות אשר זרו את יהודה כפי איש לא נשא ראשו ויבאו אלה להחריד אתם לידות את קרנות הגוים הנשאים קרן אל ארץ יהודה לזרותה: ואשא עיני וארא והנה איש ובידו חבל מדה: ואמר אנה אתה ה' ואמר אלי למד את ירושלים לראות כמה רחבה וכמה ארכה: והנה המלאך הדבר בי יצא ומלאך אחר יצא לקראתו: ואמר אלו רץ דבר אל הנער הלו לאמר פרוות השב ירושלים מרב אדם ובהמה בתוכה: ואני אהיה לה נאם יהוה חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה: הוי הוי ונסו מארץ צפון נאם יהוה כי בארבע רוחות השמים פרשתי אתכם נאם יהוה: הוי ציון המלטי ישבת בת בבל: כי כה אמר יהוה צבאות אחר כבוד שלחני אל הגוים השללים אתכם כי הנגע בככם נגע כבבת עינו: כי הנני מניף את ידו עליהם והיו שלל לעבדיהם וידעתם כי יהוה צבאות שלחני: רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאם יהוה: ונלוו גוים רבים אל יהוה ביום רהוא והיו לי לעם ושכנתי בתוכך וידעת כי יהוה צבאות שלחני אליך: ונחל יהוה את יהודה חלקו על אדמת הקדש ובחר עוד בירושלים: ספו

הם כל בשר כל שחר החומות: כי נעור לסוף העדה והקצה: לסטנו להסגנו על שהיו בניו כשוחים נשים נכריות כמו שכתוב בספר עזרא וימנח מבני הכהנים אשר הוסיבו נשים נכריות מבני ישוע בן יהונדק: ינער יי בך הסטן ינער הכה בך חתה הסטן וחומר וחומר וינער יי בך הוא הבחור בירושלם שלא תכנס לבניו לקטרג ה

הם שנתק כמו שפירסמו: כי נעור ממעון קדשו הוא השמי' וחומר נעור על משל כאיש אשר יעור משנתו על שחמר ויקן כיון ה' ונעור מבניו כפעל מנחי העין על משקל כבון ככח חלפי שהם בקמן הכון וזה בכרתי: וירחמי הסטן משל לכבולט וחבריו שהיו שוטנים אותם ומטביתים ממלאכתם וית וחטאה קחים על ימיניה

הכדיק הזה הלא רחמי הוא חכה לכך שהובל מאש הסדיפה: הלא זה חוד מוצל מאש מפור' בחדת חלק שהושלך עם אחחב בן קוליה ומכירו לחור: לבוש בגדים כוחי' כתרנומו הונו ליה בכין דכסבן להו' נטח ללא כסרך לכהנתא והיה נענש הוא על שלא מיחא בידם: הסירו הבגדים הצוחים מעליו יבדילו ובניו חת נסותיה וימהלו: מחלכות חליפות בגדים נחים כלום זכיות אבל לפי סדימה העון לבגדי כוחי' דימה הזכות למחלכו בגדים נחים ולבגדים: וחומר' חני זכריה: יסיונו כניף טהור וגו' בקשתו רחמים עליו: ועל לסוף התרחקה כמו חלעיה בס חת הסמים וגו': חס בדרכי תלך וגם חני זמת חכמה לך: חתה תדין חת ביתי' הספוטותיה סקיד על בית מקדשי: ונתתי לך מהלכי' כתרנומו ובחחיות מתיר חחיכך וחמן לך ריבון דמהלכך בך ס סרפיה החילץ גלפי כסטנו מבשרו על בניו סזכו לעתיד: העומדים סרפים ומלאכי השרת סחך להם יסיבה: חתה וריעך' חכיה מיסהל ועזריה היו: חנסי מופת' גברין כסרך למיעב להון כיסך סחף להם כעסה נס: כי חני מביח חת עבדי צמח' כי עתה זרובבל פחת יהודה קטן בחצר המלך חני מצמיח לו גדולה ושם נתניו לחן בעיני המלך למלאות שאתו בכנין הבית והעיר כמו שמפורס בעזרא דכרי כחמיה בן חכליה והוא זרובבל כדחמר בסנהדרין: כי הנה האבן יסוד הבית אשר יסדתם בימי כורש וזבולו על ידיכם וחיותו היסוד ועובי החומה היה מעט בעיניכם כמו שמפורס בעזרא ובנבואת חני: על חבן חמת סבעה עינים סופו להרחיב על אחד סבעה וכן ית' על חכנה חדא סבעה חזין ליה' ולסוף עינים לסוף מרחות ולי כרחה סבעה עינים על סם עיני הקבה סבעיניו ולכו להוסף עליו על אחד סבעה לפי שדונמתו בכבואה זו ורחו חת האבן הבדיל ביד זרובבל סבעה לא עיני' המה מוסטטים חלה לימד סכתן עיניו להרבות כבוד הבית בכניינו: חנני

הלא זה חוד פן יד פסוקי בשעם פי הטפה' כך דינה לעולם לא ישרתו' כי אם מרכא אך ביד מקומו ישרתו דרג' עם ס מרכות הנקראו תרין חוטרין וסי נמסר בסוף סדר משות ובריש חבקוק: וגם אתה ג בקרי וסי וגם אתה לא הגדת לי וגם אנכי וגם אתה דעת את אשר עשה לי וגם אתה תדין את ביתי וגם תשמר: עינים כל ספו כל רשיעיא מן קדם יי ארי אתגלי מסרור קודשיה: ואחזיני ית יהושע כהנא רבא קאם קדם מלאכה דיי וחטאה קאם על ימיניה לאסטנא ליה: ואמר יי ליחטא ויף יי בך יחטא ויף יי בך דארטרעי לאשראה שכנתיה בירושלם הלא דין אור משוב מיקרא: ויהושע הונו ליה בנין דנסבין להון נשין דלא כשרין לכהונתא וקאם קדם מ מלאכה: ואתיב ואמר לדמשמשן קדמוהי למיכר ואמרו ליה ופיך נשין דלא כשרין לכהונתא כביתיה ואמר ליה חזי דאעדיתי סנד חוכך ואלבישת יתך זכור: ואמרית שוי סצנפא דכיא על רשייה ושויאו מצנפא דכיא על רשייה ואסבורהי אתתא דכשרא לפהונתא ומלאכה דיי קאם: ואסחיד מלאכה דיי ביהושע למיכר: פדנן אמר יי צבאות אם באורחן דתקנן קדמי תהך ואסירת מסרת מימרי תטר ואף את תדין לדמשמשין בבית מקדשי ואף תטר ית עזרתי ובאחיות מימיא אחינד ותתן לך רגליו סחלכון בין סרפיה האלון: שפע בען יהושע כהנא רבא את וחכך דירטבין קדמך ארי גברין כשרין למעבר להון נסין אנון ארי הא אנא מירי ית עבדי משיחא ויתגלוו ארי הא אנא דיהבית קדם יהושע על אבנא חדא שבגא עיניו חזינן ליה: הא

הם כל בשר מפני יהוה פי נעור במעון קדשו: ויראני את יהושע הכהן הגדול עמד לפני מלאך יהוה והשטן עמד על ימינו לשטנו: ואמר יהוה אל השטן ינער יהוה בך השטן וינער יהוה בך הבחור בירושלם הלא זה אור מצל מאש: ויהושע היה לבוש בגדים צואים ועמד לפני המלאך: וישן ואמר אל העמרים לפניו לאמר הסירו הבגדים הצואים מעלי ועמד ואליו ראיה העברתי מעלי עונך והלבש אתך מחל צורת: ואמר ישיבו צניף טהור על ראשו וישיבו הצניף הטהור על ראשו וילבשו בגדים ופלאך יהוה עמר: וינער מלאך יהוה ביהושע לאמר: כה אמר יהוה צבאות אם בדרכי תלך ואם את משמרתי תשמר וגם אתה תדין את ביתי וגם תשמר את חצרי ונתתי לך מהלכים בין העמרים האלה: שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעה הישבים לפניך כי אנשי מופת המה כי הנני מביא את עבדי צמח: כי הנני הובאן אשר נרתלי לפני יהושע על אבן אחת שבעה עינים

לאסנאה ליה: ויחמר ה' הוא המלאך ויקרח במס רכבו וכן בדבר גלעון ובמקומו אחרי: וינער ה' הוא האית: הבחור בירושלם שכנות ולא תוכל לסטנו הלא זה חוד מוצל מאש כיון חוד הדולק שסינו חותנו מהאם שלא יחלק עוד וכן זה מוצל מאש הגלגל לכה בירושלם ולכנות הבית נלכה בוי ורזל דרסו בו כממענו שהיה עם פדקיהו וחחחב אשר קלט מלך בבל באש נהם כסרפו והוא נכל כמו שאמר בדרס ההוא נכת': ויהושע היה לבוש בגדים צואים פי כי זה משל על בנת סמפחא נשים נכרות וכת' ויהושע העליה בכין דכסבין להון כסף דלא כסרך לכהנתא וכן אמרו לו כי על עון שהיו בניו כוסחין נסים סחוכס הגונות לכהונה ולא מיתה ב בידם אמר זה סכחא ויהושע היה לבוש בגדים צואים וכי ערכו של יהושע היה ללבוש בגדים צואים חלה שהיו בניו כוסחים נסים סחוכס הגונות לכהונה ולא מיתה ב בידם וכן כמות בעזרא וימנח מבני הכהנים אשר הוסיבו נשים נכריות מבני ישוע בן יהונדק וחחיו וגו': וישן המלאך חמר חל המלאכים החחרים העומדים לפניו כי הוא היה גדול מהם והוא היה טולס: ותי' לדמשמשן קדמויה: הסירו רמו שיבדילו מהנשים הנכרות: עוקר פי כי הבגדים הצואי הם משל לעון מחלכות: הם חליפות בגדים נקיים וזה משל על הזכיות כלומר כיון סיוסר העין ורחו בך הזכיות וכן תי' וחלכס יתך זכוח: וחמי' חמר זכריה הנבי אמרתי חל המלאך יסיונו כניף טהור על ראשו חחף שבוית להסיר הבגדים הצואים מעליו והלבש אותנו מחלכות קודס סזכר זכריהו הנביא: וכן וירס תולשים ויבאם וכבר באם כי כל דבר יבאם קודס סירס תולעים: וכן הן חתה קצבת הלבישהו בגדים כי הנחא חמר והלבס חותך מחלכות קודס סזכר זכריהו הנביא: וכן וירס תולשים ויבאם וכבר באם כי כל דבר יבאם קודס סירס תולעים: וכן הן חתה קצבת ונחטא והדומי להם: ומלאך ה' עומד' כך רחה במרחא הכבואה כי עד סיימת הצניף הטהור על ראשו עמד מלאך ה' שלא הלך מעיניו: ויעד מלאך ה' העיד בו זה הדבר כמו העדותי בכס' העד העיד בנו האיש' וכפתחה העין מפני שהיא גרומית כי היה משפטו ועל כמו יושב חת כל הרכוס: כה חמר' תדין חת ביתי' לפי שהיה כהן גדול ועל פת יעשו שחר הכהנים: ונתתי חתן לך' והונו כיון ויהי ביום השלישי וישא חברה את עיניו: מהלכים בך העומדים האלה' הם המלאכים שהם עומדים וקיימים לעולם לל תלך בנייהם וזה רמז לכסמתו בהפרדו מהגוף וית ובחחיות מיתו וגו': סמע כא' ורעך' שחר הכהני: כי חנסי מופת המה' רחויים הם להעשות להם מופת על ידם' ורזל דרסו מוח' כיתה חנסי מופת חנסי סבעה להם מופת עור מעלתו ותצמח גדולתו כמות החלמי' שהולך וגדל' וכן חמר עוד למטה הנה חיס צמח עמו ומתחתינו יצמח וזכה חת היכל ה' וכן חמר חני הכני' חקך זרובבל וגו' כמו ספירסני' וימ כי צמח זה המלך המשיח חמר חלפי שזאת הישועה חני מביח לכס עוד חביא לכס ישועה גדולה ממנה בזמן שחביא חת עבדי צמח' ועוד דרסו בו כי המשיח מנחם עמו ומנחם בנימט צמח וכת' ית עבדי משיחא: כי הנה האבן' הוא חבן הבדיל סמיסרין בו הכני' חו פי האבן סיימו תחלה יסיימה זרובבל לפני ישועה כלם למטה והונו האבן הראשה: על חבן חמת סבעה עינים' על כל חבן וחבן יהיו סבעה עינים לל סויויות רבות מאת האית' מפני הצדים המסכים להסבית מלאכתם' וזה הם סבעה עיני ה' שחמר למט' וסבעה הוא סך חסבין על הרכו חינו סבעה דוקח' וכן סבע כחחחיתכס' סבע יפול דדיק וקס' והדומים' וחכי חלוני זל פי סבעה דווקח' והס יהושע עזרא זרובבל כחמיה וגו'

בקרואה וסימן הנה הוא לך כסות עינים' וחשב בפתח עינים' ומדיברת נפש דבחקתי' גפל וגלוי עינים' וחברו' וכליך עינים דכי תבא' עם יפה עינים וטוב ראוי' שפעו נא זמאת עם סכל' ונבותם מלאות עינים סביב' וכל בשרם ונביאם' בתוך בית המרי אתה יושב' ומשקרות עינים' טהור עינים סראגרת ברע דחרסר' נגששה כעורב קיר' לפקוח עינים עזרות' על אבן אחת שבעה עינים' סצות יי ברה סאררת עינים' גבה עינים ורחב לב' עינים להם ולא יראו' וחברו' ושח עינים וישע' עינים חיתו לעור' עינים רמות לסוף שקר' מאור עינים יסמח לב' חס עינים ורחב לב' לסי חכלילות עינים' טוב מראה עינים סחלך נפש:

הכלילי עינים מין ולבן סכלות עינים' ומדיברת נפש דבחקתי' גפל וגלוי עינים' וחברו' וכליך עינים דכי תבא' עם יפה עינים וטוב ראוי' שפעו נא זמאת עם סכל' ונבותם מלאות עינים סביב' וכל בשרם ונביאם' בתוך בית המרי אתה יושב' ומשקרות עינים' טהור עינים סראגרת ברע דחרסר' נגששה כעורב קיר' לפקוח עינים עזרות' על אבן אחת שבעה עינים' סצות יי ברה סאררת עינים' גבה עינים ורחב לב' עינים להם ולא יראו' וחברו' ושח עינים וישע' עינים חיתו לעור' עינים רמות לסוף שקר' מאור עינים יסמח לב' חס עינים ורחב לב' לסי חכלילות עינים' טוב מראה עינים סחלך נפש:

הכלילי עינים מין ולבן סכלות עינים' ומדיברת נפש דבחקתי' גפל וגלוי עינים' וחברו' וכליך עינים דכי תבא' עם יפה עינים וטוב ראוי' שפעו נא זמאת עם סכל' ונבותם מלאות עינים סביב' וכל בשרם ונביאם' בתוך בית המרי אתה יושב' ומשקרות עינים' טהור עינים סראגרת ברע דחרסר' נגששה כעורב קיר' לפקוח עינים עזרות' על אבן אחת שבעה עינים' סצות יי ברה סאררת עינים' גבה עינים ורחב לב' עינים להם ולא יראו' וחברו' ושח עינים וישע' עינים חיתו לעור' עינים רמות לסוף שקר' מאור עינים יסמח לב' חס עינים ורחב לב' לסי חכלילות עינים' טוב מראה עינים סחלך נפש:

הכלילי עינים מין ולבן סכלות עינים' ומדיברת נפש דבחקתי' גפל וגלוי עינים' וחברו' וכליך עינים דכי תבא' עם יפה עינים וטוב ראוי' שפעו נא זמאת עם סכל' ונבותם מלאות עינים סביב' וכל בשרם ונביאם' בתוך בית המרי אתה יושב' ומשקרות עינים' טהור עינים סראגרת ברע דחרסר' נגששה כעורב קיר' לפקוח עינים עזרות' על אבן אחת שבעה עינים' סצות יי ברה סאררת עינים' גבה עינים ורחב לב' עינים להם ולא יראו' וחברו' ושח עינים וישע' עינים חיתו לעור' עינים רמות לסוף שקר' מאור עינים יסמח לב' חס עינים ורחב לב' לסי חכלילות עינים' טוב מראה עינים סחלך נפש:

רשי זכריה ד רדק

הכני מפתח פתוחה / מזית קיסוריה מפי ענת החובים אשר כתבו סטנה לטבל המלאכה / ומסתי / והסירותי / ביום אחד / לא ידעתי חיה יום / וגולה על ראשה / בזמן גולות עליה לשון מעיין ממין סכל גדול ענול / ושבעה נדרותיה / כמין בזיקן סכותנין הסמן והפתילה לתוכה / שבעה ושבעה מוזקות / לכל כר וכר בחץ שבעה

הא אמר גלי חזיתא אמר יי
צבאות ואעריית חוב ארעא היהא
בזמא חד בעדנא היהא אמר יי
צבאות תערעון גבר לחבריה ל
לתחות פרי גופנהו ולתחות פרי
תינהו / ותב מלאכא דממלל עמי
ואעירני כנברא דמתער משנתיה /
ואמר לי מה את חזו ואמרת חזיתו
והא מנרתא דרהבא כלה וגולתה
על רישה ושבעא בוצינאה דעלרה
שבעא ושבעא דמריקן מנהון מ
משחא לבוצינא דעל רישה:

ותרתי זיתין דעלה חד מימין
גולתא וחד על סמלתה / ואתיבית
ואמרית למלאכא דמלל עמי ל
למימר מא אלין רבוני / ואתיב
מלאכא דמלל עמי ואמר לי הלא
ידעתא מן אנון אלין ואמרית לא
רבוני / ואתיב ואמר לי למימר דין
פתנמא דיי עם זרבבל למימר לא
בחילא ולא בגבורא אלהן במימרי
אמר יי צבאות / מא את חשיבא
מלכותא שפשתא קדם זרבבל הלא
במשרא וגליית משיחיה דאמר
שמה מלקדמין וישלוט בכל מ
מלכותא / והוה פתנס
בנאה מן קדם יי עמי למימר / ידי
זרבבל שריאה למבני ביתא דדין
וידוהו ישכללוניה ותערעון ארי יי
צבאות שלחני לאתנבאה לכון /
ארי מן הוא דכי דבסר יומא דין על
בנינא דהוא זעיר הלא יתוב ויחרי
בר יחזיר אבן משקולתא בידא
דזרבבל שבעא נדבכין כאלין קדם
יי גלן עזברי בני אנשא בכל ארעא
 / ואתיבית ואמרית ליה מא תרון
זיתא האלין על ימין מנרתא ועל
סמלא / ואתיבית

זכרות קטנים שהסמן זכרון ה הבולה דרך חותן מוזקות לכל כר נר / וסנים זתים עליה / חלה שני חילנות שהזיתים גדילים בהם / אחד מימין הבולה ואחד משמאלה נומר / ופחן לא פירש על שני צתרות זהב האמורות למטה ב כפרסה והס כמין עריבו ועלסים של בית הכל שהם עומדים חל הזית / והזיתים בחבטים מאליהם ליתוך הצתרות ומתחממות עם כצמטן ונעצרים עם בבית הכל והסמן נופל לתוך הצתרות ומהבנותיו לתוך הגולה והגולה חל המוזקות ומהמוזקות חל הצרות והמוזקות והצרות חרבוני גתסע היו רמז לאור שלעתיד לבח חזר החמה יהיה סבעתים כאור של סבעת ימים חרבוים ותסע על חזר של יום ברחשית / מה חלה חזונו / מה זה שהזיתים גמסקין מאליהם והסמן בח חל הצרות מחלו / זה דבר יי חל זרבבל / זה סימן לך להבטיח חל זרבבל כסס שהזיתים והסמן הזה נמר מחלו לכל דבריו כך לא בחיל ולא בכח סבכס תעשו חל בכן ביתי / כי חס ברומי / חזי חתן דזויו על דריס וינה לכס ל לבנות ולעשות כל דרכי ישיח הבנין מטלו ולעזור אתחטב בחרטן זין וסמן ועצים כמו סמפורם ב בעורח ולא תצטרכו לעזרת חזס / מי חתה הר הגלול / שרי עבר הכה תתני פחת עירב כהרה ושתר בזוני וכמותהון סבטלס המלאכה על כה מעתה תהיה ל לפני זרבבל מיסוד חין לכס סרר ובלעה עוד עליו / והזכיר חל האבן הראשה / האדריכל יקח חל חבן הבדיל בידו להית חלריכל כרהס הכובים והס יבנו הכל כפי דבריו אשר יונה בבנין גאה ומפואר / משואות חן חן יהיה לה לאותה האבן שהכל י חזמו מה גאה בכין זה העסוי על ילי חבן המסקולת הזאת תשוואו חן כמו תשוואות כני סיס תשוואות

הנני מפתח פתחה נאם יהוה צבאות
ומשתי את עון הארץ ההיא ביום
אחד / ביום ההוא נאם יהוה צבאות
יקראו איש אל רעהו אל תחת גפן
ואל תחת תאנה / וישב המלאך הדבר
בי ויעירני באיש אשר יעור משנתו /
ויאמר אלי מה אתה ראה ויאמר
ראיתי והנה מנורת זהב כלה וגלה
על ראשה ושבעה נרתיה עליה
שבעה ושבעה מוזקות לנרות אשר
על ראשה / ושנים זיתים עליה
אחד מימין הגלה ואחד על שמאלה /
ואען ואמר אל המלאך הדבר
בי לאמר מה אלה אדני / וען
המלאך הדבר בי ויאמר אלי הלא
ידעת מה הטה אלה ואמר לא אדני /
וען ויאמר אלי לאמר זה דבר
יהוה אל זרבבל לאמר לא בחיל
ולא בכח כי אס ברוחי אמר יהוה
צבאות / מי אתה הר הגדול לפני
זרבבל למישור והוציא את האבן
הראשה תשוואות חן חן לה:

ויהי דבר יהוה אלי לאמר /
ידי זרבבל יסרו הבית הזה וידיו
תבצענה וידעת כי יהודה צבאות
שלחני אליכם / כי מי בו ליום קטנות
ושמחו וראו את האבן הבדיל ביד
זרבבל שבעה אלה עיני יהוה המה
משוטטים בכל הארץ / ואען
ואמר אלי מה שני הזיתים האלה
על ימין המנורה ועל שמאלה:

ועתה יסרו הבית הזה וידיו
תבצענה וידעת כי יהודה צבאות
שלחני אליכם / כי מי בו ליום קטנות
ושמחו וראו את האבן הבדיל ביד
זרבבל שבעה אלה עיני יהוה המה
משוטטים בכל הארץ / ואען
ואמר אלי מה שני הזיתים האלה
על ימין המנורה ועל שמאלה:

ועתה יסרו הבית הזה וידיו
תבצענה וידעת כי יהודה צבאות
שלחני אליכם / כי מי בו ליום קטנות
ושמחו וראו את האבן הבדיל ביד
זרבבל שבעה אלה עיני יהוה המה
משוטטים בכל הארץ / ואען
ואמר אלי מה שני הזיתים האלה
על ימין המנורה ועל שמאלה:

ועתה יסרו הבית הזה וידיו
תבצענה וידעת כי יהודה צבאות
שלחני אליכם / כי מי בו ליום קטנות
ושמחו וראו את האבן הבדיל ביד
זרבבל שבעה אלה עיני יהוה המה
משוטטים בכל הארץ / ואען
ואמר אלי מה שני הזיתים האלה
על ימין המנורה ועל שמאלה:

הכני מפתח פתוחה / כלא היתה האבן קטורה כל הימי סבטלו המלאכ ועתה יפתח חותה ויסס אותה בבנין / ויתכן לפדסו מענין ופתחת עליהם פתוחי חותם / ולפי שהשלמת תכונת האבן היפה הצוירי והפדמי והכפתורי וציוריו בה בפתוח חזר כן עלמי / כלומר הכני הסלימס לבנין בכל תכונתה / ומסתי פעל יובא / לא מסו פעל עמד / ותהיה ביום שהבטיחו הכביאי חל זרבבל להגדיל מעלתו כמו שאמר חזי חזקך זרבבל / ואמר זכריה הכני מביא חל עברי צמח וחזי יהיו ישראל בשלוח בבית שני לפי חמ תקראו חזי לרעהו / עון החלן / חפסר כמשמעו / חו יהיה פי עונם כמו כי לא שלם עון האמרי כלום שסי / מהס בזמן ההוא כל רע וכל כרה ויהיו ב בשלוח / ביום ההוא תקראו / מרוב שלום שהיה לכס / ושב ויעירני / בסח המראו חמ וחסי עיני כירחס מעצמו חבל זהה / המראה המלאך העירר לדחותה / יעור מסנתו / מוכין כפעל / ופי הוא העירני וחזי כתעוררתו כלים חס / יעור מסנתו / ויאמר / ויאמר כתב והוא ספור דברי הכתו וקרי וחזי והקרי דברי זכריה / וגלה / במפיק ואיכנה לנקבס נסתרת וכמוהו כבכורה בטרס קץ / ותעלמה יכיא חזר / לא נשמה ביום זעם / ושבעה נדרותיה עליה / כמו מנורת התורה / והאמצעי הוא רמז לענין החלוח / המחבר בין ההככים / וכן שבע כפולות הם הפכיות והמנהיגי לעולם שהוא כל הפכים / כוכבי לכת והעולם עם צלעות ושלשה מיטרים ובעל הצלעות הוא השביעי והוא הכקודה / וכן גוף כל דבר חלל סבעל ספר יצירה וכל בעולם עם צלעו לטסה כדדים ויהיכל הקדש מכוון באמצע זכר הדבר הנכבד שבכל הנזכרים עליה על המנורה והגולה למעלה מהם והראה לו זאת המראה להודיעו כי האל ית יאיר לישראל הפך מה שהיו בחסכה / שבעה ושבעה מוזקות לכרות שבע מוזקות היו לה לכל כר מוזק אחד / ורסי זל פיר שבעה ושבעה מוזקות לכל כר שבעה מוזקות / מוזקות / סס תאר במיקוס פעל שהיו מוזקות סימן מנר לכר / וסנים זיתים / ועוד דאיתי סנים זיתי על המנור / חו על הגלה ואחד הוא / אחד מימין הגלה ואחד על שמאלה / כמו משמאלה חבל אמר כי על הגלה היו / ולמטה אמר על ימין המנורה ועל שמאלה והענין אחד / ואען / מבואר הוא / מבואר הוא / ויען / לא בחיל ולא בכח / כמו שראית מעסה המנורה לעסה מלאו בלא חלס חלס ערך חלס הנרות ומביק בהס חלס הסמן כן יעסה בכין הבית בלא כח חלס חלס ברות האל את הנרות ומכין בהס חלס תהיה כהר הגדול תהיה לפני זרבבל למישור ולא תוכל לעמוד לכיח להסבית המלאכ / והזכיר חלס האבן הראש / כמו שהזכיר חלס האבן הראשה כשחלה הבנין ביום כך לחודם התשעיין כן יסלים המלאכ / תשוואות חן חן לה / כאשר עם זרבבל האבן הראשה בבנין / סס חותה בתשוואות והמון רב וחזמו כל העס חן חן לה לאבן הזאת מאת הא ית / והככל לחזק הענין כמו שלום שלום לרחוק / ויהי דבר ה' ידי זרבבל תבצע / כל תסלימנה / וכן והיה כי יבצע חלס כל מעסהו כהר בין יסלים / כי מי בו ליום קטנו / כי סטתת חילו לבנות הטביתו כריהס מלאכתם והנה היום ההוא חס תשוואו קטנות היה והיו בחיס לחזמו יום כל פסני / ססכתה המלאכ ועלה כסירחו האבן הבדיל ביד זרבבל ישמחו / הוא חבן הבדיל / הוא חבן המסקולת חסר ביד הבכאי לייסר הבנין והוא חסר הסמך כל יואמר חבן חבן הבדיל / וחזותה המסקולת עושן אותה מבדיל חו מעופרת וקראת חבן כמו לא יהיה לך בכיסק חבן חבן / שבעה אה / פי מיה שאמר למעלה על חבן חת שבעה עיכס חלה הם עיני ה' / שסה מסוטטים בכל הארץ / ואען / ענין המנורה הבין כי להדחות חולה ושחמה הרהר לו / והמלאך פי' לו דבר המנורה שהיא נעשית מאיה להדחותו כי לא בחיל ולא בכח ועתה סא לו מה ענין שני זיתים וענין שני סבלי זיתי וענין סני צתרות הזיה חס לא נבצר במראה מסלתו נלמד כרה חותם ונהה לו המלאך על סתי הסאלות בקדרה וברמז ואמר לו סאלה סני בני היצהר והכביח הבין תשובתו:

ד

רדק זכריה ה רשי תרפה

ואמרו שתי שבלי הזתים מהזתים האלה היו נופלים שני ענפי זתים שהיו נדרכים ביד שתי כנתרות הזהב והיו נדרכי מחליה ופי ביד בתוך והנה הזתים היו נדרכים בתוך הכנתרות והשמן נופל מהכנתרות הגולה ומהגול יוצא למוצקות ומהמוצק לנרות ודמה הענפי לשבלי לפי שהיו מלאי גרברי הזתים כמו השבליים שהם מלאים גרברי החטה

מה שני הזתים מה רמז הם ומה רמז שני שבלי זתים טרוקף בלעז קבוצת זתים בעקף כמין שבולת: אשר ביד שני כנתרות כלומר חבל שני הכנתרות כמו רחל חלקת יואב על ידי המריקים מעליהם חת השמן הזה הצלול וטוב להחיר ולהכניס כמו מנכסן זהב יאחה: שני בני היצחק קרן כהונה ומלכות הנמשחים בשמן הזתים:

כנתרות הם כלים כמין ככתות ות' חקריטון דהב וכן תרגם חוקקלום כנפחית ב בדבם חקריטון ב בדבשם: המריקים מעליהם הזהב השמן הזך כהב וכן כוס זהב בכל ביד ה' היון הזך והניקו: ויאמר לה שני בני היצחק יצחק הוא השמן כמו דגן תירוש ויצחק לפיכך קרא אותם זתים והם זרובבל ויהושע וקרחם בני היצחק לפי ש שנישמו בשמן השמח זה למלכה וזה ל לכהונה: העומדים על חזון כל הארץ שמוזמני לעשות רבנו ות' חילן תרין בני רבדבן לקיימן קדם רבון כל חרעה וענין שתי הזתים ושני שבלי ושתי כנתרות לא כ כתפרס לחיה עני היו משל והנה הזתים משל לזרובבל ויהושע ושני השבליים היושע מן משל למעשיהם שהחלו בדיהם בבני הבית ושני כנתרות משל לכחמיה ועורח הבאים חתריהם ועל ידי חרבעתם יצאה חורה וטובה לישראל: ואשוב מנלה עפה ראה במראה מגילה אחת שתעוף בחויר וכן תרגם ונתן מגילה ברחח: ויאמר חרבה עשרים חמה ורחבה עשר בחמ' לא נתברר על חיה זמן כאמר

ה

ואת ענין בכתות חת הבית

ענין לוקחות עיריית ארצות וקנין שטחין

ואשא עיני ואראה דסמיכי וסימ' והנה מגלת עפה' ארבע מרכבות יוצאות והנה איל אחד: כמוה ד בקריא וסימ' איש אשר יעשה כמוה להרית בה' והנה היא לושה בשמלה אחרי האפור' כל הגונב מזה כמוה נקה ב' בפסוק: היוצאת ה' מל ומשנין באתיהון וסימ' בסדר כ' תבא: עפרת ד' חס בליש בקריא וסימ' ויאען שנית ואמר אליו מה שתי שבלי הזתים אשר ביד שני צנתרות הזהב המריקים מעליהם הזהב: ויאמר אלי לאמר הלא ידעת מה אלה ואמר לא אדני: ויאמר אלה שני בני היצחק העמרים על ארון כל הארץ:

ואשוב ואשא עיני ואראה והנה מגלה עפה: ויאמר אלי מה אתה ראה ואמר אני ראה מגלה עפה ארכה עשרים באמה ורחבה עשר באמה: ויאמר אלי זאת האלה היוצאת על פני כל הארץ כי כל הגנב מזה כמוה נקה וכל הנשבע מזה כמוה נקה: היוצאתיה נאם יהיה צבאות ובאה אל בית הגנב ואל בית הנשבע בשמי לשקר ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת עינו ואת אבניו: ויצא המלאך הדבר בי ויאמר אלי שא נא עיניך וראה מה היוצאת הזאת: ואמר מה היא ויאמר זאת האיפה היוצאת ואמר זאת עינם בכל הארץ: והנה כבר עפרת נשאת וזאת אשה אחת יושבת בתוך האיפה: ויאמר זאת הרשעה וישלך אותה אל תוך האיפה

צללו בעפרת במים' אך את הזהב ואת הכסף' נחר ספוח מאש חב עפרת' בעש ברזל ועפרת:

ואתבית תנינות ואמרית ליה מא תרין שבלי זתים דביד תרין א אסקריטון דדהב דמריקין מנהון משחא לבוציני דהבא: ואמר לי למימר הלא ידעת מן אליו ואמרית לא רבוני: ואמר אליו תרין בני רבוביא דקיימן קדם רבון כל ארעא: ותבית וקפית עיני וחזית ודא מגלא פרחא: ואמר לי מה את חזי ואמרית אנא חזי מגלה פרחא אורכה עשרין אמיין ופותיה עשר אמיין: ואמר לי דא מומתא דעתידא למפק על אפי כל ארעא ארי כל דגנב ומכרב מדא לקי וכל דקיים בשמי לשקר מדא לקי: אפקתה אמר י' צבאות ותעול לבית גנבא ולבית דמקיים בשמי לשקר ותבית בנו ביתיה ותשצניה וית אעוהי וית אבניהו: ונפק מלאכא דממלל עמי ואמר לי זקוף כעז עיניך וחזי מן דגלן אליו: ואמרית מן אנון ואמר אליו עמא דהוון נסבין ויהבין ב במכילתא דשקרא ואמר הא אנון גלן קדם כל יתי ארעא: והא עממא קלילין מגלן יתהון בקלילו ואתו עממין אוחרנין ויתבו ב באתרהון על דהוון נסבין ויהבין במכילתא דשקרא: ואמר על דא אתחבו וגלו על דהוון נסבין ויהבין במכילתא דשקרא ואתו

העומדים על חזון כל הארץ לבקש מלפניו להחיו את גדולתם: מנלה עפה' רבותינו פירשו כפולה וחמרו שהתורה כתוב בה ולמדו מכאן שהעולם אחד מ מוטלת חלפים ומחתים בתורה כדחיתח בעירובין וית מבילתח פרחח פורחת בחויר ולפי פשוטו של פרשה מגילת פורענות היתה והוא שראה יחוקא וכתוב חליה קנים והגא והי: זאת האה' זאת שכתוב בה פורענות נקמת ש טבעת סקר: היוצאת עתה מבית קדשי הקדשים מלפני השכינה להתהלך על פני כל הארץ והו חרבה עשרי ורחבה עשר כמות פתח העזרה וההיכל אשר תבא דרך סם: כי כל הגונב על עכשיו' מזה כמוה מזה מזה הפורענות כמו שהוא מפורס בה כקה ולא כשתלם פורענות יחידים העוברים על התורה לא המתין עד שתמלאת סחת כולם ולקו כולם כחמת בתורבן ובגולה וכן כל הנשבע לשקר על הנה מזה הפורענות כמו שהמגילה הזאת מגדת כקה ולא כשתלם חבל מכאן וחילך הוכחתיה לשוט בארץ ולקיום מן הגונבים והשבעים לשקר מעכשיו ובאה חל בית הגנב ונ' : שח עיניך וראה' עוד יוצאת חמרת שתבא מבית קדש ה הקדשים: ויאמר מה היא היוצאת שתאמר חלי לראות: ויאמר זאת האיפה שתראה יוצאת כמין חיפה שמוודן בה: ויאמר זאת עינם בכל הארץ ולחחר שרחתיה חמר זאת היא מדה שלקו בה אותם שעיל בכל הארץ לגזול ולעשות להקטין חיפה ולהגדיל שקל ונמדד להם סאה בסאה: והנה ככר עופרת נשאת' רחיתי שנשאת מעל הארץ לחויר משקל ככר עופרת ורחיתי עוד וזאת חשה אחת יושבת בתוך החיפה: ויאמר זאת הרשעה האשה זאת שאתה רואה בתוך החיפה היא מדת דרך הרשע אשר יגנוג בה הרשעים והנה עתה נתונים בתוכה ללקות בתוך הסאה עממה שמדדו בה מדה במדה: וישלך אותה' עד עתה היתה יושבת והוא השליכה וחבטה לתוכה רמז לייסורין ולעונשין:

יושבת בתוך החיפה: ויאמר זאת הרשעה האשה זאת שאתה רואה בתוך החיפה היא מדת דרך הרשע אשר יגנוג בה הרשעים והנה עתה נתונים בתוכה ללקות בתוך הסאה עממה שמדדו בה מדה במדה: וישלך אותה' עד עתה היתה יושבת והוא השליכה וחבטה לתוכה רמז לייסורין ולעונשין:

רדק

זכריה ו

תרפו

והברדים יבאו אל חרץ התימן / שהיה חרץ הדור בעבור כי רומי היה צפונית ולוליחנס קיסר שאלך על רומי החל להלחם במלכות יון ותחילת מלחמותיו יבא אל חרץ מצרים

כשהשחיתו אותה ה הניחו את רומי את כ כעסי שהיה לי עליהם שהרעו לישראל ונתר מדלי כמו שאמר אשר חני קצפתי מעט והמה עזרו לדעה ויהי לקוחי מקור בייקו כונו כמו הלך וקלחת: מלת הגולה, מלת הבאים מהגולה, והם חלדי ו נטוביה ודעיה ויחשיהו והביאו כסף וזהב ל לכדה לכנין הכי ובה דבר השם לכנין ו דבר העם לכנין ו והודיעו זה וזה לו ש שיקח הכסף והזהב ויעשה מהם עטרות: ובחלת חתה ביום ההוא ביום שגבא שם כי לא חמר לו שילך הם ביום הנבואה: ובחלת בית יחשיהו בן כפניה כי בביתו היו האחרים וזהו שאמר אשר בלו מבבל יחשיהו עם ה הנזכרים: ולקחת תקח מהם כסף וזהב שהביאו בידם לכדה: ועשית עטרות תעשה ממנו עתים עטרות ותשים האחת בראש יהושע למנותו כהן ב גדול, וזה כמו הצניף הטואר שהיו משימן על ראשו בכבואה כמו שאמר למעלה והעטר האחת לא היה צריך להזכיר מה יעשה בה כי ידוע כי בראש זרובבל תהיה כי הוא היה ב במקום מלך וחרץ מלך בלא עטרה וחפש כי קודם שסמו העטרה בראשו נקרא פת כמו שכתוב פת יהודה, וחלל שסמו העטרה בראשו קראוהו מלך חשפי בלא נכתב מזה דבר יתכן מדרך ה הסברה לחמר כן: ועשית לבן נפתלי מולרע השופר בנינו לנבן אשר מלעיל ה השופר בשין וכמוהו חנו קוראים: ואמרת הנה חיש כמו שמו, כלום הנה חיש עמד שיהיה ראש ישראל והוא זרובבל ויקרא כמו כמות האדמה שגדל מעט מעט כן מעלתו תעלה מעט מעט עד שתגדל מחד כמו שהתנבא עלי חני ביום ההוא כאשר ה' כבש את ישראל ויהי חרץ מלך יושב על כסאו ומושל בחרץ: והיה כהן על חרץ כל הארץ וכן אמר בחרץ מלך יהיה בלכני לפני המלך בא לפני הכהן אלא כשהיה שואל באורים ותומים כמו שכתוב ולפני חלעור הכהן יעמד ושאל לו במשפט האזורים לפני ה: וענת שלום תהיה בין שניהם כי לא יקנה זה את זה ויחשיהו יסמינו כחלל באשר יעשו: והעטרות תהיה כל אחת מהעטרות תהיה להם לזכרון בהיכל ה' כמו שאמר בתורה לזכרון לפני ה' כלומר נדבתם תעלה לפני ה' לטוב להם בזה וזכר: והוא יחשיהו שזכר ורזו לרסו בהיכל ה' כי שם הושמו העטרות אחר שכתנו בראש זרובבל ובראש יהושע וכן אמר במשנת חלדי שזכר למעלה ופתי שמות היו לו: וכן הוא יחשיהו שזכר ורזו לרסו בהיכל ה' כי שם הושמו העטרות אחר שכתנו בראש זרובבל ובראש יהושע וכן אמר במשנת מדות ושרטרות של זהב היו קבועות בתקרת האולם שבהם פרחי כהונה עולים ורוחים את העטרות שכתנו אותן: וכל העטרות תהיה לחלם ולטוביה ולידעיה ולחן בן כפניה לזכרון בהיכל ה': ורחוקים מנני הארצות יבואו מארץ רחוקה לבנות בהיכל ה' כלומר להתנדב לכנין הבית: ואפשר שהיה זה בימי הורדוס בכנין הגדול שפנה בבית המקדש: וימ רחוקים על ישראל המפוזרים בגלות בחרץ רחוקה: והיה חש שמוע תשמעון בקול ה' אלהיכם: ויהי בשנת וישלח פי אחר ששלח וכן הן חתה קצפת וכחטא וירד מעשות החטאת: והדומים להם, ופי אחר ששלח היה דבר ה' אל זכריה ולא זכר מי היה השולח, וימי כי בית אל עם חלם והוא פלה מן הגולה שראצו ורגס מלך ויחשיהו חלל לבית אל וחלל השולחים היו בני הגולה, ואמר וישלח לשון יחיד דרך כלל, וכן האבכה כאשר עשיתי, והשולחים היו שראצו ורגס מלך, חלם שמונו כן והביא חשפים עמו, וזהו

רשי

והברדים יבאו אל חרץ התימן / שהיה חרץ הדור בעבור כי רומי היה צפונית ולוליחנס קיסר שאלך על רומי החל להלחם במלכות יון ותחילת מלחמותיו יבא אל חרץ מצרים

ויאמר לנו חד מן יב דסבירין ויאמרו וסימ נמסר בסדר משות ובסדר שפטים סימן יא: לקוח ד' חד חס' וג' מל וסימ ס' פרא וספריא ענא ונלותא ופי' נמסר בירמיה סימן לב: ובאת' נ' בטעם רביע מלעיל וסימ' ובאת' וירשת את' ובאת' ומשחת את' וזואל' ובאת' בית' יאשיהו: והוא יבנה חד מן ז' פסוקי' אית בהו והוא

ויאמר לנו חד מן יב דסבירין ויאמרו וסימ נמסר בסדר משות ובסדר שפטים סימן יא: לקוח ד' חד חס' וג' מל וסימ ס' פרא וספריא ענא ונלותא ופי' נמסר בירמיה סימן לב: ובאת' נ' בטעם רביע מלעיל וסימ' ובאת' וירשת את' ובאת' ומשחת את' וזואל' ובאת' בית' יאשיהו: והוא יבנה חד מן ז' פסוקי' אית בהו והוא

והברדים יצאו אל ארץ התימן: והאמצים יצאו ויבקשו ללכת להתהלך בארץ ואמר לנו התהלכו בארץ ותתהלכנה בארץ: ויעק אתי וידבר אלי לאמר ראה היוצאים אל ארץ צפון הניחו את רוחי בארץ צפון: ויהי דבר יהוה אלי לאמר: לקוח מאת הגולה מחלדי מאת טוביהו ומאת ידעיה ובאת אתה ביום ההוא ובאת בית יאשיה בן צפניה אשר באו מבבל: ולקחת כסף וזהב ועשית עטרות ושמת בראש יהושע בן יהוצבק הכהן הגדול: ואמרת אליו לאמר כה אמר יהוה צבאות לאמר הנה איש צמח שמו ומתחתיו יצמח ויבנה את היכל יהוה: והוא יבנה את היכל יהוה והוא יושב הוד וישב ומשל על כסאו והיה כהן על כסאו ועצת שלום תהיה בין שניהם: והעטרת תהיה לחלם ולטוביה ולידעיה ולחן בן צפניה לזכרון בהיכל יהוה: ורחוקים יבאו ובנו בהיכל יהוה וידעתם כי יהוה צבאות שלחני אליכם והיה אם שמוע תשמעון בקול יהוה אלהיכם: ויהי בשנת ארבע לדרוש המלך היה דבר יהוה אל זכריה בארבעה לחדש התשעי בכסלו: וישלח בית אל שראצו ורגס מלך

והוא וסימ' נמסר בשפטים סימ' ז' ובמלכים א' סימן יט' ובהושע סימן ז': לזכרון ח' בקריא' וסימ' והיה היום הזה לכם לזכרון: ושמת את שתי האבנים, ונשא אהרן את שמות בני ישראל, ולקחת את כסף הכפורים, וביום שמתכם, והיו האבנים, והעטרות תהיה לחלם, וחד (והיו השמיים) ולזכרון בין עינד' ושמת' ונשא חס' כל קריא' וזכרון בקסץ תחת הכף בלא זכרון תרועה מקרא' וכל קהלת דכוו זכרון בשוא נחבא זכרון בקסץ תחת הכף וסימ' לא יהיה להם זכרון:

והוא וסימ' נמסר בשפטים סימ' ז' ובמלכים א' סימן יט' ובהושע סימן ז': לזכרון ח' בקריא' וסימ' והיה היום הזה לכם לזכרון: ושמת את שתי האבנים, ונשא אהרן את שמות בני ישראל, ולקחת את כסף הכפורים, וביום שמתכם, והיו האבנים, והעטרות תהיה לחלם, וחד (והיו השמיים) ולזכרון בין עינד' ושמת' ונשא חס' כל קריא' וזכרון בקסץ תחת הכף בלא זכרון תרועה מקרא' וכל קהלת דכוו זכרון בשוא נחבא זכרון בקסץ תחת הכף וסימ' לא יהיה להם זכרון:

והוא וסימ' נמסר בשפטים סימ' ז' ובמלכים א' סימן יט' ובהושע סימן ז': לזכרון ח' בקריא' וסימ' והיה היום הזה לכם לזכרון: ושמת את שתי האבנים, ונשא אהרן את שמות בני ישראל, ולקחת את כסף הכפורים, וביום שמתכם, והיו האבנים, והעטרות תהיה לחלם, וחד (והיו השמיים) ולזכרון בין עינד' ושמת' ונשא חס' כל קריא' וזכרון בקסץ תחת הכף בלא זכרון תרועה מקרא' וכל קהלת דכוו זכרון בשוא נחבא זכרון בקסץ תחת הכף וסימ' לא יהיה להם זכרון:

גזהו שאמר ואשיו וכלו לירושלם לחלות חת בני ה' ושלחו בידם בני הנולה לשחול ולאמר אל הכהנים ואל הנביאים האבכה : לאמר לבית ה' כמו בבית ה' וכת' דמספן בבית מקדש זה : ואל הנביאים חגי זפדיה ומלאכי : וית ולספריו : האבכה : כי עדין לא היו מאמינים בבנין הבית מפני החיובים שהשבתו את המלכה כמה שנים ועתה חגי' ששמעו כי היו בונים את קבצי חמנה ולא היו רוצים לעלות מבבל כי לא היו מאמינים שיגמל בנין הבית ויעמד מפני הזרים אותם : ושלחו חס ויומו בתשעה באב כמו שפעם שבעים שנה : המז' מקור' כלומר חס חזק וממשה ומתענוב : וית האמצע כפסי מתפרקין : ויהי אמרו בחמישי ובשביעי חלפ' שהם חרבע צומוז זכר החמישי שהיה בה ה

רשי

הנזר' לפרוש מן התענוב כאשר עשייתו זה שבעים שנה חן גיחה בכל מקום לא פרישות : ובשביעי הוא כוס גדליהו : הצום צמתני חלי' הא כקודה חטף פתח לפי שהיא משמשת לשון תמיחה שמח לכבודי צמת' שתהיו זריכים לזום צם עתה : וכי תחכלו וכי תשתנו וגם לא תצמונו מה לי גס בנו הלא אתם להנחתכם הוא המחכל והמשתה : הלא את הדברים : מיו גרם לכם הצום והמספר הלא דברי תוכחות אשר קרא יי ונו' הם החריבו אתכם ועל כן צמתם ואם הדברים אשר קרא משפט צמת שפטו : שמו שמיר' תולעת' הוזה מזכר' מזרח חותנו על האבן והיא מתבקעת : ויהי כאשר קרא נלח שבעו' אמר יי כחול' עליהן באותן הימי' כן יקראו ולא חטמו : גאסערים' בגלות כן עשייתו : וישומו' בעונם : חרץ חמדה לשמה' והוא גרם להם הצום והמספר אבל עמה קנחתו לכיון בשביל ציון חקא את הגוים : קנחתי

מסוד

והנה כל הארץ ישבת ושקטת : ירושלם ישבת ושלוה' חד מנהון חישבת דמבואות ים : סודרת ג' חד מלא וסי' ויסאנו להקשיב ויהנו כתף סדרת זכריה' וחברו דעזרא' הוסיף היא וסודרת' דעזרא נקוד סודרת בסגול' ואסערם המלך בטע' פ' דמסמש מונח לתיבתו וסי' ועתה אל העצבו' אנא חטא העם הודי' ואסערם על כל הגוים' ואילו האחר שיפול' רשם לדניאל בלששאר :

החמשי' חס' וסי' באו אנשים' הנזר כאשר עשייתו ירמיה החמשי' וספוד ג' מל בליש' וסי' כי צמתם וספוד בחמישי' ואל תלך לספוד' עת ספוד ועת רקוד : ישבת ח' חס' וסי' ואם על הששכב הוא' היא ישבת בירושלם' חגי אלקי' ישבת העמק' רדי מכבוד' חמסי ושאר' על בבל' הישבת על מבואות ים'

וגברוהי לצלאר' קדם יי' למימר לכהניא די משמין בבית מקדשא דיי צבאות ולספריא למימר האבבי בירחא חמישארה האמנע נפשין מתפנוקין כמה דעבדית דגן כמה שנין : והוה פתגם נבואה מן קדם יי עמי למימר : אמר לכל עמא דארעא ולכהניא למימר ארי צימין אתון וספרין בחמשא ובשביעארה דגן שבעין שנין הצום תעני אתון מתענין קרמין : ודאתון אכלין ודאתון שתן הלא לאיטבא לכון אתון שתן : הלא ית פתנסא דשלח יי ביד נביאי קרמאי בד הות ירושלם יתבא ושלא וקרואה סחרנהא ודרומא ושפלתא יתב :

והוה פתגם נבואה מן קדם יי עס זכריה למימר : דגן אמר יי צבאות למימר דין דקשוט דינו וחסדא ורחמי עבדו נבר עס א אחוהו : וארמלא ויתם זניור ומספן לא תינסון ובישת נבר עם אחוהי לא תחשכון בלבכון : וסריבו לקבלא ויהבו כתפהון מריר : ואודניהון יקירו מל משמע : ולבהון שויאו תקיף בשמירא מלקבלא אזריתא וית פתנסא די שלח יי צבאות במימריה ביד נביאי קרמאי והוה רנורב מן קדם יי צבאות : ויהי כמה דאתנביאו להון נבייא ולא קבילו כן יצלון קרסי ולא אקבל אמר יי צבאות : ואבדרנון ביני עממיאדי לא ידעונו וארעא הצדי בתריהון מדערי ומדתאב על ד דשויוא ארעא דחמדתא לצרוו והוה פתגם נבואה מן קדם יי צבאות עמי למימר :

ויהי דבר יהוה אל זכריה לאמר : כה אמר יהוה צבאות לאמר משפט אמרת שפטו וחסד ורחמים עשו איש את אחיו : ואלמנה ויתום גר ועני אל תעשקו ורעת איש אחיו אל תחשבו כל בבכם : וימאנו להקשיב ויתנו כתף סדרת ואונייהם הכבירו משמוע : ולבם שמו שמיר משמוע את התורה ואת הדברים אשר שלח יהוה צבאות ברוחו ביד הנביאים הראשנים ויהי קצף גדול כאת יהוה צבאות : ויהי כאשר קרא ולא שמעו כן יקראו ולא אשמע אמר יהוה צבאות : ואסערם על כל הגוים אשר לא ידעום והארץ נשמה אחריהם מעבר ומשב וישומו ארץ חמדה לשמה : ויהי דבר יהוה צבאות לאמר :

החרכין' וזכר השביעי סנהדג בו גדליה ויהי הרבץ שני שכבר נסחח דלת החרץ ולא היתה חרבה חס כשחרו דלת העס שהשחיר כבוד חרן לכורמי' וליונבים וגדליה כהרנ בראש חדש השביעי ולפי שה' יום טוב קבעו התענית למחרתו : הצום צמתני חלי' צמתני צמתם חותי כלומר חס צמתם בעבדו בעבור עונותיכם חרבה הבית וגליתם ובעבור זה צמת חס תעשו משפטו ונדק' חן חתם זריכי לבוס כי ככה נכבה ה הבית ועלו מן הגולה ותשבחו בחרץ כל הימו' חס תעשו הטוב בעיני לא תגלו ימנה לעולם : ויהי שאמר חלי' חזר שאל צמתני ל' אלחי צויתי אתכם לבוס : וית הצום תעני חתון מתעני קדמי' וכי תחכלו כלומר מה לי לבוסכם ולמחלכם ה הצום תצמונו בעבור עונותיכם והמחכל' והמסת תחכלו ותסתנו להנחתכם הכל הוא לכם מה לי בכל זה כי הצום והאכילה חן בהם דבר לכבודי : הלא מיו גרם לכם הצום חלח ע עונותיכם ובהיות ירושלם שוה קרחתי ביד עבדי הנביאים ש שתשובו מעונותיכם ולא תחרב החרץ ולא ח חכיתם לשמוע : והננב והספלה יושב' כלומר כל החרץ היתה יושבת לבטח וזכר הננב והספלה וכל סכן ההרים והנבעות שהיו יושבים לבטח : יושב' כלומר היה בהם יושב בטח : ויהי דבר ה' אחר שהפסיק הדב' בדבר והספלה יושב' משפט חלח שהם חלסים הזדנו בהם חמד סלח תעסקו אותם לא במזון ולא בדברים : ורעת חים חת אחיו' ל' אל תחשבו חיס דעת אחיו בלבבכם אפילו המחשבה חסורה כל סכן המעשה' ועוד שהמחשבה מביא לידי מעשה ואפילו לא יעשה מעשה חסור שנאמר לא תשחא את חרץ בלבבך : ויחמינו' סודרת' ענין עוות כמו כפרה סודרה ומי שחינו רוצה להקשיב לקורא חליו יעוות כת פו כבודו ואינו רוצה לפנות חליו : ולבם שמו שמיר' ויהי קצף גדול' על חבותיכם : ויהי כאשר קרא' כמו שקרא להם בשמי ולא שמעו ולא ידעו : ואסערם על כל הגוים אשר לא ידעום' מלת ואסערם קשה בדקדוק' ואמר כי היא מורכבת מפעל הקל וכפעל' וחלחל כתב כי קלו מהקל ואף על פי שהוא בודד פירושו ואסער עמם כמו יסוסי מדבר וניה ספירוסו יסושו עמם' ואמר ואסערם ולא חמר ואסערם כמספט כדי להרחיב על העין ולהקל מעליה' ונקדו חלחף בבר' והסמן בקמן להחרי' המלה ולהחביבה עוד' וענין הפסוק חלי' משמע עמם בגלות כענין בכל צרתם לו בר ודברה תורה כלסון בני חרם' ויתכן לפרש שהיה ואסערם פועל יוצא כי מצאנו כי בפעל אחד עומד ויוצא כי מצאנו הלמו עקבי סוס שהו עמוד הלמוני כל ידעתי יוצא' והחכם רבי אברהם אל'ול פירש ואסער עליהם בסערת רחמי והוה הפץ חתם על פני כל הגוים : והחרץ נשמה אחריהם' הפך והננב והספלה יושב : ויהי דבר ה' ככחות לאמר וכמסרה לית כותיה :

ויהי דבר יהוה אל זכריה לאמר : כה אמר יהוה צבאות לאמר משפט אמרת שפטו וחסד ורחמים עשו איש את אחיו : ואלמנה ויתום גר ועני אל תעשקו ורעת איש אחיו אל תחשבו כל בבכם : וימאנו להקשיב ויתנו כתף סדרת ואונייהם הכבירו משמוע : ולבם שמו שמיר משמוע את התורה ואת הדברים אשר שלח יהוה צבאות ברוחו ביד הנביאים הראשנים ויהי קצף גדול כאת יהוה צבאות : ויהי כאשר קרא ולא שמעו כן יקראו ולא אשמע אמר יהוה צבאות : ואסערם על כל הגוים אשר לא ידעום והארץ נשמה אחריהם מעבר ומשב וישומו ארץ חמדה לשמה : ויהי דבר יהוה צבאות לאמר :

ויהי דבר יהוה צבאות לאמר : כה אמר יהוה צבאות לאמר משפט אמרת שפטו וחסד ורחמים עשו איש את אחיו : ואלמנה ויתום גר ועני אל תעשקו ורעת איש אחיו אל תחשבו כל בבכם : וימאנו להקשיב ויתנו כתף סדרת ואונייהם הכבירו משמוע : ולבם שמו שמיר משמוע את התורה ואת הדברים אשר שלח יהוה צבאות ברוחו ביד הנביאים הראשנים ויהי קצף גדול כאת יהוה צבאות : ויהי כאשר קרא ולא שמעו כן יקראו ולא אשמע אמר יהוה צבאות : ואסערם על כל הגוים אשר לא ידעום והארץ נשמה אחריהם מעבר ומשב וישומו ארץ חמדה לשמה : ויהי דבר יהוה צבאות לאמר :

ח

כה אמר זאת הפרש' כחמה לעתיד לימות המשיח במלחמת גוג ומגוג שיבואו על ירושלים ואז חקיה בעבורה וחתה גדולה חספוך על כל הנוסעים הבאים עליה: כה אמר ונקראה ירושלים עיר האמת כמו שהבטיח שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב הוא הדין לכל חרץ ישראל וזכר ירושלים שהיא ראש הממלכה ועוד מפי ה' ה' הר הקדש שלא יחללוהו עוד זרים: כה אמר ה' על כל כחמה חמר כה חל לחזק הנחמה כי על כל פנים תהיה הטובה: ואיש משענתו בידו' כמשמעו כמו שאמר מרוב ימים: ורחובותי מבוחר הוא: כה אמר ה' גם בעיני יפלא' יש מפרשים בתמיה כאלו אמר הנס בעיני יפלא: וכן חתה זה בני עשונותהדומים לו' והחכם ל' חברה ח' זל פ' כמשמעו כלומר

רשי

קנאתי לה' בשבילה ולא תזקקו לבוס ולספוד כן סוף הענין בוס החמשי וגו': מרוב ימים' יהיו צרכים למשענת בידים: כי יפלא בעיניהם' החסד הנדול אשר חעשה להם: וגם בעיני יפלא' איך שבתו מן החרון הנדול וזכותינו דרשוהו על שחיסת יצר הרע במסכת סוכה בעיני יפלא איך יוכלו הכדיקים לעמוד כנגדו בחייהם: תחזק' ידוים' לבנות ולהטלים וחל תירחו מעט החרץ המרפס ידוים ומבהילים אתכם לבנות כמו שמפור' בספר עזרא: השומעים בימים האלה' בשנת חרבע לדריוש: חת הדברים האלה' של נחומי מפי הנביאים אשר נבאו להם ביום יוסד בית יי' בשנת שנים לדריוש חת הדברים להתחיל במלחכה כי נבחנו חות' הנביאים בעיניהם בדבריהם שהם נבאו חמת ולפיכך כרי הם לסמוך עליהם חף בדברי נחומים של עכשיו' וכמה נבחנו כי לפני הימים ההם סכר האדם וגו' והם נבאו לכס שמשפתחילו במלח' טבא ברכה במעשה ידוים ונתקיימו דבריה' שהרי עתה לא כימים הראשונים: ולא נחמתו' על אשר זמיתי להבי' עליך להיך כי חלא הביאותיה כן לא חנחס על הטובה אשר זממתי לכס:

ונקראה ב' וסימ' ונקראה ירושלים עיר האמת' ונקראה בשם: ימלאו ב' וסימ' ימלאו ילדים וילדותי' העבים גשם: כה אמר יי' צבאות מן רישא דהני עד סוף סיפרא כולהו כה אמר יי' צבאות בסב וסימ' שבתו לירושלים ברחמים' רעה את צאן ההרעה: בימים האלה ו' בליש' וסימ' תחזקנה ידוים

כדנן אמר יי' צבאות מתפרע אנא פורענות ציון קנאה רבא ורגו רב מן קדמי על עממיא דאקניאוה:

כדנן אמר יי' אתוב לציון ואשרי שכנתי בנו ירושלים ותתקרי י ירושלים קרתא דקושטא וטור בית מקדשא דיי' צבאות טורא קדישא:

כדנן אמר יי' צבאות עוד יתבון סבין וסבן בשוקי ירושלים וגבר עזברוהי תקניא ונגון עלוהי מסגי יומיא: ורחובי קרתא ירושלים יתמלון עולימי ויעולימי משבחין בפתהא:

כדנן אמר יי' צבאות כד תיקר דחלתי בעיני שארא דעמא דרין ביומיא האנון אף קדמי ייקרון אמר יי' צבאות:

אמר יי' צבאות הא אנא פריק ית עמי מארעא מדנחא ומארעא מעלני שמשא: ואעל יתהון וישרון בנו ירושלים ויהון קדמי לעם ואנא אהוי להון לאלהא בקשוט ובנוכו:

כדנן אמר יי' צבאות יתקפן ידיכון דשמעין ביומיא האנון ית פתנמיא האלון מפוס נבייא די ביומיא דשרי לאשתכללא בית מקדשא דיי' צבאות היכלא ל לאתבנאה: ארי קדם מיתי יומיא האנון אנרא דאנשא לא הורה ואנרא דבעירא ליתוהי ולנפקיא ולעליא לית שלמא מן מעיקא ואנרי ית כל אנשא נבר בחבריה: וכען לא ביומיא קדמאי אנא לשארא דעמא דרין אמר יי' צבאותו ארי בעדנא ההיא זרעא יהי שלם נופנא תתן אבה וארעא תתן ית על לתה ושמיא ישמשנונון בטלהון ואחסין לשארא דעמא דרין ית כל ברכתא האלון: ויהי כמא דהויתון ל'טא בעממיא בית יהודה ובית ישראל כן אפרוק יתכון ותהון מברכין לא תדחלון יתקפן ידיכון:

ארי כדנן אמר יי' צבאות כמא דחשיבית לאבאשא לכוז כד ארגונו אבהתכוז קדמי אמר יי' צבאות ולא תבית מפימרי: כן תבית חשיבית ביומיא האלון לאיטבא ליתבי ירושלים ולדבית

כה אמר יהודה צבאות קנאתי לציון קנאה גדולה וחמרה גדולה קנאתי לה: כה אמר יהודה שבתו אל ציון ושכנתי בתוך ירושלים ונקראה ירושלים עיר האמת והר יהודה צבאות הר הקדש:

כה אמר יהודה צבאות עוד ישבו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים:

ורחבות העיר ימלאו ילדים וילדות משתקים ברחבתיה:

כה אמר יהודה צבאות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם גם בעיני יפלא נאם יהודה צבאות:

כה אמר יהודה צבאות הנני מושיע את עמי מארץ מזרח ומארץ מבוא השמש: והבאתי אתם ושכנו בתוך ירושלים והירלי לעם ואני אהיה להם לאלהים באמת ובצדקה:

כה אמר יהודה צבאות תחזקנה ידוים השמעים בימים האלה את הדברים האלה מפני הנביאים אשר ביום יסד בית יהודה צבאות ההיכל להבנות: כי לפני הימים ההם שכר האדם לא נהיה ושכר הבמה איננה וליוצא ולבא אין שלום מן הצר ואשלח את כל האדם איש ברעהו: ועתה לא בימים הראשנים אני לשארית העם הזה נאם יהודה צבאות: כי זרע השלום הגפן תתן פריה והארץ תתן את יבוליה ורשמים יתנו טלם והנחלתי את שארית העם הזה את כל אלה: והיה כאשר הייתם קללה בגוים בית יהודה ובית ישראל כן אושיע אתכם והייתם ברכה אל תיראו תחזקנה ידוים:

כה אמר יהודה צבאות כאשר זממתי להרע לכם בהקציף אבתיכם אתי אמר יהודה צבאות ולא נחמתי: כן שבתו זממתי בימים האלה להטיב את ירושלים ואת בית

אני עושה פלא בימים ההם שלא עשיתי כ כמיהו: כה אמר יהודה צבאות מוזרח ומחרץ מנבא השמש' הוא הישוב השלם מן מזרח עד מערב וישראל כפזים בכל מקום מ מהיישוב: והבאתי זכר ירושלים כמו שפי' לפי שהיא עיר הממלכה ומכני בית המקדש' שהיה בה שהיו כל י ישראל באים עם: בחמת' כמו וחרשתך לי בחמונה: כה תחזקנה ידוים' כשחתם שומעים כל הנחמות האלה העתידו תחזקנה עתה ידוים במכות הא ולבנו ביתו כאשר החילת כי חתם רוח' כי ביום יסד בית ה' החלה הכרעה לבא עליכם: כי לפני לל לפני יוסד בית ה' ס עיסד בשנת שנים ל לדריוש ביום כל' ל לתשיעי ידעת כי שכר האדם לא נהיה כלומר לא נהיה לברכה חלא הלך למחרה: איננה כאלו הבהמה איננה כיון ששכרה הלך ל למחרה' וחשלה'

ענין התרת הדבר להרע כמו ושלחתי בכס חת חית השדה כתרנומו וחגרי: ועתה מבוחר הוא: כלומר זרע השלום הוא לשלום ולברכה עד שקוראים לו זרע השלום' וית זרעא יהא שלם:

והנחלתי' חפסר פעל בית שני חמר כן חס ישמרו מכות ה' או היא עתידה ל לימות המשיח והפסוק הבא אחריו יוכיח ש שאמר בית יהודה ו ובית ישראל ובבית שני לא סבו בית ישראל: והיה קללה' שהגוים מקללי' חמכם גם בכל רעב או מקרה רע ב בארצם ויאמרו כי בעון ישראל הוא שסוככים ביניהם: והייתם ברכ' שהגוים יתברכו בכס' כמו והיה ברכה:

תחזקנה ידוים' בזמן הזה מפני הנחמות הטובות שתשמעו ס עתידות לבא לישראל:

כי עשיתי מה זממתי עד שהרדמתי חרעס והגליתיו חותם' כי כה אמר' ולא נחמתי:

אל ציון ל יתר על בני חובותי מן זמני

מסרה

השומעים' כן שבתו זממתי' ובמלאת הימים האלה' על כן קראו לימים האלה' קימו וקבלו היהודים' והימים האלה נזכרים ונעשים: כימים ד' וסימ' בסדר דברים: והשמים ב' וסימ' התקררו בעבים' והשמים יתנו טלם: לחרע ו' פתחין בקריא וסימ' נמסר בירמיה סימן ח':

כדנן אמר יי' צבאות יתקפן ידיכון דשמעין ביומיא האנון ית פתנמיא האלון מפוס נבייא די ביומיא דשרי לאשתכללא בית מקדשא דיי' צבאות היכלא ל לאתבנאה: ארי קדם מיתי יומיא האנון אנרא דאנשא לא הורה ואנרא דבעירא ליתוהי ולנפקיא ולעליא לית שלמא מן מעיקא ואנרי ית כל אנשא נבר בחבריה: וכען לא ביומיא קדמאי אנא לשארא דעמא דרין אמר יי' צבאותו ארי בעדנא ההיא זרעא יהי שלם נופנא תתן אבה וארעא תתן ית על לתה ושמיא ישמשנונון בטלהון ואחסין לשארא דעמא דרין ית כל ברכתא האלון: ויהי כמא דהויתון ל'טא בעממיא בית יהודה ובית ישראל כן אפרוק יתכון ותהון מברכין לא תדחלון יתקפן ידיכון:

ארי כדנן אמר יי' צבאות כמא דחשיבית לאבאשא לכוז כד ארגונו אבהתכוז קדמי אמר יי' צבאות ולא תבית מפימרי: כן תבית חשיבית ביומיא האלון לאיטבא ליתבי ירושלים ולדבית

כה אמר יהודה צבאות כאשר זממתי להרע לכם בהקציף אבתיכם אתי אמר יהודה צבאות ולא נחמתי: כן שבתו זממתי בימים האלה להטיב את ירושלים ואת בית

כה אמר יהודה צבאות כאשר זממתי להרע לכם בהקציף אבתיכם אתי אמר יהודה צבאות ולא נחמתי: כן שבתו זממתי בימים האלה להטיב את ירושלים ואת בית

כה אמר יהודה צבאות כאשר זממתי להרע לכם בהקציף אבתיכם אתי אמר יהודה צבאות ולא נחמתי: כן שבתו זממתי בימים האלה להטיב את ירושלים ואת בית

כה אמר יהודה צבאות כאשר זממתי להרע לכם בהקציף אבתיכם אתי אמר יהודה צבאות ולא נחמתי: כן שבתו זממתי בימים האלה להטיב את ירושלים ואת בית

כה אמר יהודה צבאות כאשר זממתי להרע לכם בהקציף אבתיכם אתי אמר יהודה צבאות ולא נחמתי: כן שבתו זממתי בימים האלה להטיב את ירושלים ואת בית

כה אמר יהודה צבאות כאשר זממתי להרע לכם בהקציף אבתיכם אתי אמר יהודה צבאות ולא נחמתי: כן שבתו זממתי בימים האלה להטיב את ירושלים ואת בית

ומשפט שלום היא הכשרה : ואיש רעת רעהו הזיהים על שנתת חס ויהיו
שהחריבה בית מקדש שני : כום הרביעי : כום של תמוז שהוח רביעי להדסים :
וכום החמישי : חב : השביעי : מלטה בתפרי סכנה רב גדליה : וכום העשירי : של
טבת : עשרה חכמים מסבעים חומות : הרי שבע מאות לכל כסף וכסף הרי לחרבע
ככפות הטלית חלפים וסמונה מ

אלה הדברים ה בקריאה וסוים ואתם תהיו לו מסמכת כהנים וקהל משה את כל עדת בני אלה הדברים
אשר דבר משה דרש ספרא אלה הדברים עשיתם ולא עזבתם אלה הדברים אשר תעשו דברו אמר
והו ואלה הדברים אשר דבר אל ישראל : ולשמחה בקריאה וסוים וסרני פלשתים נאספו יהודה לבית

מאות : בחרך חרךך : דרש רבי
יהודה בר הלעאי זה משיח שהוח
הד לחומות ורך לישראל חל לו רבי
יחי בן דורמסקית יהודה בריבי
עד מתי חתה מעוות עלינו חת ה
הכתובי מעיד אני עלי שמי וחרץ
שחיי ממשק ויש מקום שסמו
חרךך ומה אני מקיים ולמשק מ
מנחתו שעתידה ירושלם להיות
מנעת עד דמשק וחן מנחתו חלה
ירושלם שחומר זאת מנחתו עדי
עד חל ומה אני מקיים וכבנתה
עיר על תלה חמר לו שאין עתידה
לזוז ממקומה כך בריתא שנויה
בספרי : כילי עין חדם כי
כיום ההוא יסעה האדם חל ע
עושהו ועיניו הבה תדאיה כמו
שחמו למעלה נלכה עמך ונספחו
הם ועריהם על ערי ישראל : ופל
שבטי ישראל לוי על כל האומות
ביונה זו ושלמה חרב כסים כ
בכריות רבו וחת בת פרעה והלא
בת פרעה בכלל היתה לא שהיתה
בת פרעה חביבה לו כנגד כולם
חף כחן כל האומות יהיו להבה
וישראל כנגד כולם : ונס חמת
דעבל בה : הסינ גבולה כנבול
ירושלם : בר וכדן : גס המה
בנותיה חף על פי שחכמה מחד
שנתחכמה מחד וכבודה להיות
לעולם גברת בחכמה : ותבן
מזכר לה : וחומרת מי תרדני
ל זרן : ותעבר כסף כעפר
ונמתהלת בעושה : וחרון
מן מרחית וזה : הנה

אל תיראו מהשונאי חתכם סכבלט וחבריו החושבי להשבת מעשי עתה : חלה
דברו חמת : טלה תדברו אחד כפה ואחד כלב : ומשפט שלום : כי חס תשפטו דרך
יהיה שלום בין בעלי הדין כמו שחלזל במשל בני חס דסקלי גלמי מבי די' זנויר
חזיל בארחא והס הביאו פסו על זה המשל וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום
כל העם חפי המתחייב
בדן ולול פי' ומשפט
שלום על הפסרה שאלו
חזיה משפט שיש בו
שלום היו חולו זה בכועי
וימשפט : פתוח כי הוח
סמוך : בשעריכם כי
גם מושב הזקנים כמו
שחמר בתורה הסערה
חל הזקנים : וחיס חת
רעת רעהו : ולמעלה
ודעת חיס אחיו חל
תחשבו : פי למעלה :
ושבועת שקר לא תהאכבו
חמר חל תהאכבו לפי
שחמר חחרך סנחתי
כלומ מה שסנחתי חלי
חל תהאכבו חתם : כי
חת כל חלה : חיס חת
רעת רעהו וסבוע שקר
ומה שהוח הפך ה
הראשני שהוח החמת
והשלום לפי חמר חת
כל חלה : ויהי דבר ה
וחס תעשו אלה הדברי
אשר צויתי חתכם חל
הסס כבחות כי הכמו
חמר שלום חס תכמו
בחות הימי לח תכמו
חבל תסמחו בהם י
מכוב הטובה שתהיה
לכם : כום הרביעי
זהו תמוז שהיו צמים
בגלות ביו לחם יום
סנבקעה בו העיר :
וכום החמישי : זה חב
שהיו צמים בט' בו :
וכום השביעי : זה כום
גדליה כמו ספירטנו ל
למעלה : וכום העשירי
זה עשרה בטבת סבו
סמן מלך ככל על
ירושלם : יהיה כל
חל מהס לבית יהודה
בבית שני כי עשרת
הסגטים לא סבו :
והחמת והשלום אהבו
וכתנאי שתהאכבו
החמת והשלום כמו
שבועתי חתכם : כום
חמר : עוד חמר יבואו
עמי : עדין יהיה זמן

יהודה לא תיראו : אלן פתנמאי
די תעברון מלילו קושטא גבר ב
בחכריה קושטא דינא רשלא
רונו בקרויכוון וגברית בישת
חכריה לא תחשבון בלבכון ו
ושבועתא דשקרא לא תרחטון
ארי ית כל אלן די רחיקית אמר
יהודה פתנמ
נבואה מן קדם : צבאות עמי
למימר : כרנן אמר : צבאות צומא
רביעאה וצומא חמישאה וצומא
שביעאה וצומא עשיראה יהי לבית
יהודה לכיע ולחרוה ולמערין
שבין וקושטא ושלמא רחמו :
כרנן אמר : צבאות
עוד דיררון עממין וירבי קרוין
סניאן : ויהכון יתבי חדא עם חדא
למימר גול מיל לצלאה קדם :
ולמתבע אולפן מן קדם : צבאות
דין לדין ימר אייל אף אנא :
ויתון עממין סניאין ומלכין רברבין
למתבע אולפן מן קדם : צבאות
בירושלם ולצלאה קדם :
כרנן אמר : צבאות ביומי האנון
די ותקפון עשרא גברין סבל לישני
עממיא ויתקפון בגנף גבר יהודי
למימר גיל עמכון ארי שמענא
דמימרא די בסערכון : מטל
פתנמא די בארעא דרומא ודמשק
תתוב למחוי מארע בית שבנתיה
ארי קדם : גלן עובדי בני אנשא
אתרעי בכל שבטי ישראל ו
ואף חמת תתוב למחוי מארע בית
שבנתיה צור וצידון ארי תקיפת
לחרא : ובנת צור תוקפא לה
ובנשת בספא בעפרא ודהבא בסין
שוקין

יהיה דבר יהודה צבאות אלי לאמר :
כה אמר יהודה צבאות צום הרביעי
וצום החמישי וצום השביעי וצום
העשירי יהיה לבית יהודה לישון
ולשמחה ולמעדים טובים והאמרת
והשלום אהבו :
כה אמר יהודה צבאות עד אשר
יבאו עמי וישבי ערים רבות :
והלכו וישבי אחת אר אחת לאמר
נלכה הלוד לחלות אר פני יהודה
ולבקש את יהודה צבאות אלה נס
אני : ובאו עמי רבים וגוים עצומים
לבקש את יהודה צבאות בירושלם
ולחלות את פני יהודה :
כה אמר יהודה צבאות כימים
ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים
מכל לשנות הגוים והחזיקו בבנף
איש יהודי לאמר נלכה עמכם כי
שמענו אלהים עמכם :
משא דבר יהודה
בארץ חרוד ורמשק מנחרו כי
ליהודה עין אדם וכל שבטי ישראל :
וגם חמת הנבל בה צר וצידון כי
הכמה מאד : ותבן צור מצור לה
ותצבר כסף כעפר וחרון בטיט ח

עובדו עמים וזה יהיה בימות המשיח : וכן עוד היום גדול : פי עדין : כמו עוד חסדיך בהללים והדומים להם : חלכה גם אני לתדמו דין לדין יימר חזיל חף חנה
ובאו עמי וגוים עצומים : עצומים במספר : וכן עזמו אלמנותיו מחול ימים בענין הבמות והענין ככול במלות סונות : וית ומלכוון דברבן : כה חמר : בימים ההמה חמר
יחזיקו : זה שחמרתו לכם יהיה בחותם הימים אשר יחזיקו ונחרך כך חמר והחזיקו לחריכות הדברים בימים כמו וחס בחמת ובתמים דיותם : עשרה חנפים : חינו דוקיח
חלה שהוא כך חשבון כמו וחסו עשר נשים לחמכם והדומים לו : וכלרע עשרה חנפים מכל לסונות הגוים הרי שבע מאות לכל כסף וכסף מארבע ככפות : משא דבר ה בחרך
חרךך : כבואה זו היא בחרך חרךך ודמשק שסס תהיה מנחתו : או בירוש נבואת ה תהיה עדין בחרך חרךך כמו בחרך ישראל : כי מחרך ישראל תהיה : וכן דמשק תהיה
מנחתו כלומר סנינת כבודו ונבואתו מנחתו בדברי רזל חרךך רבי כביה חומר זה משיח שהוח חל לחומות ורך לישראל חמר לו רבי יוסי בן דורמסקית עד מתי חתה מעוות
עלינו חת הכתובים מעיד אני עלי שמים וחרץ שחיי מדיוסק ויש שס מקום שסמו חרךך חמר לו ומה אני מקיים ולמשק מנחתו שעתידה ירושלם שתהיה מנעת עד דמשק
שחמר מנחתו וחן מנחה חלה ירושלם וכן הוח חומר זאת מנחת עדי על חמר לו ומה אני מקיים וכבנתה העיר על תלה חמר לו שחיה עתידה לזוז ממקומה
חמר לו ומה אני מקיים ורחבה וכסבה למעלה שעתידה ירושלם שתהיה מרחבת ועולה מכל גדליה כתיחנה ונסברה למטה ורחבה מלמעלה ושערי ירושלם עתידים להיות
מגיעין עד דמשק : וכן הוח חומר חפך כמגדל הלכנון כופה בני דמשק ונליות בחות וחכות בתוכה שחומר ודמשק מנחתו : כילה עין חס : כי בחותן הימים יהיה עין כל
חדם לה לחלילים ולא לעבדים לפי תהיה חרך חרךך ודמשק ושחר המקומות הקיבנות לחרך ישראל כמו כר וכדן וחמת וערי פלסתיס ככללות בערי יהודה ויהיו בחומות
ישראל : וכל שבטי ישראל : כל סכן שבטי ישראל שהיה עינם ולכם לה : או פי וכל שבטו ישראל כלומר עין חס יהיה לה וכל שבטו ישראל ללכת ברכייה כמו שחמר
למעלה נלכה עמכם : ונס חמת חמר וגם חמת שהיה עיר גדולה כמו שחמר חמת רבה : והיא חן לגבול חרן ישראל כי היא חמר מגבולי חרן ישראל וחמר כי בחותן
הזמן תהיה חמת בתוך גבולה הוח שחמר תגבל בה כר וכדן כי חכמה מחד : וכן כר וכדן שהם קרובים לה ואין בתוך גבולה : וטעם כי חכמה מחד על כור כמו שחמר
בפרכת צור בספר יחזקאל ופירש כי חכמה בעיניה בימים קדמונים ולא הועילה לה חכמה אבל כוונת המשיח לא תבטח בחכמתה ותכעל לפני ישראל : תבן : כי כסבנתה
מזכר לה בימים הקדמונים ותעבור כסף כעפר וחרון כטיט חומות ולא הועיל לה כל זה : פי הנה ה יודיפנה כלומר הנרשפה מכל גדולתה : והכה

רדק

זכריה ט

רשי תרפח

והכה פים חילה כמו שמוכרם ביחוקאל ופסחזכר כל חלה תכנע בימות המשיח
 וחק על פי שהיו יושבים בה בחותנו הזמן חיים היושבים בה בימים הקדמונים
 כודע דבר צור לכל כי נכתב בכיחיים וכתוב חבל הנזכרים היושבים בה היום והיו
 פם בחותנו הזמן: תרח' מלרע הטעם בריש' חמר כשתראה חקלקן שכנעה צד

הפה יי' שהוא שליט על כל: ירשנה' לשון מורים ומעשיר: והכה פים חילה
 והבלע בתוך ימים ממונה יעלה עליה חת הים ויטבענה כמו שחמר יחוקאל:
 תרח חקלקן' חת מכלת צד ותירח ועקרק חף היא תירח: כי הוביש
 מבטה' שהיתה נשענת על צד שהיתה רחש לבני עשו ועקרק חף היא לחלוט
 כמו שחמת רבותינו במסכ' מגילה

תכנע גם היא' ויתכן
 לפרט כי צור וצידון
 שעמו למטה עם ה'
 הפסוק הנח אחריו:
 ותכן צור' חמר חמת
 תנבל בה חבל צור'
 וצידון תחשב לעמוד
 כנגד ישראל לפי ש'
 שחכמה מחד בעיניה ה'
 כמו שכתוב בספר י'
 יחוקאל וצידון היתה
 פמוכה לה ונמשכת
 אחרים לפיכך סומכה
 אל צור' ותכן' תחשב
 להמלט בבית שתכנה
 ובכסף מהב שתחסף
 וכל זה לא יועיל לה כי
 הנה הפס יודיענה:
 מצור' מגדל חזק'
 וכן יבין ערי מנורות'
 וכן תרגם יונתן'
 טבח צור תוקפח לה'
 חרק' כמו זהב וכן
 בירקרק חרק' וכן
 תרגם יונתן והבא:
 הנה ה' יוריסנה' ענין
 פרוט ושלוח כמו מ'
 מורים אותם מפניך
 והדומים לו' וכן תרגם
 יונתן מתוך לה: והכה
 בים חילה' כל העושר
 והמיון טבה שהיתה
 בנאמת בו יבא הים'
 ויטבף אותה: והיא באש
 פחלה' והיא' רוב לול
 העיר ובנייה ומגדליה
 הבכורה שהיתה בטחת
 בהן תבא אש מתוכה
 שתשרוף אותם: תרח'
 נכשתראה חקלקן כי
 צור נחרבה ביד האל'
 תירח ותכנע לפני ישראל'
 וכן עזה וכן עקרון:
 כי הוביש מבטה' והיא צור שהיו מביטין אליה וחוששים להנצל עמה בעבור חזקה
 מבטה' האלם בסגול' והוביש' ענין כושת' ופירוט עם צור שהיו מביטין אליו יבשו
 כשירשנו האל יתברך' וית פי הוביש על עקרון' ופי הוביש עקרון ממוטה' ותרגם חרי בהיתת מבית רוחצהא: ואבד מלך מעזה'
 והמלכות שלו כי לישראל תהיה: לא תשב' באכסיה שהיו עם בחותנו הזמן' כי ישר יהיו מיישבין אותה: וישב ממזר באשדוד' יש מסרשים עם חומה' וימ ממזר מעריות ישראל
 שישבו לבדם בערי פלשתים ויבדלו מהקהל' והנה חרול כי אליהו יטאר הממזרים וישבם בקהל ה' ויש' לפרשן בחסרון קף הדמיון וממזר כמו זר' לא יבא ממזר' ופי'
 הימיון נוספו' כמו שני המין אשר במילת נהרסו ממזרות' ופי' היושב באשדוד מפלשתים ישב בה כמו חים זר וכרי כי תחת יל ישראל יהיו והיו מה שחמר אחריו והכרתו
 באון פלשתים: והסודותי דמיון מפיו' דרך משל כלומר מה שחבל ישראל וכלהו הוא דמיון ושקוביו רל' אבער רשעי לב שביניהם ונשאר גם הוא לאלהיו ומה שיטארו מהם שהיה
 לבם נכון לה אשחיר אותנו ויהיה כחלוק ביהודה' ופי' גם הוא כמו שאר בני הנכר הנלוים אל ה' של עליהם והביאותים אל הר קדשי ופמחתיים בבית תפילתי' הנה הם כחלוק
 ובגדול שביהודה: ועקרון כיבוס' תהיה עקרון כמו היבוסים משב ירוסלי' שהיה יושב בתוך בני ישראל והיה למם עובד להן כן יהיה בימות המשיח' וזכר יהודה לפי שטם הר'
 הקדש ובית התפילה' ואחזל פי' דמיון ושקוביו כול הפה שרגילין בו חומות העולם: ומתינו לבתי מנבה' אהיה כמו מחנה לבית ישראל שהוא בבית יהיה שמי להם כמו חם
 היה עממה מחנה גדול שלא יפחדו עוד מבחא שיחנה עליהם ולא מעובר וש' פירע להם' מנבה' כתוב בה במקום חלף: כי עתה רחיתי בעיני' עתה בזה הזמן שתהיה כל
 זאת ההבטחה רחיתי בעיני עניס וטלטולס בגלות בן החומות ואחיש עליהם כל זאת הטובה' רחיתי' כמו ירח אלהים חת בני ישראל' והחכם רבי חברהס
 חע זל פי' כי הם דברי הנביא חל עתה רחיתי בעיני במרחל' הלילה בכבוהא כל זה: גילי מחד בת ציון' גילי מלרע זכר ביק וירושלם כי היא ראש המלכות: דדיק וכישע
 הוא' דדיק יהיה ובדקתו יהיה כוסע מחרב גוג ומגוג' כוסע' פתח שהוא עבר מוסב לעתיד מפני הויו: עניי כמו עני' וכת' ענותן' וכן חמר בכבוהא ישעיה לא יעקב
 ולא ישא קנה רדק' ולא ישבור וגומר: ורוכב על חמור' לא מחסרון שהרי כל העולם יהיה ברשותו אלא מענה ירכב על חמור' ועוד להורות כי לא יטרכו ישראל לסוסים
 ולרכב לפיכך חמר אחריו והכרתו רכב מאפרי' וסוס מירושלם: ועל עיר בן חתונות' כפל הענין במס' ועוד זכר עיר שהוא קטן בסוסים כי הוא הנבחר לרכוב וכן חמר
 על בני חבצן רוכבים על סלסים עיריים: בן חתונות רל' בן חתת החתונות' וכן ויקבל בערי גלעד באחת מערי גלעד: והכרתו' וכן חמר בכבוהא מיכה והכרתו סוסים
 מקרבך והאחבדתי מרכבותיך וזכר מאפריס ומירושלם לפי שהיתה נחלקת המלכות בימים הראשונים אבל בימי המשיח יהיו חמדים: ולבר שלום לגוים' ישלים בין גוי לגוי
 חם יהיה ביניהם מלחמה כי כל הגוים יהיו נשמעים אליו: ומשלו מים ועדים' פי' החכם רבי אברהם חע זל מהיס הדדומי הנקל' יש האחד עד הים הכפוני שהוא ים
 חוקים: ומנהר עד חפסי חרץ' מנהר היוצא מעדן שהוא בתחלת המזרח עד חפסי חרץ שהוא סוף המערב' והנה ימשול בכל העולם: גם חת' חמר כנגד כנכת ישראל
 כמו שחמר על המלך המשיח שהיה נוסע בדקתו' חמר גם חת תהי נוסעת ברס בריתך והוא דם המילה שהחזיקו בו ישראל בגלות' יותר מכל המצות: מבור חן מים בני
 זהו הגלות' וימ בדם בריתך דם הברית אשר כרת ה' עם ישראל פסיני' ואחזל פי' מים כבוהא בדרך משל שנסתמ הכבוהא בגלות ולא היה לביא חמר חני זכריה מלחמי'
 וכן מצאנו חומר בענין הכבוהא היו כל צמח לכולמים: טובו לכזרון' המפרשי פירשו ענין פרסה זו בבית שני' ואחזל פיר הפרסה נב בבית שני אלא החני פסוק זה פו'
 בעמידה הכתובה למעלה' ופי' טובו לכזרון' טובו לחלית שהוא מבצר ומגדל עז: חסידי התקיה' בעבור שהיו בגלות והיו חסודים ומקוים לגאולה זה כמה פנים' גם

ושקציו' חס' בליש' וסי' נמס' בנחום סימן ג': מצבה חד מן ששה חדא דמשפשיך בה בסוף תיבותא וסי' ו
 מצויין במס' רבת' בערך ב': על חסוד ב' וסי' על כל דבר פשע' עני ורכב' ואינון מן נ' וזנן תרין אל ותרין
 על וסי' נמסר במס' רבתא בערך אל: ומנהר ב' וסי' ומשלו מים עד ים' וירד מים עד ים'
 חוצות: הנה ארני יורשנה והכרה
 בים חילה וחיה באשתאכל:
 תרא אשקלון ותירח וערה ותחיל
 מאד ועקרון כי הוביש מבטה ואבד
 מלך מעזה ואשקלון לא תשב:
 וישב ממזר באשדוד והכרתו גאון
 פלשתים:
 והסרתו רמיו מפיו
 ושקציו מבין שניו ונשאר גם הוא
 לארחינו והיה כאלף ביהודה'
 ועקרון כיבוס': וחניתי לביתי
 מצבה מעבר ומשב ולא יעבר
 עליהם עוד נגש כי עתה ראיתי
 גילי מאד בת'
 ציון הריעי בת ירושלם הנה מלך
 יבוא לך צדיק ונושע הוא עני ורכב
 על חמור ועל עיר בן חתונות:
 והכרתו רכב מאפריס וסוס
 מירושלם ונכרתה קשת מלחמה
 ודבר שלום לגוים ומשלו מים עד ים
 ומנהר עד אפסי ארץ: גם את ברס'
 בריתך שלחתי אסירך מבור אין
 מים בו: שובו לבצרון אסירי התקוה
 ושלוט מיפא עד מערבא ומפרת עד סיפי ארעא
 קים פרקרת יתבון משיעבור מצראי ספקית צרכיבון במדבר צרי הא כגוב ריקן דלית
 פיין ביה: תובו למהו ברכין תקיפין אסירי' דמסברין לפורקנא
 אף

חתם חסידי התקיה אשר קווייתם לי עד הנה למלאו דברי לקן שבעי טבה: גם

חתם חסידי התקיה אשר קווייתם לי עד הנה למלאו דברי לקן שבעי טבה: גם

גם היום מגיד משנה חשיב לך / עוד היום חזי מגיד לך בשורה שנייה לכד זו של כנין ומה היא הגדה השנייה שאני שב לשנות לכם: כי לדרכתי לי יהודה / סוף שבתי יון יטלו המלוכה מיד מלכי פרס ויריעו לכם ואני חדרוך יהודה להיות לי כקשת מלחמה וילחמו ביוונים בימי חסמוכתי: קשת מלחתי חפרים / מקרה קנר הוא קשת מלחתי יד חפרי כמו יהוא מלך

גם היום מגיד משנה חשיב לך / חמר האל ית בבשור' אחר קרובה יבשר לך הנביא המגיד שכיח לראשון' שהגיד שהית עתיד' והוא מה שהושיע האל ית ישראל מדי יון בבית שני ע' מתתיה בן יוחנן כהן גדול ובניו' ולפי דעתי כי כל הפרש עתיד' ואשרס חותה תחלה על דעת המפרשים בבית שני: כי לדרכתי' שבט יהודה יהיה קשתי וחלדתי יד חפרי' כמו יהוא מלך

ידו בקשת חפרי יהיה לי כחשפה לאלה חבים: ועוררתי בני ציון / על בני יון: עליהם יראה' בספר יוסיפון מבינו בעת ההוא כראה מופת לחכמי ירושלים: בסופר יתקע' ירעס: בסעודת תימן / לבעד את חלשי תימן הם בני יון ויש מרבותינו שפירושהו על חרס לעתיד לבא: וחלכו' שלל אויביה': וכבשו' תחתיה חבני הקלע הם היוונים שהם מלומדי קשת ולקלע בחבן: המו כמו יון' המיון בקול שסון ושמהה כמו שהומים שתויי יון: ומלחו כפשות כל טוב: כמורק ש' מלח דס לפני המבחן: כזוית מוצב' שמסכתן סס יון יהיו קף עלו כמו שסינו במסכת- סוכה למן שביעה לסין סכרו': כחן עמו כחן שהסיע ממכרים להיות לו לעם: כי חבני מרכי הכהני בני חסמוכתי המתפחים בחבני מר בטורי חוטן וחפול יהו מתנוסס' בניסים על חמתן: כי מה' רב טובו הפסן של חותנו הדור: דגן בחורי' הנותן כח לבחורי': ותירוש חמר יטוב בת לית בניב סיר' ונשמה' ויש כותרין אשר יניבב ויכח בקרקע בתלה והוא יון משבח: שאלו מדי' מטר' חס תבטרו: חזים' עניס מביחי' מטר: לחים עשב בסלה' בסביל חים אחד ובסביל עשב אחד הכריך למטר: כי התרפים' והקוסמים שקר והחלומות אשר הטעו את חבתי' לחמר חלמתי והיו מחזיקי' ידיהם למרוד בהקבה דכרו חן והכל דברו לחם שלום ואח שלום: על כן נסעו' חבל חני כביח להם בחמת: יענו' יתכעבו כמו לענות מפני לשון ענוי: על הרועים חרה חפיו על מלכיו יון: ועל העתודים על שריהם נכ טו על מלכיה הוה דגוני ועל שולטניה חנה מסער ויוניס נמשלו לעתודים והגביר והשעיר מלך יון והרועה לפרס הענין שלא במלכי יון יחמר עתודים לשון שרים כמו עורר לך דבאים כל עתודי חרץ: כסוס הווד במלחמה' כסוס אשר נכר הווד במלחמה: ממנו פנה' מהם מלכיה מהם שריהם מהם לחומי מלחמות: והיו

יראה' י' וסיס נססר בסדר בא אל פרעה: המו' וסי' ושתו המו כמו יון' על כן המו סעו' לו' המו גוים סטו סמכו' ומעו המועלי' בכלל ספרי המסדרה מונח' המו נסמא' ד' אבל נל כי הם' ג' מלרע' וא' מלעיל והוא המו גוים סטו סמל כורת: עשה כב פתוחן וסי' נססר במלכים ב' סימן': אפקוד ה' מל וסי' נססר בסדר אף יומא דין אשלח לחואה לבון די על חד תרין בטבון די אמרית לבון איתי לבון: ארי תקפית קרמי דבית יהודה בקשת מתיחא בבית אזנין מלית גבורא בית ישראל ואובר בנד ציון על בני עממיא ואשונד בחרבא ביד גברא: וי עליהו יתגלי ויהו נפקין כנרקין פתגמוהי ומן קדם י' אלהים' ב בשופרא יתקע ודבר בעלעול רוח מדרומא: י' צבאות ירחם עליהו וישלטון בעממיא ויקטלונגון וישארהו ויפרון כמא רשון אנבא בקלעא ויבזון ית נכסיהו ויסבעון סנהון כשתי חמר ותהי נפשהו מליא תפנוקין כמורק דמלי סלתא ומשה ויהו מזהרין כרמא דמזהר על בתלא דמרבחא: ויפרקנון י' אלהו בעדנא התיא על דאתברו בענא עמידה ארי יבחרנון כאבני איפורא ויקרבנון לארעהו: ארי מה טב ומד' יאי אולפן אודיתא לנגודיא ודין דקשט מתקן' ב בכנשתא: שאילו מן קדם י' מטרא בעדן לקיש י' עביר רוחין וכחית מטר' לבני אנשא' לכתן להון עבורא למיכל ועסבא לבעירא בחקלא: ארי פלחי צלמא ממלליון אוגס וקוסמיא מתנגן שקרונבני שקר' בנבואת שקר יהו שקר' למלליון לא מדעס מנחמן על כן אתברו כבדור ענא גלו ארי לית מלך: מסער עליהו חוביהו ארי דכיר י' צבאות ית עמידה ית דבית יהודה וישו יתהו כסוס יתקיף דותן בקרבא: מניה מלכיה מניה משיחיה מניה תקוף קרביה מניה יתרבון שמות ובדוקל סים' כ': ממנו פנה חד מן יא זונן מתחלמי' בטע' חד זקף לרומא וחד נחית לתהומא וסיס בלשון ארמי שמוא עבד אורית דוד מנהן כמא קטלך לרונא משה מסלל בגלותא' ופי' בסדר וארא:

גם היום מגיד משנה חשיב לך: בידרכתי לי יהודה קשת מלאתי אפרים ועוררתי בני ציון על בני יון ושמתוך כחרב גבור: ויהו עליהם יראה ויצא כפרק חצו ואדני יהודה בשופר יתקע ותלך בסערות תימן: צבאות יון עליהם ואכלו וכבשו אבני קלע ושתו המו כמדין ומלאו כמורק כזוית מוצב: והושעם יהוה אלהים ביום ההוא כצאן עמו בני אבני נזר מתנוססות על אדמתו: כי מה טובו ומה יפיו דגן בחורים ורתיוש ינובב בתלות: שאלו מיהוה מטר בעת מלקוש יהוה עשה חזקים ומטר גשם יתן להם לאיש עשב בשדה: כי התרפים דברו און והקוסמים חו שקר וחלמות השוא ידברו הבל ינחמון על כן נסעו כמדין צאן יענו כי אין רעה: על הרעים חרה אפי ועל העתודים אפקוד כי יפקד יהוה צבאות את עדרו את בית יהודה ושם אותם כסוס הודו במלחמה: ממנו פנה ממנו יתד ממנו קשת מלחמה ממנו על מלכיא הוה רוגני ועל שלטונא אנא ית עמיה ית דבית יהודה וישו יתהו

הוא מיד מכסה ואפרים ו ומכל שארית ישר והם גלו עם שבט יהודה ו וכנין לכלל שבטו עמיה ו בשבט: ועוררתי בניך ציון על בניך יון חמר חותם עליהם וחתן ב בהם כח ונבוכד' חזה טחמר ושמתוך כחרב גבור: ויהוה עליהם יראה כלומר ה' יחס להם: בשופר יתקע' כאלו בשופר יתקע' כ כדרך הכלחמים: והלך בסערות תימן' ילך על בני יון כמו רוח סערה' כמו שכתוב ה' בסופה וכסערה דרכו' וזכר תימן סהו פאת דרום כי מסס תבא רוח ס סערה' כמו שכתו' מן החדר תבא סופה והוא רוח דרום כמו שכתוב וחזרתי תימן' וכן תרבים יונתן וידבר בעלעיל רוח דרומא: יהוה כ צבאות יון עליה' על כטע' חז' יהודה וחבשים סוכר: ואלו די סיגן עליה' שלא יכבשו אויביהם לא הם יאכלו אויביהם וכבשו חותם הנותנים לבני יון ולשפחות' וככה בני יון חבני קלע שהם חבני חבות שקולעים בהם הקלע' לפי שכנה בני יהוד' בהפכ חבני כור שהם חבני טובות ומרגליות שמיין חותם בעטרה: ושתו והמו כמו יון' ר'ל ושתו דמי האויבים ויהמו עליהם כמו חס רועה חותם כחן' כמו שנחמר נחית כחן עמך ביד משה וחרהן: כי חבני נזר מתנוססות על חמתו' כי יהו יהודה ואפרים כמו חבני נזר מתנוססות ומתרוומות על חמתו יפיו חמר מה טוב יהיה פרי חרצם מה טובו של הדגן והתירוש המגדל והמנוכב בחורי' יפיו ובתולות יפית כלא שיהיו בזמן ההוא: שאו בזמן ההוא חס תשאלו מהסם יתמטר בעת מלקוש העושה חזים מיד ישמע תפלתכם ויעשו חזיו' ותן מטר והחזיו' יהיו עם המטר וכן חמר ודך לחזו קולות' והם חותם שמבתיק' בעת המטר לפני בא הרעם גשם' בסמיכו' חמת עפר מטיט היין ר'ל רבוי המטר יתן לאותם שיהיו בזמן ההו' לחים עשב בסד' לכל אחד מהם יתן לו עשב בסדהו' ורזל פי' כי בזמן שישראל עושי רצונו לבדו מטר כמו שאמ' חן החסיד' הוי מטר' בעי מטר' והוי מטר' לא בעי מטר: כי התרפי' אריכיו כי התרפי' דכרו חן' כי ירחו כי הנבוא' שאמרו וכביחי האל מתקיימו קודם חרבן' ש' יהיה לכס יכיר אז כי הבל ינחמן והכל היה שקר ואח והבל: על כן נסעו' כסעו' ובלו מארכס כמו החן אשר חן להם רוע: יענו כי חן רוע' יענו' וכנ' וכנ' לכתודים היולכים לבני החן והצאן חכריה: אפקד' כנס עליהם: כי פקד' זכר עניס ולחנם חמ' להושיעם: את עדרו' לא יניחם ביד הרועים ענד: ושם חותם כסוס הווד במלחמ' כמו הסוס שירח' כמו ונבחרתו במלחמ' שכ' עלת וישיש בכח יחא לקרחת נשק: ממנו פנה' פנה הוא מסל על ראש העם' כמו שאמ' הת' כבנה הנה כל פנות העם סל דחשי העם ר'ל שלא יהיה עליהם דחש מין: יתד' הוא הסקיד' וכן חמר' ותקעתו יתד במקום החמן: קשת מלחמ' סלח' יבטרכי לעזר עם אחר חלח ידיהם רב להם' יחא

הוא מיד מכסה ואפרים ו ומכל שארית ישר והם גלו עם שבט יהודה ו וכנין לכלל שבטו עמיה ו בשבט: ועוררתי בניך ציון על בניך יון חמר חותם עליהם וחתן ב בהם כח ונבוכד' חזה טחמר ושמתוך כחרב גבור: ויהוה עליהם יראה כלומר ה' יחס להם: בשופר יתקע' כאלו בשופר יתקע' כ כדרך הכלחמים: והלך בסערות תימן' ילך על בני יון כמו רוח סערה' כמו שכתוב ה' בסופה וכסערה דרכו' וזכר תימן סהו פאת דרום כי מסס תבא רוח ס סערה' כמו שכתו' מן החדר תבא סופה והוא רוח דרום כמו שכתוב וחזרתי תימן' וכן תרבים יונתן וידבר בעלעיל רוח דרומא: יהוה כ צבאות יון עליה' על כטע' חז' יהודה וחבשים סוכר: ואלו די סיגן עליה' שלא יכבשו אויביהם לא הם יאכלו אויביהם וכבשו חותם הנותנים לבני יון ולשפחות' וככה בני יון חבני קלע שהם חבני חבות שקולעים בהם הקלע' לפי שכנה בני יהוד' בהפכ חבני כור שהם חבני טובות ומרגליות שמיין חותם בעטרה: ושתו והמו כמו יון' ר'ל ושתו דמי האויבים ויהמו עליהם כמו חס רועה חותם כחן' כמו שנחמר נחית כחן עמך ביד משה וחרהן: כי חבני נזר מתנוססות על חמתו' כי יהו יהודה ואפרים כמו חבני נזר מתנוססות ומתרוומות על חמתו יפיו חמר מה טוב יהיה פרי חרצם מה טובו של הדגן והתירוש המגדל והמנוכב בחורי' יפיו ובתולות יפית כלא שיהיו בזמן ההוא: שאו בזמן ההוא חס תשאלו מהסם יתמטר בעת מלקוש העושה חזים מיד ישמע תפלתכם ויעשו חזיו' ותן מטר והחזיו' יהיו עם המטר וכן חמר ודך לחזו קולות' והם חותם שמבתיק' בעת המטר לפני בא הרעם גשם' בסמיכו' חמת עפר מטיט היין ר'ל רבוי המטר יתן לאותם שיהיו בזמן ההו' לחים עשב בסד' לכל אחד מהם יתן לו עשב בסדהו' ורזל פי' כי בזמן שישראל עושי רצונו לבדו מטר כמו שאמ' חן החסיד' הוי מטר' בעי מטר' והוי מטר' לא בעי מטר: כי התרפי' אריכיו כי התרפי' דכרו חן' כי ירחו כי הנבוא' שאמרו וכביחי האל מתקיימו קודם חרבן' ש' יהיה לכס יכיר אז כי הבל ינחמן והכל היה שקר ואח והבל: על כן נסעו' כסעו' ובלו מארכס כמו החן אשר חן להם רוע: יענו כי חן רוע' יענו' וכנ' וכנ' לכתודים היולכים לבני החן והצאן חכריה: אפקד' כנס עליהם: כי פקד' זכר עניס ולחנם חמ' להושיעם: את עדרו' לא יניחם ביד הרועים ענד: ושם חותם כסוס הווד במלחמ' כמו הסוס שירח' כמו ונבחרתו במלחמ' שכ' עלת וישיש בכח יחא לקרחת נשק: ממנו פנה' פנה הוא מסל על ראש העם' כמו שאמ' הת' כבנה הנה כל פנות העם סל דחשי העם ר'ל שלא יהיה עליהם דחש מין: יתד' הוא הסקיד' וכן חמר' ותקעתו יתד במקום החמן: קשת מלחמ' סלח' יבטרכי לעזר עם אחר חלח ידיהם רב להם' יחא

יצא כל נפש יחדו: והיו כנבירים בוסים בטיט חובות ישראל...
יהיו כמו נבירי יון שהיו מתחילה ויהיו בוסים ודומים לחובות בטיט חובות:
במלחמה: באלוהיה מלחמה שלחמו עמם: והוביטו רוכבי סוסים: החויבים שכלו
עליהם רוכבי סוסים יהיה להם בקט שישראל יכחוס והם רגליים: ונבירתי אתן
להם נביר על חוביהם:
והושבותים: מלה
מורכבת מן והושבותים
מן ישב ומן השבותים
מן טוב ופטי הענינים
נכחי כאן ללכי ישיבם
אל חרצם וישיבם עם
בהשקט ובטחה והיו
כאשר לא זמתיים והיו
בכבוד גדול ובטוח
כאלו לא זמתיי מעולם
פי מרוב הטובה לא
יזכרו כרותיהם פעברו
והיו כנביר חברים:
חברי יהיו כלם במלחמה
כמו נביר כמו שאמר
למעלה והיו כנבירים:
נשמח לבם: ישמח לבם
בנחמם חוביהם: כמו
יון: פי כמו פותה יון:
וכן תרגם ונתן כסתי
חומר: וכן כי חמודות
חתה: חים חמודות:
לך היין: פותה היין:
נהדומים להם רבים:
נכניה יראו ושמחו:
הקטנים והנערי שאח
לרכם להלחם יראו
במלחמת חבותם ש
סינחמו חוביהם ב
במלחמה ישמחו:
חברקה להם: ענין
הנעת השפתים בקול
והוא סימן הקריאה:
וכן נשק לו מקצה
הארץ: וענין חקבנם
ימכי מפני הצדו שהיו
עושים להם מלכי יון
היו מפורי בן האומה
ובימי חסמונחי שבן אל
חרץ ישראל: וימי זה
הפסולעתיי: ורבו כמו
רבו כמו שרבו במצרי:
כן ירבו בזמן ההוא:
ואזרעם בעמים: ים
שאמר זה על שהיו ז
זרועי בג' כסנתפזרו
בחזמו מפני צרו מלכי
יון ועם היו זוכרים הא
נמזותיו: וחיו את בניה
נשבו: ועם יחיו עם

והיו כנבירים בוסים בטיט חובות במלחמה: הרי מקרה זה מסורה והיו במלחמה
הולכים וזוכרים לחסם כנבירים הבוסים בטיט חובות בוסים דורסים כמו יכום
קמינו בוססו את נחלתי: והוביטו בית יהודה את רוכבי הסוס הבאים להלחם
בם: ונבירתי את בית יהודה: במלחמת היוונים: ואת בית יוסף אושיעי במקום
סגלו עם בחלח ונבירתי בימי
סכריב: והושבותים: כמו
והושבותים לטון ישיבה: והיו
כאשר לא זמתיים: כאילו לא
זמתיים מעולם: אשרקה להם:
כדרך השורקים לסימן את לבא
אליו הטועה בדרך: והקבצם:
לעת הקץ לעתיד: כי פדיתים:
כשאפסד: ורבו בגולה כמו
שרבו במצרים: ואזרעם תחילה
בעמי כאשר הזרוע סאה להכניס
כמה כורים: וחיו את בניהם:
עם בניהם: ולבנון: זה בית
המקדש: ולא יצא להם: ולא
יוסף להון: ועבר בים צרה:
ותעבר צרה כבוד הושבת בתוך
הים והיא ראש למלכו צור: והכתי
הקבצה אשר הוא המכה יפה בים
גלים להשקיע את צור: כל
מזלות יאור: היא מזרים:
פתח לבנון דלתך: תירגם יונתן
פתחו עממיה תרעיון: הילל
ברום כי נפל חרו: שהוא גדול
מן הברום הילל הסלטונים כי
נפלו המלכ: חלונו בשן קיפכס
בלעז: כי ירד: כי נשבר ודומה
לו ונברל ברת היער: יער הנציר
יער המכר תקוף כרכיף:
ארעיים המלכס: חדרתם:
תפארתם: שחנת כפירי: יבנו
הסרים: כי שולד גלון הירדן:
שהוא מקום הכפדים והאריות
ורבותי פיר פתח לבנון דלתך
שעל חורבן בית שני נתבטח
הנביא וארבעים שנה קודם ח
חורבן היו דלתו הטיכל כפתחנות
מחליהן נער בהן רבן יוחנן בן
זכאי אמר לו היכל היכל עד
מתי חתה מבעית חת עצמך יודע
חני ססוףך לחרבי וכבר נתבטח
עלך זכריה בן עדווא פתח לבנון
דלתך ונאמר: רעה את חת כאן
ההריגה: הכן להם רועים כלום:
הנבא על פרכסיהם העתידים
לרעותם מעתה: כאן ההריגה:
ישראל שחרגום רועים וחלום:
לא

ושמח ב' וסמ' וראך ושמח בלבו' ושמה לבם במוי' וחיו ב' וס' ואת עשו להם' וחיו ארת בניהם ושב' ו' חיו מן האנשים: ולא ימצא ד' וס' נמסר בסוף צפניה: וחורד ב' וס' חורד המשכן: וחורד נאך אשור: פתח ד בקריא וס' נמסר במלכס ב' סימן י: ותאכל ו' וס' ויאמר האטר' ותאכל את בעלי שכם יתרכו כל פרנסויה כחראו: והיו קברי בית ישראל רישין קטילי עממיא כסין שוקין בקרבא וניהון קרב ארי מימר' דיי בסעדהון ויבהתון רכבי סוסון: ונאבד ית דבית יהודה וית דבית יוסף אפרוק ואבנוש גלותהון וארחם עליהון ויהוון כדלא שלטלתון ארי אנא יי אלהון ואקבל גלותהון: והיו כנבירין דבית אפרים ויחדי לבהון כשתי חמר ובגידהון יחוון ויחדיו יבוע לבהון במימר' דיי: אכלי לכנשא גלותהון ואקרבנון ארי פרקנתון ויסונן כמא די אמר עליהון יסנון: וכמא דבדרתנתון בני עממיא ובארעא רחיקא הון דכירין לרחלתי וירבון שני חיין עם בניהון ויתובון: וכמא דאפקנתון מארעא דמצרים בן מאתור אקרב גלותהון ולארעא גלעד ומקדשא אעלנון ולא יספק להון: ויתעברון להון נסין ונבירון כמא דאתעבדו לאבכהתהון בימא ויחזון בפורענות סנאיהון כמא דאטרפו גבריא בגלי ימא ויבהתון כל מלכי עממיא ויבטל תוקפא מאתורא ושלטון מצרים יעדי: ונאבדנון במימר' דיי ובשמירה יתכון פריקין אמר יי פתחו עממיא תרעיון ותשצי אשתא תוקפיון: אילילו מלביא ארי אתברו שלטוניא דעתירי מחוון תוקפיון: קל צוחת מלביא ארי אתביון מחויהון קל ניהפתהון כבני אריון כד יביש עליהון רום ירדנא: קדנן אמר יי אלהי אתנבי על פרנסיא דאתמניאו לפרנסא עמא ואנון שליטו בהון כענא לנכסתא: רי

ושמח ב' וסמ' וראך ושמח בלבו' ושמה לבם במוי' וחיו ב' וס' ואת עשו להם' וחיו ארת בניהם ושב' ו' חיו מן האנשים: ולא ימצא ד' וס' נמסר בסוף צפניה: וחורד ב' וס' חורד המשכן: וחורד נאך אשור: פתח ד בקריא וס' נמסר במלכס ב' סימן י: ותאכל ו' וס' ויאמר האטר' ותאכל את בעלי שכם יתרכו כל פרנסויה כחראו: והיו קברי בית ישראל רישין קטילי עממיא כסין שוקין בקרבא וניהון קרב ארי מימר' דיי בסעדהון ויבהתון רכבי סוסון: ונאבד ית דבית יהודה וית דבית יוסף אפרוק ואבנוש גלותהון וארחם עליהון ויהוון כדלא שלטלתון ארי אנא יי אלהון ואקבל גלותהון: והיו כנבירין דבית אפרים ויחדי לבהון כשתי חמר ובגידהון יחוון ויחדיו יבוע לבהון במימר' דיי: אכלי לכנשא גלותהון ואקרבנון ארי פרקנתון ויסונן כמא די אמר עליהון יסנון: וכמא דבדרתנתון בני עממיא ובארעא רחיקא הון דכירין לרחלתי וירבון שני חיין עם בניהון ויתובון: וכמא דאפקנתון מארעא דמצרים בן מאתור אקרב גלותהון ולארעא גלעד ומקדשא אעלנון ולא יספק להון: ויתעברון להון נסין ונבירון כמא דאתעבדו לאבכהתהון בימא ויחזון בפורענות סנאיהון כמא דאטרפו גבריא בגלי ימא ויבהתון כל מלכי עממיא ויבטל תוקפא מאתורא ושלטון מצרים יעדי: ונאבדנון במימר' דיי ובשמירה יתכון פריקין אמר יי פתחו עממיא תרעיון ותשצי אשתא תוקפיון: אילילו מלביא ארי אתברו שלטוניא דעתירי מחוון תוקפיון: קל צוחת מלביא ארי אתביון מחויהון קל ניהפתהון כבני אריון כד יביש עליהון רום ירדנא: קדנן אמר יי אלהי אתנבי על פרנסיא דאתמניאו לפרנסא עמא ואנון שליטו בהון כענא לנכסתא: רי

ב' בו' וענה אליה וידבר' ויען אליה וידבר אליהם' פתח לבנון דלתך:
כיהה ושבנו לארצם בימי חסמונחי: וימי ואזרעם בעמי: אחר שהיו נופע' בימי חסמונחי ילכו לסחור' חולטיל בין העמים והיו מכובדי ביניהם על התשועה שעשה להם
האל ית': וחיו את בניהם נשבו: כשישובו לארצם ישבו בממון גדול שיהיו בו עם בניהם: והשבותים מארץ מצרים ומאשור: שיצאו משם מפני הצרות: ואל חרץ גלעד ולבנון
גלעד מעבר הירדן מזרחה: ולבנון כולל כל חרץ ישראל מזה העבר כמו שאמר ההר הטוב הזה והלבנון: ולא ימצא להם' לא יספיק להם מרובם: וית ולבנון ומקדשא כמו
שתרב' חונקלום: ועבר בים צרה' האומות שהם רבים כמו הם העבר בהם צרה: וחמ ועבר לסון זכר לז' דבר הצרה: והכה בים גל': האל ית' יכה בים ונבליו ויבש חותם
ל' המון העמים וזהו והוביטו כל מזלות יאור כמו שפי' והורד גלון אשור: זכר חשור ומצרים שהם הרעו לישראל יותר משאר האומות: ונבירתי בה': כמו ואל משה אמר
עלה אל ה': הנה פירשנו מרעה זו על דעת המפרשים בבית שני: והנכב בעיני כי היה כלה עתידה כמו שלפניה ויבא זכר יהודה ואפרים על נכב' כי בימי המשית ישבו כל ישראל
לארצם יהודה ואפרים מה שלא שבו בבית שני חלא גלות בכל שהיה יהודה ובנימן ובזכרו יהודה בכל מקום כאלו זכר בנימן עמו כי בנימן נופל ליהודה: ומה שזכר יון הוא
כאלו זכר גוב ומונב כי אחים היו מוכי יפת וכלם יבאו בימי המשית: וכת' על בניך יון על בני עממיה כמו שכתבנו: וכל הכרעה מבוחר לזה הפירוש ומה שאמר והזרעם בעממים
פירושו כדעת המתרב' כמו שכתבנו: ופי' ועבר בים צרה כמו שפירשנו: חן יהיה פירושו כמשמעו כמו שאמר בכנשא' היעיה והחרי' ה' את לשון ים מצרי וגו': פתח לבנון פירשנו
המפרטי' זה על בטול מלכו בית חסמונחי או על עת חורבן בית שני: ויתכן לפרש סמוך לעמי אשר למעל ממנו על חבדק מלכי האומה' ומה הוא דעת יונת שתרב' פתחו עממיה
וגו': הילל ברום' תי' אילו מלכיה וגו': הכביר' כמו ערים במדבר: וכתוב הכבוד בליו וקרי בליו הכביר העני' אחד: ויש לפרש הכביר כעני' והסיכ לכס דיש את כביר: והמשולם
לעני' היער וסמכס לכביר לפי שהיו עושי פירות כלום שהיו עשירי' וגדולי' בעלי נכס' ומקב' וקבן: קול יללת: חדרתם: חוקים ותקפם ותפארתם: ופי' הפסוק כתרדמונו' ור'ל פי'
הפרס על חורבן בית שני ולבנון הוא בית המקדש' ונאמרו כי מ' שנה קודם חרבן הבית היו דלתות ההיכל כפתחות מאהן גער בהן רבן יוחנן בן זכאי חמו לו היכל היכל עד מתי
חתה מבעית יודע חני ססוףך לחרב וכבר נתבטח עלך זכריה פתח לבנון דלתך: רעה את חת כאן ההריגה: הכן להם רועים כלום: והריגה העתידים
לרעותם מעתה: כאן ההריגה: ישראל שחרגום רועים וחלום: לא

כיהה ושבנו לארצם בימי חסמונחי: וימי ואזרעם בעמי: אחר שהיו נופע' בימי חסמונחי ילכו לסחור' חולטיל בין העמים והיו מכובדי ביניהם על התשועה שעשה להם
האל ית': וחיו את בניהם נשבו: כשישובו לארצם ישבו בממון גדול שיהיו בו עם בניהם: והשבותים מארץ מצרים ומאשור: שיצאו משם מפני הצרות: ואל חרץ גלעד ולבנון
גלעד מעבר הירדן מזרחה: ולבנון כולל כל חרץ ישראל מזה העבר כמו שאמר ההר הטוב הזה והלבנון: ולא ימצא להם' לא יספיק להם מרובם: וית ולבנון ומקדשא כמו
שתרב' חונקלום: ועבר בים צרה' האומות שהם רבים כמו הם העבר בהם צרה: וחמ ועבר לסון זכר לז' דבר הצרה: והכה בים גל': האל ית' יכה בים ונבליו ויבש חותם
ל' המון העמים וזהו והוביטו כל מזלות יאור כמו שפי' והורד גלון אשור: זכר חשור ומצרים שהם הרעו לישראל יותר משאר האומות: ונבירתי בה': כמו ואל משה אמר
עלה אל ה': הנה פירשנו מרעה זו על דעת המפרשים בבית שני: והנכב בעיני כי היה כלה עתידה כמו שלפניה ויבא זכר יהודה ואפרים על נכב' כי בימי המשית ישבו כל ישראל
לארצם יהודה ואפרים מה שלא שבו בבית שני חלא גלות בכל שהיה יהודה ובנימן ובזכרו יהודה בכל מקום כאלו זכר בנימן עמו כי בנימן נופל ליהודה: ומה שזכר יון הוא
כאלו זכר גוב ומונב כי אחים היו מוכי יפת וכלם יבאו בימי המשית: וכת' על בניך יון על בני עממיה כמו שכתבנו: וכל הכרעה מבוחר לזה הפירוש ומה שאמר והזרעם בעממים
פירושו כדעת המתרב' כמו שכתבנו: ופי' ועבר בים צרה כמו שפירשנו: חן יהיה פירושו כמשמעו כמו שאמר בכנשא' היעיה והחרי' ה' את לשון ים מצרי וגו': פתח לבנון פירשנו
המפרטי' זה על בטול מלכו בית חסמונחי או על עת חורבן בית שני: ויתכן לפרש סמוך לעמי אשר למעל ממנו על חבדק מלכי האומה' ומה הוא דעת יונת שתרב' פתחו עממיה
וגו': הילל ברום' תי' אילו מלכיה וגו': הכביר' כמו ערים במדבר: וכתוב הכבוד בליו וקרי בליו הכביר העני' אחד: ויש לפרש הכביר כעני' והסיכ לכס דיש את כביר: והמשולם
לעני' היער וסמכס לכביר לפי שהיו עושי פירות כלום שהיו עשירי' וגדולי' בעלי נכס' ומקב' וקבן: קול יללת: חדרתם: חוקים ותקפם ותפארתם: ופי' הפסוק כתרדמונו' ור'ל פי'
הפרס על חורבן בית שני ולבנון הוא בית המקדש' ונאמרו כי מ' שנה קודם חרבן הבית היו דלתות ההיכל כפתחות מאהן גער בהן רבן יוחנן בן זכאי חמו לו היכל היכל עד מתי
חתה מבעית יודע חני ססוףך לחרב וכבר נתבטח עלך זכריה פתח לבנון דלתך: רעה את חת כאן ההריגה: הכן להם רועים כלום: והריגה העתידים
לרעותם מעתה: כאן ההריגה: ישראל שחרגום רועים וחלום: לא

כיהה ושבנו לארצם בימי חסמונחי: וימי ואזרעם בעמי: אחר שהיו נופע' בימי חסמונחי ילכו לסחור' חולטיל בין העמים והיו מכובדי ביניהם על התשועה שעשה להם
האל ית': וחיו את בניהם נשבו: כשישובו לארצם ישבו בממון גדול שיהיו בו עם בניהם: והשבותים מארץ מצרים ומאשור: שיצאו משם מפני הצרות: ואל חרץ גלעד ולבנון
גלעד מעבר הירדן מזרחה: ולבנון כולל כל חרץ ישראל מזה העבר כמו שאמר ההר הטוב הזה והלבנון: ולא ימצא להם' לא יספיק להם מרובם: וית ולבנון ומקדשא כמו
שתרב' חונקלום: ועבר בים צרה' האומות שהם רבים כמו הם העבר בהם צרה: וחמ ועבר לסון זכר לז' דבר הצרה: והכה בים גל': האל ית' יכה בים ונבליו ויבש חותם
ל' המון העמים וזהו והוביטו כל מזלות יאור כמו שפי' והורד גלון אשור: זכר חשור ומצרים שהם הרעו לישראל יותר משאר האומות: ונבירתי בה': כמו ואל משה אמר
עלה אל ה': הנה פירשנו מרעה זו על דעת המפרשים בבית שני: והנכב בעיני כי היה כלה עתידה כמו שלפניה ויבא זכר יהודה ואפרים על נכב' כי בימי המשית ישבו כל ישראל
לארצם יהודה ואפרים מה שלא שבו בבית שני חלא גלות בכל שהיה יהודה ובנימן ובזכרו יהודה בכל מקום כאלו זכר בנימן עמו כי בנימן נופל ליהודה: ומה שזכר יון הוא
כאלו זכר גוב ומונב כי אחים היו מוכי יפת וכלם יבאו בימי המשית: וכת' על בניך יון על בני עממיה כמו שכתבנו: וכל הכרעה מבוחר לזה הפירוש ומה שאמר והזרעם בעממים
פירושו כדעת המתרב' כמו שכתבנו: ופי' ועבר בים צרה כמו שפירשנו: חן יהיה פירושו כמשמעו כמו שאמר בכנשא' היעיה והחרי' ה' את לשון ים מצרי וגו': פתח לבנון פירשנו
המפרטי' זה על בטול מלכו בית חסמונחי או על עת חורבן בית שני: ויתכן לפרש סמוך לעמי אשר למעל ממנו על חבדק מלכי האומה' ומה הוא דעת יונת שתרב' פתחו עממיה
וגו': הילל ברום' תי' אילו מלכיה וגו': הכביר' כמו ערים במדבר: וכתוב הכבוד בליו וקרי בליו הכביר העני' אחד: ויש לפרש הכביר כעני' והסיכ לכס דיש את כביר: והמשולם
לעני' היער וסמכס לכביר לפי שהיו עושי פירות כלום שהיו עשירי' וגדולי' בעלי נכס' ומקב' וקבן: קול יללת: חדרתם: חוקים ותקפם ותפארתם: ופי' הפסוק כתרדמונו' ור'ל פי'
הפרס על חורבן בית שני ולבנון הוא בית המקדש' ונאמרו כי מ' שנה קודם חרבן הבית היו דלתות ההיכל כפתחות מאהן גער בהן רבן יוחנן בן זכאי חמו לו היכל היכל עד מתי
חתה מבעית יודע חני ססוףך לחרב וכבר נתבטח עלך זכריה פתח לבנון דלתך: רעה את חת כאן ההריגה: הכן להם רועים כלום: והריגה העתידים
לרעותם מעתה: כאן ההריגה: ישראל שחרגום רועים וחלום: לא

כיהה ושבנו לארצם בימי חסמונחי: וימי ואזרעם בעמי: אחר שהיו נופע' בימי חסמונחי ילכו לסחור' חולטיל בין העמים והיו מכובדי ביניהם על התשועה שעשה להם
האל ית': וחיו את בניהם נשבו: כשישובו לארצם ישבו בממון גדול שיהיו בו עם בניהם: והשבותים מארץ מצרים ומאשור: שיצאו משם מפני הצרות: ואל חרץ גלעד ולבנון
גלעד מעבר הירדן מזרחה: ולבנון כולל כל חרץ ישראל מזה העבר כמו שאמר ההר הטוב הזה והלבנון: ולא ימצא להם' לא יספיק להם מרובם: וית ולבנון ומקדשא כמו
שתרב' חונקלום: ועבר בים צרה' האומות שהם רבים כמו הם העבר בהם צרה: וחמ ועבר לסון זכר לז' דבר הצרה: והכה בים גל': האל ית' יכה בים ונבליו ויבש חותם
ל' המון העמים וזהו והוביטו כל מזלות יאור כמו שפי' והורד גלון אשור: זכר חשור ומצרים שהם הרעו לישראל יותר משאר האומות: ונבירתי בה': כמו ואל משה אמר
עלה אל ה': הנה פירשנו מרעה זו על דעת המפרשים בבית שני: והנכב בעיני כי היה כלה עתידה כמו שלפניה ויבא זכר יהודה ואפרים על נכב' כי בימי המשית ישבו כל ישראל
לארצם יהודה ואפרים מה שלא שבו בבית שני חלא גלות בכל שהיה יהודה ובנימן ובזכרו יהודה בכל מקום כאלו זכר בנימן עמו כי בנימן נופל ליהודה: ומה שזכר יון הוא
כאלו זכר גוב ומונב כי אחים היו מוכי יפת וכלם יבאו בימי המשית: וכת' על בניך יון על בני עממיה כמו שכתבנו: וכל הכרעה מבוחר לזה הפירוש ומה שאמר והזרעם בעממים
פירושו כדעת המתרב' כמו שכתבנו: ופי' ועבר בים צרה כמו שפירשנו: חן יהיה פירושו כמשמעו כמו שאמר בכנשא' היעיה והחרי' ה' את לשון ים מצרי וגו': פתח לבנון פירשנו
המפרטי' זה על בטול מלכו בית חסמונחי או על עת חורבן בית שני: ויתכן לפרש סמוך לעמי אשר למעל ממנו על חבדק מלכי האומה' ומה הוא דעת יונת שתרב' פתחו עממיה
וגו': הילל ברום' תי' אילו מלכיה וגו': הכביר' כמו ערים במדבר: וכתוב הכבוד בליו וקרי בליו הכביר העני' אחד: ויש לפרש הכביר כעני' והסיכ לכס דיש את כביר: והמשולם
לעני' היער וסמכס לכביר לפי שהיו עושי פירות כלום שהיו עשירי' וגדולי' בעלי נכס' ומקב' וקבן: קול יללת: חדרתם: חוקים ותקפם ותפארתם: ופי' הפסוק כתרדמונו' ור'ל פי'
הפרס על חורבן בית שני ולבנון הוא בית המקדש' ונאמרו כי מ' שנה קודם חרבן הבית היו דלתות ההיכל כפתחות מאהן גער בהן רבן יוחנן בן זכאי חמו לו היכל היכל עד מתי
חתה מבעית יודע חני ססוףך לחרב וכבר נתבטח עלך זכריה פתח לבנון דלתך: רעה את חת כאן ההריגה: הכן להם רועים כלום: והריגה העתידים
לרעותם מעתה: כאן ההריגה: ישראל שחרגום רועים וחלום: לא

הוא המבצר תקוף כרכיף: ארעיים המלכס: חדרתם: תפארתם: שחנת כפירי: יבנו הסרים: כי שולד גלון הירדן: שהוא מקום הכפדים והאריות ורבותי פיר פתח לבנון דלתך שעל חורבן בית שני נתבטח הנביא וארבעים שנה קודם ח חורבן היו דלתו הטיכל כפתחנות מחליהן נער בהן רבן יוחנן בן זכאי אמר לו היכל היכל עד מתי חתה מבעית חת עצמך יודע חני ססוףך לחרבי וכבר נתבטח עלך זכריה בן עדווא פתח לבנון דלתך ונאמר: רעה את חת כאן ההריגה: הכן להם רועים כלום: והריגה העתידים לרעותם מעתה: כאן ההריגה: ישראל שחרגום רועים וחלום: לא

כיהה ושבנו לארצם בימי חסמונחי: וימי ואזרעם בעמי: אחר שהיו נופע' בימי חסמונחי ילכו לסחור' חולטיל בין העמים והיו מכובדי ביניהם על התשועה שעשה להם
האל ית': וחיו את בניהם נשבו: כשישובו לארצם ישבו בממון גדול שיהיו בו עם בניהם: והשבותים מארץ מצרים ומאשור: שיצאו משם מפני הצרות: ואל חרץ גלעד ולבנון
גלעד מעבר הירדן מזרחה: ולבנון כולל כל חרץ ישראל מזה העבר כמו שאמר ההר הטוב הזה והלבנון: ולא ימצא להם' לא יספיק להם מרובם: וית ולבנון ומקדשא כמו
שתרב' חונקלום: ועבר בים צרה' האומות שהם רבים כמו הם העבר בהם צרה: וחמ ועבר לסון זכר לז' דבר הצרה: והכה בים גל': האל ית' יכה בים ונבליו ויבש חותם
ל' המון העמים וזהו והוביטו כל מזלות יאור כמו שפי' והורד גלון אשור: זכר חשור ומצרים שהם הרעו לישראל יותר משאר האומות: ונבירתי בה': כמו ואל משה אמר
עלה אל ה': הנה פירשנו מרעה זו על דעת המפרשים בבית שני: והנכב בעיני כי היה כלה עתידה כמו שלפניה ויבא זכר יהודה ואפרים על נכב' כי בימי המשית ישבו כל ישראל
לארצם יהודה ואפרים מה שלא שבו בבית שני חלא גלות בכל שהיה יהודה ובנימן ובזכרו יהודה בכל מקום כאלו זכר בנימן עמו כי בנימן נופל ליהודה: ומה שזכר יון הוא
כאלו זכר גוב ומונב כי אחים היו מוכי יפת וכלם יבאו בימי המשית: וכת' על בניך יון על בני עממיה כמו שכתבנו: וכל הכרעה מבוחר לזה הפירוש ומה שאמר והזרעם בעממים
פירושו כדעת המתרב' כמו שכתבנו: ופי' ועבר בים צרה כמו שפירשנו: חן יהיה פירושו כמשמעו כמו שאמר בכנשא' היעיה והחרי' ה' את לשון ים מצרי וגו': פתח לבנון פירשנו
המפרטי' זה על בטול מלכו בית חסמונחי או על עת חורבן בית שני: ויתכן לפרש סמוך לעמי אשר למעל ממנו על חבדק מלכי האומה' ומה הוא דעת יונת שתרב' פתחו עממיה
וגו': הילל ברום' תי' אילו מלכיה וגו': הכביר' כמו ערים במדבר: וכתוב הכבוד בליו וקרי בליו הכביר העני' אחד: ויש לפרש הכביר כעני' והסיכ לכס דיש את כביר: והמשולם
לעני' היער וסמכס לכביר לפי שהיו עושי פירות כלום שהיו עשירי' וגדולי' בעלי נכס' ומקב' וקבן: קול יללת: חדרתם: חוקים ותקפם ותפארתם: ופי' הפסוק כתרדמונו' ור'ל פי'
הפרס על חורבן בית שני ולבנון הוא בית המקדש' ונאמרו כי מ' שנה קודם חרבן הבית היו דלתות ההיכל כפתחות מאהן גער בהן רבן יוחנן בן זכאי חמו לו היכל היכל עד מתי
חתה מבעית יודע חני ססוףך לחרב וכבר נתבטח עלך זכריה פתח לבנון דלתך: רעה את חת כאן ההריגה: הכן להם רועים כלום: והריגה העתידים
לרעותם מעתה: כאן ההריגה: ישראל שחרגום רועים וחלום: לא

רדק

זכריה יא

רשי

ואל יאסמו' מלכי הננים שאגלס לתוסם זה מוכרס והקונה הורג ואין כותף בלבו
שיהלו חשמה בדבר ומוכרס מתהלל ברוך גי' שמסרס בידי והריני עשיר:
ואעשירי' והרי הוא עשיר: וארעה את צאן ההר ינה כל אלה דברי הקב"ה לכביו
ואחי רעייתי אותם בימים הקדמוני: לכן עניי הצאן' חמת עניי הצאן היו כשהתחלתי

לרעותם: ואחק לי את שני מקלותי
לסוף ימים חלקתי' לשתי ממלכות
בעונם: לאחד קראתי יעוש' ירבעם
ואמר להלם לטו: ולאחד קראתי
חובלי' רחבעם אמר להם לירכס
בעקרבם ולפי שדרך צאן להלם
במקלות קרל' למוסליהם מקלות:
ואחזיק שלשת הרועים בירח אחרי
והם השחיתו דרכיה' עד שמחסתי'
והרגתים כחדם אחד כל שלשת
הרועים שהרג יהוא את כל בית
אחזק' ואת בית אחזיה מלך
יהודה ואת אחז ואת כל זרע
מלכות דוד ועתליה חיבדה את
השאר זולתי יואם שנטמק:

עליהן ו' וסימ' ותנו בהן אש ושימו עליהן' וכתבת עליהן את כל דברי' כאשר צוה משה עבד יי' דיהושע'
ורגמו עליהן אבן' הסתנבאות מלכהן' אשר קונין יחרנו' ותלכן שתיהן עד בואנה בית לחם' וכל ואת
שתי הכליו וכל הכליות דכו': לאחד ו' פתחין וסימ' במלכים בר'יש סימ' ט': ותקצר ד' בקרא וסימ' ותקצר
די קניהן קטליו להיו אמריו לא
עלנא חובא ומבנדין אמריו ברוך
יי די אצטרנא ורעייתו לא חיסין
עליהן: ארי לא אחוס עוד על
יתבי ארעא אמר יי' הא אנא מגרי
ירת אנשא גבר ביד חבריה ובד
מלכיה ויבוון ירת ארעא ולא
אשוב מידהון: ומניתי פרנסא
על עמא ואנון שלטו בהון בענא
לנכסתא מספינו וטלטלו ית עמי
ואתפלינו קדמי לתרתין פלגון
אתפלינו בית ישראל על דבית
יהודה וקצו במלכותא דבית דוד די
בהון רעוא קדמי למהיו פרנסין על
עמי: ושיציתו ית תלתא פרנסא
בירחא חד ורחיק ממרי יתהון על
דנפשתהון קצת בפולחני:
ואמר ית דלא למנארה עליכון
פרנס דמירתין ימותון ודמשתמיצו
ישתיצון ודישתארוון יבוון גבר ית
גכסי קריביהו: ואיתיתיית סנחריב
מלכא דאתור על מלכא ד'שראל
ואגליתי יתיה על די אשניאו קימא
דגור עמהון דלא למפלח לטעותא
בין גלו בני עממיא: ועל
דאשניאו קימא גלן בערנא ההיא וידעון כן ענותניא חשיכי עמא די עברו רעותי ארי
פתנמא דיי' הווא: ואמרת להון אם תקיין בעיניכון עבדו רעותי

עליהם שלח יזקיקם שעל מנת כן נתתי להם את התורה שאם ישמרוה שיהיו חירות
מן המלכותי שאלא תהא חומה ולסוף שולטת בהם ואל תתמה אם דבר המקרא
תשועתם מיד שונא בלסוף כריתות ברית את השונא שהרי מצינו מקרא דונמתו
לכרתיהם להם ברית בזמן ההוא עם חית השדה וגומר: וידעו כן' הבינו הצדיקים
עבהם השומרים את חוקי': כי דבר יי' הוא' גזירה זו כבר דבר לנו הקב"ה
על ידי נוסה יולך יי' אותך ואת מלכך: ואומר' אל מלכיה יהודה הנותרים:
אם טוב בעיניכם הבו סכרי' קיימו מצותי והוא יהיה סכרי על כל הטובה אשר
נתתי לכם כמו סנותכן שכל לרועה צאן ואשוב וארעה אתכם: ואם

בשלקחתים לרעות' תחלה אפרש פרשה זו על דעת המפרשים אותה לעבר אעפ"י
שלא מצאתי לאחד מהם פירוש שלם בפרשה זו אפרש חזי מה שאמצא בדעתי
בעני' ית: ואחק לי שני מקלות' דרך הרועה לנהוג באזנו במקל שבדיו' ואמר כי
לרעות את ישראל לקח שני מקלות רמו בזה כי הנהגתו אותם לא היה בענין אחד
רק לפי מעשיהם היה מנהיגם לפיכך זכר שני מקליו' ואמר לאחד קראתי יעוש
ולאחד קראתי חובלים' ולאחד שניהם פתחין שלא בסמיכות ואין זה כמנהג
ברוב אש שממאזן כן מעטים ואם כי לאחד מן המקלות קרא נועם לל כי בנעיימות
נהג אותם על דרך שאמר דוד המלך ה' רועי לא אחסר כנאות דשא ירביצני על מי
מנוחות ינהלני' וזה בזמן שהיו ישראל שומרי דרך ה' שהיו מלכיהם וסופטיהם
לחובלי כרמים' לל שהם השחיתו דרכם ועליולתם והוא נהג אותם על הענין הזה שלא חסס לסמוך אותם מן החובלים אך היה נהג אותם עריך שלא סלק סכינותו ושמירתו
מעליהם על גלותם כי היו מלכים טובים ומלכים רעים אחרים' ובזמן שהיו רעי' היה בהם הרע והיה שם המקל חובלים ובזמן שהיו עושים טוב היה בהם הטוב והיה
שם המקל נועם: וארעה את הצאן' בין טוב ובין רע דעתי: ואחד את שלשת הרועים בירח אחד' הם בני יאשיהו והוא אחו ויהוויקים ונדקיהו אן השלשה מתו ביד חויביהם
ויחויבין בן יהויקים אעפ"י שנלה לא נכחד כי ממנו נשתלשלה המלכות מלכות בית דוד אבל אלו השלשה נכחדו' כי הוא אחו ונדקיהו לא היה מורעס מלך' ויהויקים מת בבזיון
סחוב והשליך' ואלה השלשה היו בסוף חרבן הארץ ונלות הארץ' כי בין שלשתם מלכו אלה כב שהו וארבע חדשים וכלם היו בצרה' ומה שאמר בירח אחד לל בזמן מועט'
וכמוהו יאכלס חלש את חלקיה: ותקצר כפסי' על דרך משל כמו ותקצר כפסו בעמל ישראל ובא על ענין שאמר יחוקאל ותקע כפסי מעליה' כאשר נקעה כפסי מעל יהודה' ושני
הפסו' יאוריס על חורבן הארץ בימי דקיהו' ובאמרו ונ' כפסם בחלה צי' כלומר לא קצרה כפסי בחלה כי נס כפסם מאסה בי מתחלה לפיכך קצרה כפסי בהם'
וינתן לא הרב כן פסו ותקצר כפסו בעמל ישראל ונתר ותקצר כפסי בהם ורחיק ממרי יתהון' ותרנס וגם כפסם בחלה בי על דנפשהון קצת בפולחני' ובשלשת הרועי' לא פי'
יעמד אחרים מלך טוב אמרתי לא חרעה עוד אותם' על דרך והסרתני בני מהם והיה לחלל' המתה תמות' בדבר: והנכחדת תכחד' בחרב: והנשארות תאכלנה חסה את
בשר רעותה' ברעב: ואחק' וכבר לקחתי את מקלי' את נועם' זה יאשיהו כי לא היה אחריו מלך טוב: ואגדע אותי' עי' פרעה נכה הסירותיו: להפיר' בצרי וביוז המטך' אמ'
כיון שראיתי' שלא יקום אחריו מלך טוב הסירתי אותם כלי' טלטלו העמים בישראל כי לא היו שומרים לך ה' לא בהכרח המלך כמו סכותוב לפיכך חזק להפיר את בריתי אשר
כרתי את כל העמים כאלו כרת האל ברית עם כל העמים שלא ירעו לישראל כי לא הרעו להם בימי יאשיהו כי גם פרעה נכה שלא ילחם עמו: ותופר ביום ההוא' אותם
הכבדית והפרה ביום שמת יאשיהו כי שלם הרועים טלטו בהם העמים וכזו ושללו והרגו והגלו אותם: וידעו כן עניי הצאן השומרים אותי' אותם הצדיקים שהיו בהם שהיו
שומרים אותי כלומר אמר דברי' להם על ידי הנביאי' ולא שמעו כי לא היו מאמיני' להם אך הטובים שהיו בהם היו שומרים אותי כלום דברי כמו ואביזי שמר את הדבר ובבא
הפורענות ידעו כי דבר ה' הוא: ואמר חליהם' דבר ה' הוא שאמר חליהם' הבו סכרי' כיון שאני רועה אתכם הבו סכרי' והשכר הוא התשובה ומועשים טובים

גפש העם בדרך' ותקצר נפשו בעמל ישראל' ותקצר נפשו למות דשמשון' ותקצר נפשו בהם
וגם נפשו בחלה בי:

נפש העם בדרך' ותקצר נפשו בעמל ישראל' ותקצר נפשו למות דשמשון' ותקצר נפשו בהם
וגם נפשו בחלה בי:

נפש העם בדרך' ותקצר נפשו בעמל ישראל' ותקצר נפשו למות דשמשון' ותקצר נפשו בהם
וגם נפשו בחלה בי:

נפש העם בדרך' ותקצר נפשו בעמל ישראל' ותקצר נפשו למות דשמשון' ותקצר נפשו בהם
וגם נפשו בחלה בי:

ואמר יאשיהו ויהוויקים ונדקיהו אן השלשה מתו ביד חויביהם
ויחויבין בן יהויקים אעפ"י שנלה לא נכחד כי ממנו נשתלשלה המלכות מלכות בית דוד אבל אלו השלשה נכחדו' כי הוא אחו ונדקיהו לא היה מורעס מלך' ויהויקים מת בבזיון
סחוב והשליך' ואלה השלשה היו בסוף חרבן הארץ ונלות הארץ' כי בין שלשתם מלכו אלה כב שהו וארבע חדשים וכלם היו בצרה' ומה שאמר בירח אחד לל בזמן מועט'
וכמוהו יאכלס חלש את חלקיה: ותקצר כפסי' על דרך משל כמו ותקצר כפסו בעמל ישראל ובא על ענין שאמר יחוקאל ותקע כפסי מעליה' כאשר נקעה כפסי מעל יהודה' ושני
הפסו' יאוריס על חורבן הארץ בימי דקיהו' ובאמרו ונ' כפסם בחלה צי' כלומר לא קצרה כפסי בחלה כי נס כפסם מאסה בי מתחלה לפיכך קצרה כפסי בהם'
וינתן לא הרב כן פסו ותקצר כפסו בעמל ישראל ונתר ותקצר כפסי בהם ורחיק ממרי יתהון' ותרנס וגם כפסם בחלה בי על דנפשהון קצת בפולחני' ובשלשת הרועי' לא פי'
יעמד אחרים מלך טוב אמרתי לא חרעה עוד אותם' על דרך והסרתני בני מהם והיה לחלל' המתה תמות' בדבר: והנכחדת תכחד' בחרב: והנשארות תאכלנה חסה את
בשר רעותה' ברעב: ואחק' וכבר לקחתי את מקלי' את נועם' זה יאשיהו כי לא היה אחריו מלך טוב: ואגדע אותי' עי' פרעה נכה הסירותיו: להפיר' בצרי וביוז המטך' אמ'
כיון שראיתי' שלא יקום אחריו מלך טוב הסירתי אותם כלי' טלטלו העמים בישראל כי לא היו שומרים לך ה' לא בהכרח המלך כמו סכותוב לפיכך חזק להפיר את בריתי אשר
כרתי את כל העמים כאלו כרת האל ברית עם כל העמים שלא ירעו לישראל כי לא הרעו להם בימי יאשיהו כי גם פרעה נכה שלא ילחם עמו: ותופר ביום ההוא' אותם
הכבדית והפרה ביום שמת יאשיהו כי שלם הרועים טלטו בהם העמים וכזו ושללו והרגו והגלו אותם: וידעו כן עניי הצאן השומרים אותי' אותם הצדיקים שהיו בהם שהיו
שומרים אותי כלומר אמר דברי' להם על ידי הנביאי' ולא שמעו כי לא היו מאמיני' להם אך הטובים שהיו בהם היו שומרים אותי כלום דברי כמו ואביזי שמר את הדבר ובבא
הפורענות ידעו כי דבר ה' הוא: ואמר חליהם' דבר ה' הוא שאמר חליהם' הבו סכרי' כיון שאני רועה אתכם הבו סכרי' והשכר הוא התשובה ומועשים טובים

נפש העם בדרך' ותקצר נפשו בעמל ישראל' ותקצר נפשו למות דשמשון' ותקצר נפשו בהם
וגם נפשו בחלה בי:

נפש העם בדרך' ותקצר נפשו בעמל ישראל' ותקצר נפשו למות דשמשון' ותקצר נפשו בהם
וגם נפשו בחלה בי:

נפש העם בדרך' ותקצר נפשו בעמל ישראל' ותקצר נפשו למות דשמשון' ותקצר נפשו בהם
וגם נפשו בחלה בי:

רדק זכריה יא רשי תרצ

ואם לא חדלו ונס חזי לא חטיב לכם וכן מצונו שאמר הקב"ה ליחזקאל השומע ישמע והחלל יחלל: וישקלו את שכרי שלשים כסף: שלשים כדריקים היו בהם בימי אלה שלשת הרועים ומצאנו מהם דניא חכמיה מישאל ועזריה וירמיה ויחזקאל ובכניה: ואי אפשר שלא היו בהם אחרים ואם לא כזכרו: שהרי כתוב נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשך חסידך לחיתו

ואליה חס' יוד קדמא בליש בקריא וסימ' אך אולים שרי צען' כלי רעה אולי' אולים מדרך פשעם' אולים יליץ אשם' ומוסר אולים אולת: רע' ה' חס' ו' בקריא וסי' האמר לכרש רע' דורי נסע וגלה' הו' רע' האליל' הרב עורי על רע' ועל גבר עמיתי' י' רע' לא אחסר:

אולי חס' יוד קדמא בליש בקריא וסימ' אך אולים שרי צען' כלי רעה אולי' אולים מדרך פשעם' אולים יליץ אשם' ומוסר אולים אולת: רע' ה' חס' ו' בקריא וסי' האמר לכרש רע' דורי נסע וגלה' הו' רע' האליל' הרב עורי על רע' ועל גבר עמיתי' י' רע' לא אחסר:

שכרי ואם לא חדלו וישקלו את שכרי שלשים כסף: ואמר יהוה אלי השליכוהו אל היוצר ארר היקר אשר יקרתי מעליהם ויאקחיהו שלשים הכסף ואשליך אותו בית יהוה אל היוצר: ואנדע את מקלי השני את החבלים להפר את האחוה בין יהודה ובין ישראל:

ואמר יהוה אלי עוד קח לה בלי רעה אולי: כי הנה אנכי מקים רעה בארץ הנבחרות לא יפקד הנער לא יבקש והנשברת לא ירפא הנצבה לא יכלל ובשר הבריאה יאכל ופרסיהו יפרק:

ואמר יהוה אלי עוד קח לה בלי רעה אולי: כי הנה אנכי מקים רעה בארץ הנבחרות לא יפקד הנער לא יבקש והנשברת לא ירפא הנצבה לא יכלל ובשר הבריאה יאכל ופרסיהו יפרק:

ואמר יהוה אלי עוד קח לה בלי רעה אולי: כי הנה אנכי מקים רעה בארץ הנבחרות לא יפקד הנער לא יבקש והנשברת לא ירפא הנצבה לא יכלל ובשר הבריאה יאכל ופרסיהו יפרק:

ואמר יהוה אלי עוד קח לה בלי רעה אולי: כי הנה אנכי מקים רעה בארץ הנבחרות לא יפקד הנער לא יבקש והנשברת לא ירפא הנצבה לא יכלל ובשר הבריאה יאכל ופרסיהו יפרק:

ואמר יהוה אלי עוד קח לה בלי רעה אולי: כי הנה אנכי מקים רעה בארץ הנבחרות לא יפקד הנער לא יבקש והנשברת לא ירפא הנצבה לא יכלל ובשר הבריאה יאכל ופרסיהו יפרק:

ואמר יהוה אלי עוד קח לה בלי רעה אולי: כי הנה אנכי מקים רעה בארץ הנבחרות לא יפקד הנער לא יבקש והנשברת לא ירפא הנצבה לא יכלל ובשר הבריאה יאכל ופרסיהו יפרק:

ואקחיהו שלשים הכסף

ואמר יהוה אלי עוד קח לה בלי רעה אולי: כי הנה אנכי מקים רעה בארץ הנבחרות לא יפקד הנער לא יבקש והנשברת לא ירפא הנצבה לא יכלל ובשר הבריאה יאכל ופרסיהו יפרק:

הווי יש לכעוק על זה! רועי האליל רועי של חץ אליל לטון אל חינו רועה וכן רופאי אליל רועי האליל יוד יתירה במקום הא כמו עוזבי האץ שכני סנה שוכני לבדד: עוזבי האץ כותבן הפקר ליד כל הבח להכות ולהרוג ולכונ: חרב על זרועו ועל עין ימינו והוא הרועה סבין של שחיטה נוסח בידו לשחוט את השעינה ואת הבדיחה שנתן עין ימינו בהם לדעת מי העשירים לבז ולגמור נכסיהם: זרועו יבוס תיבש לעתיד לבח ונתי נקמתי בחלום והפנתים בותרים אותם בנדקיהו על שם ואת עיני נדקיהו עוד וחי חבשל לכונ הנני מקיס רעה בחרץ ב נדקיהו שכבר עבר לו שבעים שנה: משח דבר יי' הוא נזר זה הדבר שהתחיל לדבר בפועלות של חוכלי ישראל עשו וכינח בו: סף רעלי כלי תרעה כמו בדם אשר בסף רעל לטון שמוון חוטם הלכ והאברים מחץ בח כחלם המעוטק בשמלה כמו הרופים הרעל השרות והרעלו נבלטון משל מניני מקדות רעולות חוכבלופמטח בלעו: וגם על יהודה יטילו הגוים אשר יהיו במזרח על ירוסלם שיהו בית דוד מבכים והאמוות יזרזו עליהם ויבחו גם בני יהודה על כרחם לזר על ירוסלם כן תי: אכן עממה אכן משחי המוטל על בני חם מפי המושל לשחת ולכמסה על כתפם והיא כבדה מאד עד אשר כל עומסיה סרטו ישרטו: חכה כל סוס העובדים שם בשבעות ואת ל יזכביהם בעורן חבל על בית יהודה שהם על כרחם מן ה הזבחים חפקח עיני להנן עליהם מן המכה הזאת: וחמרו חלופי יהודה בלבם כשיראו שחר הזבחים נפיים במגפה זו והם יזבולו: חמה לי יושבי ירוסלם תו' יושבי ירוסלם שידעו שעל כרחיני חנו בחים עליה חמרו לעזרה בתבלת ביי' איה: חסי את חלופי יהוד' ישובו וילחמו עם חותם שהביאום עם: ככוי חסי כמורת חס גדולה זכיר לטון כריו וכן חברו מנחם: תחתיה במקומה: והושיע יי' את חלפי יהודה ברחשונה בטרם יבחו בני ירוסלם לחת מן העיר תהיה להם תשועה לשוב א חלפי ואל ביתם וחלם תבא תשועה לבני העיר היא ה התשועה שחמרו בה ויזח יי' ונלחם: למען לא תגדלי להתפאר עליהם וחמרו לא נצלתם חלח בשבילת: הנכשל בהם החלם שבהם: כחלהים

עין ה בקריא וסיס נסטר ביהושע סימן יט: ונאספו ד בקריא וסיס ונאספו שמה כל העדרים ונאספו עלי והכוני ונשדתי אבן מעמסה לכל העמים ונאספו עשבות הרים: חחס ו בליש אלוף וסיס לאלפיה בארץ שעיר ואת למדת אתם עלך אלפים לראש ו אמרו אלפי יהודה אשים את אלפי יהודה בכיור

וי על פרנסא טפשא דאתפקיד ליה עמא לפרנסא די הוא דמי לטבחא די סכיניה בדיה ועיניה על שמנתא למכס דרעיה מיבש תיבש ועיניה דימינא מכהא תבהי: מטל פתגמא די על ישראל אמר יי' דתלא שמיא ושכליל ארעא וברא רוחא דאנשא במעוהי: הא אנא משוי ית ירוסלם מן מלי מרוי לכל עממא סחור סחור ואף דבית יהודה יתנון עממא ביד אנסי' בצירא לירושלם ויהי בעדנא ההיא אשו ית ירוסלם אבן תקלא לכל עממא כל אנסהא אתבוזא יתבוזו ויתבגשו עלה כל עממי ארעא בעדנא ההיא אמר יי' אחי כל סוקות עממא בטשותא ורוכביהון בשעממותא ועל דבית יהודה אנלי ית גבורתי לאטבא להון וכל סוקות עממא אחי בסמיותא וימרון רכבני יהודה בלכהון אשתבח פורקן ל ליתבי ירוסלם במימרא יי' צבאות אלהיו: בעדנא ההיא אשו ית רכבני יהודה כלבוש די נור באעא ובבגד דאשא בעמירא ויבוזו מן דרומא ומן צפונא ית כל נכסי עממא סחור סחור ו ותב ירוסלם עוד באתרה ותצלח ירוסלם ויפרוק יי' ית קרוי' דבית יהודה בקרמיתא בריל דלא תסגי אתרכבות בית דוד ו ואתרכבות ירבי ירוסלם על דבית יהודה בעדנא ההיא ירחים יי' על ירבי ירוסלם ויהי דחלש

הווי רועי האליל עוזבי האץ רועי כמו רועה וכן ביהל רועי כמו רועה עוזבי כמו עוזב היוד נוספת וכן חסרי לבסן עירה חזבי ירוס קברו והדומים להם האליל כמו רופאי חלילי דבר שחינו מועיל וזה הרועה הוא הזרדום או חנריפס: חרב על זרועו אחר שאמר יבס תיבש כהה תכהה לא רצה לומר חרב ממש חלח רל כליון כמו שהחרב מנהל: וחמרו זרועו רל שיכלה כמו וחמרו עין ימינו רל שתכלה השנחתו וענתו כ במעשיו ורל עין ימינו עין הלכ וכן כתב החכם ר אברהם חל זל חבל הוא לא פירט ענין הפרטה בענין שפירסנו חכמנו: משח דבר ה' אחר שזכר פורענו ישראל ומרנן הארץ פעמים התנבא על טוב ישראל ומרנו האמוות וחמרו נחם ה נוטה שמים ויחד חרץ כלומר כי הוא ברא שמי וחרץ ובידו הכל לנתון ולהרוס לבנות ולכטוע וזכר חס כמו שאמר ישעיה וחלם עליה ברחמי כלומר וחכי הנליתי את ישראל ובידי להגלות מהנלו ולהקס מאיביהם: וכתב החכם ר אברהם בן עזרא זל כי סמך ויזכר רוח חס בקרבנו לנוטה שמי ויחד חרץ לפי שהחם עולם ק קטן כנגד שמים וחרץ שהוא עולם גדול ומה שאמר ויזכר רוח חס בקרבנו ולטון יבדה לא מנחמו אלא על דבר סיס בו ממש שהוא מוחס בחוסים ולא כן הרוח וחמרו כי מה שאמר ויזכר חמרו על יבדת כלי הנזק ה המקבלים כח הרוח והם המוח והלב: הנה חכמי סף רעל כמו טוס התרעה שהסותה חותנו ימו' כן כל הזבחי על ירוסלם יסופו ויכלו: וגם על יהודה יהיה במזכר רל כי יהודה יזרועו החיבים על ירוסל' וטע' על יהוד' כי

הווי רועי האליל עוזבי האץ רועי כמו רועה וכן ביהל רועי כמו רועה עוזבי כמו עוזב היוד נוספת וכן חסרי לבסן עירה חזבי ירוס קברו והדומים להם האליל כמו רופאי חלילי דבר שחינו מועיל וזה הרועה הוא הזרדום או חנריפס: חרב על זרועו אחר שאמר יבס תיבש כהה תכהה לא רצה לומר חרב ממש חלח רל כליון כמו שהחרב מנהל: וחמרו זרועו רל שיכלה כמו וחמרו עין ימינו רל שתכלה השנחתו וענתו כ במעשיו ורל עין ימינו עין הלכ וכן כתב החכם ר אברהם חל זל חבל הוא לא פירט ענין הפרטה בענין שפירסנו חכמנו: משח דבר ה' אחר שזכר פורענו ישראל ומרנן הארץ פעמים התנבא על טוב ישראל ומרנו האמוות וחמרו נחם ה נוטה שמים ויחד חרץ כלומר כי הוא ברא שמי וחרץ ובידו הכל לנתון ולהרוס לבנות ולכטוע וזכר חס כמו שאמר ישעיה וחלם עליה ברחמי כלומר וחכי הנליתי את ישראל ובידי להגלות מהנלו ולהקס מאיביהם: וכתב החכם ר אברהם בן עזרא זל כי סמך ויזכר רוח חס בקרבנו לנוטה שמי ויחד חרץ לפי שהחם עולם ק קטן כנגד שמים וחרץ שהוא עולם גדול ומה שאמר ויזכר רוח חס בקרבנו ולטון יבדה לא מנחמו אלא על דבר סיס בו ממש שהוא מוחס בחוסים ולא כן הרוח וחמרו כי מה שאמר ויזכר חמרו על יבדת כלי הנזק ה המקבלים כח הרוח והם המוח והלב: הנה חכמי סף רעל כמו טוס התרעה שהסותה חותנו ימו' כן כל הזבחי על ירוסלם יסופו ויכלו: וגם על יהודה יהיה במזכר רל כי יהודה יזרועו החיבים על ירוסל' וטע' על יהוד' כי

גם עליהם תהיה סף הרעל מתחלה שיבחו על כרחם במזכר על ירוסלם והנה תהיה עליהם זאת צרה גדולה ופי' הענין כי בבא גוג ומגוג על ירוסלם אחרי הגחולה יעלו על ארץ יהודה כי מגמת פניה לבח על ירוסלם תחלה ולא יחשו לכל ארץ ישראל שיהי לגמרי למעמם גדול ולמשח כבד ובעוד שמרמי אותה מן הארץ להרימה על כתפם יעשו בה שריטו בדיה ומנסי' בה חס חנטי רבי' ובהסיע' אותה ישרט בדיה יחבזון וגו': ביום ההוא חפקח את עיני' לשמור מהמכה שחבא על העמים חלע שמה בנייהס הס וסוסיס יכלו מהמכה חבל כל סוס העמים חכה בעורן: וחמרו בעורן נחוק להם שיבחו להלחם עמם בעזרת ה' צבאות ויכלו בס: חמה: סם בסקל עולה ענוה ככסה פלוה: בני ההיא את אפי יהודה יאמרו בלבם כשהיו כן אויביהם כי יושב ירוסלם יהיו חמה בעכי כי בחם שחלח בגוי תמהון ושבעון יתבוננו כי ממת ה' הוא ויכו הס וכני יהודה שעממה בגוים על ימין ועל שמאל ופי' כויד חס נחלת חס מלסון תנור וכירי וכמו שהעבי והעמיר ככוי לבכר עס חס כן הגוי יהיו ככוי' לחבדו ולכלין בתמהון וכסנעון שילח בהם הא ית ואפי יהוד' יהיו בהם כמו האם לכלות: וישבה ירוסל' עוד תחת בירוסל' בי הגוים חסבו להסמידה מהיות עיר והיא תשב עוד במקומה במקו' שהוא נקדחת ירוסלם היום: והושיע יי' חלפי יהודה ברחשונה לפי שהכרי' על עיר יושבים בחלפי לסיק ירוסלם יהיו נוסעי' בני יהוד' מהם מבחון מפחד אויביה' שחא עממה במזכר: למען לא תגדל תפאר בית דוד' כי בית דוד יהיו מבכנים פעיר עס יושבי ירוס' וחס יושעו יושבי בתחל' יתפחדו על בני יהוד' שהם מבחון וחמרו שעל יס חס נוסעי': ביום ההו' הנכשל בהם החלם שבהם יהיה כדוד שהיה גבור חיל וחיס מלחמ': ובית

עין ה בקריא וסיס נסטר ביהושע סימן יט: ונאספו ד בקריא וסיס ונאספו שמה כל העדרים ונאספו עלי והכוני ונשדתי אבן מעמסה לכל העמים ונאספו עשבות הרים: חחס ו בליש אלוף וסיס לאלפיה בארץ שעיר ואת למדת אתם עלך אלפים לראש ו אמרו אלפי יהודה אשים את אלפי יהודה בכיור

וי על פרנסא טפשא דאתפקיד ליה עמא לפרנסא די הוא דמי לטבחא די סכיניה בדיה ועיניה על שמנתא למכס דרעיה מיבש תיבש ועיניה דימינא מכהא תבהי: מטל פתגמא די על ישראל אמר יי' דתלא שמיא ושכליל ארעא וברא רוחא דאנשא במעוהי: הא אנא משוי ית ירוסלם מן מלי מרוי לכל עממא סחור סחור ואף דבית יהודה יתנון עממא ביד אנסי' בצירא לירושלם ויהי בעדנא ההיא אשו ית ירוסלם אבן תקלא לכל עממא כל אנסהא אתבוזא יתבוזו ויתבגשו עלה כל עממי ארעא בעדנא ההיא אמר יי' אחי כל סוקות עממא בטשותא ורוכביהון בשעממותא ועל דבית יהודה אנלי ית גבורתי לאטבא להון וכל סוקות עממא אחי בסמיותא וימרון רכבני יהודה בלכהון אשתבח פורקן ל ליתבי ירוסלם במימרא יי' צבאות אלהיו: בעדנא ההיא אשו ית רכבני יהודה כלבוש די נור באעא ובבגד דאשא בעמירא ויבוזו מן דרומא ומן צפונא ית כל נכסי עממא סחור סחור ו ותב ירוסלם עוד באתרה ותצלח ירוסלם ויפרוק יי' ית קרוי' דבית יהודה בקרמיתא בריל דלא תסגי אתרכבות בית דוד ו ואתרכבות ירבי ירוסלם על דבית יהודה בעדנא ההיא ירחים יי' על ירבי ירוסלם ויהי דחלש

הווי רועי האליל עוזבי האץ רועי כמו רועה וכן ביהל רועי כמו רועה עוזבי כמו עוזב היוד נוספת וכן חסרי לבסן עירה חזבי ירוס קברו והדומים להם האליל כמו רופאי חלילי דבר שחינו מועיל וזה הרועה הוא הזרדום או חנריפס: חרב על זרועו אחר שאמר יבס תיבש כהה תכהה לא רצה לומר חרב ממש חלח רל כליון כמו שהחרב מנהל: וחמרו זרועו רל שיכלה כמו וחמרו עין ימינו רל שתכלה השנחתו וענתו כ במעשיו ורל עין ימינו עין הלכ וכן כתב החכם ר אברהם חל זל חבל הוא לא פירט ענין הפרטה בענין שפירסנו חכמנו: משח דבר ה' אחר שזכר פורענו ישראל ומרנן הארץ פעמים התנבא על טוב ישראל ומרנו האמוות וחמרו נחם ה נוטה שמים ויחד חרץ כלומר כי הוא ברא שמי וחרץ ובידו הכל לנתון ולהרוס לבנות ולכטוע וזכר חס כמו שאמר ישעיה וחלם עליה ברחמי כלומר וחכי הנליתי את ישראל ובידי להגלות מהנלו ולהקס מאיביהם: וכתב החכם ר אברהם בן עזרא זל כי סמך ויזכר רוח חס בקרבנו לנוטה שמי ויחד חרץ לפי שהחם עולם ק קטן כנגד שמים וחרץ שהוא עולם גדול ומה שאמר ויזכר רוח חס בקרבנו ולטון יבדה לא מנחמו אלא על דבר סיס בו ממש שהוא מוחס בחוסים ולא כן הרוח וחמרו כי מה שאמר ויזכר חמרו על יבדת כלי הנזק ה המקבלים כח הרוח והם המוח והלב: הנה חכמי סף רעל כמו טוס התרעה שהסותה חותנו ימו' כן כל הזבחי על ירוסלם יסופו ויכלו: וגם על יהודה יהיה במזכר רל כי יהודה יזרועו החיבים על ירוסל' וטע' על יהוד' כי

גם עליהם תהיה סף הרעל מתחלה שיבחו על כרחם במזכר על ירוסלם והנה תהיה עליהם זאת צרה גדולה ופי' הענין כי בבא גוג ומגוג על ירוסלם אחרי הגחולה יעלו על ארץ יהודה כי מגמת פניה לבח על ירוסלם תחלה ולא יחשו לכל ארץ ישראל שיהי לגמרי למעמם גדול ולמשח כבד ובעוד שמרמי אותה מן הארץ להרימה על כתפם יעשו בה שריטו בדיה ומנסי' בה חס חנטי רבי' ובהסיע' אותה ישרט בדיה יחבזון וגו': ביום ההוא חפקח את עיני' לשמור מהמכה שחבא על העמים חלע שמה בנייהס הס וסוסיס יכלו מהמכה חבל כל סוס העמים חכה בעורן: וחמרו בעורן נחוק להם שיבחו להלחם עמם בעזרת ה' צבאות ויכלו בס: חמה: סם בסקל עולה ענוה ככסה פלוה: בני ההיא את אפי יהודה יאמרו בלבם כשהיו כן אויביהם כי יושב ירוסלם יהיו חמה בעכי כי בחם שחלח בגוי תמהון ושבעון יתבוננו כי ממת ה' הוא ויכו הס וכני יהודה שעממה בגוים על ימין ועל שמאל ופי' כויד חס נחלת חס מלסון תנור וכירי וכמו שהעבי והעמיר ככוי לבכר עס חס כן הגוי יהיו ככוי' לחבדו ולכלין בתמהון וכסנעון שילח בהם הא ית ואפי יהוד' יהיו בהם כמו האם לכלות: וישבה ירוסל' עוד תחת בירוסל' בי הגוים חסבו להסמידה מהיות עיר והיא תשב עוד במקומה במקו' שהוא נקדחת ירוסלם היום: והושיע יי' חלפי יהודה ברחשונה לפי שהכרי' על עיר יושבים בחלפי לסיק ירוסלם יהיו נוסעי' בני יהוד' מהם מבחון מפחד אויביה' שחא עממה במזכר: למען לא תגדל תפאר בית דוד' כי בית דוד יהיו מבכנים פעיר עס יושבי ירוס' וחס יושעו יושבי בתחל' יתפחדו על בני יהוד' שהם מבחון וחמרו שעל יס חס נוסעי': ביום ההו' הנכשל בהם החלם שבהם יהיה כדוד שהיה גבור חיל וחיס מלחמ': ובית

אש' והיה כאלף ביהודה: יושב בחם בסיס וסיס והשפלה ישב' ותפארת ישב ירוסלם:

ובית דוד לל המלך המשיח כמו שמענוה בית דוד שאמר על חזו המלך ויבא המלך לכניהם להלחם בגוים כאלהים ופי כמלאך ה' והיה ביום ההוא חבקם להשמיד חבקם ולעשה כלומר חשים כל רצוני להשמידם ופסכתי רוח חן ותחנונים כלומר שימנחו חן בעיני ואושיעם מן הגוים הבאים עליהם וככל הענין ביום לחזק הענין וית רוח חסד ורחמים ופי אחזל רוח סיהיה חן בעיני כל חלם וסיהיו תחנוניהם מקובלים לפני והנה חזק סיגן עליהם והנה זכר המלכות העליונות המנשאות אותם חזק חזק ביום יודמן שידקרו חזק מהם במלחמה ואפילו הדיוט שבהם תימה גדולה יהיה להם היחך יהיה דבר זה ויחשבו חושנו שהוא תחלת ירידה והכנעה כנגד חזקיהם כמו

רשי

כאלהים כדברתי כמלאכים: כמלאך ה' לפניהם יצא חן כמלאכא דיי קדימיהן: חבקם להשמיד חבקם בהשמדתם וחזקתם בעונם ורבוטו כירטו לזכות חבקם בנוגני שלהם חס יש להם זכות חנינם וחס לחן חשמידם: רוח חן ותחנונים שיעלה על רוחם להתחנן לפני והם יהיו לחן בעיני רוח טללם בלעו: והביטו לי את אשר דקרו תי ובעת מן קדמי על לחיטלטלו והביטו להתחונן על אשר דקרו בהם החוננו והרגו מהם בגלותם: וכפדו עליו על אותו הרג: כמספ על היחיד כאשר יספוד חים על כן יחידו ורבוטו דרשוהו על משיח בן יוסף שנהרג במסכת סוטה: כמספד הדדרימון בבקעת פנידון: חן ענין הדדרימון בבקעת פנידון חלל שני מספלות הן כמספדא לחחב בר עמרי דקטל יתיה הדדרימו בן טבריימון ברמות גלעד שנחמו ותעבור הרבי במחנה והוא הספל וכמספדא דיאשיהו בר חמון דקטל יתיה פרעה חנירה בבקעת פנידון סכ ויקון סס ירמיהונו ויחמרו כל השדים והשרות בקינותיהם ונו: בית נתן הנביא ויח נתן בן דוד כמו סכ שמוע וסוכב ונתן ושלמה: בית לוי הכהני והלוים: משפחת השמעי שמוע בן דוד בתחלה כלל הכתוב משפחת בית דוד וחלל פרט כל אחת ואחת: כל המשפחות הששחרות לבית דוד: ונשיהם לבד משום כניעות ולמה משפח הכהני והמלוכה כדי להחזיר להם כתריה כמו סכ בהחם הספר אה שני בני היסדר העומדים על חזון כל הארץ: לחטאת ולגדה לאדיותה וכן תי חטוב לחוביהן כמה דמזכר בני אדיותה ובקטס תורתה לחטאתה בארץ חטאת: ונס את הנביאי כביחי סיקרה: רוח טומאה יצר הרע: חלרת שער: כן דרך מסיים מדדיים מתעטפי בטליתם כלהם חשים צדיקים למען יקובלו כחשיהם:

כדוד ו' וסימן נסמר בעמסו סימן: כאלהים בקריאה וסימן והייתם כאלהים יודעי טוב ורע: ובית דוד כאלהים מי אל גדול כאלהים אנך: מספד בקריאה וסימן מספד תמרוים כפתאם מספד בית האצל מספד הדרטון בבקעת פנידון: וסימן תמריא סמיכין לרמוניא: לחטאת ו' פתח ו' וסימן ויהי דבר הזה בהם ביום ההוא כדוד ובית דוד כאלהים כמלאך יהוה לפניהם: והיה ביום ההוא אבקש להשמיד את כל הגוים הבאים על ירושלים: ושפכתי על בית דוד ועל יושבי ירושלים רוח חן ותחנונים ורביטו אלי את אשר דקרו וספרו עליו כמספד על היחיד והמר עליו כהמר על הכבוד: ביום ההוא יגדל המספד בירושלים כמספד הדרטון בבקעת פנידון: וספדה הארץ משפחות משפחות לבד משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד משפחת בית נתן לבד ונשיהם לבד ונשיהם לבד: כל המשפחות הנשארות משפחת לבד ונשיהם לבד: ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד ולישבי ירושלים לחטאת ולגדה: והיה ביום ההוא נאם יהוה צבאות אכרית את שמות העצבים מן הארץ ולא יזכרו עוד ונס את הנביאים ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ: והיה כי יבא איש עוד ואמרו אליו אביו ואמו ילדנו לאתניה פי שקר דברת בשם יהוה ודקרוהו אבירו ואמו ילדנו בהנבאו: והיה ביום ההוא יבשו הנביאים איש מחזונו בהנבאתו ולא ילבושו אדרת שער בשמא דיי ויחדו ביה אבוהי ואמיהי ילדוהי באתנביותיה: והיה בעדנא דהיא יבחתונו גבי שקרא נבר מנבואתיה באתנביותיה ולא יתנבון עוד שקר בריל

לחטאת בית ירבעם ביום ההוא יהיה מקור נפתח ואתה תשמע השמים תגין דמלפי ותליתא ואתה תשמע מן השמים תגיינא דרה ודבתריה ואתה תשמע השמים: אבדו בקריאה וסימן וירד אבדו אל האשה ויחר אפו ועל בית אבדו וירד אחזו וכל בית אבדו ודקרוהו אבדו וישלח חזרם מלך צור ולחסה מן בני מררי בנים שמרי הראש ויחל שלמה לבנות ונו אשר נראה לדוד אבדו וסימן אתתא רות מן ביתא חזיא מלכא ודקרה ברישה ו

מיום בירושלים בתוך העיר ויחזו מים חיים בעיר ולא יצטרכו לזאת חן לעיר למי חטאת שזכרתי סיהיו חיים כמו שכתוב וכן ללדה סיהיא זכה מצריכה מים חיים: והיה חכרית את שמות העצבים סיהיו סס טרס גלותם בראשון חן העצבי שובלי סס הערלים חיים ונס את הנביאי כביחי הסקר סהיו סס במקדש ראשון: ואת רוח הטומא יצר הרע: והיה כי יבא חים עוד חני אעביר הנביאים חלל חס יהיה חוטא אחד סיכבא ברות סקר ויכזב ויחמר כי ברות האל כבא ויפרא בזמן ההוא תהיה בהם דעה והסכל שיכירו את לבדי המתכב ההוא חס יהיו לבדי סקר ויחמרו לו חבו וחימו סהס יולדו לא תחיה כי סקר דברת בשם ה' ויולדו הוא תוספת ביחו כי כב וכר חבו וחימו: ודקרוהו אבדו וחימו: ויכנהו ויפצעוהו ליסרו חן פי ודקרוהו ירבוהו כמו שחל לא תחיה: והיה ביום ההוא יבשו כסיראנו סלח יתקיימו כבוחתם יבשו: בהכבחותנו מקור בתוספת תי' וכן במחנה והלא במחנה אחד יכול להבראות: ולא יבשו עוד חלרת שער למען כחם: כי כן היה מנהג נביאי הסקר ללבוש סקים וחלרת שער: למען

זכריה יד

רדק

למען כחש' למוען שיוכלו לכחש ויחמינו בהם בני חרם כי הם מראים עצמם בפני בני חרם שהם פרושים ואנשים צדיקים וישרים ולא ידברו כזב וכסידורו של יתקיימו נבואתם יהיה להם בסת ויחיו מומעשיהם ומחזיונם וממלכותיהם ויכחשו בנבואתם ויחמרו שחיסם כביאים ולא כחלו מעולם לא עובדי חרמה הם ולא יתעסקו בדברים הללו לא בעבודת האדמה ובמקנה ובקנין: ואמר יחמר לשואל חותנו היה נבואתו יכחש ויחמר לא כביא חכמי הקנני למדני היות רועה מקנה ומתעסק בעבודת האדמה: ואמר חלו מה המכות האלה בין ידך' חס כן שחק חתה כביא מה המכות האלה שבין ידך כי המכות הם קנין שהיית מתנבא ואבך ויחמר הכן ויסרוך שלא תתנבא: ואמר חסר הכתי בית מאהבי רועי ה' חסר ויו בקריאה וסימן נסמר לעיל סוף סימן יא: ובחנתים ב' וסימן הנני צורפם ובחנתים והבאתי את השלישית: תשגלה ד' כתיבן לישן שגל וקרינן לישן שכיכה וסימן אשה תארש ואיש אחר ישגלה ועל ליהם ורששו לעיניהם' שאי עניק על שפם וראי איפה לא שגלת' ונששו הבתים והנשים תשגלה:

רשי

כי חרם הקנני פתר בו מנחם לטון מקנה חזן בקי חרם כשאר כל החרם שאינו עובד בנבואות הכפרני מנעורי לשמו את מקניהו: בין ידך' בין כתיבן עם מלקין עובדי עבירה: בית מאהבי חסר האבני והוכיחני לדך היסרה: חרב עורי על רועי' על שר שהפקדתו על חזן גלותי: ועל גב' עמייתי' שחברתינו לא לשמור כאני כמוני: הך את הרועה' את מלך מנחם הרשעה: ותפוצה החזן' שכתובה תחת ידו: והסיבות ידו' גאסנה מכתו סנית: על הצוערי' על השלטונים הצעירי מן המלכים לית ותפוצה החזן ויתבדרון שלטוניה ותרגם על הצוערים מ' ממונים שלהם השניים להם וכן תי' הנוקר הזה בחומות חרבתי חישגלה על מלכא ועל שלטונת חברה ד' דכותיה דדמי ליה קטול ית מלכיה ויתבדרון שלטוניה: חזן לטון התרגום הזה נוסף על ישראל שלא מבינו בתרגום ובמקרא שלטון בישראל חלף מלך ושרים ותרגום שלהם דברנין: והשלישית יתרג' בה' יתגירו ויחיו: והבאתי את השליש' בחש' והעלית תליתית בעקף הא' ככבוד דחש' סיסבלו וישאו מקצת הנדים בבית חבלו של משה' ובמלחמת בוג ומנוג' עש ישראל ומשע יבחנו כי גירי חמת הם כי הרבה מן המתייהדי' תחלה יסובו לטרם ויתחברו עם בוג כמו שמיניו בחגדה: והוא יחמר יי' כשיתגלה יתפלל ליי' ולא לאהי הרשעין: הנה יוס בח ליי' חביב להבה: וחלק שלך בקרבך' שלל שתסללי מאויבך וחלקי' יושבך בקרבך' וכן תרגום ויכתן ויפלגון בית ישראל ככסי עממיח בניך ירושלים: ויתר העם אל יכרת' לא יגלו כולם ולמה ייחם להגלות הציים ולסמות הבתים כלי שלא יהא להם פתחון פה לחמר לא למלחמה בחנו כי חס להסתחות בחנו: כיום הלחמו ביום קרב' כיום אגמותיה קרב על ימא דסוף' מחבני

בדיל לא לפא כריבין וימר לא נביא אנא נבר פלח בארעא אנא ארי אנשא אקניני מזעורי: וימר ליה מה מחתא האלין דאתארה עלנא הלא בעובדי ידך וימר יאות לקינא בחובין דרחמנא: חרבא אתגלג' על מלכא ועל שלטונא חבריה דכותיה דדמי ליה אמר יי' צבאות קטול ית מלכא ויתבדרון שלטוניה ואתיב ית מחרת נבורתי על תנינא: ויהי בכל ארעא אמר יי' תרין חולקין דגדיה ישתיון יסופון ותלתא ישתארה בהו: ואעלית תלתא בעקף כבוד דאשא ו ואצרופנון כמא דצרפון ית בספא ואבהרנון כמא דבחרין ית דהבא הוא יצלי בשמי ואנא אקבל צלותיה אמרית עמי הוא והוא ימר יי' אלהי: האי ומא דעתיד למיתי מן קדם יי' ויפלגון בית ישראל נכסי עממיא בנוך ירושלים: ואכניש ית כל עממיא לירושלים לאנחא קרבא ותתפביש קריתא ויתבזון בתיא ונשא ושתכבון ויפוק פלגא דקריתא בגלותא ושאר עמא לא יפסוק מן קריתא: ויתגלו וינח קרבא בעממיא האנון ביום א' אנחותיה קרב על ימא דסוף: ויתגלי בנבורתיה בעדנא ההיא על טור ויתא דעל אפי ירושלים מפרדינחא וירבזע טור ויתיא

למען כחש: ואמר לא נביא הנני איש עובד אדמה הנני בני אדם הקנני מנעורי: ואמר אליו מה המכות האלה בין ידך ואמר אשר הביתי בית מאהבי: חרב עורי על רועי ועל גבר עמיתי נאם יהוה צבאות הך את הרעה ותפוצין הצאן והשבתני ידי על הצוערים: והיה בכל הארץ נאם יהוה פישנים בה יכרתו יגועו והשלישית יותר בה: והבאתי את השלישית באש וצרפתים בצרף את הכסף ובחנתים ככחן את ההוב הוא יקרר בשמי ואני אענה ארתו אמרתי עמי הוא והוא יאמר יהוה אלהי: הנה יוס בא ליהוה וחלק שלך בקרבך: ואספת את כל הגוים אל ירושלים למלחמה ונלכרה העיר ונששו הבתים והנשים תשגלה ויצא חצי העיר בגולה ויתר העם לא יכרת מן העיר: ויצא יהוה ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב: ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים אשר על פני ירושלים מקדם ונבקעו הר הזיתים מ

יחמר חזן המכות בעבודת הנבואה חלף חוהבי הכנני ויסרוני לבי ש שהייתי משולח ולא הייתי מתעסק בעבודת האדמה בערנותי והיו מכיס חותי שאמר משילוח הנערים וחתעסק במלחמה וטעם המכות בין הידי שהיו חוסרי ידיו ורגליו כדי שלא יבא לחון וטעם הענין הזה לעתיד לבי שהאל ית' יעדנו לעתיד וחזן והיה אחרי כן אשפך את רוחי על כל גבר ונבאו בניכם ובנותי' ואותם שלא יתנבאו יקבלו לחסרי שיתנבאו ויעשו עצמם כביאים כמו החסרי ויכירו חכמתם השומעים נבואתם שהיא שק' ויחמרו להם חכמתם לא תחיה כי שקר דברת בסם ה' וחזן פיר הענין הזה לעתיד לבא בזמן תחיית המת' ואמר כי כסחית המתים כמו שכתוב בדניאל ורבים מישיני חלמת עפר יקיצו חלה לחי עולם הצדיקים וחלה לחרפת לדחון עולם אותם שספרו בעיקר וכספרו בתחיית המת' ואותם בינוניים שלא ספרו בעיקר חך היו חלומים חלומות שקר ואמר נבואה מלכס חך לא עבדו עז כשיחיו יהיו בידיהם מכות כמו מכות שחן

יד

חזרוב' וזה יהיה שער לבעולות ועונשו על שהתנבא בשקר כדי שיכירוהו בני חרם ויהיה לו בשת כמו שאמר יבשו הנביאי' חיש מחזיונו בהנבואותו בעבור נבואת השקר בימים הקדמונים' ולא ילכשו עוד חדרת שער כמו שטענו בתחלה שהיו לובשים שקים ובגדי פרושים ועובדי האל בעבור שיחמינו בני חרם שקריהם ובזמן העתיד כשירחש בני חרם ויכירם יכחש כל אחד מהם ויחמר לא היו דברים מעולם כי עובד ובחמם לו מה המכות האלה בין ידך יחמר הוא חסר הכתי בית מאהבי חרב עורי על רועי' פירש רשי' זל על שר שהפקדתי על חזן גלותי' ועל גבר יוסף' וטעם רועי כל מלך מהגוים שהמשילו השם על הארץ והוא חושב עצמו שהוא כאלהים על כן חמר ועל גבר עמייתי' שהיה חושב על עצמו שהוא גבר עמייתי' הך הרועה' והיה בכל הארץ' פי' בכל ארץ ישראל' וימ בכל העולם כי גם מאומות העולם לא ישרו חלף הטובים שהיו עובדי האל ית' כי שבים: שני חלקים מהם: יכרתו יגועו' מקצתם יכרתו בחרב ומקצתם יגועו בלבד' והשלישית יותר בה' ישרו בחרץ חיים! והבאתי בחש' פי' בצרות קשות דומות לחש' ואמר חס לבי שהמשילה למצדק הכסף והזהב שם כורפים ובוחים בחש' כן יהיו הם מזכרפים ובוחים בכבלם הצרות הקשות בלב טוב בחותנו הזמן שיכבלו אותם' וכן תי' ואעלית תליתית בעקף בכור דחש' הנה כנגד ירושלים כי יחלקו הגוים שלל העיר בקרבה כמו שאמר ונששו הבתים' וינתן תרגם הא' וימא דעתיד למיתי מן קדם יי' ויפלגון בית ישראל ית ירושלים: כלומר שישים בלבם לבא אל ירושלים למלחמה כמו שאמר בנבואת יחזקאל והעליתך מירכתי' כבון והביאותך אל הר ירושלים: ופלכדה העיר' וזאת הצרה תהיה לךף השלישית שיותר בה ועליה נאמר בנבואת ישעיה חבי כמעט רגע עד יעבור זעם' ונאמר בנבואת דניאל והיתה עת צרה אשר לא כהיתה מהיות בני ונאמר: ונששו הבתים' משעלי הכפל שרשו ססם' וכן מיי כתן למססה יעקב ענין בזה ושלל: ויבא חצי העיר בגולה' רוצה לומר שגלוס מן העיר כשבויים אל אלהיהם שהם חזן לעיר' עד כאן יניחם האל יתברך ביד אויביהם לזרף חותם וימלט כל הכתוב בספר ויקבל הצרה בלב טוב: ויתר העם לא יכרת מן העיר' כי לא יתגבר עוד ביד אויביהם ויתגברו ישראל על האויבים בעזרת האל עמם זהו שאמר ויבא ה': ויבא ה' ביום קרב' ביום מלחמה' תרגום מלחמה קרבא' וכן טובה חכמה מכלי קרב' והדומים לו' ואמר ביום קרב ולא פירש בחמה מלחמה' ופירושו כתרנונו כיום אנחותיה קרב על ימא דסוף כי אז היו ישראל בצרה גדולה כי המכריים היו בהר הזיתים שביקע' ופירש החכם הגדול רבינו משה זכרוננו לברכה סבתו כמו ויבך חותך לרגלי בסבתי' כן רגליו רוצה לומר קיום סבותיו כלומר הכללות אשר יראו חזן במקום ההוא אשר קח יתקרב ככתם כלומר עוסק' וינתן תרגם ויתגלי בנבורתיה בעדנא ההיא' והר הזיתים הוא על פני ירושלים' כלומר סמוך לירושלים במזרח: מחבני

רדק זכריה יד רשי תרצב

מחציו מזרחה וימה' ממזרח למערב יבקע ההר כולו חציו לכפון וחציו לדרום והיה ביניהם גיא גדול אחד: ומס' יסור' כלומר סיסור ויעתק חציו ההר ממקומו לכד כפון וחציו לכד דרום והגיא ביניהם: וכן תרגם יונתן ומס' ויתלם ומסל האות הזה סיבוקו הגוים הבאים על ירושלים ויפלו בהנה והנה: ונסתם גיא הר' כסיבוק ההר

מחציו מזרחה וימה' ממזרח למערב כמו שמיים והולך: ומס' חציו ההר כפונה וגו' חציו הצפוני ימוס ממקומו וימסך לכד כפון וכן חציו נכבה לכד דרום והיה הגיא ביניהם דאטו למזרח וסופו למערב: ונסתם גיא הר' וינתן תרגם ויסתמים גיא הר' לפי סירוסלם הר' סביב לה יום גיא כן הר שבכפון וכך הר הזיתים וכן בדרום וכשימסך חציו

ונסתם ג' בקריא וסימ' ונסתם ואין רדף אתם' ונסתם גיא הר' כי יגיע ג' הר' ב' ב'סוק' וחד נסתם כאשר נסתם ביום הרעש: ג' בני ש' חס' א' בקריא וס' על ג' הצבעים' הוא הכה את אדום בני מלח דמלכי' ושמה את התפת' כי יום מהופה ומבוסה' ג' העברים קדמת' הם' וחוסמת היא את העוברים קדמת' דפסוק' כי

ההר הזיתים אל כל הר שבכפון ויסתם הגיא שהיה ביניהם וכן בדרום: כי יגיע' נוכה גיא שהיה בין ההר' אל אל חל נוכה רחמי ההרים שמלחן ומלחן וכן חברו מנחם עם מאבליה קרחתך' ופירשו לסוק נוכה: ונסתם' ברחותכס המופת הגדול הזה: כאשר נסתם מפני הרעש' ויגעו אמות הסיפים ב'ו' שנתכנע עוניה: וכל קדושים' מלחכים: לא יהיה חור יקות וקפחון' וינתן תרגם לא יהי נהורא אלהן עדי וגל' יהי נהורא לא יהיה חור נוכה כי יקר' וקפחון יהיה וקרות לסוק כיקר כר' הוא כמין חור הנראה שמה' על ההרים וכלה והולך: וקפחון' קפיו וחסוך ועב כקרח סקיפה ומגלד כמו וכב' הנה תקפחוני: והיה יום אחד' והיה הדבר הזה יום אחד מיומו של ה' הנה הו' היום יודע שהוא להכנת יסעו של ה' הנה: לא יום ולא לילה' לא חור נוכה כאור של עולם הבא שחלף וחור החמה יהיה שבעתים כאור וגו' ולא לילה ולא עת של צרה ככדת שיעבוד המלכו' שמקדם' שמונת המשיח יהיו ואף בהם שיעבוד: והיה לעת ערב' קודם שימרו חלקי שנה יהיה חור הנזנה וכל הטוב האמור על ישראל וכן ה' לא כנהור יומא ולא כקבל לילה:

מחציו מזרחה ויפרי' גיא גדולה מאד ומש' חציו ההר צפונה וחציו נכבה: ונסתם גיא הר' ב' יגיע ג' הר' אל אצל ונסתם כאשר נסתם מפני הרעש בימי עזיה מלך יהודה וב' יהודה אלהי כל קרשים עמך: והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקות יקפאון: והיה יום אחד הוא יודע ליהוד' לא יום ולא לילה והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם חצים אל הים הקרמוני וחצים אל הים האחרון בקיץ ובחורף יהיה: והיה יהודה למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יהודה אחד ושמו אחד: יסוב כל הארץ בערבה מבער לרמון נב ירושלים וראמה יציב בעלמא וליית בר סגיה: יקפא כל ארעא כמישרא מבער לרמון דרום ירושלים ותתרבי ותתיב

מפלגיה למדנחא ולמערבא חילא רבא לחרא ויתלש פלגיה דטוריא לצפונה ופלגיה דדרומא: ויסתמים חילא דטוריא ארי ימני חילא דטוריא לאצל ותערקון כמא דערקתון מן קדם ועצא ד דהיה בימי עזיה מלך שבטא דבית יהודה ותגל' אלתי וכל קרשויה עפורה: בעדנא ההיא לא יהי נהורא אלהין עדי וגלד: והיה יומא חד הוא ידע קדם' לא כנהור יום ולא כקבל לילי ועדי לעדן רששא יהי נהורא: והיה בעדנא ההיא יפקון מי מבוץ מירושלם פלגיהו לסיפא מדנחא ופלגיהו ליספא מערבא בקיטא ובסתוא יהו נפקין: ותגל' מלכותא ד' על כל יתבי ארעא בעדנא ההיא ופלחון קדם' כתף חד ארי שמה

יגיע ג' הר' אל אצל' והוא העביר את בנו באש' לד ואונו ג' החרשים' וכל יחושע רכו' ישעיה שסענו ואן מואב גא כתיב יחזקאל גא כתיב ושארא גיא כתיב: וזהו' ד' דסמי בקריא וס' במס רבא:

לך אותה בקיעה עד הים הקדמוני שהוא למזרחו של עולם קדמה וחציו יכנה למערב חל' הים המערבי הוא המעיין שניבא יואל ומעיין מבית י' יבא הוא הנחל שניבא יחזקאל וימד חלקי ועיניו במים וגו': והיה י' אחד' שכל האמות יעזבו הכליהם כמנא שאן עמו אל נכר: ושמו אחד' שיהא שמו נכר בפי כולם: יסוב כל הארץ' יקבל להיות של הארץ כערבה יפלו ההרים ויהי כל העולם כולו מיסוד ירושלים הר כלי שתראה נכבה על הכל: מבער לרמון נב ירושלים' שנינו בתוספ' דמוטה נב ירושלים מיסוד הוא נבער לרמון טרסין וקרקים וכן פתרונו מבער לרמון שהוא מקום הר' משם יתחילו להיות נהפכין לערבה ולמיסוד ויהי דומין לנב ירושלים שהוא מיסוד: ורחמה מתוך שכל סביב מיסוד תראה היא נכבה: וישבה

הגבוה שבהר שלא תחמר שיפתם חציו חו סבי חלקיו אלא כולו יסתם עד המקום הגבוה שבהר' ואכל' ענינו גבוה' כמו ואל חציו בני ישראל פעניו גדולי ישראל ומה שאמר הר' והר הזיתים הוא הר אחד לפי שבקיעתו נעשה שנים: והיה ביום ההוא' ביום שזכר שיהיה בו האות יהיה זה הענין שלא יהיה חור יקר' וקפחון' ופי' על דרך משל שלא יהיה חור היום ההוא כהר' והוא חור יקר' הולך ולא חור קפחון והוא קפחון ועבה שהוא כמו חשך' ופי' שלא יהיה היום ההוא כלול לא כאור ולא כחשך כלומר לא ברומה ולא בצרה כי שתיהם יהיו בו וכן חור חציו לא יום ולא לילה וינתן תרגם לא יהי נהורא אלהן עדי וגלד: והיה יום אחד' ויהיה יום אחד לה סיודע בו בבבורותיו ובגבולותיו שיעשה באותו היום: לא יום ולא לילה' לא יהיה כולו יום ולא כולו לילה כלו כולו רוחה: והיה לעת ערב יהיה חור' לעת הצל הגדולה שיבא העיר בגולה אז ויבא ה' ונלחם בגוים ההם: והיה' מים חיים' הוא שחומר בכבוהת יואל ומעיין מבית ה' יבא וגומר' והוא שחומר בכבוהת יחזקאל והנה מים מפכים' וכאמר שם והיו נחל גדול הכל כמו שכתוב שם: הקדמוני המורחי: האחרון המערבי' הוא של בכבוהת יחזקאל ובלו הימה אל הים: בקץ ובחורף יהיה' מנחם שלא ייבשו אלה הנחלים ולא יכובו מימיהם: וית בקייטא ובסתיו יהו כפקין' וכתב החכם רבי אברהם אל' ז' כי זכר קץ וחורף לפי שהם תקופות יבשות כיימי הקץ הם חמים ויבשים וימי החורף קרים יבשי ובלילה הימים יחמו הנהרות: והיה למלך' כשראו הגוים הבאים על ירושלים חלה הכפלות הנכרות יכירו כי ה' הוא המולך על כל הארץ ומשגיח בתחתונים ועושה בהם כרצונו' והטבעים הפך לעשות רצון ירחיו כי הכל מעשה ידיו: ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד' שיכירו כי ה' אחד ואף חלוה מבלעדו' וכן שמו יהיה אחד שלא יזכרו בשם חלוה אחד בעולם אלא שמו לבדו וזכרו כלו שכתוב למעלה והיה ביום ההוא נחם ה' בבאות חכרית' את שמו העצבים מן הארץ ולא יזכרו עודי והחכם ל' אברהם בן עזרא ז' פירשו בשם המפור' שהוא שם בן ארבע אותיות' וכן כתב ושמו אחד הוא השם הנכבד הנודע על ידי משה רבינו עליו השלום ויקרא אז בפי הכל ככתיבתו' וכן החכם הגדול הר' משה ז' פירשו בשם המפור' כי כל השמות המיוחדים לא ילהם שמו נגזר' חס' לפי יחס הפעול' או לפי ההיסרה לשמותיו וכאשר רבו אלה השמות הנבזרים חשבו קצת בני אדם שיש ל' ית אחרים רבים כמספר הפעול' אשר נבזרו השמו' מהם' ולא ייעד בהגיע לבני אדם השנה שתתיר ויהם זה הספק' ואמר ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד' אל שכמו שהוא אחד בן קרוא אז בשם אחד לבד והוא המורה על העצם לבד לא שהוא נגזר' וכן תי' ותגל' מלכותא ד' נג' יסוב כל הארץ כערבה וכל הארץ סביב ירושלים שהיא עתה הר' כמו שאמר ירושלים הר' סביב לה תהיה אז מיסוד כערבה והיא תרום ונבזיה על כל הארץ' חלע ענתה גס כן היא גבוה מכל ארץ ישראל מפני ההר' שהם סביב לה היום לא תראה גבוהה כל כך' אבל באותו הזמן שתהי' כל הארץ סביבתיא חרץ מיסוד תראה גבוהה על כל הארץ הוא שחל נכבה' ישעיה יהיה הר' בית ה' כסן בראש ההר' וכשא מבעדו' חלע שפירשו שם כשא בגדולה ובמעלה הכל יהיה זהו: מבער לרמון' משם יתל' המיסוד: נב ירושלים לדר' ירושלים: ורחמה' בתנוע האף והוא במק' וי' עין הפעול' באף וקאם שאן' אל שהאלף ההיא היא נכבה' ופי' ורחמה כמו שכתבנו שתהיה רמה נכבה על כל הארץ:

ענין יום אחד' והיה הדבר הזה יום אחד מיומו של ה' הנה הו' היום יודע שהוא להכנת יסעו של ה' הנה: לא יום ולא לילה' לא חור נוכה כאור של עולם הבא שחלף וחור החמה יהיה שבעתים כאור וגו' ולא לילה ולא עת של צרה ככדת שיעבוד המלכו' שמקדם' שמונת המשיח יהיו ואף בהם שיעבוד: והיה לעת ערב' קודם שימרו חלקי שנה יהיה חור הנזנה וכל הטוב האמור על ישראל וכן ה' לא כנהור יומא ולא כקבל לילה:

ענין יום אחד' והיה הדבר הזה יום אחד מיומו של ה' הנה הו' היום יודע שהוא להכנת יסעו של ה' הנה: לא יום ולא לילה' לא חור נוכה כאור של עולם הבא שחלף וחור החמה יהיה שבעתים כאור וגו' ולא לילה ולא עת של צרה ככדת שיעבוד המלכו' שמקדם' שמונת המשיח יהיו ואף בהם שיעבוד: והיה לעת ערב' קודם שימרו חלקי שנה יהיה חור הנזנה וכל הטוב האמור על ישראל וכן ה' לא כנהור יומא ולא כקבל לילה:

ענין יום אחד' והיה הדבר הזה יום אחד מיומו של ה' הנה הו' היום יודע שהוא להכנת יסעו של ה' הנה: לא יום ולא לילה' לא חור נוכה כאור של עולם הבא שחלף וחור החמה יהיה שבעתים כאור וגו' ולא לילה ולא עת של צרה ככדת שיעבוד המלכו' שמקדם' שמונת המשיח יהיו ואף בהם שיעבוד: והיה לעת ערב' קודם שימרו חלקי שנה יהיה חור הנזנה וכל הטוב האמור על ישראל וכן ה' לא כנהור יומא ולא כקבל לילה:

ענין יום אחד' והיה הדבר הזה יום אחד מיומו של ה' הנה הו' היום יודע שהוא להכנת יסעו של ה' הנה: לא יום ולא לילה' לא חור נוכה כאור של עולם הבא שחלף וחור החמה יהיה שבעתים כאור וגו' ולא לילה ולא עת של צרה ככדת שיעבוד המלכו' שמקדם' שמונת המשיח יהיו ואף בהם שיעבוד: והיה לעת ערב' קודם שימרו חלקי שנה יהיה חור הנזנה וכל הטוב האמור על ישראל וכן ה' לא כנהור יומא ולא כקבל לילה:

זכריה יד

רדק

ויסב תחתיה במקומה תהיה חלה שתחרך ותרחב: שער הפנים הוא סל בכנולת ירמיה שער הפנה ומגדל הנחל נזכר גם כן שם: יקבי המלך, נזכר ויקבי וידועים הם האכלס שהיו חזק לעיר, ותי עד שיהי דמלכא: וישבו בה פירוש וישבו בה לעולם: וחזק לא יהיה עוד: שלא תהיה לחזק ולחזקן לעולם כמו שנחמר בכנולת ירמיה לא ינתפ ולא יהרם: וחזק תהיה המגפה אשר יבוקה: המק בספר זה נכפל האזכר: והוא עומד על רגליו: שלא יתה מתוך החולי לא בעוד שהנח עומד על רגליו ימסנו בספר ואיבריו: בחזרה: כשתמקנה העינים יהיה מקומם חזק: ומדגם יונתן יתמחם בגלגליהון: וזו המכה הוא שנחמר בכנולת ישעיה ונתתי בהם חזק ושלחתי מהם פלטים וגו': והיה

רשי

ויסב תחתיה במקומה תהיה חלה שתחרך ותרחב: שער הפנים הוא סל בכנולת ירמיה שער הפנה ומגדל הנחל נזכר גם כן שם: יקבי המלך, נזכר ויקבי וידועים הם האכלס שהיו חזק לעיר, ותי עד שיהי דמלכא: וישבו בה פירוש וישבו בה לעולם: וחזק לא יהיה עוד: שלא תהיה לחזק ולחזקן לעולם כמו שנחמר בכנולת ירמיה לא ינתפ ולא יהרם: וחזק תהיה המגפה אשר יבוקה: המק בספר זה נכפל האזכר: והוא עומד על רגליו: שלא יתה מתוך החולי לא בעוד שהנח עומד על רגליו ימסנו בספר ואיבריו: בחזרה: כשתמקנה העינים יהיה מקומם חזק: ומדגם יונתן יתמחם בגלגליהון: וזו המכה הוא שנחמר בכנולת ישעיה ונתתי בהם חזק ושלחתי מהם פלטים וגו': והיה

ולשונו: סל וסם במס' רבת: ההמה יבוסים נמס' בסדר בהעלתך ובידו יד: אל ירוש' ג'וסי' בשנה התשעית לצדקיהו' נביאי שר' הגבאים: אף כי ארבעת שפטי הרעים: בן אדם שיש פניו אל ירוש' בן אדם כתב לך את שם חזים: ואספתו את כל הגוים אל ירוש' וזוה אשר לא יעלה מאת משפחו' ויקהל דוד

ותתב באתריו למתער שבטא בנימן עד אתר תרע קרמארה עד תרע וזיתא ומגדל פקום עד שיחי מלכא: ויתבון בהקטלא לא יהי עוד ויתבן ירושלם לרוחצו: וזו תהי פחתא דמחיו: ית כל עממיא דמתבנשין ואתן על ירושלם יתמסי בסריה וזוה קאם על רגליו ועינוה יתמסון בגלגליו ולישנהון יתמסי בפומהון: ויהי בעדנא ההיא יהי שגוש קטלא קדם: ויהי סגי בהון ויתקפון גבר ביד חכריה ותתלש ידו עס ידא דתכריה: ואת דבית יהודה יתונון עממיא בר אנשין לאנחא קרנא בירושלם ויתבנשין נכסי חיל כל עממיא סחור סחור דהבא וכספא ולבושין סגי לחדא: וכן תהי מחת סוסיא כודנא גמלא וחמרא וכל בעירא דיהי במשיריתא האנון במחתא הרגו ויהי כל דישתאר בכל עממיא דמתבנשין ואתן על ירושלם יסקון בזפן שנא בשנא למסגיר קדם מלך עלמייא: צבאות ולמחנות חנא דמטליא: ויהי דלא יסק מן רועות עממי ארעיא לירושלם למסגיר קדם מלך עלמייא: צבאות ולמחנות עליהון יהי מטרא: ואם מלכות מצרים לא תפק ולא תיתי לא להון יסק גילוס ברם עליהון תהי פחתא דמחיו: ית עממיא דלא יסקון למחנ ית חנא דמטליא: דא תהי פורענות מצרים ופורענות כל עממיא דלא יסקון למחנ ית חנא דמטליא: בעדנא ההיא יהי על פרובת סוסיא קודשא קדם: ויהון דודיא בבירת מקדשא דין סביאן כמזרקיא קדם מדבחא: ויהי

ויסב תחתיה במקומה תהיה חלה שתחרך ותרחב: שער הפנים הוא סל בכנולת ירמיה שער הפנה ומגדל הנחל נזכר גם כן שם: יקבי המלך, נזכר ויקבי וידועים הם האכלס שהיו חזק לעיר, ותי עד שיהי דמלכא: וישבו בה פירוש וישבו בה לעולם: וחזק לא יהיה עוד: שלא תהיה לחזק ולחזקן לעולם כמו שנחמר בכנולת ירמיה לא ינתפ ולא יהרם: וחזק תהיה המגפה אשר יבוקה: המק בספר זה נכפל האזכר: והוא עומד על רגליו: שלא יתה מתוך החולי לא בעוד שהנח עומד על רגליו ימסנו בספר ואיבריו: בחזרה: כשתמקנה העינים יהיה מקומם חזק: ומדגם יונתן יתמחם בגלגליהון: וזו המכה הוא שנחמר בכנולת ישעיה ונתתי בהם חזק ושלחתי מהם פלטים וגו': והיה

ולשונו: סל וסם במס' רבת: ההמה יבוסים נמס' בסדר בהעלתך ובידו יד: אל ירוש' ג'וסי' בשנה התשעית לצדקיהו' נביאי שר' הגבאים: אף כי ארבעת שפטי הרעים: בן אדם שיש פניו אל ירוש' בן אדם כתב לך את שם חזים: ואספתו את כל הגוים אל ירוש' וזוה אשר לא יעלה מאת משפחו' ויקהל דוד

ותתב באתריו למתער שבטא בנימן עד אתר תרע קרמארה עד תרע וזיתא ומגדל פקום עד שיחי מלכא: ויתבון בהקטלא לא יהי עוד ויתבן ירושלם לרוחצו: וזו תהי פחתא דמחיו: ית כל עממיא דמתבנשין ואתן על ירושלם יתמסי בסריה וזוה קאם על רגליו ועינוה יתמסון בגלגליו ולישנהון יתמסי בפומהון: ויהי בעדנא ההיא יהי שגוש קטלא קדם: ויהי סגי בהון ויתקפון גבר ביד חכריה ותתלש ידו עס ידא דתכריה: ואת דבית יהודה יתונון עממיא בר אנשין לאנחא קרנא בירושלם ויתבנשין נכסי חיל כל עממיא סחור סחור דהבא וכספא ולבושין סגי לחדא: וכן תהי מחת סוסיא כודנא גמלא וחמרא וכל בעירא דיהי במשיריתא האנון במחתא הרגו ויהי כל דישתאר בכל עממיא דמתבנשין ואתן על ירושלם יסקון בזפן שנא בשנא למסגיר קדם מלך עלמייא: צבאות ולמחנות חנא דמטליא: ויהי דלא יסק מן רועות עממי ארעיא לירושלם למסגיר קדם מלך עלמייא: צבאות ולמחנות עליהון יהי מטרא: ואם מלכות מצרים לא תפק ולא תיתי לא להון יסק גילוס ברם עליהון תהי פחתא דמחיו: ית עממיא דלא יסקון למחנ ית חנא דמטליא: דא תהי פורענות מצרים ופורענות כל עממיא דלא יסקון למחנ ית חנא דמטליא: בעדנא ההיא יהי על פרובת סוסיא קודשא קדם: ויהון דודיא בבירת מקדשא דין סביאן כמזרקיא קדם מדבחא: ויהי

ותתב באתריו למתער שבטא בנימן עד אתר תרע קרמארה עד תרע וזיתא ומגדל פקום עד שיחי מלכא: ויתבון בהקטלא לא יהי עוד ויתבן ירושלם לרוחצו: וזו תהי פחתא דמחיו: ית כל עממיא דמתבנשין ואתן על ירושלם יתמסי בסריה וזוה קאם על רגליו ועינוה יתמסון בגלגליו ולישנהון יתמסי בפומהון: ויהי בעדנא ההיא יהי שגוש קטלא קדם: ויהי סגי בהון ויתקפון גבר ביד חכריה ותתלש ידו עס ידא דתכריה: ואת דבית יהודה יתונון עממיא בר אנשין לאנחא קרנא בירושלם ויתבנשין נכסי חיל כל עממיא סחור סחור דהבא וכספא ולבושין סגי לחדא: וכן תהי מחת סוסיא כודנא גמלא וחמרא וכל בעירא דיהי במשיריתא האנון במחתא הרגו ויהי כל דישתאר בכל עממיא דמתבנשין ואתן על ירושלם יסקון בזפן שנא בשנא למסגיר קדם מלך עלמייא: צבאות ולמחנות חנא דמטליא: ויהי דלא יסק מן רועות עממי ארעיא לירושלם למסגיר קדם מלך עלמייא: צבאות ולמחנות עליהון יהי מטרא: ואם מלכות מצרים לא תפק ולא תיתי לא להון יסק גילוס ברם עליהון תהי פחתא דמחיו: ית עממיא דלא יסקון למחנ ית חנא דמטליא: דא תהי פורענות מצרים ופורענות כל עממיא דלא יסקון למחנ ית חנא דמטליא: בעדנא ההיא יהי על פרובת סוסיא קודשא קדם: ויהון דודיא בבירת מקדשא דין סביאן כמזרקיא קדם מדבחא: ויהי

ולשונו: סל וסם במס' רבת: ההמה יבוסים נמס' בסדר בהעלתך ובידו יד: אל ירוש' ג'וסי' בשנה התשעית לצדקיהו' נביאי שר' הגבאים: אף כי ארבעת שפטי הרעים: בן אדם שיש פניו אל ירוש' בן אדם כתב לך את שם חזים: ואספתו את כל הגוים אל ירוש' וזוה אשר לא יעלה מאת משפחו' ויקהל דוד

ותתב באתריו למתער שבטא בנימן עד אתר תרע קרמארה עד תרע וזיתא ומגדל פקום עד שיחי מלכא: ויתבון בהקטלא לא יהי עוד ויתבן ירושלם לרוחצו: וזו תהי פחתא דמחיו: ית כל עממיא דמתבנשין ואתן על ירושלם יתמסי בסריה וזוה קאם על רגליו ועינוה יתמסון בגלגליו ולישנהון יתמסי בפומהון: ויהי בעדנא ההיא יהי שגוש קטלא קדם: ויהי סגי בהון ויתקפון גבר ביד חכריה ותתלש ידו עס ידא דתכריה: ואת דבית יהודה יתונון עממיא בר אנשין לאנחא קרנא בירושלם ויתבנשין נכסי חיל כל עממיא סחור סחור דהבא וכספא ולבושין סגי לחדא: וכן תהי מחת סוסיא כודנא גמלא וחמרא וכל בעירא דיהי במשיריתא האנון במחתא הרגו ויהי כל דישתאר בכל עממיא דמתבנשין ואתן על ירושלם יסקון בזפן שנא בשנא למסגיר קדם מלך עלמייא: צבאות ולמחנות חנא דמטליא: ויהי דלא יסק מן רועות עממי ארעיא לירושלם למסגיר קדם מלך עלמייא: צבאות ולמחנות עליהון יהי מטרא: ואם מלכות מצרים לא תפק ולא תיתי לא להון יסק גילוס ברם עליהון תהי פחתא דמחיו: ית עממיא דלא יסקון למחנ ית חנא דמטליא: דא תהי פורענות מצרים ופורענות כל עממיא דלא יסקון למחנ ית חנא דמטליא: בעדנא ההיא יהי על פרובת סוסיא קודשא קדם: ויהון דודיא בבירת מקדשא דין סביאן כמזרקיא קדם מדבחא: ויהי

ותתב באתריו למתער שבטא בנימן עד אתר תרע קרמארה עד תרע וזיתא ומגדל פקום עד שיחי מלכא: ויתבון בהקטלא לא יהי עוד ויתבן ירושלם לרוחצו: וזו תהי פחתא דמחיו: ית כל עממיא דמתבנשין ואתן על ירושלם יתמסי בסריה וזוה קאם על רגליו ועינוה יתמסון בגלגליו ולישנהון יתמסי בפומהון: ויהי בעדנא ההיא יהי שגוש קטלא קדם: ויהי סגי בהון ויתקפון גבר ביד חכריה ותתלש ידו עס ידא דתכריה: ואת דבית יהודה יתונון עממיא בר אנשין לאנחא קרנא בירושלם ויתבנשין נכסי חיל כל עממיא סחור סחור דהבא וכספא ולבושין סגי לחדא: וכן תהי מחת סוסיא כודנא גמלא וחמרא וכל בעירא דיהי במשיריתא האנון במחתא הרגו ויהי כל דישתאר בכל עממיא דמתבנשין ואתן על ירושלם יסקון בזפן שנא בשנא למסגיר קדם מלך עלמייא: צבאות ולמחנות חנא דמטליא: ויהי דלא יסק מן רועות עממי ארעיא לירושלם למסגיר קדם מלך עלמייא: צבאות ולמחנות עליהון יהי מטרא: ואם מלכות מצרים לא תפק ולא תיתי לא להון יסק גילוס ברם עליהון תהי פחתא דמחיו: ית עממיא דלא יסקון למחנ ית חנא דמטליא: דא תהי פורענות מצרים ופורענות כל עממיא דלא יסקון למחנ ית חנא דמטליא: בעדנא ההיא יהי על פרובת סוסיא קודשא קדם: ויהון דודיא בבירת מקדשא דין סביאן כמזרקיא קדם מדבחא: ויהי

את כל שרי ישראל או יקהל שלמה דודי וישבו כל איש יחדה אל ירושלם וישבו ביהוד ויקבצו הלויים ושעריה הנביא בא וכל עזרא רבו (כשמשקו אחד לשי המס):

גהיה חטאת מצרים וחטאת כל הגוים חטאת מצרים המגפה וחטאת כל הגוים המטר שלא יכר עליהם כמו שזכר חטאת בירוש עונם כלומר עונם החטאת ועל זה הדרך כי לא שלם עון האמרי רונה לומר עונם העון ומדגם יונתן פורענות: ביום ההוא יהיה על מצילות הסוס קדם לה מצילות הס סתולים בצוארי הסוסים והם מקטקטים חטאת המצילות יהיו קדם לה שעשו מהם סירות לכשל בהם בבית המקדש: ואם הסוסים יש מברשים שהם הסוסים סימיות במגפה כמו שאמר ויש מברשים סוסי העולים שנה במנה לחונ את חב הסכות סיקדיסו מצילות סוסייהם לעשות מהם סירות לכשל בהם בבית המקדש: ופירוש על מצילות כאלו כתוב ומפוח עליהם קדם לה כן יהיו כודעים כי הם קדם ולא יתח אדם מהם לעצמו אפילו אחת: ובדברי רזל מאי על מצילות הסוס: אמר רבי יהושע בן לוי שגד הקדוש כרוך הוא להוסיף על חרץ ישראל עד שעה שהסוס רץ ומכל פירוש עד חצי היום שעושה הסוס כל לעצמו מתחתיו: ורבי אליעזר אמר מצילות סתולין לסוס בן עיניו יהיו קדם לה: והיה הסירות בבית המקדש כי רבים כמזרקים וכן מדגם יונתן סגיאן כמזרקיא: ביום שיהיו רבים המזרקיא בבית החרץ בהם הדם כי הזנבים יהיו רבי: כי כל הבאים לחונ שיאזו זנבתי: והיה

והיה עוד ידכו הסיבות לרוב הזבחים כי לא יספיקו להם חותם שיהיו בבית המקדש חלל כל סיר בירושלם וביהודה יהיו קדש לה' לבשל בהם זבחי שלמים וכשיבואו הגוים הזבחים יקחו מהם ויפלו בהם: ולא יהיה כנעני עוד: ותי ולא יהיה עבד תבשר עוד: כמו כנעניה נכבדי חרץ ספי סוחריה' כלומר לא יבטרוך בית ה' עוד לסוכר סימכור שם סירות או כמשת לעשות מהם סירות כי רבים יהיו המתנדבים המקליטים: ואחזל פירש כי על הנבצעים חמר שהיו חוטבי עצים ושוחבי מים בבית המקדש לא יהיו שם עוד כי מגדולי הגוים יהיו עובדי הכהנים: וכן פי' וגם מהם חרץ לכהנים וללוי:

משא

האל ישרא' ביד מלאכי' חגי זכריה ומלאכי' הם שכתבו זכריה חגי וזכריה נכתב זמן נבואתם ובמלאכי לא נכתב והפטר שהיה חחרן טבה וכן יראה כי לא נזכר בדבר בנן הבית כמו שנזכרו חגי וזכריה כמו שכתוב: והכתביו חגי וזכריה בר עדות נביאים:

וזכריה ויבטי יחזיקו בנן ומזלחין בכבוד חגי נביא חזריה בר ע עדות: וזל חמרו מלאכי זה עזרא ולא מזכרו בשום מקום ס סקראו נביא אל עזרא הסופר: ופי' אל ישראל להוכיחם על מעשיהם כי הדור העולה מבבל היו רובם מזיקים ב מועשים שאי' טובים שהיו נושאים נשים ככריות כמו שהוכיח עזרא בזה וכן מלאכי הוכיח בזה כמו שאמר ובעל בת אל ככר: וכן בחלול שבתות לא היו מזהרים ובדברי אחרי' כמו שכתב בספר עזרא: והבתי חתכ' והמרת' במה שהבנתנו פי' ואם תחמרו במה שהבנתנו הלא חט עשו לעקב: החיים היו בני יצחק וזהו עמו אחריו אלכ' ס שהם מנעיסים אותי ונתתי ארע יעקב הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליתחך: ואת עשו טכאחתי: לפי מעשו ומעש' זרעו אחריו ולא רכיתי סימלקי עם אחיו יעקב בארץ כנען: וכתתי לו לירושלם הר' סעיר ולזרעו אחריו וכשהדבר להרע לישראל ושמוחו: במדבדס ובגלותם שנחתי: ואשים את הריו שמימי' לפי שקראת ארצו הר' שער חמר הריו: ואף על פי שארצכם היתה שמימה גם כן אתם שבתם אליה והנכס יושבים בה חלל הם לא יסובלו לארצם לעולם כי לעולם תהיה שמימה ולתנות מדבר הנה תראו כי אהבתי זרע יעקב ושנאתי עמל: ויונתן פירשה עם תוספת שהוסף חרי' יומרו חזמוחי את מסכינא כנן עת רנא ונתוב וכנהה חרבתא: ועיניכם תראינה פירוש תראינה בחורבם: ואתם תחמרו מעל לבבול ישראל יבדל ה' פי' ואתם חז תחמרו מעל לבבול ישראל יבדל ה' כלאמר תתנו טבה ונדולה שאתם נבבולכס יושבי נבבולס חרב: ונבולכס פראו לבן לכבד את אביו והעבד גזכרה לירא את חזונו: פירוש יירא את חזונו כמו שאמר היה מלך המדבר הסכל המבוסס אל הכהנים הלויים ולא די שאף אתם מוכיחים חלל שאתם סומכים ידי הרעים שמביאים קרבן כבה: והמרתם במה בזינו את שמך: והתשובה באמרכם שלחן ה' כבה הוא חלל שהקדים לזכור הנביא עשושים והוא שאומר מנישים וגו': מנישים' לחם מגוחל' קרבן כמו את לחם אלהיך לחם חסה קרבני לחמי: מגוחל' מתועב ומטוק והוא הפסח והעור והחולה: והמרתם במה גאלכוך: ואיך תחמרו במה גאלכוך חס תגאלו בדם מזבחי הריו אתם מגוחלים אותי: שלחן ה' הוא המזבח: וכן חמר ביחזקאל על המזבח זה השלחן אשר לפני ה': כבה הוא המקריבים שם הדם והחלבים שהם דברי נבזים (ואינם מנישים חל לבס למה כזה האל יתברך להקריב דם וחלבים): וכי תנישו' כשמביאים לכם סה עוד לזבוח ולהקריבו אתם חומרים חן זה דע וטוב הוא להקריבו כי השלחן כבה והקרבן חזינו רע שיהיה כבה ואתם מנישים אותו על מזבחי והיה עליכם לומר למביאים אותו זה רע הוא להקריבו כמו שכתוב בתורה עזרת או סבור וגו' לא תקריבו אלהי' ואתם נושאים בני המביאים ומקבלים הפחות ותחמרו חן רע:

והיה כל סיר בירושלם וביהודה קדש ליהוה צבאות ובאו כל הזבחים ולקחו מהם ובשרו בהם ולא יהיה כנעני עוד בבית יהוה צבאות ביום ההוא:

משא

דבר יהוה אל ישראל ביד מלאכי: אהבתי אתכם אמר יהוה ואמרתם במה אהבתנו הלא אח עשו לעקב נאם יהוה ואהב את יעקב: ואת עשו שנאתי ואשים את הריו שממה ואת נחלתו לתנות מדבר: כי תאמר אדם רששו ונשוב ונבנה חרבות בה אמר יהוה צבאות המה יבנו ואני אהרום וקראו להם גבול רשעה והעם אשר זעם יהוה עד עולם: ועיניכם תראינה ואתם תאמרו יגדל יהוה מעל לגבול ישראל: בן יכבד אב ועבד אדוני ואם אב אני איה כבודי ואם אדונים אני איה מוראי אמר יהוה צבאות לכם הכהנים בזוי שמי ואמרתם במה בזינו את שמך: מגישים על-מזבחי לחם מגוחל ואמרתם במה גאלכוך באמרכם שלחן יהוה נבזה הוא: וכי תגישו עוד לזבח אין רע וכי תגישו פסח וחלה אין רע

אשר אדוניה שם עד האור: ואם אדונים אני איה מוראי אמר יהוה: וטוב אדוניה הלויים: אל יד אדוניהם: גדול אדונינו ורב כח: ואם נא אדונינו חסר דחסר: גדול אדונינו ורב כח מל דמל: ושאר אדונינו כתיב:

ויהי כל דוד בירושלם וביהודה קדש קדש קדש צבאות וייתון כל דבתי ויטבון מנהון ויבשלו בהון ולא יהי עבד תבשר עוד בבית מקדשא דיי צבאות בערנא ההוא:

משל

פתבמא דיי על ישראל ביד מלאכי דיתקרי שמה עזרא ספראו רחמיית יתכון אמר יהוה ואם תיסרון במה רחמתנא הלא אח עשו לעקב אמר יהוה רחמיית יתעקב: וית עשו רחיקית ושורתי ית טורחתי לצדו וית אחסנתיה לצדות מדברא: ארי ייסרון אדומאי אתמסכננא בען עתנא נתוב ונבני חרבתא כרנן אמר יהוה צבאות אנון יבנון ואנא אפגרי ויקרון להון תחוכא דעמיה רשיעא ועמא דאיתי עליהון לוט עד עלמא: ועיניכון יחזין ואתון תיסרון יסני יקרא דיי ואפתי ית תחום ישראל: הא על ברא אמיר ליקרא ית אבא ועבדא למדחל מן קדם רבניה אם נאב אנא אן דאתון מקרון קרמי ואם קרבון אנא אן דאתון דחלין מן קרמי אמר יהוה צבאות לבון כהניא דמבסרין על שמי ואם תיסרון במה בסרנא על שמך: מקרבין אתון על מדבחי קרבן מרחק ואם תיסרון במה מרחק בדאתון אמרון פתורא דיי בסיר הוא: ודאתון מקרבין דעור לרבחא הלא ביש ודאתון מקרבין דחיר ודמרע הלא ביש קריבותי

אשר אדוניה שם עד האור: ואם אדונים אני איה מוראי אמר יהוה: וטוב אדוניה הלויים: אל יד אדוניהם: גדול אדונינו ורב כח: ואם נא אדונינו חסר דחסר: גדול אדונינו ורב כח מל דמל: ושאר אדונינו כתיב:

רשי

ולא יהיה כנעני' לף יבטרכו לסחורה כמו כנעניה נכבדי חרץ לא חן כאן עני:

ספר מלאכי

משא

דבר יהוה אל ישראל ביד מלאכי: אהבתי אתכם אמר יהוה ואמרתם במה אהבתנו הלא אח עשו לעקב נאם יהוה ואהב את יעקב: ואת עשו שנאתי ואשים את הריו שממה ואת נחלתו לתנות מדבר: כי תאמר אדם רששו ונשוב ונבנה חרבות בה אמר יהוה צבאות המה יבנו ואני אהרום וקראו להם גבול רשעה והעם אשר זעם יהוה עד עולם: ועיניכם תראינה ואתם תאמרו יגדל יהוה מעל לגבול ישראל: בן יכבד אב ועבד אדוני ואם אב אני איה כבודי ואם אדונים אני איה מוראי אמר יהוה צבאות לכם הכהנים בזוי שמי ואמרתם במה בזינו את שמך: מגישים על-מזבחי לחם מגוחל ואמרתם במה גאלכוך באמרכם שלחן יהוה נבזה הוא: וכי תגישו עוד לזבח אין רע וכי תגישו פסח וחלה אין רע

ועתה חלו כל בני ועתה אתם הכהנים השומים הרעה הזאת חן יעלה בלבבכם להיות שלוחי ישראל לבקש עליהם רחמי הרי מידכם היתה זאת הרעה: הישאל את בניכם: למה עשיתם מפניכם ולחן את סולחכם: מי נס בכס ויסגור דלתים: הלא חיו ויקים חים טוב בכס ויסגור דלתים מקדמי לבתי המועב הזה:

ואתה ועתה יח בטעם תבני וסי נסר בסדר בהעלתך: פנבאו ד' ג' חס' וא' מ' ל' וסי' כי פסורה שמש ועד פנבאו' אל אלהים ו' דבר ויקרא' עשה ירח למועדים' סהלל שם דהלל' תנינא חס' דאל אלהים: טהורה ה' ג' ס' וב' חס' וסי' אשר לא טהרה היא שנים' אשר איננה טהרה' לשמי ומצוה טהורה' כל

קריבוהי פנן לשלמוך העלך
היתרעי כך אז הישב אפך אמר יי
צבאות: וכען צלו בען קדם אלהא
ויקבל צלותנא מידכון הות דא
היתנפכו לכו אפי' אמר יי צבאות
: מן אף הקא בכון וינוף דשי בית
מקדשי ולא תקרבו על מדבחי
קרנן מרחק לא רעוא קדמי בכון
אמר יי צבאות וקורנן לרעוא לא
אקבל מידכון ארי ממדנח שמשא
ועד מעליה רב שמי ביני עממיא
ובכל ערן דאתון עברין רעותי אנא
אקבל צלותכון ושמי רבא מתקדש
על ידיכון וצלותכון בקורנן דבי
קדמי ארי רב שמי ביני עממיא אמר
יי צבאות: ואתון מחללין יתיה
בדאתון אמרין פתורא דיי בסיר הוא
ובסירן מתנתא מניה: ואם תימרין
הא דאיתנא מלאותנא ושניקתון
יתיה אמר יי צבאות ומיתן אתון
דאגים ודחגיר ודמרע ומיתן אתון
ליה בקורבנא האקבל יתיה ברעוא
מידכון אמר יי: ולש דיעביד בנכיל
ואית בעדריה דבר והוא תיב לנדר
ודבא דמחפל קדם יי ארי מלך רב
אנא אמר יי צבאות ושמי חסך
בעממיא: וכען לכו תפקדתי
הדא כהניא אם לא תקבלון ואם לא
השוון דחלתי על לבא למתן יקרא
לשמי אמר יי צבאות ואשלח בכון
ית מארתא ואלוט ית ברכתכון
ואף

הקריבוהו נא לפחתך הירצב או הישא
פניך אמר יהוה צבאות: ועתה חלרנא
פני דאל ויחננו מידכם היתה זאת
הישא מפס פנים אמר יהוה צבאות:
מי נס בכס ויסגר דלתים ולא תאירו
מזבחי הנס אין לי חפץ בכס אמר
יהוה צבאות ומנחה לא ארצה
מידכם: כי פסורה שמש ועד
פנבאו גדול שמי בגוים ובכל מקום
מקטר מגש לשמי ומנחה טהורה כי
גדול שמי בגוים אמר יהוה צבאות:
ואתם מחללים אתו באמרכם
שלחן יהוה מנאל הוא וניבו נבזה
אבלו: ואמרתם הנה מתל אה
והפתתם אותו אמר יהוה צבאות
והבאתם גזול ואת הפסח ואת
החוליה והבאתם את המנחה
הארצה אותה מידכם אמר יהוה:
וארור נזבל ויש בעדרו זכר ונדר
וזבח משחת לאדני כי מלך גדול אני
אמר יהוה צבאות ושמי נורא בגוים:
ועתה אליכם המצוה הזאת הפהנים
: אם לא תשמעו ואם לא תשימו
על לב לתת כבוד לשמי אמר יהוה
צבאות ושלחתי בכם את
המארה וארותי את ברכותיכם

צפור טהורה תאכלו: יראת יי טהורה: ג' בתראי סל וחד ואם לא נטמאה האשדה וטהורה היא: לארני
כתוב כן וסי' נסר בישעיה ריש סימן כח: אם לא ח' ר' וסי' אם לא אל בית אבי' אם לא ימצא הנגב
ונקרב' אם לא תשמור לעשות' אם לא את דמי נבות' אם לא תשמעו ואם לא תשימו על לב דסי' אם לא
ישוב דרבו ולשוש' אם לא שויתי ודומפתי' אם לא תדעי לך היפה בגשים' וכל ר' דאזוב דכו' אם לא בפב
ואם לא וסי' ואם לא אופא מי יזיבני' ואם לא ישמעו בשלח:

הכהנים חני מצוה המצוה הזאת שלא תקריבו חלה על מזבחי: וארנותי וקללתי את
ברכותיכם מה שצריך לברך לכם הדגן והתירוש והיהרר: וגם

אפילו הית' טובה כל סכן שהיא רעה ואין לי חפץ ורצון לא במנחתכם ולא בכס: כי
ממזרח שמש ועד מבואו: כל היישוב הוא ממזרח למערב ואיננו כן מצפון לדרום כי
איננו מיושב כולו: גדול שמי' בגוים' כי אף על פי שעובדי לבבא השמים מודים בי
(ואמרנו ר' דקרנו ליה חלהא דחלהן: ובכל מקום מוקטר ומוגש לשמי' חס הייתי מנח
מקטירים ומניסים לען דעתם לשמי: ואתם מחללים אותנו' הפך הנגים שהם מכבדים ומגדלים שמי וכי יש חלו גדול מזה שתאמרן שלחן ה' מנחל הוא שפירושו חלפ שהם
ניבו כבזה חללו' ניבו דברו כמו ניב שפתים ר' דברו של הכהן המקריב מה הוא שאומר תמיד כבזה חללו כלומ' לחם המזבח ואכלו מהו חלב ודם מנחל ונכזה הוא'
כל אחד לחבירו ובהיאו הקרבן כמה חני יע' ולוחה מזה הטה שנסחתי על כתי ל' שהוא שמן ובעל בשר: והפחתם אותו: והפילו אותו על הקרקע דרך בזיון' וכן תרבו יונתן
ונסריתקן יתיה כמו וינער ה' שתרצמו ושניק ה' ויס מפדשי אותו מענין מכה כפס שענינו דאבן כפס כלו תכאיו ותדאיו כפס בעל הטה כי בזולתם אותו כמו שאמר והבחתם
גזול' ואחול פירם והפחתם מענין נופח באש פחם' כלומר הם חומרי' כי יעשים הם ונלאים מטורה הקרבן שנשאו על כתפם לומר שהוא שמן ובעל בשר והוא בהפך כי כל כך
הוא כחוש ודל בשר שאם תנפחונו יפול לארץ' ותדגם יונתן הנה מתלחה הא לחיתיה מלאותנא: נארוך נוכל' חושב מחסבה רעה ועושה בערמה' וכן מן הדגוש אשר נכס
לכס ויתנכלו אותו להמיתו: וכן תרגום להרנו בערמה למקטליה בכילו: ויש בעלת זכר' פי זכר תמי' וכן כצמר יהיו כצמר לבן דבר הלמד מענינו ורבים כמוהם: ונודר
זווב משחת' זכר הדבר לפי שים קרבן שהוא כסר לכדבה ואינו כסר ללדרי' כמו סרעו וקטול לפיכך אמר ונודר כי אפילו ללדרי מביאך קרבן משחת' משחת ר' שים בומוס
ענין הסחתה כמו כי משחתם בהם לא שהוא סס זה פעול: כי מלך גדול חני' ואיך תבזו אותו: ושמי נורא בגוים' ואתם שחבתם אתכם מכל הגוים לא תירחו ממנו: ועתה י
הכהנים לפי שהם מקבלים הקרבן המשחת מיד המביאים אותו והיה להם למנוע אותם ולהורותם כי אין זה הקרבן ראוי להקריבו לפני פמו שמענה אותם הטהרה: בכס'
במקבלים ובמביאים: את ברכותיכם' שברכתם אתכם אחר בתי כנסת כמו שכתוב' אמר אחר שחתם מבזים אותו בקרבנותיכם והפך לכם הברכה למארה: וגם

ועתה חלו כל בני ועתה אתם הכהנים השומים הרעה הזאת חן יעלה בלבבכם להיות שלוחי ישראל לבקש עליהם רחמי הרי מידכם היתה זאת הרעה: הישאל את בניכם: למה עשיתם מפניכם ולחן את סולחכם: מי נס בכס ויסגור דלתים: הלא חיו ויקים חים טוב בכס ויסגור דלתים מקדמי לבתי המועב הזה:
ואתה ועתה יח בטעם תבני וסי נסר בסדר בהעלתך: פנבאו ד' ג' חס' וא' מ' ל' וסי' כי פסורה שמש ועד פנבאו' אל אלהים ו' דבר ויקרא' עשה ירח למועדים' סהלל שם דהלל' תנינא חס' דאל אלהים: טהורה ה' ג' ס' וב' חס' וסי' אשר לא טהרה היא שנים' אשר איננה טהרה' לשמי ומצוה טהורה' כל
קריבוהי פנן לשלמוך העלך
היתרעי כך אז הישב אפך אמר יי
צבאות: וכען צלו בען קדם אלהא
ויקבל צלותנא מידכון הות דא
היתנפכו לכו אפי' אמר יי צבאות
: מן אף הקא בכון וינוף דשי בית
מקדשי ולא תקרבו על מדבחי
קרנן מרחק לא רעוא קדמי בכון
אמר יי צבאות וקורנן לרעוא לא
אקבל מידכון ארי ממדנח שמשא
ועד מעליה רב שמי ביני עממיא
ובכל ערן דאתון עברין רעותי אנא
אקבל צלותכון ושמי רבא מתקדש
על ידיכון וצלותכון בקורנן דבי
קדמי ארי רב שמי ביני עממיא אמר
יי צבאות: ואתון מחללין יתיה
בדאתון אמרין פתורא דיי בסיר הוא
ובסירן מתנתא מניה: ואם תימרין
הא דאיתנא מלאותנא ושניקתון
יתיה אמר יי צבאות ומיתן אתון
דאגים ודחגיר ודמרע ומיתן אתון
ליה בקורבנא האקבל יתיה ברעוא
מידכון אמר יי: ולש דיעביד בנכיל
ואית בעדריה דבר והוא תיב לנדר
ודבא דמחפל קדם יי ארי מלך רב
אנא אמר יי צבאות ושמי חסך
בעממיא: וכען לכו תפקדתי
הדא כהניא אם לא תקבלון ואם לא
השוון דחלתי על לבא למתן יקרא
לשמי אמר יי צבאות ואשלח בכון
ית מארתא ואלוט ית ברכתכון
ואף
צפור טהורה תאכלו: יראת יי טהורה: ג' בתראי סל וחד ואם לא נטמאה האשדה וטהורה היא: לארני
כתוב כן וסי' נסר בישעיה ריש סימן כח: אם לא ח' ר' וסי' אם לא אל בית אבי' אם לא ימצא הנגב
ונקרב' אם לא תשמור לעשות' אם לא את דמי נבות' אם לא תשמעו ואם לא תשימו על לב דסי' אם לא
ישוב דרבו ולשוש' אם לא שויתי ודומפתי' אם לא תדעי לך היפה בגשים' וכל ר' דאזוב דכו' אם לא בפב
ואם לא וסי' ואם לא אופא מי יזיבני' ואם לא ישמעו בשלח:
הכהנים חני מצוה המצוה הזאת שלא תקריבו חלה על מזבחי: וארנותי וקללתי את
ברכותיכם מה שצריך לברך לכם הדגן והתירוש והיהרר: וגם
אפילו הית' טובה כל סכן שהיא רעה ואין לי חפץ ורצון לא במנחתכם ולא בכס: כי
ממזרח שמש ועד מבואו: כל היישוב הוא ממזרח למערב ואיננו כן מצפון לדרום כי
איננו מיושב כולו: גדול שמי' בגוים' כי אף על פי שעובדי לבבא השמים מודים בי
(ואמרנו ר' דקרנו ליה חלהא דחלהן: ובכל מקום מוקטר ומוגש לשמי' חס הייתי מנח
מקטירים ומניסים לען דעתם לשמי: ואתם מחללים אותנו' הפך הנגים שהם מכבדים ומגדלים שמי וכי יש חלו גדול מזה שתאמרן שלחן ה' מנחל הוא שפירושו חלפ שהם
ניבו כבזה חללו' ניבו דברו כמו ניב שפתים ר' דברו של הכהן המקריב מה הוא שאומר תמיד כבזה חללו כלומ' לחם המזבח ואכלו מהו חלב ודם מנחל ונכזה הוא'
כל אחד לחבירו ובהיאו הקרבן כמה חני יע' ולוחה מזה הטה שנסחתי על כתי ל' שהוא שמן ובעל בשר: והפחתם אותו: והפילו אותו על הקרקע דרך בזיון' וכן תרבו יונתן
ונסריתקן יתיה כמו וינער ה' שתרצמו ושניק ה' ויס מפדשי אותו מענין מכה כפס שענינו דאבן כפס כלו תכאיו ותדאיו כפס בעל הטה כי בזולתם אותו כמו שאמר והבחתם
גזול' ואחול פירם והפחתם מענין נופח באש פחם' כלומר הם חומרי' כי יעשים הם ונלאים מטורה הקרבן שנשאו על כתפם לומר שהוא שמן ובעל בשר והוא בהפך כי כל כך
הוא כחוש ודל בשר שאם תנפחונו יפול לארץ' ותדגם יונתן הנה מתלחה הא לחיתיה מלאותנא: נארוך נוכל' חושב מחסבה רעה ועושה בערמה' וכן מן הדגוש אשר נכס
לכס ויתנכלו אותו להמיתו: וכן תרגום להרנו בערמה למקטליה בכילו: ויש בעלת זכר' פי זכר תמי' וכן כצמר יהיו כצמר לבן דבר הלמד מענינו ורבים כמוהם: ונודר
זווב משחת' זכר הדבר לפי שים קרבן שהוא כסר לכדבה ואינו כסר ללדרי' כמו סרעו וקטול לפיכך אמר ונודר כי אפילו ללדרי מביאך קרבן משחת' משחת ר' שים בומוס
ענין הסחתה כמו כי משחתם בהם לא שהוא סס זה פעול: כי מלך גדול חני' ואיך תבזו אותו: ושמי נורא בגוים' ואתם שחבתם אתכם מכל הגוים לא תירחו ממנו: ועתה י
הכהנים לפי שהם מקבלים הקרבן המשחת מיד המביאים אותו והיה להם למנוע אותם ולהורותם כי אין זה הקרבן ראוי להקריבו לפני פמו שמענה אותם הטהרה: בכס'
במקבלים ובמביאים: את ברכותיכם' שברכתם אתכם אחר בתי כנסת כמו שכתוב' אמר אחר שחתם מבזים אותו בקרבנותיכם והפך לכם הברכה למארה: וגם

דק

מלאכי ב

תרצד

וגם חרותיה פלומד עד עתה חרותי הפרכה סנתתי לכם מעת שהחלמם לבנותי בהבחת הקרבנות ועתה חוסף עוד במחרה הם לא תשמעו: הני נוער לכם ענין השחתה כמו בערת גוים לכם בעבורכם: וזריתי פרס וזריתי מלעי והוא מבני הדגוש כמו מזרה ישראל פרס זבל הבהמות כמו וחת פרסה חמר תחילה פרס וחחר כך פירש וחמר פרס חניכס והנח כמו כבשי לל כי בהמות הקרבנות יקראו חניס וכן חסרו חג בעבותים חניס יקופו חלב חגי ונקרא הקרבן חג לבי סרוב הקרבנות קרבים חג וכל בזה הענין כמו שאתם מבזים אותי בקרבנות כן חבוה אתכם בהם כי הדבר הנפשו שבבהמות והוא הפרס חזרה אותו על פניכם חזרה אותו על פניכם כלום חסו

רשי

וגם חרותיה ובחמת חן לתלות הדבר על תנאי סתלתי בחס לח ישמעו כי ידעתי סלח תשמעו לפיכך חגי מעתה חרותיה: חזירתי פרס סל בהמת חניכס על פניכם כלום לח תקבלו סכר מחתי פי חס לרעה ולכסת וחבנור לכס חת זרע הסדה: ונשא חתכם חליו פרס בהמות קרבנותיכם ישאו חתכם חליו להיג זוללים ונכזים כמוהו: להיות בריתי חת לוי סחגי חפץ סתקיימו חות כ בברית סכרתי לסבט לוי: החיים והסל סחאלו לפנחס חת בריתי סלו והובטח לו ולזרעו חריו הרי סיהא זרעו בחיים: וחמס לו סיקבלס במורח וכן עסה וילחנה חת לסח חתת כתיירח: בסלס ובמיסור הלך חתי חרן וחלמור ופנחס וכן כמעט העגל הסינו כל סבטיהס מען סחמור ויחספו חליו כל בני לוי: כי ספתי כהן עליהס מוטל לסמור דעת למה סהרי מורה יבקסו מפיחו סכבר דבר זה מ מסור להס יורו מספטוך ליעקב: כי מלחך סלוחו סל הבה כמלחכי הסרת לסרת לפניו וליכנס לפניס במחיתו: לחלל ברית חבותימו ברית סכר הבה עס חבותימו בסניו: כי חלל יהוד חת ענמו סהיה קדם לוי לחסית תבוחתו: ובעל בת אככר סנחשו כשים ככריו כבבל וחפילו סהכנים כמו סמבורס בספר עזרא ורבותינו חמרו מלחכי זה עזרא: על

השלוש ב וסימ בריתי היתח אתו החיים האמת והשלום אהבו: ורבים ו בקרא וסימ ורבי השיב מעון ורבים מביאים מנחה ליה ורבים מהנהנים ב בפסוק עזרא ורבים מישיני אדמת עפר יקצו ורבים מעמי הארץ פתהרים: וחזרה הוסימ כי שפתי כהן יהוד על הוד וקם עזרת כי נר סעוה ואת שבת וזגס ארותיה כי אינכם שמים על לב: הנני גער לכם את הזרע וזריתי פרס על פניכם פרס חניכס ונשא אתכם אליו: וידעתם כי שלחתי אליכם את המצור הזאת להיות בריתי את לוי אמר יהוה צבאות: בריתי היתה אתו החיים והשלום ואתנם לומר ויראני ומפני שמי נחת הוא: הורת אמת היתה בפיהו ועולה לארמץ בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון: כי שפתי כהן ישמר דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך יהוה צבאות הוא: ואתם סרתם מן הדרך הכשלתם רבים בתורה שחתם ברית לוי אמר יהוה צבאות: וגם אני נתתי אתכם נבזים ושפלים לכל העם כפי אשר אינכם שמרים את דרכי ונשאים פנים בתורה: הלא אב אחד לכלנו הלא אל אחד בראנו מדוע נבגד איש באחיו לחלל ברית אבתנו: בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלם בני חלל יהודה קוש יהוה אשר אהב ובעל בת אל נכר: נפשהו דהות קדישא קרם ודרחם ואתרעאו למסב להון נשין גנת עממא: ישיצי

קדש: נעשתה ב בקרא וסימ והיה אם מעיני העדה נעשתה לשונה נעשתה התועבה הזאת בישראל וחזר לך ושמעת ודרשרת בגדה יהוד ואותימל ראה כי לא נעשתה וקם י את דבר אשר דבר עליו ב בפסוק כי נזרעה ודעו כי מאר אלהים נעשתה הפלאה:

החיים והשלום נתתי לו בעבור שורח סירחני: ומפני סניו כחת הוא סרסו חתת ופירסו נסבר וכדכס מפני סס ה ימלחן תרנס ויהבית ליה חולפן חוריתח סלים ונו: חזרת חמת היתה בפיהו כמו שהיתה תורת ה בפיו שהיה מורה אותה לרבים כן היתה בלבו: והו תורת חמת סלח היה אחד בפה ואחד בלב זהו ועולה לח כמח בספתינו: בסלס ובמיסור הלך חתי בסלס שהיה דבק ביעשות חפני על דרך יעשה סלס לוי ובמיסור סהלך בדרכי בני חס בדך ישרה ובסניהס הוא חתי כי בחלה חפכתי לעשות חסד ומספט ומדקה בחרן: ורבים הסיב מען שהיה מורה התורה תמיד לכל ורבים סמעו לו והסיב מען: כי ספתי כהן ישמר דעת: כי כן יחיות לכל כהן סיסמרו ספתי דעת המכות והחקי להורותם בספתי לישרל כמו סחמר בתורה ולהורות חת בני ישראל חת כל חקיקס חסר דבר ה חליהס ביד מטה וסחמר יורו מספטוך ליעקב ותורתך לישרל לפיכך יבקשו ישרל תורה מפיחו: כי מלחך ה סבחות הוא: כי הוא סליח ה יתבדך להורות דברי הלל לישראל ותרנס יונתן חרי מסמס קדם ה סבחות הוא: וחמס סרתס מן הדרך מדרך סהכנים הרסוסיס הכסלתס רבים בתורה ספך רבים הסיב מען: ברית הלוי ברית שהיתה חתו כמו סחמר: וגם חתי כזים ושפלים לכל סעמיס כמו סחתס מבזים אותי כן נתתי חתכם כזים סהעס סחתס כוסחים להס פניס ולא תרנו להוכיחם כדי סיהבנו חתכם חתן חתכם בעיניהס כזים ושפלים כמו סחומרים בני חס סהדי סקרי חאגורייהו זילי כפי חסר חוככס סומרים חת דרכי מדה כנגד מדה חתס כזים חותי סחוככס סומרים דרכי ונתתי חתכם כזים ושפלים: ונוסחים פניס בתורה חתס כוסחים פניס לגדלים כדבר התורה סחמרה לח תקדינו חת חלה להוכסס מביחיס קרבן בעל מוס תילחו מלהוכיחם ולומר להס קרבן זה פסול הוא: הלח חב אחד לכלנו עתה סב להוכיח הכביח על עבירה חמרת סנחשו כשים ככליות כמו סככות בספר עזרא וחפי מי שהיתה לו חסה מיסרל היה כוסח עליה חסה ככרית וסוהבה יתר מן הרסוניה ועל זה חמ הלח חב אחד לכלנו כי כולנו בני יעקב כחיס כחסה וכולנו חחיס חס כן מדוע כנגד חיס בחמיו ועו חמ הלח א אחד בדרכי כלומר בא אחד חמו מחמיני שהח כרחנו לח כהי העמיס סחתס כוסחי כשים מהס לחלל ברית חבותינו כי ברית חבות הוא סלח לבגוד בחסונו כי כפרהס חבינו חעפ סלח חת לו כים מסרה לח כנגד כה סיסח חסה חמרת עליה עד שהי סחיה מרסונה חמרה לו כח חל ספכתי חלוי חבנה ממפויכ וחק חבינו חעפ סהיתה רבקה עקרה לח כשא חמרת עליה וכן יעקב חבינו לח כשא מרסונו חסה על כסוי עד סחן כנגנו לו רסות מדעת: בגדה וברוסלם כלום חפי בירוסלס סחוח מקו בית המקדס עסו התועבה הזאת: קדם ה חסר חסב דבוק חחיס והחסה הוא קדם דכתיב ודבק בחסונו וכוה לישראל סהיו קדוסי והקדס הוא סלח יסלחו עכסם א כל חסה כמו סעוסיס הגויס ובסוף העריות חמר קדוסיס תהיו וישראל גם כן יקראו קדם כמו סחמר קדם ישראל לה והנה סס מחלליס חותו הקדס סהיה בת ישראל וכוסחים ככריות עליה זהו ובעל בת חל ככר כלומר בת סעובדת חל ככר ספך מה סחמר חל אחד כרחנו ורול פירסו כי כל הבה על הגויה כא כמתחן לען דכתיב ובעל בתא ככר וכי בת יס לחלל ככר חלה זה הבה על הגויה:

ער ועונה / ער בתלמידים ועונה בחכמים ער לשון חרף / ומניש מנחה / והם כהן הווא לא יהיה לו בן מניש מנחה / שנית תעשו / הרחשונה שהוכחתי הרבה היא קסה שגשח גויה וחשי' הווא פניו וזאת שנית קסה מנחה שהנשו ישראלית כשאלו עליה' זאת הנכריות לפי שנתחמו ישראליות ברעב ובגולה ונתגנו עליהם והיה מושיבה בביתו ברורה כאלמנות חיות /

יכרת ה' ער ועונה / כלומר סלא ישאר בביתו מי סלא יהיה בביתו מי שיענה הקורח עם / וער הפך המת שהוא יסן כמו שאמר פן איסן המות ישכתי חו יכוח לי / וית ער ועונה בר ובר בר / וזול פירשו חס תלמיד חכם הווא לא יהיה לו ער בחכמים ועונה בתלמידים והם כהן הווא לא יהיה לו בן מניש מנחה לה' כאלו כי גם מן הכהנים נשאו נשים

ולקחתי ד' בקריא' וסיס' ירוחי' דיוסף לבושין דרעוא ופוי' בושא' / ונשמרתם הבקריא' וסיס' ואת העם צו לאמר אתם עברים / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

ישעי' יי לגבר דיעברנה בר ובר / בר מקרוי / יעקב ואם כהן הווא לא יהי ליה מקריב קורבנא בבית פקדשא דיי צבאות / ודא תנינו די אתון עברין חפרת דמעתא ית בדבחה דיי די בכו ודי מרגקין מדלית עוד אתפנאה לקורבנא ולקבלא יתיה ברעוא מירכוון / ואם תיכרון על מה על דיי אסחיד בינד ובין אתת ינקותך די את שקרת בה והיא שותפתך ואתת קימד' / הלא חד הורה אברהם יחידי די מניה אתברי עלמא ומרה חד בעי אלהן די יתקים ליה ולר מן קדם יי / ותסתפרון בנפשתכון ובאתת יי ינקותך לא תשקר / ארי אם שנית לה פטרה אמר יי אלהא דישאל ולא תכסי חטאה בלבושך אמר יי צבאות ותסתפרון בנפשתכון ו לא תשקרון / אלהיות קדם יי בפתנמיכון ואם תיכרון במרה אלהינא קדמוהי כדאתון אמרון כל דעביד ביש תקין קדם יי ובהון רעוא קדמוהי או אכא אלהא דעביד דינא / הא אגא שלח מלאכא ויפני אורחא קדמי ובהפיך יעול להיבליה רבנא די אתון בעין ביה ומלאך קימא די אתון צפן ביה הא אתי אמר

יכרת יהוה לאיש אשר יעשה ער וענה מאהלי יעקב ומניש מנחה ליהוה צבאות / וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מנחת יהוה בכי ואנקה מאין עוד פנות אל המנחה ולקחת רצון מירכס / ואמרתם על מה על כיהוה העיד בינד ובין אשרת נעוריה אשר אתה בגדה בה והיא חברתך ואשת ברכתך / ולא אחד עשה ושאר רוח לו ומרה האחד מבקש זרע אלהים ונשמרתם ברוחכם ובאשת נעוריה אל יגוד / כי שנית שלח אמר יהוה אלהי ישראל וכסה חמס על לבושו אמר יהוה צבאות ונשמרתם ברוחכם ורא תבגדו / הונעתם יהוה בדבריהם ואמרתם במרה הונענו באמרכם כל עשרה רע טובי בעיני יהוה ובהם הוא חפץ או איה אלהי המשפט / הנני שלח מלאכי ופנה דרך לפני ופתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנהבא

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

והוא מלאך הברית / ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם / ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה דרד' / ובאשת נעורך אל יגוד / ודבריה ולא תגדו: / ומלאך ב' פתחין / וסיס' ומלאך הברית אשר אתם

ומי מכלל את יום בואו... מן האסף כן יבדלו הרשעים מן הטובים ויסופו הרשעים ויפארו הצדיקים... מוכבסי הבגדים שמעבירים בו הכתם מן הבגד והרשעים הם הכתם כמו שאמר נכתם עונך לפני: וישב כמו הסופט שיושב לשפוט את העם ולהבדיל החייב מן הזכאי כן יהיה חותמו היו סיהיה מצדק ומטהר בסף ומעביר ממנו הסיגים והם הרשעים: וטהר את בני לוי והם הכהנים ולפי מדבר עליהם בפרשה שלמעלה זכר אותם עתה בפרט:

רשי

ומי מכלל ומי יכיל ומי העומד... סיוכל לעמוד: וכבורית מכבסים... כבורית של מכבסים שמעביר את כל הכתם כן יעביר כל הרשעה: בורית עשב הוא שמעביר את הכתם כל חירבא טיילא ולסון בורית דבר המצנח ומטה' כנע ברי לבב: וישב מצדק' יפנה מכל עסקו להיו' כבורק המצדק ומטהר בסף: כי חכי' לא שנית' חף על פי שחלו מאדך חפי לא סיבת דעתי עלי מבראשכול לאהוב את הרע ולסנוח את הטוב: וחמס בני יעקב' חף על פי שמתים חמס ברעתכם ולא בנתינו מן הרשעים בחיים: לא כליתם חייכם כלים מלפני והנחתי לי הנפשות לבנות מהם דיני ב בניי וכן לי וחיתון דבית יעקב מדמך דמחן דמית בעלמח הדן דיכיה פסיק כלומר חמס סבורים לומר דיני בטל שאין עוד ליפרע ממנו ורבותינו פירשוהו לא שנית' לא הכיתי אומה וסנית' לה אבל חתפס העמדותי אחר פורענות הרבה וחיי כלים וחמס חייכם כלים: היקע חמס' רבו פי' לסון גזילה ולסון חרמי הוא: המעשר והתרומה' שחמס גזולים מן הכהנים ומן הלויים ה' היא גזולתו: במחרה חמס נארי' על עון זה שאני שולח קללה במעשה ידיכם וחלפני כן חותני קובעים: ויהי טרף' יהי מחן מוני לשמעי: עערתני לכס בחולל' בחסיל וכונס החולל לכס את תבואת השדה והנפן: חרץ חפץ' חרץ שחפצי בה: שחל

בחדב ג' דנשי' וסימ' וישב מצדק ומטהר' כחנני כחדב אצא' וכלי נחשת מצהב: לספוט טו וסימ' נמס' בשמו' ב' סימ' טו: ואשובה ו' וסימ' אבי השביעני לאמר' ואשובה אל אחי אשר במצרים' השיבני ואשובה כי אתה' אל אישי הראשון' עד איש האלהים ואשובה' למימי אבותיכם סרתם מחקי: בואת ג' וסי' הביאו את כל

אמר יי צבאות: ומי מכלל את יום בואו ומי העמד בהראותו כי הוא באש מצדק וכבורית מכבסים: וישב מצדק ומטהר בסף וטהר את בני לוי וזקק אתם בזהב וכבסף והיו ליהודי מגישי מנחה בצדקה: וערכה ליהודי מנחת יהודה וירושלם כימי עולם וכשנים קדמיות: וקרבתו אליכם למשפט והייתי עד מטהר במכשפים ובמנאפים ובגשפעים לשקר ובעשקי שקר שכיר אלמנה ויתום ומטי נר וליא יראוני אמר יהודי צבאות: כי אני יהודי לא שנית' ואתם בני יעקב לא כליתם: למימי אבותיכם סרתם מחקי ולא שמרתם שובו אלי ו אשובה אליכם אמר יהודי צבאות ואמרתם במה נשוב: הקבע אדם אלהים כי אתם קבעים אותי ואמרתם במה קבענוה המעשר והתרומה: במארה אתם נארים ואתי אתם קבעים הנני בלו: הביאו את כל המעשר אל בית האוצר והי טרף בביתי ובחנוני נא בואת אמר יהודי צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והרקותי לכם ברכה עד בלי די: ונערתני לכם באכל ולא ישחת לכם את פרי האדמה ולא תשכל לכם הגפן בשדה אמר יהודי צבאות: ואשרו אתכם כל הגוים כרתהו אתם ארץ חפץ אמר יהודי צבאות: יתבין בארץ בית שכןתי ועברין בה רעותי אמר יי צבאות:

מגישי מנחה בצדקה' מה שאין כן כהני ה הדור הזה כמו שאמר למעלה ספי מקריבים ביהמות בעלת חמס: וערכה' זכר יהודה ו ירושלים כי הם בית המקדש: וקרבתו' בחותמו היום שזכר חליכם' הדור סיהיה ביום ההוא' והדורות שעברו הם לא קבלו דיכס בעולם הזה יקבלו בעולם הבא: עד' כי חכי יודע הנסתרות וחגיד בהם צמה טעמו: ממנה' לגולס גמולס: ומט' נר' ומט' משפט הנר: כי חכי לא שנית' כי מה שאמרתו חפילו לזין חרץ לא לפי ש טנה כן יהיה כי חכילא שנית' ודברי לא יסנו נכל העתיד' שאמרתו לכס על די כתיחי כן יהיו' שנית' ענן סנוי כלומר לא חשנה מדב' לדבר ומחפץ לחפץ: שחמס בני יעקב לא כליתם' כמו שכלל שאר האומות שלא נשאר ל להם זכר בשמס וכלו מהיות בני חבל חמס לא כליתם ולא תכלו כי לעולם תהיו מ מיוחדים בן הגוים להיות בני אחד בחלק חף על פי שגליתם ו נדחתם לכל פחה ש שמכס נשאר בכל מ מקום ומה שהרעותי לכס בעונותיכם עשיתי וכמו שאני לא חשנה גם חמס לא תכלו' ובחחרית הימי תשובו למעלתכם ותהיו ע עליונים על כל בני ה הארץ' וית אחי חמס ה' לא שנית' קיימי דמן עלמח וננ': למימי ה' הלמד עם המלס כמו למה למרחוק למעולם חמר זמן רב עבר שלא שמרתם חוקי חמס וחבותיכם לפיכך הרעותי להם ולכם'

המעשר' יאבבן צרויה החל למנוג' לא לכם להלחם בואת' וחד וכואת וצא אל פניו יהוא: חשכל' בקריא וסימ' סחוף תשכל חרב ומחזרים אימדי' ולא תשכל לכם הגפן' תפלט פרתו ולא תשכל' אנך:

חבל מעתה טובו חלי ואשובה אליכם: ואמרתם במה נשוב: ואם תאמרו במה נשוב חס יש בנו דבר אחר חלל מה שהוכחחנו על הנה דבר הקרבנות ודבר הנשים והתשובה היקבע' יש בכס דבר אחר שבעבורו רחוי להדבק בכס המחרה חמר היקבע חמס חליים: כי חמס קובעים אותי' ואמרתם' ואם תאמרו במה קבענוך' התשובה המעשר והתרומה' היקבע קובעים קבענוך' ענן גזלה ונקימת הדבר בהכרח' וכן יקבע חמס קובעיהם נכס' וית הירג' גבר קדם דיכח ונמטר: במחרה חמס נאריס' מפני העבירות שזכר למעלה כמו שאמר וגם חרותיה' ועוד חמס מופי' עון על עון וחמס קובעים אותי ממה שתחסכו שלא תתנו ממנו תרומה ומעשרות ותאמרו הוא גזול אותנו המטר ושולח מחרה בתבואה ואכחנו כתן לו התרומה והמעשרות: הגוי כלו' יראה כי העבירות הנזכרות למעלה לא היו שונים בהם כלם אבל בדבר המעשר והתרומה היו שונים כלם לפיכך חמר הגוי כלו: הביחו' ויהי טרף בביתי' ללוים ולכהנים העובדים לפני ומתוך כך תשובו מן העבירות הנזכרות ואם לא חמרע מכס בפורענות אחרת' אבל חס תביחו התרומה והמעשרות כדחוי חמטי' עליכם וחריק לכם ברכה: עד בלי די' פי' חלול עד שלא יספיקו לכם כלים ואזכרות: טרף' כתרנומו פרונוס' ותי' עד בלי די' עערתני' בחולל' בחרבה החולל את התבואה: ולא תשכל לכם הנפן' הנפן לא תשכל פריה: 'אשרו' ואמרו אשריכם תמונה שחמס חרבת בגוים מפני הרעב על המחרה שחמס נאריס: חרץ חפץ' שתבואתה מרובה' וית אחי תהון יתבין בחרע בית-שכניתי ועבדך בה רעותי: חוקן

מלאכי ד

רדק

חזקו שב להוכיחם על מה שהיו חומרים כי חזק דין וחזק דין: מה נדברנו שב הפעל פעול לרוב התמדת הדבור וכן הנדברים כך: חמרתם מבוחר הוא: ועתה נסב מבוחר הוא: אז נדברו ירחי ה' כי המאמר ההוא הוא מאמר חנפים שלא יבינו דרכי ה' ומשפטיו וכשישמעו ירחי ה' הדברים מהחנפים האלה הכופרים בהשנחת האל בתחתונים נדברו הם אים אל רעהו ומרבים בדברים האלה ונשאח ונותנים בהם עד שימצאו בשכלם כי כל דרכי משפט אל חמונה וחזק עול: ויקטב ה' האל ית' הקטוב דבריהם ויתן להם סכרם בזה: וכתב ספר זכרון לפניו דרך משל כלסוף בני אדם שכותבים המלכים ספר הזכרונות כי חזק שכחה לפניו ית' וכן מספרך אשר כתבת כל הנמצא כתוב בספר:

רשי

עוף עבוד אלים על חנם נעברנו כי לא נקבל סכר: קדורכית בשפול רוח: ועתה לחננו מאשרים ונב' חננו עבדנוהו ושמרנו משמרנו ועתה רחמי חנו הרשעי מכלמי' עד כי מאשרים חנו אותם על מעשה רשעם: גם בחנו אלהים לזמ כרחא מה יוכל לעשות לנו וימלטנו מה רעה ולא נכסלו: אז נדברו ונב' חני מטיב על דברים' אז בעשות הרשעי רשעם והטובי' הלכו קדורכית מפני נדברו ירחי יי' שלא לידבק במעשיהם הרעים גחני לא נשכחו דבריהם מלפני ואף על פי שאיני ממנה להשיב גמול כי הקטבתי ושמעתי וכוותי לכתוב להם ספר זכרון והיו לי דבריהם מקוימים: ליום אשר אני עושה סגולה אשר חזרתי ונהנתי לשלם בו גמולי נסם ח' ארחה חתכ' מה בין דדיק לרשעי' סגולה הזכר חייטטויי בלע': כי הנה יום בא' יום זה לסוף שמש הוא שכן חמרו חמרים חזק גהיכס לעתיד לבא אלה הנה מ מוניח חמה מנרתיקה ורשעים נדונים בה ונדיקים מתרפאין בה וזהו שנאמר תרחק לכם ירחי ונב': לפשתם' לטון טומן כמו כי תפשו בעגלה דשה: כעגלי מרבק' הנכנסים לרבקה לפטס קופילא בלתי: ועסותם' וכבשתם לסוף מיעוד ודומה לו ושם עמו דדי ב בתוליהן: שורש ועקף' ברה ובר ברה: והטיב לב אבות' להבה: על בניס' על ידי בניס יאמר לבניס דרך אהבה ורצון לו ונדברו אל אבותיהם לחננו בדרכי המקום וכן ולב בניס על אבות' כך שמעתי משמו של רבי מנחם ורבותינו דרשוהו במסכ' עדיות לשום שלום בעולם:

מסרח

ודאותם בין צדיק לרשע: מרבק ד' וסי' ולאשה עגל מרבק' כעגלי מחוך מרבק' גם שכרו בקרבד' ופשתם כעגלי מרבק:

ודים ד' בקריא וסי' ופקדתי על תבל רעה דסיפרא' ועתה אנחנו מאשרים ודים' כי הנה היום בא בער כתנור' אלהים ודים קמו עלי תנינא דסיפרא' וכל אב רבתי דמו וסי' גז' יכע: לרשע ה' בקריא וסי' או לרשע רע' אם לרשע צדיק אתה' יסר לך לקח קלון' ואת' תשמע מן השמים קדמא דדד' ושבתים

חזקו עלי דבריהם

אמר יהוה ואמרתם מה נדברנו עליה: אמרתם שוא עבד אלהים ומה בצע בני שמרנו משמרנו וכי הלכנו קדרנית מפני יהוה צבאות: ועתה אנחנו מאשרים ודים נס' נבנו עשי רשעיה גם בחנו אלהים ומלטי: אז נדברו ירחי יהוה איש אל רעהו ויקשב יהוה וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי יהוה ולחשבי שמו: והיו לי אמר יהוה צבאות ליום אשר אני עשה סגולה וחמלתי עליהם כאשר יחמל איש על בנו העבר אתו: ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עבד אלהים לאשר לא עבדו:

כי הנה היום בא בער כתנור והיו כל ידים וכל עשה רשעה קש ולהט אתם היום הבא אמר יהוה צבאות אשר לא יעזב להם שרש וענף: וזרחו לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק: ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם ביום אשר אני עשה אמר יהוה צבאות: זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותם בחרב על-כל ישראל חקים ומשפטים: הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא: והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם פן אבוא והביתי את הארץ חרם: יתקן סימן

סכו פסוקי דסיפרא אלף וחמשים וסי' אג' וסדריו כא וחציו לק בגללכם ציון:

תקיפו קרמי פתנמיכוז אמר יי' ואם תימרון מה אסגינא למלא קרמך: אמרתו לא להנאה מן דפלא קדם יי' ומה ממון נתהני לנא ארי נטרנא מטרת מימריה וארי הלכנא במכיכות רוח מן קדם יי' צבאות: וכען אנחנא משבחין רשעין אף אתקיימו עבדי חטאה אף נסיאו קדם יי' ואישתוובו: בכך ממללין דחליא ריי' נבר עם חבריה ושמיץ קדם יי' ונלי קדמוהי ואתכתוב ספר דכרניא קדמוהי לרחליא ריי' ולדמחשבין לקרא שמייה: ויהו קדמי אמר יי' צבאות ליום אשר אני עתיד למעבד סגולתא ואחוס עליהון כמא דראחיס נברא על בריה דפלא יתיה: ותתובון ותחזון בין צדיקא לרשעין בין דפלא קדם יי' לדלא פלאו קדמוהי ארי הא יומא אתא בעיר כתנורא ויהו כל רשעין וכל עבדי חטאה חלשין כקשא וילחד יתהון וימא דאתי אמר יי' צבאות דלא ישבוק להון בר ובר בר: ותדנח לבון דחלי שמי שמשא בוכו ואסותא בכנפיה: ותפקון ותטלו כעגלי רבקה: ותרושון רשעין ארי יהו קטמא תחות פרסרת רגליכון ביומא ריי' אנא עבד אמר יי' צבאות: אדברו אוריתא דבשה עבדי ריי' פקדתי יתיה בחורב על כל ישראל לאלפא יתהון קימין ודינין: הא אנא שלח לבון ירת אליה נביא קדם מייתי יומא דעתיד למיטי מן קדם יי' רבא ורחילא: ויתיב לב אבהן על בנין ולב בניא על אבהתהון דלמא אתגלי ואשפח כל ארעא בחובהא ואמחנהא נמריא: סליק

והנה ירחי ה' (וחוסבי שמו שאמר שמואל להם עד עולם' ופי' חוסבי שמו' שחוסבים תמיד בדרכי ה' ובידיעת ח' אלהותו כי שמו הוא והוא שמו' וכתב ה' אל' חזן עזרא זל כי ירחי ה' הם הדריק' וחוסיבי שמו הם חכמי לב יודעי סוד ה' הנכבד והנורא: והיו לי ירחי הדור ה' שיהיו בתחייית המתים וירחי הדור ההוא גם כן: ליום אשר אני עושה' ליום המשפט שאני עושה דין ברשעי' הם יהיו לי סגולה ה' וחמלתי עליהם שלא ישיגם הרעה המכלה הרשעי: העובד חיותי האב חומל על כל בניו כמו שאמר כרחם אב על בניו חבל ימתר חומל על העובד חיותו: ושבתם' אז יבחן מה בין צדיק לרשע ולא יחמרו עוד כל עושי רע טוב בעיני ה' שוא עבד אלהים: כי הנה יום המשפט המטיל חיותו להם בוערת כמו שאמר למעלה כי הוא כאש מרבק: קש' כמו קש יבש יהיו סיכלו מ מהרה: ולהט' כמו ותלהט מוסדי הרים: שרשו עקף' כתרנגונו בר ובר בר כי הבן הראשון כמו שרש' והנולד ממנו כמו עקף: וזרחו לכם ירחי שמי' הנה הרשעי' יכל היום הבא וירחי ה' יזרח חיותו היום שמש צדקה כלומר סיכלו מכל רע וישמחו בלב טוב' וטעם בכנפיה' כי השמש יכרוש חיות על הארץ וכמו כנפים פ' פרשות זריחתו' וכן אמר כשחר פרוש על ההרים: ויבחתם ופשתם' בכל אשר

תבאזו תפרו ותרכו כעגלי מרבק טדלי' בטומן וכשר: ופשתם' ענין רבוי' וכן כי תפשו כעגלה דשה ופשו פרשיו' והוא בשקל וקמתם אלה שזה בחירק והיה רחמי בתפולמו ופישתם בטקל וירישתם אותם בחירק וככפול עין הפעל הוטלה תנועתה על פה הפעל' ומרבק' הוא מקום שמכניסין שם העגלים לפטמם' ורל כירשם הכפוק כמשמעו על רשעים כדוכי' בה סכ' הנה יום בא בעור כתנור והיו כל ידים וכל עושי רשעה קש: ועסותם' ענין הדריסה והכתישה' ומה נקרא עסם המסקה היוכח על ידי כתיסה ופחיתיה חז' בזוק הזה הדשעים מושלים בכס אכל בזמן ההוא תרמסו אותם תחת כפות רגליכם והלכ' שאמר כי היום הבא ילהט אותם לא יהיה ביום אחד כליונס אלה הולכים וכלים ויהיו כלי' לזמן מועט וכל זמן שהיו קיימים יהיו מרמס רגלי הנדדיקס: ביום אשר אני עושה' ביום המשפט שאני שופטם לכלין' ואמר' דרך משל לפי שהיום הבא ישרק בדברי האומרים כי לזמן מועט יהיה חמלתי עליהם ככל הכתוב בה: אשר צויתי אותם בחורב' כמו שצויתו בחורב' לא אף על פי כן לטובתכם אשלח לכם את איהו הכביא' והטעם שיישב נשמחו שעלתה לשמים אל גוף נברא כגופו הראשון כי גופו הראשון שב אל הארץ בעלותו כל יסוד אל יסודו ואחר שיחיה אותו בגוף ישלחנו לישראל לפני יום המשפט והוא יום השם הגדול והנור' והוא יהיה האב' והבני' יחדיו לשב בכל לב א השם והשבי' יככלו מיום המשפט חזו שאמר' והטיב לב אבות על בניס' וכן לב בניס על אבות' כמו עש אבות' כלום האבות והבני' יחדיו: מן אבא והבתי' לפיכ' יהיה הוא כלי שיהיו בעלי תשוב ליום הבא כדי שלא יבה הארץ כלה ותהיה חרם אשר לא יזכרו בהזרתו ויכלו ויסופו במדב' העמי' אז ליום המשפט בארץ ישראל והזנהדרי' יהיו כזוהר הדקיע ומדריק' הרבי ככוכבי' לעול ועד:

תש ונשלם ספר נביאים אחרונים סנה לאל בורה עולם

פירוש אבן עזרא על הוי"ו ב ג תרצו

להיות

שחין מן הראוי לבית המדרש בלא חידוש עקרי לכבוד חמרות ה' חמרו טהורות לעטרם בפרושי נאים ומעלין בקודש ולא מורידין הנה עשה כעש חת כדרינו אשר נדרנו לה להוסיף מה ששמש בדרשם וויכוחי עני ופליגי והוא הפירוש להחכם ר' אברהם בן אבן עזרא על ישינה ועל תרי עשר ונדפוס ראשון בשמט הפירוש של דר' במקומו ונקב שרוא חמרת בנו למלא' אחרי דבר ה' למען תהיה המלאכה מלאכה ה' על כל היושר טוב מליאה ופליגי על כל גדוהיה ולא יחסר כל בה' והקורא משכיל להו' קן מאחי ואוקי אכתיח כשם שהוספנו והטבנו בזה כה יחיה הכותב שעשינו כזאת מראש ועד הנה בכל מקום ומקום אשר דבר מולך הכבוד ודתו מציע והנה עת דודי יגיע' לשמוע קול מבשר ואומר פיסו ושמחו אתה משום כל המתחבלים וינחמו על ציון חבלים :

כה עתירות המסרת בקודש אשרהם בן לאח' הח' חליעור זבל בדנושוויג :

אבן עזרא

א

וה' הו"ו מנבוא' השם הנכבדים כי היצחקי דבר שרה בספרו עליו שחמו שהו"ו בן אלה כי בחרי הוא חלה כי מבח כתוב ובחר חלים לילתה ואין חלה חלים כי בעבור אות נוסף ישמנה השם כיון זק וישינה ועוד כי אין משפט לשון הקדש לחומר על סם פרט שהוא בן עיר רק חס היה על דרך כלל כמו בת ציון רק יתחם אל העיר כמו שמרובי ופני דברים דחקוהו לומר ככה האחד שמצ' בלה בחרה בנו אשר הנלה הגלת פלאמר מולך אשור הוא נשיא לראובני והוא היה אבי זה הנביא והטני שחמר ולפקד על יעק' כדרכו כי הוא יפרש זה על יעקב אבינו שהסיר הבכורה מראובן ואין פירושו כשחמר חשב והנה טבח הכתוב על הוסע בן חלה ויעש הרע בעיניו ו' והיצחקי ח' שלקח אשת זנונים וזה המוכה בסנורי' הלא ראה כתו' תחלת דבר י' בהוסע ויחמר י' והנה לא מרה פי השם חלילה חלילה רק הוסע בן בארי חיונו הוסע בן חלה כמו הנחך סם כולל לארבעה חספי' בתורה ושחול מרחוב' הנהר ושחול בן הכנעניתי ושחול בן קיש ורבים ככה ותחלת נבואה זה הנביא על מלוכות ירבעם בן יואש מלך ישראל ארבע' שנה לפני גלות שמרון חס הייתה נבואתו בסוף ימי ירבעם כי לא מולך זכריה בנו אחריו רק ששה חדשי' ונשבתה מלוכות בית יהוא שהיו מלכי ישראל ומפרש אחר חל' כי לך קח דבור הוא בטע' לקח טוב ופירש ותהר כמו תהרו חסש תלדו קש וחמר כי גומר גמורה בזנות ובת דבליס רמו ליהוה וישראל ואחר חל' קח לך אשת זנונים שאח' בחתה לקחת אשה הוגנת לא תמצא שהרי זנה תזנה הארץ כל עם הארץ זנונים מאחרי השם ומפרש אחר אחר קח לך אשת זנונים וילי זנונים שהרי דוגמתו זנו יוסבי הארץ מאחרי י' ודיו לעבד להיות כרבו' נחש אברהם המתבר חלילה חלילה שיפיה השם לקחת אשת זנונים ולהוליד ילדי זנוני' והאומר דיו לעבד להיות פרכו לא נאמר על זה כי זנות מאחרי השם דרך משל רק בחלום הוא כמעשה והנכסן בעיני כי זה הנביא היה רואה במרחוק נבואה בחלום חלילה שהשם חמר לך קח לך אשת זנונים והלך ולקח אשה ידועה והרתה וילדה כל זה במרחוק הנבואה כאשר פירש חס יהיה נביאם לבד ממושה לבדו י' במרחק חלו' חתודע בחלום חמר בנו ואל תתמה אך יראה בחלום ויך ויקח והנה בחלום חמר בלא נבואה ותחל' הפרות וככה על ישינה הנבואה כאשר הלך עבדי ישעיהו ערום ויקח זה היה במרחק הנבואה כי למה יך הנביא ערום בעבו' כוש ומכרים וככה קח לך לבנה גם טכב על דרך השמאלי גם וחתה קח לך חטין גם דבר הזקן והעד על כל זה שאמר יחזקאל בתחילת ספרו ונאח' מראות אלהי' ואומר במרחק חלילה הבחני חל ארץ ישראל ואל תתמה בעבור שלא הזכיר בתחילת הנבואה מרחות כי הנה כתב דבר י' אשר היה חל זכריה ושם כתחמרו רחיתי חלילי ואשא עוני ואחרת והנה כתב באברהם במחזה וכן היתה כל נבואתו והנה חמר לו בדרך הנבואה למה אשת זנונים כי זנה תזנה הארץ : ויך ויקח האשה הנזכרה כך היה רואה במרחק וטעם ותלד בן הדור הבח' אחרי ירבעם בן יואש : דמי יזרעאל : הם בית אחאב על בית יהוא שלא מלאח אחרי השם גם יהואחז בנו יהואש בן בנו גם זה ירבעם גם זכריה בנו כולם עשו הרע בעיני י' כי כן כתו' : והיה קשת ישראל : מלוכות זכריה' נכספ' מלוכות יהוא : ונתהר ותלד בת' זה הדור הבח' אחרי יחזקאלו בת כי כתוב אחר ירבע' הוא השיב את גבול ישראל ואחרי מות זכריה בנו מלך מנחם ובימינו בח' מולך אשור ואין צורך להזכיר מלוכות שלום כל לא מולך חלה ירח ימים ובימי בקח בן רמליהו הגלה תגלת פלאמר רבים מערי ישראל ובימי הוסע בן חלה נלכדה שומרון על כן קרא זה הדור בת' נבי' לא רוממה כי לא חוסף עוד אחריתתחם אית שין לא חוסף עוד אחרתם וכמוהו ונדה נדרפה חל תרבו ונדברו : יש אומ' כי בשוא שהייתי עד עתה נושא להם עונם ואין זכר לעון והנכסן בעיני כי זאת המלה באה בדרך הרבו לחבנר והטעם בדרך כמעט ישאני עושי וה' ספר גלות השבטי' : זאת בית יהוד' שנמלטו אנשי ירושלם מיד סנחריב : והוסעתים ביי' סיבא מלאך השם והכה כל מחנה אשור : ותגמל' הולידו בני השבטי' שגלו בגלותם ושם עמדו ולא שבו להרעם על כן קראם לא עמי ואנכי לא אחיה להם לאלהים ומרוב הכעם לא הזכירו :

ב

והיה זאת הפרשה דבקה היא כי במקום שגלו שם יולדו בני דב' רק חנים ירחים את השם : נבי' והיה במקום כמו תחת אשר לא עבדת והטע' שהם קוראים עצמם בני אל חי והם באמת לא עמי בעבור מעשיהם הרעים : ונקבנו וטעם ונקבנו שרבים מבני יהודה תפסו סנחריב וכן כתו' כי תפס כל ערי יהודה הבנויות ושמנו להם ראש אחד זהו סנחריב : ועלו מן הארץ כי גדול יום יזרעאל : שנפקד עון בית ישראל והנה הכל לגבוי ולא לשבח או הטעם כי גדול יהיה יום אידם כיום יזרעאל והמפרש יותר מיום יזרעאל אין משפט הלפון לחסר מ' כי הדבר יבוא להפך ועוד מה טעם כי גדול ואין טעם זכר מ' : אמרו : בדרך ויהתל בהם חליהו ויחמר קראו בקול שמח בחור בילדותך באו ביתחל ורבים ככה על כן אחריו ריבו באחמס ריבו ארך חתם בני אל חי והאם זנתה הם האבות : ריבו' הנביא מוכיח הגולים חולי ישובו וישב השם שנותם או יוכיח חל הדורות לפני גלותם : זנוניה : כפול העין כמו בינה הניגי' ונאשופיה' כפול הלמד כמו סגריד : פן כיום הולכה' בהיותה במכרים כאשר הזכיר יחזקאל ואת עירום ועריה : והצנתיה' כמו וינב את המקלות :

מולך

פירוש אבן עזרא על הושע ד ו ז

חזקו הבו גם הבו לכה הכל כמו דרו צהו והשנוי היה בו בעבור היות הנדק :
מגניו : הם המלכ' כמו כי לוי מניח חרץ וסוף הפסוק מוכיח כי הטעם כפול ומגניו
שב אל בית חן : צרר' כאלה שיכורוד הרוא בכפיו שלא ימנע מחומה חו בכנפיה
בכנפי בית חן : וישנו המגני' : מונחותם : בבית חן :

ה

שמעו זאת הכהני' גם הקשיבו בית ישראל שהוכחתי' או בית ישראל הם הסנהדרין :
ובית המלך האזינו' : כי כולם שופטים : כי פה הייתם למצפה' שלא תניחו לעלות
החונגי' אל בית השם : ושחטה' ולשחוט בדרך : סט' : הם עובדי העל : העמיקו :
הפח חלו הנזכרי' אולי לא ירחונו העובדי' ואלי חסרם כולם על זאת הרעה שעשו
כי לא נעלם ממני אשר העמיקו על כן : חני' : דע כי אשת יעק' חבינו היא רחל והל'
לאה נכסה במקומו' גם רחל נתנה שפחת' לו ובעבור קנאת לאה נתנה לו גם השפח'
האחרת על כן כאשר ילדה רחל את יוסף אמר שלחני ויעקב אמר על חפרי' ומנשה
ויקר' בהם שמי על כן יקראו כל ישראל חפריים ויפת חמ' אולי ממלכת יהוה היתה
מחפריים ובעבור שמהא' ואת רמות בגלעד לבני הוברך לו חיינה הכתובה בדברי
יהוה ובספר עמוס חפרם שהוא מאפרי' והנכון בעיני כי כאשר בלו חבתינו חרץ
כנען והנה עמד יהודה על גבולו מנגב ובית יוסף שהוא כל שבט חפריים וחזי
שבט מנשה מצפון על כן זכור יהודה וחפריים וככה בירמיהו הבן יקר לי חפריים
ואח' מלך בימים ההם מחפריים : הזנית' נפשך גם חפריים : לא יתנו' : לא יעשו
מעשי' שיסובו חו לא יניחו על דרך על כן לא נתתך : וענה' אמר יפת כמו בני יענה
ואח' לו טעם רק הוא מגזרת עני' : באלמס' שב אל יהודה לבדו שבית המקדש
באלמס' : חלך' כבודו מהם כאשר יאמר חלכה וחטובה אל מקימי ולמה חלך מהם
כי ביי בגדו : עתה יאלכס' חלה הבנים עם חלקיה' חרם דע כמו כי קרוב יוס
חידם ור' ישועה אומר חרם חב ויפת אמר כי חרם הוא חגור חרב כמו והוא חגור
חדשה : תקעו' הטעם השמיני זה וידעו הכל כי חפריים הודעת' כאמנה מטעם
כחלק כמו גזירה והדומה לה : היו' עושים דע לאשר הם ברשותם : כמטיני
גבול' בסתר על כן חפריים : עשוק חפריים' עשוקוהו מלכו ורימוהו : כי הואיל
הלך' שנים פעלים עובדים כמו הגשם חלף הלך לו פי הואיל שהלך אחרי מנת
אלמס' והוא צו כמו צו לבני יפת חמ' כי חפריים יהיה עשוק מהגוים : ואחי' טעם
שאלכס' : ירח' את מזונו' מכה שהיא בריכה שזונו חותה : וישלח' יהודה כי
כן חריו ירב עם מקום באשור : יגה' כמו ייטיב גיהה מראית העין : כי
בתחילה אמר ואחי כעס בפנים מהגוף ועתה כשחל בחוף וני וכל לרפא לכס'
אלך' לי ואח' דודך אחרי או אלך עם הטריפה והנכון שאטרפס ואלך לי כאשר כתו'
חריו : אלך' עד אשר יאסמו' שידו שאסמו חו כטעם שמתה טעם שומרון'
והאלמה לא תשם חסר אלף' : ישחורוני' יבקשוני כאשר ויחמרו חלה לחלה לבני'
אמר טרף בעבור ככפיר :

ז

יד' מכה : ויחשנו' כמו ולא חשבו כי המכה צריכה לזור ולחשם ולרכך בחחרונה
בשמן' ובחלת מלת טרף פועל עצר עם יד שהוא עתיד על דרך הזמן העומד כאשר
כירשתי בספרי : יחיינו' ירפאלו כמו וימרחו על הפחין וחי עד חיותם וטעם
ימים זמן קרוב שלישי הפך כל נשבר כי אז יכאב : ונדעה' שנירדפה לדעת חת
יי' כי זה סוד כל החכמות ובעבור זה לבדו נברא האדם רק לא יוכל לדעת חת השם
עד שילמד חכמות הרבה שהם כמו סולם לעלות אל זאת המעלה העליונה וטעם
בשחר כי בתחילה ידע המשיכיל השני במעשיו כמו השחר בבחורו ורבע אחר רבע
יגדל האור עד שיראה האמת : ויבא כגשם' הטעם שהשם יעירונו ויורא האמת
על דרך יערוף כמטר לקחי וחפריים אמרו כי יבא לנו מרפא מהשם כגשם אשר לא
יקוה לחי' והטעם כי חן מרפא כי חן מאתו : כמלקוש יורה חרץ' חסר ו'
כדרך חרש שם גם יחסר אות בית כדרך כי שסת ימים וככה הוא כמלקוש ויורה
חרץ' מה' הטעם הזה שהחסד שאמרת' שתשוב לדעת השם : כענן בוקר'
שלא יעמוד ומלת משכים חיינו פועל כמו משכי' היו כאילו הוא שם לשחר ולפי דעתי
שמשכים היו כל אחד חס כן יהיה גם זה כן : על' חכבתי' כמו חובב בהר והטעם
שהרג קצת הנביאים שהיו מתעבים אותם שלא ישובו : הרגתים' בעבור
שהם אמרו שקר לאמר חזרי פיהם על כן הרגתי גם חני באמרי פי אולי תשובו
ישראל : ומספטך אור יבא' כמו והוציא באור בדרך ועוד בעבור שאמר כשחר
צכון מוצאו : כי חסד חכבתי' חסד נכון לא חסד כענן : והמה' על נביאי שקר :
גלעד' עקובה' כמו עקוב הלב עשה בעקבה עקובה מרס טפסך : ובחכי'
ה'יד תחת ה'א על דרך לכלא הפסע גם הוא בח'לף תחת ה'א וחלה השמים מלות
זרות הן כי משפט בעלי ה'א בסמוך לכלות לחכות והטעם כאשר יחכו גדודים
איש שיבא ויפסגוהו ככה הם חסר כהנים והנה הזכיר נביאי השקר גם
הכהנים : שכמה' כמו לעבדו שסם והנה גדודים ישרת בעבור אחר כבודים
בדרך ירחו כולם הטעם שהכהנים יקחו מתנות כהונה בחזקה : בבית'
שערוריה' הטעם דבר מגועל כתחיני' השוערי' : שם זנות לאפריים' רמז לעבליים
בבית אל שהוא לאפריים : גם יהודה' אחר שהזכיר חפריים וסת קציר כמו ועשה
קציר כמו נטע והטעם שסת קציר לך ועורך לעבוד העל בבית אל כאשר היה בלבי
להסיב שבות עמי שיחמרו לבו ונסובה אל יי' ובעבור יהודה שהיית ביתי ועורך לא
אשיר שבנותך :

ח

כרפאי' בעבור שאמרו כי הוא טרף וירפאלו אמר כאשר חרצה לרפאם עמד
לפני רשעם בלבם שלא עזבוהו עד עתה כי פעלו שקר בליה ינבנו וכיום
פוטטים גדודים חן מן הערים : ובל' והם חושבים כי חיינו רוחם ולא ידעו
כי מעלליהם שובבים אותם והם נגד פני' : ברעתם ישמחו מלך' ושדים
שימליהוהו : כלם' גם מלכס עמהם ותגור לטון זכר על כן מלת בערה מלעיל
בגו

מלך ולא תחשוב מלכות בני יחשיה רק מלכות אחת כי אחים היו וחומר ולתך הם
הכהנים הגדולי' שהיו במלכות יהודה בירושלם : ואומר' ימים רבים תשבי' והטעם
חס תרצי סתהיי לי תשבי ימים רבים שלא תזני ולא תהיו לחי' אחר והטעם לא
תעבדו חללים אחרים בסתר : ולא תהילחי' וגם חני' ומלת לא תשרת בעבור
אחרת והטעם וגם חני לא חבוא חלך וי' חס תשבי אלי גם חני חסוב חלך ופירס
זה הדבר הנביא כי ימים רבים חן מלך ואח טענה מן החשמונאים כי חניס מגני
יהודה : ואח' זבח' אמר יפת בן עלי זהו תשבי לי כי לא תעשי לי זבח ומצבה לפי
דעתו חן המצבה חסורה רק כאשר דברה תורה והנה מה יעשה במלת תרפים
ואחרים אמרו הכל לע' ולא מנאנו חפוד לבח' והנכון בעיני חן זבח לשם ולא מצבה
לבעל חן חפוד השם ואח' תרפים לע' שקראם לבן חללים : אחר יסובו בני ישראל'
שהם בני יהודה וישראל' שגלו בתחלה על כן כללם וטעם ואת דוד מלכם זהו המשיח
כמו ודוד עבדי נכסי להם לעולם : ובחורו חל' י' שיטבו במהרה בבח' חן חל חרסם
גמרו' פתע פתאום כדרך יחרדו ככפור ממזרי' שסם כתוב והושבתים על בתיהם
צחם יי' והעד הנאמן על זה הפי' שאמ' באחרית הימים והם סוף נבואות הנביאים
כמו והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית יי' וסם כתוב וכתתו חרבותם לאתים
ועל חלה לעתיד :

ך

שמעו' עם יושבי הארץ' היא ח' שהשם בחר והנכון יושבי הארץ שלו כמו ומארצו
יבאו חלה' טענה ואת חלית מגז' חלה' פרנ' מגזרת פריזי' : ודמי' דמי
הרוב אחד נוע' בדמי הרוב אחר : על כן' למד חומלל כפול וטעם בחית השדה
ובעוף השמי' שלא ימנעו מה יכורו והעד וגם דני' הם יאספו מיותו ויפת אמר כי
חלה רעים מדור המבול כי דני' הם לא מתו זה דרך דרס' : חן' חן חיש שיריב
אחר חו יוכיחו ומשפט הכהני' היה להוכיח לישראל' ועתה טבו הם להוכיח הכהן כי
גם הוא רע מעללי' כאשר יפרס זהו ועמך כמירבי כהן : וכשלת' עם הכהן הגדול
שהיה בימי זה הנביא מדבר ומתבאח עליו וכשלת היום והטעם ביום שהוא חור'
כח' לו היתה בליה חתה וכביח השקר המפת' חותך זהו וכשל גם נביא עמך לילה :
ודמית' והכרתי : כדמו עמי מבלי דעת' זאת המלה חס היתה מגזרת דמות
יהיה חרירה חל בשלש נקודות כמו חל מי דמית ובחשם מלת חל מטעם כריתה כמו
ודמית' חן והטעם שלא תלד עוד אחר שיהיה במקומו כהן ואתה תכסל במהרה
גם ימותו בניך כדמו חומ' לכהן בחסרון דעתך ככרתו עמי : כי אתה הדעת מאסת
ואחמך מכהן ליתעבך תורת חלה' ה' הטעם כפול כי אתה הדעת מאסתה כי
לכהן כיתה התורה ועוד כי הם השופטים כי שפתי כהן ישמרו דעת : אשכח בניך'
חלילה שהשם ישכח רק הטעם שיכסלו בני הכהן וילכו לאבדון : כרבם' חני הרבתי
בניך : כן חאלו לי חטאים רבים על כן כבודם בקלן חמרי חלף : חטאת עמי
יאלכו' בני הכהן וכפש עמי ישאו על עונם כאומר סומך עלי לכפר העין כדרך חליו
הוא נושא את כשנוה עין גדול על כן יבוא רע על הכהן ועל העם ולא תהיה מעלה
לכהן על ישראל : והיה' כבר אמרתי כי דרך הכפין דרך קצרה והיה העם ככהן
והכהן כעם וכמוהו בעמי כעמך : ופקדתי עלי' על כל אחד מהם : וחללו' זאת
היא הפקדה : הזנו' כפשם גם אחרי' ולא ירבו כמו ויפרץ האיש : כי את יי' עבדו
לשומר' דרכו חו תורתו : זנית' בחסרון וזין כמו שמש ירח עמד זבלה והטעם כי
הזנות גם היין כל חמ' מהם יקח לב ולקחת הלב כאילו נשאר בלא לב להבין :
עמי' והאות כי הם בלא לב ששב עמי לשחול בענו הוא הפסל : כי רוח זנוני' התעה'
חונתי : וזנו' כולם מתחת חלה' כאשר הזכיר עמי : על ראשי' טעם ראשי בגלו
וכ' על הנבעות יבחו ואמרו לכהני' הבעל שיבחו ובעבור שהולכי' האנשי' להקטיר
חן מהערים תשאר' הבטית והכלות בבתי' על כן תזכינה : לא' הטעם חן לתמוה
חס' הצטות תי' כי הם בעלותם לראשי' ההרים להקטיר הם אולכים ושותים עם
הזנות וזוכים כולם : ומלת יכדו חכשים ידועים עם זונה אחת' ומלת ילבט בלשון
ישמעאל כמשפתם שלא ידע מה לעשו' וכמוהו וחיל שפתים ילבט והנה חן טעם לא
ח' בקד' שלא יפקוד עליהם רק דבר כנגד החבו' כי הם מלמדים אותם לינות לעשות
כמעשה חולי הבנות קטנות הן על כן לא חפקוד : חס' ישראל חטוא עם ירבע'
שחזר שתבוא המלכה לבית דוד על כן עשה פני עגלים בשני קצות ארץ ישראל למה
ח' חסם יהודה שהניח בית המקדש שהוא בחלקו וילך למקו' רחוק לע' והנביא מוכיחם
אל יאסם יהודה ואל תבואו הגלגל ואל תעלו בית חן הוא בית אל בעבור העגל שסם
שם ירבעם כתוב בתורה ובשמו תסבע והטעם חת יי' חלה' תירא שלא תעבור על
מוכות לא תעשה לא בעבור יראת מלך חו דבה חו נוק בגוף רק בעבור יראת השם
ואותו תעבד מזה עשה מהם בפה ומהם במעשה ובו תדבק בנחשת הלב שלא
יעבור רגע בכל יכולתו שיחשב בלבו מעשה השם ופלאותיו בעליונים ובספלים
ובתחתונים ובאותות הנביאים ואחר שיהיה דבק בשם חייב הוא להזכיר השם בכל
דבריו ולהשבע בשמו בעבור שיבינו ממנו כל השומעי' הכרוחים שהוא דבק באהבת
השם ותמיד שמו וזכרו שגור בפיו ובאהבתו אותו וכל העם ישמעו וילמדו וממנו
האהבה והיראה וככה מנהג הנביאי' שיסבעו כדוד וחליוהו וחלישע וכמוהו כל לשון
לך תסבע והנה הטע' למה תראו כי אתם בני השם ואתם באים בית חן יותל טוב
הוא שלא תעשו זה זה או פירושו כנגד חלה וכחש הכתו' בתחילת הפרשה : כי
סורר הוא שיסור מן הדרך שנהג שלא ילך בה והנה דמה ישר' כפרה סוררה שלא
יוכל חסד לחרופ בה' : וטעם עתה השם היה רועה אותם ככבש במרחב חילולי
הייתם סוררים חו הטעם עתה ירעם השם ככבש לבדו במקום מרחב והוא טענה :
חבור' י' פי עזבים כמו וכל עזבוכים והנכון כמו העכב נבזה לעצמי כנען והכל
מגזרת עכבון כי חן תועלת בפסיליהם רק עזבים והטעם מוחזרים הם לפסיליים
הם חבנתם : הנח' לו' עד שיסור אותו חולי יפקחו עיניהם : סר' באה עליה רעה
סטר שבהם מחסרון התירוס ולא טבו מדרכם הרעה רק מלכיה הזנו אחרי' בעבור
מתנות שהם אומרי' שה ובה מלת הבו כמו חת אשר תאפו חסו ועיקר חסו גם

אבן עזרא על הושע ח ט יא

תרצו

אלהיו כדרך שהזכיר בתחילה וכפל היום וכפל גם נביא: העמיקו להרע: כימי הנבעה שמרד בנינו: כענבים, כדרך ימנאהו בחרץ מדבר וטעם כענבים במדבר שאין עס ישוב כל מוצאם ישמח בהן וככה ככורה בתחלה ולא היתה שמחתי רק מעט כי לא עמדה כי השתחוו לבעל פעור ויזרו מאחרי: לבשת, כמו והבושת אכלה יגיע עם לחליל: והיו שקוצים, שנטמאו בעבור חבבת נשי מדון: חפרים, טעם כעוף על המהירות שלא ישמחו ולא יהיה להם כבוד מהלידה גם מבטן כאשר תראה הבטן ההרה שתתנפחה מההריון כאשר יפסק דם האשה הנדה והנה הטעם כי ימעט ההריון ואם היה לא יגיע להראו ואם הניע ימות הולד לפני הלידה והוא עם כמו דיעה על כן חריו חם ילד ויגדלו את בניהם אשכלם שלא יגיעו להיות חרם: בשורי מהם, שין תחת סמך: חפרים, יהיה כבוד שהיתה שתולה בנה וכסוה המים כך רחמי בבנוה שיוציא האב אל הורג בניו: תן, יתפלל הנביא אחר שגזרת עליהם שיוציא כל אחד בניו אל ההורג אולי ימותו קטנים ולא יהיה צערם גדול והיו תן רחם משכיל שיימותו בבטן והיילודי ימותו באפס חלב: צומקים, כמו צמוקים יבשים: כל, טעם בגלגל הוא המקום שהיו עם בעברם את הירדן היה רחוי שזכירו את טובתו בהיות חבוביהם עם שהכחיתם אל חרבי ועתה חרשם מביתי: הוכה, הטעם הוכה העץ משל לחבת וכנים: ימחם, אמר הנביא אמר השם אלי כי אינני אלהיהם:

בין בוקק, רק אין בוכח לפירות ואין פרו: ישוה לי, יחשוב כי יפרה את פרו ויהיה שוה כנסן שהוא בוקק כי כאשר הרבתי פריו הרבו למזבחות: חלק, כי אין להם חלק אחד: עתה יחשמו, מוגזרת שממה כמו תחשם שומרון שהוא בניו והאדמה לא תשם ולבם שחלק הוא יערף מוזבחות שהרבו כדרך וערפמו הריסות: כי, כאשר חלק לבס לא רבו להיות עליהם מולך ולא יראו מהשם על כן אין להם מורא והכל יעשה כרצונם: דברי, אלות שוא, דרך זרה כאילו המלה מורכבת משם הפועל הסמוך ושאינו סמוך או היה כן בעבור אות הברק ומשל משפט שהוא מתוק וההפך למר כמו ההופכי לענה משפ והוא יפרח ברחש משפט שאינו ישר: על תלמי, כמו תלמיה רוח נשדי כמו שדה והעד יעלזו שדי: לעבלות, הם עבלי הזהב בבית אל: יגורו, יפחדו השוכנים בשומרון: כי אכל עלינו הטעם על כל עבלי בבית אל כאשר תחרב: וכמרוי חשר עלינו יגילו היום יתחבלו: כי הטעם כפול: גם, עבל שומרון: לאסור יבלי, כי הוא זהב: בשנה, בתוספת הכין כמו שבענה בניס: נדמה, ישרת בעבור אחר וכן הוא נדמה שומרון נדמה מלכה: כקף, כמו ותחבתי לקצפה: ונשמדו, במות העבלים בסור העגלים: ואמרו, אמר רבי משה כי אמרו דרך משל בעבור המזבחות כדרך כי היא שמעה והטעם שלא יראו עוד וכת אמר ויחמדו עובדיהם מרוב צרתם: מימי, יותר כמו מזקיקים חתבונן מאחיבי תחכמי ופירש עם עמדו על חטאי דורו כאילו עמדו עם בני בנימין הם בני עלוה כמו עולה והיתה לעולה והיה רק זועה והיום לא יכחדו שתשנים מלחמ כאשר השניה את בני בנימין מהשכטים וזה הכתב כמו כרחי שדה שטעמו ראה רית בני חשר ברכני כריח שדה: בלתי ואחרם, מוגזרת מוסר והיוד מובלע בדגשות עין הפועל כדרך בטרם אצרך בבטן כי אצק מים ופיר ואספנו עליהם חן איכרם על יד עמים שיתאספו עליהם ואחרם כמו יאכרו קשורים: לשת עונותם, כמו כבחי מענה האריכס למעניתם: וטעם שתיים בעבור יהודה ואחרים: ואחריי אני למדתיו מתחילה לסבול על מצותי: ואני עברתי, החוק על כל חורש שהטובתי לבחירה והרכבתי חפרים עם יהודה ירש יעקב, יעקב כולו השדה שלו דרך משל על התורה וצויתם זרעו וקצרו הוא התגמול כי רבו להסיר הקובי לקהל התיב ועת תדרשו השם לרונת הזרע אז יבא מלקוש: ויורה דלק לבם, כמו יורה ומלקוש וכל המכרשים אומרים בקשו אתם תורתי והוא יבא ויורה אתכם: חרשתם, וכל זה עשיתם שלא סבלתם עולי כי בטחתם בגבורים ובעבור זה: וקחם, כשוד שלק, אולי הוא שלמנאצר: בבית חרבאל, שם מקום: רטשה, שם דבר חם על בנים ולהיותו מוגזרת אורב אין טע' לו: ככה, בית אל ששם העגל שהוא ככה הרע מכל רעתם כי רוב מלכי ישראל לא סרו מחטאת ירבעם וטעם בשחר כי ישרו בלילה ובשחר יכרת מלכס:

כי נער, זהו מלומדה ממי כי מהיותו נער והטעם בנחתו ממכרים חז החלתי ליסרו בעבור שההבתיו: קראו, הטעם ממכרים קראתי לבני לעבדי והם עתה קראו להם לעבלים וכאשר קראו להם לעבלים כן הלכו ונדדו מארצם מפניהם ויש אומרים קראו להם נביאי והם הלכו אחורנית: ואנכי תרגלתי, ת'ו תרגלתי תחת הא ואין כמוהו במקרא והטעם הרגלתי ללכת על רגלי כאשר יורגל הנער שייקח על זרועותיו והו כדרך רפואה לחזק הנער עד שיכל ללכת ובעבור שדמה ישראל לעגלה מלומדה אמר בחבלי חרם בעבותות חמטכס בעבותות חבבה לא כמו העבותות המושכות בצואר העגלה החורשה: ואהיה להם, כאשכים המרימים על העגלה להרים העול שהוא על לחיה רנב אחר רנב: ואטו, כמו אטו ומלת אוביל עם דבר כמו אכל בכסף והייתי מטה לוי אוביל ור' מרינוס אמר כי אוביל רחוי להיותו אוביל כמו יוסף עוד דוד את כל בחור ישראל ופירש ואטו כמשמעו שהייתי מואביל אטו: לא ישוב, ואשור שם מלכו כאשר הזכרתי ושמו להם ראש אחד: כי מחלנו לשוב, אלי העולכים למכרים לשב אל חרבי: ומלה, כמו יתולו על ראש יואב ולא חלו בהם ידים ידי האוהבים: וכלתה בדיו, סעיפו כמו ותעש בדים ואת הרעה בזה להם ממועצותיהם: ועמי תלוים, ב'אלף כמו חמר תלחום ויוד למשובתי אינו סימן הפועל כמו ושמהנים בבית תפלתי אשתחווה אל היכל קדשך בירחתיך כי משובה לעולם לבנאי והנה הטעם שהם עושים דרך משובה עמי כאשר תלוי בחור אינו עולה למעלה ואינו יורד למטה:

כמו לילה, נחלה עבר על נפשינו וזה הפסוק וכך טעמו כמו תגור אופה בערה מלוש בצק עד חומצתו עד ישובת אופה מעיר כי כרי להבעירו ולהסיקו הרבה: יום, שימליכו מלכס שיקר' אותו היום יום מלכינו יסכירוהו בין אז ימשך ידו עם הלוצים ואת המלה מפועלי הכפל שהיא לצך נחילו היתה מלוצים היתה מהפעלים שהם עלומי העין מוגזרת לך שטרשו לך עכ' הוא מכפולי הלמד על כן תופפות ומתופפות שני שרשי ומלת החלו מחלי כמו הראו ומלכינו הוא הפועל והשרי הם הפועלי: החלו שרי, את המלך מן השכרו וכמוהו מחלה לב פועלת מחלה את הלכ מהבין הנוסף שהוא החלה, וטעם חמת מיין בחסרון ב'ית בחמת מלא יין ופירושו כמו מן החמת ובכמך ככה כמו דלת וסגור דלתך בעדך והעד מסבח חמתך ואף שטר שהוא כטעם הזה: כי, מלת חרשם על מחשבו רעות שיחשבו כל הלילה והנה לבם קרוב כתגור דק כל אופה ישן בלילה רק בבקר יבעיר התגור ואלה חן לבם ישן רק חושב כל הלילה: כולם, הטעם אובלים חלה את חלה חפילו שופטיהם גם קושרים על מלכיהם על כן כתוב: חפרים, הוא יתבולל, כמו בלול מעורב והטעם שהם יובקשים עמר מן האומות לזה מפני זה והוא מצרים קראו אשור הלכו על כן יתבולל בעמים כמו בלול ומצרים הם הקוראים, וטעם עונה בלי הפוכה אז תהי נשרפת כשאחיה הפוכה והטעם על עצתם ובעבור כי דמה ירם ולבם לתגור דמה הענה לעונה: אכלו, הטע' על השחד שהיו נותנים לאשור ולמצרי' כאשר כתוב על המלכי' וטעם גם שביה שנחלם כחם ואבל הונס: זרקה בני, התולדת זר'ק' בו שביה שהשיב' תבא מתולדת האדם: וענה, פירשתיו: ולא שבנו אליי, כעניי שחן להם מה יתנו עוד לגוים שיעזרום: ויהי חפרים, בקלותו וחוסר דעתו שהיו הולכים א מצרים ואשור לבקש עזרה והם לא ידעו כאשר ילכו כי אני חפרוש רשתי עליהם והנה אהפכום כי לא יוכלו לברוח על כן אמר עליהם ולא להם ובעבור שהזכיר כינה אמר כעוף השמים חורדים: איסירם, כמו איסרם רק הוא מהבין הנוסף ולא החליבו היוד בויו כמו ועפעפק ייטירו נבדך ולא חמ' חוסרים כמו חושבים חורדים והעמירו המלה על בנייה ששרטה יסר או העתיד יסר והטעם אני איסר חלה ההולכים למצרים אז יהיו כשמועה לעדתם היושבים בארצם: אוני, טעם נדדו בעבור שהיו בורחים עוד יבא עליהם: ואנכי, בלבי ומחשבתי לפדותם והם היו אומרים כי כל לבי להרע להם: ולא, הטעם כאשר חפרם הלילו על משכבותם וחמרו אוי להם על הרעה הבאה עליהם לא יעקו חלי כאשר יעק המלה אל הרופא, וטעם על דגן ותירום יתגוררו שיתחברו ביום לאכול ולשתות כמו כהרסו מוגזרות: יסורו בני, ידברו סרה ביה ונהנה בלילה לא יעקו חלי ובוים מורדים לדבר כזבים: ואני, הטעם אני ייסרתים לא לרעתם רק לחזק זרועתם כדרך ואני תרגלתי לחפרים: ישוב לא על, הטעם ישובו אל מצרים לא על צורך רק להלשין על שריהם וזה טעם היו בקשת רמיה והעד מזעם לשונם: זו לעגם, הקרוב בעיני כי המלם סימן חשפי הלשון:

אל דברי השם א הנביא שם א חקך שופר ודאה כנשר א בית יי ויפת אמר שם חקך שופר כי אויב ידאה כנשר על בית יי ויפה כירש בעבור מלת יען: לי, ככה הוא לי יעקו בני ישראל או יסר בית ישראל: זנח, טוב, הוא השם הנכבד שהיה טוב לו: ירדפו, כמו אשר יקראווי דקינו: הם, כילא שאלו להשם להמליך ירבעם וכתוב אשר יבחר יי אלהיך בוגם כן מלכיהם: השירו, מעלומי העין קס שב שר והטעם כפול ויפת אמר כמו סמך כמו בשורי מהם והטעם הפוך חם המליכו או חם השירו, וטעם למען יכרת בעבור יכרת מהם הכסף והזהב: זנח, שומרון, כפול כאילו כתוב אותך זנח עבך אותך שומרון כאילו מחם כך כי העיר תחרב ואנשיה ילכו בשבי: חרה אפי בם, בעגל ובשומרון: עד מתי, יהיה חרון אפי בם עד שיהיו נקיים ולא יוכלו נקיון שיהיה להם ממנו: כי, מעצת ישראל הוא ומעצת המלך שהמליכוהו נעשה עגל שומרון: כי שבבים, כמו שבבים ויפת אמר כי עגל שומרון יעשה ישראל להיות שוב זה אינו כנפון: כי, ת'ו סופתה כוסף כמו אימתה: אולי, ואם תחמרו אולי יעשה דעו כי זרים יבלעוהו: כבלע, הטעם יבלעו קבירכס גם יבלעו הזורעים: ככלי אין חפץ בו, שחלם ישלכמו מביתו: כי פרא, כמו פרא חרם וטעם בודל כי לא היתה נעתת אחת ומלת התנו מוגזרת חתקן שהיה כל אחד נותן מנחות של אהבים לשרי האומות: גם טעם חקצבס במצרי' אז יחלו להתחונן ולהתרעם מעט מרוב מלא מלך מצרים ואשור ושריהם ולא יתכן מדרך הדיקדוק לפרס ויחלו רק כמו וממקדשי תחלו: כי הרבה, וטעם היו לו מוזבחות לחטוא כבר היו לו סירס מחבותיו ולמה הרבה עוד: אכתוב, ואני הזכחתי וחוץ כתובים היו לו: זכתי, אמר רבי משה הכהן הבהבי כדברי ר'ול ולא הבהבה ויפת אמר מוגזרת הבהב והיוד כוסף כמו שדי והוא הנכון: יסור עונם, שישובו אל מצרים למרות פיו לא תוסיפו לשוב בדרך הזה עוד: וישכתי היכלות, לבצר בהם: ואכלה ארמנות כל עיר ועיר:

אל, הטעם כל בני חם ישמח בבא להם גילה דין הוא כי אין אחד מהם שתנה תחת אלהיו כאשר עשית אתה אהבת לתת חתקן לבעלים תחת מעשר לקך ואת הזנות על כן גרן ויקב כי זרים יקחום יכחש גם כאילו לא יכירם: לא ישובו, ובאשור טמא יאכלו, כי כן היו אובלין בחרץ יי אחר שלא יתנו קודש השם ויתנו חתקן: לא, הנסארים ואלו היה להם לא יעברו לו: כלחם חונים, כמו ללח חלתי באחיו והוא שם דבר ולסון רבים חונים: מה, חנ' ח' כנגד זכחיים: כי הנה הלכו, מפחד שוד סידוחם יש מהם שימותו במצרים גם בדרכים על כן אמר מממד לכספם והנה לסוד ילכו: באו ימי השלום, שיפלט לכס השם שהייתם אומר על נביא השם שהוא אולי ואיש אחר רוח השם בו הוא משונע: על רב עונך, המטמאה, שיש בלב כל אחד: זובה, הטעם שאמר כי נביא השם הוא אולי והוא עושה מעצמו צופה והוא כמו נביא שהוא צופה מה להיות וזה נביא הסקר הוא כח יקושוטעם מטמאה בבית

אבן עזרא על הושע יב יד ועל יואל א

כמו יצר שהיה בעורף: אהי, יש חומרים הפוך כמו היה והנכח כאומרו אהי מלך
אויב הוא: יושעך, מידי ומיד החיות: ושופטך, הטעם כפול: אתן לך מלך,
כשאלו שאמר הנביא כי אונתו מאסו ממלך עליהם עתה אקחנו בעברתי: צרור
הוא בלבי לא חשכחנו כאשר שכחו הכתוב למעלה: חבלי, והבן שילד ידעתי
כי סכל יהיה כאבותיו ולא חכם על כן עלת לא יעמוד במספר בנים כי מיד ימות:
מיד שאלו, הייתי פודה אבותיך עתה אני אהיה דבר המות שלך גם אהי קטבך
והעד מדבר בחלל יהלך מקטב כטעם הכרתה יש אומרי' כי אהי כמו היה שאמר
כרתנו ברית את מות: כוונתו, שם מגורת ויחם יי' והטעם שלא חננס: כי הוא
בן אחים, מגורת בחמו: יפריח, כמו יצרה החליח כמו החלה והטעם דרך משל
כאשר הזכיר במרעיתם ספר חן יהרנס הטעם ויכרית: ויבוס, כמו וייבש חו
כמשמעו שיכבו ניימיו וטעם זה הרוח משל לחיב שהוא יססה:

יד

תחטט, תהיה שממה: בחרב יפלו, חנניה: והריותיו, אחר שהמלה לשון נקבה
לא חטט לומר יבקעו כדרך אש תעירו ואם תעוררו: טובה, מעט מעט עד הטעם
ואעם כי כשלת בעונך ואח מי יקיימך רק הטעם לבדו: קחו, איננו מבקש מכם
כאשר תלכו לבקש רכוננו האן או עולות רק דברים שתודו כדרך נשוא השעיר עליו
אמר רבי מרינוס כל תשח עין הפוך כל עון תשא והנכח כל אשר תשא עווננו נסוב:
נקח טוב, מעולה או הדיבור הטוב שנוכל לומר לפניך והטעם להתודות ורבי יוסף
אמר מיעוט מעשים טובים: ונשליח, שלום פרים כמו כי הכית את חויבי לחי
שפי' מכת לחי או חסר קף והזכיר פרים כי הם גדולים והיקרים בעולה והוא
שתאמר: אסור כי כתוב ואסור הוא מלכו לא נשען על אסור ולא על סוסינו
המובאים מנצרים: ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו, כנגד מעשה חרשים כי
אין מי שיצור מי שאין כח לו כמו היינו רק אתה וכתוב אבי יתומים זה כנגד כי
כשלת בעונך ואח עזור לך: ארשא, מלת משובה לבאי בכל המקרה ואיננו באומר
משוכתם בכל מקום שהכיתים רק המשובה בנשמה בחולי בגוף על כן מלת ארשא
כנגד הכה אפרים: אהבם, אהבת נדבה הפך ימאסם חלי: כי טב, הפך חרה
אחיבם: אהיה, הפך שרשם יבש ויבש מקוהו והשפנה תפרח מהרה ובעבור
שאין לה שורש רק דק אומר ושרשיו יהיו כשורש עצי לבנון: ויך שרשיו, באורך
וברוח כדרך ומהם אל כתף ים כנרת ובמידות שברים ותבריתא: יסובו, חמה
יפת יוספי בכל הלכנו ולפי דעתי יוספי בכל ישראל והם העבדים שהיו אכריהם
וברמיהם: יחיו דגן, והקמות יפרחו בגפן: וזכרו, ריחו כדרך אזכרתה ויפת
אמר זכר גפנס למרחק בין לבנון: אכרים, באמרנו אפרים מה לי עוד אף לי
צורך אליהם אני אעשה לתת לו כל חפצו כדרך והכסף יענה את הכל, ואסורנו
לתת עיני לטוב עליו עד שאסורנו נמצא שהיה ככרש רענן ואל תפחד בעבור שאין
לו לברוש פרי כי ממני פריך נמצא: מי חכם, מי ישרת בעבור אחר ואלה הם
דרכי הטעם והטעם קשור כי בשוכם אל הטעם ירפא חתנם: ופושעים, הם היוצאים
מהרשות כמו על כל דבר פשע או תפשע אדם והמעונות נפשו בדרך הישרה יבטל
והשלם על דרך כי כשלת בעונך:

ספר יואל

א

אין לנו דרך לדעת דורו ולפי הפשט איננו בן שמואל ודע כי כל בני שחבר עם
אביו היה נכבד ואם היה אביו חביב נכבד חכיר כמו צפניה בן כנזי
בן גדליה בן אמריה בן חזקיה עד שהגיע אל הנכבד שהוא חזקיה המלך: שמונו,
זה הנביא התנבא על הארץ שיבוש להשחית את הארץ וביום משה היה מין ארבה
לברו ועתה עם הארבה גזם וילק וחסיל ואלה ג' מינים אסורין ואמר לקיים בעבור
ההיתה כזאת: עליה, מזה הפסוק נשמע כי הדור איננו מספר ידוע יתר הדגום,
בה תחילה אומר יפת כי גזם כמו גזז והמשל כמו חנם ריקס וילק שילוק בלשון
תרגום כורת וחסיל כמו יחסלו: הקיצו, פועל עומד ולא ימצא זה הטעם יואל:
עשים, מגורת ועשותם רשעי' כי ידרכוהו ברגל: שם, דבר הנגזר להיות ידבר
בלשון עבר: לקצפה, כמו קצף על פני מים שאין בו ממש: חשוך חשפה,
שקלפה: הלכינו, פועל עומד כמו הקץ: חלי, אמרי חללי לי ויפת אומר כי
האלף תחת הא כי היילי ולא דיבר נכונה וחילו היה אומר כי האלף תחת יוד יללה
גם הוא נכח והנביא אומר לאדמה חלי או לכפשו כבתולה שמת בעל כעוריה בימי
שמחתה: הכרת, כדרך כי מי גדה לא זורק עליו והטעם שיאמר לזכורי חן
תמצאו אתם יי' והנה הכרת מנחה וכסף שהוא חיוב חציבו והזכיר המנחה בעבור
כי שדד דגן גם הנסוך חם לא ימצא מעכב: אכלה אדמה, הטעם אכלו יושביה:
היובשו, אכר תואר והאלף שורש ואין כמשקלו: הנפן היובשה, דרך משל וכן
היובש ששן: חגרו, סך והטעם חן לכס במה תתרוזו חללי להקריב עולות כי
עולת התמיד חן לכס: קדשנו, כמו חכינו: עברה, שלא יעשה חכם מלאכה
ויפת אומר קהלה כמו עזרת בגדים: חספנו, חתם זקנים: כל יושבי, ארץ
ישראל: בית יי', בחסרוך מלת אל: אהה, מלת זנתאמר בדרך פחד ויפת אומר
כי האלף נוסף: וכשוד, הטעם מי יוכל להמלט משוד שיבא מהטעם והגיד זל אומר
כי שוד תואר כמו עלי לבי דוי רק אומר כי היוד תחת אונת הכפל כמו דליו שוקים
מפסח והטעם מתגבר ומנצח על כן חמל כי במקום הזה איננו שם הנכבד וככה
כקול מים דבים כקול עדי וככה והיה עדי בדרך תקוף והעד וכסף תועפות לך
וכתוב ושית על עפר בצר ויפה אומר: הלא, נכרת, ישרת בעבור אחר נכרת
שמחה וניל בעבור היין המוסמח אלהים וחגשים: עבסו, אין לו חבר אומר רבי
מרינוס התעפשו פרודות הם גרגרי החטה והשעורה הזרועים שהם תחת
מגרפותיהם והטעם הפער וככה ירש או באגרדו והאלף נוסף: נהרסו ממגורותי
מקומות

ואל על, כמו נאם הנבר הוקם על שהוא תואר כמו עליה והנה פירשונו ואל עליון
יקראוהו הקוראים והם נביאי הטעם וכולם על דרך חל' לא ידעו ראש: חן,
אמנך, כמו אתנך כמו אשר מנן צריך עטרת תפארת תמנך תתן לך כמו כי
אין הנגב נתתי: נכמרו, יקדו ונצרכו כמו עורינו כתמר נכמרו: כחומי,
מגורת ויחם יי' ודברה תורה כנגד בני אדם: לא, חלי, שאוכל לסבול הכעס ועוד
כי בקרבך לברך הייתי קדוש, כי אל חכמי ולא חיים, ולא אבוא בעיר, על דרך יסב
אלהים את האדם והנאמן אמר לא אבוא בעיר אחרת רק בירושלם לבדה: אחרי,
אם ישבו ללכת אחרי הטעם כמו אחרי יי' אלהים תלכו עתה ישאב כארחה ויחדו
בנים הם ישראל שהלכו אל מערב שהיא מזרים כי כן היא מערבית דרומית וככה
אסור, וטעם יחדו ככפור שהצפור תחדד מקול הארחה ואני אצופס כעוף וכיונה
הפך שאמר כיונה פותח לך לב: והישובתי על בתיה, הטעם חשיב שבנותם רק חיים
העלכים אחרי הטעם כי הם כבדוני בכחם ומרמה לא באמת גם כן יהודה שהיה
אומר כי רד עם אל על משקל כי אם תם הכסף שהיה חושב בעבור היות מלכי מבני
דוד כי הוא מלכות הטעם:

יב

אפרים, חתנו הולך אחרי הטעם כי אם בדבריו כי הוא רועה רוח כמו הקץ לדברי
רוח והעד וברית עם אסור וכתוב ושמן למצרים יובל דורך למלך מצרים: ורבי,
המפרש כי יהודה הוא כאמן והוא יהיה מוכיח וחמר כי הכתוב לא הזכיר ורבי ליי'
על יהודה רק עם הטעם כי הטעם ויהודה ירבו על אפרים והנה טעם מדרך הכתב
והדקדוק כי למעלה כתב ויהודה את מזורו ארכיב אפרים יחרם יהודה ועל פניהם
אמר אכלתם פרי כחם גם שכן וירבו רועי ברד עם רועי יצחק וירב העם עם משה
ורבים אחרים על כן חבר אפרים עם יהוד ואמר ולפקד על יעקב כדרך שזה הטעם
כולל שניהם: בבטן, המפרש בבטן גור הטעם דבר הנכורה והכרבה לא ידעתי
מה טעם בבטן והכתו אומר בטעם ארץ בבטן ידעתי ולפי דעתי כי הוא כמשמעו
כי בבטן עקב את אחיו והוא מפורש וידו אוחזת בעקב עשו והטעם למה לא יכרו
את בני יעקב שאני בחרתי אביהם ועשיתי לו מעלה על כל הנולדים כי כאשר היה
בבטן נתתי לו כח לאחוז בעקב וזהו כמעשה נסם כי אין כח בעומד בשליה ובעת
התבקעה לתפוס דבר עד שיצא מהרחם לחיור העולם והנה בהיותו בבטן נתתי לו
כח ואחר כך התחבק עם המלאך ולא יוכל לו והנה מלאך אחד הרג כל מחנה אסור
ומרחותו יפחדו בני אדם כמו דוד שנבעת ואף כי להתחבק עמו והנה הטעם שידעו
כל בני העולם כי זרעו יעמוד לכנח ובסוף הוא יבא את חויביו והנה אפרים חושב כי
אפרים הוא מצא האון: וישר, פירש חן שר את אלהים: ויובל, המלאך וכמעט
בכה ויתחן לו שיטלחו וטעם עלות השחר לפני שיתחזק האור שלא בעת יעקב
וטעם בית אל ימצאו בסובו לאביו עם מצא המלאך ובעבור שהמלאך נראה בבית אל
בעמים הנה המקום שער השמים על כן התנבא חלי ועמום על ירבעם בבית אל
שהוא מקום מלכותו כאשר אפרים: ויי', הטעם המלאך דיבך עם אבי וטעם גילה
שמו למשה שהוא אלהי המלאכים להיות להם לאלהים על כן יי' זכרו: ואתה, לו
שבת אל אלהיך היה עומד להשיבך אליו והו והתה באלהיך תשוב וקוה אליו ואל
תשמך אל עשך ואל כוחך כי הכח מאתו היה לך גם העומד: ויחמר, טעם חן
לא נתן לי הטעם העומד חלי מעצמי עשרתי כי אינני כמו כנען הוא הסומך כמו לא
יהיה עוד כנעני והטעם למה יאמר חסד ומשפט שמר ולא יהיה עוסק כנעני וכל
יגיעו לא ימצאו בני אדם שחטאתי: ואנכי, הטעם הלא תזכרו כי חלי העליתך
ומצרים בעושר רב שלא יבעת בו וכללתיך במדבר בהיותך באהלי' כמו כן יוכל
לעשו לך כימי מועד אהתך ממצרי: ודברתי, והנה כבר דברתי כזאת וכזאת על
הנביאי שיאמרו לכם שתתיחו דברי שקר: וברד הנביאים אדמה, ששמתי דמיונות
משלים שתבינו: אם, והנה היו חכמי הגלעד לפני הנביאים חן: חן שוא היו,
אחרי כן: בגלגל שוורים זבחו, לבעל: כנלים, דרך משל שהיו רבי ובראי:
ויברח, היה לכס לחסו כי אביכם בברחו אל חרם עני היה וכן אומר ונתן לי לחם
לאכול: ויעבד, באשה, זהו הלא ברחל עבדתך ובעבדו אשה היה שומר באן ואני
העשרתינו גם העליתי בני על יד נביא הוא משה ושב ישראל כמו באן (שומר משה
ושכח ישראל כל זה: הכעים, הטעם: תמורתי, בגלוי כמו שמי לך תמורתי
ויתמור: ודמיו, דמי נקיים ששפך: יטוס, כמו והנס נטוסים:

יג

בדבר, מדיבורו היו יריאים הגוים ואין למלת רתת חבר רק בארמית ורבי משה
הכתן פי' זה על רבעם שהיה מאפרים כמו זה ירבע' בן יואש כאשר אפרים עור,
אשא הוא שנסחת מלכותו בישראל כי מלך על עשר השבטים: ויאסם וימת נחשב
כמת ועוד כי הרג אבים כל מחנהו: ועתה יוספו, הדור הזה לחטוא: כתבונם,
כתבונתם כמו ונורם לבלות שאלו ונורתם: להם הם אומרים, בני אדם להתל
מהם כי הם מנסקים לבעלים שהם צורות העגלים כמו וכל הפה אשר לא נסק לו
זהם שופכים לם נקי והו דמיו עליו יטוס והנס הפך כל אדם כי האדם יסק לאדם
שהוא חבירו ויזבח העגלים למאכלו: לכן, על כן לא יעמדו: משכים, פירשתו
כי בחר השמש לא ימצא: כמוך, התכן שדך עם רוח סערה והיה ראוי להיות
יסוער בפתח גדול והנה הוא מלה זרה בדקדוק: ואנכי, הטעם חן שבת לנסוך
לעגל שלא ישע ולא ישבע והנחת אלהיך מימים קדמונים שהושיעך וירע כל צדריך
כדרך יודע צריך: חכי, תלאבות, ארץ ציה נמצא וככה בלשון שימעהל ולחיותו
כל תליות בו דרך דרש ולא דרך פשא: במרעיתם, יספר הנביא הטובות שעשה
הטעם עם אבותיהם בבואם מהמדבר אל ארץ כנען: והיה, פועל עבר על הרעות
שהביא הטעם עליהם: אסור, תואר כמו עזים שילכו אסורי אדם בו ועוד:
חכנסם כדב שכול יש אומרים שנהרגו בניו או הוא תואר יואל: וטעם חית השדה
אני אכל קצתם בדבר וברעב וחית השדה תבקע קצתם: שאתך, כי בי' ניקום

אבן עזרא על יואל ב ג ד ועל עמוס א תרצח

על מלחמות והיה לאות כי ימותו עמים רבים: ובשרידים הטעם כפול וטעם אחר יי קורא גזר:

ד

כי בעבור זה הכתוב חשבו רבים כי הנבואה לעתיד חולי כן הוא ורבי משה אומר מצאנו שכל פחד השם על כל הגוים שהם סביבות ירושלים בימי יהושפט ויבואו לו מנחות והנה בימיו שבו השבויים בימי חבתיהם: וקצתתי זאת היא המלחמה שהתחברו בני מואב ובני עמון ושעיר חיל כבד לרוב מאלד ויהושפט היה לו מיהודה ומבנימין אלף אלפים ומאה וששים אלף גבורי חיל ועמק יהושפט היא עמק ברכה כי יהושפט קרא שמו כן: וחלי ידו פועל עתיד תחת עבר והעד וידו חבן כי גם כן הוא להיותו עבר רק יהיה מפעלי הפעל והנה מצאנו לידות שורה על עולמי הה"א: ויתגו הילד הישראלי במחיר זונה בעבור זנות: והילדה מכרו בניו בדמי יין להשתכר עם הזונה כי כל זונה במקרה היא כמשמעה חוץ מן והזנות רחבו שהיה כמו חזניך כי האלף נוסף: וגם מה אהם לי מתנבא על צד וצידוק ופלאותים שיבואו יום אידם והנה מצאנו כתוב כי הפלשתים היו מביאים ליהושפט מנחה וכסף משא וזה לאות שבברה ידו עליהם וטעם הגמול כאילו גמולתי לכם דע אז אהם תחלו לגמול לי כמו אשר גמולו אותי: אשר כספיו והבי שנתנו מלכי יהודה להם שוחד אז לפדיון השבויים וכפי שלקחתם במלחמה אז בגביה: הנביא הם ישבו וינקמו מכם: ומכרתיו הוסף על המדה: ואת בנותיכם שאינן יוצאות למלחמה: שבאים בני רחוק שהיה ממלכות שבא: קראו שב עתה להגיד דברי החיל הגדול הבא על יהושפט: קדשו הכינו: כתו חתיכם כמו את מחרשתו ואת חתו: ומזמרותיכם שיזמרו בהם הזמורה: החלם יתחוק: עושו התקבצו ומגזרת עיש שהם כוכבים לעולם לא יתפרדו כי הם בגלגל העליון והם גרמים בקץ ובחורף בארץ: הנחת כמו הורד ואלה דברי הנביא והטעם הוריד השם: גבורך שם והם המלאכים כנגד העירו הגבורים ואת המלה ידועה בתרגום וככה נחת גדודיה על עפר נחת ויפת אהר שמה ישבר השם גבורך אתה החיוב הבא כמו ונחתה קשת כמושה: יעורו כמו העירו: שלחו מגל דרך משל כי כתוב כי העמונים והמואבים השמידו יושבי הר שעיר והחרמום וחלכ הרב חיש חישו ואף פליט: השיקו דרכו דרך משל ונקרא עמק החרון כי בלה ונחרבה היתה עליהם והמפרש יהושפט כי השם ישפטם זה דרך דרש הוא כי על דרך הפשט כן הו' שיקרא שם אדם בשם עושהו כמעבורי שרי רק השם הנכבד לא יקרא בשם אדם על כן כירשתי כי שלמה בשיר השירים שהוא חול: המונים יפלו: כי קרוב יום יי להקם מהם: שמש קדרו עליהם כאשר היה לפני בא יום יי: ויי מציון ישאג רעם גדול כמו קול רעמך בגלגל כדרך ניי השמיע את מחנה ארם וככה כתוב נתן יי מארבים: ורעשו דרך משל כי הכל יפחדו והשם יתן מעוז לעמו כדרך יי עוז לעמו יתן כאשר פירשתי וטעם מציון הוא אשר פירש: וידעתם כי שוכן בציון וירם לא יעברו בה עוד אם ישמרו תורת השם וככה דברי זכריה ושכנתי בתוך וכה אהר בסוף והיה אם שמוע תשמעו בקול יי אז יתקיים כל זה: והיה יפנו יולו דרך משל כשמן נוהלים צור: וכל אפיקי מקומות חזקים ואינם רבים: מצרים וחלום היו שממה בימי נבוכד נבחר ונחת מצרים היום איננה הקדמונית: ויהודה לעולם תשב אם לא תמרה פי השם והכבוד ישכון בקרבה כאשר חתם ספרו וכל רעה שעשו הגוים לישראל לא יקם מהם כי רחמיו גדולים על כל מעשיו רק דמיהם טפסכו שאין להם פדיון לא יקרה:

ספר עמוס

א

הנביא היה בימי יהושפט וכל נבואתו על ירובעם בן יואש ורובי המפרש' אמרו כי הרעש היה בהכנס עזריה להקטיר קטרת ואף רחיה מהמקרה רק מהקבלה כי הכתוב אומר כי בימי עזריהו היה הרעש ודבר גדול היה ולחשבון הזה הוא ובעוד ששים וחמש שנה כי אם היתה זאת הנבואה בתחילת מלכות אחז הנה אחר עשרים ושנים שנה חת אפרים מעם אשור כי כן כתוב וטעם הרעש להזכירו כי התנבא לפני היותו שיבוא רעש ויכה בית החורף על בית הקץ ומלת נוקדים רועים כמו ומישע מלך מואב היה נוקד: ויאמר ישאג רעם גדול שיהיה ואז ימנע הנשם ויהיה להם חסרון לחם ומים כאשר זכיר אז הטעם ששמע זה הנביא קול השם בדרך נבואה קול גדול כשאגת אריה והנה הקול כמו גזירה שנבזרה מהשם על כן אמר ואכלו כאות הרעים כי הצחן תמות בלי מרעה: ויבש ראש הכרמלי העצים הנראים בראש והמפרש נאות הרעים על המלכים איננו מטעם הפרעה: כה אמר אליהו הן כל אלה יפעל אל בעמים שלש עם גבר והטעם כי זיהירו ואם לא ישמע יענישנו בפעם הרביעית ויפת אהר על הדור הרביעי אם היו כל הדורות רשעים והנחוק אהר שלטה עונות סלחתי לו וזאת הרביעית לא אסלח והנה בלמשק וענה וצור ואדום ובני עמון לעולם הרביעית שהרעו ליעקב ובמואב שהרעו לעשו ושניהם בני יצחק על כן הזכירו פעמים בנבואתו ולא מצאנו ככה בספרי כל הנביאים הנמצאים: על דושה זה הכתוב על חזאל שהרע לישראל וישימם כעפר לדוש וטעם את הנלמד יושביה אז שברחו ישראל ממנה והוא היה חורף את הנלמד וכתוב ויכס חזאל את כל ארץ גלעד: ושלחתי בבית חזאל בני בניו חולי רצח היה מהם שהמיתו מלך אשור: ושברתי כי נלכדה בהלכד שומרון: והכרתיו בקעת חן שם עיר בארם: ותומך שבטו כמו מטה עוז שבט למשל: קירה אל קיר שם עיר באשור וככה כתוב ויגלס קירה: כה שהגלו ישראל בדרך שלום והסגירו לארס: ושלחתי החיוב נמשל לאם כי אשיבא מחשבון: והכרתיו ותומך שבטו כמו לא יסיר שבט מיהודה: VV 2 ב ט

מקומות חכורים לדגן כמו אחרות כמו על דגן ותירוש יתגוררו והמלה זרה לתוספת שני מ'מ'ן: מה נבוכו כמו נבוכים כי השורק בא תחת חולס נבוכו ע"מ כוכו ללכיס שפטים: נאשמו כמו תאשם שומרון: אלך דברי הנביא כי יספר שהיתה שנת בצורת והוא אכלה נאות כמו נות רועים ורבי משה הכהן אומר כי הטעם כמו על עצי השדה אשר שם צפרי יקננו ויפת אהר כאילו אכלה אש וכך היה לולי כי יבשו אפיקי מים: גם דרך משל כי עצי השדה צועקים: גם בהמות תעברו כל אחת ואחת בדרך בנות צעדה: כי יבשו אפיקי מים המקומות ששם מים רבים עמוקים כי אין להם מים לשתות: ואם אכלה נאות המדבר ואין להם מה יאכלו:

ב

תקעו זה הנביא אהר חגרו לפני בא זה היום ובבא היום אהר תקעו שופר ובעבור זה אהר וגם עתה שבח יום יי יסובו אל יי כי הוא יפליח לעשות עמכם: יום כדרך וכסה את עין הארץ וטעם כשחר רגע אחד הפרוש: עם חבור וכמוהו ארזים לא עממוהו לא התחברו עמו במערכת אחת וככה קראו גוי: לא היה לבוא ארבעה מינים יחד: לפניו דרך משל על הארבה: וגם פליטה אין דבר שנבלט ממנו: כמראה כמרוצה: קולו הטעם כי המרכבה איננה הולכת על מקום גבוה ואלה על ראשי ההרים: בקול להב אש שיראה למעלה: ערוך מלחמה מערכה אחר מערכה: מפניו יחילו עמים רבים מפני זה העם העצום ומלת פארור באלף מבזרת פאר והרשם כפול כמו סגוריר והטעם שיתקבץ ויתאסף הפך יתפסט כמו אספו נבחה ויפת אהר לשון שחרות והאלף נוסף: בגבורים יעבטון כמו יענותו וככה בלשון ישמעאל: ואיש דרך משל: גברי מין הזכר ובעבור שהזכיר בגבורים ירובין: ובעד השלח כלי מלחמה כמו מעבור בשלח ואין משלח במלחמה: לא יבצעו כמו ולא יבצעו וכמוהו ויבצעם בראש כולם: בעיר יסקו מבזרת שוק: לפניו רבנו אכשי הארץ: שמש וירח קדר עליהם כמו עד אשר לא תחשך השמש: ויי הטעם שיש להם קול גדול על כן רבזה ארץ בקול התרועה שאמר ירבו כל יושבי הארץ והמפרש כי פירוש השם הודיעכם זה לפני בואו איננו על דרך הלשון רק הטעם כאילו השם הרעים הארץ כדרך מציון ישאג ומירושלם יתן קולו והוא מתנבא על הרעש על כן אמר שאג ישאג על כוהו ואין לתמוה איה הוא קולו בקול הרעש כי רב מאלד מחנהו כמו ושאגן לחומים: עושה דברו כמו כי פי הוא קבצן: וגם שובו עדי בלב להנחם ונבואם אולי יוכפר העין לענות נפש ובכבי להודות הפשעים ולבקש תחנה על זאת הרעה שבה עליהם: וקדעו ככה היה מנהג בבואו עליהם רעה לקרוע בגדיהם כמו ויקרעו יעקב שמלותיו וככה בדברי דוד וקרעית הלב כדרך ומלת את ערלת לבבכם וכתוב וחקרע סגור לבם והנה הטעם להסיר מכסה לב לקרעו כי הוא ימנע שלא יבין הלב והטעם שיבין האמת ובעבור זה כתוב כל ערום יעשה בדעת: ונחם שם התואר ולולי אות הברון היה העין דגוש להתבלע הל"ן: מי הטעם אולי השם יסוב והשחיר זה החיל ברכה שיעשו ממנו מנחה נוסף: תקעו אחר ביאת הארבה: אספו יבא חתן לעשות מספד וכי: בין אין ככון לבכות בבית השם בהיכל לפניו: לחרפה רעב: למשל בס גוים כי הרעבים יברחו אליהם ואם באו אליהם אין כח בהם להלחם: ויקנא בעבור ארצו כמו כן יאמרו לי וכבר הזכרתי כי דבר נגזר להיות יאמרוהו הנביאים על לשון עבר: וען את הכהנים הגופים מלת ושבעתם כמו מלא גם חסר: ולא אתת חתכם שיבזו לבקש לחם כאשר אמרו מצרים נתנו יד: ואת הצפוני חיל הארבה שבא מפאת צפון וטעם אל ארץ ציה שלא ימאח מה יאכל: הקדמוני הוא המזרחי והאחרון המערבי ושניהם כנגד ירושלים והנה בהיותו בארץ שממה ימות: כחנתו כמו באשור ואין ריע לו רק הטעם כפול: אל תרחי כנגד ונורח מאלד: גילי כנגד מספד: כי הנדיל השם לעשות טוב כנגד כי הנדיל הארבה להרע: אל תרחו בהמות שדי כנגד גם בהמות שדי תערוג אלך: כי דשא נאות מדבר הפך נאם אכלה נאות מדבר: כי עץ נשא פריו הפך כל עצי השדה יבשו: ובני אהר יפת כי המורה הוא הנביא שהוא מורה אותם בדרך דק על כן באה להם הטובה והזכיר מורה ומלקוש כמו בלחי החמור חמור חמרתו שלשים עיירים ושלשי עיירים המבעיר את העברה כי יבער חיש ולפי דעתי שהוא כמו יורה ואמר את המורה לכדקה כמו שמש כדקה ומרפא בכנפיה וטעם בראשון בחדש הראשון כי לעולם יהיו בין זמן היורה שהוא כמו המורה ובין זמן המלקוש מים רבים ובחדש ראשון יבאו שניהם וזה במעשה גם וגם הוא כי הנדיל יי לעשות: ומלאו והשיקו היקבים כמו משיקות: ושלחתי זה יורה שבכל שנה שבער בא מין אחד ועתה באו ארבעתן והיה להם עובע גדול: ואכלתם ולא יבשו הפך הובישו אחרים והם שנים פרשים והטעם אחד וכמוהו יען ועשו ענה: וידעתם לולי כבודי שהיה בתוככם לא היה זה על כן יבטחו בי מהיו והלאה ולא יבשו לעולם:

ג

והיה אחרי כן אמר רבי ישועה כל זאת הנבואה היא לעתיד ורבי משה הכהן אומר אם כן למה אמר אחרי כן רק והיה באחרית הימים חולי זה הנביא היה בימי יהושפט על כן יזכר עמק יהושפט והנביאים ובני הנביאים היו רבים כי רבים יבאו לדבר עם אלישע ועובדיהו לבדו החביא מהם ק: על כל בשר בארץ ישראל שהוא מקום ראוי להנבא: וגם העבדים שטבו לתורת השם וככה השפמות: ונתתי מנהג אגשי לשון הקודש כאשר זכרו בדברים יחל לספר דברי הסני בתחילה ואח' כן ישוב אל הראשון באחרונה כמו לך יום אף לך לילה ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו וככה זה ונתתי דם בארץ ובשמים אש ותימרות עשן: השמש יספר קדרות שיהיה לשמש בהתחברה עם הירח והירח יקדר ויהיה אדום זה יהיה בהיותו רחוק מראש התלי ונבנו קרוב משם מעלות ולעולם הם אותות

אבן עזרא על עמוס ב ג ד ה

מיהודה: כה' יש חומרים כי ברית אחים על דבר שלמה שכתב ברית עם חירם מלך צור והוא קראו אחי ואין זה פשוט רק דרש הדורש כי לא היו אחים כלל ואיננו שב רק חדוש שהיה אחי ישראל באמת מאב ואם והטעם שראה צור כי חדוש היה יובקש רעת ישראל ויתר מכל הנשים ולא היה זוכר ברית אחים על כן הסביר ישראל לחדוש להקטף מהם: כה' ושחת רחמי' שהיו ברחם אחד והוא שמרה נחה וכמהו ויקרא לה נבחה וכמהו רבים: כה' היות כמו הרים כמו שנות שנים חולי משתנה מלת היות בעבור היות הגרן ואחרים אמרו שמלת היות כמשמעה שלא תלדנה בנים ולא יפחדו להרחיב גבולם וטעם בתרוע' כי תתפש רבה בכח וטעם בסער ברוח סערה בעבור שהזכיר הצתי חם:

ב

כה' עצמות מלך חדוש לשיד' דרך בזיון והוא מבני יצחק ויש חומרים על דבר דעלהו עולה ואחר כך שרפו חלו שרפו: ושלחתי הקריות' עם מקום: והברתי' שובט הוא מלך והעד וכל סריה אהרונ עמו: כה' על מחסם' והנה הכהנים מורי התורה עמיהם: ושלחתי' זה נבוכד נצר והזכיר ירושלם בית מלכות יהודה: כה' על מכרס' על השופטים ידבר והעד צדיק בריבו בהשפטו והנו נחשב כחילו מכרהו: השואפים' הטעם' תשאלו מתי תסחבו ראש לדין על עבר חרן ודי להם שפולתם: ודרך ענוים יטו' מני אורח ישר שהיה אורחם עד שהסירו הענוה מ' ישראל עד שלא יבוס ללכת חים עש אביו עם נערה ידועה: ועל' ולקחת חבול מהחביון יטו משפט זה יעשו בפרהסיא במקום התחברם למוצח הבעל וככה ויין ענוים ישנו שיעשמו מי שאין עליו עונש והם שותים: ואנכי כתוב כי הטעם פוקד עון הארץ על כן נזר להכחידם כי חקמייהם ללכת חים ואביו לזנות והזכיר החומרי כי הוא חוק מהשבעה וככה כי לא שלם עון האמורי עד הנה והנה משה הרב שני מלבי הזמורי המזרחיים ויהושע אמר לתת אונתנו ביד האמרי המערבי והנה זמנו ישחד: ואנכי הטעם שהולכתי אתכם ארבעים שנה עד שתלמדו חוקתי ואחר כך תירשו האמורי: ואקיים' גם סמתי רוחי על בניכם והתנבאו ללמדכם חוקתי והזכיר הבנים כי הם יתנבאו חוקן החכם חן לתמוה: ומבחווריהם' שתילדכם לאהוב התענוג והשמחה קדשתי להיכתיכם ולקדשכם: האף חן זאת' תוכלו לכתם כי לא עשיתי זאת ובעבור כי השלים בדברי הנזירים החל מהם כמשפט הלשון: ותשקו' הכרתם אונתם עד שנטמאו ושתו יין: הנה' הבחין חמר כי מלת מעיק מן השועלים העומדים זה דרך משל שאין כח לסבול וחבוי שפרד חומרים כי הוא פועל יוצא והנה מעיק יבזרת עקת רשע והנה כמו מניק ותחתיכם במקומכם והטעם שתהיו כבדים ולא תוכלו לברוח על כן אחריו: ואחד מנות מקל' יחמץ כמו במחשבתו ומאכלו כלי המלחמה: ותפש' טעם לא יעמוד כי הכל יבחד לבעת חלו: וקל ברבלי' ורובכ לאות כי הקל הוא הסוס וכתיב על קל נרכב: ואמין לבו' זהו שמשפחתו שינכח ולא יוכל חים להזיקו והפך זה הירא וקל הלבב ירא מהכל וקל לב להשחית: ערום' סיכבדו עליו בדניו בברחו:

ג

שמעו: רק אתכם' כאומר ידעתי מכאוביכם והצלתי אתכם ותחת שתעבדוני מרדתם בי על כן אפקוד והנכח כדרך בקהובי אקדש וככה דרך המלכים לטעום על עבדיהם העומדים לפניהם שידעו מנהגם יותר מן הכשריים: הילכו' הזכיר למעלה ועל הנביאים ביותם לאמר לא תנבאו והנה אפקוד עליכם חזקתם זאת ביד בניאי חולי תשיבו חלי חולי שירעתי לכביא ובלתי סודי לו להיכתיכם לא היה מתנבא מלבו כי אין ידע מה שאני עתיד לעשות וככה חן דברו דרך מקרה וראו היתכן להיות שילכו שנים אששים ברבע אחד למקום אחד בעבור דבר אחד חם לא בועד זה עם זה וכאשר תראו שהיה חמת דבר הנביא דעו כי אני שלחתי וואך יכול למרות חת פי שלא יבא כי חתם חומר להם לא תנבאו: הישאג' משל אחר הים מנהג בחריה שישאב רק על טרפו ואני שאנתי חס ועוד הראיתם חריה שעלה משובכו בתתו קולו על טרפו סיוכל להמלט מידו כי פחדו יעמדו חם כן אין תוכלו להמלט מנזירתי: התשול' והנה משל אחר עוף השמים שאין ממשלת לאדם לעוף לתפשו התשול הצפור על פח שהוא בחרן חם איננו למוקש והנה הטעם כי האדם יוכל בתחבולותיו ובעורמותיו להשיל הצפור שהוא למעלה ממנו והל אני למעל' מכס ואתם למטה בידי ואין לכם חכמ' נבדי אין תוכלו להנצל מהמוקש שנזרתי שתתפסו בו והמוקש הוא החייב שאזנה לבוא עליכם ואל תחשבו כי אחרי בחי יעלה מעליכם עד הנקמו מכס זהו היעלה פח והטעם אני אעמדנו להצר לכם: חם' כבר הזכיר חוקאל דבר הנעשה כי הנביא דומה לו והטעם אין לא תחרדו מדברי הנביא חן תחשבו כי יש רעה באה לעיר חם אני לא גזרתי להיותה וזהו וי' לא עשה כי גם השם לא יעשה רעה עד שיגלה סודו להודיעכם על יד הנביא חולי תשיבו מדרכיכם הרעים על דרך רגע אדבר על גוי וממלכה והנה משאגת הארחה יחד כל שומע ואף כי כאשר חתן קולו והדבר אל הנביא אין לא יחד ממני למלאת אשר בניתיו: השמיעו' זהו המוקש שיתחברו חויביכם עליכם וטעם ארמונות מוקש המלכים על כן מלת ואחריו דברי המלכים והנה הטעם הנכבד נתן להם רשות לבוא לארצו וטעם וראו לקחת הדין מהם כאשר עשו כן עשו להם: ולא ידעו' ככוחה' תואר לדרך: האזכרים' הן שנלקח בחמם ושוד: לכן' צר' סיכור על שמרון וסביב הארץ יהיה שלא ימלט כל היבא ממנה: והוריד' הצר ותפל המנדל עון ויבזו אכפי הצר כל הארמונות הנזכרות שהם מלאות מחמים: כה' משל לאשר כתוב בתורה ואם טרוף יטרף ויבא העד: גדל חזן' אין ריע לו וחכמי שפרד אמרו חן אחת והנה לא ימלט רק מני שהוא חולה שלא הלך למלחמה וזהו השוכב בשפת מטה וטעם בשפת כי מנהג האדם לשום המטה בבית בצד חם שישימו מסך שלא יראה גהמולה בדרך לשכב במקום שאין עם אור גדול כי לא יוכל לסובלו ודע כי הדלת

חינה מהאחותיות שהם לסרת על כן לא תהיה נוספת לא ברחשית מלה ולא באחריותה וידענו כי בדמשק ערש כמו בשפת מטה כי ערש כמו מטה והנה הטעם כפול על כן היה דמשק כמו בשפת חן המלה מורכבת משתים כמו לפלמוני אשר ערן לא היה וככה פירושו ובדמשק כמו ובן מסך ביתי שהוא שוקד ואינו זו: שמעו' דברי השם לנביאים והטעם כי רעש יהיה חן החויב ידע הקרנות: והכיתי בית החקף' ככה מנהג השרים בחרן ישמעאל וכמהו בעליית המקרה' חמר רבי מרינום כי בית הפן היה חם' טעמה אחת וחבר לו בתים נכבדים כמו וכסיליהם שאחד הוא כסיל בשמים' ואני אומר חם כסיל אחד בשמים רבים הם בחרן והוא אחד מהם ובפסוק עושה כימה וכסיל אחר זה הוא עשה אחת בית טן אחד עשו אחרים אחריו בתים רבים:

ד

שמעו' פרות' הם נשי השרים דימה חותן לפרות הנפן: העושות' הרוצות' כמו חת מי עשיתי ואת מי רצוני כמו סבותי אני והגזרה מקרה רצון והנה פי' חן הם עשקות באומרים לבעליהם: נשבע בקדשו' בשמים כמו כי אשא אל שמים ידי: בצנות' כמו ולבנינים צניס פחים: ואחריתכן' הכן שיעמוד אחרי כן כמו ולא לאחריתו שהוא בנו: בסירות' כמו סירים סבוכים: דונה' כמו דן: ונשא' שיבנה החויב הוא הצר הנזכר למי שישא אתכם: ופרבים' תעשינה פרבים בחומה: אשר נגדה' והשלכתה' אחריתם שהוא הבן אל ההר שלא תראינה עת ירטס כדרך ותשלך את הילד חן מרוב הרעב והצמא כאשר הוא כתיב אחריו חולי ההרמויה שם מוקש אחרי חומת שומרון והנה הודעתי אתכם זאת הרעה העתידה לבא עליכם על כן לנו עבדו העל חולי יושעכם כדרך שהתל חליהו בעובדיו ואל תוביחו המעשר מקנה ג' שנים רק לשלשת ימים: וקטר מחמץ' שתהבנו מה שנויתי לכם שתעשו לי: וגם' הטעם לא הבאתם זבחים לי ולא מעשרותיכם והנה מובחי נקי חן עולה ואין מעשר למקריביה על כן טעם וגם אני חם חתם עשיתם כן גם אני שלמתי גמולכם ברחשכם: וגם' טעם בעוד שלטה חדשים לקציר כי חן זמן צורך הגשם ולא חפשתם לבוב חלי חולי לא תמונתו ברעב: ונעו' ישבעו' כמו חרן שבעה מים: הכיתי' הסדעון בשכלים כמו שדופות קדים מכה בהם שמוריקות השכלים: שלחתי' הרגתי בחיריכם ונשבו כוסיכם: בלש' מחיכם' באף העובדים: ובאפכם' הנשחרים מהם: הפכתי' חם הורדתי עליכם מהשמים: כאוד' כמו זנבות האורים: לכן' דעת מוכרשים רבים כי הכון לשוב אל השם ולפי דעתי כי הוא כדרך בואו ביתאל והטעם הנה הבאתי עליך רעה אחר רעה ועתה הבן והכן לך שתצא לקראת חלהיך להלחם והטעם לקראתי שהייתי חלהיך על כן אחריו: כי' הטעם הוא יוצר הרים שהם עומדים לנצח והטעם שהוא תקוף: ובירא רוח' שאיננו עומד על דרך אחד ומרוב תוקף השם ירעיש וירנף הרוח שיבא שחינו נראה כמו בניינים ועצים עומדים: ומגיד' הטעם הנה הנגיד לכם: מה שיחיו' מה רצונו לעשות והוא יהפך השחר עליכם וישוב חשך כמו חרן עיפתה כמו אופל וידרוך על במותי ארצכם ולא תראוהו ויפת חמר יוצר הרים שהם נראו' ובירא הרמות בנייות ומגיד לאדם מה שיחיו מה שישיח בלבנו ועל דרך המשפטים כי השם יעשה כרצונו דבר והכנו על כן חם תשובו חליו יהפך הגזרות הרעית לטובות:

ה

שמעו חת הדבר הזה' וקוננו חיותו: נבלה' בתולת ישראל' מלכות בית יהוא במות ירבעם בן יואש: כי' היצא' פועל עומד ואל תתמ' על בני יצאוי ואיננו כי פירושו יבאו ממני חן תהיה זאת המלה כמלת שב שהיא במקומות עומדת ובמקומות יצאה והיצרתי לומר ככה בעבור מלת תשאיר והטעם כי אין תקום המלוכה ולא נשחרו מאנשי החלק העשירית: כי' הטעם דרשוני וחיו ולא ימותו הרבים הנזכרים: ואל תדרשו' ביתאל' שם העגל והוא מקום ממלכת ירבעם: יהיה לאין' ויו תחת יד כמו ואתה יהיה להם למלך הנה ידי' יהיה חן הוא כמשמעו ססופו להקרא כן: דרשו' יצא' יבקע כמו ובלחו את הירדן ובית יוסף פועל והוא ירבעם שהוא מאפרים כאשר חדרם עוד: ההופכים' המלכים הם השופטים: וצדקה לארץ הניחו' לעשותה ויפת חמר הכימה לאנשי הארץ ואין שכחו השם שהוא עושה כימה: כאש חברה המחר דע כי שני מקומות יש בגלגל והם הסדנים ועם שהוא העגלה הוא הנקרא הדב הוא קרוב מהסדן הצפוני על כן יראה עם לעולם בקן ובחורף בכל הישוב הצפוני ויש סמוך לסדן הדרומי כוכב גדול חדוש יקרא ובלשון ישמעאל סהיל ויש כוכבים קטנים קרובים חליו ואלה יראו פעמים לכל מי שידור קרוב מהקף השוה והצפוניים לא יראו חם מאלה על כן קראם הכתוב חדרי תימן ונקראו חלה חדרי תימן בעבור שהם ביישוב חין נראו ונקראו עם מגזרת עושו שהם שבעה שאינם מתשרדים והנה נשאר לפרס כסיל וכימה ודעת קדמונינו שכימה הוא זכב טלה וראש סוד והם ששה כוכבים נראים חף על פי שהם קטנים וידוע בראיות גמורות בגלגל המזלות מתחבר עם הגלגל העליון בשנים מקומות ושניהם יקראו נקודת ההשתנות ומשם נוטה בגלגל המזלות לכך צפון עשרים ושלוש מעלות וחצי מעלה וחצי ששיתם וככה לכך דרום והנה הם שלשה נקודות והשמש הולכת בדרך גלגל המזלות על כן יתהפך הבקר לבלמות ויום ללילה תחשך בכל הישוב וטעם לקרוא הנקודה כימה כי עם היתה כימה בימים קדמוני' כי בכל מאה שנה יתגלגל גלגל המזלות ממערב למזרח קרוב ממעלה וחצי והנה בימי בלטימוס החכם ואין לו רק חלף שנים מכא לב הארחה על שנים מעלות והנה היום על שונה עשרה וידוע כי לעולם הוא לב הארחה על תשע מעלות כנגד הצורה רק לא כנגד נקודה המזכרת והנה כסיל הוא לנוכח כימה ואיננו אחד רק רבים ולב העקרב מהם ולחלה הדברים צריך פי' וטעם הקודם למי הים הם העבים העולים ואחר כך ישפכם על הארץ והמפרס כי על טובעת פרעה איננו פשוט ולא

אבן עזרא על עמוס ו ז ח

תרצט

אחת מהשרפה יתלף הסמך בש"ן ולא רחיקו מהמשקל על הכנין הכבד הדגוש כי
 חס לבניו כמו שרשך מסעף פלחה והנה הטעם שיכנסו אנשים בבית לרחות מי
 מת בדבר או שכלל הבית עליהם שתגיע הארץ כאשר הזכרתי וכן חזרתי והכה
 הבית הגדול והנה יבוא ליד אחד מהאנשים שהיו בבית להוציא המתים מהבית
 לקברים ולשאת מטתו ויבוא יחד עם קרובו וישאנו ויחמר לחצר בירכתי
 הבית העוד יש עם עצמים ישיב תשובה לומר הם חל תגיד זאת ולא תשמע קולך כן
 ירך לב השומע ויחף אחד מהם מזדיק עם שמים להזביר השם הנכבד: כי מזה
 גזר כמו כי הוא צוה ונכרחו: רסיסים מדרך הענין שבריש יותר מבקיעים
 ורבי משה הכהן חמר כי רסיסי לילה גשם דק ודע כי הגשם שהוא גוף גם כן החומר
 שהוא הרוח גוף הוא והוא דק מאד ויחף כי הטעם הבית הגדול השר והלשון:
 הירוצון רוכבי סוסים בסלע: חס יחרוש המורש הסלע בבקרים הטעם כי
 תשנו במנהג: כי הפכתם המשפט שהוא מותק לרוש ושוה הוא בל"ו או
 בל"ף: השמחים ללל דבר שיקום קרנים לבגן זהם: כי ולחנו אתכם
 ואף כי שתגזרו אותם כאשר חשבתם והמרתם הלא בחזקתו לקחנו לנו קרנים לבגן
 זהם והנה הדבר הפוך כאשר החויבים ילחנו אתכם:

כה אמר רבי משה כי יוצר כמו חבור וכמוהו לפי דעתו יוצר עמל עלי חוק והנכין
 שהוא כמשמעו ובגוי תרבים חרבה: והנה ראה שהשם היה יוצר חרבה:
 הלשון העשב העולה ברדת המקלוש והנה לקח נגזר לנודך בהמות המלך קודם
 עלות הקנה: והיה חס כלה זה החרבה לחבל את עשב החרץ נמות ברעב וטעם
 כלה בעבור גזי בדרך ירד כמטר על גז שהוא לשון גזירה: והיה סלח חס עתה
 לעון יעקב ומלת יקום מהפעלים העומדי בעצמו ולא מן היוצאים על חצר והטעם
 מי יעמד ומי יוכל לקום מפני הצרה הזאת ומי יסרת בעבור חצר וככה הוא מי יקום
 כי קטן הוא מסבול זאת הרעה: חס פועל עבר על כן החיות פתוחה והוא מוכן
 כפעל: כה בשם כמשמעו לדן את העולם בשם כדרך כי בשם יי נשפט או
 שיחזק החוס כאילו הוא שוקף בשם ולא ירד מלקום: ואכלה את החלק חלקת
 השדה וזה שם המין כמו ויהי לי שור וחמור: ואומר כל זה היה במרחות
 הנבואה: חס הטעם ששמע השם תחנתו פעמים: כה חלק חן ריע
 לו ובלשון ישמעאל עוברת והטעם כי חסים חומת עופרת בקרב עמי ולא חעבר לו
 לרחותו דרך משל יום חומרים כי עבור כמו ותפחדתו עבור על פשע: ינשמו בנות
 ישחק בנות ישראל ואדום: וישלח כהן בית אל כהן העבל היה בקרב
 בגלוי ידבר ולא יוכלו חנשי הארץ להכיל לסבול והנה חס תמיתתו ושמוחו הכל:
 כי אע"פ שלא נאמרו כתוב כי ירבעם מת במרחב ידענו כי דבר השם חמת הוא או
 הנביא חמר בית ירבעם וכזו חמר חמניה בעבור שיחרה חף המלך עליו להמיתו
 והנה ירבעם שתק ולא השיב תשובה לחמניה: ויאמר לך ברח לך חל חרץ
 יהודה: כי המלך ירבעם יהרס אותך וטעם ואכול עם לחם שהיו נביאי ישראל
 מתנבחי בעבור פת לחם: ובית אל הנה לאות כי יהוא היה מבית אל כי הוא
 בית מלכותו ומקלטו כי הטעם כפול ויפת השתבש בעבור שמשח יהוא ברמות
 גלעד והנה חמניה וירס נלחמו עם חזאל ברמות גלעד והארמיות הכו יורם שהיה
 שומר הוא וכל ישראל ברמות גלעד כי כך כתוב ושכ יורם אל תרעאל בית מלכותו
 להתרפא והניח כל השרים ברמות גלעד להייתם שומרים ועמיהם היה יהוא בן
 נמשי וכאשר משחחו עם נער הנביא ודוע הדבר לשיר יורם שהיו שומרי אז קשרו
 כולם עם יהוא על כן לא יכלו שני המלכים לעמוד לפני יהוא: ועין אמר רבי משה
 הפרסי לא הייתי נביא השם ולא בן נביא כי שומר בקר או חורש בבקר הייתי
 ובעבור שהזכיר מאחרי הכאן יורה כי היה דועה כאשר הזכיר בנוקדים: ויקחני
 מוכרח הייתי ועוד פירש טעם חס בעבור שאמר לו ואכול עם לחם אמר לו איני
 כמו נביאי השקר המתנבאים בעבור לחם ולא בן נביא שקר כי חן לי צורך לחם כי
 ביקר חנכי ומלת בולס חן לה חבר ובלשון ישמעאל כמו מיבש ושקמים פרי דומה
 לתאנים ואיננו במקומות האלה ובלשון ישמעאל גמץ גם שקס והנה לא התנבאתי
 בעבור צורך חן חנכי דברי השם שנינו להתנבא ואשמע חלק שתאמר לא תנבא
 : תטוף כמו מדבר ברמו וכמוהו והיה מטוף לעם הזה: לכן בחבל יחלקוה
 אויביו ונבואתי תקום עליך ועל ישראל:

כה כלוב סל: קץ פרי הקץ על קיץ ועל קיץ: ויאמר הכל בדרך
 מרחות הנבואה כאשר חמר לירמיהו מה אתה רואה ואמר מקל שקד וענף כי
 שוקד חני שוקד לא חזון ולא חסור עד עשיתי את דברי והנה כאשר הפרי לא יבא
 כי חס בקצו כך בא הקץ לא חוסף עוד עבד זה הקץ לא חוסף עוד עבד זה הקץ
 ויפת חמר עבד על עונו: והלילן רב הפגרי החללים: בכל מקום השליך
 הם שלא ירך לב השומעים: שמעו השוחפים כמו שחפני חנוש שחפה רוח:
 ולטבית להטבית כמו לשמיד ונפתח הלמד להורות על ההל והטעם להטבית
 להכריזתם: לחמר על חזקתו הדבר ידבר חולי תבוא סנת רעב כאשר יעבור זה
 החדש ולא ירד מטר או למכור הכר ביקר ויקטנו החיפה שיומו זה הכר ויגדלו
 השקל לקחת יותר והם דברי מרמה בחבץ ובמאזנים: לקנות הדלים כבערם
 מוכרים נפסם בכסף לקנות בר ואפילו בעבור דבר קל כמו נעלי מרחב הדחק:
 ומפל בר נשכיר הנוכל מהכברה נמכור: נשבע בגאון יעקב הוא השם
 הנכבד שלא ידעו גוי דק יעקב ויפת חמר על הארץ גאון עזם ויתן לשבי עון:
 העל ועלתה כאר חסר יוד כאילו כתוב כיחור והעד שהוא כוכל זה הפסוק בסוף
 הפרשה ושם כתוב ועלתה כיחור כולה והטעם רחוקה היא הארץ שתגזר ותטבע
 כי היא על המים וכן כתוב לרוקע הארץ על המים: והיה חסנה המנהג לבוא
 השמש בחצי היום כדרך וקדר עליהם היום: והפכתי ושמתי: הטעם הארץ

דרש כי פרעה לא טבע ביבשה וטעם להזכיר חלה הדברים שהיה ראוי למלך
 שהוא שופט לדעת חכמת השם ונבורתו ואף הפוך היום ללילה ועלה בכחו המים
 מהים שהן למטה וישפכם על הארץ ואף לא יפחדו כי השם יהפך מלכות השופט
 ויבא בר בנויו השם ונבירתו עליו להשחי ממלכתו על כן חזרתי המבליג עוד על עו
 ולא יועיל המבצר על כן נאמר על מבצר יבוא נאם נביא יוכיח השופט ישנאהו הוא
 נשריו על כן כתוב שנאו בסער מוכיח: לכן בוסכס חן ריע לו כי הבית
 שורש כי לא יתכן היוותו מסרת עם עם הפועל כי חס חסם משקלו וטעמו לעשות
 חמם לל: ומשאת באר שעמל בה תקחו ממנו בחוקה וזה תבמולכס בתי גזית
 בנייתם: כי ידעתי חס תעשו זה בסתר חני ידעתי: כוררי צדיק במשפט
 בשער בפרהסיא: לכן יש מהמשכילים שידום ולא יוכיח בעבור פחד המלך:
 דרשו טוב עם דבר או תואר הטובה דרך הטוב או החק או הדבר: כאשר
 אמרתם בלבכס: שנאו רע תואר והוא אלם רע וככה חזבו טוב שהוא
 המוכיח ודובר תמים: שארית יוסף כי המלך מכני יוסף: לכן חס לא תשמעו
 תבוא עליכם הרעה בכל רחובות מספד יהיה: הו הו חסר יוד כמו היו: וקראו
 חכר אל חבל כי לא יקברו מה שזרעו כאשר לא ישתו יין כרמיהם על כן וכל
 כרמים מסכד טעם כי חכבר דרך משל על חרוננו ואפן והם הנביות שיעברו
 עליהם: הוי על דרך האומרים ימהר יחיה: יום יי להנקה מהם: כאשר
 הטעם חס ימלט מרעה אחת לא ימלט מרעה אחרת כאשר ינוט כי היה על היה
 תבוא והנמלט מהארי יפגענו היום ואם עוד ימלט ובה הבית ובטח כי נמלט יסכנו
 נחם: הלא הטעם חן תתחזק לבוא היום והנה חשך והחור הוא תאוה לעיני
 לא האפילה: שנאתי חס תחמרו כל הימים שאנחנו מקריבים עולות לא כראה
 רע על כן חמר שנאתי: חניכס כבסיכס אסרו חב בעבותי חני ינקפנו: ולא
 אריח ריח ביום עזרת שלכם כי חס תעלו עולות שאף אתם חייבים ומנחות לרבות
 חותי לא אריח: וסלס יחיד כי משלמים השם לשון רבים יחמר שלם לשון יחיד
 ומריחם כדברי רבינו חזקוני ז"ל מלשון משנה דחלבו חסור וחינו מין בפני עצמו
 כדברי הגאון רבי סעדיה ז"ל שאמר שחלבו מותר ופירש בו בלשון ישמעאל גלחום
 ואיננו במקומות חלה והוא גדול מהשור ודומה לו: הסר שירות הלוי ומלת
 המון בעבורם כאילו חמר הסר חספת הלוי המסוררים או היא מנורת המית ים
 המית השרים: ויגל מנורת גולת עליו והוא מפעלי הכפל כמו יום ככה דעת
 כל מודקקי ספרד והטעם עשו משפט ולא זכר וסיר כי חן לי חן בהם רק
 במשפט: הזכרים יראה בדרך הפשט כי ה"ח הזכרים ה"ח התימה והנה הטעם
 שלא הבישו וקדמוניו ז"ל חמרו כי הלוי הקריבו ואם היא קבלה קבלנו כי על דרך
 הפשט לא הקריבו והמפרש כי כבש אחד בבקר ואחד בערב לא יגיע לאחד מכס
 סוה פרוטה חן לו טעם כי השם לא בנה להקריב יותר והנה עולת תמיד עשו ישראל
 בהר סיני חמשים יום ואין ישראל ביום כי באלה בנין בשנה השנית הוקם
 המשכן ובחדש השני בעשרים לחדש נסעו מסיני הרי ליום וכל זמן שהיו בסני היו
 ביטוב ויין היה להם בעמדה במדבר סיני כמו שנה והיה להם יין נסך ואחר כך
 נסעו והולכו יין עמיהם עד שתעבר יום הכיפורים כי כן כתוב בפרשת אחרי מות
 ויעם כאשר צוה יי את משה ובאן לארץ ערבה ושמה ואף מרעה לא חסס ואף להם
 יין רק בשנת הארבעים שללו המדינים ואמוריים וככה בבחם אל קדם ביישוב
 בשנת המ' שללו המדינים וקנו בהמות והנה על דרך סברה לא הקריבו ואף טענה
 מחשבון ארבעים יום כי יום אחד בשנה חסוב שנה והנה הטעם כאשר הולכתי
 אתכם במדבר שנים רבות לא הנשטם לי עולות רק צויתי אתכם לעשות משפט וכן
 כי חסד חפצתי ולא זכר וכן בירמיהו הוא חומר כי לא דברתי את אבותיכם ולא
 צויתים על דברי עולה זבח והנה טעם ויגל כמים שלא יפסק בדרך ויהי כהר
 סלומך: ונשאתם סכות מנורת הסכת ושמעו ושרשו סכת והטעם סבלות רצון
 וכן בלשון ישמעאל חומר חרם לחבירו סכתי והוא שיחמר לו סבל דברי וקבל
 ברצון ומלת כיון ידועה בלשון ישמעאל גם פרס כי הוא כ"ו חן והוא שבת כי עשו לו
 צלם: אשר עשיתם טב אל כלמיכם וכוכב סמוך כוכב סל אליהם עשית דמותו
 לעבדו: והגליתו זה היום התשך הבא עליהם: דמשק מזרח ארץ ישראל:

הוי זה לאות על גלות נבוכד נצר: לקובי ראשי הגוי' הם ישראל ונקראו גוי' בעבו
 היותם רבי: ובאו להם בית ישראל כי הם ברשותה: עברו כלנה סם עיר:
 הטובים הם בלשון תימה והטעם כי הטובותי להם יותר מכס וכולכם מעשה די:
 המגדים הזכיר המתחיים הוי האתחיים בעבור שהיו בהם אנשים שהדבר
 שהנביא מתנבא היה להם בספק חולי לא יקיים דברו יש מהם שאומרים לעתים
 דחוקו הוא יבא וזהו המלכים המרחיקי ותקריבו לספוט חמם כי שבת כמו מושב
 זקנים יושבי שער ולפי שאתם מנדים ומרחיקים בלבכס יום הפורענו' לחמר עוד לא
 הניע העת והזמן אינכם ירחיקם לחטוא ותגישו שבת בשער לשפוט חמם מרחיקי
 ליום רע ומקריבים שבת חמם: השוכבים וסרוחים מנורת וסרה העודף והוא
 שם התואר כמו עצומים כדרך מתפשטים כמו סמתי: הפרטי' הם שידעו לעשות
 שירי חתוכים בנינוכים בלי ארז: השותים יין הוא הפועל וסמך ולא הזכיר
 הנשקף אלא במזרקו כסף או זהב ורבי מרינום חמר כי הבית נוסף כמו לבו לחמו
 בלחמי וסתו ביון מסכתי: על שבר יוסף מלכות ידע: לכן הם בקפו ראשית
 הם יגלו בראש: מרזח במלת רנה להשמיע קול כמו אל תבוא בית מרזח והוא
 המרזח הוא השיר וכשיבה הפורענות אז יסור השיר: סרוחים מן הסרוחים על
 ערשותה: נשבע בכפשו כמו בינשבעתי: מתאב מכלה כמו תאבתי כליתי
 נכספתי: והיה זהו דרך הדבר או הריסות והזכיר עשרה והטעם רבים בעבור
 שהוא סך חשבון! ונשאנו מלת ומטרפו חן לו חבר ורבי יהודה בן קרי' חמר כי
 דודו חמי אביו ומסרפו חמי חמו וזאת הסברה בלי רחיה והאומר כי פירושו המניב

אבן עזרא על עמוס ט ועל עובדיה ויונה א

יהודה על כן היה קשה עלינו שמחת אדום מצרתו: ואל תשלחנה / דרך קצרה והטעם ידך וככה יחפרו בעמק רגליו: ואלו הפרק / מקום סיתפדקו ממנו הדרכים לאמר לבבליים אי זה הדרך הלך הפליט: ואל תסגר שרידיו / למסוד כחילו תסגור עליו: כי הטעם במהרה יקרה לכל גם לך במקרה הזה: כי מדבר לישראל כאשר שתיתם כוס כן ישתו כל הגוים / ולעו / כמו ילע קדש והטעם בליעה חלה שהוא חסר בית ויפת אומר כאשר שתו הגוים ושמוחו על הר קדש כן ישתו על הר: ובהר ציון / כל הגוים יהיו כלה היו ואף פליט להם חבל בהר ציון תהיה פליטה אומר יפת זה לעתיד ורבי משה אומר על ימי חזקיהו ורבי ישועה אומר על בית שני: והיה / ובית יוסף / הטעם כפול והזכיר יוסף כנגד יוסף ויוסף: וירשו / חכמי הנגב שם מקום או נגב ארץ ישראל והיושבים בשפלה כמו בערבה בהר ובשפלה ובנגב: ובנימין / ירש את הגלעד מיצבר לירדן: וגלות / אומר רבי משה הגלות שהחלו לגלות ורבי מרינוס אומר כי החל כמו ויחבל חיל וחומה והטעם כי התפשט המדינה ונהרג מה שבתוכה גם הבורחים לא נמלטו רק מעטים שהיו בחיל: אשר כנענים / שמענו מפי גדולים כי ארץ אלמליה הם הכנענים שברחו מפני בני ישראל בבואם אל הארץ גם ככה צרפת היא פלנסייה ותרגם ונתן צן עזיאל ספרד אספמיא וזו היא גלות טיטוס וזאת הנבואה לעתיד לא כאשר אומר רבי משה כי הוא כפזרו מהבית הראשון: ועלו מוסיעי / הם סופרי ישראל לשפט השרידים בהר עשו אז תהיה לשם המלוכה פגלו כדרך והיה יי למלך על כל הארץ שהיה לעתיד:

ספר יונה

זר הנביא התנבא על ירבעם בן יואש וכן כתוב הוא אשר דבר יי ביד עבדו יונה בן חמתי אשר מגת החבר / יש לתמוה אך יעלה על לב חכם שידע השם ומעשיו שחשוב לברוח מפניו והוא ביום והכל מלא כבודו ואף יתנבא מורה פי השם והוא כתוב כי הוא הנביא והנאמן אמר כי הלך אל כינור וקרא עליה ולא הזכיר זה הכתוב כמו קראו לו ויחבל להם ואזי אומר כי אף זה כמו זה כי אף טעם להזכיר אם חבל אם לא חבל לא קראו לו רק פגע בו ודבר עמו / ועוד חס יונה מלא דבר השם למה היה בורם והוא אומר על קדמית לברוח תרשישה ועתה הנה ראינו שלא היה משה רוצה ללכת בשלימות השם להוציא עמו ואף כי יונה סילך להשיב ל כינור וככה אמרו חכמינו שבתב כבוד הבן ועתה ארמונו לך סוד יש עושה חרוזים בתולדתו בלי למוד ויש שהוא בריך למוד וכאשר יקבל ככה יוכל שלא לקבל ונקל הוא האחרון מן הראשון וכל הנביאים לבד ממה אחר עבור כבוד השם על פניו נבואתם כולם במרחות הם גם בחלוס על כן אמרתי על חברה אבינו זה בבואה על כסיון האלהים ולקח המחללת וזאנו נוטה לשמוע מהרה וכאשר חיכשתי בכל המקרא לא מצאתי מלת בריחה רק דביקה על מלת פני כמו ונכרך אברח וברח וברח מלתי אחיו והנה לא מצאתי בנבואה יונה שברח מפני השם רק מלפני השם וכתוב חי יי אשר עמדת לפניו והנה כל זמן שהוא מקבל הוא מלפני לפני השם וככה יוצא קין מלפני יי על כן אחריו ומכרך אברח כי פני האדמה לפני תרשישה מלפני יי והשכילים יבינו: קום / כינור / בית מלכות אשור והיא היום חריבה וחכמי ישראל בארץ יון אומרים כי היא הנקראת אלרטיה ואכבי לא ידעתי ועתה לא ביהו שיאמר עוד ארבעים יום רק כי עלתה רעתם לפני והמפרסם כי פחד שיקרא נביא השקר בהנחם השם מהרעה לא דבר נכונה כי זאת הטעם לא אומר לו רק בפעם השנית כי גם כתוב את הקריאה אשר חזי דובר אלך והוא עוד מ' יום ועוד אך ימרה הנביא פי השם בעבור פחדו שיקראוהו חכמי כינור נביא השקר ומה יזיקוהו זה כי לא יזור עמוה ועוד כי חכמי כינור לא היו טבשים כי למה שלא השם נביאו אליהם רק שישובו אל השם ואם לא ישוב תתקיים הנזירה עליהם ולולי שידעו זה האמת שאם ישובו אל השם ינחם על הרעה והנה אף יקראוהו נביא השקר והנכון מה שאמרו קדמונינו אל כי חרה לו שימלטו בעבור ישראל והנה מצאנו כתיב היתה עיר גדולה לאלהים שהיו יריאים השם מקדם והמברס כי היתה עיר גדולה ויקרה בעיני השם להשחיתם אף זה דרך הלשון כי כתוב תגדל כפטי בעיני השם ולא לשם והנה כתוב לאלהים וכתוב כל הגוים כאף נגדו ולא יחוש אף הם רבים ופירוש לאלהים כי היו יריאים השם הימים הקדמונים רק עתה בימי יונה החלו לעשות רע ולולי זה שהיו בתחילה חכמי השם לא היה סולח נביאו אליהם והנה ראינו ששבו תשובה גמורה אף כמוה ולא תמצא כתוב שסברו מחבנות בעלים או גדעו פסילים והנה מזה נלמוד שלא היו עובדי פסילים: ויקם / וירד יפני אומר הנאמן כי תרשישה תרסום ורבי מבשר אומר שהיא עיר תוכס באפריקי: ויתן סכרה / לא כל סכרה רק מה שהוא חייב ליתן בחלקו: ויי הטיל / השלך דרך משל והטעם שהשליכו מהיבשה על כן לא יכלו להשיב אל היבשה כי לא היה זה רק במקום התחברות הים עם הנהר והוא סמוך אל היבשה כי לעולם הוא קשה על הספינות והעד שככה היה שאמר ותשליכני מנולה בלב ומים נהר יסובבני: והאניה חשבה / כמו ארץ כי תחטא לי: ויראו המלחים / מעצי הספינה כמו מלחייך וחובלייך ויפת אומר כי מלח היו מוליכים: אל ירכתי הספינה / אל אחת ירכתי הספינה כמו ויקבר בערי גלעד: וישכב וירדם / מצער הים ומעפני אולי לא נכנס קודם זה בספינה: ויקרב / רב החובל / הגדול שהיו חובלי הוא מרימי החבלים חבלי התורן ורבי משה אומר מגזרת תחבולות: יתעשת / כמו חבזו עשתונותיו וכמוהו עשתי עשר בעבור שזה המספר הוא כמו שנים חשבונות כלל ופרט וכמוהו אלהים יחשוב לי: ויאמרו / אי כי היו סם ספינות אחרות ויוכלו לבאת וזאת לבדה בכרה על כן אמרו לכו ונפילה גורלות: בשלמי / בעבור מי נכתיב

כי כל יושביה יתחבלו כאכל חב על בן יחיד: ואחריתה כיום מר / שלא נראה כמוהו: הנה / והשלחתי / כמו משליח כך בעבור שאמר חמביה לא תטיף התנבא כי ימותו הנביאים: ונעו / מים סוף שהוא דרומי ארץ ישראל עד הים הגדול מבוא השמש יפוטטו ישראל: ביום / הטעם כאשר לא ימצאו דבר יי תבכינה הבתולות ואחילו היפות עד בלא יועיל להם היופי שלהם כי יתנגו מרוב הצער דם הבחורים כי השם סר מעליהם כמו שאול ענהו השם גם בחורים גם בחלומות גם בנביאים: הנטבעים / ואשר יפחדו ממנו כן יהיה וכלו ולא יקומו עוד:

רחימי / במרחות הנבואה ראה כבוד השם נכב על המיבש וצוה לאחד מן המלאכי ה' כפתור כתח בית יי כי כן המנהג לשום כפתור למעלה מן הפתח והוא כעין תפוח אשר יסמכו עליו הספים: ובצעים / כמו וכצעם מטעם המקום כי יפגעו כל חכמי הבית הם הכהנים: ואחריתם / כניהם כמו ולא לאחריתי: אם יתרת בשאול / למטה וכתוב ערום שאול נגדו: בראש הכרמל / יערו וכרמלו ואם בקרקע הים יסכנו נחם והוא דג גדול דומה לנחש וכתוב נחש בריח נחש עקלתון: ואם / כל זה דיבר הנביא להפחיד מי שאין לו לב להבין גבורת השם: ופניתי עיני / פירשו וראו והנה ככף הוא לטובה גם לרעה: ואדני / הטעם שיצוה גזירה עליה: ותמנ / הפך תולדתה כי היא יבישה: ואכלו כל יושביה / כדור המבול: ועלתה / וטעם ועלתה כיאור שיעלה בתמונה: הבניה / הטעם להזכיר זה כי הוא ברח הארץ וכל יושביה ואנה יוכלו להסתר ולברוח מפניו והנה בכל הארץ יגע ומיד תמנ ואף כי חלק מלאכי חלבים הם בן אדם היושבים בה ושב ואמר כי הארץ לא תעמוד כי אם בכח שמים והמעלות הם גלגלי הרוח והקור והאש כי הם יכולים לגלגל זה למעלה מזה והנה חלה בן הארץ ובן השמים: ואנחתי הם החיים: על ארץ יסדה / שהם כאנגדות והזכיר פעם אחרת הקורא למי הים לכורך החיים להוריד מטר והטעם כי חכי הכינותי לבני האדם כל צדכם והנה חיטוב להם אם ישמעו בקולי ואם מרדו בי לא ימלטו כי הכל בידי: הלא / אומר יפת נשי הכושים הפקר ואף אים יודע מי אביו ואמם בני אב אחד הייתם אינכם כמו השלמים מכפתור וארם מקיר שנתערבו ויתכן כי טעם הלא את ישראל העליתי הנה כבר ידוע כי חכי אביכם וכן אמר משה הלא הוא אביך קנך ומש אחרך ישרת בעבור אחרת וככה הוא העליתיך ומכפרים ומפלטתים ומכפתור וארם מקיר: הנה / מי נרס לכס להיותכם כבני כושיים שלא תדעוני המלכים שלכם כי כל מלכי ישראל עשו הרע על כן אשמיד ממלכת ישראל ולא יהיה עליהם יולך עוד בגלות שומרון והשטטים ביד מלך אשור: והגיעותי בכל הגוים / שגלו בחלח וחבור וערי מדי / וטעם לא יסל ברור חרצה כאשר אמר כי לא ישמיד בית יעקב רק מקצתו לבדו ויפת אומר כל ממלכות הארץ ישמיד רק ישראל לבדו ישאר ופירוש סוכת דוד על ח' קיהו שנמלט מיד סנחריב ויבא שמו עד למרחיק וכן כתוב: בחרב / כאשר יפול מה שאינו דגן מהכברה שאין בו תועלת ככה יאבדו רשעי ישראל שהם אומרים בעבור רשעם לא תקריב הרעה לבוא ורבי ישועה אומר כי בעדינו כמו חליו: ביום / יום יאמר על העת: למען / זה השטוק הפך הוא וככה פירשו למען יירשו ישראל את שארית אדום וכל הגוים אחרי מות סנחריב ואם על המשיח ברור הדבר הוא: הנה / עתה יספר טובע הארץ: תתמוננה / בחלב דרך קצרה: ונטעתי / ואני אנטעם על אדמתם כעץ שלא יזו ממוקמת וככה תביאמו ותטעמו וככה אשתלמו: כשלא ספר עמוס

עובדיה

ל ידענו דורו ולא נוכל לומר כי הוא הנזכר בספר מלכים בימי אחאב כי שם כתוב ועובדיה היה ירא את יי ואילו היה זה הנביא בעצמו אף יקראנו ירא השם ולא יקראנו נביא כי הנבואה היא המעלה הנכבדת יותר / ולפי דעתי כי שמועה שמוענו זה הנביא וירמיה וישעיה ועמוס שהתנבחו על אדום על כן אמר שמענו: וזר / כאילו ציר סלוח בגוים שהתחברו ויאמרו חלה לאלה קומו: הנה קטן / כי מספרם מעט ואף ארץ מלכותם רחבה: זדון / שוכני חסר קף כי חשבת כי הר שער ימלטך כשוכני בחגוי הסלע: אם תבניה כנסר / פועל יוצא והפעיל חסר והוא מקום שבתך וככה המנביה לטבת וכבר פירשתי הטעם תבניה מוקם שבתך כנסר: אם נבנים / בסתר: שודי לילה / נדמיתה / נכרתה כמו בדמה שמרון: אף / נבעו / כמו אם תבעיין בעיני: עד / לא יכלו חכמי בריית ל'הושיעך רק שלחוך עד סוף הגבול שלך בלכת פליטך בשביה: לחמך / כאשר היית במקומך זהו תחתך / חכמי שלומך המחלילים אותך נותני מזון בלחמך ולא הרגשת ומזון כמו מזוני / ותחסר כף ממלת אף כאיש אשר אף תבונה בו וכמוהו ולאף חונים עמיה ירבה ולאיש אף חונים ורבי מרינוס אומר בו כמו ממנו וכל ערל לא יחבל בו לא התבוננת ממנו: הלא / לא יועילך להכילך חכמך וגם בבורך: וחתו / תימן / אולי הזכירו לתקבו בבורך שהם מתימן כי הוא מבני אדום: למען יכרת איש / מרוב ההרב ולא ישאר פליט וטעם למען דבק עם והאבדתי: מחמם / אלו הסמוקים יורו כי זאת הנבואה על אדום הוא אחר גלות ירושלים אל גבל וכן אמר המקום זכור יי אדום שהיו אומרים לבבליים ערו וכתוב תם עונך בת ציון לא יוסף להגלותך פקד עונך בת אדום ונכבד נכר השחית אדום ונתה ארצם שמומה וככה יתנבא חזקיהו כי ירושלים שבה אחרי גלות בכל ואדום לא שבה וכבר פי' בספר דניאל כי אף ישראל בגלות אדום ופירש דבר הקדמונים מלכות יון והנה טעם מחמם בעבור החמם שעשה יון לישראל ביום ירושלים: ביום / לראות ולהקסם: ואל / לא היה ראוי שתראה ביום נכרו הוא יום אדום שהוא בקר בעיניו שלא הכיר יום כמוהו בימים: אל / בעבור שהיה לעולם אדום תחת יד

אבן עזרא על יונה ב ג ד ועל מיכה א ב תש

שכן לילה היה וכן לילה חדר: ואני שתי עשרה רבוא, שלא חטאונם בהמות
והנה דרך סברה כי נהפכת כמהפכת סדום כי הדבר היה ידוע בכל העולם:
נשאל סדר יונה

מיכה

א

זר הנביא היה מזכר בספר ירמיהו ונבואתו על כל ישראל: שמעו זאת
המלה מופלאה בלשונינו כי לפי דעתנו לאמר כלכם וככה כלם תשובו
ונבואו כא נם מיכיהו הנביא חזר בדבר אחאב שמעו עמים כולם ועל דרך סברה כי
מיכה איננו מיכיהו בן ימלא כי דורות רבים בניהם: הקשיבו דרך משל כי מלואה
הם העומדים עליה: לעד כי הזרתו אתכם והודעתו אתכם: כי
יונא שהיה בהיכל קדשו והם השמים על כן וירד וטעם זאת הפרשה להביא
גזירותיו בדרך שירת דוד כאשר פירשתי ויא כי במתי ארץ רמו לשלטים וככה
ונמסו ההרים ואין צורך רק הטעם כי בכל מושל ויעשה חפצו וימסו ההרים ברצונו
: ונמסו ההרים כדונב מפני האם אש הטעם והוא חרונו ותתבקענה העמקים
במים מוגרים: מי מי נופל על אדם לא על בהמה ושם דבר וטעם מי שיק
ומי אהה חומי שיק דרך קצר וככה זה מי נרם ליעקב פשע זה ורבי מריוס אמר
כי מי אה בתו חסר עם מי היית זה מי פשע מי עשה ומי היה שרש פשע יעקב
והדבר שזה: הלא שומרון הטעם יושב שומרון וככה ירושלים: ושמתי על ידי
חסור: לעי כמו לעיים חפירו: למטעי כרם שלא תשב: והנרתי לארץ חבני
חומותיה שלא יראו עוד כי הבנין יהרם: ויסדוניה אגלה עד שלא יהיה ניכר
מקום שומרון: וכל יתנו מפעלי הכפל: אתנניה סנתנו ללג' לנג' תחת
השם אמר הנביא כי קבצה היה ראוי להיות קוף בשורק וכמוהו ופתחו שערך
תמיד וישם בארץ על בשר אדם לא ייסק ולפי דעתי כי קבצה שומרון ופתחו
המפתחים כמו אשר ילדה אהת ויאמי ליוסף וככה וישם חומת המסג' וככה לא ייסק
הכהן וטעם עד אהתן זונה ישובו הזהב והכסף של עבדים לאילי אשור: על
דברי הנביא מה סיספדו בימים ההם עבדי השם: שולל כמו אדם ששלל בגדיו
ונשאר ערום או הזכיר שולל כי המשובע שהוא מטרף מדעתו דרכו ללכת שולל
וערום והוא מגזרת שובב וכן טעם מולך יועצים שולל: וערום הוא מגלי לבוש
ולא יקרא ערום בלבישת שק כי אש בהסירו השק כמו שאמור בישיעה ופתחת השק
מעל מתנך ונעלך תחלך ויעם כן הלך ערום ויחף: כי אנוסה כל אחת ממכותיה
וכמוהו אנוס לשברך מגזרת ויאגש אנוסה הוא תואר כמו עצומה ברוכה כי באה
הימנה עד יהודה כי כנחריב תפס ערי יהודה הבגרות: בגת לפלסתיים מקיץ
הנביא על ישראל וזכה על נקמת פלסתיים ושמחתם על ישראל ויש אומרים כי
זאת הנבואה על יום ירושלים כאשר לכדו כשדים: בבית לעפרה עיר בארץ
כנען ופירוש בבית בכל בית: התפלשו כמו והתפלשו באפר וכתבי התפלסתי
דברי הנביא: עבדי ספיר שם עיר: עריה בשת בגלות ובשבי: זאין
שם עיר: לא יראה לספוד: מספד בית האהל שם עיר והטעם יאח בית
האהל לספוד ולא מעיר לעזר לשכיניה כי במקומו יעמוד ויקח מוסר מכל אלה
העירו ההולכות בשבי: יקה ילמוד כמו כי לקח טוב שיעמוד במקומו: כי
מרות שם עיר ויא מגזרת תרנוס מרי שמיא או מגזרת מר ואין לפי זה טעם כי
יושבת לאות על שם עיר וטעם הנזכרות שלא יאחו לספוד שהם במצור ובמצוק
כאשר נלכד עפרה ושפיר וטעם כי חלה מגזרת חיל וטעם לטוב כללד אמרי לי
בעבור שגדוד: כי ירד דע הפך הטוב שהיה לה: דתם היה ראוי על דרך
הלשון להיותו רתמי והטעם קשור וכן דרך עובדי דרכי לקשר רתם או הטעם אמרי
לרותם רתום יש אומר שילכו בשבי וההולך בגלות חינו על מרכבה ולפי דעתי היה
דברך לכיס שהיית חומר בימי שלותך רתום המרכבה: כי כך נמאשו זאת
לכיש היתה ליהודה סמוכה לשבטים והיא למה מדרכיה ומונה למה בת ציון:
לכן תתני שלוחים מנחות כמו שלוחים לכתו והטעם תני עוד מנחות לפלסתיים
כאשר היה מנהגך חולי יעזרוך: מורשת גת עיר בארץ פלסתיים: בתי אחיבי
אמר יפת עיר ולפי דעתי כי האלף נוסף והיא כמו והיה בכזב חולי היתה לי יהודה
ולא יכלו לעזר לישראל בעת רעתו ואלף לאכזב נוסף כמו אקדח ודרך צמות לדבר
ככה כמו גם מדמך תדמי ועדער תתערער וככה רבים: עוד היורש הוא האויב
ואי טעם לפרש שהוא מנבי שם שירם הארץ והיא עילס רק הוא האויב שירם
הארץ ויתכן שזה הנביא היה מזהה העיר ואל תתמה בעבור שגוי התנועות
שאמר היוכם כנגד מרשה ואין הלשון נודקדק יפה להיות זה כנגד זה כי לא ישמר
בשמות כאשר ימנהו בפעלים להיותם על מתכונת אחת כמו השולמית מתחסת אל
סלם שהיא ירושלים והיה לו לומר השלמית: עד עדלם עיר בארץ כנען והיורש
ישרת בעבור ח' וככה הוא יורש כבוד ישראל: קרחי כמו מלכי עלינו: וגתי
לנח השער וככה ויג זאת ראשו זה דבר הנביא לכל עיר ועיר:

ב

היו חושבי און בלילה בהתבודרם בכפסם: לאל ידם כח ולא תואר וככה מלת
טוב וגם רע כי פעמים שהוא תואר שם הקודש ופעמים שם דבר שהוא כח וככה
טוב ורע פעמים שהוא אדם שהוא טוב או רע והוא תואר ופעמים שהוא דבר רע או
דבר טוב שהוא שם דבר: וחמדו וגולו בחזקה: ונשאו ולקחו לכפסם: ועסקו
בדרך פתו והנאה ומרמה כי העושה את חבירו ידמה אותו לערב ולהחזיק בממונו
אשר הלוהו או בשכרו אשר השכירו: לכן רומה שם דבר כמו טובה לא תלכו
בקומ' זקופה כי עת רעה היא לא ראיתם כמוה: ביום ישא המושל וכהה כמו
וגבה וכהה ח' וככה הוא יורש כבוד ישראל: קרחי כמו מלכי עלינו: וגתי
שניה בעת היתה נהי ויא כי נהיה כמו חולה מגזרת נחלי' ונהייתי:

וכמוהו על השל: ויאמר המשר שבקשו לדעת מאי זה עש הוא ומאי זה ארץ שמה
נגזר עליהם מהשמי ימות לא דבר נכונה כי אש גזר השם על עם אש לא היה בעיר
אחד מהם שנגזר עליו רק במקום אחר עם אחרים למה יפחדו האחרים כאלו
יתערבו על שגזר עליו לבדו למות ומנהג רוב האדם לחיו ממלכת ומלכת האדם
תורה על דברו ולמה נכנס ללכת למקום אחר ויש ארצות שרוב ארציה טובים וככה
היום ידוע: ויאמר הסיב להם על האחרון שהוא מוכני עבר הנקראים שהם על
אמונ' עבר הראשון שהוא חבי כל בני עבר ואין לו יראה רק מהם שברח מלפניו
והזכיר השמי והארץ והים והטעם כי אדע כי הוא עושה ועל הכל ימשול: ויראוי
כנגד שאמר חבי ירא ויאמר לו מה זאת והטעם חף עשית זה לברוח מלפני שהם
כי הוא גילה סודו להם: ויאמר מה נעשה והטעם תן לנו עצה מה נעשה:
ויסתוק הים כמו ויסמחו ויסתקו: ויאמר מתחלה ומבקש למות ולא תשוב
כינה לטעם ולא היה אומר להם ככה לולי ששמע מפיהם כי ישליכוהו: ויחמרו
פירשו וכבר חמרו ומלת ויחמרו בעבור שבעלי המשטות דומים לחמרים:
ויקראוי האמינו כולם בשם הנכבד ושבו לקרא חליו: כנפש בעבור כמו ועבד
יעקב ברחל: כאשר חשבת שהתברר להם כי בעבורו הים סוער: וישאוי
מוזעמו דרך משל כמו זועפים: ויראוי ויחמו: אחרי זאת:

ב

וימן כמו זמן: ויהי יונה חף כח האדם לחיות במעי הדגה כפי טעה ואף כי זה
המספר רק במעשה נס: ויתפלל המפרשים רבו לפרש חדש והוא יחיו הכתוב
מפשוטו כי יונה לא התפלל רק אחרי זאת אלא היבשה בעבור שמוחו מעמי ולא
אמר במעי והלא ראו סם כתוב מוטן שועתי וככה ממעמקים קראתך יי ועוד כי
מלת שועתי לאות כי התפלל ושוע אל השם טרם שיקראו הדג וככה ותבא אליך
תפילתי והנה למה לא היה כתוב ויתפלל יונה אחרי זאת ממעי הדגה ועוד כי אחר
תפלתו כתוב ויאמר יי לדג והביאם בצרה הזאת בעבור ותעל משחת ותבוא אליך
תפלתו ועתה שים לבך וראה כל תפילת נביא וברכתו היא ברוח נבואה ויעקב
אמר לקחתי מיד האמרי כי דבר שנגזר להיות ידבר בלשון עבר וככה ויט שכמו
לסבול דרך כוכב מיעקב וישמן ישורק ויעט וירא יי ויכאן וישכן ישראל בטח ברד
ובתפילת דוד בברחו ויענני מהר קדשו סלה כי הכתוב אמר בברחו ולא אמר ברחו
ובתפילתו אף חוסף להביט אל היכל קדשך שהוא השמי ויי בהיכל קדשו ורבי ככה
ושם כתוב ישועתה ליי שהיה מקוה כמו ישועתה ליי לבקש ויש מי שאומר כי
דנה בלעה הדג ואין צורך כי דנה ודג סם המין כמו דנה ודקה: ויאמר שאלו
מקום עמוק הפך סמים שהוא מרום: ותשליכני ימים כמו על יאוריהם ופת
אמר כי יס סוף מתערב עם יס וסוף כמו וסוף בסוף בעבור היותו קרוב:
ואני נגרשתי מגד עיניך הם השמים: אפסוני עד נפש עד הגיעה נפשי
למות: לקצבי מקומות סיכרתו סם ההרים מגזרת ויקב עץ: והארץ
סגרה בריחה בעדי שלא אוכל לנחת להיות על הארץ: בהתעטף כמו כי יעטף
ותעל משחת חיי דרך משל על כשמתו שהיא באמת חיתו: משמרי פועל יוצא
והטעם על אשפי הספינה שהיו קוראי חליו ויוכיח זה את זה ומלת חסדם שהיו
חושבים כי חסד היו עושים או פירושו כמו חסד הוא: ואני אשר נדרתי במעי
הדג: ויאמר דרך משל שהכריחוהו לעשות חפץ השם:

ג

ויהי פנע סנית: קום הוא יורה כי לא הלך דרך שתרחק כינוה אש ישלחהו
סנית ילך: ויקם אמר רבי ישועה כי הלכו אשפי הספינה אל כינוה והגידו דבר
יונה על כן האמינו ומלת לאלהים פירשתי: מהלך שלשה ימים בסביב המדינה
והוא מהלך יום אחד מן הקצה אל הקצה או לא הלך לקרא רק מהלך יום אחד על
כן ויחל ים אומרים כי נהפכת שנהפכה ממעשיה הרעים וזה דרם איננו נכון רק
הדבר כמו רגע אחר: ויאמינו כמו ויאמן העם והטעם באלהים בדבר אלהים:
וינע זה לפני לבוש השקים: ויעבר הסיר: ויכס בשרו סק כי הוא פועל
יוצא: וזעק מטעם מעצתו ודעתו ושכלו כמו בשמותו את טעמו: ויתכסו
ויקראוי האדם מי שהוא בן דעת או מי שהו שידע טעמה רע או כמו חולי ומלת
נשב על השם הנכבד: וירא האלהים שיאמינו בו וככה ביתר לפני האלהים:
ויחם דברה תורה כלשון בני אדם:

ד

ידע סנחם הסם: ויתפלל פירשתי: ונחם תואר כי על כן הוא קמץ כמשפט
כל בניין כפעל: ועתה בעבור ראותו כי ישראל לא עשו תשובה יפחד שתבוא
הרעה עליהם על כן יתפלל קח נח את נפשי בדרך מחבי נח וכאשר עשה אלישע
במשחו חוחל: ויאמר הטיב כמו וחכות אותו טוחן היטב והטוחן טחינה שלימה
גמורה והטעם למה חרה לך כל ככה ויפת אמר היצר לך שאיטפ אחי למי שארצה
זה הכל הוא: ויבא שב להזכיר דברי יונה ואשר קרהו לפני מלאת חרבעים
יום כדרך ויפגע במקום גם ויקח יוסף את סניהם: וימן קריון מכמי ספרד
אומרים דלעת או קרה ואין צורך לדעת מהו: להביל לו מרעתו מרוב חוס
הסם וים אומרים כי בעבור שעמד במעי הדג זמן ארוך עור בשרו דך ולא יוכל
לסבול החוס: וימן למחרת מס שמחתו בקריון: ויהי רוח קדים ממוזח:
חרישית אמר רבי מריוס שהיתה חזקה ומשמעת שאין עד שמתרסנה האזנים:
ויתלעף כמו תתלפנה ותכס בצעף ותתעלף שהתעלף בבגדיו: ויאמר הסם
שם מסל לביאו בעבור שחרה לו כי נחם הסם: ויאמר הכתוב דבר דרך סיביו
הסומעים כי הסם לא יעמול בכל הבריאות והנה הטעם אתה חסרתה על דבר לא
עשית ואין לא אחוס אחי על מעשי ומלת בן בחירק כמו בן נון והיה אש בן הכות
הרע והנה לא שמח בקריון רק יום אחד מהבקר עד הערב והנה היה מתחילת
הלילה החל סיגדל עד הבקר ולערב החל ליבם וכעלות השחר בולו יבש על כן אמר

אבן עזרא על מיכה ג ד ה ו

דחוקה מהלחה לארץ' אז ימלך השם לבדו עליהם מצורת האלה ולא מתלחה שי
תלחה שורשו תלח: ואתה' חמר יפת מבדל דוד והכוכב ירושלים שהוא כמבדל
לעדר שהם ישראל: עופל' כמו עופל ובחן ויא כי כמוהו ויעפילו עלו לעופל גבוה
וככה כתוב לעלות אל ראש ההר הגבוהו עצמם לעלות: עדיך תחתה' וזאת
המלה דבוקה עם ובחם והטעם הממשלה וכמוהו כלו תפילות דוד בן ישי שאלעט
שמלת תפלות היא בחתכת דבוקה היא למלת דוד וככה זה: עתה למה תרעי
רעי' תרמי צעקה ותגביהי קול כתרועה כמו ויסמע יהושע את קול העם ברעה
והנה הרע נופל על ענות גבורה ועל חלושה גם זה תרעי ריע נופל על לשון צעקה
ובכי: המלך חן בך' הטעם למה תצטקו כאילו חן לך מושיע ויועץ ובעבור זה
החוקך חיל כיוולדה הלא השם מלכך ויועצך האומר לך אל תצטקו כי חם חולי ונחמי
מלשון כי תלה וגם ילדה כי חם עתה תצחי והלכת בגלות ובחנת עד בכל סם
תצלי סם יצאך מלכך ויועצך הוא השם: חולי' בעבור שהזכיר חיל כיוולדה חמר
חולי ונחמי הוציא הולד כמו כי חמה גוחי מבטן: מקרייה' היא ירושלים וכל
הקריית סביבותיה והטעם היישוב: וסכנת בסדה' בלכתך בגולה: ובחנת עד
בכל' גלות נכבד נכר סם אגאלך: ועתה' דעת מפרשים רבים כי זה לעתיד
בימי המשיח והעד ואתה בית לחם חכמתה ור' משה הכהן חמר כי ידבר על בית
סני והמושל הוא זרובבל וטעם קומי ודושי כמו מי אתה הר הגדול כי זרובבל היה
מבני יכניה וכתוב עליו ומושל על כסאו: תחנק' כמו הארץ תחנק לא תוכל
לסבול: והמה' לא מצאנו זאת המלחמה מתי היתה כי חך זה כתוב על כן הוא
לעתיד כמו הנה יום בא ליי: קומי' קרנך חשים ברזל' דרך משל כי העמי' בעמיר
בגן: בצעם' כמו בצע והטעם כע הונס כי הוא כפל המלה:

ח

עתה תתגודדי בת גודד' דרך צחות והטעם קהלת הגדוד ששם המצור על ירושלים
והיו בחרצם מכיס שופט ישראל והכוכב בעיני כי שופט ישראל הוא המשיח אז
זרובבל על כן אחרי ואתה בית לחם חכמתה והכתוב דבר כפי מחשבתם כדרך
יחלקו בגדי להם וכתב על בלק וילחם בישראל בעבור שאמר חולי' חוכל להלחם בו
והוא לא נלחם רק כפי מחשבתו דבר הכתוב כדרך שאמר חולי' חוכל להלחם בו
וככה והאנשים רדפו אחריהם עד הירדן ועדיין המרגלים ביריחו: ואתה' חמר
השני שמוות חכמתה היא בית לחם כמו ולא עשו עם בית ירובבל בדעון וטעם צעיר
שהיא קטנה: מוק' כל זה בעבור דוד שהוא ראש המלוכה על כן ומוצאותיו
מקדם על דוד והנה ידבר עם בית לחם חכמתה כי מבני בניך הראשונים יבא
מושיע לישראל: לכן' יתן השם ישראל שיעמדו בצרה בעת יולדה עד
שיתחבר זה המושל וקרוביו עם בני ישראל יפת חמר כי יתנס המשיח והטעם
יניחם כדרך על כן לא נתמך: ועמד ורעה' יהיה רועה ישראל בעוז השם וישבו
לבטח: והיה זה שלום' לא יפחד אנוש מאשור חם יבא בארצנו ועוד והקמונו
עליו והטעם חם רצה אשור לבוא בארצנו יקומו שרי זה המושל רבים: שבעה גם'
שמונה כדרך תן חלק לשבעה וגם לשמונה והטעם כפול כי נסיכים כמו רועים והנה
אניה חמשה עשר: ורעו' דרך משל כי ימלכו עליהם בחוקה: וארץ נמרוד'
היא בבל: בפתיחה' על החרב כמו והמה פתיחות יוש חומרים בפתיחה הארץ
והנה יצילו מאשור: והיה שחרית יעקב' אותם שלא יכלו שהתחברו עם בית
הלחמים כי יהיה מקומם רחוק כי עולם בגלות: כטל מאת יי' והטעם שיבטחו על
השם לבדו ולא על מלכי הגוים שהם בארצם כמו הטל שאינה ברשות אדם רק ביד
השם אז ילמדו ישראל העמים לקרוא בסם יי' והיו בקרבם כדרך אהיה בטל לישראל
וכל גוי לא יקוה לאיש: והיה ברכותם לבוא בבית המקדש: תרם' גבורתם
תראה על הכל והאזינים השם יכריתם: והיה' והכרתי סוסך' לעשות מלחמה
כי אין צורך: והכרתי ערי ארצך מוקפות החומה כי לולי פחד איוב טוב לאדם
לשבת בפתות שהאזיני רחב והטעם שיהיה שלום בארץ ואין צורך למבצרים:
והכרתי כספים' מעשה התולדת כי מן התולדת יבאו הכספים: ומעוננים'
מהתכלים בעננים לדעת העתידות: והכרתי' כסילים עץ ואבן: ונתשת'
והשמדתי' הערים שהיו האשמים בהם שלא יזכרו ורבי מרינוס חמר כי ערך
כמו ויהי ערך: שמעו' ידבר עם ישראל בעד השם וככה חמר לי קום ריב עם
ישראל בהרים:

ט

שמעו' הטעם כמו האזינו בעבור היותם עומדים וככה כי היא שמעה: עמו'
מה הרעותי לך ומה הלאיתך הטעם מה דבר בקסתי מאתך שתלחה לעשותו:
ענה ב' העד ב' כי' רק טובה רבה עשיתי לך אשר העליתך והוצאתיך על ידי
אדם שתוכל לדבר עמו ולומר לו כל ברכיך ושידיעך לרכי והם משה שבח אל פרעה
ואהרן שהתנבא על ישראל לפני בא משה ומר' שהתנבא לפני' גם התורה נתנה
על יד משה ואהרן שהיה לו לפה וסניהם למדו המצות לאנשים ומרים לנשים אשר
דבר השם עמו פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו פה אל פה ולא בחלום
במראה ולא בחידות והיא טובה גדולה ונפלאה כי הדברים ברורים כאב לבנו ורוב
לתלמודו: עמו' הזכיר החסד שעשה השם עם ישראל על דבר ענת בלעם
כשיעץ להשמיד הכל וטעם ומה ענה אותו שלא הנחתי בלעם לקללכם וציותו
והתנבא כי נהתי עליו רוחי בעבור כבודכם וכתוב הוא וכל אשר ענה אותו שביך
אתכם והיושע חמר בדבר בלעם ואביל אתכם מיד וטעם מן הסטים כי לא היה
בן השמים שחטאו סם ישראל ובן הגלגל רק מעט דרך ומעבר הירדן והזכיר
הגלגל כי הוא תמלת ארץ ישראל והנה הטעם כאשר הייתם קרובים לאכנס אל
הארץ אז חטאתם חטאה גדולה שהייתם כולכם בני מות וחמלתי עליכם ובחנתם
אל הארץ ועזרתי אתכם וכל זה עשיתי חולי' תכירו הטוב שעשיתי לכם חזתי למען
דעת דקות יי' ומה כל אחד מכם יחמר במה אתרצה אל אלהי שעשה
עם אבותי זה החסד והו הטעם במה אקדם ומלת חק מפעלי הכפל כדרך
השתחווה

בשדנו' בנין נפעל מפעלי הכפל והמקום יחמר חלק עמי ימיר השם להיותו לכברי
חך ימיר מה שהיה לי וכאשר קוים לשיבב שישוב שדינו חלינו אז יחלקנה הכברי כי
מלת יחלק זרה להזכיר נגד השם והזכיר נגד השם שדינו כנגד שאמר וחמרו
שדות: לכן' יחמר לכל איש מהשפח' הרעה הגזולה' השדות הטעם בעבור שטעית
זה החמם לא יסחר לך בן פיסליך חבל בגורל: בקהל יי' בשב יי' שבות עמו:
אל' יספר הנביא מה שהיו חומר המספחה הרעה לכביאי השם לא תכבחו לא
תטיבו ככה וטובין היו מטיפין להם אל תטיפין ומלת יסב בסמך כפין ובא על משקל
קל תחת כבד לומר יסב במקום יסב כי מי שלא יטוף למספחה הזאת לא תשיגנו
בלימה: החומר' הדבר הוא זה שהיה חומר בלשון תמה אתם בית יעקב ורבי
ישועה חמר כחילו כת' שמע אתה הקרנח בית יעקב ובעבור האלף' שהוא מחותיות
הגרון תבוח האלף בפתח קטן כמו החזק הוא הרפה: הקצר רוח יי' הוא הנבואה'
וטעם הלא לעולם רוח השם תדבר חמת כי למה יעשה השם רע: חם אלה מעלליו'
וכי מנהגו לעשו' רע לבדו יתנו על חנם רק ידבר להטיב לכם ויבא טוב עם הולך דרך
יסר והטעם דברו הטוב יקיים עם מעשיהם חם יהיו טובים: וחמול' מלה אחת
כמו כי ערך מחמול תפתה והטעם כי דברי יטובו לטוב לא לאשר הוא מחמול:
לאיוב יקום' יקום עמי כאויב איש את רעהו: ממול' מלה אחת' בעבור שלמה וחרר
שיפטינו אדר עוברי בטח וכאשר ימלטו שלא יהרגו שלא נאשר להם רק מה
שעליהם יחשבו נפסם כי הם עובי מלחמ' וישמחו בהמלטם מידכם פאשר ישמחו
עובי מלחמה בשלום ככה תעשו מחוק לעיר לשלול סלל ולכוז בז ועיר תעשו חמם
אחר: נשי' כל אחת מנשי עמי: תענובנה' שהי' מתענב' עם בעלה: תקחו
הדרי' להפרד האב מהאם: קומו' בעבור זה לא תנוחו בארצכם בעבור שטמח'
הארץ במעשיכם כי היא תחבל אתכם כמו וחבל את מעשה ידך וחבל כמו צירים
וחבלים: נמרץ' גמור רעה ארצכם לכם: לו איש' הנה אתם תצנו כביאי השם שלא
יטופו להוכיחם חולי' תשובו אל השם ולא תתגרשו מארצכם כאשר תגרשו אתם
הנשים והנה חם יבוא איש שיתנבא בדברי כזב ויאמר להם סתו ושמונו יאמר השם
כי תנוחו במקומו' ואשר נדו ונעו ישובו למקומם כמו סתו' חמריו חסוף חסוף
ותתקבצו כולכם אז יהיה מטוף העם הזה לכם באמרו ככה פסוק זה: חסוף' כצוף
בצרה' חולי' יש בעיר הזאת: בתוך הדברו' למקום שנהגו העדר כמו דוברות
בס לשון וינהג את הצאן וככה הקורות היו נוהגות או נוהגות ככה התיימנה
הערים מרוב אדם כמו המון אדם: עלה' חם תכרך אחת הצאן ותצא רחשונה
כולם תפרצנה ותצאנה זו אחר זו וככה יעשו ישראל בדברי נביא הסך' כמו הצאן
שילכו לרעות: ויעבור מלכס' וכבוד השם בתלחה על כן כתוב כה חמר יי' על
הנביאים המתעים שאמרו חסוף חסוף:

י

ואומר' הראשים והקצינים הם המייבי לייסר המעונות והנה שנהי' אדם טוב וגזולי
עורם משל לממונם וינעם: ואמר' שאר עמי' הדדיק': פצחו' קראו כמו פצחו
דנח ויא שבו ופרשו כמו פרום לרעב לחמך והסוף תחת סוף והטעם שברו:
קלחת' כמו סיר או כע צלחת: אז' אל הקציני' התגברו על הדלי' והנה יד השם
תגבר עליהם וינעקו אל השם ולא יענו כאשר היו צועקים הדלים: כה' טעם
הנאשכים בשיניהם שדבור לשונם יתעה ישראל וינעם: ואשר לא יתן' להם מה
שילכו ויבקשו: לכן לילה' יבא לכם מה החיזון וחסך יהיה שלא תוכלו לקסום
בלילה: וקדר עליהם היום' הטעם כי יבא להם יום אידם יום חשך ענן וערפל:
ובטו החיזים' סלכס: כי אין מענה אלהים' בפנים רק טובים: ואולם' מלחתי
כח' מן רוח השם ומשפט חמת בפי גבורה לדבר ולא חפז מהקצינים והראשים
כי יחמן דברי ולא חבוט: שמעו' המתעבים' משפט שאבד וכל מלה ישרה
שיצאה מפי יעקשו או פירושו שיעשו עולה לכל: בונה' כל אחד מהנזכרים אחרי
כן הוא בונה בין בגזול בית עני והנה פירש זה הטעם: ראשיה' הם ראשי
ירושלים הם המלכים: בשוחד יפוטו וכהנייה במחיר' שיקחו ונביאי' הם נביאי
השקר בעבור כסף שיתנו להם יקסומו ומלת קסם ימשאל כמו חותך שככה יהיה
נקרוב חליה גזורים והנה קוסם קסמים עם כולל למלכות הנזכרות אחר כן וטעם
הלא השם בקרבנו כמו היכל יי' היכל יי':

יא

לכן' ציון שדה: תשוב כשדה שתחרש' לן עיין כמו לן קן הימין בחיין הטון:
והר הבית' ששם כבוד השם יהיה לבמות יער: והיה' אין ספק כי זאת הנבואה
לעתיד על כן חמר באחרית הימים והטעם בעבור שהזכיר למעלה כי הר הבית
יהיה לבמות יער שב לחם ישראל כי עוד ישוב כבוד הבית וידוע כי הר הבית חינו
גבוה והנה הטעם שיבא שמו עד למרחוק ומכל הפאות ישובו חליו במנחות כאילו
יהיה בראש כל ההרים ויהיה נשא מגבעות עד שיראוהו כל יושבי הארץ: ונהרו'
ירוצו מגזרת נהר כי הוא רץ לעולם: והלכו' וחמרו' אלה לאלה: בעלה' לגדול
מעלתו: כי מציון תצא תורה' לכל הגוים כאשר הוא כתוב לקרא כולם בשם יי'
ולעבדו שכם אחד: וספט' הסופט הוא המשיח ויפת חמ' השם הנכבד ודבר יי'
ואחרי' חמר חנסי ירושלים כאילו חמר וספט עמה ועוד היו' לא עבר דוד שלא הית'
בו מלחמה ואם שקט מקום זה לא שקט אחר והכתו' חמ' ולא ישא גוי אל גוי חרב
ולא ילמדו עוד מלחמה: וישבו' כל אנשי העולם' כי פה השם דבר זה וחמת הוא
בלי ספק: כי' אלה דברי הנביא מוכיח ישראל ומנחם אותם חם הבית חרב לא
בנית תורת אלהינו שהבטיחנו והשמיענו כזאת חו הטעם באת ישראל מהגלות על
בן מלת ואנחנו נלך והוא השעם כי בהבנות הבית אז יבואו הגוים את ישראל
המפוזרים מנחה ליי' ובהליכתם ילכו איש בשם אלהיו עד שירוס אנשי בית המקדש
על כן אחריו: ביום' הצולעה' מישראל שלא תוכל ללכת במהרה וככה הנדה':
גאשר הרעומי' להם שטמתי' לחרפה בגוים: ושמתי' הנהלחה' שהיתה

יב

לכן' ציון שדה: תשוב כשדה שתחרש' לן עיין כמו לן קן הימין בחיין הטון:
והר הבית' ששם כבוד השם יהיה לבמות יער: והיה' אין ספק כי זאת הנבואה
לעתיד על כן חמר באחרית הימים והטעם בעבור שהזכיר למעלה כי הר הבית
יהיה לבמות יער שב לחם ישראל כי עוד ישוב כבוד הבית וידוע כי הר הבית חינו
גבוה והנה הטעם שיבא שמו עד למרחוק ומכל הפאות ישובו חליו במנחות כאילו
יהיה בראש כל ההרים ויהיה נשא מגבעות עד שיראוהו כל יושבי הארץ: ונהרו'
ירוצו מגזרת נהר כי הוא רץ לעולם: והלכו' וחמרו' אלה לאלה: בעלה' לגדול
מעלתו: כי מציון תצא תורה' לכל הגוים כאשר הוא כתוב לקרא כולם בשם יי'
ולעבדו שכם אחד: וספט' הסופט הוא המשיח ויפת חמ' השם הנכבד ודבר יי'
ואחרי' חמר חנסי ירושלים כאילו חמר וספט עמה ועוד היו' לא עבר דוד שלא הית'
בו מלחמה ואם שקט מקום זה לא שקט אחר והכתו' חמ' ולא ישא גוי אל גוי חרב
ולא ילמדו עוד מלחמה: וישבו' כל אנשי העולם' כי פה השם דבר זה וחמת הוא
בלי ספק: כי' אלה דברי הנביא מוכיח ישראל ומנחם אותם חם הבית חרב לא
בנית תורת אלהינו שהבטיחנו והשמיענו כזאת חו הטעם באת ישראל מהגלות על
בן מלת ואנחנו נלך והוא השעם כי בהבנות הבית אז יבואו הגוים את ישראל
המפוזרים מנחה ליי' ובהליכתם ילכו איש בשם אלהיו עד שירוס אנשי בית המקדש
על כן אחריו: ביום' הצולעה' מישראל שלא תוכל ללכת במהרה וככה הנדה':
גאשר הרעומי' להם שטמתי' לחרפה בגוים: ושמתי' הנהלחה' שהיתה

אבן עזרא על מינה ז ועל נחום א ב תשא

לכריו לא לחרי' וטעם נוקם יי' ובעל חמה שיהיה נודע בעולם: יי' הטעם בחמת
 שהוא חרף חפזים: ונדל כח' הטעם כפול דרך משל לאדם שיש לו כח גדול או
 ימשול בכעסו וכן הוא כתוב בתורה ועתה ינדל כח' יי' וכתוב חריו יי' חרף חפזים
 וחלעפ שיחריף לרשע: לא ינקה ה' אתם: וטעם בסופה משל למחירות ברוח סערה
 וענן חרף רגליו דרך משל למרוצת העננים והטעם על הגזירות הבאות מהשמים
 במהרה שהם למעלה מהעננים: גוער' יבשהו' חסר יוד שלא להתחברות שנים
 יודין והוא מהבנין הכפל הדגוש תיבש גרס כי כאשר יחמר מן יחבד ויחבדס ככה
 היה רחוי שיחמר ויבשהו רק לא תהיה חלה להתחבר שנים יודין ועת' יספר כח
 השם בים וביבשה שאין מי שיכול לפניו וטעם אמלל בסך בעבור וכל הנהרות חרריב
 ודבר זה שהחריב הנהרות בעבור יבשת הגש' מעל הארץ דבר זה גרס אמלל בסך
 וכמל מכל פריבתוה: הרים' חמר ר' מרינוס ותשא הארץ מכניו חימה כמו
 כשחתי חימוך חפונה והכבן בעיני ותשא משאת שרפ' שנסרפה הארץ וככ' וישאש
 דוד וחנשו והטעם וישרפס והטעם בעבור שאמר בתחילה ובעל חמה שמשקף
 הארץ בחמו כדרך וחמתו בערה בו והעד לכני זעמו מי יעמוד וכל זה יספר חרי חף
 השם על כינוה: טוב' הטעם כל שזלחי יסמיד בחרוך חבו כאשר חמתו נתכה
 כאשר יתחלף בהם ויביא עליהם כרות וימלטו הידיחים והו למעו כמו מגדל עז
 וחום בו דבק למעו והוסף מלת וידע כי הוא לבדו יודע תעלמויות לב ומוכיר החוסים
 בו: וכטטף' כחל שוטף: כלה יעשה' לא מעט מעט: וחויבוי' החשך ידקף
 עמהם וחריהם או שירדפ' אל מקום החשך שלא יראה בבח כלה עליהם: מה'
 אומר לאנשי כינוה לא ידעת' מחסבות השם כי כלה הוא עושה ואין בורך שתקום
 פעמים צרה עליכם כי בחח' תכרתו: כי' משל לקש יבש: מלא' כי היבשת כיוון
 גמור עם אנשים שכורים יבוא השם ויכלה הכל רגע אחד והנה סירים קוצים
 סבוכים מגזרת נחשו בסבך ומלת סבוכים תואר כדרך השכנוי באהלים גם עזוס
 ובחריך: וכסבאש' כאשר הם שותים: חכלוי' יחידו נסרפו באש כשהיו נסבכים
 יחד זה ביה כמו סירים סבוכים והיו סבוכים בשכרותם אז יהיו נוחים שישרפו
 באש יחד כקש יבש גמור מרוב יבשות הסירים וחמימות השכרות והנה נתן משל
 מהמים ומהאש וכל זה בעבור מלך כינוה שהגלה ישראל ומשח להשחית בליטת
 יהודה והו ומן וימשיע הם דברי רב שקה מפי חלוניו כמו שאומר בספר מלכים
 אשר שלחו מלך חשור לחרף שם יי': כה' אם היו אנשי כינוה בשלום על היום וכן
 היו רבים וחלה דברי השם לכנסת ישראל כך נבזו מפעלי הכפל כמו נבזו בספר:
 ועבר' כמו מקרה שעבר ולא ישוב: ועיתך לא חעך עוד' על ידו: ועתה'
 כתוב בימי חזקיהו אשר ישאר מאשור וממדרים: וזה' עתה ידבר אל מלך כינוה
 וטעם וזה נגד: לא ירע' שלא יעמד זרעו הנקרא בשמו: חשים קבך' בבית
 חלהיך כמו שאומר בספר מלכים ויהי הוא משתחוה בית נסרך חלהיו וזה הטעם
 בחרב':

הנה' חגי יהודה' הם שזמלטו מיד סמריים: עלה' עתה שב לדבר אל כינוה
 והמפץ הוא נכבד נכד: נכור מזכרה' ידבר למלך כינוה וככה צפה דרך שים
 צופים בדרכים והנגיד חמר כי נכור שם הפועל כמו ויכלת עמד וככה צפה דרך
 לכלה הפעל ודע כי עתה ישיב השם שבות גאון יעקב כגאון ישראל בהיותו בארצו
 הטעם ישיבם לבחונם כמו שהיו ישראל מימי קדם בגאונם ומלת בקום תורה כי
 הפועל יוצא והנה יהיה גפן בוקק פועל והפעל הוא הפרי שיטוף לו או תהיה כמלת
 שב שתמצא עומלת ויוצאה וטעם כי בקום שמוס כגפן בוקק על כן: ומוריהם'
 כמו ויכרתו משם ומורה ושב לכרפ המפץ העולה: מנן' חמר רבי משה הכהן
 כי גברוהו בתוספת הא' לשון רבים וככה בהתפללו בעד רעהו ולא דבר נכונה כי
 פיו כמו פיהו אחיו חלהו שיו שיהו וטעם רעהו שהתפללו בעבור כל חח' ובבורה שם
 המן שכולל גבורת הגבורים: מתלעים' שלובשים תולע' שני: ביום הכינוי'
 הרכב כחילו חש פלדית יוצא במרוצתו ומלת פלדית זרה חלו היא הפוכה לפידות:
 והברושים הרעלו' כמו רעלו ברושי העיר ויפת חמר כי הם חניתות: בחוצות'
 חמר רבי יונה ישתק שקן יבו שוק אל שוק: ירוצצו' כפול האות האחרון והפעל
 כפל ירוצצו לפשם מגזרת דך וככה ויתרוצצו הבנים: יזכר' כאשר יזכור האויב
 שהוא מלך כשדים בעבור מרוצתם יבטלו בהליכתן: ימורנו' אל חומות כינוה:
 והוכן' מגדלי העץ הגדולים ויפת חמר כי יזכור מלך כינוה חריו יבטלו יברחו אל
 החומה ויכינו המגדים לכוכך עליהם זה לא יועיל להם כי שערי יורה כי מבאת
 הנהרות כתפש חרמון המלך והו והיכל כמו: והצב' לא מבאתי למלה זו פירו'
 יותר נכבד מדברי רב שמואל הנגיד כי הצב שם המלכה על כן גולתה העלתה על
 המרכבה להוליכה בשביה ואמהותיה שהיו כוהנות אותה דמוות לקול יונים
 בהמות: מתופפות' דרך התוף להכות בו ביד: ונינוה כבדית מים' היתה
 מליאה מימי קדם עושר וחכמה נסים ואומרים זה לזה עמדו עמדו אל תברחו: ואין
 מפני' שישיב פניו על כן בן כסף דברי הנביא לכשלים: לתכונה' להון שהכין:
 בוקה ומבוקה' גזרה אחת להם כדרך גאה ונאון יי' עזי ומעזי: ומבולקה כמו הנה
 יי' בוקה הארץ ובולקה וטעם בוקה גם מבולקה כמו שמה תהיה כינוה: ולב' כל
 שומע נמס: נפיק ברכי' על דרך ויפק רבן חף הוא מעט רחוק והכבן כי הוא כמו
 לפיקה ולמכשול: וחלחלה' חיל וחילה כפול: פחרור' כבד פירשתיו: חיה'
 בעבור זה יתמהו השומעים ויאמרו וכל זה דרך משל על כינוה שהיו הולכין לטרוף
 טרף להחריב כל העולם וטעם הלך אל מעון חריות: אריה טורף' להספיק גורותיו:
 בדי' מלשך די השיב לו די שה: ומחבק' החיות להיות טרף ללכחותיו ומעונותיו
 מלא טרפם: הנני חליך' כינוה: בעשן' מרוב חוס האש והטעם על חרון השם:
 טרפך' הטקף שהיית טורפת והא' מלאכה תחת יוד סימן לשון נקב' כמו עונוכי
 תחלחחי והטעם רב שקה וכתוב ביד מלאכך':

אשתחוה כמנהג המביא מנחה לחיוני: הירצה' אם אוכל להקריב לו פדים
 רבים כי רצונו בחלפים רבים ושמן לקרבן רבבות נחלים או חם ארצה אתן לו
 בכורי בעבור פשעי פיסלה לי והטעם שאקריבנו לפניו שאין לי במה אחרצה כי אם
 צבהמות או צבני פרי בטני הטעם כפול וצית ברבבות ישראל בעבור שנים חריו
 וככה הוא האתן בכורי בפשעי פרי בטני בעבור חטאת נפשו כמו ויעבד ישראל
 באשה: הנדי' זאת היא תשובת הנביא ככה הנדי לך אתה האדם האומר
 במה אקדים יי' מה טוב בעיניו שתעשה והוא חיינו מבקש חילים ולא בנך רק עשות
 יושפט שלא תעשה עול בעמיתך ולא תוננו בדיבור או בהון רק תעשה חסד עמו
 בכל יבולתך והצנע לכתך עם השם לבדו שתלך בדרכיו בתם לבב הפך קשי עורף:
 קול' בעבור שהזכיר שתעשה משפט האל להוכיח ישראל על שאינם עושים משפט
 במסקל במדה וטעם לעיר שומרון או לירושלם: ותושיה' חסר חיש כמו ואני
 תפלה ויראה בלב זה השם הקורא וכן הוא ואיש תושיה יראה וידע השם הנזכר
 ויפת חמר כי הח' תחת יוד והטעם כי תושיה ילמדו יראי השם והו הכל: שמעו
 מטה' שיביא השם לייסר את המעוותים ודעו מי יעדה ולא יחחר ומטה לשון נקבה
 גם זכר ושמות רבות ככה: עוד חיש' הנכבד בעיר עודהו מחזיק ברשותו ח'
 ששמע קול הקרלה יש צביתו כבית רשע חישת אורחות רשע מומן שקבץ ברשע
 ובחישת רזון חסרה שהיא זעומה לשם ולא יחמר בלבו חיינו ירא מלפני השם
 שיחמר בלבו האוכה במאזני רשע: אשר עשירה' עיר הנזכרת לעיר וקרא גם
 הטעם מדבר אל האיש הנזכר עוד חיש לכל אחד מעשירי העיר חם אתה עשית
 חמם והחלית לבב עשוקים גם חני החליתך עת הכיתך והסממתיך: חתה'
 וישחק' שם דבר כמו וישחק תתן לנו והטעם הפך גאותך: ותסג' חשתך והסמך
 כפיך תשב אל הריון ולא תלך את כל זה בעבור החמם שעשיתם חיש לרעהו העשיר
 לעני: וישתמר' כל חמת מחוקות עמרי: וכל מעשה בית החשב' הם
 המשתמרים וחוקותי לא ישתמט וטעם וחרפת עמי מה שהייתם מחרפים עובדי
 השם תשאו הגמול או הטעם חרפת עמי תשאו עליכם כדרך וחרפה לא נשא על
 הקרוב:

חללי' דבר הנביא על לשון המשכיל בית ההיח והוא עמי המכר: כאספי קץ'
 כמו קלשי מה שיאספו הדלי מהפרי הנמשך מה דרך משל כאין דרין: חבדי'
 חרם' כמו רשת משטח חרמים: על' חמר רבי מרינוס ותהי להם הלבנה לאבן
 תחת חבן וככה על הדע כפיס תחת היטוב' מלת ויעבתוה מגזרת עבותים והטעם
 חם הגדול יחל לדבר הות מלבו הות כמו הוות בקרבה יעבתוה השומעים והטעם
 יוסיפו עליהם: טובה' תואר כמו מעל פני מתו שהוא סמוך והוא פועל עומד:
 ישר ממוסכה' קשה יותר ממשוכת חרף והסמך כפי' וטעם יום מופך הנה בח'
 היום שמוצף קורחי פקדתך בזה עתה תהיה מהרה: מבותכם' מבוכה שלהם
 והלם שב אל הסר והשופט והנדול: חלי' יזהיר הנביא חשיו אותו הדור חמר
 יפת אל תבטחו בגדול ולפי דעתי כי אנשים ידבר אל תבטחו בחלף נעוריה כי
 יזהיר החלף משוכת חייך: כי בן מנבל חב' פועל קודם כיוונת עבד צעיר:
 וחני' דברי הנביא על לשון המשכיל חו על לשון ישראל: חלי' חם ישראל הלכו
 בגלות עוד יקומו מנפילתם חף יש עליהם לכבול בעבור כי חטאו ויודו: זעף'
 יריב ריבי' מהגוים: יוצאני לאור' הפך כי חשב בחשך וטעם חרחה כאשר
 יחור לבי או חבן כי צדיק השם על כל הבח עלי או חרחה בצדקתו סיקח נקמתי
 מ'חויבתי: ותרתי' חיוני' חיה הוא: תרחיבה' שתהיה למרמס: יום'
 כאשר יבא יום שהם יבנה גדרך או ירחק חק המס שהיית נותנת: יום' ועדיך
 יבא' חתה' כל גוי שוכן לפני חשור ועד נהר פרת ורבי ישועה חמר יום מים
 שיוערכ חרף ישראל תחרב מפאת ים והר פלוגי שהיה כולו יישוב שב כמו הר ולפי
 דעתי כי מלת ועד נהר מושכת חחרת ועל ים מים והר ועד ההרז' הנה ים מים כמו
 הים הקדמוני והים האחרון וכן הר דרומי אל צפוני: והיתה' ביום ההוא: מפרי
 מעלליהם' שהרעו לישראל: רעה' תפלת הנביא בהיות הארץ שממה שירעה
 עמו בשבטו וישכנהו לבדד כי עיר בתוך כרמל וירעו בשן מעבר לירדן מורחה
 והתשובה חמר השם לכביא כימי אצתך והטעם כימי אצת חביתך מארץ מצרים:
 חרחהו כפלחות' הטעם עמי כאשר הזכיר עמך: יראוי' דברי השם אז יהיה כן:
 ילחכני' להשתחוה לישראל: כוונתי' הרמשים שיפחדו בני אדם מהם כדרך
 האחים מגזרת חלתי וחירח: ממוסגרתייהם' הם ארמוניהם: מי' אז יאמרו
 הגוים אז ידבר על לשון חנשי הגלות המבקשים מהשם לסלוח להם חן אל שיעשה
 טוב לחלתינו כמוך: ישוב' מלת הוא תשרת חחרת והוא ישוב רחמנו וטעם
 יבבוש הפך דברי עונות נברו מני שלא ימסלו בנו עוד ומ' חטאתם שבה אל שחרית
 כחלתו והוא הזכיר עון וכפעו וחטאת: תתן' יעקב הוא חבינו לכולנו לבדנו כי
 לא יתערבו גוים חחרים עמנו על כן כתוב אלהי ישראל חבינו לכולנו ולא הזכיר
 יצחק כי גם הוא חבי אדם ובעבור כי אברהם האל לקרא בשם השם הפך חביתו
 הקרובים חלו והשם כרת עמנו ברית בתחלה על כן הזכיר אברהם ולא הזכיר
 צ'חפיר יצחק והטעם מתן חמתך ליעקב וינה היא חמר נשבעת לחביתו מימי
 קדם:

ספר נחום

ספר' חזון' כי דבק הוא חלעפ שהוא תביר: משא' נבואה מה שנשא
 השם על כינוה' לא ידענו דורו של זה הנביא ויתכן היותו האלקישי
 מתיחם אל שם העיר או אל שם אחד מאבותיו נבואתו על מבלת כינוה ביד נכבד
 נדד: חלי' הזכיר אל שירחה כחוטע' קבא כמו ויקבא יי' לעמו כי מלך חשור השמי'
 ישראל: קנאו' שם התחל כמו קנאו ונקס סיקח נקמה ופירושו כי הוא נוקם

אבן עזרא על נחום ג ועל חבקוק א ב

מדריך חכמתך והמונתך כי לא תוכל לטובל וירוב קדושתך וחסדיותך דבר שהיה הפך לנבדך וזה שאמר תביט אחרי כן שאמר והביט אל עמל לא תוכל כפי מחשבת בני אדם שיתמהו איך תחרום על זה כי איך בדרך האמת לבלע רשע בדיק מיונו ואם לא יהיה צדיק גמור על כן כתוב על משמרתו אעמודה ואזכרה לנקמתך ולישועתך אקוה: ותעשה' הנה האדם בעבור בראת זה העולם הטובל נחשב כדג היס שהם מותרין לאכול וכל אחד בולע קטן מיונו והנכון שאין להם טעם: כלה כחכה' כמו מבמורת: יבורהו' יקבעהו כמו יתגוררו יסורו בו' חרמו כמו רשתו מטעם חרמים: על כן ישמח' שיקח הכל בלי יגיעה או חרמו כינוי חלילי: על כן יזבח לחרמו' מזולו או חילו חשבי כמו: ומאכלו' שה בריחה או אכילה' העל' הטעם איך יריק חרמו והוא יתן לו כל משקן הטעם כי לא תעלה הרשת שלו וחפץ שלו מן הארץ ריקנית:

על' הטעם כשומר חלקו באשמוורת לילה שהיה נעור ויפתח עיניו לראות כי השומרים בעיר חולקים הלילה לחציו או לשליש ולרביע: ואת יצבה על מזבד' הטעם כפול לבקש דרך נבואה למה יחרים הטעם: ומה חשיב על תוכחתי' למה שזכרתי והיוד סימן הפעול וכמוהו ותוכחתי לבקרי' שהו' עם נכוח שאחרים מוכחי' לו אבל ותוכחתי לא אביטם אינו על זה הדרך כי היוד סימן הפועל שהוא מוכיח לאחרים: ועניני' זאת הנבואה: על הלמות שהערים קוראים בהם כי עוד יקום זה החזון למועד שגור הטעם: ויפח' ואשר ידבר על קן לא יזכר כמו יפח בהם וטעם זה הקן קן מפלת כשדים: הנה עפלה' נפשו גבהה כמו עופל ובחן: לא ישרה בו' ואף כי צדיק ממנו ומלת לא תסרת בעבור אחרת וכן הוא צדיק באמונתו לא יהיה מידו והטעם לא ישרה נפשו בו והוא רואה כי צדיק ממנו לא חיה מידו ואף הוא שחיה וימלט והטעם דרך תימה הנה הוא רואה כי צדיק בעבור אמונתו לא ימלט מידו ואף לא יחשב על עצמו שנספס עפלה ולא ישרה והוא איש היין בוגד ונכר יחיד אשר כל חלה הגורות והרעות הוא עשאו ואף לא יחשוב בעצמו כי עליו יסחו משל ויחורו חידות הנסתרות ממנו בדרך מליצה ובאר היטב כמו שכתוב הוי המרבה וכל הכתוב אחריו: ואף' יחסר איש כמו ואחזי תבלה אל תהי מרי איש היין שהוא בוגד יהי' עושה זדון: ולא ינוה' לא ינוה בנה כי כל חפצו ללכת להשמי' (ויאסף חליו) כאשר יעשה המות שלא ימלט איש מידו: הלא' ובדרך מליצה כמו המלך יליכו לו החידות שהם נסתרות: הוי המרבה לא לוי' זהו לרשת משכנות לא לו חמר יפת כי טעם ומכבד' עליו כמסונע שישלך על עצמו הטעם והנניד חמר שיוסף לבנות מסכן ולא יליכו' ובא מלת עבטיט כדרך כל רבים עמים: הלא' בעבור שאמר הרחיב כשאלו חמר כי המתי' שהרבת יעורו והטעם בני ההרובים על כן מלת יקומו ויקימו חסר יוד כי הוא כמו וייקן יקן שרסו אל' ישועה אילו היית מכבד' עלך עב טיט על קברך שם ייקבנו המותים ויטכון: מועזעך' כמו ולא זע ממנו: כי' שלות מפעלי הכלל שלל כמו סכות לראשי סכך וכמוהו וישלך פל יתר עמים וכל זה הרע יבא לך מדמי אדם שספכת והחמם פעשית בארץ: הוי' רע לביתו' אחריו הוי בלשצר וככה יעצת בשנת לביתך זאת דעת רבי משה הכהן ואינו ריק על מדינת בבל כאשר חמר בבל דבתא די אנה בנייתה: קצות' כמו וקצותה את כפה רק הוא מהבנין הקל מעלי' היא כמו מקצה רגליה בל' ונכון הוא להינות דבק אל בוסת מכל קצות העמים: וחוטא נכסך' היית נכסך: כי' אבן' שהרס מדינות וקרייתו ונכה בבל כי האבן תעיד כי מחמם היתה בניוה: וכפסי' המקום הקשה בעצי הקורות והוא הקרוי קשר בלשון לעז על כן אחריו הוי בונה עיר: הוי' וכונן כובל עבר כמו הכין וחילו היה כועל עומד היה מכונן כמספס: הלא' ויגעו' כמו ויקצו יגעו לבנות עירך כי סופה לאש וזולת בדי' כמו יספיק כי הוא ריק על חנם יגעו עצמם ויעשו: כי' הטעם אז יכירו וידעו הכל כי כל הבונה בעילה לא ישע בה כבא יום אידו אז ישענו על הטעם וידעו דרכיו: הוי' עם נכבד' נכר ידבר ורעונו מן כל בני שתפטם וטעם מסקה דרך משל שהסקה הגוים כום התרעלה ומספח מגזרת סכחני נא והטעם שאתה מספח מלכים להסקות חמתך כמו חמת מים ואף תשכרם למען ידחה קלונם: מעוריהם' כמו כמעד איש והמפרש חותנו על משה בלשצר רואה דבר כי המביט שם הטעם וכן לא יאמר כנגד הטעם: שבעת' יותר קלון תשבע מהכבוד ששבעת כי בא יום אידך חשו שתהגם אתה והעלל מבנין כפעל כמו והאסף אל עמך והטעם תראה עלתך בחילו כתוב ותערל כמו ומות בהר: תסב עלך כום ימין' ויקיאלון' מלה אחת והפא כפול שהו' תחלת כל מלה כמו בבת עיניו וחילי הם שתי מלות ותחבר אלף' ככל שם על קיחו: כי' הטעם שכתבה עני' הלבבן לכניך: ושוד בהמות' ושודק שהיית מפחיד הבהמות והנה יחיתן כמו יקמן ישיבן רבות נבקות: מדמי אדם' והנה על הכל עברה דעתו: מה הועיל' ישלח בעבור אחר וככה הוא חזון למנך כשדי' כאשר תסב עלך כום ימין' מה הועיל פסל: יוצרו' הוא הפועל המצויירו ומה הועילה מספה: ומורה סקר' הוא כהן לעל כל אלה מה הועילו לך ויש לתמוה כי בטח יוצר יצרו עליו לעשות חלילים אלמים הטעם כורת אדם פה להם ולא ידברו: הוי' אומר' הקציה' מהפעלים העומדים כי לישן יאמר הקציה משכנת וככה עורי' כמו עורה למה תישן על כן טעו האומרים המעורר ישינם כי המעיר ישינם ראוני שיאל והמקור דומים אינו ככון כי המקור הוא הישן והעד כי אין רואה ואין יודע ואין מקור כי כולם ישינים כי תרדמת הטעם נבלה עליו וכתוב לא הרקן הנער' מלש חיים כמלש ריקס וחנם והטעם כמו ידמו באבן ועל דעת רבי יהודה ידמו מפעלי הכלל וככה דומם והוא שם התואר: הוא יורה' כי הוא הכל שהוא תפוס בזה ובכסף הטעם על איתרו כי אינם כאיברי האדם שהחיים מחברם על כן וכל רוח אף בקרבנו והסך אלה: ויי' כאשר יתן קולו בשמים שם היכל קדשו הם מפני כל אנשי הארץ: תפילה זאת ברומ נבואה כאמרה והוא מתבטח על רעב שיהיה כאשר יקבד בסיף התפילה ולא יהיה כח לישראל לעמוד מעני' האויב וזאת התפילה על

הוי' יש אומרים כמו הוי אלו הוי מלת קריאה כמו הוי ציון המלטי: פלה' בכל כרך מקום דרכים ברחובותיה היא מליחה כחם ומלת ימים כועל יוצא והוא שכ לכחם כל כך עולה כחם לרמות העולם כל אחד מהם לא יימש עזמו מן הטקף והנה יבוא חליה קול שוט להרץ הסוס והנכון בעיני שוט להכו' מין משני קול אשר יעשו הכלשטים כעץ טבדור סלנו שהוא רחב וגדול ומתקבצים חשמי החיל עשרה או יותר להכות בהם בטעם להשמיע קולה ולהפחיד: רעש אופן' המרכב' וסוס דוהר' כמו מדהרות להרות אביריו: כרש' ואין קצה' להרובי כינוה: מרוב' דרך משל שרמתה הכל: הנני' מערך' כמעד איש והוא כמו ערותך ומעךך כמו מרחף: והשלכתי' כדאי' כטוף וכמוהו הוי מרחף' והסיר מרחמו: והיה' ידוד' כמו יגוף והטעם ירחק: מי יכוד' כמו לבוא לגוד לו: מאין חבקם' ככה יאמר כל רוחיך: התיטבי' הטובה תהיה: מנוח חמוך' עם עיר מוארץ מצרים שלכדה מלך כשדים בלכתו אל כינוה' אשר חילי' וכח' יש לה מהים כי אין צורך לה למימה ונה יס סוף אוים ספרד הוא הקרח היס הגדול כנגד ימי ארץ ישראל: כוש' עזרו מכרים גם פוט ולובים שהיו בעזרתך ולא הועילו: גם' שב אל מצרים כי הלכה בגולה כנח חמוך: רתקו' כמו עשה הרתוק' ברתוקת בסף: גם' מדבה אל כינוה: תהי' כמו תהיי' טעם נעלמה כאילו לא היתה בדרך וסתו ולנו יהיו כלה הי' כי השכור סליה לעתו כאילו אינו: כל' הטעם מועצם יפלו וילכו: הנה' בעבור היות עמך כשפים על כן כפתחו שערי ארצך: מי' יהתל בה הנביא שאבי מים טרם בל הכשדים שתמזחי אותם בהיותך במצור וטעם לכנה או מלבן מקום מעשה הלכיים: עם' התפחד' עם הפועל: התכבדו' שתחברי חליך עם כבד בלי מספר: הרבית' עד עתה הרבית רובליך כמו שוחריך וקרוי ממנו ולא תלך רכיל וכולם יהיו כילך שפסע על הארץ וישף ולא נראה: מנודך' דגשות הנון לא ידענו טעם לה והיא מגזרת נר בעלי הנזר שלך היו רבים כארבה: וטבסריך' כמו שריך והמלה רביעה בלי חבר: כגון גובי' כמו יוצר גובי' כמו קדם קלשים: שמש זרחה' כחוס היום: ומוד' כמו בארץ תהומות חוללתי מהכפולים באחרונה: מקומו' מקום אחד מהן כי כן דרך הארצה ביום קרה מקבצים לרוב מאד ומקיפים העיר וחוסים בגדרות שהם חומות העיר ובמים עליהם השמש נודד' והולכין אחד מהם לא כותה ולא נודע היה מקומם כאילו לא היו: כמו' כמו לא ינום: יסכנו' כמו יסקטו ולא יתנועעו: כפוטו' ככזרו וכמוהו ופסו פרסיו והטעם כמו נכפסו וכמוהו ויזאת' ונפתם: אף ככה' מגזרת ותכהן עניו שלא יתפסטו הפך פסוי הנגע אז יחל להרפא ויש אומרים כמו חסכה ומלת כחלה מבין כבעל מגזרת חלי והפועל עבר אז הוא תואר ותחם' מלת היא כי הזקן מתוך שהעוד נקמט סביב העין וגם ככה בת עין לא תתפסט האמור או ותכהן עניו וככה הנגע כאשר היא כהה שעור הנגע נקמט ולא פשה אז יחל להרפא:

ספר חבקוק

זה הנביא לא ידענו דורו ולא משפחתו וניבא על מפלת הכשליים והחל לדבר זה הנביא על לשון חסדי ישראל שהיו צועקים אל הטעם מחמם ככוד כנר: עד אכה' מלת אלה תמצא על זמן ועל מקום וככה מלת הלום כמו אלה אנהו עוליס שהטעם לאי זה מקום אנו עולים: אזעק חליך' כעיקת איש שנעשה לו חמם: למה' זה האקן שיעשה איש און' און ועמל הם עם סבול לכל דבר עין ולכל חטאת אשר יעמל האדם כי הוא און ועמל וביעית ריק ומלת למה תסרת בעבור אחרת ולמה עמל תביט' והטעם אף יוכל איש לנשות און ועמל במקום ממשלתך וטעם ישא יצבה או ישא ראש ויפת חמר ויהי איש ריב כמו ואני תפילה: עלי' תפוג' כמו יפג לבו כל זמן שאדם חי דובק לבו בקרבנו ובשעה שאמרנו לו יוסף חי יודע לבו ולא דפק כי כהלו כמו אל תתני פונת גהעד ותחי רוח יעקב אביהם וטעם תפוג' תורה תדש כאילו אף דין תור' בעולם: פוכתיר' סובב מגזרת כתר שהוא עגול ויפת חמר כי רשע מכתיר עם הצדיק מה שדבר הנביא על דבר נכבד' נכר שהרב חסידים ועתה החל נבוחתו: ראו בניום נהיטו' חם שמעתם כוזת: והתמחו' מבנין התפעל והפסם והתתמהו בי תמה שלטו: כי בועל פעל' הטעם בימיכס ואחר שידוע הוא שהוא פועל הכל לא הזכירו: כי' הנמהר' שאין לו מחשבת כהונן' רק יעשה דברו במהירות וכמוהו ולכב נמהרים: איש' ושאתו' מגזרת נשיאות: וקלנו' מואחי ערב' בתחילת הערב יבאו לטרקף: וכפוני' התפסטו ויפת חמר מגזרת תרגום ארמית ואין לו טעם: כלה' לעשות חמם יבא ומלת מגמת זרה ויתכן היות כמו ימח ארץ ונהנה הוא כמו נכד ונכח ומלת קדימה קשה כי מנחת מזרחת בא על כן הונדך יפת גהוסף' קף כקלימ' כרוח קלים שהיא עזה ואף טעם' מן ההא' כי הנה יסונו רשעי' לשאלוה ורבים אחרים: והוא' יתקלם' מגזרת לעב וקלם וכמוהו לקלם חתן: יצבר עפר' כאילו הוא צבר כל עפר הארץ או הוא דרך משל עפר יצבר ויקח כל מבצר: אז חף' כמו רוח כפל מקום ועוד יעשה חסמה גדולה שיאמר זה כמו לאלהו ולא לשם והזכיר לאלהו לשון יחיד דרך קלן או הוא מנהג הלסן לומר כל איש כדבנו אלהו או אלהיו בי נהוג הוא: הלא' אלה דברי הנביא מדג' על לשון ישראל שהם בדור נכבד' נכר בעבור שהזכיר זו כהו לאלהו חמר הלא אתה מקדם מיום הית ישראל אתה היית אלהיו ואתה קדוסי לא אלהו אחר' חמו' משקפי' שלא במוט מיד וזו האומר כי ידענו כי אתה השלמתו לעשות משפט האנשי רשע ואתה צר להוכיח יסדתו הטעם כפול: טהור' הלא אתה טהור עינים שלא תראה ברע נהיית חם והוא כמו ואל אדחה ברעתי: והעיר' עם הפועל: אל העמל לא תוכל'

אבן עזרא על חבקוק ועל צפניה א ב ג תשב

דרך דבר התפלות על כן כתב על שנינות למצוא גם מלה בלה ושמ פירשתי חלה הימנית בספר תהילות:

חֲסִיק כָּל פֶּעַל רִחוּי לְהוֹיָה מִשְׁלָם חֲזוֹתָיוּת וְכַסְיּוּחָהּ הַפֶּעַל בְּלִטְסוֹן הַשְּׁעִיל הַכְּבוֹד הַחֲבִיד הַשְּׁמִיד הוּא קְרוֹי בְּכִין הַנּוֹסֵף יֵאָח כִּי חֲלָף חֲסוּף נֹסֵף כִּמוֹ חֲלָף חֲדוּשׁ יְדוּשָׁנוּ: חֲסִיק כִּי מֵלֶת כָּל חֲדָשׁ וְכַהֲמָה וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְדוֹי הַיָּם וְטָעַם פְּכֵי הַחֲדוּמָה חֲרָץ יִשְׂרָאֵל וְהַמְכַסְלוֹת לְרַשְׁעֵי לְבָדָס תְּהִיִּינְךָ הַמְכַסְלוֹת עַל כֵּן וְהַכְרַתִּי אֶת הַחֲדָס סָהַס רַשְׁעֵי וְכֵן חֲזוֹנֵי לְעִנּוֹי חֲוִילֵי תַסְתֵּרוּנוּ: וְכַסְיּוּתִי שֶׁחֵר הַבְּעֵל גּוֹף הַבְּעֵל וְרַ מַשָּׁה הַכְּהָן חָמַ כְּמוֹ שֶׁחֵר יַעֲקֹב: עֵם הַכְּהֻנִים הַסְּמַסְתֵּרִי כִּי כְּכֵה מֵלֶת כָּל כְּהֵן וְהַעֲד וְכַהֲנֹלִי: וְחֵת הַמְּשַׁתְּחוּי כֹּחְשֵׁר הַסְּכָפֵי לִסְס וְלַמְלֵךְ הַמְּרָחֵי כִּי הַסְּכָפֵי עֲבָדֵי הַסָּס: וְחֵת בְּפִרְסָיִחָהּ: הַסְּ חֲזוֹר הַנְּבִיחַ לְמַסְכִּילֵי: הַקְּדוּשֵׁי הַכֵּין מִיּוֹמָן: וְהִיהֵי דְרַךְ מַשְׁלַעַל מוֹת הַרְשָׁעִי: מִלְּבֹשׁ נִכְרֵי כְּנֹגֵד כָּל עֵם הַחֲרָץ לְדַךְ גְּחֹת: וְפִקְדוֹתֵי הַדּוֹלֵבֵי מְרוּב שְׁמַתָּת חֲזוֹתֵם הַבָּחִים לְמַלְחָתָהּ בֵּית חֲדוּכֵיִס מַחְמַס וְמַרְמָה יִרְחֹוּ בְּהַכְּסֵם לְבֵית הַמֶּלֶךְ לְהַבְּחִי חֲזוֹתוֹ הַחֲמַס עֲבֵרָס עַל מַפְתָּן הַבֵּית כִּי לְחֵלֹו הַסְּ דוֹלְבֵים מְרוּב שְׁמַתָּס מַפְתָּן בֵּית הַמַּלְכָה הַסְּ הַפְּקִידִים שִׁיקְחוּ יַעֲזֵר הַחֲדָס בְּחוּקָה חֹו בְּמַרְמָה לְהַתְּרַצוֹת לְחֲדוּכֵיִס: וְהִיהֵי שְׁעַר הַדְּנִים הִיהֵי בִירְשָׁלַם: מִן הַחֲרָמוֹן מִשְׁכָּה לְמֶלֶךְ שֶׁחֹו בְּתוֹךְ הַעִיר: וְשֶׁר גְּדוֹלֵי מַחְוָן לִירְשָׁלַם כִּי הַרְסֵם כְּבִיד לָהּ: הַלִּילֵי יוֹשְׁבֵי הַמַּכְשָׁס מַסְכְּלָה הִיתָה בִירְשָׁלַם לְסוֹחְרִים וְלַמַּחְלִיפִי הִיהֵי קְרוּיָה מַכְשָׁס כִּי כָּל רְחוּבוֹת הַעִיר יֵשׁ לְהַסְּ שֶׁס הַנּוֹדַע לְכָל בְּנֵי הַעִיר: עֵם כְּנַעַן פֶּל סוֹחֵר כְּמוֹ כְּנַעַן בִּירְוִי מַחְזֵי מַרְמָה: וְכַדָּמִי נִכְרָת: כְּטִילֵי כְּסָף כְּמוֹ מִשְׁחָה: וְהִיהֵי טָעַם חֲפֵס בְּכַרוֹת כִּי בָכֵר יוֹכֵל חֲדָס לְרָחוֹת מֵהַ שְׁטַס בְּחֲדָרֵי חֲדָרֵי כִּי חוֹר הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְנַס שֶׁס וְכַכֵּה כֵר חֲלָסִים גְּשֵׁמַת חָד חוֹפֵס וְהַנָּה בְּכַרוֹת כִּי לְחֵלֹו בְּכַרוֹת חֲפֵס: הַקְּוִפְחֵים שֶׁהַסְּ שֶׁחֲכָנִי וְסִקְטִים וְמַלְתֵי קוֹפְחֵי כְּמוֹ קַפְחָו תְּהוּמוֹ דְּבַר הַסּוֹכֵף וּמִקְוֵיִךְ בִּיחָד נִקְרָא קַפְחָו וְכַכֵּה זֶה קוֹפְחֵים הַסּוֹכְנֵי בְּטַח עַל מִקְוֵים: וְהִיהֵי חֵילֵם כּוֹחֵם וְחֻזֵם: וְכַנֵּי פֹעֵל עֲבַר הַבְּחֵי שְׂכָנֹו לֹא יִשְׁכּוּ שֶׁס עוֹד: קְרוּב יוֹשֵׁי נִקְמָת יוֹשֵׁי וְכַיִם הַהוּא קוּל מַר צוֹרַח שֶׁס גְּצוֹר שֶׁס כָּל גְּבוּר צוֹרַח מַר פְּקוּלֵי יַעֲקֹב צֶעֱקָה מְרָה: יוֹשֵׁי שׁוֹאֵה וּמַשׁוּאֵה כְּמוֹ בּוּקָה וּמַבּוּקָה: יוֹשֵׁי חֶשֶׁךְ כְּדָרְךְ וְקָדֵר עֲלֵיהֵם הַיּוֹם: יוֹשֵׁי שׁוֹפֵר וְתַרְעוּת חֲוִיב: הַפִּינוֹת כְּמוֹ גְּבַעוֹת: וְהַכְּרַתִּי לְחָלֵל שֶׁהַסְּ צַעֲרֵי הַבְּצוֹרָה: וְסִפְךָ דַמֵס לְרוּב כְּעַפֵּר: וְלַחְמוֹם כְּבַלְלִים בְּשֶׁרֵם בְּלִטְסוֹן יִשְׁמַעְחֵל וְכֻמוֹהוּ וְיִמְטוּר עַלְיָו בְּלַחְמוֹן: כְּבַלְלִים כְּמוֹ בְּבַלְלֵי צִלְתֵי הַחֵל: גַּם הַטָּעַם נַפְסָה גַם כַּסְפָּס:

דבר להרבה העניינים כמו דבר ונסח רשף כמו דבר ולחמוי רשף כמו חכולו דבר: עמוד נמדדה חרץ כנען וכתחלקה לשבטי וטעם כל מקום שסס עינו עליו מידלגס והו ויחד גוים: ויתבוננו הטעם שכל מקום שעבר עליו הכבוד היה פותפון או הוא לרך משל שעבר על המלכים שחזותם חימה: שחו הנבעות לפניהם והיו מישור והליכות עולם: תחת הטעם כי חלה כנען כפלו כאילו היו תקועים במקומות און שלא יעמד גם ככון הוא להיות זה רמז לדבר כושן רשעים חרץ מרץ על דבר גדוען בדברי החלום: הַבְּחֵרִים הַסְּלִים עֵתָה לְסַפֵּר גְּבוּרַת הַסָּס בְּעֵבוּר יִשְׂרָאֵל יָחַל לְסַפֵּר שֶׁחֹו גְּבוּרָתוֹ שֶׁהוּא דוֹרֵס תְּמִיד חֲרָץ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁקוֹת פֶּאֶשֶׁר הַזְּכִיר דוֹד גַּם כְּדָבוֹת תִּנְיָף חֲלָהּ אַחַר שֶׁחֲמַל הִיתְּיָשׁוּבוֹ וְגְבוּרָתוֹ יִתְרַח בְּכָל דוֹר וְדוֹר בְּזוֹחֵתוֹ הַלְּמַטִּיר וְכַתּוּב עוֹשֵׂה גְּדוּלוֹת וְאֲחֵרֵי הַנּוֹתָן מַטָּר כִּי יֵשׁ לְתַמוּהָ חֲרָץ יַעֲלוּ הַעַנְנִים מִהַכְּהָרִים וְכֵן מַהִים כְּמוֹ הַקְּוִחַח לְמִי הַיָּם כְּשֶׁהַעַנְנִים עוֹלִים מֵהַיָּם וְהַוֹלְכִים הַלְּמַטִּיר חֵל מִקְוֵם סִיכּוֹס הַסָּס עַל כֵּן כְּתוּב וַיִּסְכַּס יִי צִבְאוֹת שָׁמַי: סוֹסֵךְ הַסְּ עֵבִים סִיכּוֹס לְהַמְטִיר עַל מִקְוֵם רְצוּנוֹ וְחֵל תְּתִמָּה בְּעֵבוּר שִׁקְרָח סוֹסֵי כְּמוֹ הַנָּה יִי רֹכֵב עַל עַבְקֵי הַסָּס עֵבִים רְכֹוֹבוֹ וְטָעַם יַשׁוּעָה לְהוֹשִׁיעַ יוֹשְׁבֵי הַחֲרָץ: עֲרִיחַ לְשׁוֹן גְּבִילֵי כְּמוֹ וְקִיר עֲרָה מִן וְמַלְתֵי תַעֲזוּר מִכֵּין כַּפְּעֵל מִשְׁדֵּס אַחֵר עַל מַסְקֵל חֵף תִּכּוֹן תְּבַל הַלְּיוֹן סִימָן הַקְּשָׁת וְתַעֲזוּר תְּגַלֵּה הַקְּשָׁת וְחֵת כְּמַרְחֵה הַקְּשָׁת אַחַר יִהְיֵה בְּעֵץ בְּיוֹם הַגָּסַם וְטָעַם סְבוּעוֹת מַטוֹת עַל חֲצֵי וְכַכֵּה כְּתוּב בְּרַךְ חֲנִיתְךָ כִּי לִילֵו הַמַּטוֹת כְּשֶׁבַעו לְקִיִּם מֵאֲמֵרְךָ סָלָה: נִהְרַת תְּקַבַּע חֲרָץ לְנוֹכַח הַסָּס וְהַחֲרָץ שֶׁהוּא הַבְּקוּעָה הִיא הַפְּעוּלָה עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה כְּמוֹ נִהְרַת: רֶחֹוץ יַחֲלִילֵי מִקּוֹל הַרְעַם: זָרֵם מִיַּם עֲבַר עֲלֵיהֵם עַל הַהָרִים: נָתַן תְּהוֹם קוּלֵו שֶׁחֹן הַיָּם וְהַנְּהַר וְטָעַם לְיוֹם הַכֵּךְ תְּהוֹם כְּמוֹ כִּי אִשָּׁח חֵל שָׁמַיִם יָדֵי לְדַךְ מַשְׁלַעַל כִּי לִילֵו הוּא כְּשֶׁבַע בְּרוּמָה עַל עוֹלָם חֹו פִּירְוֹסוֹ שֶׁהַשָּׁמַיִם הַרְחוֹו גְּבוּרָתֵם עַל הַנָּסַם: שָׁמַם כָּל אַחַד מֵהַסְּ עוֹמֵד בְּבֹבוֹ וְהַטָּעַם חֵץ נֹרֵךְ לְשֵׁמֶם בְּיוֹם וְלֹא לִירַח בְּלִילָה כִּי לְאֹחַר חֲדָךְ יִכָּוֵל לְלַכַּת בְּנֵי אֲדָם: לַנְּהַר הַטָּעַם כְּפוּלֵ: בְּזַעַם הַטָּעַם כֹּאשֵׁר תַזַעַם עַל הַיָּם וְעַל הַנְּהָרִים כְּכֵה כֹּאשֵׁר תַזַעַד בְּזַעַם חֵל הַחֲרָץ מִיַּד תְּדוּס גוֹיִם: יִצְחָק בְּעֵבוּר יַשׁוּעוֹת עִמָּךְ: לִישַׁע חֵת מִשִׁיחֵךְ יִמְלֵךְ יְהוֹדָה: מַהֲצֵת כָּל רָחֵם: עַרְוֹת לְגְלוֹת יִסוּדֵם עַד צוֹחֵרֵם: נִקְבַּת הַרְעָם מִלֶּךְ הַגּוֹיִם הַכֵּךְ יַשׁוּעַת מַשִּׁיחֵךְ: בְּמִטּוֹי עַל הַרְשַׁע לְבָדוֹ נִקְבַּת רַחֲסוֹ שֶׁהוּא רַחֵם וּמִלֶּךְ עַל פְּרוּיוֹ וְהַנָּה עֵתָה יִסְעָרוּ יַתְּנוּעַעוּ כְּמוֹ חֲסָעֵרִי וְטַעַם לְהַפִּיכֵי לְהַפִּיךְ אֶת יִשְׂרָאֵל: עֲלִיצוֹתֵם כְּמוֹ עֵלֶךְ לְבִי וְכֹאשֵׁר יִהְיֵה מִשְׁוֹר יִאֲכַלֵם הַעַמִּים וְרַ מַשָּׁה חֲזוֹר יִשְׁמַחוּ בְּעֵבוּר שֶׁתַּעֲבֵד חֲרָץ יִשְׂרָאֵל כִּי הַעֲבֵי יִאֲכַל לַחְמוֹ בְּסַתֵר שָׁלֹא יַחְסֵף מַמְנוֹ: דְּרַכַּת הַנָּה חֲוִיב מוֹכֵן לְבוֹח לְבוֹר עֲלֵינוּ וְחֵת דְּרַכַּת בִּים סוֹסֵךְ וְטָעַם כִּי עֲבוּךְ תּוֹלֵכֵם לִים עַד שֶׁסָּבוּ מִיָּמִינוּ כְּמוֹ חוֹנוֹר וְלֹא תַסְקָה חֲרָץ יִשְׂרָאֵל וְעֵבוֹ זֶה הַנְּבִיחַ חֹו עַל לְשׁוֹן יִשְׂרָאֵל זֹחַת הַכְּבוֹחָה: שְׁמִיעֵתִי וְתַרְנֹו בְּטָגֵי בְּעֵבוּר חֲסָרֹן הַמַּחְכְּלֵי וְטָעַם לְקוֹל בְּעֵבוּר זֶה הַקּוֹל: צַלְלָו שְׁבָתֵי שֶׁתִּכֶּה זֹחַת חֵת זֹחַת מַגְזֵרֵת מִזְכֵּלָתִים וְהַזְּכִיר שְׁפָתֵי כִי הַפֵּה שְׁעַר הַמַּחְכְּלֵי: יְבוֹח רִקַב בְּעַמְּנוּ כִּי בְּהַסְקֵךְ הַמַּחְכְּלֵי שִׁדְרָסן הַבְּשָׂר חֵף הַעֲבָס תְּרַקַב: וְתַחַתִּי חֲרָץ בְּמִקְוֵיִךְ בְּחֲרָץ יִשְׂרָאֵל: אֲשֶׁר חֲזוֹתֵי שַׁחְסְבֵי שֶׁאִמְכָח מְנוּחָה בְּבוֹח הַתְּבוּחָה חֵס יְבוֹח צָר: לְעִלּוֹת לַעַם יְגוֹלְנוּ גְדוֹד וְהַנָּה הַדְּבַר הַסּוֹךְ: כִּי תִאָּנֶה הַזְּכִיר כָּל דְּבַר שִׁיעַם דָּם וַיּוֹכֵל הַחֲדָס לְחִיּוֹת בְּהַסְּ וְהַזְּכִיר הַתְּחָסִים כִּי הַלְּחִים וְחֵף כִּי הִיבְסִים מוֹלִידִים וּמַבְּחִים בְּחֲדָס דָּם רַב אֲשֶׁר יִחִיהַ בּוֹ וְכַכֵּה הַעַנְבִים וּפְרֵי הַעֵץ כְּמוֹ חֲגַב וְסָקֵד וְרִמּוֹן וּתְבוּת חֵינֵס מוֹלִידֵי דָם וְמַלְתֵי יוֹב כְּמוֹ וְנִתְּנָה הַחֲרָץ יִבּוֹלָה וְשִׁמָן זֵית כֹּאשֵׁר יַעֲבֵל בּוֹ הַחֲדָס יִרְקוֹת גַּם הוּא מַעֲלִיד דָם וְטָעַם כֹּחֵס כִּי לִילֵו לֹא הִיהֵי זֵית בְּתוֹלְדוֹתוֹ: וְשְׂדוּמוֹת כְּמוֹ וְשְׂדוּמָה לְפָנֵי קָמָה גַם הַזְּכִיר הַבְּשָׂר מַמְכָּלָה כְּמוֹ מְנוּכַלְחֻוּתֵיךְ: רַפְתִּים מִקְוֵם מְלוֹנֵס: וְחֲכִי חֲזוֹר הַנְּבִיחַ בְּכֹוּחֵתוֹ כִּי עַל כֵּן הוּא לֹא יִדְחָב לְבוֹ רֵק לְבוֹ שִׁמְחֵי בְּטַחֲוֹנוֹ בְּסַם שְׁוִישִׁעַנּוּ: יִי חֲלִילֵי כִי יוֹצִיחֵי לְאֹחַר: יִדְרִיכֵנִי שָׁלֹא חֲכָסָל: לְמַגְנָח פִּירְשַׁתִּי בְּסַפֵּר תִּהְלֹת:

ספר צפניה

הזכיר הכתוב שמות החבו עד שהגיע לכבוד והוא חזקו והוא חזקו והוא חזקו על דרך הסברה אמרה היה אחי מנס ואל תתן בעבור כי יאשיהו שלישי לחזקיהו כי יותר ממאה שנים יש מיום שגדל חזקיהו להוליד עד מלך יאשיהו: חסוף חלף חסוף סימן העתיד מהבנין הנוסף מגזרת ספר תמו פי הבנין העתיד:

ההקדשו והקדשו הטעם והנחתו והוכיחו ור משה חמר התקבצו וקבצו מגזר מקדש קש שהו לחסוף הקש והחרי חמרו כמו תרנו זקנתו ושבתי לא נכסף אינו חסוב ונחמד לגוים מגזרת נכספה וגם כלתה: בטרם לדת חק בטרם בא יצא העתיד שישמכם כמו עובר אשר תדפנו רוח: בקשו חס פעלתם משפטו עד עת בקשוהו והשיפו עונה בטרם בוא חותו היו בקשו אל תבקשו עזר מפלסתיס: כי עמה עזוב תהיה דרך כמו ונכה וקירו תעקר: יגרשוהו יגרשוהו חלפוש מונה: הווי חבל פמו חבל נחלתכם זה הים הוא ים פלסתיס וכתוב פלסתיס לכנענים תחשב: והיתה חמר יפת חבל הים שם העיר היא על כן והית כות כרות רועים שכתרו לעצמם: והיה חבל כמו חלק וזה יהיה בשובם מבבל: שמעתי דברי השם והס על גבולם כאשר היו ישר בארץ טרם יגלו: לכן ממסק כמו וכן מסק ביתי שאינו זז מן הבית וככה ממסק מקום ממסק שלא יזוז חדרו משם והוא מן ממיני הקוצי כמו כסו פניו חרוליס: ומכרה מלח כמו כי יכרה איש ויפת חמר כי פיוהו כרות רועים כמו וכרו שם עבדי יצחק: יפוש מפעלי הכפל כי קמץ חסוף פמו שורק: ויתר גוי יחלוס גוי שלי: זחת ויגדלו לשונם חן חרפתם: נורח חן תרח יראה השם וגבורתו עליהם: כי רזה פועל עבר מגזרת רזילי כמו משמן בשרו יראה חחר שרזה השם והכרית כל חלהי חרץ ויסתחוו לטם כל איש ואיש מייקמו ויסתחוו לו תחלת ענין: גם חללי חרביי היתה כדרך כולס תשובו וכווחו נח והיה רחוי שיחמר טלכס ככה היה רחוי שיחמ חללי חרביי חתם ויפת חמ כהמ החסרון קף והטעם על המוחבי והעמונים הזכרי: ויט על צפון והזכיר חסור ונכה לחות כי צפופית מחרץ ישראל וחס כינוה ה' חסרו' היה חנה רחב מהקו השוה ארבעים ושתיס מעלות ורחב ירושלים שלשים ושלוס מעלות שהו חזי היישוב בפתח צפון ברחיות גמורות: ורבנו קפוד בלשון ישמעאל קפוד: בכפתוריה בצל כפתוריה כמו חך הכפתור: קול העופות בחלק הקירו וטעם חורב בסף כמו נחקר חורב על חרץ ועל החרדים הכפתור הוא החוק והקפה שגדלת וחם תרקב הדלת או תשב בחזק עוד ישחר הכתפור שהו הקפה ובחרץ ישמעאל נדעי הכתפור כי לא ימצא בינונו: כי חרזה ערה' הם הסיפון כי החורב גילה הסיפון כמו וקיר ערה מנן:

הווי מורחה חמר יפת כמו נורחה ורבי ישועה חמר מגזרת סורר ונורה והחלף תחת ה' השרם כעוטיה שהיד תחת ה' ויש חומרים שהו כמו ושמתיך כרחי והסיר מרחתו: ונחלה מגזרת לחס מנחל ורבי משה חמר מלשון גחולה חף על פי שמרתה גחלה השם והטעם על ירושלים והיונה מגזרת לא תונה והשעל יוצא מהבנין הקל כמו יורה מגזרת ירה ויור חן הדומה ליונה כותה ביופיה כמו יונתי תמתי: לא שמעה בקול מוכיח: טריה כמו חריות שחגים על טרפס: שופטיה כזחיבי ערב שלא גרמו שלא שברו עכס לבקר והנה בערב רעבים: לצידיה פוחזים ריקים כמו פחו כמים חן להס לחס לחס על כן כתבחו ומלת בוגדות פועלות והס חכמים לנשים בוגדות: חמסו רע עשוי בלוי יקרא חמס חמסו תורת המספט ולא דנו כדת וחמסו ממון שלא כדק: יי היה רחוי שלא יעשו עולה: בבקר בבקר בכל יום יראה השם להס משפטו כגוים שלא יעבדוהו: ולא יודע עול בשת בעבור שהזכיר לא יעשה עולה והטעם על ישראל הכרתי היה להס ללמד: נכדו תרנס היתה תהו: חמרתו ולא יכרת מפיך דבר מעונה והטעם מעונת הגוים שהכרתי: חכן השכימו חסוף השמינו: לכן ליום

אבן עזרא על חגי א ב ועל זכריה

ליום קיומי קימה לעד תהיה נרבי משה חמר לשלול העולם כמו בבקד יחבל עד
נחמר כי לעד הפועל כמו לרד לפני גנים : משפטו משפט הוא שאעשה כן וטעם
קנחתי בעבור שיעבדו אלהים אחרים כדרך אל קנח כי זה לעתיד ועל דעת רבי
משה על בית שני יתאכזרו לעבוד השם לבדו בשפה ברורה היא לשון הקודש שבה
לכדה נקרא השם הנכבד : שכה אחד כמו תשיתמו שכה : מעבר עתרי שם
גוי וככה בת פוני ויחסר ויו כמו שמש ירח על כן חמר יובילק מנחתי שתייהם ויש
חומרים כי עתרי ישראל-שהם עותרים לשם והם נפוצים בגוים יובילק מנחה לשם :
ביום עליו גאוןך שהיו מתגאים בעבור היותם יושבים בהר קלשי : והשארתי
וחסו בשם ולא יתגאו אז ישובו לבטה : שארית טעם שארית כי יחבדו הגאים :
תרמית כמו תרבות : דני הריעי ישראל הם השבטים ועליו כמו מלכי עלינו :
הסיר משפטך החיובים יאמרו פנה ממך חוביך והשם הוא מלך לא תירא
עוד מהחיוב ביום החיובים יאמרו לה ככה וידון כי חן כח לחיוב לפני השם :
י כי השם גבור יושעי יחריש שלא יזכור לך רעתך : גויי כן כפעל מנזרת
יגן נבי ממועד מקום התחברות ישראל במועדים כמו שרפו כל מועדי אל בארץ
והנה חספתי אותם חלך כי ממך היו והטעם על חבותם : משאת שגשחו חרפה
על יושפם על כן עליה הני עושה כלה ורבי משה חמר כמו שם עשו דלי בתוליהן
והם שני בנייהם קל וכבד : וטעם בכל הארץ בשפתם יתביישו הגוים בראותם
הזולה שהיתה לתהלה ורבי משה חמר כמו ונשלמה פרי שפתינו האתן בכורי
כשעני וכן בכל הארץ תחת בושתם : בעת ההיא תשרת בעבור אחרת ובעת
ההיא תקבצו אתכם ותמסר אות בית ובית בעת תשרת בעבור אחרת בקבצי זאת
דעת רבי משה וחן כורך : את שבותיכם כמו ושבת שבתיהן בתוכהנה :
לגיטיכם בעיניכם תראו זה שחמר השם וקדמוניו זל חברו אלה השנים עשר
ספרים ושמום ספר אחד בחשבון כל ספרים בעבור היות הספרים קטנים והם
מטעם אחד כי כולם נבואות עתידות וחן ככה החמש מילות כי חיכה הפך סיר
הספרים ובעבור היום כפניה בימי יאשיהו שמונה תשיעי כי האחרים היו חמר
גלות בבל :

ספר חגי

א

בשנת זה דרשם הפרסי שאמרו קדמוניו זל שהוא בן חשת המלכה
חמר רבי משה כי בחדש תחלת החדש בכל מקום ואם כן למה
כתב ביום אחד לחדש והוא זרובבל בן רביה אחי שאלתיאל מכבי יכניה ובעבור
שבדלו דודו שאלתיאל קראו על המון בניו כמו ויהי לה לכן וככה ואלה בני מיכל בת
שאול כי לא היה לה ולד רק גדלה היותם ויהודק חבי יהושע היה כהן גדול בבית
ראשון כאשר נסרף כי כן נכתב על כן ירש בנו מעלתו בנחת ישראל מגלות בבל
על כן לא שמש עזרא דודו בכהונה גדולה בימי יהושע גם בימי בנו ונכדו ככתוב
בספר עזרא : כה' עת בא עת כדרך ואני אנה חגי בא : ויהי לחמר במקום
הזה לחמר לעם הזה מה שאין כן בתור כי ידבר השם אל משה לחמר פירוש דבר
למשה לחמר לו הענין על כן חמרו דבר אל בני ישראל ואמרת להם : העת לבנות
ולשבת בבתי סבונים כמו וספן בארץ : ועתה דרכיכם בדרכי העולם :
זרעתי והבא לנן אל הבית מעט : אכול אתם חילולים : לשכרה כמו
לשבעה בדרך ואכלתם ולא תשבעו כי יש זמן שבני חם אכלים הרבה ואינם
שבעים וככה שמה הרבה וחן סכרו לא שיעבור החוק להשתכר ולע כי מלת חם
קשה כי הנה כתוב חם לבי בקרבי והוא האמת וחם להם בדרך להיות החיור מחמם
וככה וחן לחום לו וחם במסקל קור מעבלי הכפל וזה פירשו משיי וחם הוא מן
חום והשתח יוכיח כי כל פעלי הכפל כשתחך כשתחך אות הכפל כמו חם תם
הכסף שהוא תימם ולא נוכל לומר שהוא כמו שב שפעמים שהוא פועל עומד
שהוא שב בעצמו ופעמים שהוא פועל יוצא כמו ושב את שבותך כי ושב הוא קמץ
וחם הוא פתוח : צרור כמו צרור הכסף ואם היה נקוב לא ימצא בו מחומה :
כה' שימו' אחר שתעשו מה שאמרו אליכם עלו : פנה' עד עתה פנייתם אל הרבה
והבאתם אותם אל בתיכם : ונפחתי בו' באותו המעט וחן בו ברכה ועתה דעו
יען מה והטעם למה היה כן בעבור בייתי שהוא חרב : ואתם רצים' כל אחד מכם
הולך וחן איש שם על לב חרבן בייתי לבנותו : על כן טעם עליכם בעבור השמים
בדרך והיו שמך אשר על ראשך נחשת חן עליכם לבדכם לא עלי יושבי הארץ : כלחני'
מלת הטל' ואקרא חורב' דרך צמות בדרך יען בייתי אשר הוא חרב וטעם
נאקרא וחבור על הארץ עד היותה כנתושה : ועל ההרים מגד ההרי כמו ומרחש
הררי קדם וממגד נבעות עולם : ועל כל יגיע כפי' כי לא יצליחו ויעמ לריק
המשקים מימי בחר לא יעילו : וישמע' בקול שהם חייבים לבנות בית השם אפילו
לא התנבא על כן : ועל דברי' ועוד על דברי' : ויחמר' מלאך השם' שליח :
במלאכות' בשליחות השם ומלאך מלה רביעיה חן המס נוסף ומנצחו מלאכה :
יער' היה ראוי שיחמר ויער כמו ויקח ויסב רק נפתח מבני העין : פתח' כאלו
הקריבוהו כח לפתחך וכמוהו להיות פתח על לשון פרס פחת נקרא התרשתח :
ביום עשרים' דבק עם ויעשו מלאכה חף על פי שיש הפסק :

ב

בשביעי' בחדש השביעי' חמ' כח' לעולם חולקים כבוד למלכות על הכהונה ועל
הנבואה כמו יהושע לפני כלב רק בדברי השם הדב' הפך כלב קודם וחף על פי
שהיה יהושע גדול מכלב בשנים הקדימו השם בדברו בו בעבור ויהם כלב ולא ויהם
יהושע וכתוב אחרי שאול ואחרי שמואל המה יסד דוד ושמואל וככה זרובבל לפני
יהושע שהוא מבני יהויכין : מי בכס' אתם הזקני' ועתה' ועשו דבק עם תחלת
הפסו' הבא אחריו והוא את הדבר והטעם דברי התור' לשומר ולעשות : ומחי'
בנבואתי' כי עוד אחת' פליאה אעשה : מעט הי' בעיני לעשות אולמט ימים

ספר זכריה
בעלות הנבואה רבי וחן דרך לכפרם כי כח הנשמות ההגונות המקבלות כח
רוח הקדש להבא חיכו על דרך אחד ובהיות הכבוד עם ישראל בטרם
סגלו חן כורך לפרם הנבואה כמו הנה בן נולד לבית דוד ואשיהו שמו והיה הדבר
מתבאר מעצמו ואח' הגלות חן מראות ובריכות פי' במראות דניא כי לולי שהמלאך
היה מפרש לא היה דניאל יודע ואח' כי אחרים וככה מראות זכריה ואשר פירש
המלאך הדובר כי פי במראות הלילה הם ידועות אשר לא פירש חן סתומות
וכעלמות מעיני המשכילים וחלו היינו מוצאים ספר קדמון שהיה מספר מה
שהתחדש בימים ההם ממלאכות היינו ממששים בעורים קיר לומר חלו בעבור
זה

אבן עזרא על זכריה

כי הטעם נשקף קצהו וירושלם חרבה פעם שנית בימי טיטוס בט' באב ועל אותו חרבן שני חנו מתענין: הנזר, שיזכרו מכל מעדנים ומאכל רק יבכו והנה הכהנים לא ידעו להשיב כי אין זה היום כתוב בתורה רק הם קבלו עליהם בראותם חרבן בית ראשון והנה הכביא התנבא והשיב בסוף הפרשה:

ויהי זה היה אחר שחלל: אמור אל כל עם הארץ, הם אנשי צבא גם אנשי ירושלים כי הנבואה כוללת הכל גם אל הכהנים שלא ידעו להשיב: וספור, שם השועל וככה הוא וספרתם ספור והנה אחז דרך קצרה: בחמישי, הוא הנזכר והוסף גם בשביעי הבח אחריו והוא כוס גדליה והזכיר זה שבעים שנה לא חשש להזכיר שנים שנים נוספות או אחת כי בשנת שנים לדריש המלך שלמו לחרבות ירושלים שבעי' שנה וזו הנבואה היתה בשנת ארבע ומקצת מן השלישית כנסה כאשר שלמו השבעים ונבואה הזאת כבר נכנס' קצת מן הרביעית על כן לא דקדק כל כך בחשבון ע' כי קרוב הוא ומלת כוס מהפעלים העומדים על כן צמתוני במתם בעבורי או לכבודי כי חזי לא צויתי אתכם לזום: וכי, הטעם אתם האוכלים והאתם הזמים מה תתנו לי או מה תפעלו בי והנה חזי לא צויתי אתכם את הדבר הזה: הלא, רק צויתי הדברים ביד הנביאים ומה הוא שהתנבא על פי להתענות: ויהי, גם הנבואה הזאת דברה רק היתה נבואה אחרת יפרסם הדברים אשר קרא השם ביד נביאיו הראשונים ואלה הם כה חלמנה ובר יותוס: וימאנו, אבותיכם: כתף סודרת, כמו קשה עורך ואבילו לשמוע לא חבו: ולבם, השמיר אין כח ברזל לעשות בו פתוחים: את התורה, תורת גושה ואת הדברים ביד הנביאים להשיבם: ויהי קצף גדול, על אבותיכם: ויהי, גמולם השיב בראשונה: ואשרם, מלה קשה בדקדוק כי תראה שהיא מהפעלים היוצאים והיה נכון שיאמר ואשרם או ואשרם קיין הכבוד ורבי מרינוס אמר ואשרם זה אינו נכון בעבור על כל הגוים והנכון בעיני ואשרם להם בסערת רוחי והיא תפק אותם על כל הגוים והנכון בעיני ואשרם להם בסערת רוחי והיא תפק אותם על כל הגוי והזכיר והארץ כשמה הפך והגב והשפלה יסב:

ח

ויהי, בעבור שהזכיר שמות הארץ נחם אותם: כה, קנאתי לציין, כמו ויקנח יי' לארצו: כה, שבתי אל ציון, על תנחילי כאשר הזכרתי: כה, הטעם שתהיה העיר מליאה ושם זקנים רבים וילדים והנה הטעם שיאריכו ימים כל הסוכנים בירושלם: ורחבת העיר, הכך וישמו ארץ חמדה לשמה: כה, אמר רבי יהודה הלוי מכי הא התימה חסר כאילו כתוב הגם בעיני יפלא כמו אתה תעשה מלוב' על ישראל שהוא חסר הא התימ' כאילו הוא האתה ולפי דעתי אין בורך כי הכתוב איננו שיפלא ממנו כי אז יראה תמה כמו המומני יפלא רב כאן כתוב גם בעיני יפלא וכאשר יפלא הדבר הזה שאני עושה בעיני העם הזה גם בעיני הוא עשיתי כלא גדול רק בעיני יפלא כמו היא נפלאות בעינינו והטעם שאעש' כלא לא עשיתי כמוהו ורחמי דרך משל: כה, מורח, בבל ופרס ומבא השמש מצרים ואשור: והבאתי גם זאת הנבואה דברה היא: מפי הנביאים, הם חגי זכרי: בית יי' הוא ההיכ': כי, לפני הימי' ההם, טרם שיבנה לא ימנעו השכיר מה יעשה ומלת איננה על השכר כי מלת רבות תמנענה על לשון זכרים גם נקבות ור' משה אמר כי איננה שב אל הבהמה אין סכר הבהמה כי איננה מן הזכר הזכר: ואשלה, לעשות מריבה: ועתה, לא אשלה חיש ברעהו רק יהיה שלום: כי, הטעם ירעו ויקרצו חיש בשלום: והיה כאשר הייתם קללה, אומר חרפת רעב הטעם חם תבא קללה יהיו אומ' כי בעבורם היתה: כה, גם זאת הנבואה דברה וזממו השם הם הגזירות: כן, הזכיר את בית יהודה כי הם רבים גם בעבור המלכות: חלה, דברו חמת, בסתר ושפטו בגלוי: ואיש, הנה אסור לחשוב רע בלב גם בפני להטבע בסקר: ויהי, עתה ישיב תשוב' על שאלת הצום והזכיר צום הרביעי והוא היה בתענה לחדש כי אז נקבעה העיר וצום החמישי כאשר הזכרתי בעשור לחדש וצום השביעי אין כתוב מספר ימי החדש והחולק' אמרו כי הוא יום שהתענו בסוף חג הסוכות בעזרה והם תועים כי אז התענו בעבור מעל הגולה ואין סם כתוב כי רע בא על ישראל בחדש השביעי רק דבר גדליה וכתוב ויהי בחדש השביעי ובעבור שלא הזכיר ימי החדש יתכן להיות בתחילת החדש הלכנה כמו חלם וסבת בחודש השלישי לבאת בני ישראל ובאומרו הכתוב באחד לחדש נאמר כן לחזק שלא יעלה על לב השומע כי איננו היום הראשון כי הכתוב הוא חדשים ומעדיכם ואין טענה ממלת ובראשי חדשיכם כי הם חדשי ניסן וכתו' סם עולת חדש בחדש ומדברי קבל נקבל ובימים שמתחכם ובמעדיכם ובראשי חדשיכם חם כן נהרג גדליה בראש השנ' על כן קבעוהו ביום השלישי או קיבלו ככה מפי האבות הקדושים, וצום העשירי כתוב ביחזקאל כתוב לך את שם היו והנה חכמינו זל הניחו צום השביעי ועשירי כאשר היו לפניו ובעבור כי ב' בתמוז נהרגו הכהנים בבית השם וה' דברי קרנו בו קבעוהו בתענית ולא הטריחו על הציבור להתענות בתשיעי וביום תשעה באב נכלל ירושלים גם בפעם השנית גם נשרף בו הבית הראשון קבעוהו ולא הזכיר הכתוב תענית אסתר וכבר עבר זמן אחשוורוש פי אין כתוב במגלה קביעת יום התענית כי כל ישראל התענו שלטה ימים בניסן ובדברי הכתו' דברי הצומות חזקתם אין פירושו כאשר חשבו רבים וככה פירושו שקיימו וקבלו על נפשם ימי הפורים לשמור בהם חף על פי שלא צום הנביאים רק הבנים הם חייבי' לעשות מה שקבלו אבותם כאשר קבלו על נפשם דברי הצומות חלה הארבעה הזכרים ולא היו מביי נביא והנה התשובה שיסימו חלה הימים שהיו בוכים וסופדים בהם ימי שטון ומחשה וישמרו מצות השם על פי הנביאים וזהו והאמת והשלום אהבו כאשר כתוב חמת ומשפט שלום וזאת התשובה שהשיב הנביא היא כנגד הסגולה האכבה בחדש החמישי שלא היו סומרי התורה שצום השם והיו סגולים חם

הפחות חלה והוא מכוון באמצע וקראו היכל הקודש הוא הנכבד האמצעי והוא בעל השמות כי ממנו הם ולו השמות ודבר זה כולל כל הנזכרים ועל הנכבד יותר הזכיר היכל קדש: ואין, שבלים, לשון נקבה כמו נשים פילגשים: ואומר, גם שאל על שתי השבלים שנכתבו ממני היותם המריקים מעליהם הם הנזכרות שנזכרו בהם היותם והם מריקים מעליהם השמן הטוב הנזך בזהב יריקו אל הגולה ובגלה מוצקות אשר מהם יוצק השמן לנרות אשר על ראש המנורה: ויאמר, הטעם זרובבל בן יצהר שהיה השמן כי הוא משיח לשבת על כסא ישראל כאשר הוא כתוב ומשל על כסאו ויהושע משוח כי הוא כהן גדול וכתוב וענת שלום תהיה בין שניהם ולא יקנאו זה בזה:

והשיב, עפה, כאילו תעוף על כן כתוב היוצאת על פני כל הארץ וים מפרש שאמר כפילה מנורת ארמית ואין טעם לפירושו ויפת אמר פרושה כמו ועפו בכתף כלשתיים: ויאמר, ראה כאילו זאת המגילה יוצאה מבית השם שבנה שלמה על האולם על כן מדת הארץ והרחב כמו האולם: ויאמר, זאת חלה, המארה וטעם היוצאת על פני כל הארץ כי היא כוללת היהודים שהיו בירושלם ואשר נשאר בבבל ובארץ פרס וטעם מזה כמות כי היה כתוב במגלה מזה הנזכר הגונב נקה ומד שני הנסבע נקה או מזה וימה כי הגונב והנסבע נקה והוא נכון וטעם נקה שיחשוב כל אחד הגובה והנסבע כי השם נקה: והנזכרת, ולנה, לשון נקבה כמו ולנה והיא מלה זרה והנה הטעם שיוכיח הנביא חלה העושים חלה התינים עבירות: ויבא, מוערכת מלאכים אחרים והנה יוצאת אחרת אחרי היוצאת בראשונה והיא חלה עתה שב להוכיח העומדים בבבל ולא באו לבנות הבית ולדור בארץ הקדושה למלאת מצות השם כי היא תחלת המרחות הקדושות בנין ירושלים גם אחר המרחות כבוד השם שנה לעשות לבחי מהגולה המתגדבים והנה במרחא הראשונה ראה מגילה ועתה לא ידע מה היא כי חלה כראית לאשר נמצאה בידו הגובה או לידע שהוא נסבע לשקר וזאת היוצאת היא כסתרת ונעלמת בלב: ואמר, זאת החיפה, וטעם חיפה כי השם ימוד לאנשי הרעע כפי מחשבתם: ויאמר זאת עינים, השם יגלה הנסתר עד שיראוהו הכל: והנה, עושרת, שהיא כבידה ומלת נסחת תואר מבין כעל והשלים נכסחה כמו רוח נשברה והעושרת היתה נשוחה בחיפה: וזאת חלה, משפחה מישראל: ויאמר זאת הרעשה, מחשבת רעע שיש בלב האשה וטעם וישלך כמו וכל עולה קבכה: ואשח, המרחא הראשונה לא נשלמה רק עם זאת וטעם שתיים נשים שני טרי חרתחשסתא שהיה מלך בבל שיעשה חמם למשפחות ישראל העומדים בבבל שנשחרו ולא שמעו אל מצות יי' ביד נביאו לבוא לבית שני והנה חלה לא יתנו האשה שהיא משפחת ישראל היוצאת בתוך החיפה שתברח ממס וטעם חנה המה מוליכות את החיפה המדה שבזר השם לגמול עליהם: ויאמר, לבנות, לאשה שהיא בתוך החיפה: בית בארץ סגער, כי סם יעכבה בעל כרחו בעבור העין שלא רצתה לבוא לבנין הבית ומלת והינחה מורכבת מן והנחה והניחה כמו יושבת בלבבן מקיימת בארזים צמתותוני ורבים ככה:

י

ואשוב, כאשר נשלמה זאת המרחא: והנה ארבע מרכבות, המרכבה הרבעה שוסים ככתוב בספר מלכים וטעם מבין שני ההרים על הגזרות על דרך וכל באה השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו נחשת שהם עומדים: במרכבה, חלה הסוכים שבראש הספר במרחא הראשונה: ומרכבה, הנה במרכבות השלש הזכיר הסוכים עין אחד להם זה משונה מזה חדום שחור עלבן רק ברביעית הזכיר שני גומים ברודים גם אמונים מנורת אמן והוא גון התקף ונראה למרחוק יותר מכל הגומים: ואין, גם זאת המרחא היתה בעוד המלך עומד: וינן, חלה הגזרות היוצאות לארבע קצות הארץ וההיבט כמו להתניב על יי' אשר, הזכיר המרחא השנית כי היא עיקר המרחא על היהודים אשר נשחרו אל ארץ צפון בבל ופרס: והלבנים יבאו אל אחריהם, ולא חשש לדעת את הארץ אשר יבאו שם: והברדים, הם המרכבה הרביעית: יבאו, אל דרום הפך המרכבה השנית שיצאת אל ארץ צפון: והאמצים, הם האדומים לבדה שהיה במרכבה הראשונה: ויבקשו ללכת להתהלך בארץ, למורה ולמערב במצות אדון כל הארץ על כן ויאמר לבו: ויזעק, וידבר, המלך הדובר בו על פי השם כי השחורים היוצאים אל ארץ צפון עשו נקמת השם המלך הדובר בו על פי השם כי כמו ומשל ברמו וטעם זאת המרחא שהודיע הנביא ישראל כי כל היושב מהם בארץ צפון וירושלם תסכן לבטח: ויהי, זאת נכתבה לפאר כל הבית לפאר בית השם מה הנביא התנבא לפני בואם כאשר חפרם: לקוח, שם הפועל תחת ציווי כמו זכור את יום השבת: וזאת חלה, בעצמך ביום ההוא: בית יאשיהו כן צפניה, שהיה בירושלם: אשר באו מבבל, שב אל חלדי וטוביה ודעיה כמו על שפת הים שב אל ישראל: ולקחת כסף וזהב, שיביאו נדבה לבית השם ונעשה מהם עטרות ושם אותם בראש יהושע כאשר הוסם העטרה על ראש המלך וככה אמר והיה כהן על כסאו גם זאת, יתכן היתך בדרך נבואה גם בהקץ על יד המלך: ואמרת חלני, אל יהושע: צמח שמו, הוא זרובבל: ומתחתי, ממקומו כמו מאליו: והוא, וכאשר יבנה הבית אז יבא הוד מלכות והכהן הגדול יהושע גם הוא יסב על כסאו ולא תהיה בנייה קנאה בעבור שני כסאות: והעטרות, לחלם, הוא חלדי כמו אחימות הוא נחת בדברי הימים ולחן הוא יאשיהו כמו עמינדב הוא יצהר ורבים ככה: ורחוקים, הם מישראל: ויהי בשנת ארבע, בהבנות הבית: וישלח בית חלל, שם, סר הוא מסרי ישראל שהיו בבבל וככה שראכר ורנס מלך שנות שרים והעד ואנשי חסדי רנס מלך ויפת אמר שהוא כמו שרי יהודה דגמתם הגדולים: לאמר, בחדש החמישי, הזכיר זה היום בעבור כי הבית נשרף בעשור לחדש החמישי ואל יהי ספק בלבך בעבור שתמנח כי בטבעה לחדש נשרף פי

אבן עזרא על זכריה ט י א יב

תשד

ועבר' רח: צרה' הטעם כי יבש הים גם יאמר מצרים להיות דרך לנכוד
 גדולים מאשר כי בים יבואו אל היאור אל מצרים ומשם אל ארץ ישראל וככה אמר
 ישעיהו והחרים יי' את לשון ים מצרים והקיף ידו על הנהר זהו היאור מצרים ושם
 כתוב והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מאשר: והורד גחון אשר' שלא
 ימשלו בישראל כי יפול פחד החשמונאים עליהם וככה מצרים: וגברתי' יתן
 גבורה לאלה הבאים ויתברכו בשמו בלי פחד' זאת תחלת פרשת מקוקן על
 החשמונאים שתאבד מלכותם והטעם כי החשמונאים הם הארזים:

יא

הלל ברנסי שרי ישראל: כי נפל חרו' מלכי החשמונאים: חלוני בסן' הנתינים
 פרי: כי ירד יער הצביר' שהוא נכבד מהם: קול' הרועים' הם המלכים
 ואלדתם הם החשמונאים: קול שאגת כפירים' כי הכפיר הוא מלך החיות ומלת
 כפירי תשרת בעבור חחרת כמו כסאך אלהי' שהוא כסאך כשא אהים וככה זה כי
 סדר כפיר שהירדן היה מתגבה בו שלא יוכל אדם לעבור את הירדן מפחדו ואם
 פירשנוהו כי יבש הירדן חץ לו טעם ויפת חמר כי סדר גחון ישראל מעבר לירדן
 גם נכון הוא בעיני: כה' עתה יחל פרעה חחרת לספר ארץ יהיו ישראל אחרי
 קום החשמונאים ואמר אלהי בעבור כי יראה במראות נבואה כי הוא יהיה הרועה
 ופירש טעם כאן ההרביה: אשר' ולא יאשמוני כפי מחשבתם: והעשיר'
 תנועת הארץ שבה אל הים על כן נעלמת כהתעלם הארץ והענה את זרע דוד:

ורועיהם' הם מלכי הגוים והנכון בעיני כי רועיהם הוא השם הנכבד וזה הנכון
 והעד כי לא החמול עוד ואל תתמה על רועיהם לשון רבים כי כמוהו ישמח ישראל
 בעשויים בעליו עמו: מוציא' כמו וימציאו: וכתתו את הארץ' לכדור ולא
 חזיל מידם או וכתתו הארץ' את יוספי הארץ: וארעה' הנה הטעם כי השם
 ירעה אותם עתה לפני בא עת עמידת החשמונאים ועתה יספר דרך משל גם נכון
 הוא שקראו כאן ההרבה כי כן היו בגלותם אל בבל על כן יספר הרעות שעברו
 עליהם ועתה בשום לירושלם ירעם וטעם לכן עניי הארץ בעבור שיש בכאן עניי
 הנזכרת לקחת שני מקלות והלא הם זרובבל פחת יהודה ונחמיה התרשטח וכתוב
 על נחמיה אחרי מות זרובבל גם אותי בזה להיות פחה בארץ יהודה וקראו נועם
 מנזרת נעים וחובלים מנזרת תחבולות וקראו מקלות ולא רועים כי לא היו מלכים
 והנה הרעה את הארץ ברחשונה כי ישראל עם זרובבל באו וטעם וארעה את הארץ
 עד זמן ידוע שמתו שלשה רועים: ואחרי' מנהג הרועה להיות תחת ידו רועים
 קטנים ואלה השלשה שמתו בירח אחד חולי רמז לכהן גדול שהוא יושע והכהן
 משוח מלחמה וכהן משנה או שמתו חגי זכריה ומלאכי וכנסקה הנבואה כי
 הנביא כמו רועה: ותקצר נפשי' בכאן להושיע ומלת בחלה כי חץ לה חבר
 ופי' כמו קצרה כפל מלת ותקצר והעד מלת וגם: ואומר' בלבי לא הרעה אתכם
 אחרי מות הנביאים או הכהנים החסידים: ואקח' אז מות זרובבל שהוא נועם
 שהיה לו ברית את כל הגוים שבינות ירושלם ברית שלום וזהו ואבדע אותו וטעם
 בריתי בעבור שהארץ שנסבעו הגוים לזרובבל היא ארץ השם: ותומר' הברית
 במות זרובבל אז ידעו עניי הארץ אלה דברי הנביא: השומרים אותו: והטעם
 אם יקום דברו: ואומר' הנה ראינו בעלות נחמיה לירושלם היתה בחרפה על
 דרך המטה תמות ועתה יבקש שבר וירעה אותם על יד המקל השני ואלה השלשים
 כסף חולי היו שלשים דייקים שבאזעמו או ששמשו בימי נחמיה שלשים כהנים
 בן גדולים ומשוחי מלחמה ומשנים על כן כתוב השליכהו הכסף אל יצר וכתוב
 כי שם בית יי' הוא חדר היקר הוא תואר כמו חכם נכון יקר הוא שם דבר
 ושמן יקר ומלת אל תשרת בעבור חחרת אל חדר היקר וטעם אשר יקרתי הבית
 היקר שטקן שם כבודי בתחילה וזהו אשר יקרתי מעליהם שם הכבוד מעליהם
 בבית שני: ואבדע את מקלי' הוא נחמיה והנה נשחתו ישראל ושבו להריב זה
 עם זה ולהרע כי חץ להם פחה וזהו להפך את האמונה בין יהודה ואמונה שם
 מנזרת אח כמו שלום: ואומר' תחלת פרשה כי מלך ירושלם הוא ארתחשסטח
 של נחמיה הוא הנקרא בלשון פרס דריוש הוא שהרגו אלכסדרוס ועתה החל
 מלכות יון הרשעה שהיא נמשכת עד היום כאשר פירשתי בספר דניאל כי יון הגולה
 ירושלם אל ארום וזהו כלי רועה חולי כמו חולי חולי כמו חזרי ובעבור זה
 שנפסקה מלכות ובה על מלכות יון על כן כתוב בארץ על ארץ ישראל והנבנה
 שלא תוכל ללכת לרעות והנה כל זה ימי הגלות עד היום: הנער' שה אובד
 הקטן לא יבקש: היו' הגלות תאריך ותעמוד עד כרות זו מלכות יון עד
 בא קיצה: חרב על זרועו ועל עין ימינו' וטעם זרוע הכח שיסוד והעץ עץ חכמה
 והעצה והנה יאבדו גבוריו וחכמו:

יב

משח' זאת הפרשה דביקה היא בעבור שהזכיר חרב על זרועו הזכיר נתתי
 יהיה זה ואנה יהיה ועתה יפרש כי זה יהיה בשבב ישראל עש משח בן יוסף אל
 ירושלם ועתה זאת הנבואה על ישראל וטעם להזכיר עתה נטוה שמים ויוסד ארץ
 כי לולי ישראל לא נבראו וטעם ויוצר רוח אדם בקרבנו שהוא עולם קטן כנגד שמים
 וארץ וזה הדבר דריך פי' ארץ: הנה' בהתחבר ישראל יעל יונים להלחם עליה:
 סף' כמו מן הדם אשר בסף' משכב וספות: וגם על יהודה' שהגוים יכריחו
 ישראל העומדים בארצם שהם רחוקים מירושלם ולא בזה גלותם ללכת עיניהם
 לכור על ירושלם והנה צרה תעבור עליהם בלכתם: והיה' המשל ידוע כי להרע
 לכפשו יקח חבן מעמסה שיפול תחתיה: ביום' אכה כל סום' של גויי הארץ:
 ועל בית יהודה' שהלכו עמסה בעל כרחם אפקח עיני לשומרים ולהכילם וסום
 העמים לא סום היהודים שהיה במחנה אכה בעורן והנה מיד יכשל בסום:
 ואמרנו אלופי יהודה' גדוליהם שהם במחנה החויב: חמצה לי' תפילת ירושלם כי
 הש התפללו בעבורנו תפלה חזקה והנה כל אחד יאמר חמצה לי' בעבורי כמו
 חמרי

אם ישמרו מה שקבלו אבות על עצמם והנה השיב הנביא יותר טוב הייתם עושים
 אם הייתם שומעים דברי השם ותיחו דברי האבות מאשר תשמרו דברי האבות
 ותיחו דברי השם הצדיקים הנמורים: כה' עוד' גם זאת הנבואה דביקה:
 והלכו יושבי' עיר אחת יאמר כל אחד אלכה גם אני ובאו להתפלל אל הבית:
 כה' עשרה' כך חשבון והטעם רבים כמו מעשרה בניס אמר יפת כי זאת לעתיד
 והנכון כי הנבואה דביקה:

ט

משח' חדרך' שם מלכות אדם חן שם מלך ומנוחת המשח תהיה בדומה כי שם
 תתקיים גם זאת הנבואה דביקה בבית שני וטעם כי ליי' עין אדם שיפולו לעבוד
 יי' רבים מאנשי דמשק ולסוד אל משמעת ישראל שהיו בירושלם והם יהודה ובנימן
 ואשר שבו מאשר ככתוב בעזרה כי שמחם יי' והסב לב מלך אשר וללד ליי' תשרת
 בעבור חחרת כלם מאל אביך שהיא תשרת בעבור מלך חחרת זאת שדי ומלת שדי
 וככה הוא וכל שבטי ישראל עיניהם לשם לעבדו ולאשר ירום ישראל: וגם' היא
 בעצמה חמת תשים גבול בה לישראל וככה צור וצידן: ותבן' הטעם אחר שנבנתה
 הנה השם יורישנה את ישראל: תרח' מבטה' שהיתה מבטת חלני להושיעה
 נאלה המקומות הם שביבות ירושלם על כן הזכירם הכתוב והטעם כי ירושלם
 תשב לבטח: וישב' אמר ר' יהודה בן בלעם כי הוא שם לגוי ולפי דעתי שהוא
 ממזר מהעריות יהיו לבדל סמוכים לירושלם והטעם השכלים והכבז' שבישראל הם
 יסבו בדר בערי פלשתיים שלא יתחשבו בין הכשד' והפלשתי' יכרת גאונם מעליהם
 כי מעט ישראל הם: והסירותי דמיו' שהיה אוכל דם הרגבים יעוב לעבודת
 השם: וסקינני' הטעם שהיה עם פלשתיים אוכל חן רמז לעו' וכשאר גם הוא'
 הטעם לא ישאר מפלשתיים רק מי שיעבוד הש' בפרהסיא: כאלף ביהודה'
 כמובחר שביהודה לעבודת השם: ועקרון כיבוס' תתן מס כיבוס' שהיה
 בירושלם בימי דוד וחחריו שנתנו מס למלכי יהודה: וחתי' מבצה' בהא תחת
 ח' והטעם אחנה ואנח מבצה שיבוא ומעובד והטעם חץ איש שיבוא להרע לירושלם'
 כי כל שביבותיה עובדי השם ועובדי ישראל וטעם כי עתה הוא דברי הנביא שראה
 זה עתה במראות בעיני הנבואה: גילי' זאת תחלת הפרשה והמפרטי התחלקו
 בה יי' כי זה המלך הוא משיח בן דוד יי' משיח בן יוסף ורבי משה הכהן הזומר כי
 הוא נחמיה התרשמה וכתוב בעזרה עליו מלך ביהודה על כן אמר עני ורכב על
 חמור כי אם הבהמה לא הזכיר סום מבלי יכולת כי עני הוא ולא דבר נכון כי פחה
 היה ולא בקש להם השמה מישראל ובכל יום יאכלו רבים על שולחנו ואף לא היה לו
 סום ועוד מה טעם על בניך יון ובזמן נחמי' לא משלו יונים על ירושלם ולפי דעתי כי
 זה המלך יהודה בן חשמונאי שהיה גבור ככתוב ושמתך כחרב גבור וידו גבר' על
 היוני וכתחלתו לא היה לו לא עושר ולא סוסים וכתוב בדברי קדמונינו דבר המנוח'
 כי בעוני נעשה עד שהעשירו: והכרתי' שלא היה להם סום להיות תחת מלכות
 יון וטעם מאפרים הם הבאים מאשר כאשר פירשתי ואמר על זה המלך שהיה
 באחמנה דובר שלום לגוים: ומשלו' ממשלתו על ים כוף ועל ים פלשתי': ומנהר'
 פרת: על אכפי ארץ' הוא המדבר שלום לגוים זה גבול ארץ ישראל גם למצותה
 על זה המלך כי הוא דייק ועל כן הוא נוסע' נסב ואמר לישראל: גם' בעבור דם
 הברית אשר כרת השם עם יוצאי מצרים ויא בעבור מצות המילה והטעם שיבא
 האשורים מכל מקום להתחבר אל החשמונאים בהתבררם על יון: שובו' אומר
 הנביא שובו לירושלם שהוא בצרון כי שם החשמונאים: גם היום' מגיד אחד מגיד
 זהו משה חשיב לך והטעם בשליח בל לראות מה יגיד המגיד: כי דרכתי לי'
 קשת הטעם ככול ועוררתי בניך ביון על בניך יון ושמתך את שעוררתך כחרב
 גבור: ויי' וכבוד השם יראה על יהודה ואפרים וטעם ככרן חזו בעבור שהזכיר
 קשת מלחתי אפרים וטעם בשופר שישמע זה שיקבץ ישראל אל החשמונאים:
 בטענות תינו' רוח דרומית: ויי' עליהם' על החשמונאים: וכשאו' מצברים ולא
 יועילו להם לחויבים אבני קלע במצריהם וטעם אבני קלע שרי יון וטעם נשתו
 שיפסקו דמי הקולעים במורק שבו יזרק הדם על המוצח בזויות והטעם כחול:
 והושע' ככאן עמו' ביד משה בעמדו על הים שנ' נחית ככאן עמך ביד משה וכו'
 ובעבור שהזכיר אבני קלע אמר כי אלה החשמונאים הם אבני נזר ותפארת:
 מתנוססות' שהם נראות כגם על אדמת השם גם נכון הוא להיות אבני רמז
 להיותם כהנים גדולים: כי' אז ישמחו הבחורים והבתולות לבגן ולשתות יין אחרי
 כעולתם וזהו כי מה טובו שב אל ביום ההוא הנזכר למעלה: דגן בחורים ותירוש
 ינוב בתולות' מנזרת ינובן בשיבה והנכון מנזרת ניב שפתים והכועל יוצא כמו
 שובב יקומם:

שאלו' עושה חזנים' כמו לחזן קולות הטעם בהתגבר יד החשמונאים יהיה להם
 שבע גדול: כי' האומרים לא יבוא מושיע לישראל הכל ינחמו צרי ישראל על
 כן נסעו ישראל וברחו מירושלם לפני מלחמות החשמונאים וענון לשואלים למה
 תברחו כי חץ רועה לישראל מישראל: על' הפרשה דביקה היא והרועים הם
 מלכי יון שהיו מושלים על ישראל: כסום' נודע שיראה הדוד: ממנו' המשיל
 יהודה לעץ חזק שממנו פנה ויתל וקשת והטעם כי לא ימשל זר בהם: והיו
 כגבורים' רוכבי סוסים כי הם לא היו רגילין לרכוב על סום כאשר הזכיר כי יכרת
 הסום מירושלם: וגברתי' יהודה ויוסף הם הבאים מאשר אל בית שני:
 והושבותים' מלה מורכבת מן והשיבותיה והושבותים כמו שבונוות ימים מן שבעת
 ושבעות ורבות ככה: והיו' בני אפרים יהיו כגיבור יון כמו בנין והבית חסרה כמו
 כי ששת ימים: אשרקה' לנשחרים באשור ובמצרים: ורבו' בגלותם בארץ
 נכריה: כמו רבו' בימי קדמונים בארץ והנה זה כמו בגחון ישראל ומלת כמו רבו
 זרה כי המשפט כאשר רבו: ואזרעם' ארבה זרעם: את בנייהם' עם בנייהם יסבו
 אל ארצם: והשיבותים' ולא ימצא להם' לא יספיק להם הישוב כי רבים יהיו:

אבן עזרא על זכריה יג ואל מלאכי א ב

שלמה או על המשוח בניו: והיה וזו ולא עליהם יהיה הנשם ככה רפה בלשון
 ישמעאל וכמוהו ביום השלישי וישא חברה את עיניו ויעוב את עבריו והאבן הזאת
 ואין יכולת באלה לפרש זאת בלשון אחרת כי לא ימצא זה הלשון כי אם בלשון
 ישמעאל ובלשון הקודש וטעם הנשם בסוכות כאשר העתיקו חכמי להזכיר גבורות
 גשמיים ולבקש רחמים עליהם: ואם הזכיר משפחת מזרחים בעבור שלא ירד
 שם גשם לעולם כי היאור יסקה חלמתם ולא יחושו אם לא עליהם יהיה הנשם אף
 על פי שלא יחושו לעצירת הנשם מפני היאור תבוא עליהם מנפת כל העמים:
 ולא עליהם יהיה הנשם פורענות תבוא לאשר לא יעלה ומלת עליהם תשרת
 בעבור אחרת עליהם תהיה המנפה המקב בשרו: זאת חטאת עונם כמו
 מחטאת סוּס: וחטאת כל הגוים שיהיה להם נהרות שיסקו חלמתם לא
 יבטלו מן המנפה גם חגי ראיתי ארצות ככה: ביום מנלות מנורת תצלילה
 כלכלי תלוש בצואר הסוסים העולים לחנו יעשו הכהנים מהם סירו לבטל בהם
 ויהיו רבים כמוזקקים לפני המזבח לזרוק הדם: והיה כנעני סוחר וטעם שלא
 ימכר אחד מן הסירות והמפרש כנעני ממש אין לו טעם כי זאת המנפה חלילה
 ידועה היום והנה כל חלה הפרשיות שהם בסוף זה הספר הן לעתיד והאומר כי
 כבר עבר יראו המים החיים היוצאים מירושלם בקץ ובחורף:

ספר מלאכי

א

יש אומרים שהוא עזרא ולפי דעתי שהוא שמו כאשר הוא כתוב והוא סוף
 הנביאים ובעבור זה הזהיר זכרו תורת משה עבדי כי במוטו נכספה
 הכבואה מירחאל: משה נבואה והאומר כי על ישראל התנבא טרם גלו אשר
 כי לא היה בבית שני לא ריב רכונה כי הנה בעזרא ויעשו בני ישראל והם רבים
 יהודה ובנימין ועוד כתוב כי חלל יהודה קדש יי אשר אהב ובעל בת אל נכר והוא
 דבר נשים נכריות שכתוב בעזרה ועוד שאמר על אדום ואשים את הריו שמומה והוא
 היה אחר חרבן ירושלים: אהבתי הטעם בני אב חל חמים היו עשו ועקב ואני
 כשבעתי כי בריתי אקיים את יצחק ואני אהבתי יעקב ונתתי לו את חלק כנען
 שנשבעתי לאבותי לתת לזרעם ונרשתי עשו מאחך הטעם ונתתי לו הר סעיר בעבור
 כבוד אביו ובעבור רשעו שמתו הריו שמומה וכן קראוהו בגל רשעה והנה אתם בני
 יעקב הנה שבתם אל ארץ הברית: לתנות מודבר תנות נקבות תנים זכרים:
 כי רשעו מנורת רשועושר: וקראו להם הקוראים: ועיניכם רואות זאת
 והיה ראוי שתודו השם ותאמרו יגדל יי ויתכן להיות מעל לגבול ישראל דבק עם
 נאמת וככה הוא אתם השוכנים מעל לגבול אתם תאמרו יגדל השם ואחר שביטם
 ארץ אהב השם את יעקב החל להוכיח הנכבדים בהם שהם מורי התורה והם
 הכהנים: בן יבד אב בטל הלכ ידועי הבן חייב לכבד האב והעבד מוכרח
 מאלדו ותשובת במה בזינו: מניסים שאתם מנישים ולמה תאמרו
 במה נחלוק זהו הנחיל מה עשיתם בעבור היות מנחמי כבנה בעיניכם והוא
 השולח וביחוקאל כתוב על המזבח זה השלח אשר לפניי: וכי ארץ רע'
 בעיניכם: לפחתך כמו פחת יהודה: הירצך שיאהבך בלבנו: או ישא
 פניך לעשות בקשתך: ועתה משפט כהני דבק היה להתפלל בעד ישראל
 בכתוב בספר יוחל יבכו הכהנים ושם כתוב ויקרא יי לארצו וטעם חלו כא פני יי על
 המארה שאנו נארים כאשר כתוב ויחגו כי בעבורם באה זאת הרעה והוא
 מידכס היתה זאת לכם מי יתן אחרים או אחד מכם לו יהיה כן שאחרים או
 אח' מכם יסגור דלתי העזרה: ולא תאירו תבעירו מנורת ראיתי אור והכל
 מנורת אור: כי ממזרח השמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ כן הוא היסוד
 ובכל מקום לו כוונתי היו מקריבים לי דבר נכבד מוקטר היה מונש לפני ומנחה
 טהורה או מוקטר שם כמו קטורת והיו שומעים בקול לגדל את שמי הגדול: אחר
 כן אמר לי הרב החכם על זה הפסוק פירוש נכון מאלד והוא דבק על הענין כי
 הנביא על הבזיון ועל הנחיל שהיו מחללק את השם על כן הוא אומר כי בכל היסוד
 ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים וכבד וכל מקום שבעולם יחשב בעיני
 הדבר הזה שהם מכבדים ומגדלים את שמי כאילו הם בכל מקום יבאו לפני לשמי
 כל דבר מוקטר ומונש הראוי לכבדו ומנחה טהורה לא כאשר אתם עושים להגים
 לפני לשם מנחל ועוד נפסח ומולה וחינו רע בעיניכם ולמה לא תשימו על לב כי
 גדול שמי בגוים ואתם מחללים אותו: ואתם מנחלים הוא וניבו כבזה חכלו
 הטעם כפול וניבו הוא לחמו מנורת תנובה וככה ניב ספתי שאחרי פרי השפתיים
 כי כל דבר יש לו פרי פני ענינו: ואמרתם מתלחה חסד הא כמו מזה בידך
 מה זאת התלחה בעבור המארה אין לחם לשום בשולחן: והפחת אותו שהוא
 כמו פית ואף בו כדי: והבאתם הנה השולחן רק ועל המזבח מנחה חיינו
 כאשר רצית: וארזר נכלל יום בעדנו חושב מנורת בנכליהם דרך מרמה:
 זכר שהוא תמים ומשחת כמו משלך:

ב

ועתה דברתי אליכם: אם וחרותי את ברבותיכם כדרך יגיע חסבי וגם
 חרותיה מפעלי הפל והטעם הברכה: וגם ככה עשיתי עד עתה כי חרותי
 את הברכה מפני שלא שמתם על לב: הנני אגער בורע שלא יצמח בעבור היות
 שולחני ריק ומלת חניכס כמו חסרו חג בעבותות והנה פירוש חניכס קרבנותיכם
 חזרה חופש על פניכם וטעם חרתיקם מעל פני שלא חרחה אתכם: ונשא
 אתכם הנשוא הוא החוב חליו: וידעתם אז תדעו אם לא תשמעו חלי עתה
 ידבר עש ישרא שהם חייבים לכבד הכהני מסדתי השם ועשו כאשר יורו אתכם ולא
 תביאו מנחה בעל מוס: בריתי כרתי עמו כי בעבור שהו מקריב קרבני יהיה
 לישראל

אמרי לי אחי הוא: ביום אז יתקיים חרב על זרעו ועל עין ימינו והנה הוא עור
 גם סוסו על כן יחלוק ככור חם ככירת חם: וישבה הטעם וישבו חכמיה:
 יהושעי את אהלי יהודה הבאים עם החיוב כי כן דרך המתנות שוכנים באהלים
 סביב העיר: בית דוד עוד היום בעיר בגלאל עיר מלכות ישמעאל והם ראשי
 הגלות משפחה רבה וגדולה ולה ספר היום משכנים קדמוניות וככה פירשו כי
 בראשונה קודם יפועת ירושלים יפועת השם אהלי יהודה שהם מחוץ לעיר עם מחגו
 החוב כדרך שאמר למעלה ועל בית יהודה חפיק את עיני וכל סוס העמים חכה
 בעירוק ולמה בראשונה חופיע את אהלי יהודה למען לא תגדל בעבור שלא יוכלו
 להתפאר בית דוד ויושב ירושלים שהם בתוך העיר עם משוא ולא תגדל תפארתם
 על בני יהודה ידיו הושפעה אתכם: ביום הכסל בהם גיבור כדוד: כאלהים
 מלאכים וככה פירשו כמלאך יי לפנייהם במלחמה: והיה ביום ההוא כאשר
 אבקש להשמיד את כל הגוים: וספכתי אשפוך דוח חן ותחונות על יושבי
 ירושל טרם זה תעבור עליהם בתחלה צרה כי משיח בן יוסף יהרג אז יכעם השם
 וישמיד את כל הגוים הבאים על ירושלים והוא והביטו חליו אז יביטו כל הגוים חלי
 לראות מה אעשה לאלה אשר דקרו משיח בן יוסף: וספדו עליי חנשו:
 כמספד הדלדדיון: מספד ארם גדול היה בימים קדמונים: בבקעת מנדן
 נאחזנו לא ידענו כל הקורות ולהיות רמו לאחאב ויאשיה דרך דרם הוא זה:
 וככה הזכיר משפחת בית דוד הנכבדת ומשפחת בית נתן בדרך נבואה ידע כי
 גם זאת בימים ההם תהיה ידועה ולהיות בית נתן אחי שלמה אין צורך כי בית דוד
 עם כולל לפנייהם וככה בית השמעי חינו מהלויס או הוא קצתם מבית לוי בפנים
 ומיקצתם בחוץ כמו בית דוד ויהודה שהם בפנים ובחוץ:

ג

ביום גם זה הכתוב לאות כי הנבואה לעתיד ויהיה מקור כפתח כמשמעו ורבי
 משה הכהן אמר כי הוא דרך משל כמו וזרקותי עליכם מים טהורים וטהרתם על
 כן חרתי ורחו הטומאה הפך לרוח הקודש: והיה הטעם כל ככה יהיו חזיבי
 השם כי על אהבתו ידקרו אהבות הנשים: והיה אחרת סעיר להראות האדם
 שהוא עובד השם ומתחיל על עונו וחונן טק למען לא יכרהו: ואמר לשואלו
 מה מלאכתך: כי ארם הקני מעוררי הנחילי חלמה ומעוררי חגי עובד חלמה
 ואם ישאלוהו מה המכות שדקרוהו חזיו ואמו אז יאמר בית מלחמי שחקתי
 והוכיטי עם על דרך סחוק: חרב ותבא עוד על מלחמות רבות תהיינה בכל
 הארץ במות משיח בן יוסף וטעם רועי כל מלך מהגוים שהמשילו השם על הארץ
 והוא חושב על עצמו שהוא כאלהים על כן ועל גבר עמיתי: הך את הרעה
 השם יכירי כל מלך ותפוצינה באנו על כן כתוב בפרשה האחרת הדבקה בואת
 והיה יי למלך על כל הארץ אמר יפת כי הצוערים הפך הרועים והם בעירי הארץ
 והנה צוערים תואר כמו אובדים יערת בניו ולא ידע: והיה סתי שלשיות
 העולם וכלו גם השלישית יבחן והנמלט הוא יהיה עובד השם הוא סיבוא מדי שנה
 בשנה ועתה יסדס ארץ יכרתו פי סנים בכל הארץ:

ד

הנה בצה היום שיתקבצו אל ירושלים כל הגוים אחרי מות הנדקר הנזכר
 והלקי עם ירושלים ידבר והאומה כי שלל החיוב יחולק חם כן למה אחריו ויצא חגי
 העיר בגולה ועוד וכסו הבתים מפעלי הכפל כמו וכמקו כל צבא השמים כמו נסבו
 יין סבב: תשכבה דרך כבוד כי תסגלה כמי המעשה וככה שגל המוכנת
 למטא: ויצא כאשר יצא חגי העיר בגולה אז יצא השם ממקומו מהשמים דרך
 יושל כי יקרא לעמו: ביום קרב שבו המזבדים אחרי ישראל להרגם בים ושם
 כתוב יי נלחם להם במזרים: ועמדו הנה אות ומופת יעשה השם ביום ההוא
 ועל היום לא היה מכל זה כלום: הר הזתים מורח לירושלים ונקבע ההר מורח
 ומעברו ותהיה ביניהם גיא כמו ונסב צביח: ונסתם אל חלל שם מקום
 יונתן בן עוזיאל תירס ונסתם גיא הריו ונסתתם וכל חנשי מורח קוראים ונסתם
 כמו נעתם ארץ והנה רעם גדול יהיה וטעם וצא אז תבא הסכינה והקדושים שהם
 המלאכים ותשכן בירושלים והוא פי עמך עם ירושלים כי עמה ידבר תחלת הפרשה:
 והיה לא יהיה חור ולא יהיה עבות יקרנות וקפאון דבר עב בדרך לא יום ולא לילה:
 והיה לא ידעו בני האדם בבוהו יום השם אם יום הוא או לילה וסמוך לערב
 יתברר זה והמפרשים אותו דרך משל על הגלות והשועה חיינו כן רק הוא
 במשמעו: והיה זה אות לעתיד ובעבור זה נבקע ההר שמחציו יבאו מים חיים
 דרך הגיא ולא יעכבם מעתה ההר כי יבקע: והיה למלך ישרת בעבור המלה
 האחרת וככה הוא ביום ההוא יהיה יי למלך אחד: ושמו אחד הוא השם הנכבד
 הזולע על יד משה עבדו ויקרא בפי כל בכתבו: יסוב היסוב אלף וראמה נוסף
 ומצאנו אלף נוספה באמצע המלה והאזינו נהרות או היא תחת אות הכפל כמו
 אשר בואו נהרים: ויסבובה לבטח עם השכינה אז יבא משיח בן דוד כאשר
 יכרם: וזאת טב לפרם מה היא המלחמה שילחם השם עם הגוים שהוציאו
 חגי העיר בגולה: המקי עם הפועל מהבנין הכבד בנין כבד כל מלות הבאות
 בלשון הפעיל והבאות בלשון דבר סבר יקראו בנין הדגוש: תמקנה: מבנין כפעל
 ושניהם מפעלי הכפל והעד ייקפו בעונה כמו וימסו אסוריו: והיה ועלתה
 כמשמעו אז כמו ונכרתה וככה יעני עלה הכרת ופסק: וגם יהודה הס יתר
 העם ששאלו תעשה מלחמה בירושלים עם החיוב להכריח זכרו אז ימצאו חנשי
 ירושלים זה וכסף ובגדים מאוסים חזו טעם וחספתי את כל הגוים בירושלים:
 וכן תהיה מנפת הסוס המקב בשרו ועיניו: והיה כל הנותר זהו השלישית
 שהזכיר בעבור שאמר למלך בשוא תחת הלמד ולא נפתח הלמד נראה כי הוא
 כיוון השם הוא המשיח כדרך ואני נסכתי מלכי וכתוב וישתחוו לו כל הגוים על

לישראל החיים והשלום וטעם וחתכם על ישראל שהשם נתנם לו שירחו ממונו והוא ירח השם: נחת הוא מבין כפעל והשלם נכמת כמו לב כשבר וכדכח מגזרת תראו חתת והטעם כפול ויש אומרים כי וחתכם לו מבות וחוקים והם תורת כהנים: תורת אמר יפת זה כאמר על אהרן ורבי ישועה אמר על כנחם והנכון כי על שניהם אמר ועל בניהם הקדושים כי ככה ראוי להיות כהן גדול: היתה בשינוי איננו מקבל שוחד: ועולה לשחת פנים: בשלום עם ישראל: ומיסור לעשות מבותי: כי דבק כי בהיות הכהן ישר ירבו הישרים והנה שפתי כהן דבק עם אשר למעלה כי מלאך שליח השם הוא בינו ובין ישראל: וחתם יוכיח את שלא ישמעו אליהם להביא הגזול: הכשלתם אתם מורי התורה: ונס' חתם בזיתם אותי לאמר כי מבחי בזוי הוא עתה יוכיח הכהני שהם נושאים פנים לבדלים: הלא פרעה חזרת להזכיר עון אחר שהיו מנרש' כסותיהם והם בוכות בעבור נשים נכריות ככתוב בספר עזר והיה להם לשום לב לאמר הלא אב אחד הוא יעקב אם כן שאבינו אחד ובוראינו אחד למה נבגו איש בחייו או באחותו כי בעבור זאת הפרעה לחלל ברית אבותינו שקיבלו את התורה: בגדה קדם השם לישראל בניס ובנות ככתוב מעט בני ובנותיו: ובעל מגזרת כי יבעל בחור בתולה: בת אל ככר עובדת ע"ו והטעם שאינה מאב אחד ומאל אחד: יכרת' עד ועונה' מטעם הענין בן וכד ויפת אמר כאשר תלך כפשו יהיה בני עד ועונה בילא נכרתה משפחתו ואם העושה זאת התעבה כמו אשר יעשה הנה כהן לא יהיה לו בן מביס מנחה: וזאת טעם שנית כי האחת הגזול ובעל מום והשני כי מבחי מכוסה דמעה בכי ואנקה בעבור בנות ישראל הבכות ולא אפנה עוד אל מבחתיכם ואין לי רצון בה: ואמרתם והתעבה על כי השם היה עד ביך ובין כל אחד ואחד ובין אשת נעוריו: ולא אחד' מכס עשה כדת ונשארה רוחו לנחם תאמרו מה האחד הוא מבקש דרע אלהים במזנות השם וטעם ונשארה רוחו לו שלא להתערב עם בת אל ככר על כן כתוב ונשמרתם ברוחכם ובאשת נעורין אל יבגוד רוחכם: כי שכח' השם שיטח שיטח איש את אשתו הטוהרה ושכח אשר יכסה חו השם יראה חמסו שהוא בסתר: הונעתם פרעה חמרת ידענו כי השם הכבוד לא ייגע ואין יגיעו מעשיו רק הוא כלשון בני אדם שלא יסבול עוד כל עושי רע לולי שהוא טוב בעיניו לא היה מניחו לעשות ואם תאמרו עוד יעשה משפט מתי היה זה ואיה הוא למה לא יעשה משפט וזאת הנבואה לעתיד ובתחלה יתאחזו כחשך הוא כתוב בסוף הספר:

הנה דברי השם ויום הוא הנזכר: והשיב' כדרך יהיה לי עליכם לבב אחר והבך זה בן מנבל אב והנה כולם יהיו לב אחד לשון אל השם אבות ובנים בטור' בא יום הגדול ועתה אחתום פירוש זה הספר בדבר אליהו מנחמו שהיה בימי אחזיהו בנו של אחאב ומנחמו כתוב כי יהורם בן אחאב ויהושפט שאלו אלישע הנביא וכתוב שם פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו וזה לאות כי כבר עלה בסערה השמימיה כי לא אמר הכתוב יצק מים ועוד כי לא נכרד אלישע מעל אליהו אחר ששרתו עד עלותו והנה מנחמו אחרי מות יהושפט בימי אחזיהו בנו כתוב ויבא אליו מכתב מאליהו הנביא וזה יורה כי אז כתבו ושלחו אליו ואילו היה כתוב לפני עלותו היה כתוב וימנח או ויבא אליו מכתב שהניח אליהו ואין ספק כי בימי חכמינו הקדושים נראה והשם ברחמינו יחיש את נבואתו וימהר קץ ביאתו:

פירשתיו אני המחבר אברהם בר מאיר בן עזרא הספרדי שנת חרבעת אלפים ותשע מאות ושבע עשרה בראש חד טבת בעיר רודוס:

הנני שולח מלאכי יתכן להיותו משיח בן יוסף: הארון הוא הכבוד הוא מלאך הברית כי הטעם כפול: ומי מכלכל כפול כמו יכיל מטלטלך ויטילו: כי הוא כאם מצדק' והנה זאת הנבואה בנבואת זכריה והבאתי את השלישית באש: וכבורית' סמוך של מכבסים: וישב כמצדק ומטהר כסף מכל כסול: וטהר את בני לוי' הם הכהנים ולא יעשו כאשר הם עושים עתה: וערבה' כימי עולם' בהיותם בבית ראשון: וקרבתיו אליכם' סיהיו בימים ההם: והייתי עד' שאגלה

הנני שולח מלאכי יתכן להיותו משיח בן יוסף: הארון הוא הכבוד הוא מלאך הברית כי הטעם כפול: ומי מכלכל כפול כמו יכיל מטלטלך ויטילו: כי הוא כאם מצדק' והנה זאת הנבואה בנבואת זכריה והבאתי את השלישית באש: וכבורית' סמוך של מכבסים: וישב כמצדק ומטהר כסף מכל כסול: וטהר את בני לוי' הם הכהנים ולא יעשו כאשר הם עושים עתה: וערבה' כימי עולם' בהיותם בבית ראשון: וקרבתיו אליכם' סיהיו בימים ההם: והייתי עד' שאגלה